ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս· 1100 ֆր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 ֆր·

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր· C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 1 JUILLET 1951 Կիրակի 1 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6497-Նոր շրջան թիւ 1908

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հետզհետէ սովորութիւն կը դառնայ պատմական յիշատակներ յարգելու դիւրին եւ տժգոյն եղանակ մը,— Հոգեհանգիստ :

Անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին Հայկական մամուլին, անշուշտ նկատած են այս պարագան :

Ամէնէն աւելի, Հայր· Միութիւններն են որ կը փայլին այս ճակատին վրայ :

Որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, ըսենք անմիջապէս, թէ երբեք մեր միտքէն չանցնիր մեղադրել սերունդէ սերունդ փոխանցուած աւանդութիւններ :

Ինչպէս անհատները, Միութիւններն ալ ազատ են ընտանեկան կամ հաւաքական սուգերը ոգեկոչելու պատարագներով, հոգեհանգիստներով եւ ուրիշ արարողութիւններով :

Ոչ ոք իրաւունք ունի վիրաւորելու ոեւէ մէկուն դաւանանքը կամ բարեպաշտական զգացումները :

Մեր ըսելիքը ուրիշ բան է :

Կարգ մը Միութիւններ իրենց տարրական պարտականութիւնը կատարած կը սեպեն, հոգեհանգիստ մը սարքելով, նուիրական տարեդարձի մը առթիւ :

Կոտորա՞ծ : Հերոսամա՞րտ : Պատմական յիշատա՞կ մը·— Գնա եկեղեցի, սակարկէ, հոգեհանգիստ մը կատարենք յառաջիկայ կիրակի :

Գիտէք թէ ինչպէս կը կատարուին հոգեհանգիստները, մանաւանդ Փարիզի մէջ :

Պատարագէն վերջ, աւագերէցը թուղթ մը կը կարդայ — երբեմն բառերը իրար խառնելով : Եւ կ'իմանանք թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի զօր· Անդրանիկի, Թորոս - Մարկոսի, Սարդարապատի հերոսներուն կամ աղուաշուք Աբխուդոմին համար :

Ամէն բան « ի միջի այլոց » :

Անունները այնքան իրար խառնուած են որ, յաճախ դժուար կ'ըլլայ զանազանել մէկ եւ միւս հոգեհանգիստը :

Յիշատակի յարգա՞նք, թէ պարզ ձեւակերպութիւն :

Հազուադէպ է որ աշխարհական հաւաքոյթ մըն ալ տեղի ունենայ, հոգեհանգիստէն վերջ :

Անփառունակ նահանջ մըն ալ այս, ուր դժբախտաբար առաջին տեղը կը բռնեն այն հայրենակիցները որոնք աւելի կամ փառաւոր պատմութիւն մը ձգած են իրենց ետին :

Կը թուի թէ ափյափոյ կատարուած արարողութիւն մը աւելի կ'արժէ, աւելի կը խօսի տարագիր բազմութեանց սրտին, քան յիշատակի երեկոյ մը՝ հայրենասիրական բովանդակութեամբ :

Այս ընթացքով, տակաւին քանի՞ տարի կըրնանք դիմանալ օտարութեան փոթորիկներուն եւ փորձութեանց :

Տարէցները գիտեն թէ օր մը պիտի յոգնին : Ուրեմն, պարտաւոր են «ժառանգորդներ» հասցնել նաե՛ւ այս գետնին վրայ :

Պարտաւոր են ոգի եւ հաւատք, հպարտութիւն եւ կորով ներշնչել իրենց զաւակներուն կամ ուրիշ երիտասարդներու :

Դեռ աւելին : Պարտաւոր են որոշ ձեռնարկներ կատարել, պատմական տարեդարձներու առթիւ :

Ինչպէս հոգեհանգիստները, ամէնէն հանդիսաւոր տօնակատարութիւններն ալ պարզ ձեւակերպութիւններ կը դառնան, առանց հիմնական, գործնական ձեռնարկներու :

Ամէնէն համեստ Հայր· Միութիւնն ալ կրնայ իր ծննդավայրին պատմական յիշատակը յաւերժացնել տեւական ձեռնարկով մը :

— Ես այս տարի երկու սան պիտի պահեմ այսինչ ճեմարանին մէջ :

— Անցեալ տարի տասը տղայ եւ աղջիկ փրկեցինք օտարացումէ, հայերէնի դասընթացքին ղրկելով : Այս տարի տասը հոգի եւս պիտի ղրկենք :

— Միութեանս անդամ չեն կրնար ըլլալ անոնք որ հայերէն չեն սորվեցներ իրենց զաւակներուն :

Որո՞ւ սրտին չեն խօսիր այս տարրական թելադրութիւնները :

Թող իրենք մտածեն աւելի փայլուն ծրագիրներու մասին :

Ի վերջոյ որո՞ւ համար են հոգեհանգիստները, — մեռելներո՞ւն թէ իրենց հոգին հանգստացնելու համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դ· ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԵՒ Կ· ՄԱՐՔՍ

« Սովետական Գրականութիւն եվ Արվեստ»ի գրադատը քրքրելով « Հայ գրականութեան պատմութիւնը», կը վերլուծէ նաեւ Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած գլուխը :

— « Ավելի լաւ չէ նոյն հեղինակի գրածը Դանիէլ Վարուժանի վերաբերեալ : Հայրենասիրական մոտիվների մասին խօսելիս վարուժանը դառնում է ռեւոլուցիոնէր, սոցիալական ու ազգային ճնշման թշնամի :

... Երբ հեղինակը խօսում է Վարուժանի ազգային մոտիվների մասին, պարզւում է որ նա « տուրք է տալիս բուրժուական ազգայնական տրամադրութիւններին եւ անցեալի ռէակցիոն, ռոմանտիկական իդէալականացմանը (էջ 442), չկռահելով, որ անցեալի ռոմանտիկական իդէալականացումը կարող է յատուկ լինել եւ մանր բուրժուական գրողներին » :

Ծխիկ մը վառեցէք, այսքանը մարսելու, մանաւանդ «համաժողովրդական» հայերէնը լիուլի ճաշակելու համար :

— « Երբ խօսւում է Վարուժանի պեսիմիստական տրամադրութիւնների մասին, պարզւում է, որ « Վարուժանը որոշ չափով տուրք է տուել պեսիմիզմին» (էջ 442) : «Սակայն պեսիմիստական տրամադրութիւնները եւ նրա հետեւանք սիմվոլիզմը՝ չհանդիսացան «Հեթանոսական Երգերի լեյտմոտիվը» (էջ 443) :

Կարգ մը հակասութիւններ մատնանշելէ վերջ, քննադատը մանաւանդ կը ծանրանայ հետեւեալ կէտին վրայ ·

— «Երբ խօսւում է «Հացին Երգեր»ի («Երգ»ը) մասին, «իր հոգեբանութեամբ, հայեացքներով ու ձգտումներով (Վարուժանը) դառնում է մի սովորական մանր արտադրող, «ցորեանի ծովերից», կալերից, ամբարներից եւ առ հասարակ գիւղից այն կողմ չտեսնող գեղջուկ բանաստեղծ (477) : Եւ այսպէս անվերջ, Վարուժանը հեղինակի գրչի տակ դուրս է եկել աշխարհահայեացքից զուրկ գրող» : (Սով· Գր· էջ 104—105) :

Եզրակացութի՞ւնը — « Դասագրքի որոշ հեղինակներ չեն կարողացել տալ առանձին գրողների դասակարգային դիմանկարի եւ աշխարհահայեացքի, նրանց գրական ժառանգութեան ճիշդ պատկերը» :

Ի տեղեկութիւն,— Դասագիրքը պատրաստուած է հովանաւորութեամբ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային, աշխատակցութեամբ խմբագրական մարմնի մը որ կը բաղկանայ 13 անդամներէ, մեծ մասով «Թեկնածուներ Փիլոլոգիական գիտութեան» :

ՎԱՀԷ

Յետադիմական շարժում Թուրքիոյ մէջ

« ԿՈՏՐԵՑԷՔ ԲՈԼՈՐ ԱՐՁԱՆՆԵՐԸ »

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները · —

ԱՆԳԱՐԱ, 22 ·— Այսօր Անգարայի գլխաւոր պողոտաներուն մէջ ցրուեցան յետադիմական թռուցիկները, որոնք գրգռիչ եւ խռովարար հանգամանք մը ունին : Ահա թռուցիկներուն բովանդակութիւնը ·

— Մի վախնաք այն անաստուածներէն, որոնք զուր ջանքեր կը թափեն պահպանելու համար սարդի ոստայնէն աւելի տկար վարչաձեւը եւ յեղաշրջումները : Վախցէք Աստուծոյ զայրոյթէն : Մի կարդաք դրուժաններու եւ ուրացողներու թերթերը : Քանդեցէք բոլոր արձաններն ու կիսանդրիները : 27 տարիէ ի վեր կռապաշտութեան մէջ կ'ապրինք, այդ շրջանը պէտք է փակուի այլեւս, սինեմաները եւ թատրոնները պէտք է գոցուին : Աթաթիւրքի հիմնած վարչաձեւը սեւ արատ մըն է, քանի որ բացարձակապէս հակոտնեայ է մարդկութեան եւ Իսլամութեան կանոններուն, Քրիստոնէութեան սովորութիւնները կը կիրարկէ յուղարկաւորութեանց ծաղկեպսակ ղրկելով, եւ « Ֆաթիհա» կարդալու տեղ Շօփէնի մահերգը նուագել կուտայ : Այդ սեւ վարչաձեւը տարիներով անբարոյութիւն պատուաստեց մարդոց, եւ քանի քանի անմեղ մարդիկ իրենց զաւակներով քաշկռտեց անդունդին եզերքը » :

Ընդհ· դատախազութիւնը քննութեան ձեռ -

Դաշնակից հրամանատարը Զինադադար առաջարկեց

ՈՒՐԻՇ ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Կը թուի թէ կարելի պիտի ըլլայ զինադադար կնքել Քորէայի մէջ, դադրեցնելով ահռելի արիւնահեղութիւնը : Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան են վերջին տեղեկութիւնները :

Ամերիկացի զօր· Րիճուէյ, Ազգաժողովի բանակին սպարապետը, ուրբաթ օր հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Քորէայի համայնավար զօրքի ընդհ· հրամանատարին ·

— « Իբրեւ ընդհ· հրամանատար Միացեալ Ազգերու բանակին, հրահանգ ստացած եմ հետեւեալ զեկոյցը հաղորդելու ձեզի ·

« Կ'իմանամ թէ պիտի ուզէիք հանդիպում մը ունենալ՝ քննելու համար զինադադար մը, ի նախատեսութիւն թշնամութեանց եւ զինեալ ուժերու ամէն գործողութեանց դադարման Քորէայի մէջ, համապատասխան երաշխիքները ապահովելով զինադադարի պահպանմանմասին : Անմիջապէս ինծի հաղորդէք թէ ձեզի համար բաղձալի է այսպիսի հանդիպում մը, պիտի ձեռնարկեմ իմ ներկայացուցիչս նշանակելու : Միեւնոյն ատեն ձեզի պիտի առաջարկէի թուական մը, ուր ան կրնար հանդիպիլ ձեր ներկայացուցիչին : Կ'առաջարկեմ որ այդ հանդիպումը տեղի ունենայ դանիական հիւանդանոց - նաւու մը մէջ, Վոնսանի նաւահանգիստը » :

Այս առաջարկը, որ ամէնուն հաղորդուած էր Թօքիոյի զինուորական անթելէն, միաժամանակ հրատարակուեցաւ Ուաշինկթընի, Թօքիոյի եւ Նիւ Եորքի մէջ (Ազգաժողովին կեդրոնը) : Համայնավար ընդհ· հրամանատարին անունը չէր նշանակուած (մառեշալ Քիմ Իլսին, որ միեւնոյն ատեն հիւս· Քորէայի վարչապետն է : Իսկ ռազմաճակատի հրամանատարն է զօր· Նամ Իլ) : Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի կատարուին հիւս· Քորէայի սպարապետին հետ · իսկ կարմիր Չինաստանի կողմէ ներկայ պիտի ըլլան միայն դիտողներ, քանի որ Փէքին միշտ կը յայտարարէ թէ Քորէայի չինացի ռազմիկները կամաւորներ են եւ ոչ թէ բանակի զինուորներ :

Իրաւասու շրջանակներու կարծիքով, զինադադարը կրնայ կնքուիլ որեւէ ատեն : Զօր· Րիճուէյի հրահանգ տալէ առաջ, խորհրդակցած էին այն 16 ազգերը որոնք զինուոր ունին Քորէայի մէջ : Զօրավարին յանձնարարուած է չընդունիլ որեւէ զինադադար որ կրնայ որոշ նահանջ մը պարտադրել դաշնակից ուժերուն :

✕ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ անձկութեամբ կը սպասեն զինադադարին : Թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայի բրիտանական դեսպանն ալ տեսակցած է Պ· Կրոմիքոյի հետ : Մեծն Բրիտանիա միեւնոյն ատեն չուզեր որ խորանան Մ· Նահանգներուն հետ եղած տարակարծութիւնները : Դաշնակիցները իրենց նպատակին հասած կը համարուին, քանի որ 38րդ զուգահեռականէն անդին քշեցին հիւս· Քորէացիները :

Զինադադարի լուրերուն վրայ, կռիւներն ալ կորսնցուցին իրենց թափը : Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ թշնամութիւնները կրնան դադրիլ 24 ժամէն : Արդէն հանդարտութիւն կը տիրէ գլխաւոր ճակատներուն վրայ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Նարկեց եւ Թռուցիկները ցրուող երկու հոգի ձերբակալուեցան : Յայտարարութիւնները բազմագրուած են խմորատիպ մեքենայով :

Այս դէպքին մէջ կարեւոր դեր մը ունի նշանաւոր Քէմալ Փիլաւօղլուն, Թիճանի աղանդին շէյխը : Քէմալ Փիլաւօղլու եւս հրաւիրուեցաւ ոստիկանատուն եւ հարցաքննուեցաւ : Աղանդը ընդարձակ կազմակերպութիւն մը ունի Անգարայի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ : Աղանդաւորներու թիւը 80 հազարի կը յանգի :

Յետադիմական շատ ցաւալի դէպք մը եւս պատահեցաւ այսօր, Հաղորդակցութեան նախարարութեան շէնքին մէջ : Աթաթիւրքի երկու գաճէ կիսանդրիները, որոնք կը գտնուէին նախարարութեան հասույթներու եւ արձանագրութեանց դիւաններուն մէջ, գետին զարնուած եւ փշրուած են Քեամիլ Թունալ անուն մէկու մը կողմէ : Քեամիլ եւս կը պատկանէր Թիճանի աղանդին եւ ատենօք բանտ մտած էր, մինչ մըն ալ յիմարանոց ղըրկուած էր մտադար :

Քեամիլ Թունալ Աթաթիւրքի կիսանդրիները կոտրելէ վերջ, նախարարութեան նրբանցքներուն մէջ շուրջը հաւաքած է սենեկապաններն ու ծառաները, եւ սկսած է պոռալ·— Ալ կուռքերու պիտի չերկրպագենք, բոլորն ալ պիտի ոչնչացնենք» :

Քեամիլ ձերբակալուեցաւ : Հաստատուած է թէ կապ ունի նաեւ յետադիմական թռուցիկներու խնդրին հետ :

ՓԵԹԷՆ միջնաբերդէն մասնաւոր բնակարան մը փոխադրուեցաւ Ուրբաթ օր, նոյն աքսորավայրին մէջ, մասնաւոր պատգարակով մը : Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց տասը վայրկեան :

ԿԱԽՕՐՐԱՆԸ… ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կ'արտատպենք ՀԱՅ-ԲՈՅԺի Մարտի – Ապրիլի թիւէն, որ մամուլի տակ է, ցոյց տալու համար թէ խմբագիրը ո՛րքա՜ն կ'աշխատի թերթը դարձնել հետաքրքրական, հաճելի, օգտակար, ամէնուն մատչելի, ծառայելով միաժամանակ հայ լեզուին՛ ճոխացման.—

Հայերէն լեզուի մէջ ունինք տարօրինակ բառ մը, յակուրջի, Մեծարենցին սիրելի, որ կուգայ գաւառէն, այժմ մօտ երկու հարիւր տարեկան, — արդարեւ, առաջին անգամ կ'երեւայ Մխիթար աբբահօր ռամկօրէն բառարանին մէջ (1769), յետոյ Աւգերեանի Ֆրանսերէն բառարանին մէջ (1812), յետոյ Գէորգ Դպիրի պարսկերէն բառարանին մէջ (1826) կէվաչէ բառին դէմ, եւ այնուհետեւ ամէն բառարանի մէջ, (տես եւ Երից վարդապետաց բառարանին յաւելուածը): Ստուգաբանութիւնը կը մնայ սակայն անլոյծ: Աբբահայրը կը գրէ յակուրջի եւ յակուռջի, իսկ Ջախջախեան՝ յակուրջի եւ հակուրջի, — առաջին ձեւն է որ ընդհանրացած է մեր գրական լեզուին մէջ:

Ստուգաբանութիւնը անծանօթ, բայց անթիւ հոմանիշներ ունի այս բառը, բոլորն ալ գաւառական, — համրեցէք (ի՛նչ հարստութիւն է այս, Հայո՛ց լեզու).—

Ծանտրմակ, ճճռնիկ, ճռնօրիկ, ճօլօրիկ կամ ճօլօլիկ (Աբիկեան կը գրէ ճօճօլիկ), հալոնջ, ճինջեխ կամ ճինջաղ, քուկի, չու, նանիկ, չխչիկ կամ ճողչիկ, կաղնջուկ, ճինջի, ճղօրրան, ճղորտիկ, ճղոր, ճղճօր, ճղորոց, ճլորթի (Դաղբաշեան կը գրէ ճլօրդ), տատանոց, ճօճանոց, ճօճք, ճորճոր, օրոցչուան, կախորոցք, կախօրրան:

Այս բառացանկէն՝ ոմանց ստուգաբանութիւնը անծանօթ է ինծի: Մէկ մասը իրենց կազմութեան մէջ ունին ճիւղ եւ օրօրել բառերը՝ մանկական արտասանութեամբ: Տատանոց եւ յաջորդ երեք բառերը կարելի է անջատել՝ իբրեւ համարժէք ֆրանսերէն balançoire բառին(*), եւս branloire, կամ brandilloire որ այժմ անգործածական, — ժողովրդական լեզուով՝ tape-cul, Թուրքերէն՝ տանկալա - փիշտի: Ոմանք հոմանիշ կուտան նաեւ բաբան բառը, որ balisteն է, եւս catapulte: Մնացեալ վերջին երեք բառերը, իրենց պարզագոյն ձեւով, կը հասկցնեն արդէն թէ ի՛նչ կը նշանակէ յակուրջի, Թուրքերէն՝ սալընճագ, Ֆրանսերէն՝ escarpolette, իտալերէն՝ altalena կամ bindolo, գերմաներէն՝ Schaukel, ռուսերէն՝ կաչէլ, անգլերէն՝ swing, յունարէն՝ aioras, պարսկերէն՝ յիշեցի վերը:

Շատ են կախօրրանին ձեւերը, ամէնուն ծանօթ, բայց գլխաւորները՝ երկու.—

1.— Կախովի օրօրոց, որ յատուկ է օրոցկաններուն: Կը պատրաստեն պարան նետելով մէկ ծառէն միւսը՝ դաշտերու մէջ, մէկ պատէն միւսը՝ բնակարաններու մէջ,— այս ձեւը կը կոչուի կախանկողին (hamac):

2.— Ճղօրրան, որ յատուկ է պատանիներուն՝ զբօսախաղի համար: Կը պատրաստեն պարան նետելով բարձր ծառերու ճիւղերուն, (բնակարաններու մէջ՝ առիքէն):

Առաջին ձեւով, պարանը հորիզոնական, կարճ կ'ըլլայ ճօճումներուն աղեղը, գրեթէ գետնի օրօրոցի նման: Երկրորդ ձեւով, պարանը ուղղընկէց, ճօճումներուն աղեղը այնքան լայն կ'ըլլայ՝ որ կիսաշրջանակ մը կը կազմուի: Թէ առաջին եւ թէ երկրորդ ձեւերուն մէջ՝ պարանը մէկ հատ է: Վերջին ձեւով՝ կարելի է պատրաստել նաեւ կախանկողինները, բայց անհրաժեշտ է երկու պարան, (այդ պարագային կը յիշեցնէ խնոցին):

Ահա յակուրջին, կամ կախօրրանը:

Մեր բնաշխարհին մէջ՝ սովորութիւն էր Մեծ Պահքին երկուշաբթի օրը կախօրրան ձգել եւ օրօրուիլ այն տանը մէջ, ուր նոր հարս կար: Իսկ Թիֆլիզի հայ կիները կախօրրան կը նստէին Բարեկենդանի Կիրակին (Ազգ. Հանդէս, Զ. 63), թէեւ Բարաղամեան իր անտիպ բառարանին մէջ կը վկայէ թէ Վանի մէջ եւս կախօրրան նստելու սովորութիւն կար Բուն Բարեկենդանին օրը: Գանձակի մէջ, Մեծ Պահքին առաջին օրը, երբ աղջիկները կախօրրան նստէին, տղաքը այնքան կը հրէին եւ սաստիկ կ'օրօրէին, որ աղջիկները, վար իջնելու համար, կը պարտաւորուէին խոստովանիլ իրենց նշանածին անունը (Ազգ. Հանդէս, Զ. 367), ուրիշ ազատում չունէին:

Այս սովորութիւններէն անկախ, երիտասարդութիւնը կը սիրէր կախօրրան նստիլ՝ երբ, եղանակին հրաւէրով, ժողովուրդը կը թափէր այգիներուն ու դաշտերուն մէջ: Եւ ի՞նչ կայ աւելի զբօսական ու հոգեզուարճ, քան նստիլ կախօրրան, ամրան մեծ տաքերուն, եւ օրօրուիլ ծառերուն զով ճիւղերուն մէջ տարուբեր: Հովը կը շոյէ երեսներդ, թոքերդ կը լեցուին առատ ու զուլալ օդով, ծառին տերեւները կը դողդղան ոսկեզօծ զանակներու պէս, երգը կը թռչի խմբական կամ մենաւոր: Ո՞վ չի յիշեր մանչերու եւ աղջիկներու խումբերը, որոնք գիւղէն հեռու, բլուրներու վրայ, կախօրրան կը ձգէին ու կը զուարճանային օրն ի բուն:

Նկարիչներուն աչքէն չէ վրիպած անմահական այս տեսարանը, — արդարեւ բազմաթիւ արուեստագէտներ օգտագործած են կախօրրանը՝ տալու համար կտաւ մը, ուր, դաշտային գոյներու համանուագի մը մէջ, ետեւը՝ բլուրներու շամանդաղը, առջեւը՝ ծաղիկներու եւ աղջիկներու գունապարը, յանկարծ սքանչելի սոլօ մը կը կատարէ աղջիկ մը՝ համբառնալով դէպի ծառին բարձր ճիւղերը, կարծես երկնքին մէջ առկախ՝ ցոլացնելով տերեւներուն մէջ պտուղի պէս կախուած աչքերը, ցուցադրելով նկարչագեղ մուճակները, այլ մանաւանդ հեթանոսական եւ օրհնեալ բումբի մը առատանալը՝ հովին անառակութեան շնորհիւ:

Նկարչութենէն զատ, բժշկութի՛ւնն ալ օգտագործած է կախօրրանը, եւ հինէն ի վեր:

Մինչեւ այժմ, կախօրրանը տեղ չունէր բժշկական բառարաններու մէջ, — եւ իմ ըսելիքս այն պիտի ըլլար միայն, Նարդեան Բժշկական Համայնագիտարանին մէջ, թէ պէտք չէ կախօրրան նըստիլ ճաշէ անմիջապէս ետքը, ինչպէս սխալ է օրօրել երախաները՝ կաթ տալէ ետքը: Բայց ահա ձեռքս անցաւ հին գիրք մը, — Dissertation sur les maladies vénériennes, la rage et la phtisie… զոր գրած է Փիէր Տըզօ (Pierre Desault), Պորտոյէն: Այս գիրքը կը յանձնարարէ թոքախտաւորներուն … նստիլ կախանկողին, օրօրուելու համար՝ առ ի բուժումն:

Ինքնատիպ բժիշկ մըն է Փիէր Տըզօ: Ծնած է 1675ին, Արզաքի մէջ, վկայուած՝ Պորտոյի բժշկ. վարժարանէն, ժամանակ մը գործած է Փարիզի մէջ, 1704 Յունուար 25ին դասախօս կը նշանակուի Պորտոյի բժշկ. վարժարանին: Այդ շրջանին է, որ գրած է այս գիրքը: Ունի բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ օժտուած էր պրպտելու անսպառ եռանդով, եւ, ինչպէս կը խոստովանի, «իր համբաւը վտանգելու գնով՝ սովորական ուղիներէն շեղելու յանդգնութեամբ»: Կը սիրէր որոնումներ կատարել բժշկական հին գրականութեան մէջ, ճոխացնել իր համայնագիտական ծանօթութիւնները, վերաքննել ու փորձեր կատարել՝ հասնելու համար նոր նուաճումներու: Բժշկական իր ժառանգին մէջ ճիշդ է թէ շատ բան փոշի դարձած է այսօր, այսուհանդերձ հետաքրքրական է ինչ որ կը գրէ ախտաբեր «որդերու» մասին, այժմեան բառով՝ «մանրէ», այլ մանաւանդ թոքախտին դարմանական ինքնատիպ մէկ եղանակին մասին, — կախօրրանով:

Հիւծախտագիտութեան հին ու նոր հեղինակներու տեսակէտով, թոքախտին գլխաւոր դարմանը կը կայանայ հանգիստին մէջ,— բացարձակ հանգիստ, գիշեր եւ ցերեկ, ազատ եւ մաքուր օդի մէջ: Ընդհակառակն, Տոքթ. Տըզօ դէմ է անշարժութեան, ու կը թելադրէ օրօրել, ճօճել, ցնցել հիւանդ մարմինը:

Պորտոյի բժիշկը կը կրթնի մեծանուն Սայտընամի դարմանագիտութեան: Արդարեւ, անգլիացի այս աշխարհահռչակ բժիշկը (1624 — 1689), որ մարզարուեստը կը բարձրացնէր բժշկութեան, ձիավարութիւնը շատ օգտակար կը համարէր թոքախտաւորներուն համար, — «իմ ազգականներէս շատեր, կը գրէ Սայտընամ, որոնք ստուգապէս թոքախտաւոր էին, ընդունայն փորձելէ ետք ամէն դեղ ու դարման, ի վերջոյ բուժուեցան ձիու վրայ ճամբորդութիւններ կատարելով շարունակ»: Ու կ'աւելցնէ թէ ձիավարութիւնը յաջող արդիւնք կուտայ ոչ միայն անոնց մօտ՝ որոնք կը հազան գիշեր ցերեկ ու կը նիհարնան օրէ օր, այլ եւ այն թոքախտաւորներուն մօտ՝ որոնք կը քըրտնին գիշերները, փորհարութիւն կ'ունենան եւ յուսահատական վիճակի մը կը հասնին: «Թէեւ թոքախտը անբուժելի կը համարուի, կը գրէ անգլիացի մեծանուն բժիշկը, բայց երդում կ'ընեմ թէ սնդիկը այնքան ազդեցիկ չէ Ֆրանկախտին դէմ, քինան՝ ընդհատ ջերմերուն դէմ, որքան ձիավարութիւնը թոքախտին դէմ»:

Մեր ամէնէն արժանաւոր ու վաստակաւոր պատրիարքը, Զմիւռնացի Յակոբ Նալեան եւս թոքախտաւոր՝ ձիավարութեամբ կը ջանար բուժել զինքը հիւծող ու մաշեցնող ախտը (մեռած է 1764 Յուլիսին): Օրմանեան կը հարցնէ թէ «ի՞նչ եւ որո՞ւ խորհուրդով» Նալեան պատրիարք կ'աշխատէր իր թոքախտը բուժել ձիավարութեամբ:

Նալեան պատրիարք Կոլոտի աշակերտն է, — այս արժէքաւոր եկեղեցականը, համայնագիտական հրատարակութիւններով եւ լսարանական կազմակերպութիւններով, ԺԸ. դարուն, Պոլսոյ մէջ ստեղծեց ազգային սքանչելի շարժում մը, որով կ'ուզէր թումբ կանգնել Եւրոպացւոց հայորսութեան դէմ՝ կրօնական գետնի վրայ: Ափսոս որ գործը կէս մնաց, որովհետեւ հիւանդ էր Նալեան, եւ շուտ շիջեցաւ:

Ի՞նչ էր հիւանդութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Վիքթոր Հիւկօ, որուն աչքէն չէ խուսափած կախօրրանին նկարչական գեղեցկութիւնը (նոյն իսկ կ'ակնարկէ Կրէօզի աղջիկներուն հողմածալ շրջազգեստներուն), կը նախընտրէ գործածել **balançoire** եւ ոչ թէ **escarpolette** (Թշուառներուն մէջ):

Համեստ բողկի մը պատմութիւնը

ԲԱՐԵԿԱՄԸ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Նամակդ առնելով Հռոմէն շատ տխուր եղայ: Այլեւս կարելի է խոստովանիլ քեզի, հիմա որ ազատ ես, թէ կը գրեմ, առջեւս գաւաթ մը Պորտոյի գոյ կարմիր գինի, դիմացս թարմ վարդի կոկոններ, անոնց քով ապրիմ - մեռնիմներու խուրձ մը, ու կրկին վարդեր, կոնակս սնձենիի սպիտակ ծաղիկներ, աջս հրաշալիօրէն բացուած քաջ վարդեր:

Փարիզի մէկ սրճարանը: Կը գրեմ քեզի հրապարակով եւ սրտաբաց, որպէսզի ականջ ունեցողները լսեն եւ աչք ունեցողները տեսնեն, որովհետեւ ցաւը միայն մեր երկուքինը չէ, այլ համաշխարհային աղէտ: Նորէն բարի եւ չար ոգիներու կռիւն է, որ կը պատկերանար մեր դրացի Իրանի հին կրօնին մէջ, եւ մենք զոհուեցանք, որովհետեւ չարը տիրեց մեզի: Բայց քիչ մը հեռուներէն սկըսինք, որպէսզի հասկնալի ըլլայ, որովհետեւ ամէն մարդ քեզ չի ճանչնար:

Դուն ծնար ուրեմն Ատափազար, արեւմտեան Անատոլուի այդ հայահամ եւ հիւրամեծար ոստանը: Հազիւ այբուբենը փորդ մտած, ցաւը մտաւ թշնամիին փորը: Ու մեր տուները ջնջեց, ինչպէս գիրը սեւ գրատախտակէն: Նման իր նախահայրերուն, Ճինկիզ խանի եւ Լէնկթիմուրի: Մեծ եղբայրդ, որուն կարօտով կը խորովիս միշտ, զինուոր առին ու այլեւս չտեսաք զինքը: Մայրիկդ ու հայրիկիդ հետ մանկական ծուռ ոտքերովդ քալեցիր աքսորի եւ ջարդի ճամբաներէն: Տակաւին պատանի, հայրդ թաղեցիր գետի մը ափը, քուփորած փոսի մէջ, անծանօթ տեղ մը, անծայրածիր Անատոլուի մէկ կէտին վրայ: Ու բախտ ունեցար մայրիկիդ հետ մնալու նոյնքան անծանօթ տեղ մը, եւ ողջ: Տեսար հայրենի վաղամեռ արեւածագը: Աւարտեցիր, իբրեւ ազգային սան, Կ. Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանը: Եկար Փրակա ու շրջանաւարտ եղար Առեւտրական Բարձրագոյն ուսումներու դպրոցէն: Եւ դարձար համալսարանական: Քիչերէն մէկը, հոն արշաւող ուսանողներու մէջէն:

Յետոյ սկսաւ հացի կռիւը: Որբ եւ աղքատ տղայ, մայրդ բերիր քովդ, տունդ ըրիր չէն, սիրտդ ու սեղանդ բաց, նիհար պատառդ բոլորիս հետ բաժնելով: Ինկար: Ելար: Տապալեցար: Նորէն ելար: Շտկեցիր ծուռ սրունքներդ ու սկսար դարձեալ քալել, այս անգամ տարբեր ուղիներէ: Յաջողեցար: Ի՜նչ լաւ զգայնութիւն: Եւ Փրակայի ամէնէն առաջնակարգ հրապարակին վրայ, քաղաքին ամէնէն նոր, արդիական, հսկայ եւ փառաւոր շէնքին մէջ բացիր առեւտրական տունդ, որ բարգաւաճեցաւ ու սուրաց: Ամուսնացար: Հազիւ կ'ուզէիր արիւնդ փոխանցել միւս սերունդին, երբ եկաւ 1948ը: Բոլշեւիկները կլլեցին Չեխոսլովաքիան: Քեզ, զիս, մեզ, բոլորս, եւ մեր ինչքերը: Ու ահա, ինձմէ վերջ, վտարուեցար նաեւ դուն: Ո՞ւր: Գաղթակա՞ն: Մարդ բան չհարցուց: Հա՞յ: Ոչ ոք կարեւորութիւն տուաւ: Նամակդ ստացայ Հռոմէն, Մայիսի վերջերը, ամէն անցուդարձի տեղեակ եղայ, եւ ցաւեցայ, դէշ ցաւեցայ: Թէեւ գիտէի ըլլալիքը:

Բայց դուն կիսակարմիր էիր կարծեմ: Կամ անոնց համակիր, եւ կամ բոլորտիքեան: Ու տասնեակ տարիներ քարոզ կուտայիր, գովելով անոնց վարդապետութիւնը: Մոռնալով որ մարդը, իսկ այս պարագային վարչաձեւը, խօսքէն չէ, գործէն կը դատեն: Իսկ այդ գործը ի՞նչ եղաւ մեզի հետ: 1920ին: Եւ ի՞նչ կ'ըլլար այսօր Սփիւռքի թշուառ հայութիւնը, առանց այդ հարուածին:

Հիմա տեսար, զգացիր այդ գործը, եւ Հռոմէն միայն կը խոստովանիս զայն: Անհրաժե՞շտ էր յոգնիլ մինչեւ Հռոմ, այդքան բան ըմբռնելու համար: Կը գրես.— «Ահա կրկին Հռոմ: Այս անգամ ոչ թէ իբրեւ առեւտրական ճամբորդ, այլ աքսորական: Տրուած հրամանին վրայ Մայիս 9ին ձգեցինք Փրական ու օդանաւով Հռոմ հասանք: Մայրս, 78 տարեկան, բաժնուելով մեզմէ, շարունակեց իր ճամբան դէպի Պոլիս, ուր հասած է նոյն օրն իսկ: Ես եւ կինս առ այժմ կը թափառինք: Աւելի առաջ չկրցայ գրել, որովհետեւ գրեթէ առանց դրամի եկանք եւ տասը օր շատ նեղութիւն քաշեցինք ու գրելու մասին չկրցայ մտածել: Ուրեմն ես, Վ. Երանելին, սարսափելի վըտանգ դարձայ այդ հզօր կայսրութեան ապահովութեան դէմ: Ուրեմն իրաւ, կամ ես սարսափելի եմ եւ կամ այդ բռնակալութիւնը այնքան տկար: Հագուստէ զատ ամէն բան չկրցանք առնել, միայն, ոչ իսկ ժամացոյց մը…: Ուրիշ նորութիւններ մանրամասն …»:

(Չեխոսլովաքիայէն կը վտարուի, եւ կը խօսի հզօր կայսրութեան մը մասին: Ո՞վ է այդ կայսրութիւնը: Ո՞ւր մնաց Չեխոսլովաքիան: Կացութիւնը նոյնն է միւս բոլոր կարմրած երկիրներուն մէջ):

Թէեւ այս պարզ երկտողը, խեղճ հայ որբ, ամէն բան կ'ըսէ, բայց հասցուր անյապաղ մանրամասնութիւններդ: Ահա թէ ինչո՞ւ:

Եսի - դունի խնդիր չէ այս, այլ համաշխարհային ցաւ, թէեւ, առ այժմ, ի զօրու միայն արեւ-

ւելեան կողմն աշխարհի: Թէեւ աղնուութիւն չէ, բայց տեղն է յիշեցնել քեզի, թէ, 1949ի ցրտին աշնան, երբ գաղտնի ոստիկանութիւնը կը սեղմէր օղակը շուրջս, եւ ես, փողոց նետուած, (ուր կը գտնուիմ նաեւ այս տողերուն վրայ), առանց պարենատոմսի, եկայ քեզի մնաս բարովի, սուրպուած ըլլալով կծկելու փորձ մը ընել, մգլած գլուխս վրայ տալէ առաջ, դուն, տակաւին բաղդատաբար հանգիստ ու ապահով, քու չքեղ դրասենեակնե-րուդ մէջ, ըսիր ինծի ․

— « Ինչո՞ւ քովս կուգաս, քանի որ իբրեւ լրտես կը հետապնդուիս»:

Ես քեզի այսօր չեմ ըսեր, — Ինչո՞ւ կը գրես ինծի, քանի որ իբրեւ կասկածելի արտաքսուեցար: Իսկ 1950ի ամառը, երբ խումբ մը բազմազգի փախստականներ, գիշերով, լեռնէ լեռ, կը փախչէինք Աւստրիոյ ռուսական գրաւման գօտիէն ամերիկեան գրաւման շրջանը, Ամերիկացիներու պատուին համար շատ աննպաստ ձեւով, եւ երբ չեխ երիտասարդի մը, որ միասին էր, պատմեցի եղածը, փրկութեան ափ հասնելէ եւ մեր բերանները բացուելէ վերջ, ան խնդալով պատասխանեց ․

— Բայց հիմա հոն ամէն մարդ լրտես է:

Տեսա՞ր ուրեմն մտքիդ չափն ու կշիռը: Եւ այս տղան քեզի պէս համալսարանաւարտ չէր, այլ միայն երկրորդական ուսման տէր, եւ քեզի պէս ալ հետը չէխուհի մը առած էր: Որովհետեւ, ուրիշ է Զեխուհիին համը, խոստովանինք ատիկա:

Նպատակս է ցոյց տալ, որ մենք, համայնավարութեան զոհերս, պէտք է հասկնանք իրարու վիճակը: Որովհետեւ եսի - դունի խնդիր չէ այս: Երէկ՝ ես էի: Այսօր՝ դուն: Վաղը, միւսները ․․․ Ու պիտի տուժեն նաեւ անոնք, որ ձեռնպահ են կամ համակիր, ինչպէս երբեմն դուն:

Պատասխանս ըրի հրապարակով, ու կը սպասեմ որ դուն ալ «Նոր մանրամասնութիւնները» տաս քաջաբար, նոյն ձեւով, որպէսզի լուսաբանուին Թերահաւատները, անհաւատները, ոչխարները, կովի գլուխները, եւ քեզի նման իմաստուն ու ամենագէտ համալսարանականները: Որովհետեւ հոս ալ քու հին նախկին տիպարի նման շատեր կան: Հարուստներ, խանութպաններ, խելացիներ: Անոնք ալ քեզի պէս կիսակարմիր են, կամ բոլորովին, եւ այնքան պէտք ունին, խեղճերը, քիչ մը լոյսի ու լուսաբանութեան: Պարապ տե՞ղը Կէօթէի վերջին խօսքը եղած է ․ «Աւելի լոյս»: Անհրաժեշտ է զանոնք համոզել: Այն ատեն մարդիկ կը սկսին հաւատալ, բայց մէկ բանի ․— Համայնավարութիւն կը նշանակէ լքել ունեցածը, եւ գլուխը առնել փախչիլ, գայն վրայ տալու վախէն: Ինչպէս մենք, բախտաւորներս: Հապա անոնք որ մնացին կարմիր գիծին անդին կողմը, եւ դեռ կը տուայտին: Եւ ինծի կ'ըսէին ․

— Ա՛խ, գնա՛, պատմէ՛ Արեւմուտքի մեր վիճակը: Ըսէ թէ մենք այլ եւս անկարող ենք չարժելու ․․․

Սիրելի «աքսորական» Վ․, կը յիշե՞ս այն համեստ բողկին պատմութիւնը, որ Փրակայի մէջ գարնան նախախայրիքն է սեղաններուն վրայ, պոհեմական ընտիր երշիկներուն եւ պանծալի գարեջուրին հետ: Նորէն, ինչպէս միշտ, ճաշի վար դրեր գլխս, ու սկսար տրտնջալ համայնավարներէն, որոնք գործդ խլած էին: — Բայց դուն կարծեմ կարմիր էիր, ըսի: Կարմրեցար այս խօսքէն: Այս անգամ խիկապէս, ու դանակի մէկ հարուածով կիսեցիր կլոր, սիրուն, փոքրիկ կարմիր բողկը, որուն ճերմակ միսը, մօլ կաթի պէս անապատ, չիկնեցաւ:

Եւ ըսիր ․

— Ես այս բողկին կը նմանիմ: Դուրսս կարմիր, ներսս ճերմակ է:

Շատ բարի: Միայն թէ բոլշեւիկներուն համար մարդուն ներսը, դուրսը գաղտնիք չունին այլ եւս: Բողկի գլուխով եւ իմաստասիրութիւնո՞վ պիտի նպաստենք ազատութեան եւ խաղաղութեան:

ԵՐ․ ՔՈՉԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԽՄԲ․— « Նայիրի», գրականութեան եւ արուեստի երիտասարդ ամսագիրը, որ Հալէպէն Պէյրութ փոխադրուեցաւ, շռնդալից բանագողութիւն մը երեւան կը հանէ վերջին թիւով (Մարտ - ապրիլ):

Ամբաստանեալն է Եղիվարդ, — Եղիշէ վրդ․ Տէրտէրեան, պատր․ տեղապահ Երուսաղէմի, որ Էջմիածին գացած է, եպիսկոպոսանալու համար:

Ստորեւ՝ մեր պաշտօնակցին խմբագրական ծանօթութիւնը: Յաջորդով ջախջախիչ նմոյշներ բանագողութեան․—

Հաճոյքով չէ որ հրատարակութեան կուտանք ներկայ յօդուածը: Տարօրինակ գրութիւն մը արդարեւ, գրուած՝ խոստումնալից բայց դրեթէ անծանօթ տղու մը կողմէ, շատ ծանօթ բանաստեղծի մը մասին: Կատարեալ «խղճի պարագայ» մը ստեղծեց մեզի համար, այս ուսումնասիրութեան ընթերցումէն ետք, անոր հրատարակութեան խնդիրը: Տպե՞լ, չտպե՞լ, ձեռագիրը վերադարձնել հեղինակի՞ն, կամ, պարզապէս անտեսե՞լ: Որովհետեւ, աննախընթաց է երեւոյթը հայ գրականութեան մէջ, ծանրակշիռ՝ տարողութիւնը: Գրական կատարեալ առեղծուած մը, որուն պարզաբանումը կը յանգի, անխուսափելիօրէն, գայթակղութեան մը: Օրերով ու շաբաթներով մնացինք անվճռական ու շփոթահար, ի վերջոյ հասնելու համար պարզագոյն ճշմարտութեան մը, ըստ որում անժխտելի փաստ մը չի դադրիր փաստ ըլլալէ անոր անտեսումովը, եւ ոչ ալ կատարուած ուսումնասիրութեան մը հրատարակութիւնը մերժելով՝ կը խափանուի անոր լոյսին գալը: Մանաւանդ որ երիտասարդ յօդուածագիրը իր անողոք եւ անվիճելի փաստաթուղթերով լուրջ տագնապի մը կը մատնէ ընթերցողին գրական խղճմտանքը եւ կը պարտադրէ որ կրկնենք․— Պղատոնը կը սիրեմ բայց ճշմարտութիւնը աւելի՛ կը սիրեմ ․․․

Ի՞նչ է խնդիրը:

Խնդիրը այն է, որ բոլորիս ծանօթ եւ բոլորէս գնահատուած բանաստեղծ մը, Եղիվարդ, մինչեւ հիմա լոյս ընծայած բանաստեղծական իր չորս գիրքերուն մէջ մտցուցած է իրեն չպատկանող հատուածներ, չչմեցնող առատութեամբ: Աւելի պարզ, բայց եւ աւելի տգեղ բառով մը՝ կատարած է բանագողութիւններ, առաւելաբար Յ․ Օշականէն եւ մասամբ հայ եւ օտար շատ մը բանաստեղծներէ: Այդ բանագողութիւնները կատարուած են այնպիսի ճարտար եղանակով մը եւ այնքան մեծ չափերով, որ միանգամընդմիշտ կը ժխտեն բնական ազդեցութեանց օրէնքով եւ անգիտակից վերարտադրութեան ճամբով կրկնուած ըլլալու վարկածը, եւ կը հաստատեն, թէ Եղիվարդ իր աններելի արարքը գործած է գիտակցաբար, տեւաբար, տարիներով:

Զենք ուզեր իյնալ խորհրդածութեանց բաւիղներուն մէջ: Հարցումները իրար կը հրմշտկեն այս առիթով: Ի՞նչպէս կը համարձակի բանաստեղծ մը ամբողջական հատուածներ առնել ուրիշ բանաստեղծներու տպուած գործերէն եւ հրատարակել իր անունով: Ի՞նչպէս աննշմար կ'անցնի երեւոյթը հայ մամուլին կողմէ, ամբողջ տասնամեակ մը Եղիվարդի մասին գրախօսականներ գրող բազմաթիւ քննադատներու ուշադրութենէն: Ի՞նչպէս չի տեսներ մանաւանդ ինքը, Յ․ Օշական, որուն կենդանութեան եւ քննադատին թեւին տակ իսկ Եղիվարդ կատարած է իր եղական սխրագործութիւնը: Հարցումներ, որոնց շարքը կարելի է երկարել անհունօրէն, եւ որոնց պատասխանները մեզ կը տանին շատ աւելի հեռուները, անցնելով Եղիվարդի բանաստեղծութիւններուն եւ բանագողութիւններուն սահմանէն: Զենք ուզեր երկարել այս արագ նիշերուն շարքը եւ առայժմ կը գոհանանք քանի մը հաստատումներով, ի լուսաբանութիւն յօդուածին:

Ա․— Մեզի յանձնուած ձեռագիրը ունի երկրորդ մաս մըն ալ, ուր մէկտեղուած են Եղիվարդի ստորագրութեամբ տպուած բայց ուրիշներուն պատկանող արձակ էջեր, (առնուած դարձեալ Յ․ Օշականէն եւ Շահան Պէրպէրեանէն) որոնց հրատարակութիւնը զանց կ'ընենք, որովհետեւ չահեկանը արձակագիր Եղիվարդը չէ, այլ բանաստեղծ Եղիվարդը:

Բ․— Մեծ մասով յայտնուած ենք Պօղոս Սնապեանի յախուռն պատումները Եղիվարդի գործին ու անձին մասին: Յօդուածագիրը 24 տարեկան է, աշակերտած է Յ․ Օշականին եւ Եղիվարդին ու կը ճանչնայ երկուքն ալ, իրենց անձին ու գործին մէջ:

Գ․— Այդ յօդուածին մէջ մատնանշուած բոլոր ազբիւրները գտնել եւ կատարուած մէջբերումներուն՝ ճշգրտութիւնը ստուգել՝ համարած ենք մեր առաջին պարտականութիւնը: Հետեւաբար, կրնանք վկայել, թէ մէջբերումները խստօրէն հարազատ են իրենց բնագիրներուն:

Մնացեալը կը մնայ հայ մտաւորականութեան դատաստանին: Կը մնայ մանաւանդ իրեն, Եղիվարդին, որպէսզի փորձէ տրամաբանական բացատրութիւն մը ճարել եւ արդարացում մը բանաձեւել, եթէ երբեք արդարացում կրնայ ունենալ իր արարքը: Խօսքը կուտանք Սնապեանին:

×

Ծաղկեցաւ նշենին եւ իմ՛կար դուռն ճամբայ,
Գարունին խորհուրդէն կախարդուած հոգիով,
Ի՛նչ հեռու տեղ գացիր որ ես հետըդ չեկայ
Ու պանդուխտ մընացի հին կարօտըս լալով ․․․

Ծիծառները դարձան, ուրախ լո՞ւր պիտի գայ․
Որ դեռ յոյս ունենամ տեսնելու օր մը քեզ․
Ի՛նչ հեռու տեղ գացիր որ ես հետըդ չեկայ,
Եւ կարօտըս կուլամ որբացած տըղու պէս ․․․

ԱՐՄԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ․

Պատմութեան ամէնէն անգութ պաշարումներէն մէկուն, այս ահռելի պաշարման վեց անձկալից շաբաթները անհունօրէն աւելի ցաւալի դարձնող գլխաւոր պատճառներէն մին ալ, զինուորական թէ պարզ քաղաքացի, իրարմէ բաժնող ծանր ու այլազան անհամաձայնութիւններն էին, անհամաձայնութիւն մը՝ Յոյներուն իրենց մէջ, անհամաձայնութիւն Լատիններուն եւ իրենց մէջ: Ահաւասիկ Պ․ Փիրսի եզրակացութիւնները այս մասին․ «Թէեւ այդ անհամաձայնութիւնները ծանր էին եւ մէկ քանի խռովութիւններ ու ելոյթներ պատահեցան, բայց շնորհիւ Վասիլէոսի միջամտութեան, վտանգի մէջ չդրին պաշտպանութեան գործը:

Ամէնքն ալ թէեւ իրարու մէջ անհամաձայն, բայց հասարակաց թշնամիին՝ Թուրքին դէմ միացած կռուեցան միշտ»: Արդէն հրամայական պահանջ կար այդ կերպ շարժելու: Ամէնուն ալ կեանքին փրկութիւնը անկէ կախուած էր: Ուստի եւ այս անհամաձայնութիւններուն պատմութիւնը մեծ կարեւորութիւն մը չունի: Յոյներն ու Լատինները, Վենետիկցիներն ու Ճենովացիները ամէնէն վատ ամբաստանութիւնները ըրին իրարու դէմ․ Ճենովացիները մանաւանդ, որոնք Կալաթայի մէջ երկու կռուողներուն մէջտեղը ամենափափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնուէին, շատ անգամներ իբրեւ դաւաճան ամբաստանուեցան: Բայց այս ատելութիւնները վախճանական աղէտի պատճառ չեն եղած:

Երբ սարսափելի Թուրքը յարձակումի կը վազէր կամ պատնէշը կը ռմբակոծէր, ամէն կրօնքէ եւ ամէն ցեղէ պաշարեալներ իրենց վէճը մոռնալով, դէպի պարիսպ կը վազէին միասին, իրենց օճախն ու ապաստանարանը պաշտպանելու համար: Իրաւ է որ պաշարման առաջին օրերուն Վենետիկեան նաւազներու խումբ մը ամբաստանուեցաւ՝ իբրեւ թշնամիին ապրանք փոխադրող եւ անոնց գաղտնի փախուստը դիւրացնող, բայց Կայսեր կորովի ընթացքը զանոնք շուտով կարգի բերաւ եւ անկէ ի վեր մինչեւ պաշարման վերջը Վենետիկցիներուն ընթացքը բացարձակապէս ուղիղ եղաւ:

Պատմենք նաեւ պաշարման վերջին օրերուն սա յատկանշական մանրադէպը: Ժամէ ժամ վերջնական յարձակումին կը սպասէին եւ պաշտպանութեան հերոսը՝ Ժան Ճիուսթինիանի որ վայրկեան մը իսկ չէր դադրած յարձակողներուն ամէնէն հիանալի դիմադրութիւնը ընելէ՝ մեծ դուքս Նօթարասէն շարունակ թնդանօթ ուզեր էր ինքզինքը պաշտպանելու համար Լիկոսի հովտին մէջ: Նօթարաս իբրեւ թէ արհամարհանքով մերժեր է այդ պահանջը․ «Թշուառական, մանիչ, պոռացեր է, ատոր վրայ Ճիուսթինիանի, չեմ գիտեր ո՞վ կ'արգիլէ զիս որ հոս, տեղնուտեղը քեզ սուրովս սպաննեմ»:

Այս միջադէպը արդելք չեղաւ որ երկու մարդիկը մինչեւ վերջը իրենց պարտականութիւնը կատարեն: Հակառակ ամէն ըսուածի, բոլորովին անհաւանական է որ այդ անարգանքէն ետքը մեծ դուքսը Թուլութիւն ցուցուցած ըլլայ պաշարման վերջին օրերուն: Անուրանալի է սակայն թէ Յոյները իրենց էն նշանաւոր մարդոցմէն մէկուն եղած այդ անարգանքէն խորապէս նուաստացած կը զգային իրենք զիրենք, ինչ որ խուլ հակառակութիւններ արծարծեց:

Իսկ Վենետիկցիները եւ Ճենովացիները իրարմէ կը նախանձէին երկար ատենէ ի վեր: Վենետիկցիները չէին կրնար մարսել Կալաթայի գրեթէ անկախ քաղաքին մէջ Ճենովացիներուն տիրապետող կացութիւնը: Այս վերջիններն ալ չէին կրնար տանիլ Վենետիկցիներու կարեւոր դիրքը նոյն իսկ Պոլսոյ քաղաքին մէջ: Կասկած չկայ որ Ճենովացիներուն ընթացքը անհունօրէն կասկածելի և աղտոտ էր եղած քանի քանի անգամներ․ օրինակ Րումէլի Հիսարի բերդին շինութեան պահուն: Եթէ չկրնային ալ բոլորովին արգիլել, գոնէ մեծապէս կրնային վնասել, Թրքական նաւատորմին Բեւրայի բլուրէն փոխադրութեան պահուն:

Յոյն պատմիչներուն ըսածին նայելով, Ճենովացիները իբրեւ թէ պարծեցեր են որ եթէ Սուլթանին բարեկամ չըլլային, շատ դիւրաւ կրնային այրել այդ նաւերը: Բայց մենք ջանանք արդար ըլլալ․ իրենց կացութիւնը յունական սալին եւ խլամ մուրճին մէջ ճշմարտապէս շատ փափուկ էր:

(Տար․)

Իրանի մէջ ալ մեղմացում

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

Թէհրանէն ալ բարենշան տեղեկութիւններ հասան երէկ: Անգլիա որոշեց յետաձգել իր հպատակներուն պարպումը, նկատելով որ Իրանի վարչապետը հաւանած է եա առնել վնասարարութեան օրինագիծը:

Միեւնոյն ատեն, Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Մորիսըն, նոր կոչ մը ուղղեց Իրանի վարչապետին, բանակցելու համար, յիշեցնելով թէ չատ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ մերժումը: Յետաձգելով բրիտանական պաշտօնէութեան պարպումը, Անգլիա կ'ուզէ պատեհութիւն ստեղծել, բանակցութիւնները վերսկսելու համար, ի հարկին Մ. Նահանգներուն միջնորդութեամբ:

Իրագեկներ կը հաւաստեն թէ Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին թելադրութեամբ է որ Տոքթ. Մոսատեղ եա առաւ վնասարարութեան օրինագիծը: Այս զիջումը մեծապէս կը նպաստէ, կացութիւնը մեղմացնելու համար:

Այժմ կը սպասուի որ Իրան նոր զիջում մը կատարէ, եա առնելով կամ բարեփոխելով այն ընկալագիրը, զոր ստորագրելու հարկադրուած են անգլիացի նաւապետները, քարիւղ փոխադրած ատեն: Այդ ընկալագիրներուն մէջ գրուած է թէ բրիտանական նաւերուն բեռցած քարիւղը Իրանի կը պատկանի: Եթէ անգլիացի նաւապետները ստորագրեն այս թուղթը, Անգլիա օրինապէս պարտաւոր պիտի ըլլայ վճարելու գինը: Միեւնոյն ատեն ընդունած պիտի ըլլան թէ քարիւղը Իրանի կը պատկանի:

× Լոնտոնի թերթերը կը խոստովանին թէ Մ. Նահանգներուն ճնշումը մեծապէս ազդած է, կացութիւնը բարւոքելու համար: Ամերիկեան ընկերութիւնները ազդարարած են թէ իրենց նաւերն ալ Իրան պիտի չհանդիպին, եւ թէ Մ. Նահանգները ուրիշ աղբիւրներէ քարիւղ պիտի ճարէ արեւմտեան երկիրներուն:

Ուրիշ կարեւոր պարագայ մը եւս,— Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը վերջին անգամ Տոքթ. Մոսատեղի այցելած ատեն, այս վերջինը հարցուցած է թէ Մ. Նահանգները տրամադի՞ր են յանձնելու 25 միլիոն տոլարի վարկը, զոր խոստացած էին անցեալ յունուարին: Իրագեկներ դիտել կու տան թէ քանի մը շաբաթ առաջ, վարչապետը ըսած էր դեսպանին թէ այլեւս պէտք չունին այդ վարկին, քանի որ քարիւղը ազգայնացուցած են: Կը նշանակէ թէ կացութիւնը փոխուած է:

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ամերիկեան չորս մարտանաւեր Քորէայէն ճամբայ ելած են դէպի պարսկական ջուրերը: Կ'ըսուի թէ այս կարգադրութիւնը որոշուած էր երկու ամիս առաջ եւ կապ չունի քարիւղի վէճին հետ:

× Ուրբաթ օր կարեւոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Թէհրանի մէջ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ, մասնակցութեամբ տասը հազար քաղաքացիներու: Ցուցարարները պահանջեցին ռուս մասնագէտներ կանչել Անգլիացիներուն տեղ: Յետոյ խորհրդարանին առջեւ հաւաքուելով, «Անկցի Թրումըն», «Անկցի Կրէտի» (ամերիկեան դեսպանը) պոռացին:

Իրանի ներքին նախարարը հրամայեց ոստիկանութեան եւ նահանգապետներուն՝ պաշտպանել օտարականները: Հրամանագիրը կ'ըսէ թէ ոչ ոք իրաւունք ունի անարգելու օտարազգիները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ պաշտպանութեան վարկերու մասին խօսելով, Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, զօր. Մարշըլ յայտարարեց թէ Ամերիկացիները պէտք է պատրաստ ըլլան շարունակելու արտասահմանի տրամադրուած զինուորական օգնութիւնը, երեք տարի եւս: Ինք համաձայն չէ կրճատելու վարկերը եւ ջերմապէս պաշտպանեց Թրումընի ծրագիրը, որ 6300 միլիոն տոլարի վարկ մը կը պահանջէ միայն զինուորական օգնութեան համար, մեծ մասը՝ ի հաշիւ արեւմտեան Եւրոպայի:

ՕԴԵՐԸ միշտ փոփոխական են ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Վերսայլի եւ Լիմոժի եպիսկոպոսները հրամայեցին աղօթքներ կատարել եկեղեցիներու մէջ, որպէսզի օդերը բացուին, այլապէս հունձքերը պիտի փճանան:

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ օրէնքը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1951 Դեկտեմբեր, որպէսզի կարելի ըլլայ Մ. Նահանգները փոխադրել 40.000 տարագիրներ եւս: Նախագահ Թրումըն Յունիս 29-ին ստորագրեց օրէնքը, որուն համաձայն տասը տարեկանէն վար 5000 պատերազմի որբեր ալ պիտի ընդունուին, մինչեւ 1952 Յունիս 30:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետարանի սրահը, (rue Stalingrad)
Այս կիրակի, ժամը 16էն կէս գիշեր
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան»

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր
Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 1, Ֆուրվիէրի դեղակերտ տաճարին մէջ հայրապետական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ կէս օրէն վերջ Սալ Ռամոյի մէջ իրեն ի պատիւ երգահանդէս մը պիտի տրուի ժամը 15.30, Լիոնի հայ եւ ուգրանական երգչախումբերուն կողմէ:

× Երաժշտական երեկոյթ Սէն Շամոնի մէջ
Ի պատիւ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Այս երկուշաբթի, ժամը ճիշդ 20ին, Սալ Լամարթինի մէջ: Սիրով կը հրաւիրուի Սէն Շամոնի, Սէնթ Էթիէնի եւ շրջանի հասարակութիւնը:

Մուտքը ազատ է

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՇԱՎԻԼ.— Եկեղեցական նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին ձեռնհաս դպիրներ, եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

× Ի գիտութիւն Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսէնվիլի բարեպաշտ ժողովուրդին, կը յայտարարուի, թէ այս կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ եւ օրուան տօնին մասին ծանօթութիւններ կը տրուի պատարագիչ քահանային կողմէ:

ԼԻՈՆ.— Վարդավառի տօնին առթիւ, այս կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ա. ԽՈՒՄԲԸ

Օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընոպլը կը մեկնի այս կիրակի (Յուլիս) երեկոյեան ժամը 9ին, կար տը Լիոնէն: Հաւաքուիլ մեկնումի (Départ) կողմի մեծ Hallին մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդապետեան եւ զաւակները, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն հայրենակիցներ՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեանին (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յ. Մելքոնեանի, Տէր եւ Տիկին Վահրամ եւ Խօժէն Թորոմանեանին, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ եւ Ժօզէֆին Ստեփանեանի եւ բոլոր Մելքոնեան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ մօր եւ զոքանչին, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԱՌԹԻՒ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ներկայիս կուգամ ներողութիւն խնդրել բոլոր ազգականներէս ու բարեկամներէս, որոնցմէ կամքէս անկախ եւ աճապարանքով մեկնելուս պատճառով չկրցայ հրաժեշտ առնել: Իրենց յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ իմ սրտիս մէջ: Ջերմ բարեմաղթութիւններ բոլորին:

Նուպարդ Թումասեան

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy): Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի:

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը:

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղը: Դաշտահանդէսի բաժինը պիտի տեւէ մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons:

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի դպրոցի սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Դասախօս՝ ընկեր Ս. Թորոսեան: Նիւթը՝ «Մեր եւ հարեւաններու քաղաքական կուսակցութիւնները, անցեալին եւ ներկային»:

ՏԱՐՕՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ.— Պ. Մեսրոպ Դաւիթեան Վարդավառի տօնին առթիւ այս կիրակի հոգեհանգստեան պատարագ մատուցանել կուտայ Տարօնի ընդհ. նահատակաց յիշատակին, Սէն Մարթէնի եկեղեցին մէջ: Կը խնդրէ Տարօնի նահատակներու յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

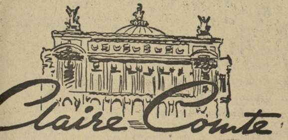

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի ճկատի ունենալ
Կ. ԳԱՋԱՋԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քափէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. OPE. 80.34

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de récéption

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց սեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, 14էն 17 տարեկան, վաճառականութիւն սորվելու փափաքով, ներկայացուած իր ծնողքին կողմէ:

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան:

×

Տնական աշխատանքի համար կին մը կամ աղջիկ մը: Լաւ վճարում եւ տան մէջ պառկելու յարմարութիւն: Դիմել Ա. Համալեանի, 68 rue Nationale, Marseille:

Ծախու խանութ

Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ, դերձակի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով, եւ 5 սենեակնոց բնակարանով մը, (կազ, ելեկտր. կեդր. ջերմութիւն) ծախու է, մեկնումի պատճառով: Նպաստաւոր գին:

Դիմել «Յառաջ»ին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ բնտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers. Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ՄԵԾ ՇԷՆՔ ՄԸ

40 սենեակներով, որ եկամուտ կը բերէ 250 հազար ֆրանք, գին 1.900.000 դրամի կը ծախուի, ունի կառատուն մը վաթսուն քառակուսի մեթր տարածութեամբ, նաեւ երկու շէնքեր միեւնոյն ատեն, 20 առ հարիւր տոկոս:

Տրամադրելի է նաեւ երեք սենեակներով աղուոր յարկաբաժին մը Ալֆորվիլ եւ կամ Փարիզ:

Դիմել Noubardի, 122 rue Vaillant Couturier, Ալֆորվիլ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 3 JUILLET 1951 Երեքշաբթի 3 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6498-Նոր շրջանի թիւ 1909
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ընկերվարական Միջազգայինը վերակազմուեցաւ

Կիրակի օր, 1 Յուլիս, հանդիսաւորապէս հռչակուեցաւ ընկերվարական Միջազգայինի վերակազմութիւնը, Ֆրանքֆորթի տօնավաճառի մեծ սրահին մէջ, Պէթհովէնի Ե. համանուագով: Շէնքին վրայ կը ծածանէին մասնակից 34 ազգերու դրօշները: Քսան հազար հոգինոց բազմութիւն մը խանդավառօրէն կը ծափահարէր արարողութիւնը: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան այս առթիւ: Ֆրանսայի առաջին պատուիրակը, Պ. Կի Մոլէ, ըսաւ թէ Ընկերվարական Միջազգայինը (Բ. Էնթէրնասիոնալ) «համերաշխութեան արտայայտութիւնն է բոլոր աշխատաւորներու»: Եւ յիշելով Ժօռէսի, Ժիւլ Կէտի անունները, յայտարարեց.

— «Ընկերվարական կուսակցութիւնները նոյնպէս ազգային կուսակցութիւններ են: Ֆրանսայի աշխատաւորները գիտեն թէ հայրենիքը մեծ մասով իրենց գործն է, եւ վճռած են պաշտպանել զայն: Բայց, հայրենիքէն անդին կայ միջազգային համերաշխութիւնը: Ահա թէ ինչու ֆրանսական ընկերվարութիւնը յամառօրէն փարած է եւրոպական միութեան գաղափարին: Այնքան բարդ խնդիրներ կրնան լուծուիլ միայն եւրոպական շրջանակի մէջ»:

Հանդիսութիւնը փակեց արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարական ներկայացուցիչը, Քուրթ Շումախըր:

Նոր կազմակերպութիւնը պիտի կոչուի Internationale Socialiste. Առժամեայ յանձնախումբը, Comisco, որ մինչեւ հիմա կը վարէր գործերը, այսուհետեւ պիտի կոչուի Ընդհ. խորհուրդ Ընկերվարական Միջազգայինի:

× Ինչպէս գրած էինք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կը մասնակցին ընկերներ Հրանտ Սամուէլ եւ Հր. Ակոնայեան, որոնք պիտի հաղորդեն համագումարին մանրամասնութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶԻՆ ԳԻՆԸ, Փարիզի շրջանին մէջ բարձրացաւ 27.70 ֆրանքի, տուրքերով միասին:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ մեծ արկածի մը հետեւանքով մեռան 50 ճամբորդներ, 7ը մանուկներ: Օդանաւը, որ Սան Ֆրանչիսքոյէն ճամբայ ելած էր դէպի Շիքակօ, զարնուած է լեռնային կատարի մը եւ ջախջախուած:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ յայտնած է Փարիզի ամերիկեան դեսպանին, թէ կը փափաքի Մ. Նահանգները այցելել իբրեւ պաշտօնական հիւր: Դեսպանը, Պ. Պրիւս, պատասխանած է թէ սիրով պիտի ընդունուի այս այցելութիւնը, պայմանով որ պաշտօնական հանգամանք չունենայ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ երեսփ. ընտրութիւնները սկըսան երէկ եւ կը շարունակուին այսօր, հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ: Կը մասնակցին հինգ գլխաւոր կուսակցութիւններ: Ընկերվարականներու գլխաւոր թեկնածուն է Թաննէր, որ «պատերազմի ոճրագործ» կը համարուի կարմիրներուն կողմէ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցած է 500 համայնավար ցուցարարներու եւ լիբանանեան ոստիկանութեան միջեւ: Սպաննուած են երկու հոգի եւ ձերբակալուած 60 ցուցարարներ, համաձայն Երուսաղէմէն հասած հեռագրի մը:

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ իր բացման անդրանիկ նիստը պիտի գումարէ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, առժամեայ նախագահութեամբ երիցագոյն երեսփոխան Պ. Խօժէն Փէպըլիէի (85 տարեկան): Ժողովը նախ եւ առաջ պիտի վաւերացնէ իւրաքանչիւր երեսփոխանի հանգամանքը եւ պիտի լսուին որոշ երեսփոխաններու մասին եղած առարկութիւնները: Ազգ. ժողովի դիւանը պիտի ընտրուի Յուլիս 10ին: Հաւանական կը նկատուի Պ. Էռիոյի վերընտրութիւնը: Կառավարութիւնը գործի գլուխ պիտի մնայ մինչեւ Յուլիս 15 եւ այդ օր պիտի ներկայացնէ իր հրաժարականը: Նորը հազիւ թէ պիտի կազմուի մինչեւ Յուլիս 20:

ՎԱՏԻԿԱՆ բանադրեց այն բոլոր հունգարացի դատաւորներն ու պաշտօնատարները, որոնք մասնակցեցան Հունգարիոյ կաթոլիկներու հովուապետ Կրոց արքեպիսկոպոսի եւ ուրիշ կաթոլիկներու դատապարտութեան:

Գէորգ արք. Արսլանեանի կեանքը եւ գործը

ԽՄԲ.— Յունիս 28ին հաղորդած էինք Պոլսոյ նախկին պատր. տեղապահին մահը:

Պոլսոյ Մարմարա հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հանգուցեալին մահուան պարագաներուն, ինչպէս եւ կեանքի ու գործունէութեան մասին (25 Յունիս).—

Երկարատեւ հոգեվարքէ մը վերջ, նախկին տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեան այս առտու կնքեց իր մահկանացուն, Ֆէրիգիւղ Շահապ փողոց, թիւ 14 իր բնակարանին մէջ: Բաւական ատենէ ի վեր քաղցկեղէ կը տառապէր եւ քանիցս քննուեցաւ հիւանդանոցներու մէջ եւ անգամ մը վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ: Վերջերս բոլորովին ծանրացաւ առողջական վիճակը: Բազմաթիւ բժիշկներ կանչուեցան եւ ծանր գտան վիճակը, հարկ եղաւ թթուածին տալ եւ մեղմել դժուարաշնչութեան առթած տառապանքը: Քաղցկեղը ճիւղաւորուած էր եւ բժշկական ամէն միջամտութիւն անհնար դարձած: Երէկ իրիկուն, Արսլանեան արք. ուշակորոյս վիճակ մը ունէր, եւ իր ձեռնասուններէն Յարութիւն քհնյ. Հալաճեան հաղորդութիւն տուաւ եւ վերջին պարտականութիւնը կատարեց:

Արսլանեան արք. կը վախճանի 86 տարու, ետին թողլով դժբախտաբար հոգեւորական ու վարչական չափազանց քննադատելի եւ ցաւալի գործունէութիւն մը: Մեռեալներու առջեւ ամէն կիրք կը լռէ, բայց Արսլանեան արք.ի համար չենք կրնար յիշել որեւէ դրուագ կամ պարագայ, որ հանրութեան մտքին մէջ մնայ իբր գնահատելի եւ շինարար աշխատանք: Եղաւ աննախընթաց մենատէր մը, որ իր անձէն դուրս ոչինչ խորհեցաւ եւ իր ատելութեան գոհացումին համար միջոցներու առջեւ կանգ չառաւ, առիթ տալով շատ անգամ ներքին խռովութիւններու եւ երկպառակութեանց:

Բնիկ Բինկեանցի էր, աշխարհական անունով Գարեգին: Եկեղեցական ըլլալէ առաջ եղած է սեղանաւոր եւ հանդերձավաճառ, իր ընտանեկան մէկ դժբախտութեան բերումով 1907ին վարդապետ ձեռնադրուած, Պետրոս եպիսկ. Թահմիզեանէ: Շրջած է շատ մը գաւառներ, Ակն, Արաբկիր, Մալաթիա, Ռոտոսթօ եւ ամէնէն վերջ Ատանա, ուր մնաց կարճատեւ շրջաններ:

1922ին եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Պուլկարիոյ թեմին վրայ, բայց չգնաց իր պաշտօնատեղին, եկաւ Իսթանպուլ եւ Զաւէն պատրիարքի հեռացման հետեւանքով, տեղապահ ընտրուեցաւ եւ այդ պաշտօնը շարունակեց մինչեւ 1927, այսինքն Նարոյեան Պատրիարքի ընտրութիւնը: Իր հնգամեայ տեղապահական պաշտօնը առիթ տուաւ օրինական այլայլան պատասխանատուութիւններու եւ ժողովրդային դժգոհութեան, եւ Ընդհ. ժողովը պարսաւանքի քուէ տուաւ իրեն:

1944ին, Նարոյեան Պատրիարքի վախճանումէն վերջ, Արսլանեան արք.ը կը տեսնենք դարձեալ տեղապահի աթոռին վրայ, պաշտօն զոր շարունակեց մինչեւ 1950ի վերջը, ամէն ինչ կեդրոնացնելով իր ափին մէջ, չէզոքացնելով բոլոր հանրային մարմինները. անտեսելով օրէնքը եւ հալածելով իր բոլոր հակառակորդները:

... Իր գէշ խորհրդատուներն ալ շատ վնասակար ծառայութիւն մը մատուցին հանգուցեալ Արսլանեան արք.ի որ աչքերը փակեց հաշուեխոյսի դիրքին մէջ: Պատրիարքարան կամ վարչութիւն քանիցս հրաւիրեցին նախկին տեղապահը օրինական լիակատար հաշուետուութիւն և փոխանցում կատարելու, բայց ան գոհացաւ միայն կիսկատար վճարումով մը եւ ազգ. վարչական ժողովը հարկադրուեցաւ վերջին անգամ պաշտօնական գեկոյցով մը լուսաբանել հանրային կարծիքը, ճշդելով թէ 6825 ոսկիի պատահական վճարում մը երբեք հաշուետուութիւնը չէ ազգապատկան ամբողջական սեփականութիւններուն:

× Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտաւազդ արք.ի.—

ԵՐԵՒԱՆ, 29 Յունիս.— Գէորգ արք. Արսլանեանի մահը որպէս Հայց. Եկեղեցու իրաւունքների նախանձախնդիր եւ պայքարող հոգեւորականի խոր վիշտ պատճառեց մեզ: Յարգանք մատուցէք նորա յիշատակին հանդիսաւոր պատարագի մատուցմամբ եւ պատշաճ քարոզով:

Հիւս. Քորէա եւ Չինացիները կ'ընդունին զինադադարը

Քառասուն ժամ սպասցնելէ վերջ, չինեւքորէական համայնավար ուժերու հրամանատարութիւնը, Փէքինի ձայնասփիւռին միջոցով յայտնեց ՄԱԿի զինեալ ուժերու հրամանատարութեան, թէ կ'ընդունի զօր. Րիճուէյի հրաւէրը՝ Քորէայի մէջ զինադուլ մը կնքելու մասին:

Իր այս պատասխանով, կարմիր հրամանատարութիւնը կ'առաջարկէ, որ զօր. Րիճուէյի ներկայացուցիչին հետ հանդիպումը տեղի ունենայ Քաէսոնկի մէջ (38րդ զուգահեռականին վրայ եւ Սէուլէն 65 քիլմ. դէպի հիւսիս-արեւմուտք), Յուլիսի 10—15: Պատասխանը տրուած է հիւսիսքորէական ուժերու հրամանատար զօր. Քիմ Իլ Սունկի եւ չինացի կամաւորներու հրամանատար զօր. Փէնկ Թէ Հուայի կողմէ:

Թէեւ զօր. Րիճուէյ իր հրաւէրով կ'առաջարկէր զինադուլի հանդիպումը կատարել Վոնզանի նաւահանգստին մէջ, դանիական «Եութլանտիա» հիւանդանոց-շոգենաւին վրայ, բայց կը թուի թէ պիտի ընդունի չինեւքորէական հրամանատարութեան հակառաջարկը: Ամէն պարագայի տակ ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը, իր պատասխանը տալէ առաջ, պիտի սպասէ Ուաշինկթընի հրահանգներուն:

Զօր. Րիճուէյ, անկողինն էր Թօքիոյի ամերիկեան դեսպանատան մէջ, երբ հաղորդուեցաւ իրեն Փէքինէն տրուած պատասխանը, որ չորս ժամ վերջը, հիւս. Քորէայի մայրաքաղաքէն հեռարձակուեցաւ քորէական, չինական եւ անգլերէն լեզուներով, կիրակի, առտուան ժամերուն: Զօրավարը, լուրը հաղորդեց անմիջապէս Ուաշինկթընի, ինչպէս նաեւ Քորէայի ռազմական ուժերու հրամանատար զօր. Վան Ֆլիթին:

Չի գիտցուիր թէ ինչ պիտի կատարուի յառաջիկայ տասը օրերու ընթացքին ռազմաճակատին վրայ: Թէեւ վերջին 48 ժամերուն, ցամաքային շատ աննշան գործողութիւններ կատարուեցան, բայց օդանաւային ուժերը շարունակեցին իրենց ռմբակոծումները Հիւս. Քորէայի մէջ: Միայն օդանաւային երկու կայաններու վրայ, դաշնակից օդանաւերը արձակեցին 50 թոն ռումբ:

Կը թուի թէ չին կամաւորներու ներկայացուցիչն ալ պիտի մասնակցի զինադադարի բանակցութիւններուն:

Կիրակի օր, խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան նախագահ Թրումընի եւ նախարարներ Պ. Պ. Էչիսընի եւ Մարշըլի միջեւ, զօր. Րիճուէյի տրուելիք հրահանգներուն մասին:

× Ընդհանուր լռութիւնը կը շարունակուի: Միայն թէ շատեր կը զարմանան որ 10—15 օր կը յետաձգուի հանդիպումը:

Անգլեւիրանեան վէճը

Ապատանէն կը հեռագրեն թէ անգլիացի պաշտօնեաները հրամայեցին 50 առ հարիւր կրճատել քարիւղի արտադրութիւնը, առանց նախապէս լուր տալու իրանեան յանձնախումբին: Այս կարգադրութիւնը կը համապատասխանէ Լոնտոնի հրահանգին, որ կը տրամադրէր կարելի եղածին չափ շարունակել արտադրութիւնը, ցորչափ յոյս կայ վէճը լուծելու:

Զտարանները կէս առ կէս բանեցնելով, քանի օր պիտի անցնի, քարիւղատար նաւերը լեցնելու համար: Միւս կողմէ, անհրաժեշտ կը համարուի կրճատումը, վասն զի զտարաններու յորդումը վըտանգաւոր է: Հետզհետէ պիտի փակուին ուրիշ զտարաններ:

× Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. դատախազին օգնականը եւ ոստիկաններ խուզարկութիւն մը կատարեցին Անգլեւիրանեան ընկերութեան տնօրէնին՝ Սետընի բնակարանին մէջ, կարգ մը փաստաթուղթեր եւ անթելի գործիք մը փնտռելով: Բրիտանական դեսպանատան Ա. քարտուղարը միջամտեց, բայց դատախազը մտիկ չըրաւ:

× Իրան երեք պատուիրակներ ղրկեց Լա Հէյի դատական ատեանին իր դատը պաշտպանելու համար:

× Թէհրանի բրիտանական դեսպանը Իրանի արտաքին նախարարին յանձնեց Պ. Մորիսընի մէկ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾԻՆ վերադարձած են Վահան արք. Կոստանեան եւ պրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան, որոնք Անթիլիասի կաթողիկոսարանը կը գտնուէին մէկուկէս ամիսէ ի վեր: Իրենց հետ միասին են Երուսաղէմի պատր. տեղապահը, Եղիշէ Վ. Տէրտէրեան եւ 2 վարդապետներ, որոնք եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուին, Ռումանիոյ առաջնորդ Վազգէն Ծ. Վ.ի հետ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆ ԳԱՂՈՒԹԻ անդամներէն Յակոբ աղա Ինճուճեան, հնութեանց մեծ վաճառականը, մեռաւ ուրբաթ օր: Աւելի քան ութսուն տարեկան, Փարիզ հաստատուած էր յիսուն տարիէ ի վեր եւ կը ձգէ մեծ հարստութիւն մը: Կը մասնակցէր բարեգործական ձեռնարկներու:

ԿԱԽՈՐՐԱՆԸ... ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրմանեան կը գրէ.— «Ախտ մը չարաչար, մաշարայական կոչուած ընդհանուր բառով»: Եւ քիչ ետքը կ'աւելցնէ. «Յայտնի չէ թէ Թոքախտ էր կամ թէ սրտի ախտ, եւ կամ ստիտակախտի հետեւանք»: Օրմանեան իր յուշերուն մէջ կը խոստովանի թէ տարրական գաղափար անգամ չունի մարդակազմութեան, բնախօսութեան ու նման գիտութեանց մասին, այնպէս որ՝ զարմանալի չէ եթէ տարտամ կը գտնէ «մաշարայական» բառը: Խորենացի այս բառով կը բացատրէ Արշակ Գ. Թագաւորին հիւանդութիւնը, հիւծախտ (Գ. 46): Եւ եթէ Նալեանի հիւանդութիւնը «մաշարայական ախտ» կը կոչէն իր ժամանակակիցները, պէտք է ընդունիլ թէ բժիշկներու կողմէ կատարուած ախտաճանաչում մըն է, որ կը հաստատուի, միւս կողմէ, Գրիգոր վարդապետ Պասմաճեանի յիշատակարանով (տպ. Փարիզ, 1908): Արդարեւ, Պասմաճեան կը վկայէ թէ օրէ օր կը նիհարնար պատրիարքը, կը կորսնցնէր ուժերը, այնքան որ այլեւս ոտքի վրայ կանգնելու կարողութիւն չունէր:

Ահա այս վիճակին մէջ՝ խորհուրդ կը տրուի պատրիարքը փոխադրել Սկիւտարի վանքը, որպէսզի ձիով պտոյտներ կատարէ,— «ձիով իւրով արշաւիցէ աստ եւ անդ՝ վասն առողջութեան անձին իւրոյ»: Օր մըն ալ, հանապազօրեայ պտոյտի մը ընթացքին՝ Սկիւտարի կռնակը, «պատրիարքը ոչ կարաց մնալ եւ կալ ի վերայ ձիոյ», ուստի հետեւորդները ձիէն վար կ'առնեն, պարտէզի մը ցանկապատին շուքին մէջ կը պառկեցնեն, «հանգուցանելով ի վերայ գետնի առ յորմով միոյ պարտէզի ուրուք». յետոյ կը վազեն՝ քաղաքէն պատգարակ մը կը ճարեն, եւ «ի վերայ Թէժկէրէի բերին ի վանքն եւ հանգուցին ի մէջ մահճի»:

Ուրիշ տեղեկութիւն չունինք հիւանդութեան մասին: «Օր ի վերայ աւուր սաստկանայր ցաւն եւ նիհարանայր մաշելովն» բացատրութիւնը կըրնայ արդի բժիշկին տալ այն կասկածը թէ խլրդէր «չարաչար ախտը, արտաքին երեւոյթովը մի-այն բացատրուած», — կարեւորը այն է թէ ժամանակակից բժիշկները իբրեւ ախտաճանաչութիւն Թոքախտ անունը կուտան, եւ իբրեւ դարմանում՝ ձիավարութիւն կը յանձնարարեն:

Արդ, հետաքրքրական է Թոքախտը ձիավարութեամբ բուժելու այս առաջին վկայութիւնը: Ո՞վ խորհուրդ տուած է,— անգլիացի բժիշկին հետեւողութեա՞մբ, գիրքերու թելադրութեա՞մբ (պատրիարքը համայնագէտ մտաւորական մըն էր, կատաղի ընթերցող մը), թէ դարերու խորէն եկած արձագանգով մը՝ ժողովրդական դարմանագիտութեամբ: Չենք գիտեր:

Ստոյգ է թէ ձիավարութեամբ Թոքախտ բուժելու փորձեր կատարուած են հնագոյն դարերու մէջ, ինչպէս ցոյց պիտի տամ քիչ ետքը:

Տոքթ. Տրգօ կը գրէ թէ Թոքախտաբուժութեան համար՝ ձիավարութեան չափ օգտակար է կառքով պտոյտը, նոյնիսկ նաւով ճամբորդութիւնը: Անոնք որ չեն կրնար ձի մը գնել կամ նաւով ճամբորդել, կրնան չինել անկողին մը զսպանակաւոր ոտքերով, որպէսզի ճօճի եւ օրօրուի հիւանդը: Կամ կախանկողին նստիլ:

Ֆրանսացի բժիշկը յետոյ կը պնդէ թէ բուժումը պէտք չէ վերագրել մաքուր օդին, զոր հիւանդը կը ծծէ կառքով կամ ձիով պտոյտներ կատարած ժամանակ, այլ այն մեղմօրօր ցնցումներուն, զորս կառքը կամ ձին կը պատճառեն՝ ճօճելով մարմինը: Չի մոռնար, նաեւ, ըսել թէ Ասկղեպիադէս իր հիւանդները կը բուժէր՝ զետեղելով կախանկողիններու մէջ եւ օրօրելով շարունակ, ինչպէս տակաւին Դաղմատիոյ մէջ ժողովրդական սովորական դարմանումի ձեւ մըն է օրօրել հիւանդները ճօճուն անկողիններու մէջ,— ահա այդ աւանդութիւններէն յիշատակ մըն է օրօրել երախաները՝ հանդարտեցնելու համար ակռայի ցաւը, ամոքելու համար աղիքներու խիթը, հրաւիրելու համար քունը, վերջապէս՝ ըսել «ցաւս կ'օրօրեմ»: Այս ամէնէն ետքը, պէտք չէ զարմանալ, ուրեմն, եթէ Վոլթէր կախանկողին կը մըտնէր կամ ճօճուն թիկնաթոռի մը մէջ կը նստէր եւ ժամերով կ'օրօրուէր... բուժելու համար իր պնդութիւնը:

Հին է օրօրումով բժշկութիւնը եւ իր պատմութիւնն ունի: Արդարեւ Պլինիոս կը վկայէ (Բնապատմ. ԻԶ. 8), Մերկուրիալի եւս կը հաստատէ (Մարզարուեստ, Գ. 12) թէ Ասկղեպիադէսն է, առաջին անգամ, որ կախանկողինը գործածած է բժշկութեան մէջ՝ իբրեւ դարմանագիտական միջոց: Ըստ Որիբասի վկայութեան (Ա. հատոր, էջ 515), Անտիլլոս եւս կը յիշէ, կրաւորական շարժումներու կարգին իբրեւ բժշկական միջոց, նախ կախանկողինը կամ զսպանակաւոր անկողինը, երկրորդ՝ դահաւորակը նստելու կամ պառկելու յարմարութեամբ, երրորդ՝ կառքը, չորրորդ՝ նաւը առագաստով կամ թիով, հինգերորդ՝ ձիավարութիւնը: Կելսիոսի մէջ կը գտնեմ նոյն խորհուրդները աւելի մանրամասն (Բ. 15).— կը բացատրէ թէ ե՞րբ պէտք է օրօրել եւ ե՞րբ՝ ոչ (ցաւի կամ ջերմի ժամանակ), յետոյ օրօրումները կը դասաւորէ աստիճանաբար թեթեւէն մինչեւ սաստիկը,— առաջին՝ նաւի վրայ, նաւահանգիստի մէջ կամ գետի վրայ, երկրորդ՝ բաց ծովի վրայ, երրորդ՝ դահաւորակի վրայ, չորրորդ՝ կառքի մէջ, որ սաստկագոյն ճօճումներ կուտայ: Կը խօսի նաեւ առկախ անկողիններու մասին:

Տարէմպէրկ կը գրէ թէ Քսենոփոնի Յիշատակներուն մէջ (Բ. 1.30) բառ մը կայ, զոր սխալ հասկցած են թարգմանիչները եւ մեկնիչները,— hypobathra բառն է ատիկա, որ ըստ մեկնիչներուն՝ կը նշանակէ անկողինին տակ դրուած գորգ մը: Ընդհակառակն, ըստ Տարէմպէրկի, որ հեղինակութիւն է նման հարցերու մէջ, պէտք է հասկնալ օրօրոցի ձեւ անկողին մը, որ «յատուկ չէր միայն հիւանդներուն, այլեւ կնոջական նկարագիր ստացած այրերու, որոնք կը սիրէին հեշտօրէն քնանալ hypobathraներու մէջ» (Քսենոփոն):

Այս բոլոր վկայութիւններով կը հաստատուի թէ մայրերը չեն միայն որ օրօրեր են երախաները՝ քուն բերելու համար անոնց աչքերուն, այլ եւ բժիշկները, որ ճօճեր են հիւանդները՝ ամոքելու համար ցաւերը, դարմանելու համար հիւանդութիւնները, ինչպէս Տոքթ. Տրգօ կը յանձնարարէ օրօրել Թոքախտաւորները՝ բուժելու համար զանոնք:

Թրթռումները, ցնցումները եւ ճօճումները օգտագործել դարմանաբանական տեսակէտով, նորութիւն մը չէ, ուրեմն: Այսուհանդերձ, պատմութեան համար՝ կ'ուզեմ յիշել նաեւ թէ, 1933-ին, Տոքթ. Մարտիրոս Տէմիրճեան դասախօսութիւն մը կարդաց Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան մէկ ժողովին մէջ՝ ներկայացնելով դարմանագիտական իր մեթոտը, թրթռաջերմաբուժութիւն (vibrothermothérapie): Յառաջի մէջ (1933 Ապրիլ 22) խօսած եմ այդ մեթոտին մասին,— բժշկութեան մէջ թրթռացումներու օգտագործումը նոր փորձ մը չէ, գոյութիւն ունին մեքենաներ՝ որոնք կը ծառայեն թրթռացումներով թարմացնել մորթը: Մինչ հայ բժիշկը կը խորհի թրթռացումն ու ջերմութիւնը ներդաշնակել՝ մեղմ ցնցումներու կամ տաք մարձումներու ենթարկելու համար ներքին գործարանները, Պորտոյի բժիշկը կը յանձնարարէ օրօրելով հիւանդ մարմինը՝ նախ օդին մեղմ եւ անհամար հարուածներով արթնցնել մորթին զգայնութիւնը, արագացնել արեան շրջանին կըշռոյթը, յետոյ մեղմօրօր եւ արագ ցնցումներով խորտակել եւ ոչնչացնել հիւծախտին մանրէները (!):

Անշուշտ հիւծախտին մանրէն, իր բնազդով զօրաւոր եւ միշտ յաղթական, կը խնդայ մարդոց վրայ, իրենց իմացականութեամբ հպարտ՝ այլ... միշտ տկար եւ պարտուած:

Ես ներկայացուցի հիւծախտը դարմանելու փորձի մը պատմութիւնը, հին ու պատմական վըկայութիւններով: Եթէ այս ամէնը, նոյն իսկ կախօրրանը, օգտակար չըլլան՝ բուժելու համար հիւծախտաւորները, վստահ եմ թէ անպայման կը շահին անոնք որ կախօրրան կը նստին ու կ'օրօրուին աղատ բնութեան մէջ,— այս դրօսախաղը ձեզի, երիտասարդնե՛ր, կը պարգեւէ հաճելի ժամանց եւ առողջութիւն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Վարդանեան» ընկերութիւն եւ դպրոցներ

(Վարդանանց 1500ամեակի առթիւ)

451ի Աւարայրի ճակատամարտին ինկած հայ մեծագոյն դիւցազնին — Վարդանի անունը, սուրբ, նուիրական ու պաշտելի եղած է հայ ցեղին համար դարուց ի դարս: Հայ ժողովուրդը ոչ միայն նախընտրած է իր զաւակները այդ անունով մկրտել տալու, այլեւ սրբավայրերու, վանքերու եւ եկեղեցիներու ընծայած է յաճախ այդ անունը՝ յաւերժացնել ուզելով յիշատակը իր քաջարի զաւկին:

Վարդանի եւ Վարդանանց նոյն նուիրական անուններու հանդէպ տածուած սէրն է, որ ԺԹ. դարու կարգ մը հայ դպրոցներու եւ Մշակութային յատուկ ընկերութեան մը վրայ եւս դրոշմել տուած է «Վարդանեան» եւ «Վարդանանց» անունը: Այս վերջիններու ամփոփ պատմութիւնը պիտի ջանանք ներկայացնել հոս:

Ա. «Վարդանեան» անունով մեզի ծանօթ միակ Մշակութային Ընկերութիւնը կազմուած է 1869ին Պոլիս: Առաքել Նուպար Շահնազարեան վարժարանի մէջ կային Կիլիկիոյ շրջաններէն առնուած տասնի չափ ուսանողներ, որոնք իրենց ընկերակից Մինաս Չերազի խորհուրդով ու վարժարանի խնամակալութեան նախագահ Ներսէս եպ. Վարժապետեանի քաջալերութեամբ 1869ին կը հիմնեն «Վարդանեան Ընկերութիւնը», նպատակ ունենալով կրթութիւն ծաւալել Կիլիկիոյ հայաշատ վայրերու եւ առաջին առթիւ Հաճընի մէջ:

Ընկերութեան կազմը տարիներու ընթացքին թուլցած ըլլալով՝ 1879ին եռանդուն անհատներ կը խորհին դարման տանիլ ու վերակենդանացնել զայն: Կը դիմեն օրուան Ս. Պատրիարքին, որ խորհուրդ կուտայ նախ Շահնազարեան վարժարանի աշակերտներով վերակազմել Միութիւնը եւ առայդ կը գրէ նամակ մը, ուղղուած նոյն վարժարանի նախկին սաներուն՝ գալ խմբուիլ միութեան շուրջը: Նամակը կը տպուի եւ կը ղրկուի բոլոր Շահնազարեանի աշակերտներուն, որոնցմէ 40 հոգի կը հաւաքուին «Կիլիկեան ակումբը»: Կը հասնի նաեւ Պատրիարքի փոխանորդը՝ Գարեգին Վ. Սրուանձտեանց, որ կը նախագահէ ժողովքին, կը բանախօսէ եւ կը խրախուսէ «միութիւն, յարատեւութիւն եւ խոհեմութիւն» նշանաբանի տակ: Վարդանեան ընկերութեան գործունէութեան վրայ երկար տեղեկագրի մը ընթերցումէն վերջ ժողովքին մէջ կ'որոշուի ընկերութեան «Վարդանեան» անունը փոխել «Կիլիկեան»ի, նպատակ ունենալով բացառապէս Կիլիկիոյ շրջանը ընտրել իրենց գործունէութեան ասպարէզ:

Գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ընտրուի ընկերութեան նոր դիւանը, գործադիր ժողովը եւ գանձապետը: Մինաս Չերազ, որ ընտրուած էր «Կիլիկեան ընկերութեան» ընդհանուր ժողովին ատենապետ՝ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Գարեգին Վ.ի՝ խնդրելով որ իրենց երախտագէտ զգացումներուն թարգման հանդիսանայ Ս. Պատրիարքին քով:

Կիլիկեան ընկերութիւնը տարուան մը գործունէութենէ վերջ՝ 1880ին կը միանայ Արարատեան եւ Դպրոցասիրաց - Արեւելեան ընկերութիւններու հետ, կազմելով միակ ընկերութիւն մը «Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնք» անունով (Մասիս, Կ. Պոլիս, 1879 Թ. 2264:— Յ. Պ. Պօղոսեան, Հաճընի Ընդհ. Պատմութիւնը, Լօս Անճէլըս 1942, էջ 426):

Բ. «Վարդանեան» անունով 4 դպրոցներ ծանօթ են մեզի, երկուքը Պոլսոյ, երկուքը Կիլիկիոյ մէջ:

1.— Պոլսոյ Նոր գիւղի (Ենիքէօյ) մէջ 1872ին կը գտնենք երկսեռ «Ս. Վարդանեան դպրոց» մը, որ ունի 21 մանչ եւ 19 աղջիկ աշակերտ՝ երկու մնայուն ուսուցիչով: Աւանդուած ուսումներն են. — Հայերէն, Հայոց պատմութիւն, քրիստոնէական, Թուաբանութիւն, եկեղեց. երգեցողութիւն: Դպրոցին ամսական ծախքն է՝ 7—800 ղրուշ, որ կը գոյանայ աշակերտներու սակէն, անհատներու նուէրներէ եւ եկեղեցւոյ սնտուկէն: Դպրոցը կը կառավարուի թաղական խորհուրդի հոգողութեամբ (Ասիա, Կ. Պ. 1872, էջ 52, 61):

2.— Անայիս (Յուշերս, Փարիզ 1949, էջ 15) կը յիշէ Պոլսոյ Սամաթիոյ թաղին մէջ «Վարդանեան վարժարան մը, զոր իր ծախքով նորոգած է կիւմիւշճեան Գասպար (պապը Տիկին Եփիմէ Աւետիսեանի) եւ անունը փոխած «Վարդուհեան»ի, ի յիշատակ իր մօր: Գասպարի մարմինը կը թաղուի յետոյ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ բակը՝ կըթաւիրական իր այս ձեռնարկին համար:

3.— Պոլսոյ «Վարդանեան Մշակութային Ընկերութիւնը» իր հիմնումէն քիչ վերջը, այն է՝ 1871 Հոկտ. 1ին (եւ ոչ թէ 1869ին, ինչպէս կ'ըսուի Յ. Պ. Պօղոսեանի գործին՝ Հաճընի մէջ, էջ 426) Հաճընի մէջ կը հիմնէ «Վարդանեան վարժարան» մը, որ իբրեւ չէնք կ'ունենայ նախկին «ճեմարան»ը, որուն վերի յարկը կը յատկացուի մանչերու եւ վարինը՝ աղջիկներու: Վարդանեան ընկերութիւնը Պոլսէն Հաճըն կը ղրկէ նաեւ Շահնազարեանի շրջանաւարտ մը՝ Միհրան Հ. Սվաճեան իբրեւ տնօրէն - ուսուցիչ, տրամադրելով անոր դպրոցական պիտոյքներ (Փունջ, Կ. Պ. 1873 Թ. 845:— Յ. Պ. Պօղոսեան, անդ):

1878ին վարժարանին ուսուցիչ էՄելքոն Մանուկեան, ղրկուած նոյն Ընկերութենէն: Ասոր ատեն վարժարանի ծրագրին մէջ կը յիշուին, Հայերէն, Թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, ազգ. պատմութիւն, քրիստոնէական, Թուրքերէն եւ ֆրանսերէն (Փունջ, 1879 Թ. 1352):

4.— Վարդանեան ընկերութիւնը 1881ին Այնթապի մէջ ալ բացած է «Վարդանեան կրթարան»ը, որ 1890ին 80 աշակերտ ունէր եւ տնօրէնն էր Վահան Քիւրքճեան (Արեւելք, Կ. Պ. 1890 Թ. 1852):

5.— Պոլսոյ Ֆէրիգիւղի մէջ 1872ին գոյութիւն ունէր «Վարդանանց» դպրոցը, մէկ մնայուն ուսուցիչով եւ 14 աշակերտով, ուր միայն կարդալ եւ եկեղեցական երգ կ'ուսուցանէին (Ասիա, 1872, էջ 64):

6.— 1886ին Գասթէմունիի մէջ կար «Ս. Վարդանանց» ազգ. երկսեռ սպրոցը»ը (Արեւելք, 1886 Թ. 765):

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մայիս 28ը Իսիի մէջ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ED. DEPREUXԻ ՃԱՌԸ

Յունիս 23ին, Իսի լէ Մուլինոյի զաղութն ալ հանդիսաւորապէս տօնեց Մայիս 28ի տարեդարձը: Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը լեցուած էր աննախընթաց բազմութեամբ մը: Հանդիսականներուն մէջ աչքի կը զարնէին մեր ընկերվարական բարեկամները, որոնք մասնաւորապէս փափաքած էին ներկայ ըլլալ:

Բացումը կատարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի եւ Շավիլի երգչախումբերուն կողմէ, «Marseillaise»ով եւ «Մեր Հայրենիք»ով:

Ընկեր Հրանտ Սամուէլ բեմ հրաւիրուելով, պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը մեր ազգային պատմութեան մէջ: Վերյիշեց այն անհամար հերոսները եւ նահատակները որոնք ինկան ազատագրութեան դժուարին եւ արիւնալի ճամբուն վրայ, եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը:

Յետոյ շարունակելով իր ճառը՝ այս անգամ ֆրանսերէն, պարզեց հայ ժողովուրդին ազատագրական պայքարը, հին դարերէն մինչեւ Մայիս 28, երբ կազմուեցաւ առաջին ժողովրդավար իշխանութիւնը Կովկասեան Հայաստանի մէջ: «Դժբախտաբար մեր թշնամիները ձեռք ձեռքի տալով, խորտակեցին նորազատ պետութիւնը: Բայց մենք շատ լաւ գիտենք թէ բռնակալութիւնները կուգան ու կ'երթան: Ոչ մէկ ուժ կրնայ տեւականօրէն խափանել ժողովուրդի մը ազատութիւնը: Ուրիշ երկիրներ ալ, որոնք նոր ազատած էին, կորսնցուցին իրենց անկախութիւնը, բայց երբեք չեն յուսահատած»:

Կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր բանախօսին՝ երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Ed. Depreuxի: Մեր բարեկամը բեմ բարձրացաւ բուռն ծափերու մէջ:

— «Քիչ առաջ, երբ կ'ունկնդրէի «Մարսէյեզ»ը, որ այնքան հարազատօրէն կ'երգուէր ձեր երիտասարդներուն կողմէ, կը խորհէի թէ այս երգէն աւելի պատշաճ երգ մը կա՞յ, վերյիշելու համար ձեր մղած պայքարը:

«Հայաստան՝ կանգնած Կովկասի հարաւը, հնադարեան կայսրութեանց ճամբուն վրայ, միշտ տուժած է իր աշխարհագրական դիրքին հետեւանքով: Ան դարեր շարունակ պայքարած է իր ազատութեան եւ գոյութեան համար: Իր անունը կը յիշուի Բաբելոնի եւ Ասորեստանի օրերէն: Հայ ժողովուրդը ժամանակակիցն եղած է շատ հին ազգերու որոնք անհետ կորած են եւ այսօր կը յիշուին միայն պատմութեան դասագիրքերու մէջ: Բոլոր բռնակալները եւ աշխարհակալները եկած գացած են, բայց այսօր Հայաստան մը կայ, հայ ժողովուրդը կ'ապրի իր լեզուով, մշակոյթով, ազգային յոյսերով: Ան երկար ճամբայ կտրած է, ունենալով փառքի եւ անկումի շրջաններ: Ունեցած է մեծ հերոսներ եւ մշակոյթի վաստակաւորներ: Հակառակ բոլոր ձախողանքներուն եւ հալածանքներուն, ան երբեք չյուսահատեցաւ, շարունակեց պայքարը: 1918ին, հայ ժողովուրդը մինակ էր, մեկուսացած արտաքին աշխարհէն, Թրքահայաստանը կոտորուած: Եւ սակայն չյուսահատեցաւ:

«Մեծ արժանիքներ ունի հայ ժողովուրդը: Ան կրցած է դարեր շարունակ պահել իր հարազատ ոգին եւ ազգային գիտակցութիւնը: Հայրենիք մը չի սահմանափակուիր աշխարհագրական սահմաններու մէջ»:

Բանախօսը այս առթիւ յիշելով Ժոռէսի, Փռեսանսէի եւ ուրիշ ընկերվարականներու բուռն բողոքները՝ հայկական ջարդերուն դէմ, եզրակացուց.

— «Խորունկ հայրենասիրութիւնը եւ համամարդկային վսեմ գաղափարները երբեք հակոտնեայ չեն ընկերվարականի մը համար: Ուրեմն շատ բնական երեւոյթ է պաշտպան կանգնիլ ազգային եւ մշակութային ժառանգութեանց որոնք համամարդկային արժէքներ են: Բոլոր սրտով կը մաղթեմ հայ ժողովուրդին, որ իրականացած տեսնէ իր ազատութեան երազները: Հայ ժողովուրդին տեղը միշտ վերապահուած է ազատ ժողովուրդներու ընտանիքին մէջ, երբ վերստանայ իր ազատութիւնը, ազատագրուած մարդկութեան հետ միասին»:

Բանախօսը բեմէն իջաւ խլացուցիչ ծափերու մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժինէ մը վերջ, ընկեր Հրաչ Հանտալեան նկարագրեց այդ օրերու օրհասական պայքարը, գերմարդկային ճիգերը հայ ժողովուրդին՝ ի խնդիր ազատութեան: Այս առթիւ հատու խօսքերով ձաղկեց մեր հայրենի սրբութեանց ուրացողները, անոնց կեղծիքները: Իր խօսքերը մեծ տպաւորութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ, իրենց անկեղծութեամբ եւ վճռականութեամբ:

Հանդէսը փակուեցաւ Նոր Սերունդի երգչախումբին յեղափոխական եւ ազգային երգերով: Խրախճանքները եւ պարերը շարունակուեցան մինչեւ լոյս:

ԵԴ. ՄԱՎԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՆԳԼԵՐԷՆ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Անգլեւամերիկեան հրատարակչական մեծ տունը, Cassel, խնդրած է Պ. Արշակ Սաֆրաստեանէ, իբրեւ ծանօթ պատմագէտ, գրել Հայոց հին եւ նոր մատենագրութեան պատմութիւնը, հրատարակելի՝ յառաջիկայ տարուան սկիզբը:

«Քէսըլ» պիտի տպէ համայնագիտարան մը՝ նուիրած միջազգային գրականութեան: Փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշուած է գրել հին մատենագրութեան պատմութիւնը, տալով ամփոփ գլուխներ Սասունցի Դաւիթի, Ագաթանգեղոսի, Խորենացիի, Եղիշէի մասին: Իսկ նորերէն պիտի ներկայացուին Րաֆֆի, Յովհ. Թումանեան, Ա. Ահարոնեան, Հ. Ղեւոնդ Ալիշան եւ ուրիշներ, կենսագրական տեղեկութիւններով եւ գլխաւոր գործերով:

✕ Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւլպէնկեան սեղան մը սարքած էին Յունիս 24ին, մեծ պանդոկի մը մէջ, ի պատիւ դիւանագիտական մարմնին: Ներկայ էին Յունաստանի, Պարսկաստանի, Զուիցերիոյ, Փորթուկալի, Չիլիի եւ Յորդանանի դեսպանները իրենց տիկիններով, բարձր պաշտօնատարներ Անգլիոյ արտաքին նախարարութենէն եւայլն: — Վ.

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Ներկայիս ամէնէն հրատապ եւ այժմէական հարցը կը կազմէ քարիւղը, որուն ուղղուած է բոլորին ուշադրութիւնը:

Միջին Արեւելքի քարիւղի գլխաւոր կեդրոններն են Սէուտի Արաբիա, Քովէյթ եւ Իրաք: Լոնտոնի մէջ մտահոգութեամբ կը հարցնեն թէ Պարսկաստանէն վերջ քարիւղի այս կեդրոններէն որուն պիտի գայ ազգայնացման կարգը:

Անցեալ Դեկտեմբերին, Արաբ եւ ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնը համաձայնութիւն մը կնքեց Իպն Սէուտ թագաւորին հետ, որու համաձայն ընկերութիւնը եւ իր երկիրը կէս առ կէս պիտի բաժնէին շահը:

Թէեւ 1949 Յուլիսին Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութիւնը միեւնոյն նպաստաւոր գինը առաջարկեց Պարսկաստանի, կը գրէ Թղթակիցը, սակայն ոչ հասկցուեցաւ եւ ոչ ալ հրատարակուեցաւ:

ԱՐԱՄ (Արաբեւամերիկեան) ընկերութեան առաւելութիւնն է որ իր վերջերս շինած նաւթուղին որ կրնայ տարեկան մինչեւ 25000000 թոն հում քարիւղ փոխադրել Միջերկրականի ափերը, Սէուտի Արաբիոյ տարեկան համագումար 27 միլիոն թոն քարիւղի արտադրութենէն:

Պարսկաստանի դէպքերը իրենց անդրադարձումը ունեցան նաեւ Քովէյթի մէջ, ուր Շէյխը որ ժամական հազար ոսկի եկամուտ ունի, ներկայիս կը պահանջէ այդ գումարին երեք անգամը, այսինքն 50 ոսկի մէկ վայրկեանը:

Այսուհանդերձ, իրազեկներ դիտել կուտան թէ Քովէյթ լաւ վճարուած երկիրներէն չէ: Շէյխը ներկայիս կ'առնէ 4 շիլին 10 փէննի թոնին վրայ, բաղդատմամբ 17 շիլին մէկ փէննիին, զոր կը ստանայ Սէուտի Արաբիան եւ թոնը 18 շիլին, (անգլեւիրանեան առաջարկը):

Հաւանական է որ Պարսկաստանի քարիւղի ազգայնացման անդրադարձումը ամէնէն աւելի զգացուի Իրաքի մէջ, ուր Իրաք Փեթրոլիըմ Ընկերութիւնը (որու մէջ Մեծն Բրիտանիա, Ամերիկա Ֆրանսա եւ Հոլանտա բաժին ունին) արդէն կը պայքարի երկրին յատուկ դժուարութիւններուն համար, մասնաւորաբար Քէրքուքի քարիւղի դաշտերուն մէջ:

Առ այժմ Իրաքի կառավարութիւնը կ'արգիլէ ծայրայեղ խլրտումը քարիւղի ազգայնացման համար եւ թերեւս ալ կը նախընտրէ «սպասել եւ տեսնել»ու քաղաքականութիւնը: Կառավարութիւնը ապահովաբար պիտի պահանջէ միւս բաժնեկիցներէն աւելի մեծ բաժին մը քան 12 շիլին 6 փէննի իւրաքանչիւր թոնի վրայ, որ կը վճարուի ներկայիս:

Իրաքի մէջ գլխաւոր հարցն է քարիւղը տանիլ ներքին ցամաքամասէն հինգ հարիւր մղոն դէպի ծովեզերք: Ծրագիրներ կան աւելցնելու ներկայ նաւթագծին կարողութիւնը՝ հասցնելով տարեկան մօտ 25 միլիոն թոնի, ինչ որ կրնայ գործադրուիլ մինչեւ յառաջիկայ տարուան վերջը:

Իրաքի կառավարութիւնը չթոյլատրեց որ վերջանայ նաւթագծին վերջին յիսուն մղոնը դէպի Հայֆայի (Իսրայէլ) զտարանները:

Հայֆայի զտարանին վերաբացումը կենսական հարց կը համարուի ներկայիս, արտադրութիւնը աւելցնելու համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Յոյներուն համար էր իրենց բոլոր համակրութիւնը, սակայն ստիպուած էին աղէկ երթալ Թուրքերուն հետ, եւ յետոյ, արդէն իսկ այնքան ծառայութիւններ մատուցած էին...:

«Նախ, կ'ըսէ Պ. Փիրս, պէտք չէ մոռնալ երբեք որ պաշարման գլխաւոր հերոս Ժան Ճիուսթինիանի Ճենովացի էր: Այս կատարեալ պատերազմիկին եւ իր ճենովացի զինուորներուն ուղղամտութիւնը, քաջութիւնը, գիշեր ցերեկ ամէնէն ապառող յոգնութիւնները, ամէնէն զարհուրելի վտանգները կրելու անխոնջ եռանդը, ամէն կասկածէ վեր է բնականաբար:

Դուկաս ինքն իսկ, որ օտարականները բնաւ չէր սիրեր, կ'ըսէ թէ շատ մը Կալաթացի Ճենովացիներ Ճիուսթինիանիի դրօշին տակ քաջաբար կը կռուէին, կ'ըսէ նաեւ թէ անոնցմէ շատեր ի նպաստ Յոյներուն լրտեսութիւն կ'ընէին, երբ թէ Թրքական բանակին մէջ իբր վաճառորդ պտտելով եւ քաղած լուրերը բերելով: Կալաթայի Փոտէստաթն Պոլսոյ պաշարումէն քիչ ետքը կը գրէր թէ Բերայի ամբողջ բնակչութիւնը վերջին պահուն Ոսկեղջիւրը անցեր էր պաշտպանութեան նպաստելու համար»:

Գալով Յոյներուն այն ամբաստանութեան թէ Ճենովացիները գաղտնաբար լուր տուեր էին Թուրքերուն որ փորձ մը պիտի ըլլար իրենց նաւատորմը այրելու, եթէ այդ տեսակ բան մը եղաւ իսկ, յայտնի է որ մէկ կամ մէկ քանի Ճենովացիներու դաւաճանութիւնն էր ատիկա, եւ ոչ թէ ազգին կողմէ պաշտօնական մատնութիւն մը:

«Ճենովացիներուն քաղաքականութիւնը չէ՛ զոք քաղաքականութիւն մը չէր անշուշտ, կ'ըսէ Պ. Փիրս: Ջերմօրէն կը փափաքէին որ Պոլիս Թուրքերուն ձեռքը չիյնայ, բայց նոյնքան ջերմօրէն կը բաղձային որ Կալաթան ողջ առողջ իրենց ձեռքը մնայ: Ուստի եւ կը խարխափէին»:

Իսկ Յոյներու դէմ եղած ամբաստանութիւններուն գալով, որոնց իբր թէ Հռոմի եկեղեցւոյն հետ միացման պատճառաւ հայրենասիրական եռանդը թուլցեր է եղեր, անոնք ալ չափազանցութիւն են: Իրաւ է որ Լէոնար, որ Յոյները կ'ատէր կ'ըսէ թէ շատ մը Յոյներ հազար ու մէկ պատրուակներ կը գտնէին պատնէշ չվազելու եւ մահը չդիմագրաւելու համար, օրինակ՝ թէ իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր տունը, ընտանիքին անդամները պաշտպանելու համար, անոնց օրապահիկը չահելու համար եւն.: Բայց անգամ մըն ալ կ'ըսեմ որ բոլոր այս չափազանցուած իրողութիւնները մեծ ազդեցութիւն մը չունեցան:

Վնասը չափազանց մեծ էր մանաւանդ Լիկոսի հովիտին մէջ, ուր պարիսպը շարունակ ռմբակոծուած էր չորս ռմբաձիգներէ, որոնցմէ մէկը ամէնէն մեծն էր: Պ. Փիրս կ'ըսէ թէ տակաւին այսօր պարիսպը ճիշդ այդ տեղերուն վրայ գրեթէ բոլորովին անհետացած է, մինչ անոնց քովերը քիլոմեթրներով ամբողջովին կը կենայ: Լիկոսի հովիտին մէջ, Օրպանի մեծ Շահի թնդանօթի դրուած տեղին դէմը, պարիսպին վրայ, հազար երկու հարիւր ոտք երկարութեամբ խրամ մը կար եւ կայ ալ տակաւին, Սուլթանին տաղաւարին ճիշդ դիմացը:

«Պարիսպը հոս ամբողջովին քանդուած էր», կ'ըսէ որոշ կերպով Կրիտոպուլոս: Ճիուսթինիանիի եւ իր երկու հազար զինուորներուն հիանալի պաշտպանութիւնը այդ անխուսափելի հետեւանքին չէր կրցած արգելք ըլլալ: Պոլիս պաշտպանուած չէր այլեւս: Վերջնական սարսափելի հաւանականութիւնը շատ մօտալուտ էր:

Պաշարեալները հիանալի ճարտարութեամբ ու ջանքերով՝ ռումբերէն կործանած պարիսպին տեղ բստ բախտի նոր պարիսպ մը շիներ էին ծառի ճիւղերով, հողով եւ բոլոր ձեռքերնին ինկած նիւթերով:

(Շար.)

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »Ի ՆՈՐ ԲԱՑԱՌԻԿԸ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, բացառիկ թիւ նուիրուած հայ երիտասարդութեան (1951 Յունիս 2): Հրատ. Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան Եգիպտոսի շրջանին Կեդր. վարչութեան: 36 մեծադիր էջ, 30 յօդուածներով եւ բազմաթիւ պատկերներով:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք այս հրատարակութիւնը:

Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն:

նամակը, որ կը գանգատի թէ տակաւին պատասխան չէ ստացած իր Մայիս 19 թուակիր նամակին, եւ կը բողոքէ իրանեան իշխանութեանց միջամտութեան դէմ :

× «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրանի վարչապետին՝ Տոքթ. Մոսատեղի հետ, որ բացատրեց թէ կարելի է կարգադրութեան մը յանգիլ, եթէ Անգլիա ճանչնայ քարիւղի ազգայնացման օրէնքը, առանց վերապահութեան: Այս առթիւ շեշտեց թէ Իրան միշտ բարեկամ եղած է Անգլիոյ: «Կար ժամանակ մը երբ Իրանի ժողովուրդը այնքան կը պատկառէր բրիտանական դեսպանատունէն որքան մզկիթէ մը: Դժբախտաբար սխալ քաղաքականութիւն վարեցին վերջին 30 տարիներու ընթացքին»:

× Իրանի Ազգ. ժողովի օրակարգէն ետ առնուեցաւ այն օրինագիծը որ պատիժներ կը սահմանէ վնասարարութեան դէմ: Վիճաբանութեանց ընթացքին Տոքթ. Ֆաթեմի, փոխ - վարչապետը, յայտարարեց թէ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան տեղեկատու գրասենեակին մէջ գտած են երկու անտուկներ որոնք տասը հազար թղթածրարներ կը պարունակեն: «Կատարուած քննութիւններէն կ'երեւայ թէ ընկերութիւնը կը միջամտէր Իրանի ներքին գործերուն, թէ նպաստ կը բաշխէր շատ մը թերթերու եւ կը մոլորեցնէր քաղաքական դէմքեր»:

Իրանի ընկերվարական նոր կուսակցութեան վարիչը մամուլին յանձնած զեկոյցով մը կ'ամբաստանէ Թէհրանի բրիտանական դեսպանատունը թէ լրտեսութիւն կը կատարէր Անգլօ-իրանեան ընկերութեան միջոցաւ: Ուրիշ մեղադրանքներէ վերջ, վարիչը կ'ըսէ.

— Ահա թէ ինչու իրանեան կառավարութիւնը եւ ազգը վճռած են իրենց օճիքը ազատել Անգլօ-իրանեան ընկերութենէն, որեւէ գնով, նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ պայթեցնել նաւթահորերը եւ համակերպիլ երրորդ աշխարհամարտի մը:

—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 2րդ զրահապատ զօրաբաժինը ճամբայ ելաւ Ամերիկայէն դէպի Եւրոպա, զօրացնելու համար այս շրջանի պաշտպանութիւնը:

ՄԻՒՆԽԷՆԻ հունգար տարագիրներու կազմակերպութիւնը ՄԱԿին ուղղեց յուշագիր մը, յայտնելով որ 1950ի Մայիսէն ասդին, 70 հազար հունգարացիներ աքսորուած են դէպի Խ. Միութեան եւ ուրիշ արբանեակ երկիրներու արգելարանները: Հունգար տարագիրները կը խնդրեն ՄԱԿի միջամտութիւնը, որպէսզի վերադարձուին աքսորականները եւ վերջ մը տրուի նոր աքսորներու:

ՍԻԱՄԻ մէջ պետական հարուած մը վերջացաւ ձախողանքով: Վարչապետ մարաջախտ Սոնկրամ, որ առեւանգուած էր ըմբոստներու կողմէ, ազատ արձակուեցաւ: Երկու ապստամբ ծովակալներ անծանօթ եղան, իսկ ուրիշներ յաջողեցան փախչիլ: Կան հարիւրաւոր սպանեալներ եւ շատ աւելի մեծ թիւով վիրաւորներ: Կռիւներու ընթացքին սպաննուած միակ օտարականը գերմանացի մըն է:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Պուրժէի օդանաւային կայանին վերեւ: Ներկայ էին200 հազար հանդիսականներ եւ պաշտօնական անձեր: Ֆրանսական, ամերիկեան, անգլիական եւ այլ օդանաւային տորմիկներ թռիչքներ ու մարզանքներ կատարեցին, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ: Կը մասնակցէին 250 օդանաւեր:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ համաշխարհային կազմակերպութիւնը (Ժընեւ) պատրաստած է վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն, վերջին 50 տարիներու ընթացքին, աշխարհի բնակչութիւնը աւելցած է 825.700.000 հոգիով: Այս բնակչութիւնը, 1901ին, կը հասնէր 1.551.700.000 հոգիի, իսկ 1949ին բարձրացած է 2.377.400.000ի: Մարդահամար կատարուած է 52 երկիրներու մէջ: Իրլանտան միայն ունեցած է 200.000ի նուազում մը, այս 50 տարիներու ընթացքին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy): Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի:

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը:

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղը: Դաշտահանդէսի բաժինը պիտի տեւէ մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱԶԵԱՆ

6, Rue Lamartine, PARIS (9) Հեռաձայն TRU. 43-19

« Կե'ր, ա'ըք, ուրախ լեր », ըսաւ Սողոմոն արքան իմաստուն ,
Բայց մոռցաւ ըսել թէ պէտք է դիմել ո՞ր նպարատուն ,
Որ դուք ունենաք ճեկտար ու ամբրոս պարզեւի արժան ,
Նաեւ անարատ, թարմ ու դիւրամարս, համեղ ու աժան :
Զբաւծն ե'ս ըսեմ.— Մեր ՀՐԱԶԵԱՆին խանութն է հանդէս ,
Հոն դիմեցէք դուք որ ապրիք երկար, առողջ, լաւատես :
Հոն կրնաք ուտել ամբողջ Արեւելքն , Իրանն ու Թուրանն ,
Հոն կրնաք ըմպել , շիշով կազմուած , մատենադարան :
Դեռ պանիր, պաստեղ, չամիչ ու չաման եւ նուշ ու կաղին ,
Երշիկ, հըրուշակ, աղանդեր , բըքու եւ անմահ օղին :
Իր օղիին մէջ կան հեղուկ հրեշտակ , շուշան ու սըմբուլ ,
Իր օղիին մէջ կ'երգէ հէքեաթի հազարան բըլբուլ :
Հոն պիտի գըտնէք Լէյլայի շունչը , խայեամի հոգին ,
Սայաթ Նովան իր կոզակներուն մէջ , մէճլիս ու բազին :
Գացէք ՀՐԱԶԻՆ, ուտելիք բարձած փարթամ կարաւան ,
Ու ճաշակեցէք անուշեղէններ, լոգումն ու հալվան :
Անդ ծառայողներն են կիրթ, սիրալիր եւ դիւրահաղորդ ,
Մըտնողին տալով բախտ ու բերկրութիւն՝ կ'ըսեն յաճախորդ :
Խանութ չէ այնտեղ, այլ մի բուրաստան, բերան ու բաժակ ,
Հոն կուշտ մըտնողն իսկ կը զգայ նօթութիւն եւ խոր ախորժակ :
Սողոմոնի խօսքն է ճիշդ բայց պակաս , պէտք է զայն ջընջեն
Ու գըրեն այսպէս.— «Կե'ր, ա'ըք, ուրախ լեր միայն ՀՐԱԶԷՆ »:
Քանզի ՀՐԱԶԵԱՆ չէ սովորական նըպարավաճառ ,
Այլ հարսնիք պայծառ, ընտիր ճաշակի եւ գիտութեան ծառ :

Նախկին անկուտի ՇԱՐԱՑԻ ՈՐԴԻ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօսն է Պ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Ֆրանսայի հարաւային շրջանի Հայութեան հանրային եւ մշակութային արդի վիճակը:

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ, (Jeu de Paume): Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան:

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խաղեր: Ճոխ եւ աժան պիւֆէ:

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք իջնել Ecouen:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին քննութիւնները տեղի կ'ունենան, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն սկսած, դպրոցի սրահին մէջ:

Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, կազմակերպուած է օթօքարով պտոյտ մը, դպրոցականներուն համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Ահարոն Պասմաճեանէ 2000 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Մարիամ Արզումանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Զարսանճաքի Հայր. Միութիւնը (Պոմոն) շնորհակալութիւն կը յայտնէ, Ամերիկայէն եկած հայրենակից Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սահակեանի, որոնք հինգ հազար ֆր. նուիրած են: Շնորհակալութիւն նաեւ հայրենակիցներ Մուշեղ Անդրանիկեանի եւ Նշան Տէտէեանի, որոնք նախաձեռնութիւնն ստանձնեցին հանգանակութեան մը էքս գտնուող հիւանդ հայրենակցի մը օգնելու համար (երկու անգամով 39.000 ֆրանք):

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի ամավերջի դպրոցական հանդէսը Յուլիս 7, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Salle Mazenodի սրահին մէջ (rue d'Aubagne):

Կը նախագահէ Տիկին ՊԵՏԻԿԵԱՆ, կը խօսի Տիկին ՀԱԶԱՐԵԱՆ:

Մանկական արտասանութիւններ, երգեր, մարզանք եւ հայկական պարեր: Նաեւ զաւեշտ մը, «Ընտանեկան կրթութիւն»:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ամառնային արձակուրդի երթալէ եւ ձեր ինքնաշարժները գնելէ առաջ (ամերիկեան եւ ֆրանսական), մի մոռնաք դիմել

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

3 Villa Monceau, Paris (17)
Tél. Wagram 13.95 (ժամը 9h. 14h. 20h.)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը՝ այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Դասախօս՝ ընկեր Ս. Թորոսեան: Նիւթը՝ «Մեր եւ հարեւաններու քաղաքական կուսակցութիւնները, անցեալին եւ ներկային»:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆի վարչութեան անդամները սախողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի, ժամը 18.30ին, Café Régentի վերնայարկը:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի Պ. Սարգիս Տէօքմէճեան հայ առեւտրականներու օգտակար ձեռնարկի մը մասին: Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, 14էն 17 տարեկան, վաճառականութիւն սորվելու փափաքով, ներկայացուած իր ծնողքին կողմէ:

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան:

×

Տնական աշխատանքի համար կին մը կամ աղջիկ մը: Լաւ վճարում եւ տան մէջ պառկելու յարմարութիւն: Դիմել Ա. Համալեանի, 68 rue Nationale, Marseille:

Ծախու խանութ

Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ, դերձակի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով, եւ 5 սենեակնոց բնակարանով մը, (կազ, ելեկտր. կեդր. ջերմութիւն) ծախու է, մեկնումի պատճառով: Նպաստաւոր գին:

Դիմել «Յառաջ»ին:

ՄԵԾ ՇԷՆՔ ՄԸ

40 սենեակներով, որ եկամուտ կը բերէ 250 հազար ֆրանք, գին 1.900.000 գրաւի կը դնեմ, ունի կառատուն մը վաթսուն քառակուսի մեթր տարածութեամբ, նաեւ երկու շէնքեր միեւնոյն ատեն, 20 առ հարիւր տոկոս:

Տրամադրելի է նաեւ երեք սենեակներով աղուոր յարկաբաժին մը Ալֆորվիլ եւ կամ Փարիզ:

Դիմել Noubardի, 122 rue Vaillant Couturier, Ալֆորվիլ:

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations . Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Թիւ 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 4 JUILLET 1951 Չորեքշաբթի 4 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6499-Նոր շրջանի թիւ 1910

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՅԴ ՄԵՆՔ ԵՆՔ ԳԱԼԻՍ»

Երկու անգամ կազմալուծուելէ վերջ, ահա նորէն կը վերահաստատուի Ընկերվարական Միջազգայինը :

Երկու անգամին ալ պատերազմները պատճառ եղան ծանր պառակտումներու: Մասնաւորապէս առաջին Մեծ Պատերազմը շատ լայն ճեղքեր բացաւ, քանի որ ասպարէզ իջած էր նոր ուժ մը, համայնավարութիւնը (Գ. Միջազգային):

Երկրորդ աշխարհամարտը աւելի ծանրացուց տագնապը :

Եւրոպայի կէսէն աւելին ինկած էր կարմիրներու տիրապետութեան տակ: «Միացեալ ճակատ»ի խեղկատակութենէ մը վերջ, բոլշեւիկները յաջողեցան լուծել կամ փոշիացնել արեւելեան եւ միջին Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութիւնները:

Ամէն տեղ ալ, հալածանքի մեքենան գործեց անխնայ: Աքսոր, բանտ, կախաղան կամ գնդակահարութիւն :

Անոնք որ միջոց ունէին, արտասահման ապաստանեցան, վերակազմելով իրենց շարքերը՝ ազատ երկիրներու մէջ :

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ալ, ընկերվարական կազմակերպութիւնները մատնուած էին բազմազան դժուարութեանց, ներքին թէ արտաքին պատճառներով :

Պատերազմէն անմիջապէս վերջը, մասնակի ժողովներ գումարուեցան եւ յանձնախումբեր կազմուեցան, ցիրուցան ուժերը հաւաքելու եւ յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար :

Պատերազմը թիւրիմացութիւններ ալ պատճառած էր իւրաքանչիւր երկրի մէջ: Հետեւաբար անհրաժեշտ էր քննութիւններ կատարել :

Այս բոլորը տարիներ տեւեցին: Ի վերջոյ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Լոնտոնի մէջ (Comisco), գործերը վարելու համար, մինչեւ Միջազգայինի վերակազմութիւնը :

Այդ առաջադրութեամբ էր որ, համագումար մը հրաւիրուեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ :

Եւ արդէն տեղի ունեցած է վերակազմութիւնը, կիրակի օր, 1 Յուլիս:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ երկու պատուիրակներ ղրկած ըլլալով, ի վիճակի պիտի ըլլանք լրիւ տեղեկութիւններ տալու ամբողջ անցուդարձի մասին :

Օրակարգի խնդիրներուն քննութեան առեն, այս անգամ ալ երեւան եկաւ թէ իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական կազմակերպութիւն որքան բծախնդիր է ազատ, ինքնուրոյն մտածումի մասին: Անշուշտ առանց խախտելու ընկերվարական դաւանանքին հիմնական սկզբունքները :

Այսպէս, Պրիւքսէլի ընկերվարական օրաթերթին խմբագրապետը, քաղաքացի Վիքթոր Լառոք, բացատրած է թէ Ընկերվարական Միջազգայինի վերակազմութիւնը «երբեք չի հարկադրեր զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները որ խստօրէն համանման տեսակէտ մը ունենան բոլոր վիճելի խնդիրներու մասին»:

— «Ընկերվարական Միջազգայինի նպատակն է ստեղծել դաշնակցութիւն մը ազգային ընկերվարական կուսակցութեանց, յարգելով անոնց անկախութիւնը եւ վճիռներ տալու ազատութիւնը: Ուրիշ խօսքով, ճիշդ հակառակը Կոմինտէրնի կամ Կոմինֆորմի»:

Միայն այս գիծը ինքնին կը կազմէ անփոխարինելի արժանիք մը ճշմարիտ ընկերվարութեան համար, որ տասը միլիոն անդամներու ցանց մը կը ներկայացնէ այսօր :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, քննուած է նաեւ օրուան հրատապ խնդիրը, խաղաղութիւն :

Այս առթիւ ալ, ճառախօսները պարզած են ընկերվարութեան դաւանանքը, դատապարտելով բոլոր տեսակի բռնապետութիւնները, քաղքենի-դրամատիրական, ֆաշական կոչուին թէ բոլշեւիկեան :

Երէկ հրատարակուած պիտի ըլլար վերակազմուած Միութեան յայտարարութիւնը, որ կը բաղկանայ 3000 բառերէ եւ կը պարզէ ընկերվարութեան հիմնական տեսակէտները օրուան հարցերու մասին :

Ողջունելով Միջազգայինի վերահաստատումը, պիտի ուզէինք որ ան դառնար հզօր ազդակ մը խաղաղութեան եւ ազատութեան :

Շ.

Ցնցադիմական խլրտումներ Թուրքիոյ մէջ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (27 Յունիս).—

ԱՆԳԱՐԱ, 26 Յունիս.— Աղանդաւորներու շահատակութիւնները կը շարունակուին քաղաքիս մէջ: Այսօր շատ ցաւալի դէպքեր պատահեցան : Աթաթիւրքի արձաններուն դէմ կատարուած անարգանքը այլեւս խայտառակութեան եւ գայթակղութեան հանգամանքը ստացաւ: Թիճանի աղանդին պատկանողները վերջին օրերս կը գործեն մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն: Մէկ կողմէ դաղտնաբար Թուրքիկներ կը բաժնեն Աթաթիւրքի դէմ եւ միւս կողմէ կը յարձակին անոր արձաններուն վրայ :

Այսօր կէսօրին, Սատըք Չաքըր անուն խելագար մը, ահագին մուրճ մը բռնած յարձակեցաւ Աթաթիւրքի յուշարձանին վրայ: Սատըք կօշիկները հանեց անցորդներու աչքերուն տակ եւ սկըսաւ մագլցիլ արձանէն վեր, մուրճովը հարուածելով եւ կոտրտելով արձանին գլուխը, ձեռքերն ու ոտքերը:

Քանի մը երիտասարդներ, անմիջապէս խոյացան աղանդաւորին վրայ եւ ջանացին զայն վար իջեցնել: Խելագարը բարկացաւ եւ պոռաց երիտասարդներուն.— Ես Մէհտի եմ, մի դպիք ինծի :

Երիտասարդները վար առին Թիճանին եւ սկըսան անխնայ ծեծել զայն: Ահագին բազմութիւն խռնուեցաւ, ոստիկաններ փութացին եւ Սատըքը դժուարաւ փրկեցին, եթէ ոչ ժողովուրդը պիտի բզկտէր զինքը: Ծեծկուուքի ընթացքին երիտասարդները փետեցին Սատըքի մօրուքը: Ամբաստանեալը անմիջապէս տարուեցաւ Չանգայայի ոստիկանատունը, ուր մերժեց խօսիլ.— Ձիս տարէք այն դատաւորին որ անպարտութեան վճիռ տուաւ ինծի: Հաստատուեցաւ թէ նախապէս ալ ձերբակալուած ու դատուած էր :

Աթաթիւրքի արձանը այնքան չվնասուեցաւ, միայն մէջքին սուրը կոտրեցաւ, գլխարկին ոտքերուն եւ վզին վրայ մուրճի հարուածներ կան :

Մոլեռանդական ուրիշ դէպք մըն ալ պատահեցաւ օր ցերեկով, Չուպուգի մէջ, ուր նոյնպէս անհաւասարակշիռ մը մտաւ ոստիկան զօրքի պահականոցէն ներս, եւ կոտրեց Աթաթիւրքի կիսանդրին: Թիճաններու պատկանող աղանդաւոր մըն է ան, Իլիաս Ճավլիտ, որ Թուրքիկներ կը բաժնէր եւ առաջնորդուած էր ոստիկան զօրքի պահականոցը: Հոն յարձակեցաւ կիսանդրիին վրայ եւ գետին նետելով կոտրեց զայն :

Անգարայի մէջ քառասուն Թիճաններ ձերբակալուեցան գլխաւորութեամբ իրենց պետին, Քէմալ Փիլաւօղլուի: Իրողութիւն է որ Թիճանները մասնաւոր ծրագրով մը կը գործեն, քանդելով Աթաթիւրքի արձաններն ու կիսանդրիները: Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ աղանդաւորները դուրսէն հրահանգ կը ստանան :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ծայր տուած է դարձեալ քաղաքական սուր տագնապ մը, փոխ-վարչապետ Պ. Փափանտրէուի հրաժարման հետեւանքով : Այս առթիւ վարչապետ Պ. Վէնիզէլոսն ալ ուզած էր հրաժարիլ, բայց Թագաւորը մերժած էր: Թագաւորը, այս անգամ խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց կուսակցական ղեկավարներուն, յայտնելով որ պէտք է ապահովեն իրենց գործակցութիւնը, այլապէս ինք գործի պիտի անցնի եւ փնտռէ լուծում մը: Կը կարծուի թէ պիտի ստիպուի ցրուել երեսփ. ժողովը եւ կազմակերպել նոր ընտրութիւններ: Իր ազդարարութեամբ, Փաւլոս Թագաւոր կ'ըսէ, թէ կուսակցական վարիչները պատասխանատու պիտի նկատուին ստեղծուած կացութեան համար: «Թագաւոր հռչակուելէս, այսինքն 1947էն ի վեր, 13 կառավարութիւններ երգում տուին առջեւս: Այս յաճախակի փոփոխութիւնները կը խափանեն ազգային յառաջդիմութիւնը եւ կը վատնեն դաշնակիցներու թանկագին աջակցութեան կարեւոր մէկ մասն ու ժողովուրդին քրտինքը»:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ երեք ամիսէ ի վեր անհանգիստ ըլլալով, ախտախիծի գործողութեան ենթարկուեցաւ երէկ Թէհրանի մէջ :

Դաշնակից հրամանատարին պատասխանը

Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՓՈՒԹԱՑՆԵԼ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Զօր. Րիճուէյ, երէկ առտուան ժամը 6ին, անթելի միջոցով եւ հիւս. քորէական ու չին կամաւորական ուժերու հրամանատարներուն ուղղուած պատասխանով մը յայտնեց, թէ կ'ընդունի այս վերջիններուն բարեփոխուած առաջարկը, զինադադարի բանակցութիւնները Քաէսոնկի մէջ կատարելու համար: Միայն կ'առաջարկէ փութացնել բանակցութեանց թուականը եւ եթէ կարելի է նշանակել Յուլիս 5ին: Կարմիրներու բացատրութեամբ, Յուլիս 10 — 15ի իրենց առաջարկը հետեւանք է հաղորդակցութեանց դժուարութեանց՝ Մոսկուայի, Փէքինի եւ Հիւս. Քորէայի միջեւ :

Իր պատասխանով, զօր. Րիճուէյ կը ճշդէ, թէ դաշնակից բանակներէն երեք սպաներ, ամենաբարձրը գնդապետի աստիճանով, համաձայն են հանդիպելու Քաէսոնկի մէջ համապատասխան թիւով համայնավար սպաներու հետ, կրակի դադարեցման պայմանները ճշդելու համար: Աւելէ վերջն է որ աւելի ընդարձակ գետնի վրայ պիտի սկսին բուն զինադադարի բանակցութիւնները: Կը կարծուի թէ կրակի դադարեցման բանակցութիւնները պիտի կրնան շուտով ցանկալի արդիւնք մը ապահովել, բայց շատ աւելի երկար ժամանակ մը պէտք պիտի ըլլայ կնքելու համար բուն զինադադարը եւ մանաւանդ ապահովելու Քորէայի պատերազմին եւ առ հասարակ Ծայրագոյն Արեւելքի կացութեան հետ կապուած հարցերուն գոհացուցիչ մէկ լուծումը: Այս պարագային, Խ. Միութիւնը, անխուսափելի կերպով պիտի պահանջէ հինգ պետութեանց խորհրդաժողովի մը գումարումը, Փէքինի համայնավար կառավարութեան մասնակցութեամբ: Խօսելով այս հաւանականութեան մասին, ամերիկեան պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարեց.— «Գրեթէ անկարելի է ընդունիլ այդպիսի առաջարկ մը, բայց միանգամայն ծայրայեղօրէն դժուար է մերժել զայն»:

Արեւմտեան քաղաքական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Փեքինի համայնավար «Ժողովուրդի Օրաթերթ»ի մէկ խմբագրականին, ուր կ'ըսուի թէ Զինաստան, Խ. Միութիւնն ու Հիւս. Քորէան համոզուած են, որ կրակի դադարեցման բանակցութիւնները իրենց լաւ ազդեցութիւնը պիտի ունենան քորէական հարցին խաղաղ ու վերջնական կարգադրութեան համար, ինչ որ իրենց ալ ցանկութիւնը եղած է միշտ :

Ռազմագիտական այս կացութիւնը աչքառու վերջ մը չէ տուած կռիւներուն ռազմաճակատի զանազան կէտերուն վրայ: Մինչ հիւս. քորէական եւ չինական ուժերը, փոքր զօրամասերով, ստուգիչ յարձակումներ կը գործեն քանի մը կէտերու վրայ, դաշնակից մարտանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել Հիւս. Քորէայի արեւելեան ծովեզերքը, իսկ օդանաւային ուժերն ալ մեծաքանակ ռումբեր կը թափեն կարմիրներու հաղորդակցութեանց ճամբաներուն եւ օդանաւային կայաններուն վրայ :

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն կրակի դադարեցման եւ զինադադարի բանակցութեանց արդիւնքը, ամերիկեան եւ դաշնակից ուժերը պիտի շարունակեն մնալ Քորէայի մէջ, մինչեւ որ կացութեան վերջնական կարգադրութեան մասին զօրաւոր երաշխիքներ ստացուին: Զգուշութեան համար օդանաւային գննութիւններ ալ կը կատարուին :

Իրան չուզեր տեղի տալ

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը Բչ. օր Իրանի վարչապետին այցելելով, առաջարկեց որ բրիտանական նաւերը կարենան քարիւղ ամբարել Ապատանի զտարաններէն, եւ նոր տեսակ ընկալագիր մը տան: Տոքթ. Մոսատեղ վճռապէս մերժեց նըկատի առնել այս առաջարկը, եւ յայտարարեց թէ ի հարկին պիտի կրնան փակել զտարանները, եթէ նաւապետները մերժեն վճարել եւ իրենց պահանջած ընկալագիրը տալ :

Կ'ըսուի թէ վարչապետը «բացառապէս ուժեղ» պատասխան մը խմբագրած է եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին պիտի հաղորդէ քանի մը օրէն:

Ապատանի նաւթահորերու անգլիացի պաշտօնեաները պաշտօնական նամակ մը ստացան, որով կը յանձնարարուի իրենց պաշտօններուն վրայ մընալ առ նուազն մէկ ամիս, Յունիս 27էն սկսեալ : Կը կարծուի թէ այս ազդարարութեամբ, Իրան բռնի պիտի արգիլէ Անգլիացիներու մեկնումը, մէկ ամսուան պայմանաժամէն առաջ :

Մինչ այս մինչ այն, Իրանի ներկայացուցիչները կը շարունակեն բուռն ճառեր խօսիլ կամ բարեացակամ տրամադրութիւններ յայտնել, համաձայն իրենց խառնուածքին :

Այսպէս, առջի օր միաժամանակ երկու տարբեր ատեններ տեղի ունեցան Անգլեւիրանեան ընկերութեան գրասենեակին մէջ, որ գրաւուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Մուսթաֆա Քէմալի յեղաշրջումէն ի վեր, ընդհանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ օտար շրջանակներու մէջ, թէ Թուրքիա հսկայաքայլ դէպի յառաջդիմութիւն կը դիմէ եւ հեռու չէ այն օրը, երբ Մէհմէտճիկները պիտի կարենան արժանաւորապէս «Եւրոպական Քաղաքացի»ի տիտղոսը կրել:

Թուրքիոյ մականին տակ ապրած ժողովուրդները, մասնաւորաբար մենք Հայերս, շատ լաւ ըմբռնած ենք Ճինկիզ Խանի չառաւիղներուն քաղաքակրթական մակարդակը, մեր վրայ պարբերաբար ի գործ դրուած կողոպուտով, առեւանգութիւններով ու մանաւանդ քստմնելի նախճիրներով: Բարեբախտաբար տակաւին մեզի պէս մտածողներ կան, մեծ դատերու ախոյեան մտաւորականներուն մէջ, որոնք հակառակ ամէն բանի կը պահեն իրենց գրչի հմայքը եւ ասպետական առաքինութիւնները: Անոնցմէ մէկը խիստ յատկանշական օրինակ մը տուած էր առենին, Սելանիկցի դիկտատորին ձեռնարկած բարենորոգումներուն առթիւ, որ մինչեւ հիմա չէ կորսնցուցած իր խայթող հեգնանքը:

Ժամանակին՝ խափշիկ արքայ մը, ալ ձանձրացած իր հպատակները սեւ տեսնելէ, օր մը կը ձեռնարկէ ճերմակ կիրով ծեփելու անոնց մորթը, նորութեան մը գոհունակութիւնը վայելելու համար: Որքա՜ն մեծ կ՚ըլլայ իր յուսախաբութիւնը, երբ յաջորդ առտու կը տեսնէ որ հասարակածային երկրին զաւակները կը պարծէին «Պամպուլիա»ն... խափշիկեան իրենց սիրական կաքաւը:

Իսմէթի ազուն ոճիրի մասին շատ քիչ գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները: Փտտած իրաւակարգի մը պալարն է, որ յանկարծ կը պայթի Դեմոկրատ իշխանութեան օրերուն եւ կը վրդովէ հանրային խիղճը: Էօմէր Ինէօնիւ 26 տարեկան է, արհեստով երկրաչափ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէջ, բայց երակներուն մէջ կը կրէ ցեղին եղեռնական բնազդները:

Գործը լայն ծաւալ ստացած՝ քար դայթակղութեան դարձած է, որուն խառնուած են 80 վըկաներու անունները: Երեւակայեցէք, Թաքսիմի պէս բանուկ պողոտայի մը մօտերը, Թակարդը ձգել Թեքնիք համալսարանի վերատեսուչ Մուզաֆֆէրը, գրոհ տալ իրեն նման չփացած նախարարներու տղոց հետ, վայրագօրէն յօշոտել, գետին տապալել ու ապա կոխկռտել ինքնաշարժի մը անիւներուն տակ...: Այս գլուխ գործոց սրիկայութեան իբրեւ «նոխազ քաւութեան» ցոյց տրուած էր շարժավար Ռոպեր Մուրատեանը, որ պատուական տեսակէն ծեծ ալ կերած էր վասն Իսմէթի պատուոյն սրբագործութեան:

Սակայն, գաղտնիքը շատոնց մէջտեղ ելած ըլլալով, Դեմոկրատ կառավարութիւնը ամուր կառչած է եղեռնագործին օձիքէն: Ամբաստանեալը բոլորովին կ՚ուրանայ ոճիրը, ապաւինելով երեք առաջնակարգ փաստաբաններու, բայց այս անգամ զոհին այրին՝ Օլկա, դատախազ կանգնած եւ լեզու ելած է: Մուզաֆֆէրի մայրը՝ Զելիհա, միշտ արցունք կը թափէ, իսկ հայրը՝ Հալիլ մեծաձայն կը յայտնէ թէ մինչեւ Անգարա գացած էր առենին արդարութիւն պահանջելու համար, Իսմէթ Ինէօնիւ մերժած էր զինք ընդունիլ...: Ասոր վրայ դիմած էր Հիւսէյին Ճահիտի, Հիլմի Ուրանի եւ ուրիշներու: Պոլսոյ ոստիկանութիւնն ալ թերացած էր իր պարտականութեան մէջ:

× Հին է Ունեւորութեան Տուրքի խնդիրը (Վարլըք): Մօտաւորապէս ութ տարուան պատմութիւն ունի, բայց աւելի քան երբեք կը պահէ իր հրատապ հանգամանքը: Այսօր իսկ կը յիշեմ «Էքօ տը Նանսի»ի մէկ յօդուածը, ուր Գերմանները ցնցող բառերով կը նկարագրէին հազարաւոր անմեղ մարդոց մահացումը Անատոլուի ճախճախուտներուն մէջ, տաժանակիր աշխատանքի արհաւիրքներուն տակ:

Դեմոկրատ իրաւակարգի տակ, արդարեւ, քակուած են լեզուի կապանքները եւ անընդհատ կրակ կը տեղան պատասխանատուներու գլխին: Հիլմի Ուրան, մին Հալք կուսակցութեան ջոջերէն պարտաւորուեցաւ հանդէս գալ եւ հրապարակաւ չքմեղացնել ինքզինքը:

Իսմէթ Ինէօնիւի հակառակորդները չեն մոռցած գործուած զեղծումները, կալուածական փոխանցումները եւ կործանարար տուրքերը ու հիմա ելած են պաշտպան կանգնելու զոհերու դատին: Իսմայիլ Հապիպ Սեւիւք, ակէ ամիսներ առաջ, հետեւեալ յատկանշական տողերը կը գրէր «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ.

— «Անատոլուի շատ մը կեդրոններէն բողոքի աղաղակներ կը հասնէին մեր ականջներուն, մերթ զանգատները կը յանդէին սրտաճմլիկ համեմատութեան մը: Խորհրդարանական խմբակի նիստին՝ Եավուզ Ապատան խնդիր յարուցած էր, եւ ալ աւժ տուած էի անոր հարցապնդումին, բայց ծափերու տարափին տակ խեղդուած էր բողոքիս ձայնը: Նախկին երեսփոխանը, հեղինակ Եփրատի նուիրուած այնքան գեղեցիկ յօդուածաշարքին, ի վերջոյ, կ՚աղաղակէր.

«Ունեւորութեան Տուրքը լոկ ելեւմտական եւ տնտեսական տեսակէտով պէտք էր գործադրուէր, մինչդեռ այդպէս չեղաւ, այլ այդ տուրքին խառնուեցան կարգ մը մակարոյծ գաղափարներ: Պատահեցաւ որ սափրիչի մը կամ նպարավաճառի միեւնոյն խանութին մէջ աշխատին զանազան ազգերէ աշկերտներ: Ահմէտէն ու Մէհմէտէն բան չէ պահանջուած, իսկ Գրիգորէն, Մոիզէն եւ կամ Անտոնիատիսէն 500ական ոսկի տուրք պահանջուած է: Այս ի՛նչ տեսակ ազգայնականութիւն, ինչպիսի խալամականութիւն է»:

Նախկին Տէֆթէրտար Ֆայիք Էօքթէի հրատարակած գիրքը նորէն սեղանի վրայ բերած է աննախընթաց Թալանը:

Ճշմարիտ աւազակախումբ մըն է, որ իր գլուխըն ունենալով Իսմէթ Ինէօնիւն, իրագործած է այս «պատուաբեր» ձեռնարկը: Նախկին Նախագահը,— ըստ Հիւր Ատամի «հին պաթաքնի չիֆթլիք աղասի»ն,— հիմա շուքի տակ պահուած, պաստառին վրայ կ՚երեւին իր «ղոլամ»ները.— Շիւքրիւ Սարաճօղլու, «վարչապետ Ջէյպէքներու» (այս մակդիրն ալ վերոյիշեալ թերթին կողմէ նըւիրուած է), Ֆուատ Աղրալըն, Շէվքէթ Ատալան, Էսատ Թեքելի եւ ընկ.:

Դեմոկրատ երեսփոխան Քեազըմ Արար, Դեկտեմբեր 14ի Ազգ. Մեծ Ժողովի պատմական նիստին, մեծաձայն հռչակած է իր վճիռը Մալաթիացի աւարառուին գլխուն.

— «Իսմէթէն սկսեալ մինչեւ շատ մը Հալքեան անձնաւորութիւններ եւ նախկին գործավարներ ահագին հարստութիւն դիզած են, դրամ ունին պանքաներուն մէջ, նոյնիսկ իրենց զաւակներուն եւ հանրմներուն անունով: Անհրաժեշտ է հարստութեան յայտագիր ուզել Էօմէր Ինէօնիւէ: Հալք կուսակցութիւնը պարտաւոր է հաշիւ տալ հրապարակաւ եւ բացորոշապէս»:

Այս բոլոր կողոպուտներուն մէջ, իւղոտ պատառ մը կը կազմեն Գերմաններուն բազմամիլիոն թողօնները, զորս Թուրքիոյ վստահած էին իրենց փլուզման օրերուն...

Սիւրէյա Էնտրիք, դեմոկրատ ուրիշ երեսփոխան մը, Մայիս 22ի Ազգ. Ժողովի նիստին պատուանդանէն վար կ՚առնէր «կաւէ հերոս»ները.

— Ազգը չուզեր արձանները անոնց, որոնք տարիներով այս երկիրը վարեցին յելուզակներու խումբի մը նման:

Օհ, եթէ դացողը կարենար ետ վերադառնալ... Թող հիմա Տողան Նատին, Պիւրհան Ֆելէքը, Սէտատ Սեմավին խարանեն Իսլամի, ոչ-Իսլամի եւ «տէօնմէ»ի միջեւ խտրութիւն դնող Հալքի մեծ ջոջերը, կուրծք ծեծեն եւ աղաղակեն ողբահառաչ հեծութեամբ.— «Վարլըք»ի տուրքը մուր մըն է քսուած Թուրքին ճակտին, «ազգային ամօթ մը», «ազգային խայտառակութիւն մը», «Թուրքիան գետնին տակը անցուցին ամբողջ աշխարհի առջեւ»:

Դժբախտաբար, այս բոլոր հառաչները, պարսաւները, նզովքները եւ կոկորդիլոսի արցունքները, ոչ մէկ կերպով կրնան յուսահատութեան վիհէն ազատել սնանկացած զոհերը, գերեզմանէն վերակենդանացնել Անատոլուի ճախճախուտներուն մէջ չարաչար մահացած խեղճ քրիստոնեաները, վերականգնել քանդուած, մոխիրի վրայ նստած չէն օճախները: Հալքի իշխանութիւնը առաջնորդուած էր ցեղապաշտական նկատումներէ, գործը յանձնած էր նախկին Իթթիհատականներու եւ մամուլն ալ վճռական դեր մը ունեցած էր այդ քաղաքական օրէնքին գործադրութեան մէջ, որ իրեն նշանակէտ ընտրած էր փոքրամասնութիւնները (վկայ թերթերուն բաժին հանուած շլացուցիչ կրծօնները):

«Ջէյպէքներու վարչապետը», Շիւքրիւ Սարաճօղլու, հրճուանքով կ՚աղաղակէր պետական Թալանի օրերուն.

— Ուրախ ենք որ իսթանպուլը մաքրագործեցինք եւ ւայս անկախութեան պողոտայէն (Երբեմնի Բերայի շիտակէն) վտարուած են օտար ցուցատախտակները: Բայց տակաւին առնուազն հարիւր տարուան կը կարօտի ամբողջական գործը...»:

Ջուիցերիայէն վերադարձին, դեռ իր անզգամութիւնը հասցուցած է չնական լրբութեան,

— «Վարլըք»ը իմ գործս է, այսօր ալ եթէ նոյն դիրքին վրայ գտնուիմ, անվարան նոր Վարլըք մը կը պատրաստեմ»:

Ի՞նչ բանի յանգեցան այս բոլոր կողոպուտները եւ ահաւոր զրկանքները: Մենք չենք խօսիր, այլ վճիռը կը թողունք վաղեմի հրապարակագիր Ֆալի Րըֆքը Աթայի, որ մեծաձայն կ՚ողբար «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ (7 Հոկտ.):

— «Ինչ որ ալ ըրած ըլլանք մինչեւ այսօր, յետամնաց եւ բաւական յետամնաց երկիր մըն է տակաւին Թուրքիան: Անոնք որ Շիլէէն դէպի արեւելք կ՚երթան, միեւնոյն ատեն գացած կ՚ըլլան քսաներորդ դարէն դէպի քարէ դար: Այս երկիրը կը կարօտի բարոյական եւ նիւթական հիմնական վերականգնումի: Ազգայնական եւ Հալքեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ մէջ տակաւին շատ պէտք պիտի ունենայ հերոսներու եւ զոհերու: Ազգին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կուսակցութիւններէ դուրս կը գտնուի եւ մտաւորականութիւնը պարտաւոր է ազատագրել եւ պաշտպանել երիտասարդ Թուրք ժողովրդապետութիւնը: Թուրքիա չի կրնար ապրիլ իբրեւ Ասիա: Մենք յառաջդիմութեան առաջին աստիճանին վրայ կը գտնուինք տակաւին:

ԱՐԱՄ ՊԱՐԳԵՒ

Արձակուրդի նախօրեակին

Մեր գրողներէն Վրթանէս Փափազեան — իր մանկութեան յիշատակներուն մէջ ի միջի այլոց կը պատմէ նաեւ հետեւեալ յատկանշական դէպքը. — օր մը յանցանք մը կը գործէ. հօրը տալիք պատիժէն խուսափելու համար բակի ծառին վրայ կ՚ելլէ եւ ամբողջ օրը հոն կ՚անցընէ: Բնական է կը սկսի ձանձրանալ հոն եւ գիրք կարդալու գաղափարը կ՚ունենայ առաջին անգամ ըլլալով: Հօրը բացակայութեան անոր գրադարանէն վէպ մը կ՚ընտրէ եւ կրկին ծառ կը բարձրանայ: Բռնադատեալ այդ առանձնութեան մէջ կը լրացնէ հատորը եւ ուրիշ մը կ՚առնէ: Ու այսպէս՝ ամբողջ շաբաթ մը, ցերեկները ծառի ճիւղերուն մէջ թաքնուած, գիշերները, հօրը տուն գալէն առաջ, անկողին: Իրար ետեւէ կը լրացնէ քանի մը գրքեր, երբ տակաւին փոքրիկ տղայ մըն է:

Վրթանէս Փափազեան իր այս արկածախնդրութեան պատմութիւնը կը վերջացնէ, եզրակացնելով.— «ծառ բարձրացայ երեխայ, ծառէն իջայ իբրեւ հասուն մարդ: Շաբաթ մը ծառին վրայ բնակիլս ինծի այնքան օգուտ տուաւ, որքան չէր տուած դպրոցական ամբողջ տարեշրջան մը»:

Ազատ ընթերցանութեան բարիքն է ասիկա, որ կը բանայ հրաշալի աշխարհի մը դուռը մանուկներու եւ պատանիներու հոգիին առջեւ:

Ամառուան մեծ արձակուրդներու սեմին, կ՚արժէ որ ամէն ծնողք իր հոգածութեան նիւթ դարձնէ տան փոքրիկներուն ընթերցանութեան խնդիրը, վերոյիշեալ դրուագը ի մտի ունենալով իբրեւ պերճախօս օրինակ:

Զափազանցութիւն չէ, երբ Վրթանէս Փափազեան կը վկայէ թէ ընթերցումի նուիրուած 6 — 7 օրերը ամբողջ տարուան մը արժէքը ունեցած են իր մտաւոր հասունութեան տեսակէտէն: Նման վկայութիւններ մենք շատ կը գտնենք մեծ մարդոց եւ մտաւորականներու կեանքին մէջ:

Իրական ուսումնարանը Գիրքն է ի վերջոյ:

Դպրոցներուն ըրածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աշակերտներուն յանձնել գրքերու խորհուրդին բանալիները, զանոնք վարժեցնել եւ մղել ընթերցասիրութեան:

Զոր դասը, իր սահմանափակ եւ կանոնաւոր ուած գիտելիքներով, պէտք եղած գրաւչութիւնը չունի մանուկին համար: Դասը պարտականութիւն է եւ ինչ որ պարտականութիւն է կեանքի ասպարէզին վրայ՝ կը դադրի հաճոյք ըլլալէ:

Մինչդեռ ազատ ընթերցումը ունի այն մեծ առաւելութիւնը, որ ամէն բանէ առաջ մտաւոր գրօսանքի եւ հոգեկան հաճոյքներու աղբիւր կը հանդիսանայ փոքրիկներուն համար: Տեսակ մը խաղ ու զուարճութիւն, որ միեւնոյն ատեն առանց խոնջենքի եւ տաղտուկի՝ կը նպաստէ ընդհանուր զարգացման:

Չկայ մանուկ կամ պատանի, որ կարդալ չսիրէ: Չկարդացողները անոնք են, որ այս կամ այն պատճառով կարդալու համը չեն առած տակաւին: Անգամ մը որ այդ համը առնեն՝ դժուար կը ձգեն գիրքը իրենց ձեռքէն:

Դաստիարակներուն եւ ծնողներուն պարտականութիւնն է ընթերցանութեան սէրն ու փափաքը արթնցնել պզտիկին մէջ, ատիճանաբար: Ինչ լաւ կ՚ըլլար եթէ ամէն մանուկ «Շաբաթ մը ծառին վրայ բնակէր»: Այսինքն, պարտադիր ընթերցումի մղուելու դրդում մը ունենար:

Ամէն տարիք իրեն յարմար գրքերը ունի: Եւ զանոնք որոշելը շատ կարեւոր խնդիր մըն է: Որովհետեւ անհամաչափ եւ անհամապատասխան ընթերցումները մտաւոր անմարսողութիւն կրնան առաջ բերել եւ սիրոյ փոխարէն զզուանք առաջացնել մատաղ հոգիներէ ներս: Ահա թէ ինչու պատահականութեան պէտք չէ ձգել գրքերու ընտրութիւնը:

Դպրոցներու մէջ, ուսուցիչները ընդհանրապէս որոշած կ՚ըլլան գրքերու ցանկ մը իւրաքանչիւր դասարանի յատուկ: Ծնողներուն ատիկա ուղեցոյց կրնայ ծառայել:

Կարեւորը այն է որ գիւղ մեկնողները իրենց

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Յ. Օշական եւ իր գործը

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 22 Յունիս, ուրբաթ գիշեր: Օրուան նախագահն էր Պ. Կարօ Ուչագըլեան, որ քանի մը խօսքով ներկայացուց Յակոբ Օշականը: Օրուան դասախօսը՝ Մկրտիչ Պարսամեան կարդաց ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը: Ահաւասիկ ամփոփումը .—

Յակոբ Օշական բացառիկ դէմք մըն է արեւմտահայ գրականութեան մէջ եւ իր վաստակը կը ներկայանայ բազմակողմանի երեսներով: Դժուար է զինքը ներկայացնել մէկ կամ երկու դասախօսութիւնով: Կարելի է խօսիլ անոր մասին իբրեւ նորավիպագիր, վիպագիր, թատերագիր, քննադատ, գրականութեան պատմութեան հեղինակ եւայլն: Պէտք է խօսիլ դարձեալ գրական այն շրջաններուն մասին, որոնք զինքը կանխած են: Յետոյ անդրադառնալ անոր լեզուին ու ոճին, ինչպէս նաեւ արուեստագէտ Օշականի մասին:

Այս բոլորին շուրջ տարակարծութիւնները բազմաթիւ են: Շատերը կ'արտայայտուին իր անձին ու գրականութեան մասին, առանց ճանչցած ըլլալու իր նկարագիրը եւ կարդացած ըլլալու իր գրականութիւնը խորաթափանց կերպով:

Այսօրուան դասախօսութեանս նիւթը երկու գլուխներէ կը բաղկանայ, Ա) Հայ գիւղը եւ իր հոգին Օշականի գրականութեան մէջ եւ Բ) Գաղափարներու աշխարհը, այսինքն բոլոր այն միտքերը, զոր ան զարգացուցեր է եւ որոնք ցրուած կը գտնենք իր բովանդակ ստեղծագործութեան մէջ:

Ներկաներէն պիտի խնդրեմ, երբ հարցումներ տրուին դասախօսութենէն վերջ, սահմանափակուիլ խօսուած նիւթին շուրջ միայն: Կ'ենթադրեմ թէ ներկաներէն մեծ մասը ծանօթ է Օշականի գրականութեան, որպէսզի տրուած նիւթերը, բացատրութիւններն ու վերլուծումները ծառայեն իրենց նպատակին եւ անարձագանգ չմնան:

Համառօտ այս ներածականէն վերջ դասախօսը խորացաւ իր նիւթին մէջ:

Դասախօսութեան առաջին մասը նուիրուած էր Հայ գիւղը եւ իր հոգին Օշականի գրականութեան մէջ, շօշափելով եւ վերլուծելով հետեւեալ ստորաբաժանումները .— Հայ նոր գիւղը, Հայ շինարար ոգին, Բարդ խառնուածքներու հոգերանը, Խռնարհները, Սիրոյ զգայութիւնը, Միջավայրը, Կիրքեր, Այր եւ կին, Առաքինութիւններ, Հովուերգութիւն, Վախի, Քաջութեան եւ ապետականութեան զգայութիւնները, Օտար կնիքը մեր հոգիներուն վրայ, Ջարդի մղձաւանջը, Ջաւկի սէր, Իրերօգնութիւն, Բարքերու թերութիւն եւ Մահուան գաղափարը:

Դադարէ մը վերջ դասախօսը անցաւ երկրորդ նիւթին՝ Գաղափարներու աշխարհը Օշականի գրականութեան մէջ, ծանրանալով հետեւեալ մանրամասնութիւններուն վրայ .— Գրագէտը եւ մարդկային կարողութիւններու սահմանը, Անհատապաշտը, Մեր պատմութիւնը եւ մեր դրացիները, Արուեստը եւ առօրեան, Տխրութեան անխուսափելի պահեր, Սեռին ու հացին հոգը, Ճակատագրապաշտը, Կին եւ սէր, Մահուան գաղափարը, Սուտ վարդ կամ խոտի թել, սեռային կիրքը, Ցեղային հոգիին հրաշքը եւ անոր հոգեյատակը, հայ յեղափոխականը եւ հայ յեղափոխութիւնը, Հացին եւ արիւնին բարիքը, Հոգեբան գիտուն Ֆրէօտի վարդապետութիւնները եւ անոնց ներգործութիւնը Օշականի վրայ:

Հակառակ նիւթին նորութեան եւ ներկայացնելու խնքնայատուկ ձեւին, մէկուկէս ժամ տեւող այս դասախօսութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց ներկաներուն մէջ: Եղան զանազան հարցումներ որոնց պատասխանեց դասախօսը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

անդապաշարին եւ կարասիներուն չափ կարեւոր համարեն մանուկներուն եւ պատանիներուն գրքի պաշարը: Յոգնութիւն ու որոշ զոհողութիւններ յանձն առնեն այդ պաշարը հայթայթելու: Անկէ ետքն ալ՝ հետամուտ ըլլան, որպէսզի տղաքը օրուան մէջ մէկ — երկու ժամ կարդան անսայթաք, մինչեւ որ ընթերցանութիւնը վայելքի վերածուի:

Ընթերցումի բարիքներու մասին խօսիլը աւելորդ կը գտնենք: Ներկայ դարուս չկայ մէկը որ տեղեակ չըլլայ անոր օգնութիւններուն: Մտքի հասունութեան, զգացումներու զարգացումին, գաղափարներու ճոխացման հետ, գիրքը մեր տղոց կուտայ նաեւ լեզուական առաւելութիւններ, արտայայտութեան հարստութիւն եւ գրական ճաշակ:

Ամառուան երկարատեւ արձակուրդը բեղնաւոր դարձնելու լաւագոյն եւ միակ միջոցն է ընթերցումը, որ շատ յաճախ անսպասելի արդիւնքներ կուտայ եւ անյուսալի կարողութիւններ կը յայտնաբերէ փոքրիկ ընթերցողներուն մէջ:

Ինչպէս ամէն բանի մէջ, ընթերցանութեան ատեն ալ պէտք է պահել անշուշտ չափն ու կշիռը, համաձայն տղոց տարիքին եւ խառնուածքին:

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի)

ՉԱՆԵՒՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի՝ Սաքռէ Քէօրի սրահին մէջ: Բացումը կատարուեցաւ «Փամ Փոլոտան»ով որ երգուեցաւ Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Երուանդ Մարաշլեանի: Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով: Ճակատը՝ Արամի, զօր. Նազարբեկեանի, Անդրանիկի եւ Ահարոնեանի նկարները եւ վերտառութիւն մը. — « Փառք Մայիս 28ի յաղթանակին»:

Օրուան նախագահը, ընկեր Անթուան Օհանեան քաղաքէս բացակայ ըլլալով, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Թ. Այվազեան որ խանդավառ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ Մայիս 28ի յաղթանակը կը պատկանի ամբողջ հայ ժողովուրդին: « Երկար տեւեց մեր սարկութիւնը, սակայն, 50 տարուան ընթացքին արթնցաւ ժողովուրդը, 50 տարի պայքարեցաւ գրչով եւ սուրով եւ շահեցաւ իր անկախութիւնը »: Ապա հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը ազատութեան զոհերուն:

Նոր Սերունդին տղաքը կենդանի պատկեր մը ներկայացուցին: Խումբ մը ֆետայիներ հաւաքուած են բանակատեղին: Սուրհանդակ մը, զօր. Սեւլիկեանի կոչը կը բերէր, «կամաւոր հայ զինուորներ կ'երթան դէպի Հայաստան» կռուելու, սակայն ֆետայի մը կայ որ դասալիք կ'ըլլայ: Իր նշանածը երբ կը տեսնէ «թիկունքը լայն, թեւերն ուժեղ, կռնակը ամուր», նշանածը որ «սիրել գիտէ, բայց կռուիլ չի գիտեր, զէնք մը կուտայ ձեռքը եւ կը ղրկէ կռուելու «առիւծաբար, ի սէր ճընշուած հայ ազգին» :

Օր. Ս. Տէր Կոմսեան որ նոր վերադարձած էր Փարիզէն, սիրայօժար երգեց Գրիգոր Սիւնիի « Բարձր սարերը» եւ Հ. Պէրպէրեանի «Կ'անձրեւէ տղաս»ը: Դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Ալէքսանեան: Ընկեր Վարդան Աթմաճեան արտասանեց «Աքսորի ճամբուն վրայ»ն :

Առաջին բանախօսն էր մեր Ֆրանսուհի բարեկամը Տիկ. Օտէթ Միքայէլեան որ նախ ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած պատիւին համար, հայերէն ըսաւ.— « Թէեւ Հայաստանը բաժնուած է երկու երկիրներու միջեւ, բայց ես վստահ եմ թէ ներկայ ազատ աշխարհի մէջ հայութիւնն ալ պիտի վերստանայ իր անկախութիւնը: Բոլոր բռնակալութիւնները դատապարտուած են տապալելու, մէջն ըլլալով կարմիր բռնակալութիւնը »: Օր. Պէաթրիս Մարտիրոսեան արտասանեց, Նար Պէյի « Հովիկ հայրենին», իսկ Տիգրանուհի Աւաեան երգեց, Գ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիքը»: Օր. Մառի Այվազեան արտասանեց Սիպիլի «Հայ լեզուին»: Բոլոր երգող և արտասանողներն ալ շատ յաջող էին: Տիկին Ազատուհի Կիմիւշեան որ արտասանելու բացառիկ շնորհ մը ունի, ընդհ. լռութեան մէջ արտասանեց. Արմէն Գարոյի մէկ գրութիւնը ուղղուած 1919 Մայիս 28ին:

Վերջին բանախօսը ընկեր Հրաչ Տասնապետեան խօսեցաւ կոկիկ այլ իմաստալից ճառ մը: « Մեր պատմութեան աւանդական շրջանը կը սկըսի Հայկի ազատատենչ պայքարով: Տիգրան Երուանդեան, որ հարկատու էր պարսիկ Կիւրոսին, ոչ միայն հարկը չվճարեց այլեւ ամրոցներ շինեց եւ պատերազմեցաւ ազատութեան համար: Երբ Կիւրոս կը հարցնէ դերի ինկած Հայոց Թագաւորին — ինչո՞ւ կատարեցիր այս ըմբոստութիւնը, Տիգրան կը պատասխանէ .— «որպէսզի ազատութիւն տամ իմ ժողովուրդիս», (ծափեր):

Սանուհիներուն խումբը մէջ ընդ մէջ պարեց եւ բեք պարեր: Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ Նահատակ»ով:

× Հանդէսէն վերջ սեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ հիւրերուն: Ներկայ էին աւելի քան հարիւր հոգի: Այս առթիւ ալ տեղի ունեցան խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ եւրոպական պարեր:

Վրացի Պ. Kvant, որ ներկայ էր իր կնոջը հետ, յուզուելով ըսաւ, ֆրանսերէն.— «Մենք դրացի ժողովուրդ ենք, պատմութիւնը մեզի բաւական դասեր տուաւ: Պէտք է լաւ դրացիները ըլլանք եւ փոխադարձաբար օգնենք: Քանի կան Կազբէկը եւ Արարատը, կան եւ կը մնան հայ ժողովուրդը եւ վրացի ժողովուրդը »:

Կեր ու խումը շարունակուեցաւ մինչեւ առտուան ժամը 2 :

Ներկաները մեկնեցան խոր տպաւորութեամբ, մանաւանդ տեսնելով նոր սերունդին ոգեւորութիւնը:

Վարդան Բաբախեան

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ .— Վերջերս դժբախտութիւնն ունեցանք Ռընաժի մէջ հողին յանձնելու, երիտասարդուհի մը, ողբացեալ Աբգար հայրիկի աղջիկը, Տիկին Ա. Էժտահարեան: Յուղարկաւորութեան առթիւ Կրընոպլի Կապ. Խաչին կողմէ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք տրամադրուեցաւ իբրեւ հիմնադրամ դպրոցի համար շինուելիք կամ գնուելիք շէնքի մը: Այս գեղեցիկ օրինակին հետեւելով, նոյնպէս փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ըրին ընկերներ .— Ն. Քիւրէճեան, Ն. Մուրատեան եւ Տ. Ալիքեան 1000ական ֆրանք, Բ. Այվազեան եւ Մ. Նազարէթեան 500ական, Ս. Ս. 1000, ընդհ. գումար 6000 ֆրանք :

Կը կարծենք թէ ողբացեալ Տիկնոջ յիշատակին եւ իր ընտանիքի անդամներուն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքի այս ձեւը աւելի գործնական է եւ տեւական :

Աւելի լաւ չէ՞ մեր սիրելիներուն յիշատակը յարգել քանի մը աղիւս ճարել ծաղկոցի մը շինութեան համար, փոխանակ փունջ մը ծաղիկի, որ հազիւ քանի մը ժամ կը տեւէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Այդ յանկարծ շինուած պատնէշին ետին, որ չորս հարիւր մեթր երկայնութիւն ունէր, ժողվըւած էին քրիստոնեայ բանակին ընտրեալ, ծաղիկ մասը, հրամանատարութեամբ Ժան Ճիուսթինիանի հերոսին, պաշտպանութեան գործին ամէնէն կարկառուն դէմքին որուն հիանալի արժէքը եւ զինուորական գերագոյն տաղանդը ամէնուն հիացումը կը գրաւէր, նոյն իսկ Սուլթանին, նոյնիսկ Վենետիկցի Պարպարոյին, որ Ճենովացիները այնքան կ'ատէր: Այդ անբաղդատելի պետը որուն վըրայ էր դրուած քաղաքին մէջ ամէնուն յոյսը մեծ, իր զինուորներուն գլուխը անցած, ափյափոյ շինուած պատնէշին պաշտպանութիւնը կը վարէր :

Անոր քով էր կայսրը ինք անձամբ եւ երկու բանակներուն մէջ ալ ամէն մարդ որոշ կերպովգիտէր թէ ժամէ ժամ վերջնական եւ մահացու կռիւը հոդ տեղի պիտի ունենար, եւ եթէ ոչ միակ, գոնէ գլխաւոր թատրը պիտի հանդիսանար դերագոյն պատերազմին :

Այն կատարեալ ռազմագէտ սպարապետը որ Սուլթանն էր, Ապրիլի վերջէն ի վեր վայրկեան մը իսկ զանց առած չէր մանրամասնաբար կազմակերպել այդ վիթխարի պարիսպին վերջնական յարձակումի գործողութիւնը: Ո եւ է կանխապատրաստութիւն չէր մոռցուած: Անհուն մթերք մը նիւթեղէններու հաւաքուած էր արդէն, պատնէշըն ի վեր շուլլուելու համար սանդուղներ, պարիսպին քարերուն կառչելու եւ զանոնք վար քաշելու համար կեռի ձեւով գործիքներ, յարձակողներուն ոտքերուն տակ փոսերը լեցնելու համար խոտի ահագին խուրձեր :

Մայիս 24էն 27 լուսնալիք գիշերը Թուրք բանակը նախորդ գիշերուան պէս հազարաւոր մեծ լոյսեր ու մարխեր վառեց, որոնք ամբողջ հորիզոնը լուսաւորելով, կը սարսափեցնէին պաշարուած բնակչութիւնը: Մինչեւ արեւուն ծագիլը, Սուլթանին զինուորները յաղթութեան ահարկու աղաղակներ արձակեցին, որոնք մինչեւ ասիական եզերքը կը լսուէին եւ ամէնքը սարսափէն կը սառեցնէին :

Ոչ ոք քնացաւ դժբախտ քաղաքին մէջ: Մայիս 27ին ամբողջ օրը ոմբակոծութիւնը շարունակուեցաւ՝ նորէն փլցնելով պարիսպ ու աշտարակ: Իրիկունը Սուլթանին հրամանով, նոյն անհամար կրակները վառուեցան Թրքական բանակին մէջ: Հազարաւոր ջահեր կը լուսաւորէին դէմքերը եւ սարսափ կը տարածէին քաղաքին մէջ, ուր այն գիշեր ոչ ոք քնացաւ :

Ֆրանցէս, այդ օրերը Պոլիսը իբր թէ լուսաւորող եւ պաշարեալները սարսափեցնող խորհրդաւոր լոյսին առթիւ կը պատմէ թէ պաշարման ամենավերջին օրերուն լուր տարածուած էր թէ ոչ միայն իտալական օգնական նաւատորմ մը Տարտանէլը անցած էր արդէն, այլ եւ՝ հունգարական մեծ բանակ մը օգնութեան կուգար հրամանատարութեամբ հերոս Ժան Հիւնեատի, «Սարսափելի Սպիտակ Ասպետին, Վօյվօտ Եանքօ»ի, ինչպէս կ'ըսէին Թուրքերը: Ըստ ոմանց, այս քրիստոնեայ օգնական ուժը արդէն անցած էր Դանուբը եւ արագօրէն կը քալէր Ադրիանուպոլոյ վրայ :

(Շար.)

է: Ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, Հուսէյն Մաքի, կ'րակ կը տեղար, իսկ ուրիշ պաշտօնատար մը, Տոքթ. Տաֆթարի, մեղրածորան խօսքեր կ'արտասանէր սեղանին միւս ծայրէն:

× Իրան արգիլեց քարիւղի հոսումը Ապատանէն Պասրայի նահանգը: — Երկու իրանեան մարտանաւեր դիրք բռնած են բրիտանական յածանաւին դիմաց, Շաթ էլ Արապի մէջ: Կ'ըսուի թէ բրիտանական նոր մարտանաւեր ճամբայ ելած են դէպի Պարսկական ծոց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ 1951 — 52ի ելեւմուտքը կը ներկայացնէր 197 միլիոն սուր. ոսկի (60 միլիոն տոլար), ինչ որ անհախընթաց է եւ 60 միլիոն ոսկի աւելի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ: Նշանակուած գումարէն 45 միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի զէնքեր եւ զինուորական պիտոյքներ գնելու, իբրեւ առաջին մասը եռամեայ ծրագրի մը որ կը նախատեսէ 135 միլիոն ոսկի՝ նոյն նպատակին համար:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա, որ Թուրքիա կը գտնուէր վերջերս, Եգիպտոսի վերադարձած ատեն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Իզմիրի մէջ. — «Այլեւս որեւէ պատճառ չկայ որ Թուրքիա եւ արաբական երկիրները չամրապնդեն իրենց կապերը: Սրտի դաշինքը կնքուած է, կը մնայ գրաւոր դաշինքը:»

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը ծրագիր մը քուէարկեց, որուն համաձայն քարիւղի զտարան մը պիտի շինուի Պաղտատի շրջակաները, վեց միլիոն սթերլին ծախքով: Բանակցութիւններ կը կատարուին մանաւորապէս ամերիկեան հաստատութեանց հետ: Ծրագրուած զտարանին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ տեղին վրայ զտել Իրաքի քարիւղը, փոխանակ էսանս գնելու դուրսէն, մանաւանդ Ապատանէն:

ՈՍԿԻԻ ԱՐԺԷՔԸ զգալի անկում մը ունեցաւ վերջին երկու օրերու ընթացքին: Անկումը արդէն սկսած էր Քորէայի մէջ կրակի դադարեցման մասին Պ. Մալիքի առաջարկէն վերջ, իսկ աջի օր ստացաւ աւելի մեծ համեմատութիւն մը, կորսնցնելով իր արժէքին 2ուկէսէն մինչեւ 3ուկէսը: Երկու շաբաթ առաջ ձոյլ ոսկիի քիլօն կ'արժէր 524.000 ֆրանք, իսկ աջի օր իջաւ 490.000ի: Նափոլէոնը, 4120էն իջաւ 4010ի (երկու շաբաթ առաջ 4350 էր): Այս առթիւ, մէկ օրուան մէջ, ոսկիի վրայ 890 միլիոն ֆրանքի գործառնութիւն մը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ: Տոլարն ալ — ազատ շուկայի մէջ — 372էն իջաւ 365ի, իսկ սթերլինը՝ 940էն 930ի:

ՓՐԱՆՍԱՅԻ մէջ սկսաւ ամերիկեան խաչիէյ-թըր Փրէս գործակալութեան թղթակից Ուիլեըմ Օէթիսի դատավարութիւնը: Թղթակիցը մեղադրանքը լսելէ վերջ յայտարարեց, թէ յանցաւոր է եւ լրտեսութեամբ զբաղած է Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Այնուհետեւ մատնանշեց, թէ լրտեսութեամբ կը զբաղին նաեւ Փրակայի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Պրիկս, դեսպանատան խորհրդականը, Թոմփսըն, անգլիական դեսպանատան Ա. քարտուղարը եւ դեռ տասնեակ մը ուրիշ ամերիկացի եւ անգլիացի դիւանագէտներ, օրագրողներ, եւն.: Օէթիս բանտարկուած էր երկու ամիսէ ի վեր: Իրբեւ մեղսակից իրեն հետ կը դատուին նաեւ ուրիշ երեք Չեխեր:

ԻԲՐԵՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐ բանտարկութեան դատապարտուած ամերիկացի 11 համայնավար ղեկավարներէն 4ը չեն ներկայացած դատական իշխանութեանց: Ասոնք, դրամական երաշխաւորութեան տակ ազատ ձգուած էին, վերաքննութեան դիմած ըլլալով: Վճռաբեկ ատեանը մերժած ըլլալով իրենց դիմումը, դատապարտեալներէն 8 հոգին բանտարկուեցան, իսկ փախստական 4ին համար հանուած է ձերբակալման հրամանագիր: Երաշխագինը՝ 80.000 տոլար պիտի գրաւուի, եթէ փախստականները չներկայանան 24 ժամուան ընթացքին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ծխախոտի գողութիւն մը երեւան հանուեցաւ: Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 30.000 քիլօ ծխախոտ գողցած են 1949էն ի վեր, 50 միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով: Հարցաքննութեան ատեն, հաստատուեր է թէ գողերու խումբին մէջ կը գտնուի կին մը, Նոյեմզար Ամալեան, բանուոր Ժոզէֆ Ամալեանի կինը: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Ժոզէֆ կ'ուզէր մառնել իր կնոջ արարքը: Ասոր վրայ Նոյեմզար 1950 Դեկտ. 30ին փորձեց սպաննել զայն, կարդենալ խառնելով գաւաթ մը ջուրի մէջ: Ամուսինը մահէն ազատեցաւ անիս կլլելով, եւ սակայն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Ասոր վրայ Նոյեմզար կարասիները առնելով Պեվոն (Պաս - Ալփ) փախաւ իր ֆրանսացի սիրահարին հետ: Երկուքն ալ ձերբակալուած են:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօսն է Պ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Ֆրանսայի հարաւային շրջանի Հայութեան հանրային եւ մշակութային արդի վիճակը:

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ, (Jeu de Paume): Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան:

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խաղեր: Ձոխ եւ աժան պիւֆէ:

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք իջնել Ecouen:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ց. Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին քննութիւնները տեղի կ'ունենան, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն սկսած, դպրոցի սրահին մէջ:

Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, կազմակերպուած է օթօքարով պտոյտ մը, դպրոցականներուն համար:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy): Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի:

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը:

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանը: Դաշտահանդէսի բաժինը պիտի տեւէ մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons:

Այրի Տիկին Գ. Մոսթիչեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գասապեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ինճուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին P. Martin Guyot եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Միսաք Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մոսթիչեան եւ զաւակները (Պրազիլիա), Տէր եւ Տիկին Գ. Մոսթիչեան եւ որդին, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսթիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրան Մոսթիչեան եւ աղջիկը (Պրազիլիա), Տէր եւ Տիկին Roger Martin եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գասապեան, Այրի Տիկին Մ. Սերոբեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ինճուճեան, Գասապեան, Թաշճեան, Մութաֆեան, Տամլամեան, Փափազեան, Մարթէն, Թոփաքեան, Kunter ընտանիքները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ԱՂԱ ԻՆՃՈՒՃԵԱՆԻ

(Ծանօթ հնագէտ)

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ 29 Յունիսին 80 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (rue Jean Goujon) եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Pantin, Cimetière Parisien, իր ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Ժողովրդական դատավարութիւն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ:

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յուլիս 13ին, ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին:

Կ. Զարեանի ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ

Կ'ամբաստանեն Պ. Տ. Թաղոյեան, եւ Պ. Մ. Թաշճեան: Կը պաշտպանեն Պ. Կ. Փօլատեան եւ Պ. Յ. Տէօքմէճեան: Դատաստանական խորհուրդ ծանօթ տիկիններէ եւ պարոններէ:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐԶԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օղիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի աղանդերներով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadetի սրճարանի վերնայարկը: (Շար. Նախորդ օրակարգի):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ի ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ վարչութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի, ժամը 18.30ին, Café Régentի վերնայարկը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20ին, Bar du Globe, 7 bld. d'Athènes. Բարոյական ու նիւթական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Անոնք որ չեն վճարած իրենց 1950—1951ի անդամավճարը, կը զրկուին ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայս իբր հրաւիրագիր ընդունիլ: Նոյն ատեն զինեձօն հրաժարեալ վարչութեան կողմէ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի Պ. Սարգիս Տէօքմէճեան հայ առեւտրականներու օգտակար ձեռնարկի մը մասին: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 71 բիւ Պօնէլի սրճարանին կից սրահին մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվառ Օտտոյի «Խատիսեան» խումբին ծովային պտոյտը Յուլիս 8ին, դէպի Sanari, Toulonի մօտ:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ համակիրները:

Օթօքարի գինն է 200 ֆրանք, փոքրիկները, մինչեւ 10 տարեկան 100 ֆրանք: Արձանագրուիլ ընկերուհի Մարիամ Մարգարեանի, ընկ. Սահակ Սահակեանի, ընկեր Յովսէփ Արզումանեանի մօտ: Օթօքարը կը մեկնի առտուան ժամը 6ին, չաքարի գործարանին առջեւէն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տնական աշխատանքի համար կին մը կամ աղջիկ մը: Լաւ վճարում եւ տան մէջ պառկելու յարմարութիւն: Դիմել Ա. Համալեանի, 68 rue Nationale, Marseille:

ՄԻՇՏ ԱՇԽՈՅԺ, ԶՈՒԱՐԹ ՈՒ ԳՈՀ ԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄՈՎ՝

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ:

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Ց. ՔԱՋԸՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերու ցանկը փափաքողներուն:

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար: Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք ատոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

վերջին նորաձեւութեամբ նամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար:

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս․ 1100 փր․, Տար․ 2200, Արտ․ 3000 փր․
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր․ C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 5 JUILLET 1951 Հինգշաբթի 5 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6500-Նոր շրջան թիւ 1911
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՍ...

Անմիջապէս պիտի յիշէք պատմական խօսքը ․
— Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ ։

Ա՞յդ է որ կը տեսնենք նորէն, դարերու փոթորիկներէն եւ երկու արիւնոտ աշխարհամարտներէ վերջ։

Ժամանակները շատ բան փոխեցին։ Բառերն ու առածներն ալ իմաստ փոխեցին ։

Եւ սակայն, անփոփոխ կը մնայ վրդովիչ իրականութիւն մը,— Մարդկութիւնը տակաւին չէ գտած հրաշագործ միջոց մը, տեւական խաղաղութիւն հաստատելու համար։

Մարդը կը մնայ մարդուն գայլ։ Մէկը պիտի յարձակի եւ միւսը ինքնապաշտպանութեան պիտի դիմէ ։

Պայման չէ որ յարձակումը անպատճառ տեղի ունենայ ։

Կասկածն անգամ կը բաւէ, որպէսզի զէնք ամբարէ։ Միշտ պատրաստ՝ որեւէ պատահականութեան հանդէպ ։

Մնաց որ, յարձակման ձեւերն ալ փոխուած են, մանաւորապէս վերջին երկու պատերազմներէն ի վեր ։

Արտաքին թշնամին առաջ արշաւանքներ կը սարքէր, երկիրներ գրաւելու կամ տնտեսական շահաստաններ ապահովելու համար։ Իր նշանախօսքերն ալ սովորական յայտարարութիւններ էին, ընդհանրապէս ։

Այն ատեն, յարձակման ենթարկուած երկրին մէջ բարեկամներ, զինակիցներ կրնար ճարել միայն պատահաբար։ Օրինակ՝ եթէ ազատութիւն խոստանար գերութեան դատապարտուած ժողովուրդի մը ։

Այսօր շատ աւելի բարդ են թէ նշանախօսքերը եւ թէ արշաւանքի եղանակները ։

Այսօր հիմնովին խախտած, վեր ի վայր շրջուած են ընկերային, քաղաքական թէ զինուորական կանոններ, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան ալեկոծութեան ։

Այնպէս որ, շատ մը երկիրներ աւելի ներսէն քան թէ դուրսէն կը վախնան ։

Ուրեմն, հարկադրուած են ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպել աւելի լայն ճակատի մը վրայ ։

Արտաքին թշնամին յաճախ կը նախընտրէ ներսէն պայթեցնել եւ ապա օգնութեան հասնիլ, փոխանակ յարձակում կատարելու բացէ ի բաց ։

Ան փորձառաբար գիտէ որ միշտ ալ կարելի է պարտկել ստորերկրեայ դաւերը, յանցանքը հարեւանին վրայ բարդելով ։

Ամենավերջին փաստ՝ Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի ազատ երկիրներուն դէմ սարքուած դիւային խաղերը։ Հրէշային «ազատագրումներ» որոնց հետեւանքով հարթիչ գլանին տակ ինկան միլիոնաւոր ժողովուրդներ ։

Այս անողոք իրականութեան հանդէպ, ինչո՞ւ զարմանալ որ միջազգային ընկերվարութիւնն անգամ անհրաժեշտ կը գտնէ արեւմտեան Եւրոպայի վերազինումը ։

Դեռ երկու օր առաջ, Ֆրանքֆորթի համագումարին մէջ, միաձայնութեամբ կը քուէարկէին բանաձեւ մը որ կը յայտարարէ թէ «կարելի չէ խաղաղութիւնը ապահովել առանց զէնքի»։

Եթէ երեսունեւչորս ազգերու աշխատաւոր բազմութեանց ներկայացուցիչները այսքան վըճռական յայտարարութիւն մը կ'ընեն, կը նշանակէ թէ չեն հաւատար դիմացէն արձակուած խաղաղութեան կոչերուն ։

Իրենք ալ խաղաղութեան խնդիրը օրակարգ անցուցած էին իբրեւ հիմնական մտահոգութիւն։ Այս առթիւ կրակոտ ճառեր ալ խօսեցան։

Բայց, միեւնոյն ատեն չեշտուեցաւ, թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը ապահովել առանց ազատութեան ։

Ամէնքն ալ, առանց վերապահութեան մատնանշեցին չարիքին աղբիւրը,— «Համայնավարութեան խստակրօն աստուածաբանութիւնը», որ կը կապտէ անհատին, ինչպէս ժողովուրդներուն ազատութիւնը ։

Անշուշտ ինքնապաշտպանութիւնը ամէն բան չէ։ Ազատ ժողովրդապետութիւններն ալ կը կարօտին ընկերային եւ տնտեսական բարենորոգումներու, իբրեւ լրացուցիչ մասերը ներքին թէ արտաքին խաղաղութեան ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԽՈՇՈՐ » ԱՊԱՏՈՒՄ

Առաջին անգամ չէ որ կը շօշափեմ այս նիւթը։

Կովկասի մէջ կը շարունակեն «խոշոր» հոլովել աջ ու ձախ։ Առանց սեռինդի, սեռի, տարիքի կամ դասակարգի խտրութեան ։

Խոշոր գրագէտ։ Խոշոր բանաստեղծ։ Խոշոր արուեստագէտ։ Խոշոր դերասան։ Խոշոր տաղանդ։

Տարեցէք որքան որ կ'ուզէք։ Բոլորն ալ՝ «մեծ»ութեան իմաստով ։

— Զմերո՞ւկ է, սե՞խ թէ դդում, պիտի հարցնէք ։

Առջի օր ուսումնասիրութիւն մը կը կարդայի, — « Արեւելեան Հայաստանը Ռուսաստանին միացնելու պրոգրեսիվ նշանակութիւնը հայ կուլտուրայի եւ հասարակական մտքի զարգացման գործում »։ (Սով. Գրականութիւն եւ Արուեստ, 1951 Յունուար) ։

Օր մը առիթ կ'ունենամ ներկայացնելու նիւթը, որ շահեկան է։

Օտար բառե՞ր,— աչքերդ գոց համրէ։ Անոնց հետ ալ, սա կոպիտ «խոշոր»ը (gros) որ թանկօ կը պարէ ամէն էջի վրայ ։

Ես օրինակեմ, դուք համրեցէք .—

Ա. էջ.— « Պատմութեան խոշորագոյն շրջադարձային» են.

— խոշոր ռազմական, տնտեսական են.։

— Ժողովրդի մի խոշոր մասը են.։

— խոշոր պրոգրեսիվ ազդեցութիւն։

Բ. էջ.— խոշոր պրոգրեսիվ նշանակութիւն։

— Ոչ ոք չի ստեղծել այնպիսի խոշոր, ամբողջ աշխարհից ճանաչուած գրքեր ։

Գ. էջ.— Կուլտուրայի այնպիսի խոշոր գործիչներ ։

Դ. էջ.— խոշոր բարերար ազդեցութիւն։

Ե. էջ.— «Արովեանը խոշոր տեղ է յատկացնում ռուս լեզուի եւ կուլտուրայի» են.։

Զ. էջ.— խոշոր խթան է հանդիսացել ։

— Հայաստանը Ռուսաստանին միացնելու խոշոր նշանակութիւնը ։

Եւ տակաւին «խոշոր դերը», « խոշորագոյն հայ դրամատուրգ Գ. Սունդուկեան», խոշորագոյն հայ երգիչներ» (էջ 120), խոշոր կենտրոններ », խոշոր դեր»։ Եւայլն։

Ռուսերէնէ թարգմանութի՞ւն, թէ թիւրիմացութիւն։ Ինչպէս «շոր»ը, որ երախային տակ դրուած լաթն է, բայց կը գործածեն հագուստի, զգեստի փոխարէն ։

Կը վախնամ որ Կ. Պոլսոյ «դիալեկտ»ի՞ն հետեւած կ'ըլլան, եթէ գործածեն բուն բառը, « մեծ » ։

ՎԱՀԷ

ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ ՎՐԴ. ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Կ'իմանանք թէ Գերմանիոյ Հայերու Հոգեւոր Հովիւը, Գրիգոր Ծ. վրդ. Շահլամեան, Պոսթընի շրջանին մէջ պաշտօնի կոչուած ըլլալով, քանի մը շաբաթէն պիտի մեկնի դէպի Մ. Նահանգները, Փարիզ եւ Մարսէյլ հանդիպելէ վերջ ։

ՆԱԽԱԳԱՀ Թրումըն խորհրդարանէն պահանջեց չորս եւ կէս միլիառ տոլարի նոր վարկ մը, պատերազմական պատրաստութեանց համար։ Այս վարկին 1.237 միլիոնը պիտի յատկացուի ցամաքային բանակին, 2.403 միլիոնը օդանաւային ուժերուն եւ 894 միլիոնը նաւատորմին ։ = Ամերիկեան 24 մարտանաւեր պիտի յանձնուին 6 դաշնակից պետութեանց։ Ֆրանսա պիտի ստանայ 8 մարտանաւ, Մեծն Բրիտանիա 1, Պրազիլիա 8, Բերու 3 եւ Ուրուկուէյ ու Տանըմարքա երկ-երկու։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ չորս ամերիկացի համայնավար պարագլուխները գտնուած չըլլալով, ամերիկեան դատական իշխանութիւնները գրաւեցին 80 հազար տոլարի երաշխաւորութեան գումարը ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան մարզպանը, Պ. Մէք Քլոյ վերադարձաւ իր պաշտօնատեղին, Ֆրանքֆորթ, երեք շաբաթ Մ. Նահանգները մնալէ վերջ։ Այս առթիւ յայտարարեց, թէ Ուաշինկթընի մէջ երկար խորհրդակցութիւններ կատարուած են իր ներկայութեան, Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման մասին։ Գործնական քայլերու համար կը սպասուի՝ Փարիզի մէջ, վեց պետութեանց զինուորական ներկայացուցիչներու կատարած խորհրդակցութեանց արդիւնքին ։

Զինադադար, ուշ-կանուխ

ԹԷ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ, ԹԷ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Չինեւքորէական ուժերու հրամանատարները, տակաւին չեն պատասխանած զօր. Րիճուէյի առաջարկին, զինադադարի բանակցութիւնները Յուլիս 5ին սկսելու մասին։ Այս յապաղումը ենթադրել կու տայ թէ հանդիպումը տեղի պիտի չունենայ Յուլիս 10էն առաջ ։

Քորէայի պատերազմին մասնակցող դաշնակից 17 երկիրներու ներկայացուցիչները հաւաքոյթ մը ունեցան երէկ Ուաշինկթընի մէջ, կընքուելիք զինադադարի պայմաններն՝ու մանրամասնութիւնները ճշդելու համար։ Առաջին անգամ ըլլալով այս հաւաքոյթին մասնակցեցաւ նաեւ Հարաւային Քորէայի ներկայացուցիչը։ Մինչեւ հիմա Հարաւային Քորէայի կառավարութիւնը կը պահանջէր գրաւել ամբողջ Քորէան, իսկ այժմ հրաժարած ըլլալով այս պահանջէն, կը բերէ իր մասնակցութիւնը դաշնակիցներու խորհրդակցութեանց ։

Տրուած որոշումներն ու զօր. Րիճուէյի ղրկըւած հրահանգները տակաւին գաղտնի կը պահուին։ Իրազեկ աղբիւրներու համաձայն, զինադադարի գլխաւոր պայմանները պիտի ըլլան հետեւեալները .—

1) Կազմութիւնը ապազինուած գօտիի մը, որ 30 քիլմ. տարածութիւն պիտի ունենայ 38րդ զուգահեռականին երկու կողմը ։

2) Կողմերը յանձն պիտի առնեն զէնք եւ գինամթերք, ինչպէս նաեւ զինուորական նոր ուժեր չղրկել դէպի ռազմական գործողութեանց շրջանակը ։

3) Պիտի կազմուի միջազգային յանձնախումբ մը, որ պիտի հսկէ այս զոյգ մը պայմաններու խստիւ գործադրութեան ։

4) Ռազմագերիները պիտի փոխանակուին մէկի դէմ մէկով ։

Հակառակ զինադադարի նախապատրաստութեանց, ռազմական գործողութիւնները, սովորական թափով կը շարունակուին զանազան ճակատամասերու վրայ։ Կարմիրները հրետանիի եւ հրասանդի բուռն կրակ բացին Ջոնկչոնի շրջանակին մէջ, իսկ դաշնակից հրետանին ալ ռմբակոծեց չինեւքորէական համախմբումները։ Դարձեալ, կարմիրները բուռն դիմադրութիւն մը ցոյց կու տան՝ ուրիշ ճակատամասի մը վրայ յառաջացող դաշնակից հրասայլերու դէմ։ Իսկ դաշնակից օդանաւերը, մէկ օրուան ընթացքին 650 ռմբական թռիչքներ կատարեցին եւ ծանրօրէն ռմբակոծեցին Փենկեանկի օդանաւային խարիսխները ։

Անգլեւիրանեան կնճիռը

ՆՈՐԷՆ ՑՈՌԵՏԵՍ ԼՈՒՐԵՐ

Տակաւին ելք մը չէ գտնուած, լուծելու համար անգլեւիրանեան վէճը։ Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին միջամտութիւնն ալ ձախողած ըլլալով, Անգլիացիները կը շարունակեն հեռանալու պատրաստութիւնները։ Առջի օր որոշեցին ձգել Կաչ Սարանի նաւթահորերը, Ապատանէն 200 մղոն դէպ ի արեւելք։ Եթէ վերջին պահուն գիջում չկատարուի, ամբողջ պաշտօնէութիւնը պիտի հեռանայ անմիջապէս ։

Կաչ Սարան բաղդատաբար փոքր շրջան մըն է։Այս պարպումը տեսակ մը փորձ պիտի ըլլայ, աւելի մեծ գործողութեանց համար, ուրիշ վեց շրջաններու մէջ ։

Այս քանի մը օրերը տագնապալի կը համարուին անոր համար որ, անհրաժեշտ է պարսիկ մասնագէտներ ճարել, որպէս զի արկածներ չպատահին նաւթահորերուն մէջ։ Ապատանի ամենամեծ զտարանը կը բանի տակաւին, կէսաւէս կրճատելով արտադրութիւնը, որ հետզհետէ պիտի պակսի, ցնոր տնօրինութիւն ։

Աւելի քան 2000 Անգլիացիներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, հեռանալու համար։ Սերտ գործակցութիւն հաստատուած է բրիտ. տորմիղին, օդատորմիղին եւ ցամաքային ուժերուն միջեւ, որպէսզի դիւրացնեն պարպումը ։

× Իրանի երեսփ. ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, երեսփոխան մը առաջարկեց խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, ամբաստանելով թէ մարտանաւ մը ղրկած է Ապատան, ահաբեկելու համար Պարսիկները ։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Անգլիացիները ստիպուած են Պասրա դիմել, սառ եւ թարմ բանջարեղէն ճարելու համար իրենց մարտանաւերին, վասնզի Պարսիկները կը մերժեն գոհացում տալ ։

× Թէհրանէն հեռանալու հրաման ստացաւ Լոնտոնի «Օպզըրվըր» թերթին թղթակիցը։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ դրամական անձկութիւն կը տիրէ Թէհրանի մէջ, քանի որ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը դադրեցուցած է իր վճարումները, Մայիս 1էն ի վեր։ Նախորդ 12 ամիսներու ընթացքին ընկերութիւնը 18 միլիոն սթերլին վճարած էր, իբրեւ փոխարինութիւն, ուրեմն ամսական մէկ միլիոնէն աւելի։ Ասկէ զատ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱԿԱԳԻԾ

Առիւծը՝ երբ կը դադրի կռուելէ ,
կը դադրի առիւծ կոչուելէ :
ԱՌԱԾ

Այս առածը ըսուած է ժողովուրդներու համար, կուսակցութիւններու համար, անհատներու համար: Որսորդի՛ իմաստութիւն,— ով որ միտք ունի բան սորվելու, թող սորվի:

Հաւատացէ՛ք, իմաստունը որսորդն է,— ահա թէ ինչո՛ւ լաւ պատմող կ'ըլլան որսորդները, եւ հէքեաթները կը պատմուին որսորդներու բերնով՝ ժողովրդական բանահիւսութեանց մէջ: Ուստի, ծիծաղելի է բան սորվեցնել որսորդին, լա՛ւ է բան սորվիլ որսորդէն: Մանաւանդ երբ կը տեսնէք աշխատանքը զոր կը կատարէ՝ համայնադիտական ծանօթութիւններ թափելով ձեր առջեւ, ուսում-նասիրութեանց պատառիկներ հանելով մախաղէն, դրական խաղեր կատարելով եւ վառելով ձեր երեւակայութիւնը, որպէսզի ի՛նչքան ալ անհամ ըլլայ օրուան որսին միսը՝ հաճելի եւ դաստիարակիչ դառնայ դրական որսորդութիւնը :

Ու դրչամարտը դրական որսորդութիւն է տեսակէտով մը: Հազարաւոր երիտասարդներ կը հետեւին հալածանքին, որ տեղի կ'ունենայ ահա ,— նապաստակը առջեւէն, որսորդը ետեւէն:

— Փախա՛ւ նապաստակը, հիմակ ո՞ւր կըր-նանք գտնել, կ'ըսէ համբակը որ կ'ընկերանայ որսորդին :

Ա՛յ տղայ՝ քիթդ մրմռայ,— վարպետ որսորդը, վստահ թէ կրնայ երեւան հանել նապաստակը՝ ո՛ւր ալ պահուտնի, կը սիրէ կանգ առնել երբեմն, հետեւորդներուն բացատրելու համար որ-սորդութիւն կոչուած արուեստին խաղերը: Որ-սորդը կը դադրի որսորդ ըլլալէ այն ատեն միայն՝ երբ կը կուրնայ, եւ որսը կ'ազատի հալածուելէ՝ երբ կ'անդամալուծուի,— ուրեմն, բացուա՛ծ է որսորդութեան մեր խաղը, ուստի իբրեւ նշանաբան՝ կրկնենք. «Ցօժար՝ կուրութեան, մինչե՛ւ որսին անդամալուծութիւնը»: Ինծի թող որսորդ չըսեն, եթէ դաւաճանեմ... հայրենի լեզուով արտասանուած այս երդումին:

— Փախա՛ւ նապաստակը ...

Ա՛յ տղայ, հոգդ թո՛ղ չըլլայ, փախչող նապաստակն անգամ, իր թաքստոցին մէջ, գիտէ թէ վարպետ որսորդը պիտի գտնէ զինք քիչ ետքը, ու սիրտը դող՝ թաքստոց կը փոխէ ժամանակ առ ժամանակ: Իմ ուզածս հիմա, ուրիշ բան չէ՝ այլ միայն խնամք եւ արուեստ դնել այս խաղերուն մէջ, որպէսզի մնայուն աշխատանք դառնայ ի պէտս յաջորդ սերունդներուն: Այլապէս, խնդա՛լս կու գայ՝ երբ կը լսեմ աղաղակը. — Փախա՛ւ նապաստակը, թաքստոցը գտա՛ւ հիմա:

Նապաստակը աւելի խելացի է իր բնազդով քան դուն, ո՛վ համբակ ընկեր,— լռութի՞ւնն է փրկեր որսը, ե՞րբ :

Ձգենք նապաստակը: Գրչամարտին մէջ եւս կան միջոցներ,— ես երեք ձեւ գիտեմ,— դուրս հանելու համար փախչողն իր թաքստոցէն :

Լռութի՛ւն, արհամարհա՛նք եւ... պըծա՛նք, կ'ըսէին հին վարպետները, որոնք աստուածաբանութիւն ուսած էին ուսած չէին՝ չեմ գիտեր: Ի՞նչ պէտք կար աւելին: Մեծ-հօրս խելացութեան օրով՝ սովորութիւն էր նախ հեգել Նարեկը, երկրորդ՝ կարդալ Նարեկը, երրորդ՝ գոց ընել Նարեկը, et c'est déjà quelque chose! Մեր Հարո՛ն պատուելին, որ խորայատակ այդքան հմտութիւն ամբարելէ ետքը՝ սորվեր նաեւ համամաք ընել, ան ալ վերէն նայելու եւ արհամարհելու ձեւեր գիտէր, յաճախ հեգնելով իր բզէզները, որոնք, արձակուրդին, կամաւոր կամ բռնի աշկերտներ դարձած էին հօրենական խանութներու մէջ՝ իբրեւ նալպանտ, քէնէֆէճի կամ պախալ: Բայց երէկուան այդ բզէզներէն մին, այսօր տեսարան ամբողջական դրականութեան վարդապետութեան, ահա կը հետապնդէ Ցիւրիխի աստուածաբանը մինչեւ իր լռութեան եւ արհամարհանքի վարագոյրին ետեւ, մինչեւ իր ողիտութեան թաքստոցին մէջ, ցոյց տալու համար թէ բա՛ն չի գիտեր նոյնիսկ ուսիայի եւ իփոսթասիսի մասին:

— Պիտի չպատասխանէ՛, կ'ըսեն ինծի:

Խելացինե՛ր, դուք երբեք պիտի չկարենաք սորվիլ որսորդութեան գաղտնիքները, ոչ ալ դրչամարտին խաղերը: Պիտի չպատասխանէ՛: Իրմէ՞ կախում ունի պատասխանելը չպատասխանելը: Ըսի թէ երեք ձեւ գիտեմ նապաստակը թաքստոցէն դուրս հանելու :

Հին եւ երջանիկ օրերուն՝ յամառութիւնը առաքինութիւն կը համարուէր եւ յաջողութեան գրաւական: Ցամառութեան վրայ հիացողներէն չեմ, այսուհանդերձ ուրիշ զէնք չունէի ծառէն վար իջեցնելու համար գող կատուն, կամ՝ եղտիւրէն դուրս հանելու համար գոմէշը: Խնդիրն այն է որ, պատանիի խելքովս՝ դժգոհ էի այդ զէնքէն, ուստի կ'ըսէի.— «Գոմէ՛շ աղբար, ես գոմէշ ըլլամ՝ այս ծեծը չեմ ուտեր պառկած մնալու համար, ելի՛ր դուրս»: Կը տքնէինք, կը ճգնէինք, կը քրտնէինք, ամրան մեծ տաքերուն, տեղէն չարժելու համար զանգուածեղ կենդանին: Ծեծէ՛, մշտէ՛, հոգը չէ, եթէ շատ նեղեցիր, կը շարժի, կ'եւերայ եւ ահա տղմուտ ջուրը կ'օրօրուի, ափերէն դուրս կը թափի, թրջելով քեզ մինչեւ ծունկերդ: Երբեմն կը խաբէ քեզ, ոտքի ելլելու փորձեր կ'ընէ, երկու ոտքերը կը տնկէ, քիչ մը կը բարձրանայ եւ աջ կողմը կը փոխէ՝ փո՛ֆ, կը պառկի ձախ կողմին վրայ, եւ աղտոտ ջուրը սեւ առաղաստի պէս կը բացուի, վրադ կը թափի: Կը բարկանաս, վարտիքդ կը հանես կը նետես, կը մտնես եղտիւրը, կը ցատկես կռոտներուն վրայ, կը ծեծես, ականջները կը փրցնես, կաշին կը ծակծկես,— ի՞նչ հարկ երկարելու, հազար ձեւեր ունէինք գոմէշին քէյֆը խանգարելու: Ցամառութի՛ւնն էր, սակայն յաջողութեան բանալին :

Գրչամարտին մէջ խնդիրը կը տարբերի: Անպէտ զէնք է յամառութիւնը: Անհրաժեշտ է հնարամտութիւն: Երբ հակառակորդդ կը փախչի կը պահուըտի, պէտք է քաջութիւն ներշնչել իրեն, տկարանալ, սխալներ գործել, յաղթութեան բանալին նետել թաքստոցին առջեւ: Ամէն գնով դուրս հանել եւ յետոյ զգետնել :

Ես կրնամ այնպիսի խաղեր կատարել(*) որ իվերջոյ նախկին աստուածաբանը կը նետէ իր ծայրագոյն արհամարհանքին սքեմը, կը բանայ ծայրագոյն կուսակրօնի բերանը, ու նորէ՛ն կը հայհոյէ,— «հայրենադաւ» կ'անուանէ զիս, «ծախուած» կը կոչէ հայ գրագէտը, «Թուրք» կուսակցութիւնս կ'անիծէ, հայ փէտայիները կը նախատէ, (ո՞վ կրնայ այսքան բան սորվիլ՝ Եւրոպա գալով): Իմ ցաւս, սակայն, ատիկա չէ,— կրնա՛մ թաքստոցէն դուրս հանել զինք՝ որպէսզի անգամ մը եւս ցոյց տայ իր խորայատակ հմտութիւնը: Ինչ որ չեմ կրնար, պարզ է,— անկարելի է համոզել զինքը՝ որ ընդունի՛ վրիճաբանութիւնը,— չափուելու համար նախապէս ճշդուած եւ ստորագրուած պայմաններու համաձայն: Կ'ուզէի կոչ-կոչ մը ընել, ցոյց տալու համար թէ ո՛ր դդումը կարծր է: Հաստատելու համար թէ ո՛վ է հայրենադաւը, ո՞վ է ծախուածը, մանաւանդ բոպիկը՝ Հայոց պատմութեան ուսումնասիրութեան մէջ կամ մեր ազգային իրաւունքներու ծանօթութեան մէջ :

— Ինչո՞ւ պէտք ...

Ներողութի՛ւն,— այս փակագիծը բացի այդ «ինչո՞ւ պէտք»ին ի պատասխան : «Առիւծը՝ երբ կը դադրի կռուելէ, կը դադրի առիւծ կոչուելէ»: Նկարագրենք կլիման կամ պահը, երբ առիւծը դադրած է կռուելէ, մեր ազգային կեանքին կամ կուսակցութեանց պատմութեան մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Ուրիշ առթիւ մը կը պատմեմ թէ ի՛նչպէս Դեմոսթենէս, ճարտասանական վարպետ խաղով մը, յաջողեցաւ անարգական բառ մը ուղղել իր հակառակորդին հասցէին՝ ժողովուրդին ու քերականներուն իսկ բերնով, (քերական կը կոչուէին անոնք որ, ճառախօսին առջեւ նստած, կը հսկէին արտասանուած բառերուն ճշգրտութեան եւ վայելչութեան վրայ,— օ՛ քաղաքակիրթ Աթէնք, յիշէ՛ սա՛ մեզ եւ ողորմեա):

Օգտուինք առիթէն

ԺԸՆԵՒ.— Պ. Luc-André Marcel Ժընեւի մէջ իր տուած բանախօսութենէն ետք, առիթը ունեցաւ քանի մը երիտասարդներու խօսելու Հայաստանի նուիրուած ֆրանսերէն հատորի մը հրատարակութեան մասին :

Բոլորովին նորութիւն մը չէր, քանի որ այս մասին գրուած է արդէն «Յառաջ»ի մէջ: Պ. Մարսէլի հետ մեր ունեցած զրոյցէն այն տպաւորութիւնը կրեցինք թէ ծրագիրը դժուարութեանց հանդիպած է եւ կրնայ «ջուրը իյնալ, եթէ հայկական լայն շրջանակներ չհետաքրքրուին:»

Նպատակս ձեզի նոր բան մը սորվեցնել չէ, բայց քանի որ «Յառաջ»ը Եւրոպայի ամէնէն շատ տարածուած հայ թերթն է, կ'ուզեմ շեշտել ծրագրուած հատորին կարեւորութիւնը եւ ձեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել :

Հայաստանի նուիրուած ֆրանսերէն հատորի մը հրատարակութիւնը մեծ բաց մը պիտի գոցէ եւ անշուշտ պիտի նպաստէ մեր ազգ. դատին:

Այս տեսակ գիրք չունինք այժմ: Առ հասարակ օտարները բան չեն գիտեր մեր երկրին եւ մեր մշակոյթին մասին: Տօներու եւ հանդէսներու առթիւ առիթը չենք փախցներ բեմերէն գովելու հայկական մշակոյթը օտարներու առջեւ, բայց միջոցները կուտա՞նք որ այդ օտարները գոհացնեն Հայաստանի հանդէպ իրենց ունեցած հետաքրքրութիւնը: Կրնա՞նք օտարէն պահանջել որ հայերէն սորվի, երբ մենք այնքան դժուարութիւն ունինք մեր լեզուն պահպանելու: Ամէնուս ազգային պարտականութիւնն է օտարին մատչելի ընել մեր մշակոյթը :

Ֆրանսերէն հրատարակութիւններ շատ կան Հայաստանի մասին: Բայց գործնական ըլլանք վայրկեան մը: Ո՞ր Ֆրանսացին կրնայ գնել Պ. Զօպանեանի սքանչելի՝ բայց բազմահատոր եւ սուղ Roseraieները: Քանի՞ Հայ ունի այդ գիրքը որ Ֆըրանսացին գնէ: (ԽՄԲ.— Ա. եւ Բ. հատորները սպառած են):

Գիտեմ՝ ակադեմական R. Groussetի զմայլելի Histoire de l'Arménieն կայ, կամ l'Empire du Levantը, Կիլիկիոյ մասին, բայց անոնք ալ սուղ են եւ առհասարակ պատմագէտներ կրնան հետաքրքրուիլ անոնցմով: Հայկական ճարտարապետութեան համար կան Ստրժիկովսկիի եւ Պալթրուշայթիսի ուսումնասիրութիւնները, բայց հաւանաբար հազիւ քանի մը ճարտարապետներ հետաքրքրուին անոնցմով :

Ո՞ր միջին դասու օտարը ունի F. Maclerի ուսումնասիրութիւնները, կամ K. Bonnardի Le Problème arménienը, եւ այսպէս շարունակաբար :

Հայաստանի մասին կան 2000ի մօտ գրքեր կամ ուսումնասիրութիւններ, շատ մը լեզուներով: Ոմանք հին տպագրութիւն են, ուրիշներ սպառած, շատերը միայն մէկ նիւթի մասին կը խօսին: Մինչդեռ Պ. Ballardի ծրագրած գրքին կարեւորութիւնը հոն է որ պիտի պարունակէ Հայաստանի վերաբերեալ զանազան նիւթեր :

Այդ 400—500 էջնոց գրքին մէջ պիտի գտնուին ուսումնասիրութիւն մը Հայոց պատմութեան վրայ, հաւանաբար Պ. R. Groussetի կամ ուրիշ պատմաբանի մը կողմէ: Պ. Baltrusaïtis, կամ ուրիշ Ֆրանսացի ճարտարապետ մը պիտի ներկայանայ հայ ճարտարապետութեան նուիրուած յօդուածով մը: Ուրիշ մը ընթերցողին պիտի ներկայացնէ հայկական երաժշտութիւնը: Պ. Մարսէլ ուսումնասիրութիւն մը պիտի ունենայ հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան կամ նոյնիսկ ԺԹ. եւ Ի. դարերու բանաստեղծութեան մասին: Հայերէնէ-ֆրանսերէն թարգմանութիւններ պիտի ըլլան մեր մեծ բանաստեղծներէն եւ արձակագիրներէն, մեծերէն մինչեւ նորագոյնները, նոյնիսկ այսօր ֆրանսերէն գրող հայ գրագէտներու գործերէն նմոյշներ: Ու տակաւին յօդուածներ Հայ. Եկեղեցիին եւ նկարչութեան մասին:

Վերջապէս ամէն ճաշակի յարմար հատոր մը որ կարենայ հայկական մշակոյթի մասին որոշ գաղափար մը տալ օտար ընթերցողին :

Այս հատորը այնքան կարեւոր է որ իւրաքանչիւր չափահաս Հայու պարտականութիւնն է օրինակ մը ունենալ եւ առաջին առթիւ զայն նուիրել կամ փոխ տալ օտար ծանօթի մը :

Հա՞րկ է աւելցնել թէ ասիկա տեսակ մը ազգային քարոզութիւն պիտի ըլլայ: Ուրիշ ազգեր միլիոններ կը ծախսեն իրենց ազգային քարոզութեան համար, իսկ մե՞նք :

Աններելի յանցանք է այս գրքին հրատարակման արգելք ըլլալ որ եւ է նկատումով: Կը կարծեմ թէ Պ. Ballardի բաժանորդագրութեամբ սպառել ուզած 1000—1200 օրինակը չնչին է ֆրանսերէն գիտցող հայութեան համար: Ժընեւի 200 հոգինոց գաղութին անունով մենք յանձն առինք 50 օրինակ սպառել: Բարեգործականը եւ ուրիշ հայկական Միութիւններ առիթը պէտք չէ փախցնեն այս հատորէն մեծաքանակ գնելու եւ սպառելու, ի հարկին նուիրելով օտար անձնաւորութեանց եւ գրադարաններու կամ մշակութային կազմակերպութեանց :

Կը կրկնեմ, ազգային եւ գործնական քարոզութիւն մը ըլլայ այդ հատորը :

Օգտուինք առիթէն, քանի ունինք Ֆրանսացի գիտուններ կամ գրագէտներ, որոնք տրամադիր են իրենց թանկագին տաղանդը մեր մշակոյթին ի սպաս դնելու :

Տարիները կ'անցնին եւ այսպիսի առիթ նորէն չի ներկայանար շուտով :

Յուսալով որ մեր բոլոր գիտակից հայրենակիցները պիտի ուզեն այսուհետեւ առ նուազն օրինակ մը ապահովել այդ հատորէն, կը խնդրեմ որ ընդունիք, յարգելի խմբագիր, խորին յարգանքներս :

Պ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Պ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Փարիզի դեսպանատան վերադարձնելով իրանեան դիւանագիտական անցագիրը, յայտարարեց.— «Ես իրանեան հպատակ չեմ»: Ինչպէս կը յիշուի, Իրանի կառավարութիւնը վերջերս Պ. Կիւլպէնկեանը արձակեց Փարիզի պարսկական դեսպանատան առեւտրական խորհրդականի պաշտօնէն, տղան ալ՝ Լոնտոնի մէջ: «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը այս տեղեկութիւնը հաղորդելով, կ'ըսէ թէ Բշ. օր Պ. Կիւլպէնկեանի պալատը գնաց (Ave. d'Iéna), ուր կը գտնուին միլիոնատէրին գեղարուեստական հուշակաւոր գանձերը եւ ուր պահակ կեցած է ոստիկան մը : Ըսեր են թէ Կիւլպէնկեան գիւղ գացած է: Հայ միլիոնատէրը բրիտանական հպատակ է տարիներէ ի վեր :

Գերմանիոյ

ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, (Յառաջ).— Այստեղ եւ Միւնխէնի մէջ տակաւին կը մնան 600ի չափ հայ տարագիրներ, որոնց մեծ մասը կը տառապի անստուգութեան եւ թշուառութեան մէջ: Հիւանդները եւ անոնց անմիջական պարագաները, մանաւանդ, 4 աչքով կը սպասեն Պ. Ճորճ Մարտիկեանի կարգադրութեան, Լիբանան փոխադրուելու համար: Ձեռնարկը հաւանաբար կ'իրականանայ մինչեւ երկու ամիս: «Անչա»յի Շթութկարտի գրասենեակը պատրաստած է արդէն ցանկը յիսունի չափ հիւծախտաւորներու եւ անոնց պարագաներուն, որոնք մաս պիտի կազմեն այս փոխադրութեան: Առանձին նամակներով առնուած է իւրաքանչիւր հիւանդի հաւանութիւնը: Որքան շուտ իրականանայ այս փոխադրութիւնը, այնքան շուտ այս դժբախտները պիտի փրկուին իրենց անել ու յուսահատական վիճակէն, որ երկար ու տառապագին տարիներու պատմութիւն մը ունի արդէն:

Հիւանդներէն դուրս, միւս տարագիրներու այլուր փոխադրութեան հարցը կը մնայ անլոյծ: Ասոնց մեծ մասը, զանազան պատճառներով, մերժուած են ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ եւ չեն կրնար մեկնիլ Մ. Նահանգները: Քանի մը տասնեակ անձերու դիմումները դեռ քննութեան— աւելի ճիշդը վերաքննութեան — մէջ են եւ հաւանական է որ յաջողութիւն գտնեն, եթէ մօտէն հետապնդող մը ըլլայ: Մինչդեռ բախտին ձգուելով, կրնայ ուշանալ եւ նոյնիսկ վերջնապէս ձախողիլ:

Վենեզուէլայի յանձնախումբը, որ իր երկիրը տարագիրներ ճամբելու պաշտօնը ունի Գերմանիոյ մէջ, համաձայնած է ընդունիլ՝ Ամերիկացիներէն մերժուած հայ տարագիրներուն մէկ մասը եւ ցանկեր ուզած է: Մինչեւ անգամ վենեզուէլացի պաշտօնեայ մը այցելած է տարագիրներուն եւ անոնց տրամադրութիւնները չօշափած: Մերիններն, սակայն, ընդհանրապէս տաք չեն Վենեզուէլա երթալու գաղափարին հետ: Հինգի չափ ընտանիքներ միայն կը խորհին մեկնիլ, պարզապէս իրենց անստոյգ եւ ծանր վիճակէն փրկուելու համար:

«Ֆունքէրքազէրնէ»ի նախկին հայկական ճամբարին մէջ կը բնակին — 18 ուրիշ ազգութեանց տարագիրներու հետ — քանի մը տասնեակ հայ ընտանիքներ, աշխատող կամ անգործ: Ճամբարին գերմանական վարչութիւնը, սակայն, կ'ուզէ անգործները հեռացնել եւ ցրուել հեռաւոր գաղթականական — գերմանական — ճամբարներու մէջ, ինչ որ կրկնապէս պիտի դժբախտացնէ մեր մնացորդ բեկորները: Մինչեւ հիմա պատահած են բազմաթիւ դէպքեր, երբ գերմանական բռնատար ինքնաշարժներ կանգ առած են ճամբարի բակը եւ գրեթէ բռնօրէն հեռացուցած են ուրիշներու կարգին եւ մեր կարգ մը հայ տարագիրները, դէպի հեռաւոր գաղթակայաններ, ուր Հայու հետքը չկայ: Տարագիրներ կան, որոնք մինչեւ այսօր 3—4 գաղթակայաններ փոխած են, պարտադրանքի տակ, մատնուելով անտանելի թշուառութեան մը, իրենց անչափահաս զաւակներով միասին:

Քանի մը տասնեակ Հայեր փոքրիկ կրպակներ ունին քաղաքին մէջ եւ կ'ապրուին համեստ վաստակի մը շնորհիւ: Կան նաեւ քանի մը խանութպան - վաճառականներ:

«Անչա»ն ...ադհետէ կը կրճատէ իր գործունէութիւնը: Ջօր. Շէքէրճեան, որ երեք եւ կէս տարի է վեր կը գտնուէր Գերմանիա, իբրեւ «Անչա»յի ներկայացուցիչը ամերիկեան իշխանութեանց եւ Իրոյի մօտ, իր տիկնոջ հետ միասին վերջնապէս հեռացաւ Շթութկարտէն եւ վերադարձաւ իր բնակավայրը, Ուաշինկթըն: Նախ քան մեկնումը, հաւաքոյթ մը ունեցաւ մնացած տարագիրներուն հետ, ճամբարի ակումբը եւ լսեց անոնց խնդիրները: Մեկնումին առթիւ կայարան գացած էին իր բարեկամները, ինչպէս նաեւ Ազգ. Կոմիտէին ներկայացուցիչները: Ջօր. Շէքէրճեան այս առթիւ յայտնեց, թէ հաւանաբար յառաջիկայ Հոկտեմբերին, կարճ ժամանակով մը կուգայ նորէն Գերմանիա, «Անչա»յի գործունէութիւնը վերջնական հաշուեյարդարի ենթարկելու համար: «Անչա»յի պաշտօնեաներուն թիւը կրճատուած է արդէն եւ այժմ կը մնան վեց հոգի — այր եւ կին — Շթութկարտի եւ Միւնխէնի մէջ, մեծ մասով վճարուած Իրոյի կողմէ:

«Անչա»յի Ամերիկայի կեդրոնը, Շթութկարտ մնացած քանի մը հայ ծերունիներու համար անհրաժեշտ երաշխաւորագիրը —հազարական տոլար — յանձնած ըլլալով, վերոյիշեալները արտօնութիւն ստացան մեկնելու Մ. Նահանգները:

× Թէնիսի միջազգային ախոյեանը, Պ. Մաքս Պարոնեան այժմ կը գտնուի Միւնխէն: Մէկ տարուան համար դադրեցուցած է ամէն կարգի մրցում եւ կը հանգստանայ, իր լաւագոյն փորմը գտնելու համար: Իր մրցումները կը վերսկսի յառաջիկայ տարի: Այս պատճառով մերժած է՝ քանի մը ամիս առաջ Գահիրէէն եղած հրաւէր մը: Այժմ կը պաշտօնավարէ Միւնխէնի համալսարանին կից սփորթի բաժնին մէջ, իբրեւ օգնական դասախօս թէնիսի: Կը զբաղի նաեւ առեւտուրով, Միւնխէնի եւ Ցիւրիխի մէջ: Մինչեւ մէկ ամիս կը մեկնի Պոլիս:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Գաղութէ գաղութ

ԱՄՄԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ կը բաղկանայ 5000 հոգիէ: Ունի երեք նախակրթարան.— Հեթումեան Ազգային վարժարան, Հայ Կաթողիկէ, Սահակ - Մեսրոպ եւ Հայ Աւետարանական վարժարանը: Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 450: Հեթումեան՝ 250, Սահակ Մեսրոպ 110, Հայ Աւետարանական 50: Կը գործեն Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Հայ Օգն. Խաչը, Հայ Երիտ. Միութիւն, Օրիորդներու Ուսումնա Միութիւն եւ Բողոքականաց Ջանից: Բացառիկ շուքով տօնուած է այս տարի Մայիս 28ի 33րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Գնդ. Տիգրան Բաղտասարեան: Ազգ. իշխանութիւնը կը բաղկանայ Տեղական Խորհուրդէ մը, նշանակուած Երուսաղէմի Պատրիարքութեան կողմէ: Հոգեւոր հովիւն է Կորիւն Վ. Մանուէլեան որ իր ելոյթին պատճառաւ Մայիս 28ի առթիւ, կորսնցուցած է իր ժողովրդականութիւնը: Ներկայիս Ամման իբրեւ կարեւոր գաղութ պէտք կը զգայ որ ընտրութիւնները ըլլան ոչ թէ նշանակովի, այլ ժողովրդական քուէներով: Իսկ Երուսաղէմի պատրիարքարանը իր այժմու քաղաքականութեամբ կը դժուարացնէ գաղութին կացութիւնը, ինչպէս դիտել կուտայ «Ազդարար»ի թղթակիցը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Անդրանիկ Տէսթեան (Սեբաստացի) մեռած է Նիւ Եորքի մէջ: Սեբաստիոյ Ազգ. հիւանդանոցին հիմնադիրներէն մէկն էր: Ճարտար արհեստաւոր մը, իր ձեռքով շինած է եկեղեցական զարդեր, օծման եկեղեցականներու խաչեր:

ԴՈՒՔ ԱՍՍ ՏԵՍԱԿ ՑԵՂԵՐ ԿԱՍ ...

Աւստրալիոյ իշխանութիւնները կը խորհին հնգամեայ ծրագիր մը պատրաստել, քաղաքակրթելու համար կէս միլիոնի չափվայրենիներ, որոնք կը բնակին կեդրոնական Նոր Կուինէայի մէջ, «հսկողութենէ» դուրս, 95 հազար քառ. մղոնի մը վրայ:

Այս վայրենիներէն շատեր գլխու որսորդներ եւ մարդակերներ են: Անոնց համար գանկեր հաւաքելը տակաւին ժողովրդական զբօսանք մըն է: Երբ թշնամի ցեղապետ մը բռնուի, ցեղ մը կը կապեն: Հագուած զարդարուած բնիկներ պար կը դառնան շուրջը: Ցանկարծ խումբէն պետ մը կը բաժնուի եւ սուր դանակով մը կը կտրէ զոհին գլուխը: Արիւնէն քիչ մը կը խմէ, ապա շուան մը կ'անցընէ գլուխէն եւ քովէն կը կախէ, դառնալով հպարտ սեփականատէրը գանկին: Այն շրջաններուն մէջ ուր կառավարութիւնը հսկողութիւն ունի բնակիչներուն վրայ, գլխու որսորդութիւնը եւ մարդակերութիւնը գրեթէ անհետացած են:

Բնիկները հիմա համոզուած են թէ սպաննելը սխալ բան է— թէեւ խնամքով կը պահեն տակաւին նախկին զոհերու գանկերը իրենց հիւղակներուն մէջ: Գիւղեր կան ուր այս դիմակները կը ծածկեն պատերը, գետնէն մինչեւ առաստաղ: «Թէեւ շատ բան կատարեցինք, բայց եւ այնպէս չենք կրնար համոզել թէ ճիշդ չէ այդ գանկերը պահել,» ըսած է Պ. Հելի որ 30 տարի ապրած է այդ շրջանները: Գլուխները սերունդէ սերունդ անցած են եւ մեծ արժէք ունին: Կան տեղեր որ կը պահեն աւանդական սովորութիւնները մինչեւ իսկ իշխանութեան ենթակայ շրջաններու մէջ: Երբ ցեղապետ մը կը մեռնի գիւղացին կուլայ կը պոռայ, վերջն ալ մեծ տօնախմբութիւն կը կատարէ եւ օրերով կ'ուրախանայ: Կը սիրեն մեռած մարդուն մարմինը ծառին վրայ բարձրացնել եւ օրերով հոն պահել: Ալարողութիւններն ալ կը տարբերին շրջանէ շրջան: Բայց ամէն տեղ ամուսնական արարողութիւնը շատ կարեւոր է: Տօնախմբութիւնը կը տեւէ շաբաթներ, երբ ամէն մարդ կը զուարճանայ բացի հարսէն եւ փեսայէն, որոնք երբեք իրար չեն տեսներ այդ շրջանին: Յաճախ ամուսնութիւնները կը կարգադրուին երբ զոյգը մանուկ է տակաւին:

Հարսը կը գնեն փեսային ընտանիքին անդամները, ամէն մէկը պզտիկ բանով մը կը մասնակցի, օրինակ շունի մը ակռան, խոզ մը, շուն մը կամ մակոյկ մը: Երկու ընտանիքները շաբաթներով կը սակարկեն ասոնց մասին:

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ գերմանացի վիրաբոյժ փրոֆ. Ֆէրտինանտ Զաուրպրուխ մեռաւ Պերլինի մէջ 76 տարեկանին, նուաստապէս նեղ վիճակի մէջ: Հիթլէրի անձնական վիրաբոյժն էրեւ կը վայելէր միջազգային համբաւ: Պատերազմէն առաջ գործողութեան ենթարկած էր Մեծն Բրիտանիոյ այժմու Թագաւորը, որ գահաժառանգ իշխան էր այն ատեն եւ ստացած էր մէկ միլիոն մարք վարձատրութիւն: Այս դրամով ալ, 1930ին, հիմնած էր Պերլինի մէջ իր նշանաւոր հիւանդանոցը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Ֆրանցէս, ապահովաբար չափազանցութեամբ կ'ըսէ թէ Սուլթանը եւ ամբողջ թրքական բանակը, արդէն իսկ յուսահատ բոլորովին անօգուտ անցնող կռիւի այդ երկար շաբաթներէն, սարսափեցան մնացին այդ լուրէն, պաշարումը վերցնելու ստիպուած կարծելով իրենք զիրենք: Աւաղ, ատոնք ամէնը պարապ խօսքեր էին. ոչ մէկ նաւատորմ, ոչ մէկ քրիստոնեայ նաւ երեւցաւ հորիզոնին վրայ: Ընդհակառակն, թէժօոժ Պրանքովիչ Սերպիոյ իշխանը եւ թէ Վլատիսլաւ՝ Հունգարիոյ նոր թագաւորը Մէհմէտ Բ.ի աղաչողական նամակներ ղրկեցին որ զինքը ապահովցնեն իրենց չէզոքութեան մասին:

Գալով Հունգարացիներուն, անոնց պետը Հունիատ, փափաքելով օգնութեան գալ Յոյներուն, պատգամաւորներ ղրկած էր Սուլթանին, ջնջուած նկատելով տասնեւութ ամիս առաջ իրա-րու հետ երեք տարուան համար կնքած խաղաղութեան դաշինքը, բայց բնականաբար, Մէհմէտ նախ երկար ատեն գործը ձգձգելէ վերջ, մերժած էր այս առաջարկը: Այս կերպով Սերպերու եւ Հունգարացիներու բոլոր այս բանակցութիւնները ուեւէ ազդեցութիւն չէին ունեցած կռիւին վերջնական հետեւանքին վրայ:

Նոր գահ բարձրացած Վլատիսլաւ թագաւորին կողմէ իր գահակալութիւնը ծանուցանող նոր դեսպանութիւն մը 26 Մայիսին հասաւ Սուլթանին բանակատեղին: Այս վերջինը հանդիսաւոր ունկնդրութեան ընդունեց պատգամաւորը իր վրանին մէջ: Պատգամաւորը յետոյ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ մեծ վէզիրին հետ, որուն կ'ընկերանային ամենաբարձր աստիճանով երկու փաշաներ: Դեսպանը, իր տիրոջ անունով, աղերսագին խնդրեց Սուլթանէն որ վերցնէ պաշարումը, եւ աւելցուց թէ հակառակ պարագային Հունգարիա պիտի ստիպուէր Յոյներու կողմը բռնել: Այնպէս կ'երեւայ թէ այս դեսպանութեան եւ մանաւանդ՝ պատգամաւորին՝ արեւմտեան նաւատորմի մը գալուն շուրջին մասին մեծ վէզիրին խօսքերուն վրայ է որ այդ օրերուն թուրք բանակատեղիին մէջ շատ մը յոռետես լուրեր ծայր տուին:

Բոլոր այս անօգուտ բանակցութիւններէն, հոս միայն հետեւեալ մանրամասնութիւնը կ'ուզենք յիշատակել, որ եթէ ճիշդ է, շատ շահեկան լոյս մը կը սփռէ Յոյներուն հանդէպ, Հունգարացւոց տածած ճշմարիտ զգացումներուն վրայ:

Պատգամաւորը, երբ պաշտօնական արտօնութեամբ ներկայ կը գտնուէր ռմբակոծութեան, յանկարծ խնդալ սկսաւ թուրք թնդանօթներու պատճառած գոյգն վնասը տեսնելով: Յետոյ ինք անձամբ սորուեց կրթած թնդանօթաձիգներուն բացատրեց թէ ինչպէս նախ առաջին հարուած մը արձակելու էր, ապա նոյն գծին վրայ եւ առաջին կէտէն ոչ շատ հեռու երկրորդ հարուած մը, ճիշդ եռանկիւն մը կազմելու ձեւով: Առաջին փորձով իսկ վճռական արդիւնք մը տուաւ այս կերպը եւ պատը՝ յաջորդաբար այդ երեք մաթեմաթիքական կէտերուն վրայ երեք հարուածները ընդունելով, մեծաշառաչ փլաւ միասին տանելով նաեւ Սէն Ռոմէնի դրան ամենամօտիկ աշտարակը: Այնքան խոշոր խրամատ մը բացուեցաւ որ պաշարող ու պաշարեալ երես երեսի կը տեսնէին իրար:

Ըսել է, իրաւ անհաւատալի, սակայն ստոյգ պարագայ, նոյնիսկ պաշարման այս վերջին օրերուն, մինչ մեծատարած քաղաքը հոգեվարքի հանգիւներուն մէջ կը հեւար, Սուլթանը եւ իր խորհրդականները ոեւէ ճիշդ տեղեկութիւն չունէին բնաւ եւ իրարմէ այնքան տարբեր երկու ընտրութիւններու մէջ լրջօրէն կը վարանէին, այսինքն կամ կատարել վերջնական յարձակումը, կամ վերջնապէս վերցնել մեծ քաղաքին պաշարումը:

Սա ալ ստոյգ կ'երեւայ որ պաշարող բանակին մէջէն շատեր, պետերէն թէ զինուորներէն, շաբաթներ տեւող ապարդիւն կռիւներէն վերջ կորսնցուցեր էին իրենց քաջութիւնն ու յոյսը: Թուրք բանակին մէջ, սովորական դարձած էր կրկնել թէ բնաւ կարելի պիտի չըլլար գլուխ ելլել այնքան քաջաբար պաշտպանուած այս անհուն պատնէշին հետ:

Հաւատացած էին նաեւ թէ Արեւմուտքի քրիստոնեայ իշխանները մեծ մայրաքաղաքին օգնութեան թռչելու համար պատրաստութիւններ տեսնելու վրայ էին եւ երբեք թոյլ պիտի չտային որ խաչը մահիկին լուծին տակ իյնար:

(Շար.)

ընկերութիւնը ամէն ամիս Իրանի կառավարու - թեան տրամադրութեան տակ կը դնէր մօտ 1.500.-000 սթերլինի օտար դրամներ, ի փոխարէն պար - սիկ պաշտօնեաներու ծառայութեանց եւ ի հաշիւ շինարարական ձեռնարկներու :

Իրանի կառավարութեան ելեւմուտքն է տա - րեկան 100 կամ ամսական ութ միլիոն սթերլին, որուն 80 %ը կը ծախսուի թոշակներու եւ անհրա-ժեշտ սպասարկութեանց համար, մէջն ըլլալով պետական վարչութիւնը եւ զինեալ ուժերը: Ամ-սական եկամուտը կը հաշուեն մօտ չորս միլիոն սթերլին: Մնացեալ բացը կը գոցուի զանազան աղ-բիւրներէ, որոնց մէջ ամենամեծ տեղը կը բռնէր Անգլեւիրանեան ընկերութեան վճարած գումարը:

Կը հաւաստեն թէ կառավարութիւնը ուրիշ ծը-րագիր մը յօրինած է, դրամական տագնապը լու - ծելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համա - ձայն, Շահը դեռ նոր պիտի ենթարկուի բժշկա - կան գործողութեան (այսօր, հինգշաբթի): Զորս ամերիկացի վիրահատներ Թէհրան հասած են օ - գնելու, ներկայ ըլլալու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ծերակոյտը Յուլիս 3ին վաւերա - ցուց Արաբական Դաշնակցութեան հաւաքական ապահովութեան դաշինքը: Արտաքին նախարարը բացատրեց թէ այս դաշինքով միւս արաբական պետութիւնները պարտաւոր են Եգիպտոսի օգնու-թեան հասնիլ, եթէ պատերազմ ծագի Անգլիոյ հետ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն.— Բրիտանական դեսպանը յայտարարեց թէ «Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ որ Թուրքիա մտնէ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ»: Այս յայտարարութիւնը ըրաւ արտաքին նա-խարարին այցելելէ վերջը: Դեսպանը աւելցուց թէ Պ. Մորիսըն (արտաքին նախարարը) իրեն պաշ - տօն յանձնած է բերանացի հաղորդել անգլիական տեսակէտը: «Լը Մոնտ»ի կարծիքով, կանխահաս է այս հեռագրէն հետեւցնել թէ Մեծն Բրիտանիա ամբողջովին համաձայն է Թուրքիոյ անդամակ - ցութեան: Անգարայի դեսպանը թերեւս ուզած է հանգստացնել Թուրքիոյ հանրային կարծիքը :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը պահանջեց եռ կանչել ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեա-ներէն երեքը, իբրեւ անվստահելի :— Փեշթայի ամերիկեան տեղեկատու գրասենեակը փակեց իր գրադարանը, երաժշտական սրահը եւ սինեման :

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ օտար շրջիկներ կը սպասուին Ֆրանսա, արձակուրդի առթիւ: Երկաթուղիներու եւ օդանաւերու վարչութիւնները արտակարգ մի - ջոցներ ձեռք առած են կարելի դիւրութիւններն ըն-ծայելու համար :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ ձերբակալուած ամերիկացի թղթակից Ուիլեըմ Օթիսի դատավարութեան երկ - րորդ օրը, ամբաստանեալը դարձեալ յայտնեց, թէ լրտեսութիւն ըրած է իր գերադասներու հրա-հանգներով: Ուրիշ երեք օրագրողներ եւ անգլիա-ցի, իտալացի ու ֆրանսացի 9 դիւանագէտներ եւս այդ կարգի գործեր տեսած են: «Շատ ընկճուած եմ այս ոճիրը գործած ըլլալուս համար: Գիտեմ որ վնասած եմ բարեկամներուս, չեխ հանրապե - տութեան եւ խաղաղութեան դատին: Ես ծառա - յած եմ պատերազմի դատին: Շնորհակալ եմ դա-տարանին քաղաքավար վերաբերումին համար»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ հողագործական կուսակցու - թեան անդամներէն չորսը պիտի դատուին Փլով - տիվի մէջ (Ֆիլիպէ), այն ամբաստանութեամբ թէ փորձած են վերակազմել կուսակցութիւնը: (Ի - րենց նախագահը, Նիքոլա Փեթքով, չատոնց կաչ-ուած էր):

ԵՒՐՈՊԱՅԻ տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութիւնը առժամեայ վարկեր յատկա-ցուց երեք երկիրներու (1 Յուլիսէն մինչեւ 30 Սեպտեմբեր շրջանին համար): Յունաստան պիտի ստանայ 45 միլիոն տոլար, Աւստրիա 15 միլիոն, Թուրքիա 12 միլիոն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Պ. Վէնիզէլոս ո-րոշած է կազմել ազատական միատարր դահլիճ մը, ընկերվարական նախարարներու հեռանալուն պատճառով: Եթէ ձախողի, երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Միջազգայինի նախագահ ընտ-րուեցաւ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցու - թեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Մորկըն Ֆիլիփս: Փոխ - նախագահներէն մէկը Ֆրանսացի է, Լուի Լեվի, միւսը՝ Գերմանացի, Էրիխ Օլենհաուըր : Հաւանական է որ նոր կազմակերպութեան կեդրո-նը հաստատուի Լոնտոնի մէջ: Նախագահը ջերմա - պէս պաշտպանեց վերազինման անհրաժեշտութիւ-նը եւ ամերիկեան քաղաքականութիւնը՝ ի խնդիր խաղաղութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական համագումարը բացուեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Օրակարգի վրայ կը գտնուին բազ - մաթիւ կնճռոտ խնդիրներ, մասնաւորապէս նոր դահլիճին կազմութեան հարցը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ոստիկանութիւնը սկսած է կրակի տալ հաշիշի ցանքերը, հակառակ մշակողներու բողոքին, թէ կը զրկուին իրենց ապրուստէն:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօսն է Պ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Ֆրանսայի խարաւային շրջանի Հայութեան հանրային եւ մշակութային արդի վիճակը :

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ, (Jeu de Paume): Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան :

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները :

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խա - ղեր : Ձուկ եւ աժան պիւֆէ :

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն մինչեւ Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք մինչեւ Ecouen :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է, իրենց այցելութեան առթիւ.— Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Շահրիկեան խումբէն, Տիկ. Լիզաէն, Տէր եւ Տիկին Յ. Զըրըզեանէ, Գ. Քոս - տիկեանէ 1000ական ֆրանք, Արա Յովնանեանէ եւ 500, ոմն 100 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կապ. Խաչի դպրոցի տարե-վերջին քննութիւնները տեղի կ'ունենան, այս կի-րակի առաւօտեան ժամը 9էն սկսած, դպրոցի սը-րահին մէջ :

Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, կազմակերպուած է օ-թօքարով պտոյտ մը, դպրոցականներուն համար :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy): Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Ար - տաւազդ արք.ի :

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներ - կայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը :

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակահանը: Դաշտահանդէսի բաժինը պիտի տեւէ մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիր - ները:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի հոգա-բարձութեան կողմէ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ : Կը հրաւիրուին Տէսինի եւ Լիոնի Հայերը անխտիր:

× ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ այս կիրակի ժամը 3ին Le Bon Foyer թատրոնին մէջ, 8 Ave. Simon Bolivar, métro Pyrenées:

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Մարսէյլէն Պ. Թադէոս Գիլճեան մէկ տարե - կան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Բիւզանդ Բաբելեանի:

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ Երգարանը (640 մեծ էջեր): Օգտուեցէք այս վեր-ջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ 1500 ֆրանք :

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին.
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

Վերսկսած է արեւելեան նուագը Տէր եւ Տիկին Գարագաշի մասնակցութեամբ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը :

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԾԱԽՈՒ Է

1.— Սալ ա մանժէ մը, արդիական, փոլիսանտր,
1.— Մաշին ա բիժ, «Սինկէր» (սայլ) :
1.— Թրիւնբէօն K, 56:

Մատչելի գին: Դիմել ճաշարան Րաֆֆի, 8 rue Maubeuge (9):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadetի սրճարանի վերնայարկը: (Շար. նախորդ օրակարգի):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան են - թակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն-կերները այս հինգշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ի ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ՍԵԻԱԿ խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 6ին, ընկեր Օշականի բնակարանը :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 րիւ Ռապլէ, դպրոցին սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերները, այս շաբաթ, ժա - մը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ներկայ պիտի ըլ - լայ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20ին, Bar du Globe, 7 bld. d'Athènes. Բարոյական ու նիւթական զեկու - ցում եւ վարչութեան ընտրութիւն : Անոնք որ չեն վճարած իրենց 1950—1951ի անդամավճարը, կը զրկուին ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայս իբր հրաւիրագիր ընդունիլ: Նոյն ատեն զինեձօն հրաժարեալ վարչութեան կողմէ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւ - ղի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 71 րիւ Պօնէլի սրճարանին կից սրահին մէջ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի Սէն Լու Կրան Փէնի մասնաճիւղը կազմակերպած է տարե-կան դաշտահանդէս մը մեծ պատրաստութեամբ, այս կիր. Սէն Լու Կրան Փէնի Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ: Ժողովրդական գիներ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը Վարդավառի աւանդական տօնը Յուլիս 22ին Մէտօնի Պաղ աղբիւրին մօտ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլ - վառ Օտտոյի «Խատիսեան» խումբին ծովային պտոյտը Յուլիս 8ին, դէպի Sanari, Toulonի մօտ:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ համակիրները:

Օթօքարի գինն է 200 ֆրանք, փոքրիկները, մինչեւ 10 տարեկան 100 ֆրանք: Արձանագրուիլ ընկերուհի Մարիամ Մարգարեանի, ընկ. Սահակ Սահակեանի, ընկեր Յովսէփ Արգումանեանի մօտ: Օթօքարը կը մեկնի առտուան ժամը 6ին, շաքարի գործարանին առջեւէն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Տէսինի Ֆր. Կ. Խա-չի դպրոցին հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հազար ֆրանք «ոմն»է, Տիկին Ե. Առաքելեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ :

× Տէր եւ Տիկին Վ. Վարպետեան հազար ֆր. կը նուիրեն Ֆ.Կ.Խաչի կեդր. վարչութեան փո - խան ծաղկեպսակի, ողբացեալ այրի Տիկ. Վերժին Սողոմոնեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ :

HARMESS
Հարմէս
դնակիտներ (DISQUES)

3 հատ 30 սմ.նոց եւ մէկ 25 սմ.նոց
4 ՀԱՏԸ ՄԻԱՍԻՆ Կ'ԱՐԺԵՆ՝
2000 ՖՐԱՆՔ, առանց առաքման ծախսի

1.— Ուղտապանին երգը. (ռումպա)
2.— Վարդին արցունքը. (թանկօ)
3.— Մանի. (ժող. երգ Ակնէն)
4.— Նազենիս եւ Ունի - ունի (ժող. երգ Արաբ-կիրէն)
5.— Գարնան մի օր. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
6.— Ա՛խ, Աստուած իմ. (* «Ղար. Մելիքնե - ր»էն):
7.— Լսիր, Մեհրի. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
8.— Գինիի երգը. («Տէր Գոնեակ»էն)

Երգած են.— Օր. ․ներ Աստ. Քէօսէեան, Հր. Եօֆսիւզեան, Պ. Պ. Աւ. Քիւփէլեան, Սուր. Անդ-րէասեան, Ման. Խաչիկեան: Ընկերակցութեամբ մեծ նուագախումբի :

Երաժշտութիւն եւ ղեկավարութիւն

Աւ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

Ստանալու համար դիմել՝
Av. K. Messoumentzի, 5 rue Vincent, Paris (19):
Hr. Pasdermadjianի, 4, rue de Belleville, Paris (20)

ԾԱՆՕԹ.— Աստղանիշ կրող կտորները «Ղար. Մելիքներ»ու նոր երաժշտութիւնն է :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 6 JUILLET 1951 Ուրբաթ 6 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6501-Նոր շրջան թիւ 1912

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ

Հեռագիրը առջի օր կը ծանուցանէր թէ Անգարայի բրիտանական դեսպանը Լոնտոնէն վերադարձին, այցելելով արտաքին գործերու նախարարին, հաղորդեր է թէ «Մեծն Բրիտանիա կը փափաքի որ Թուրքիան անդամակցի Ատլանտեանի դաշինքին»։

Դեսպանը աւելցուցեր է թէ արտաքին նախարարը՝ Պ. Մորիսըն իրեն պաշտօն յանձնած է բերանացի հաղորդել բրիտանական տեսակէտը։

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, Le Monde, հրատարակելով այս լուրը, հարկ դատած էր դիտել տալ.

— «Կանխահաս պիտի ըլլար այս հեռագրէն հետեւցնել թէ Մեծն Բրիտանիան այժմ ամբողջովին կ'ընդունի Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեանի կազմակերպութեան մէջ։ Անտարակոյս Անգարայի բրիտանական դեսպանին միտքն եղած է միայն հանգստացնել Թուրքիոյ հանրային կարծիքը, որ սաստկապէս գրգռուած է Անգլիացիներու մեծ վերապահութենէն՝ այս հարցին մէջ»։

Փարիզեան թերթը միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէր, դիւանագիտական փափկանկատութեամբ.

— «Բայց եւ այնպէս հաւանական է որ Մեծն Բրիտանիա հետզհետէ կ'ըմբռնէ թէ վտանգաւոր է անլոյծ թողուլ Թուրքիոյ պաշտպանութեան խնդիրը, քանի որ պակսած են միջերկրականեան դաշինքի մը հնարաւորութիւնները։ (Անգլիա կողմնակից է այսպիսի դաշնագրի մը)։

Այս լուրին եւ յարակից դիտողութեան հրատարակութենէն մէկ օր վերջը, տեղական թերթերը կը հաղորդէին թէ արտաքին նախարարը շատ կարեւոր զեկուցում մը տուաւ Ելիզէի պալատին մէջ, միջազգային կացութեան մասին։

— «Բայց զեկուցման ամէնէն կարեւոր կէտը կը վերաբերէր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, եւ այդ երկու երկիրներուն անդամակցութեան՝ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։ Պ. Շուման յայտնեց իր պաշտօնակիցներուն թէ Մեծն Բրիտանիա, որ երկար ատեն հակառակ էր Ատլանտեանի դաշինքին ընդարձակման, վերջերս յարած է Ուաշինկթընի տեսակէտին եւ այլ եւս առարկութիւն չըներ այդ երկիրներուն անդամակցութեան դէմ։ Այս իրողութիւնը կրնայ կարճ կապել տալ ֆրանսական կառավարութեան վարանումները»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, փոխ-վարչապետներէն Պ. Ժորժ Պիտօ դիտել տուեր է որ, եթէ Ֆրանսան ալ միանայ անգլեւսաքսոն ճակատին, պիտի չկրնայ մերժել Սպանիոյ անդամակցութիւնը, եւ այն ատեն կարելի չէ նախատեսել հետեւանքները։

Այդ յայտարարութեան վրայ, կը թուի թէ Ֆրանսան այլեւս որոշած է վճռապէս դիրք բռնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ, իրեն հետ ունենալով սկանտինաւեան պետութիւնները։

Այս տեղեկութիւնները անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ որքան բարդ կացութեան մը առջեւ կը գտնուին Թուրքիան եւ իր զինակիցներն ու պաշտպանները։

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, Թուրք մամուլը փրփուր կը տեղար միաձայն, չեշտելով.— «Բարեկամ եւ դաշնակից կարծուած Ալպիոնը երեւան հանեց իր չարամտութիւնը»։

Փոթորիկը պայթած էր իբրեւ հետեւանք «Թայմզ»ի մէկ խմբագրականին եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ պաշտօնատարին յայտարարութեան, որ կ'ըսէր թէ Թուրքիան եւրոպական պետութիւն չէ։

Քանի մը շաբաթ վերջը, նոյն «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը բացատրէր թէ Թուրքիա կ'ուզէ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ մտնել, ապահովելու համար Մ. Նահանգներուն երաշխիքը։

— «Թուրքիա գիտէ որ իր երկու դաշնակիցները, Անգլիա եւ Ֆրանսա պէտք եղած պատրաստութիւնը չունին. հետեւաբար յարձակումի մը պարագային գործնական օգուտ մը պիտի չունենան իրեն»։

Կը թուի թէ իրար կը լրացնեն այս բացատրութիւնը եւ Անգարայի բրիտանական դեսպանին յայտարարութիւնը։

Ուրեմն, Մեծն Բրիտանիա տեղի՞ տուած է վերջին պահուն, յարելով Մ. Նահանգներու տեսակէտին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԼՐՏԵՍԷՆ»

Տեղական թերթ մը այս խորագիրը կը գործածէր առջի օր, հեգնելով ամերիկացի թղթակցի մը դէմ եղած աժան ամբաստանութիւնները, Փըրակայի մէջ։

Թղթակիցը արդէն իսկ դատապարտուած է 10 տարի բանտարկութեան, իբրեւ լրտես։

Անշուշտ «խոստովանած» ըլլալով իր մեղքերը, նոյն միօրինակութեամբ։ Ինչպէս բոլոր այն ամբաստանեալները որ կը դատուին Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ։

Թերթերը գրեցին թէ ամերիկացի թղթակիցը, Օթիս, չափազանց ընկճուած էր եւ վախէն կը դողար, կը զղջա՛ր։

Ես երբեք չեմ զարմանար։

Նոյն խղճալի պատկերը չներկայացուցի՞ն կուսակցութեան հիմնադիրներն ու վարիչները,— Կեդր. կոմիտէի անդամներ, նախարարներ, զօրավարներ, տեսաբաններ։

Ոչ միայն բուն Ռուսաստանի, այլ եւ բոլոր հանրապետութեանց մէջ։

Ո՞ր մէկը յիշել.— Զինովիեւ, Պուխարին, Կամենեւ, Ռատէք, Ռակովսկի, Թուխաչեւսկի...

Եւ ի՛նչ խատուտիկ որակումներ ամէն մէկուն համար.—

Ոճրագործ, սրիկայ, աւազակ, դաւաճան, լրտես, մարդասպան, ցոփակեաց, ճեզուիտ, աղտուկեղտ, կատղած շուն, թունաւոր սողուն, վաւաշոտ իժ, լպրծուն մուկ։

Թղթատեցէք 1936—37ի բոլոր բոլշեւիկեան թերթերը, եւ դեռ ի՛նչ շողշողուն ածականներ պիտի գտնէք։

Ռատէք, պաշտօնաթերթին խմբագրապետը, Կեդր. Կոմիտէին անդամ՝ 1919էն ի վեր, ուրիշ «պատուանուններ» ալ կը ստանար, միւսներուն հետ.

— «Գարշելի. գեր-դաւաճան, գետնաքարշ եւ ախտաժէտ սողուն, որ իր թունաւոր ակռաները կը ծածկէր փաղաքուշ ժպիտի մը տակ, որդի մը պէս փակած խորհրդային պետութեան հզօր կաղնին»։

Խոստովանեցէք որ ամերիկացի թղթակիցը աժան ազատած է, կոչուելով միայն լրտես։

ՎԱՀԷ

Յետադիմական շարժում Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (29 Յունիս).—

ԱՆԳԱՐԱ, 28 Յունիս.— Հանրապետութեան նախագահը Անգարա վերադառնալով, իր հետեւորդներով այցելեց Աթաթիւրքի դամբարանը եւ ծաղկեպսակ մը դնել տուաւ արձանին վրայ, զոր նողկալի ձեռքեր փորձեր էին քանդել երկու օր առաջ։

Թիճանի աղանդաւորներու հարցաքննութիւնը կը շարունակուի ընդհ. դատախազութեան եւ ոստիկանութեան կողմէ։ Քսան Թիճանիներ հսկողութեան տակ առնուեցան։ Փիլաւօղլուի եւ իր ընկերներուն դատավարութիւնը փութով պիտի սկսի։ Զուպուգի, Շապանջօղի եւ Զանգըրըի մէջ ալ հարիւրի մօտ Թիճանիներ ձերբակալուեցան։

Զուպուգի մէջ ձերբակալուած ինը հոգի Անգարա բերուելով հարցաքննուեցան։ Այս գիշեր Քէմալ Փիլաւօղլու բանտ փոխադրուեցաւ եւ ոստիկանատան մէջ երես առ երես բերուեցաւ զանազան Թիճանիներու հետ։ Փիլաւօղլու բանտարկուած օրը ածիլած էր մօրուքը։

Աթաթիւրքի արձաններուն վրայ կատարուած յարձակումները ջղագրգռած են ամբողջ Անգարայի ժողովուրդը։ Կառավարութիւնը կը քննէ այն կէտը թէ շարժումը տարածուա՞ծ է ամբողջ երկրին մէջ, արտաքին ազդեցութիւններու ենթակա՞յ է եւ որո՞նք են ղեկավարները։

Այսօր ալ 37 Թիճանիներ հարցաքննուեցան։ Արժանահաւատ աղբիւրներու համաձայն, 300 հազար Թիճանիներ կան երկրին մէջ եւ այս պատճառով կառավարութիւնը պէտք կը զգայ լուրջ միջոցներ ձեռք առնել։

ԱԶԱՏ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ Համաշխարհային Դաշնակցութեան երկրորդ համագումարը բացուեցաւ Միլանի մէջ։

Առաջին հանդիպումը այս Կիրակի

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիս. Քորէայի զինեալ ուժերու եւ չին կամաւորներու հրամանատարները, պատասխանելով զօր. Րիճուէյի հակառաջարկին՝ բանակցութիւնները փութացնելու մասին, յայտնեցին թէ կ'ընդունին զինադադարի բանակցութիւնները կատարել Յուլիս 8ին (այս Կիրակի) եւ պատրաստ են՝ այդ օրը Քաէսոնկ ղրկել իրենց երեք զինուորական պատուիրակները։

Ինչպէս ծանօթ է, այս նախնական բանակցութիւնները պիտի ունենան զուտ զինուորական հանգամանք եւ յատկապէս պիտի որոշուի, թէ որ ռազմագծերուն վրայ կանգ պիտի առնեն հակառակորդ բանակները, մինչեւ որ վերջնական զինադադարը կնքուի։ Կ'ենթադրուի թէ կարմիրները պիտի պահանջեն դաշնակիցներէն ետ քաշել իրենց ուժերը մինչեւ 38րդ զուգահեռականը։ Այս պարագային, դաշնակիցները պէտք է պարպեն Հիւս. Քորէայի մէջ իրենց գրաւած հողերը եւ ետ քաշեն իրենց բոլոր զօրաբաժինները, մէջն ըլլալով նաեւ Հարաւ Քորէականները, որոնց թիւը կը հասնի ութի։

Հաւանական է որ բանակցութիւնները տեղի ունենան կառախումբի մը մէջ, որ կը պատրաստուի այս նպատակով եւ որ կազմուած պիտի ըլլայ՝ խորհրդակցութեան, ճաշելու, բնակելու, աշխատելու, անթելի եւ հեռաձայն-հեռագրի յատուկ 22 վակոններէ։ Դաշնակից հրամանատարութեան որոշումով, ոչ մէկ օրագրող պիտի ընդունուի այս խորհրդակցութեանց։ Օրագրողները ներկայ կրնան ըլլալ դաշնակից բանագնացներու մեկնումին, բայց իրաւունք պիտի չունենան տեսնուելու անոնց հետ։

Մինչեւ կրակի դադարման համար տրուելիք որոշումները, կռիւները, սկզբունքով պիտի շարունակուին Քորէայի մէջ։ Արդարեւ, բանակցութեանց նախապատրաստական աշխատանքները պատճառ մը չեն եղած, որ կռիւները դադրին։ Կը նշմարուի միայն մեղմացում մը վերջին 24 ժամերու ընթացքին, այն ալ ոչ բոլոր ռազմակէտերու վրայ։ Փեոնկեանկի հարաւը, օրինակի համար, կարմիրները բուռն յարձակումներ գործեցին գրաւելու համար քանի մը բլուրներ, բայց ետ մղուեցան ՄԱԿի ուժերուն կողմէ։ Դաշնակից օդանաւերն ալ շարունակեցին ռմբակոծել կարմիրներու օդանաւային կայաններն ու հաղորդակցութեան ճամբաները։

Փեքինի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ հաւանական կը նկատուի զինադուլի համաձայնութիւն մը Քորէայի մէջ, բայց ատիկա պատճառ մը պիտի չըլլայ, որ տկարանայ Չինաստանի ազգային ճիգը։ «Այս կերպ շարժելով է որ պիտի կըրնանք ձեռք անցնել Թայվանը (Ֆորմոզա) եւ ձախողեցնել աշխարհակալութեան յարձակողական դաւադրութիւնը»։

Անգլեւիրանեան վէճը կը մեղմանա՞յ

Վերջին լուրերու համաձայն, հաւանական է որ Մեծն Բրիտանիա հիմնովին փոխէ իր քաղաքականութիւնը, մէկդի դնելով Ապատանի բրիտանական պաշտօնէութիւնը ետ քաշելու որոշումը։

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրուած էր երէկ առտու, քննելու համար Թէհրանէն հասած վերջին տեղեկագիրները։ Կը կարծուի թէ պիտի որոշեն տեղին վրայ պահել պաշտօնեաները, քանի որ նոր ձեռնարկներ կը փորձուին, տագնապը լուծելու համար։

Այս փոփոխութեան պատճառ կը համարուի Անգլեւիրանեան ընկերութեան Իրանի ընդհ. տնօրէնին՝ Պ. Տրէյքի զեկուցումը՝ Լոնտոնի մէջ։ Պ. Տրէյք բացատրած է թէ պարպումը ստիպողական չէ տակաւին եւ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը կ'ուզեն վերջին փորձ մը կատարել։ Այս առաջադրութեամբ, մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան Պ. Չըրչիլի հետ։

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ իրանեան զինուորներ ղրկուած են Ապատանի շրջանը, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար, որպէսզի Անգլիա գանգատելու պատճառներ չունենայ։ Իրանի վարչապետը նոր բանաձեւ մը առաջարկած է ամերիկեան դեսպանին, անգլիացի նաւապետներէն պահանջուելիք ընկալագիրներու մասին։

Միւս կողմէ հեռագիրները կ'ըսեն թէ ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, Հուսէյն Մաքի, կը շարունակէ տիրաբար վարել գործերը, Ապատանի մէջ։ Իրեն կ'ընկերանան վեց անձնապահ ոստիկաններ, քաղաքային տարազով, բայց ատրճանակները ուսերէն կախուած։ Նոյն աղբիւրին համաձայն դիկտատորը գրաւած է անգլիացի տնօրէնին բնակարանը եւ ինքնաշարժը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱԿԱԳԻԾ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ինչո՛ւդ պէտք...

Հաւատացէ՛ք, երդում կ'ընեմ ամէն սրբութեան վրայ թէ անձնասպանութեան փափաք կ'ունենամ՝ երբ կը տեսնեմ որ inertie moraleը, վարակիչ հիւանդութեան մը նման, կը տարածուի՛, կը ծաւալի՛, կը ճարակի՛, թափանցելով Հայոց հոգիներէն ներս: Ուրեմն, թշնամին յաջողեցա՛ւ քանդել ոչ միայն sublimationի հայկական աղբիւրները, այլեւ սրբազան տենչերու, խոյանքներու, ցանկութիւններու արարչական խորանը: Հայը դարձաւ ո՛րդ, որ չունի ուրիշ փափաք՝ բայց միայն ապրիլ, հոգ չէ թէ սողալով: Ո՛չ մէկ ընդվզում՝ երբ կը հայհոյեն սրբութիւններուդ, ո՛չ մէկ հակազդեցութիւն՝ երբ կ'ուրանան յաւիտենական արժէքներդ,— անտարբերութի՛ւն, անհոգութիւն, անզգայութի՛ւն, animus impatiens: Ան ալ իրաւունք ունի՝ դուն ալ, կամ ան ալ պիտի ապրի՝ դուն ալ,— ընդհանուր տեսակէտ դարձած է այլեւս այս տրամաբանութիւնը: Ապրի՛լ,— եւ հոգին դարձած է ապրանք: Կեանքը դարձած է պախպալութի՛ւն: Պէտք է ուտել, պէտք է կշտացնել փորը,— աւելորդ է մտածել ուրիշ բանի մասին:

Ինչո՞ւ զարմանալ, ուրեմն, երբ մարդ մը համարձակութիւնը կ'ունենայ գործածելու իր չգիտցած բառերը: Եւ Հայոց հրապարակագրութիւնը կը դառնայ Բէլ Հարոնին այգին, չես գիտեր թէ ո՛վ է մշակը, ո՛վ է տէրը, ո՛վ է գողը: Մոլեխինդն ու եղինձը բարձրացեր՝ խեղդեր են որթատունկերը: Բայց ո՞վ է, ըսէ՛ք, ո՞վ է պատասխանատուն:

Այս փակագիծին մէջ, կ'ամբաստանեմ ձեզ, մտաւորականնե՛ր, գրչի մշակնե՛ր, նոյնիսկ ձեզ՝ առեւտրականնե՛ր, «ինչո՛ւդ պէտք» աղաղակողներ,— եօթը արի մտաւորական, կամ նոյնիսկ հինգ պարկեշտ առեւտրական բաւակա՞ն էր յաճախ՝ վերջ դնելու համար այս թշուառ՛ո, այս ողբալի՛ կլիմային: Կարդալէ ետք ինկած մտաւորականի մը յօդուածը, ուր սանձակոտոր եւ ապերասան արտայայտութիւններ սպրդած են, դժուար չէր քով քովի գալ, եօթը կամ հի՛նգ ստորագրութիւն դնել՝ յայտարարելու համար թէ դատապարտելի է մտաւորականի անվայել այդ լեզուն: Ձէք ըներ, որովհետեւ կը վախնաք, որովհետեւ հաշիւներ ունիք, որովհետեւ apathieն թափանցեր է ձեր հոգիներէն ներս: Կրնա՞ք երեւակայել, այս ընդհանուր ապգալքութեան մէջ, որ Փարիզի Հայոց արքեպիսկոպոսը քաջութի՛ւնն ունենայ քանի մը պարկեշտ եւ անաչառ մարդ հրաւիրելու իր մօտ՝ միաբանաբար յայտարարելու համար թէ Հայու վայել չէ՛ հայհոյել պատուհանէ պատուհան: Հայոց արքեպիսկոպոսը այդքան քաջ մարդ չէ, բայց դուք ալ քաջ չէք՝ առեւտրականներ կամ մտաւորականներ, որ կ'ուզէք ազգ առաջնորդել, առանց նողկանք զգալու ստեղծուած մթնոլորտէն:

Ընդհակառակն, ամէնուդ բերանը.

— Ինչո՞ւդ պէտք ...

Համայնավար բարեկամներ, այժմ ձեզի՛ է խօսքս,— ես կ'ուզեմ բարձր տեսնել ձեզ, այնքան բարձր որ պատիւ համարիմ ինծի՝ կռուիլ բարձրարժէք հակառակորդներու հետ: Իսկ դուք, գիս անարգելու համար, ձեր պատնէշին վրայ դրիք ծրտան աքաղաղ մը,— կը կարծէ՞ք, սակայն, թէ անարգանք մը չէ, ատիկա, ձեզի համար եւս: Ես կ'ընդունի՛մ, ամենայն անկեղծութեամբ, կ'ընդունի՛մ թէ պատմական դեր մը վիճակուած է ձեզի, բայց պիտի նշանակէր թէ դուք գիտակցութիւնը չունիք ձեր պատմական դերին՝ եթէ կը կարծէք որ ձեր միակ աշխատանքը կը կայանայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անարգելուն մէջ: Այս կուսակցութիւնը տուած է փառաւոր դէմքեր, որոնք այնպէս են՝ ինչպէս աստղերն են երկնակամարին վրայ,— մի՛ փորձէք մարել այդ լոյսերը ... փչելով, ծիծաղելի կը դառնաք: Եւ մի փորձէք նաեւ անշնչելի դարձնել հայկական միջավայրը,— եթէ յուսահատած են ոմանք, եթէ յոգնած են ուրիշներ, եթէ apathique դարձեր են շատեր, կան եւ գրողներ, որոնք փախ կը դնեն ծրտան աքաղաղը իր աղբիւսին վրայէն՝ տակաւին արշալոյսը չծագած, հոգ չէ թէ ըսեն.

— Ինչո՞ւդ պէտք ...

Ինչո՞ւս պէտք: Հապա որո՞ւ պէտք: Այս ազգը ո՞վ որո՞ւ տուաւ իբրեւ ընծայ: Ըսեր եմ ու կը կրկնեմ՝ ես արտաազգական եմ: Պէտք չէ թոյլ տալ որ մեռնի այս ժողովուրդը, այն տպաւորութեան տակ թէ մեռած է իր թագաւորը կամ յաւէտ կորսնցուցած է իր տէրը:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը մերժեմ լսել.

— Ինչո՞ւդ պէտք ...

Եւ դեռ կան որ կ'ըսեն ինծի.

— Մարդ չինեցիր, համբաւի հասցուցիր, ո՞վ կը ճանչնար զինք:

Եւ դեռ կան որ կ'ըսեն.

— Ամչնալ չի գիտեր, ի զո՛ւր կը յոգնիս, ձգէ, քանի՞ հոգի կը կարդայ իր գրածը...

Եւ դեռ կան որ կ'ըսեն.

— Մեծ գործեր կը սպասենք քեզմէ, ձգէ թող հաջէ, դուն գործդ շարունակէ ...

Տէր իմ Տէր, ուրեմն լռե՞մ՝ որպէսզի Հայու dignitéս վիրաւորէ, առանց պատճառ տուած ըլլալու իրեն: Այս ծայրագոյն ոչնչութիւնը, որ ոչ մտաւորականի առաքինութիւն ունի, ոչ ալ մտաւորականի պատրաստութիւն, առտուն կանուխ ելլէ եւ հայհոյէ՛ ինծի, քունէն նոր արթնցողի չփոթութեամբ՝ որ կ'երեւի թէ յատուկ է իրեն: Ես ի՞նչ տրամադրութեամբ աշխատիմ այլեւս: Ի՞նչքան ալ վստահ թէ վաղը, մահէս ետքը, իմ աշխատանքս իր պատուոյ տեղը պիտի գրաւէ Հայաստանի մէջ՝ նոյնիսկ ներկայ վարչաձեւին տակ, ուր այս մարդուն պիտի զլացուի փտած ծառի մը վրայ իր անունն անգամ փորագրելու ցանկութիւնը, այսուհանդերձ անհանդուրժելի կը գտնեմ Հայ մը նախատելու, Հայը Հայուն դէմ հանելու, Հայուն արդար թշնամութիւնն անգամ չփոթութեան եւ չեղումի մատնելու իր ազատութիւնը:

Բարեկամներ, կ'ըսէք ինծ թէ ոչնչութիւն մըն է այս մարդը, բայց չէ՛ք ուզեր հրապարակ գալ եւ ըսել այդ բառը հրապարակով, ընդհակառակն կ'ուզէ՛ք որ ես ալ լռեմ, բայց մինչեւ ե՞րբ,— ի՞նչ նահանջականութիւն է ասիկա:

Ո՛չ եւ ո՛չ:

Խաթարուած է Հայոց հանրային կարծիքը: Եւ՝ ըստ ծրագրի: Կարելի է մտնել Հայոց հոգեկան ժառանգութեան թանգարանէն ներս եւ հայհոյել բոլոր սիրելի անուններուն: Անարգել մեր ազգային մշակոյթը: Թքնել լեզուին վրայ՝ զոր սուրբ են պահեր մեր նահատակ մտաւորականները: Ծաղրել բարբառը՝ զոր արեւմտահայերն են խօսեր: Նախատել երիտասարդ կորիճները՝ որ ինկեր են ազատութեան ճանապարհին, յանուն հայ յեղափոխութեան: Քանդել ամէն աշխատանք՝ զոր կը կատարենք, յանուն «թրքահայ դատ» կոչուած պատմական հանգանակին: Ըսէ՛ք, ի՞նչ կը մնայ այլեւս, որ նոր սերունդը խանդավառէ՝ Հայ մնալու համար այսուհետեւ: Ազգապահպանումի առաքեալնե՛ր, երբ մարդ մը՝ որ չի գիտեր յարգանք բառին իմաստը, չի ճանչնար յարգանք բառին բովանդակած զգացումը, եւ կը խաթարէ, կը քանդէ, կ'աղճատէ ինչ որ մեզ կը կապէ Հայոց պատմութեան, դուք կը կարծէ՞ք թէ կը յաջողիք ձեր առաքելութեան մէջ:

Ո՛չ եւ ո՛չ:

Ես չեմ կրնար լռել: Ես չեմ պատկանիր qu'en-dira-t-on խմբակին, որ տարօրինակ կամազրկութեամբ մը (aboulie), թեւերը սօթթելէ առաջ, կը սպասէ հանրային կարծիքին գնահատութեան: Թող ուրիշը սպասէ թէ ի՛նչ գնահատութիւն պիտի տամ, ե՛ս: Իմ գնահատութիւնս անկեղծ է, պարկեշտ է, արդար է,— թշնամիիս արժէքն անգամ կրնամ գնահատել: Ահա այդ հոգիով՝ կ'ընդվզիմ ու չեմ կրնար թոյլ տալ որ Թուրք կոչեն ազգին կէսը, Թուրք կոչեն հայ կուսակցութիւն մը: Իմացէք, նո՛յն մարդն էր, որ երէկ Ազատ Եկեղեցի թերթին մէջ (Երեւան) ամբաստանեց Հայոց կաթողիկոսը թէ «ՄԵՂՍԱԿԻՑ Է ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐԻ ԿՈՏՈՐԵԼՈՒ ՄԷՋ», այսինքն՝ երէկ կ'ըսէր որ եթէ Թուրքերը հարիւր հազարաւոր Հայեր ջարդեցին, մեղաւորը Հայոց կաթողիկոսն է, ինչպէս այսօր Ազատ խօսքի մէջ նոյն Թուրքերուն ոճիրին մեղսակից կ'անուանէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ըսէ՛ք, սիրելի ընկերներ, ըսէ՛ք, սիրելի Հայե՛ր, հիմի՞ էլ լռենք:

Այսքան կիրք եւ ատելութիւն՝ նախկին վարդապետի մը հոգիին մէջ, այսքան քէն եւ ոխ Յիսուսի խօսքերը ծախող մարդու մը սրտին մէջ,— աներեւակայելի՛ է:

Բայց ես այս փակագիծը բացի, գլխաւորաբար խօսելու համար ձեզի հետ, եւ յայտնելու թէ.

— Մեծ գո՞րծ կը սպասէք ինձմէ, մի՛ սպասէք: Աբէլը շա՞տ կը մեծցնեմ, այդպէս կարծեցէք: Ես մէկ բան միայն գիտեմ,— հայրենադաւ չեմ, ո՛չ, չեմ դաւադրած հայրենիքիս, Հայոց պատմութեան, մշակոյթին, եկեղեցիին, ընտանիքին եւ անհատին դէմ: Հայ եմ եւ նուիրական է ինծ համար աշխատիլ ի փառս Հայութեան: Կռուիլ՝ կեանքիս գնով: Ահա թէ ինչո՛ւ, ազգային dignitéս անարգող այս մարդը զղջումի կանչելու համար, ծրագրած եմ խումբով երգել Հերոս մռնչեց երգը իր առջեւը, կազմակերպել յեղափոխական երգերու նուիրուած հանդէս մը՝ բանախօսութեամբ եւ նուագով, պատրաստել դասախօսութիւն մը՝ ցոյց տալու համար Հայը նախատող մարդոց հոգին, ծանօթացնելու համար նաեւ այս հերոսը, որ ինքզինք կը ներկայացնէ, Երեւան տպուած իր մէկ գրքին վրայ (1924), «Նախկին Աբէլ Ծ. վարդապետ»,— հրաշալի՛ հայերէն: Այո՛, նախկին Աբէլը շատ կը սիրէ «նախկին» բառը, այնքան որ ինքնակենսագրութեան մէջ իսկ կինը կը ներկայացնէ «Նախկին օրիորդ...»: Այսպէս նախկին, միշտ նախկին, կը մտնէ սէր մը նախկին բաներու մասին, կը մտնէ նաեւ իր հոգին՝ երբ կ'ըսէ նախ կին: Միթէ նախ կին չըսա՞ւ այն որ, Քրիստոսի վարդապետութեան հակառակ, ուրացաւ Քրիստոսի եկեղեցին,— Աբէլ Նազարեան, նախկին վարդապետ Սփլանտիտ Փալասի, յուխտէն Էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ ի Ցիւրիխ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՋԵՆՎԻՔԷՐԻ ԱԽՈՌԸ

(ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ)

Պարպուեր էր գեղը: Անշարժութեան դատապարտուեր էին մետաքսի անհամար գործարանները: Այլեւս պիտի չտեսնէինք մանկարանի կարմիր գոգնոցաւորները, ազգային վարժարանի աշակերտները՝ որոնք շարք շարք կ'երթեւեկէին խճուղիին երկայնքը:

Գիւղը մնացեր էին անդամալոյծ ծերեր, կոյրեր եւ քանի մը բողոքական ընտանիքներ:

Մնացողները մեկուսացումէ զգուշանալով ձգեր էին իրենց սեփական բնակարանները եւ քահանայի մը շուրջ հաւաքուեր էին թաղի մը մէջ: Մերձակայ տունէն կը լսուէր զամբուղի մը կաղկանձը: Տէրը խուճապահար իր հեւքին մէջ գոցեր էր դուռը ու զամբուղը մնացեր էր ներսը: Մենք «կամաւոր» բանտարկեալներս չէինք համարձակեր դուրս ելլել ազատելու զայն: Իրիկուան այլեւս չլսեցինք իր սիրտ խռովող ձայնը: Ինկաւ ան ալ իր կարգին, կարօտը աչքին, զայրոյթի զոլորչին սրսկելով միջոցին մէջ: Մարդ եւ անասուն նոյն ճակատագրով:

Դուրսը Թուրք յիսնապետի մը անբարտաւան քայլերը կը ցնցեն մեզ, մօտցնել կուտան ամէն մղձաւանջ: Կը կծկուինք մեր պատեանին մէջ: Եկեր են աւարի տալու գեղը: Սակայն անոնք իրենց տիրական ու խրոխտ կեցուածքով կը սպասեն արիմադրութեան մը մեր գեղի այն քանի մը երիտասարդներուն կողմէ, որոնք խուճապի րոպէներուն յափշտակեցին իրենց զէնքերը ու մօտակայ լեռը քաշուեցան, կամ պահուըտեցան իրենց երդիքներուն անկիւնները: Ու ժանտարմաները կը շարժին այն զգուշութեամբ զոր կ'ունենան անտառներու մէջ որսալու մտնողները:

Իրենց հօտառութիւնը կ'առաջնորդէ զիրենք տեղ մը: Ու յանկարծ պայթիւն մը: Դուրս կը նետեն վիրաւորուած պատուհանէն, կը բռնեն անոր ոտքերը, կը քաշեն: Մինչ գլուխը կը զարնուի ցցուած քարերու ուղեղը ժայթքելու աստիճան: Արիւնը զիկզակ կը գծագրուի ճամբու երկայնքը:

Պատանիի անփորձ միտքս հազիւ կ'ըմբռնէ անխղճութեան խորունկութիւնը: Քովս պառաւներ կ'աղաղակեն, ձեռքերը իրենց ծունկերուն զարնելով:— Վախ, վախ, հազար բերնանք, ան ի՞նչ խաս տղայ էր: Ահա կը վերադառնան ժանտարմաները: Կատարեցին իրենց վայրագ պարտականութիւնը: Փորեցին հողը: Խրեցին զայն փոսին մէջ: Ու քարերու տեղատարափը ծանրացաւ հոգեվարքի մէջ գալարուող մարմինին վրայ: Սոսկումի շրջանը կը տեւէ շաբաթներ շարունակ: Անօթութեան մղձաւանջը դուրս կը նետէ մեզ հակառակ ամէն վտանգի: Մեր մօտն են պարտէզները բանջարով առատ: Պառաւներն են որ դուրս պիտի ելլեն աղցան ու փայտ ճարելու եւ միւսները պիտի սպասեն անոնց անվտանգ վերադարձին:

Դուռը զարնողը անծանօթ պառաւ մըն է այս անգամ, հեւ ի հեւ տժգունած: Պահ մը կը հանդչեցնէ իր շունչը ու Մարտիրոսին դառնալով:

— Տղաս, Թուրք ընտանիք մը գրաւեր է ձեր տունը եւ քեզ տեսնել կ'ուզէ:

Մարտիրոս գիւղի բարեկեցիկ ընտանիքի մը մէկ հատիկ մանչ զաւակն էր, հայրը վարպետ ճարտարապետ մը ըլլալով, իրենց տունը նախանձելի կերտուածք մը ունէր: Մեծ էր կսկիծը Մարտիրոսին, քանի որ իր մայրը, հայրը, հինգ քոյրերը քշուեր էին: Անխմանալի տառապանքի ճամբան:

— Ի՞չ կ'ըսես, մամա, ես Թուրքի քով չեմ երթար:

— Դուն չեթաս նը ան կուգայ ետեւ, վրճակդ տըրհա պէշ կ'ըլլայ տղաս:

Նախատեսելով շարք մը անպատեհութիւններ, Մարտիրոս ոտքի կ'ելլէ:

Ասիկա այն ճամբան է ուրկէ անցաւ եղերական կարաւանը: Սրտի տրոփիւնով կը մտնէ իրենց փողոցը: Կը համբուրէ իրենց տանը առջեւի ցանկապատով մը շրջապատուած ծառերը: Մտիկ կ'ընէ անոնց ճիւղերուն մեղմաղձոտ փսփսուքը, ու կը յորդի, կը ծովանայ իր յուզումը: Քօղարկուած կին մըն է որ կը բանայ դուռը: Տատամսող ամբաստանեալի մը դողը կայ պատանիին ոտքերուն մէջ: Անոնք՝ այդ ոտքերը կը տանին զինքը, կ'անցնին խոշոր բակէն մտցնելու համար պարտէզի դռնէն ներս: Ոչ մէկ անակնկալ: Հոս խնամուած բայց վշտոտ որթատունկի շուքին տակ է բազմած «տան տէրը» գիրուկ, սաղայէլական:

Իր «Նարկիլէին» կրակը նուազ կիզիչ է քան Մարտիրոսը խանձող կրակը:

Կը կենայ վայրկեան մը քար լռութեամբ:

Անդիէն կատուն մռայլ, կուգայ շոյուիլ Մար-

տիրոջ ոտքերէն ու կը յիշեցնէ պակուղները : Երկու ամսուան որբութեան, լացուկոծի, իրեններէն բաժնուողի քստմնելի նկարը կրկին կը հայելիանայ Մարտիրոսի աչքերուն :

Բայց կ'աճապարէ Թուրքը :

— Նստէ, «տղաս» :

— Չէ, ես մեծ մօրս քով պիտի վերադառնամ :

— Ինչո՞ւ կ'աճապարես : Չե՞ս ուզեր ձեր տունը մնալ : Ես ձի մը ունիմ : Մենք խանաշմայի մը պէտք ունինք : Այսպիսով կ'ուզէ նախկին տիրոջը ծառայութեան պարտադրել :

Հարուածը, որ կը տրուէր 12 տարեկան տղուն, ծանրութիւն մը ունէր :

Չկրցաւ ուշանալ :

Քօղարկուած կինն էր որ նստեցուց Մարտիրոսը աթոռի մը վրայ եւ օղիի երկու ումպով ջանաց զովացնել անոր հրկիզուած սիրտը :

Հիմա վերջին անգամ ըլլալով Մարտիրոս նոյն բակէն պիտի անցնէր իրեն համար արեւի ճառագայթներով իսկ մութ այս անգամ :

Չէնկիլէր, որ ոչ մէկ ատեն, ոչ մէկ Թուրքի ներկայութիւնը չէր հանդուրժեր, հիմա մնացեր էր անպաշտպան : Երբ մութը կուգար, կարասիներով ծանրաբեռնուած Թուրքերու կառքեր կ'անհետանային գիւղէն դուրս : Հարիւրապետը եւ իր ստորադաս աստիճանաւորները երէկ գրաւեր էին տուներէն ամէնէն աղուորը ու սկսեր էին գիւղը մնացողներու հարցաքննութեան : Տէրունիները չարչարելու դիտումով՝ Հարիւրապետը յղացեր էր սատանայական գաղափար մը : Աքսորէն առաջ ան իմացեր էր գիւղի քաջութիւններէն շատ մը բաներ : Ու եզրակացուցեր էր թէ հոս հոն թաղուած զէնքեր կրնան մնացած ըլլալ : Ու ատոնք երեւան հանելու համար պէտք էր հաւաքել տեղեկատուները ու չարչարել զանոնք :

Այդ բոլոր փորձերը անցան ապարդիւն : Չեմ կրնար մոռնալ մեր հսկայ եկեղեցիին առջեւ կեղեքուած ծերունիներուն հեծկլտուքը յաղթանդամ տասնապետի մը ծեծին տակ :

... Ու քալեցինք դէպի սպանդանոց :

Ալփորվիլ ԱՍԱՏՈՒՐ

ՓՈԹՈՐԻԿ «ՎԱՐԼԸՔ»Ի ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (28 Յունիս).—

Անգարայի Ազգ. Ժողովի Յունիս 27ի նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նախկին Տէֆթէրտար Ֆաիք Էօքթէի ծանօթ գրքին շուրջ, որ կը մերկացնէր «Ունեւորութեան Տուրքի ողբերգութիւնը» : Երեսփոխան Սինան Թէքէլիօղլու խիստ հարցադիր մը տուաւ Ազգ. Ժողովին, տեղեկութիւն տրակելով Ֆաիք Էօքթէի այս ընթացքը : Երեսփոխանը յայտնեց թէ նախկին Տէֆթէրտարը ապօրինի դիւրութիւններ ընծայած է զանազան հարկատուներու, եւ հարցուց թէ իր գնած տունը ուրկէ՞ առած էր :

Ելմտական նախարար Հասան Փոլաթքան պատասխանեց թէ 90 հազար ոսկիի ունեւորութեան տուրք մը միասնաբար գրուած էր Բիւզանդ Նարմաեանի եւ Հրանտ Փափազեանի, յետոյ ճշդուած էր թէ անոնք ընկեր էին եւ տուրքը երկուքի բաժնուած էր : Հարկատուներէն Հրանտ առաւելագոյն բարեացակամութիւնը ցոյց տուած էր, իսկ Բիւզանդ նպատակ չունէր վճարելու իր տուրքը, որով իր վաճառատան կարասիներն ալ ծախուեցան եւ ինք Աշգալէ ղրկուեցաւ : Խնդրոյ առարկայ տունը գնուած է 11 հազար ոսկիի փոխարէն, Ֆաիք Էօքթէի կնոջ, Մինէվվէրի անունով, եւ ան կը պատկանէր երկաթեղէնի վաճառական հելլենահպատակ Լէոնիտայի :

Սինան Թէքէլիօղլու դարձեալ բեմ բարձրացաւ, եւ ըսաւ.— Այս անձը Վարլըքի տուրքին մէջ մեծագոյն պատասխանատուութիւն ունեցողներէն մէկն է, ինչպէ՞ս կրնայ այսպիսի գիրք մը գրել եւ Թուրք ազգը վարկաբեկել ի լուր աշխարհի : Այդ ողբերգութեան գլխաւոր հերոսներէնմէկն ալ ինքն է : Քանի որ վախնալիք բան մը չունէր, ինչո՞ւ իր կնոջ անունին փոխանցեց Լէոնիտայի տունը :

Թէքէլիօղլու դատական հետապնդում պահանջեց Ֆաիք Էօքթէի դէմ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Շաբաթ օր, 30 Յունիս, մեր գաղութը յիշատակելի օր մը ապրեցաւ : Վերջին պահուն իմացուեցաւ թէ Տէսին պիտի այցելէ կարդինալ Աղաջանեան : Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը՝ բաղկացած ամէն ազգէ ու մանաւանդ հայերէ, անհամբեր կը սպասէր Նօթր Տամ տը Պրիւյէր եկեղեցւոյ մէջ եւ պողոտային վրայ : Ճիշդ 7ին եկեղեցւոյ դրան առջեւ կանգ առին երկու ինքնաշարժեր, եւ Տէսին կը մտնէր Կարդինալը, ընկերակցութեամբ Գաթանեան արքեպիսկոպոսի, Ամատունի ու Մոմճեան վարդապետներու : Զինքը դիմաւորեցին Մէզիէռի աւագերէց Margand եւ Տէսինի ժողովրդապետը՝ Jean Berger :

Աղօթքէ ետք, Հ. Պէռժէ խօսք առնելով գովեց հայ ազգը, որ քրիստոնէութիւնը ընդունած է իբրեւ պետական կրօնք Առաքեալներու օրերէն սկսեալ : «Ան հալածուեցաւ, կոտորուեցաւ ու մարտիրոսացաւ յանուն կրօնի եւ ազգային գաղափարներու » : Յիշեց Ֆրանսայի դարաւոր կապերը հայ ժողովուրդին հետ եւ վերջապէս թուեց կարդինալին արժանիքները իբրեւ զաւակը հայ ազգին, իբրեւ ներկայացուցիչը Պապին եւ կաթողիկէ հայ համայնքին եւ լաւագոյն բարեկամը Ֆրանսայի :

Ապա խօսք առաւ կարդինալ Աղաջանեան որ ֆրանսերէն իր շնորհակալութիւնները յայտնեց ընծայուած հիւրասիրութեան և համակրանքի ցոյցերուն համար : Այս առթիւ թարգմանը հանդիսացաւ հայ ժողովուրդին երախտագիտութեան ասպնջական Ֆրանսայի հանդէպ : Յետոյ հայերէն՝ խօսքը ուղղելով հայ գաղութին, հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ, ներշնչելով ազգային հպարտութիւն, յոյս եւ սփոփանք, թելադրեց՝ մնալով հանդերձ այս երկրին ազնիւ քաղաքացիները, չմոռնալ հայութիւնը ու հպարտանալ ազգային ծագումով : Մեր փոքրերուն փոխանցել այդ զգացումներն ու մեր ցեղային բոլոր յատկանիշներն ու բարեմասնութիւնները, մեր գեղեցիկ լեզուն ու բարքերը : Վերջապէս յորդորեց բարոյական ամուր կապերով հաստատել տիպար հայ ընտանիքներ : Սիրել իրար իբրեւ նոյն ժողովուրդին զաւակները առանց գաղափարի եւ դաւանանքի խտրութեան եւ արժանի ժառանգորդները հանդիսանալ մեր փառաւոր անցեալին : Մաղթանքներ ըրաւ նաեւ մեր հայրենիքի ազատագրութեան համար, որպէսզի կարենանք վերադառնալ հոն, ազատօրէն ապրելու եւ անկաշկանդ կատարելու մեր կրօնական եւ ազգային պարտականութիւնները : Ճառը մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց ժողովուրդին :

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ ընդունելութիւն մը սարքուած էր Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ուր ներկայ պիտի ըլլային միայն հայ գաղութին եւ քաղաքապետարանի ներկայացուցիչները եւ սակայն ժողովուրդը հոս եւս խուժեց իր ներկայութեամբ յարգանքի վերջին տուրքը տալու արդար ցանկութեամբ : Հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին բացի վերոյիշեալ կղերականներէն, Տէսինի քաղաքապետը՝ Պ. Therras, քարտուղարը՝ Պ. Chevaller, առաջին խորհրդական՝ Պ. Martin, S. L. T. դպրոցին ուսուցչական կազմը, թղթակիցներ, հայ առեւտրականներ եւն. : Քաղաքապետը իր եւ քաղաքապետարանի պաշտօնէութեան ուրախութիւնը յայտնեց այս այցելութեան համար, եւ ջերմապէս գնահատեց հայ գաղութին սէրը հանդէպ իր երկրորդ հայրենիքին եւ համերաշխ գործակցութիւնը հայ եւ ֆրանսացի քաղաքացիներու միջեւ : Կարդինալը փոխադարձ շնորհակալութիւններ յայտնեց : Հայ գաղութին կողմէ ձեր Թղթակիցը բարի գալուստի ուղերձ մը կարդաց, ֆրանսերէն : Յետոյ ներկաները հիւրասիրուեցան շամփանեայով : Կարդինալին այցելութիւնը ֆրանքեւհայկական եղբայրակցութեան երեւոյթը սատացաւ, ամրապնդելով մեր ազգային հաւատքը եւ գիտակցութիւնը : Գ. Պ.

ՎԻԼՖՐԱՆՇ.— Կարդինալ Աղաջանեան մեզի ալ այցելեց, ընկերակցութեամբ իր հետեւորդներուն, գերապայծառ Devay եւ պետական պաշտօնեաներու : Գաղութին ներկայացուցիչները կը սպասէին Պ. Սեդրակ Սանճեանի ծաղկազարդ պարտէզին մէջ :

Կարդինալը հայրենասիրական յորդոր մը ուղղեց ; թելադրելով որ մայրենի լեզուն սորվեցնեն իրենց զաւակներուն եւ համերաշխութեամբ ապրին տեղացի համայնքին հետ :

Հ. Բ. Ը. Միութեան ատենադպիր Պ. Զատիկ Եղիազարեան շնորհակալութիւն յայտնեց այս այցելութեան առթիւ, Զատիկ

×

ՌՈՄԱՆ.— Յունիս 23ին Կաթոլիկներու սրահին մէջ թատերական ներկայացում մը տրուեցաւ, ի նպաստ հայ չքաւոր հիւանդներու : Այդ գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Պ. Սարգիս Քէփէնէքեան : Բոլոր դերակատարներն ալ յաջող էին :

Կ'իմանամ թէ չքաւորներուն նպաստը արդէն բաշխուած է եւ թէ քաջալերուած : Դերասանը կը խորհի նոր ներկայացումներ տալ յառաջիկային :

Արմէնեան

ՎՈՍՓՈՐԻ մէջ խեղդուեցաւ հիթլէրական Գերմանիոյ արտաքին նախարարին՝ Ֆոն Ռիպպընթրոփի աներձագը, Ալպէրթ Եէնքէ, որ կարեւոր դեր մը կատարած էր պատերազմի ընթացքին, իբրեւ խորհրդական Անգարայի դեսպանատան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Մէկ խօսքով, բոլոր այն խելայեղ տարաձայնութիւնները որոնք Պոլսոյ փողոցներուն մէջ ամէնուն բերանն էին, թէ հունգարական օգնական բանակ մը ճամբայ ելած էր արդէն, թէ Պապը քրիստոնեայ տորմիղ մը ղրկած էր, որուն առաջին մասը արդէն Քիոս էր հասած եւն., Թուրք բանակին մէջ ալ տարածուած էին : Եւ Սուլթանը անգամ չափազանց ազդուած էր այս լուրերէն : Պաշարման այս վերջին օրերուն տակայն բարոյական կորովը անայլայլ կը մնար, ինչպէս վայել է սպարապետի մը : Աստուածային միջամտութեան մը նմանները որոնք Յոյներուն սարսափ, իսկ Թուրքերուն մեծ յոյս ներշնչած էին, հիմա ընդհակառակն այս վերջիններուն կ'երեւային իբրեւ աստուածային պաշտպանութեան նշաններ ի նպաստ Հոռոմներուն :

Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, Խալիլ փաշա, քրիստոնեաներուն պաշտպանը, իր բարձր ազդեցութեան օգնութիւնը կը բերէր այս աննպաստ շշուկներուն :

Գործերը այն աստիճանին հասան որ Մէհմէտ տէրն ու վեհապետը այս անհուն բանակին, որուն դէմ յոյն կայսրը հազիւ քանի մը հազար յոգնաբեկ պատերազմիկներ կրնար հանել, այս հզօր թնդանօթներուն՝ որոնք արդէն կիսովին կործանած էին հոյակապ պարիսպը, Մայիսի այս վերջին մէկ երկու օրերուն, չվարանեցաւ գերագոյն փորձ մը կատարելու, որպէսզի անձնատուր ըլլայ Պոլիսը :

Մայիս 23ին, Թուրք ձիաւորներ, դրօշակներ պարզելով եւ թմբուկ զարնելով Սէն Ռոմէնի դրան մօտեցան եւ արտօնութիւն խնդրեցին որ Սուլթանին կողմէ ղրկուած պատգամաւոր մը ներս մտնէ, իր տիրոջ մէկ նամակը ուղղակի կայսեր ձեռքը յանձնելու համար : Արտօնութիւնը տրուեցաւ : Թուրք պատգամաւորը, Իսմայիլ Համզա Իսֆէնտիարօղլու, Սինոպի եւ Գասթամպոլուի էմիրը, եւ որդին՝ հանգուցեալ Իսֆէնտիար Խանի, իր ամուսնութեամբ, իր վեհապետին՝ Սուլթանին ազգական եղած էր :

Այս Իսֆէնտիար Խանը երկար սերունդներէ ի վեր ամենաբարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէին կայսրերուն հետ եւ այդ է արդէն պատճառը որ Կոստանդին կայսրը հին բարեկամի մը պէս ընդունեց զինքը : Պատգամաւորը կայսեր բացատրեց Սուլթանին իրեն յանձնած պաշտօնը, այսինքն թէ քանի որ Կ. Պոլսոյ բախտը անյոյս էր, Սուլթանը կը փափաքէր յարձակումով գրաւումէ մը յառաջ գալիք սարսափներուն առաջքը առնել, եւ կ'առաջարկէր կայսեր որ ազատ համարձակ թողու Պոլիսը եւ իր ազնուականներով, իր արքունիքով եւ բոլոր իր գանձերով երթայ ուր որ ուզէ : Իսկ Պոլսոյ բոլոր այն բնակիչներն ալ, որոնք իրենց հարստութիւններով կ'ուզէին հեռանալ քաղաքէն, պիտի կրնային ազատօրէն մեկնիլ :

Քաղաքը մնացողներուն ինչքերուն եւ ապահովութեան մասին ալ Սուլթանը երդումով երաշխաւոր կ'ըլլար :

Ասոնցմէ զատ Սուլթանը կայսեր Պելոպոնէսի վեհապետութիւնն ալ կը շնորհէր իր դերիշխանութեամբ : Իսկ եթէ կայսրը մերժէր այս գերագոյն առաջարկները, իրեն կը մնար սպասել բռնի գրաւման եւ ընդհանուր կողոպուտի մը սարսափներուն : Բոլոր երիկմարդիկը պիտի խողխողուէին եւ կիները, նորատի աղջիկներն ու տղաքը պիտի ծախուէին իբրեւ գերի :

Իսմայիլ պաղատեցաւ կայսեր որ ընդունի այս պայմանները : Մասնաւորապէս պնդեց Պոլսոյ յուսահատական պարագային վրայ, պատնէշը քանդուած կիսովին, պաշտպանները չափազանց քիչ եւ ուժասպառ, ժողովուրդը յուսահատ եւ համոզուած թէ բոլոր այս թշուառութիւնները Միութեան հաստատումով Աստուծոյ դէմ թշուառական մեղանչողներուն երեսէն կը քաշէին :

Պոլսոյ մէջ շատ հաւատ չէին ընծայեր Սուլթանին այս առաջարկներուն, այլ ընդհակառակն անոր կողմէ կեղծ դիմում մը կը նկատէին եղածը, Յոյներուն ճշմարիտ զգացումները հասկնալու համար : Եւ յետոյ սա ալ ստոյգ է որ Սուլթանը այնպիսի պայմաններ կ'առաջարկէր որոնց մասին արդէն վստահ էր թէ պիտի չընդունէին : Ամէն պարագայի մէջ Իսմայիլի դեսպանութիւնը բոլորովին ձախողեցաւ եւ կայսրը ուժգնօրէն մերժեց Սուլթանին առաջարկները :

(Շար.)

Միջտ զգոյշ եւ պատրաստ

Մ. Նահանգներու անկախութեան տարեդար-ձին առթիւ նախագահ Թրումըն, Ուաշինկթընի յուշարձանին առջեւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Քորէայի մէջ խաղաղութեան վերահաստատման պարագային իսկ, աշխարհ, միջազգային մեծ տագնապի երկար շրջան մը պիտի բոլորէ տակաւին: Այդ պատճառով ալ, ամերիկացի ժողովուրդը պէտք է կիրարկէ զոհաբերութեանց ծանր քաղաքականութիւն մը: Տակաւին կանուխ է ըսելու համար, թէ համայնավարները իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն Քորէայի մէջ: Մ. Նահանգները պէտք է արթուն մնան եւ պատրաստ ըլլան ամէն պատահականութեան առջեւ: Քորէայի պատերազմը վերջանալու պարագային իսկ, տակաւին անխախտ պիտի մնայ համաշխարհային խաղաղութեան դէմ ուղղուած մեծագոյն սպառնալիքը, որ Խ. Միութեան զինեալ հսկայ ուժն է: Այս նկատումով, Մ. Նահանգները պէտք է արագօրէն զինուին եւ զինեն միւս ազատ ազգերը, կազմակերպելով անոնց պաշտպանութիւնը եւ ջանալով միանգամայն ձախողեցնել՝ սուտի, սպառնալիքի եւ խռովարարութեան միջոցով աշխարհին տիրապետելու ռուսական ճիգերը: « Չեմ ուզեր գուշակութիւններ ընել, բայց կը յուսամ թէ զինադուլի բանակցութիւնները պիտի պսակուին յաջողութեամբ: Եթէ չյաջողին, պատճառը պիտի ըլլայ այն որ համայնավարները խաղաղութիւն չեն ուզեր »:

Նախագահը այնուհետեւ յայտնեց իր հիացումը Քորէայի ամերիկեան ուժերու քաջութեան համար, շեշտելով .— «Դուք ոչ մէկ ազատ մարդստրուկ դարձուցիք: Դուք ոչ մէկ ազատ ազգ կործանեցիք»:

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԻԳ ԵՒՍ

Ամերիկեան զօրաշարժի ընդհ. տնօրէնը, Պ. Չարլզ Ուիլսըն, խորհրդարանին ուղղուած տեղեկագրով մը յայտարարեց, թէ տակաւին երկու տարի պիտի անցնի, մինչեւ որ Մ. Նահանգները հասնին արտադրական եւ զինուորական ուժի գագաթնակէտին: Պաշտպանութեան եռամեայ ծրագիրը պէտք է շարունակուի եւ պիտի շարունակուի, Քորէայի պատերազմը վերջանայ կամ ոչ: Մ. Նահանգները իրականացուցած են արդէն ծրագրի առաջին մասը — երեք եւ կէս միլիոն զինուոր դրօշի տակ, եւ զէնքի ու զինամթերքի արագ առաքումներ, որոնք պիտի շարունակուին յառաջիկայ 12 ամիսներու ընթացքին ալ: Քորէայի պատերազմը սկսելէն ի վեր, 42 միլիառ տոլար արժէքով զէնք ու զինամթերք ապսպրուած է: Այժմ, ամերիկեան գործարանները 32 միլիառի ապսպրանքներ ունին: Այս տարի երկու, իսկ յառաջիկայ տարի երկու եւ կէս միլիոն բանուորներ եւս գործի պիտի լծուին եւ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնը պիտի բարձրանայ 100ին 12—15 համեմատութեամբ:

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳ. ժողովին նստաշրջանը բացուեցաւ երէկ, հինգշաբթի: Այս անգամ իբրեւ երիցագոյն անդամ կը նախագահէր համեստ քաղաքացի մը, Ժոզէֆ Փէպէլիէ, Հօթ Լուառի երեսփոխանը, որ 85 տարեկան է: Իր նախագահական փորձերը կատարած էր մէկ օր առաջ, ընկերակցութեամբ իր զաւկին: Նախագահական աթոռը բարձրացած էր առանց դժուարութեան, ուսումնասիրելով վարչական ձեւակերպութիւնները եւ փորձելով բարձրախօսը: — Ժողովի մնայուն նախագահին եւ դիւաններու ընտրութենէն անմիջապէս վերջ (երեքշաբթի), դահլիճը պիտի հրաժարի: Ընկերվարականները համաձայն են վարչապետութիւնը ստանձնելու, որոշ պայմաններով:

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ ամերիկացի օրագրողը՝ Օթիս, Փրակայի մէջ: Դատարանի նախագահը յայտնեց, թէ պատիժը 5 տարի պիտի կրճատուի, եթէ դատապարտեալը լաւ վարք ունենայ: «Էսոշիէյթըտ Փըրէս» գործակալութիւնը ծաղր եւ կեղծիք համարելով այս բոլշեւիկեան դատավարութիւնը, կ'ըսէ թէ ամէն միջոց պիտի փորձէ, իր աշխատակիցը ազատելու համար:

« ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԱՆԻՒՈՎ» մրցումը սկսաւ Դշ. օր, Մէցէն, 123 մարզիկներու մասնակցութեամբ (7 ազգերէ): Մրցողները պիտի կտրեն 5000 քիլմ. ճամբայ, 24 հանգրուաններով: Շաբաթ օր պիտի քերեն Փարիզի եզերքները եւ պիտի ուղղուին դէպի Պրըթանը, ապա Կեդր. Ֆրանսա, Պիրէնեան լեռներ, Ռիվիէրա եւ ֆրանսական Ալպերու վրայով, Յուլիս 29ին պիտի հասնին Փարիզ, վերջին հանգրուանը:

ՅՈՒԼԻՍ 15Ի ՑՈՅՑԸ արգիլուած էր կառավարութեան կողմէ, ինչպէս, հաղորդեցինք անցեալ շաբթու: Խաղաղութեան կողմնակիցներու մնայուն յանձնաժողովին նախագահը յայտարարեց թէ հրապարակային ցոյցի փոխարէն պիտի գոհանան ժողով մը գումարելով Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, ի ներկայութեան իւրաքանչիւր նահանգի պատուիրակութեանց: «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Յուլիս 14ին հանդիսաւոր նիստեր պիտի գումարուին իւրաքանչիւր նահանգի մէջ ընտրուած պատուիրակներով, իսկ 15ին՝ ազգ. ընդհ. ժողով՝ Փարիզի մէջ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօսն է Պ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ Ֆրանսայի հարաւային շրջանի Հայութեան հանրային եւ մշակութային արդի վիճակը:

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ; (Jeu de Paume): Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան:

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խաղեր: Ճոխ եւ աժան պիւֆէ:

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք իջնել Ecouen:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին քննութիւնները տեղի կ'ունենան, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն սկսած, դպրոցի սրահին մէջ:

Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, կազմակերպուած է օթօքարով պտոյտ մը, դպրոցականներուն համար:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Կը հրաւիրուին Տէսինի եւ Լիոնի Հայերը անխտիր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy): Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի:

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons:

ՊԵԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ այս կիրակի ժամը 3ին Le Bon Foyer թատրոնին մէջ, 8 Ave. Simon Bolivar, métro Pyrenées:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ա. Շահխաթունի կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իր ողբացեալ տիկնոջ

ՆԻՆԱ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը Յուլիս **15**ին, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սթատ Օլիէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Խումար Դարբինեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լուսիկեան եւ համայն Դարբինեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան արարողութիւն Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վալանսի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեաններէ, իրենց քեռաղջկան՝ Օր. Մատլէն Խաչմանեանի նշանախօսութեան առթիւ:

Ֆ. Կ. Խաչի Ռոմանի Մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 2000 ֆր. ընկեր Թաթուլ Տէրտէրեանէն՝ իր աղջկան Օր. Մելինէ Տէրտէրեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԾԱԽՈՒ Է

1.— Սալ ա մանժէ մը, արդիական, փոլիսանտր,
1.— Մաշին ա քուդր, «Սինկէր» (սայա):
1.— Թրանզիսթոր K, 56:

Մատչելի գին: Դիմել ճաշարան Րաֆֆի, 8 rue Maubeuge (9):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadetի սրճարանի վերնայարկը: (Շար. նախորդ օրակարգի):

Հ. Յ. Դ. ՍԵՒԱԿ խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 6ին, ընկեր Օշականի բնակարանը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 րիւ Ռապլէ, դպրոցին սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերները, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20ին, Bar du Globe, 7 bld. d'Athènes. Բարոյական ու նիւթական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն: Անոնք որ չեն վճարած իրենց 1950—1951ի անդամավճարը, կը զրկուին ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն: Կը խնդրուի ներկայ իբր հրաւիրագիր ընդունիլ: Նոյն ատեն զինեձօն հրամցուելու վարչութեան կողմէ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 71 րիւ Պօնէլի սրճարանին կից սրահին մէջ:

ՏԱՐՕՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ.— Պ. Մեսրոպ Դաւիթեան Վարդավառի առթիւ այս կիրակի հոգեհանգստեան պատարագ մատուցանել կուտայ Տարօնի ընդհ. նահատակներու յիշատակին, Սէն Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Կը խնդրէ Տարօնի նահատակներու յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՉԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ
Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի աղանդերներով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Ղամբարեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հաճեցան ներկայ ըլլալ իրենց զաւակներուն՝ Սիմոնի եւ Մառիի մկրտութեան, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Կիրակի Յուլիս 1ին, կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նազարեանի:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվառ Օտտոյի «Խատիսեան» խումբին ծովային պտոյտը Յուլիս 8ին, դէպի Sanari, Toulonի մօտ:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ համակիրները:

Օթօքարի գինն է 200 ֆրանք, փոքրիկները, մինչեւ 10 տարեկան 100 ֆրանք: Արձանագրուիլ ընկերուհի Մարիամ Մարգարեանի, ընկ. Սահակ Սահակեանի, ընկեր Յովսէփ Արզումանեանի մօտ: Օթօքարը կը մեկնի առտուան ժամը 6ին, շաքարի գործարանին առջեւէն:

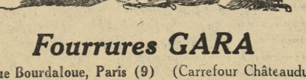

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations . Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 • Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 7 JUILLET 1951 Շաբաթ 7 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6502-Նոր շրջան թիւ 1913

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀՈՎԵ՞Ր ԿԸ ՓՉԵՆ

Միջազգային մամուլը կարգ մը բարենշան երեւոյթներ եւ իրողութիւններ կ'արձանագրէ, այն օրէն ի վեր որ ճամբան հարթուեցաւ, զինադադար կնքելու համար Քորէայի մէջ :

Որո՞նք են այդ իրողութիւնները.—

1. Հինգշաբթի օր, 5 Յուլիս, բացուեցաւ Պերլինի 4 պետութեանց ներկայացուցիչներուն ժողովը, քննելու համար առեւտրական փոխանակութեանց խնդիրը: Ժողովը տեղի կ'ունենայ բրիտանական հրամանատարութեան կեդրոնին մէջ :

Արդ, 1949ի աշունէն ի վեր, առաջին անգամ է որ չորս պետութեանց ներկայացուցիչները իրարու քով կուգան :

Անցեալ Յունիս 18ին, Պերլինի արեւելեան շրջանին հրամանատարը կը հաղորդէր միւս երեք հրամանատարներուն թէ պատրաստ է բանակցելու Պերլինի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ առեւտրական փոխանակութեանց մասին :

Յունիս 27ին, արեւմտեան հրամանատարները պատասխանեցին թէ համաձայն են :

Ուրեմն, ժողովը բացուած է եւ երկու կողմերն ալ կը յուսան թէ բանակցութիւնները բարեյաջող ելքի մը պիտի յանգին :

2. Մ. Նահանգներու անկախութեան տարեդարձին առթիւ (4 Յուլիս), Պերլինի ամերիկեան դեսպանատան սարքած ընդունելութեան կը մասնակցէր վերստուգիչ յանձնաժողովին խորհրդային ներկայացուցիչը, Պ. Սերգէյ Դենկին (ան որ տրամադրութիւն յայտնած էր բանակցելու):

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ՝ մինչ նախընթաց պարագաներու մէջ խորհրդային ներկայացուցիչները մեկուսի խմբակցութիւն մը կը կազմէին, այս անգամ խառնուած էին միւս հիւրերուն հետ, եւ սիրալիր խօսակցութիւններ կ'ունենային :

3. Դարձեալ անկախութեան տօնին առթիւ, ընդունելութիւն մը սարքուած էր Թօքիոյի Ամերիկեան Ակումբին մէջ:

Առաջին անգամ ըլլալով, ներս կը մտնէր Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, զօր. Կիսլենքօ, իր կնոջը հետ:

Զօրավարը, որ համազգեստ հագած էր, ժպտադէմ բարեւեց ամերիկեան դեսպանը եւ Ճափոնի վարչապետը:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մասնաւորապէս ուշադրութիւն գրաւած էր ռուս զօրավարին եւ ճափոն վարչապետին հանդիպումը, այնքան սիրալիր եւ մտերմական :

Տեղական թերթ մը բարենշան կը նկատէ նոյն իսկ Մոսկուայի Սովետի գործադիր Կոմիտէի նախագահին (քաղաքապետ) Փարիզ ժամանումը, 2000ամեակի տօնակատարութեան առթիւ :

Եւ վերջապէս, հետզհետէ աւելի ուժգնօրէն կ'արծարծուի Մոսկուայի նոր բանաձեւը, — ժողովի հրաւիրել Հինգ Մեծերը, տեւական խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու համար :

Ի՞նչ կը հետեւի այս իրողութիւններէն եւ ուրիշ բացառիկ երեւոյթներէ :

Նոր հովե՞ր կը փչեն: Իսկապէս բարեփոխուա՞ծ է մթնոլորտը : Եւ կամ նոր ռազմախա՞ղ մըն է որ կը փորձուի, ուրիշ անակնկալներ սարքելու համար :

« Մեծ մամուլը» այս առթիւ ալ զարմանազան տեսակէտներ կը յայտնէ, առանց հիմնովին լուսաբանելու անցուդարձը :

Ամէնէն բանգէտները կը սպասեն կիրակի օրուան բանակցութեանց ելքին (զինադադար Քորէայի մէջ):

Լաւատեսներու կարծիքով, եթէ երկու կողմերը համաձայնին կրակը դադրեցնելու համար, մեծապէս պիտի դիւրանան աւելի կարեւոր բանակցութիւններ :

Մանաւանդ որ, հիմնական պահանջ մըն է խաղաղութեան պահպանումը՝ բոլոր ժողովուրդներուն համար :

Չարագուշակ մարգարէներ ալ պակաս չեն, այս անցուդարձին առթիւ :

Անոնք դիտել կուտան թէ՝ Խ. Միութիւնը տեսնելով որ ձախողեցաւ Քորէայի պատերազմը, նոր ծրագիրներ կ'որոճայ, կասեցնելու կամ թուլցնելու համար արեւմտեան աշխարհին վերազինումը :

Երանի թէ սխալած ըլլային : Շ.

Թուրքիա մտահոգ ներսէն եւ դուրսէն

Le Mondeի աշխատակիցներէն Պ. Էտուար Սապլիէ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, յօդուածաշարք սկսած է հետեւեալ խորագրով .— «Թուրքիա, Արեւմուտքի պահակը »:

Նկարագրելէ վերջ Մ. Քէմալի կատարած յեղափոխութեան հետեւանքները, Սթամպուլը եւ իր հմայքը, իբրեւ նախկին մայրաքաղաք եւ մտաւորական կեդրոն, յօդուածագիրը կը պարզէ Թուրքիոյ անմիջական հոգերը .—

Այսօր Թուրքիոյ ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է իր սահմաններուն վրայ: Ռուսերը կը պահեն իրենց ճնշումը Նեղուցներուն եւ հայկական նահանգներուն վրայ: Պուլկարները կ'արտաքսեն իրենց Թրքախօս հպատակները: Իրան եւ արաբական երկիրները կը մշտնջենաւորեն պատմական հակակրութիւն մը: Միայն Յունաստանը կայ որ, հասարակաց վտանգին առջեւ, որոշ չափով մօտեցած է Թուրքիոյ: Ազգայնական մեկուսացման վրայ կ'աւելնայ ռազմագիտական պատասխանատուութիւնը.—իբրեւ պահակները Նեղուցներուն, Թուրքերը յուսահատօրէն կը փնտռեն ամէն ինչ որ կրնայ զօրացնել իրենց կոչումը :

Անշուշտ այս կացութիւնը պիտի ազդէր հոգեվիճակին վրայ: Լրտեսական ախտը կը ճարակի բուռն կերպով: Մինչեւ վերջերս ոչ – Թուրքերը իրաւունք չունէին դուրսէն լուր առնելու իրենց անթելով: Ցանցեր կը փակեն Վոսփորի մուտքը: Տեսականօրէն որեւէ նաւ չի կրնար ներս մտնելու փորձ կատարել առանց ուղեցոյցի: Բայց Ռուսերը միջոցներ կը գտնեն այս կանոնը արհամարհելու : Յաճախ իրենց նաւերէն մէկը կուգայ կը բռնուի ցանցերուն մէջ, կը վճարէ տուգանքը եւ կը վերսկսի յաջորդ անգամ: Երբեմն նաւ մը կուգայ կը խրի ծովափը, եւ մամուլը անմիջապէս կ'աղաղակէ,— «Հինգերորդ զո՛ւնդ»:

Ռուս՝ կը նշանակէ նախայարձակում: Բոլոր ճառերուն, յօդուածներուն մէջ, ան չար ոգին է, քաւութեան նոխազը, եւ կամ, եթէ կ'ուզէք ... « Մոսկովի գլուխը», ինչպէս կ'ըսեն Թուրքերը (վուրբն ապալըյա) :

Յետադիմական շարժումը

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (1 Յուլիս) կ'իմանանք թէ ցարդ հսկողութեան տակ առնուած են 150 աղանդաւորներ: Քննութիւնները կը շարունակուին: Երիտասարդութիւնը հրապարակային ժողով մը սարքած է Անգարայի մէջ: Բազմաթիւ կուսակալներ եւ ապահովութեան տեսուչներ Անգարա հրաւիրուած են:— Անգարայի մէկ մզկիթին մէջ երիտասարդ մը, Հիւսէյին, բեմ բարձրանալով անարգած է Մ. Քէմալը եւ կառավարութիւնը: Ներկաները զինքը բեմէն վար առնելով, քիթը բերանը արիւնած են :

× Պալըքէսիրի մէջ ալ մոլեռանդական շարժումը ծայր տուած է: Վերջին օրերս գդակ դրած գիւղացիներ սկսած են քաղաք իջնել: Ոստիկանութիւնը կը հաւաքէ այդ գդակաւորները, որոնք կ'երեւին մասնաւորաբար փաղարներու մէջ: Պալըքէսիրի մէջ ձերբակալուած են Գատիրի աղանդին պատկանող երկու հոգի, Պայրամ եւ Հասան Օկուզ, որոնք Հաթայէն եկած էին եւ կը ջանային միամիտ ժողովուրդը համոզել :

× Թիճանիները այսօր Անգարայի Ենիտօղան մզկիթին մէջ փորձեցին գրգռել ժողովուրդը, որ սակայն յարձակեցաւ իրենց վրայ եւ ծեծեց: Աղանդաւորները ըսին թէ Քէմալ Փիլաւօղլու Մէհտի մըն է, հետեւաբար կարելի չէ բանտարկել զայն :

Ուշագրաւ է որ բազմաթիւ արձաններ եւ կիսանդրիներ կան քաղաքին մէջ, բայց աղանդաւորները իրենց նշանակէտ կ'ընտրեն միմիայն Աթաթիւրքի արձանները: Այս ալ կը հաստատէ թէ մասնաւոր նպատակ մը ունին :

Ներքին նախարարը կ'ենթադրէ թէ Թիճանիները կը ներշնչուին արտասահմանէն, եւ կ'ուզեն Իրանի «Իսլամ ֆետայիներուն» նման շարժում մը յառաջ բերել :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ 50 միլիոն սթերլինի վարկ մը պիտի ստանայ Անգլիայէն, Ֆրանսայէն եւ Մ. Նահանգներէն :

Նորընտիր Ազգ. Ժողովին առաջին նիստը

Յունիս 17ին ընտրուած ազգ. ժողովի անդրանիկ նիստը տեղի ունեցաւ Եչ. կէսօրէ վերջ, աւանդական հանդիսութեամբ եւ նախագահութեամբ երիցագոյն երեսփոխան Պ. Էօժէն Փէպըլիէի (անկախ, 85 տարեկան), որ կարդաց բացման ճառը :

Ներկայ էին գրեթէ բոլոր նորընտիր երեսփոխանները, բացառութեամբ անդրծովեան ներկայացուցիչներու, որոնք չէին կրցած հասնիլ մայրաքաղաք: Ժողովասրահի կիսաշրջանակին մէջ դասաւորում չկար եւ երեսփոխանները, առանց աջակողմ կամ ձախակողմ նկատի ունենալու, նստած էին խառնիխուռն: Արդէն վէճի առարկայ է կողմերու ճշդումը: Զօր. տը Կոլի կուսակիցները, օրինակի համար, կը մերժեն նստիլ ծայրայեղ աջակողմի նստարաններուն վրայ: Առաջին անգամ ըլլալով ընտրուած երեսփոխանները մանաւանդ շուարած էին եւ չէին գիտեր ուր նստիլ, բարապաններն էին որ կ'առաջնորդէին զանոնք: Զօր. տը Կոլի եղբայրը ինկած էր համայնավարներուն մէջ :

Օրուան նախագահը իր բացման ճառով (զոր կ'ըսեն թէ, անընտրելի նկատուող իր զաւակը գրած է) յայտարարեց, թէ Ֆրանսա պէտք ունի ազգային փրկութեան կառավարութեան մը, աչքի առջեւ ունենալով ներքին ու արտաքին այն ծանրակշիռ խնդիրները, որոնք կը գտնուին օրակարգի վրայ: «Մեր պատմութեան մեծագոյն ողբերգութեններէն վերջն ալ, Ֆրանսա, տակաւին չէ գտած իր միութիւնը : Ձեզի կը վիճակի, տիկիններ եւ պարոններ, իրականացնել Ֆրանսացիներու համերաշխութիւնը, պատմութեան լոյսին տակ եւ ձեր խղճին առջեւ: Պատմութիւնը պիտի պատուէ անոնք, որ ծառացան թշնամիին դէմ եւ պաշտպանեցին Ֆրանսան: Պիտի պատուէ նաեւ զանոնք, որ թշնամիին հնազանդեցան հայրենասիրութեամբ եւ իրենց պարտականութեանց գիտակցութեամբ : Պէտք է վերահաստատել անաչառօրէն դատապարտուածներու պատիւը: Ասիկա պիտի նշանակէ թոյլ տալ դատաւորներուն, որպէսզի անգամ մըն ալ քննեն դատը անոր, որ բանտարկուած էր Իէօ կղզին »:

Այս խօսքերուն վրայ, համայնավար երեսփոխան Պ. Թուրնէ բացագանչեց.— « Անկցի Վիշին, անկցի Փեթէնը»: Իսկ աջակողմը փոխադարձեց.— «Ամօթ է, լռեցէք»... Ուրիշներ կ'աղաղակէին.— «Դուք Ֆրանսացի չէք, Ռուս էք »:

Առաջին ու վերջին այս միջադէպով ալ փակուեցաւ ժողովի անդրանիկ նիստը, որ տեւեց 25 վայրկեան, Գչ. օր տեղի պիտի ունենայ ժողովի մնայուն դիւանին ընտրութիւնը: Նոյն օրը պիտի հրաժարի կառավարութիւնը :

Առաջին հանդիպում՝ վաղը

Բոլոր պատրաստութիւնները տեսնուած են եւ վաղը, կիրակի, Քաօսէնկի մէջ, իրենց առաջին հանդիպումը պիտի ունենան դաշնակից եւ չինեւքորէական բանագնացները, զինադադարի պայմանները ճշդելու համար: Զօր. Ռիճուէյի պահանջին վրայ, կարմիր հրամանատարները ամէն երաշխիք տուած են դաշնակից երեք պատուիրակներու եւ երկու թարգմաններու ապահովութեան համար: Մինչեւ Քաէսոնկ ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի Սէուլէն օդանաւով, եթէ եղանակը թոյլ տայ, այլապէս պիտի ճամբորդեն զինուորական ինքնաշարժերով, սպիտակ դրօշներ պարզած :

Վերջին 24 ժամուան ընթացքին աննշան կռիւներ միայն տեղի ունեցած են ռազմաճակատին վրայ: Տարօրինակ կերպով, կարճ կռիւ մղուած է Քաէսոնկի աւերակներուն մէջ, ուր դաշնակից երկու ջոկատներ մտած էին ճամբան մաքրելու եւ բանագնացներու ճամբորդութիւնը դիւրացնելու նպատակով: Կարմիրները կրակ բացած են այս երկու ջոկատներուն վրայ, բայց կռիւը երկար չէ տեւած :

Իրան չընդունիր Միջազգային ատեանին վճիռը

Լա Հէյի Միջազգային Ատեանը Յուլիս 5ին արձակեց իր վճիռը՝ անգլեւիրանեան վէճին առթիւ: Միջին ճամբայ մը բռնելով, ատեանը հետեւեալ միջոցները կ'առաջարկէ, իբրեւ առժամեայ կարգադրութիւն .—

1.— Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը պարտի շարունակել քարիւղին շահագործումը՝ իր ներկայ պաշտօնէութեան գլխաւորութեամբ, փոփոխումներ կատարելով փոխադարձաբար :

2.— Երկու կառավարութիւնները պէտք է զգուշանան որեւէ տնօրինութենէ որ կրնայ խափանել քարիւղի յանձնումը՝ համաձայն ազգայնացումէն առաջ եղած կարգուսարքին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԵՐԵՐԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ

Յունիս 2ին լոյս տեսաւ «Յուսաբեր»ի բացառիկ թիւը, նուիրուած Հայ երիտասարդութեան:

Ասիկա առաջինը չէ իր տեսակին մէջ, ոչ ալ վերջինը պիտի ըլլայ անշուշտ: Քանի մը տարիէ ի վեր «Յուսաբեր» բացառիկ թիւեր կը հրատարակէ, նախաձեռնութեամբը եւ քրտնաջան աշխատանքովը Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան Եգիպտոսի Կեդր. վարչութեան:

Վերջին բացառիկը առաւելութիւններ ունի իր նախորդներուն վրայ թէ բովանդակութեամբ, թէ տպագրութեամբ եւ թէ պատկերազարդումով: Բազմաթիւ նիւթեր, գրուած երիտասարդներու եւ պատանիներու կողմէ, դուրս մնացին այս թիւէն տեղի չգոյութեան պատճառաւ:

Ընդամէնը 36 մեծադիր էջերով, ճոխ, այլազան ու հետաքրքրական բովանդակութեամբ, Յունիս 2ի բացառիկը ամբողջովին պատրաստուած ու հրատարակուած է Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան Եգիպտոսի Կեդր. Վարչութեան կողմէ: Կարելի է ըսել, թէ այս հրատարակութիւնը, թէ ըստ էութեան, թէ ըստ ձեւի, պատիւ կը բերէ մեր շրջանի երիտասարդութեան:

Յոյս ունինք, որ յաջորդ թիւերը միայն յաջողութիւն մը պիտի չըլլան, այլ նաեւ յաղթանակ մը: Տարին չվերջացած՝ մենք արդէն փոխադրուած կ'ըլլանք մեր տունը: Յոյս ունինք նոյնպէս, որ տարեվերջին մեր նոր մամուլը, տողաշար մեքենաները սկսած կ'ըլլան «բանիլ» ի փառս հայ գրականութեան եւ մշակոյթին:

Գալ տարի մեր նոր Տան մէջէն պիտի հեռարձակուի ուրեմն Հայ Երիտասարդութեան խօսքը ի սփիւռս Հայ աշխարհի:

Այս հեռանկարը կը խանդավառէ մեզ անոր համար, որ Հայ երիտասարդութեան ներկային մէջ մենք կը տեսնենք ոչ միայն մեր՝ երէցներուս, այլ եւ հայ ժողովուրդի ապագան:

Բացառիկին կցուած է կոչ մը Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան Եգիպտոսի շրջանի Կեդր. վարչութեան կողմէ: Իր խօսքը ուղղելով Արտերկրի (ինչու ոչ նաեւ երկրի) բոլոր այն երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք կը հաւատան մեր ժողովուրդի լուսաւոր ապագային: Կեդր. վարչութիւնը կը հաստատէ, իբրեւ ազգային ուխտ, Հայ Ազգի ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱՇԿԱՆԴ ապրելու ոչ միայն տենչը, այլ եւ իրաւունքը:

Կոչը ոգեկան արժէք կը նկատէ թէ Ազգը, թէ հայրենիքը, որոնք իրենց մէջ կը պարունակեն իրականութեան մը ուժը եւ կամքի մը ուժը: Երկուքին համար ալ կը պահանջէ կեանքի «ամենաթանկագին բանը»՝ Ազատութիւնը:

Ազատութիւն՝ ոչ թէ դուրսը, հայրենիքէն հեռու, ուր մենք ոչ հողային պահանջներ ունինք, ազգային, այլ ներսը, հայրենիքին մէջ, ուր թէ հողային պահանջներ ունինք, թէ ազգային:

Այս ուխտը սրբագործուած է մեր բիւրաւոր նահատակներուն արիւնով եւ դարձած է դրօշ մը, զոր ծերերը կը փոխանցեն աճաւասիկ երիտասարդներուն եւ զոր երիտասարդները իրենց կարգին պիտի փոխանցեն իրենցմէ վերջիններուն:

Բան մը ունենալու համար, նախ այդ բանը ձեւակերպել պէտք է, ապա զայն ուզել պէտք է, վերջապէս անոր համար տքնիլ եւ զայն առնել պէտք է:

Այդ «բան»ը յստակ կերպով իր կոչին մէջ ձեւակերպած է Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեան Եգիպտոսի Կեդր. վարչութիւնը եւ հիմա կ'ուզէ աշխատիլ, գործել ու տքնիլ զայն ձեռք բերելու համար:

Ամբողջական հայութիւն՝ ամբողջական Հայաստանի մէջ. ահա այն դրօշը, որուն հովանին ունին իրենց վրայ թէ ծերերը, թէ երիտասարդները:

Հայոց լեզուին մէջ չկայ ուրիշ բառ մը, որուն համար հայ ժողովուրդը այնքան առատօրէն արիւն թափած ըլլայ, որքան թափած է այս հինգ բառերուն համար:

Մեր բովանդակ պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ տարեգրութիւնը այն ահեղ Դիւցազնամարտին, զոր քառասուն դարէ ի վեր կը մղէ մեր ժողովուրդը՝ միշտ յանուն այս հինգ բառերուն:

Հայ երիտասարդութիւնը ինքզինք տէրը կը համարէ ահա մեր հայրերէն, մեր նախահայրերէն մեզի կտակուած այդ Սրբազան Ուխտին:

Այս կէտին մէջ իրարու հետ համաձայն են հիներն ու նորերը, ծերերն ու երիտասարդները, եկածներն ու գալիքները: Այսինքն՝ անցեալը, ներկան եւ ապագան:

Ազգին զաւակները անխտրաբար արիւն թափեցին այդ Ուխտը իրագործել աշխատելու համար: Ուստի՝ ան միայն մէկ դասի, միայն մէկ հատուածի, միայն մէկ կուսակցութեան չի պատկանիր: Կը պատկանի Ազգին բոլոր դասերուն, բոլոր հատուածներուն, բոլոր կուսակցութիւններուն: Ամբողջովին, եւ ոչ թէ անոր մէկ մասին:

Հինի եւ Նորի հարցը գրական հարց մը չէ մեզի համար, այլ ազգային հարց մը:

Ազգային կոչուած այս հարցը խորհրդանշական ձեւով մը ներկայացուցած է Վիկտոր Հիւկօ, ԺԹ. դարու մեծագոյն դիւցազներգակը, ինչպէս որ կը կոչէ զայն արժէքաւոր ու ինքնատիպ քննադատ մը՝ Տընի Սօրա:

Հիւկոյի անկորնչելի երկը՝ « Թշուառներ »ը՝ որոշ շրջանի մը եւ որոշ մարդոց պատմութիւնը չէ, այլ բոլոր դարերուն եւ բոլոր ժողովուրդներուն: Մարդկային առաքինութիւններու եւ մարդկային թշուառութիւններու գումարն է ան, գումարը հերոսութիւններու եւ վատութիւններու, յաղթանակներու եւ պարտութիւններու, յառաջդիմութիւններու եւ յետադիմութիւններու, յարձակումներու եւ նահանջներու:

Ինք էր, Մեծ Հիւկօն, որ յեղափոխական զգացումը բարոյական զգացում մը նկատեց եւ ոչ միայն քարոզեց, այլեւ ապրեցաւ այդ զգացումը իր բովանդակ կեանքին մէջ:

Արդ, ԺԹ. դարու այս մեծագոյն դիւցազներգակը երկու հրահանգիչ դասեր կուտայ մեզի իր «Թշուառներ»ուն մէջ: Առաջինը կը վերաբերի ծերերուն, երկրորդը՝ երիտասարդներուն:

«1832ի յեղափոխութեան ատեն, — կը գրէ Հիւկօ — հազար երկու հարիւր զինուորներու համազարկին տակ ինկաւ 80ամեայ ծերունի մը, Մապէօֆ երբ դրօշակը ձեռքը կը բարձրանար պատնէշին վրայ՝ հոն տնկելու համար զայն, մինչ երիտասարդ ապստամբները կը վարանէին այդ դրօշակը ցցելու պատնէշին գագաթը: Այն ատեն ապստամբներու պետը ըսաւ. «Ահա այն օրինակը զոր ծերերը երիտասարդներուն կուտան: Մինչդեռ մենք կը վարանէինք, եկաւ ան. մինչդեռ մենք կը նահանջէինք, առաջ անցաւ ան: Ծերութենէն դողացողները ահա այս դասը կուտան վախէն դողացողներուն»:

Ասիկա ծերերուն, 80ամեայ Մապէօֆներու յեղափոխութիւնն էր: Բայց կայ նաեւ երիտասարդներուն, Մարիուսներու յեղափոխութիւնը:

Դարձեալ Հիւկօն է, որ կը պատմէ.

— «Նոյն յեղափոխութեան օրերուն, Ժան՝ Սէն - Մէրի պատնէշին մէջ իրմէ հաց ուզող ապստամբներէ, ուտելիք գոչող մարտիկներէ շրջապատուելով, կը պատասխանէր անոնց. «Ի՞նչ հարկ ուտելու. ժամը երեքն է, չորսին պիտի մեռնինք»:

Ահա նաեւ «վախէն դողացող»ներուն դասը ծերութենէն դողացողներուն:

Երկու դասերն ալ պատկերալից են եւ ուսանելի: Մեր յարգանքին ու հիացումին արժանի են միշտ թէ անոնք, որ դրօշակը ձեռքը բարձրացան պատնէշին վրայ, եւ թէ անոնք, որ ըսին. — «Ի՞նչ հարկ ուտելու. ժամը երեքն է, չորսին պիտի մեռնինք»:

Մեր ծերերը չնահանջեցին բնաւ. առաջ անցան միշտ, իսկ մեր երիտասարդներուն համար ամէն վայրկեան ժամը երեքն է:

Ոչ ծերերը ետ կը մնան երիտասարդներէն, ոչ երիտասարդները՝ ծերերէն: Թէ առաջինները եւ թէ երկրորդները «արժանեաց խաչ» ունին իրենց կուրծքին եւ խոր սպիներ՝ իրենց դէմքին վրայ կամ հոգիին մէջ:

Այսպէս կ'ըմբռնենք մենք հինի եւ նորի պայքարը, որ արժանիքի, տարիքի, ըմբռնումի հարց մը չէ:

Հիները չեն ուզեր իրենք զիրենք պարտուած համարել, նորերը՝ նոյնպէս: Երկուքն ալ կը կռուին յաղթելու համար: Երկուքն ալ բարձր կը պահեն իրենց դրօշը՝ զայն օր մը պատնէշին գագաթը տնկելու համար: Երկուքին ալ ճամբան նոյնն է, նոյնն է նաեւ իրենց մեկնակէտը, ինչպէս ժամկէտը: Նպատակին պիտի հասնին ձեռք ձեռքի եւ սիրտ սրտի: Համակամ ու համախումբ:

Իր նոյն մեծակշիռ գործին՝ «Թշուառներ»ուն մէջ, դարձեալ Հիւկօն է, որ կ'ըսէ տեղ մը իր հերոսներէն մէկուն համար. «Հայր - մայր ունի, բայց որբ է»:

Այդպէս են նաեւ մեր երիտասարդները. հայր մայր ունին, բայց որբ են:

Որբ են, որովհետեւ իրենց կը պակսի գլխաւոր Հայրը եւ գլխաւոր Մայրը — Հայրենիքը:

Անոնք կ'ուզեն ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ»:

Մենք ալ:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ամպրոպը

Այս տարի անվերջ փոթորիկները տակնուվրայ ըրին երկիրը, թանձր ամպերով եւ տեղատարափ անձրեւներով: Քիչ մըն ալ այդ մասին խօսինք:

Ի՞նչ կազմութիւն ունին ամպերը: Շատեր պիտի ըսեն — մթնոլորտին վրայ առկախ գոլորշիներու լեռնակուտակ դէզեր են:

Սխալ է այդ կարծիքը: Ամպերը մեր գիտցած ջուրի շոգիին կազմութիւնը չունին. ոչ ալ երկրիս երեսը տեղի ունեցող շոգիացումներու ուղղակի արդիւնքն են: Անշուշտ գիտած էք ուեէ շոգիացում: Շոգին հակամէտ է բարձրանալու դէպի վեր: Որովհետեւ օդին գրեթէ կէս ծանրութիւնը ունի: Եթէ օդը առնենք իբրեւ միաւոր, շոգիին համեմատական ծանրութիւնը կ'ըլլայ 0.62: Ան քիչ մը բարձրանալէ վերջ իր բաղկացուցիչ տարրերը կը լուծուին օդին մէջ եւ կը դառնան օդին նման թափանցիկ ու անտեսանելի: Անշուշտ ոչ ոք կը կասկածի թէ մեզ շրջապատող օդը կը պարունակէ շոգիի որոշ քանակութիւն մը կազային վիճակի մէջ որուն համեմատութիւնը կը տարբերի համաձայն ջերմութեան ու խոնաւութեան:

Ամպերը, ընդհակառակն կազային կազմութիւն չունին, այլ ջուրը հոն կը ներկայանայ հեղուկ վիճակի մէջ շատ մանր կաթիլներով որոնց իւրաքանչիւրը իր մէջ կը կրէ ընդհանրապէս ժխտական ելեկտրականութիւն:

Գիտենք որ բնագիտական օրէնքով նոյն հոսանքը կրող երկու մարմիններ իրար կը վանեն: Այս յարակցութեամբ կարելի է բացատրել այդ մանրիկ կաթիլներու ներքին հաւասարակշռութեան պարագան: Այդ օրէնքին շնորհիւ է դարձեալ որ անհաշուելի ծանրութեամբ ջուրի մթերումներ առկախ կը մնան մթնոլորտի վերին խաւերուն մէջ, տարուբեր՝ հովի հոսանքներէն: Ամպերը կը բաժնուին չորս գլխաւոր խմբաւորումներու՝ համաձայն իրենց արտաքին ձեւերուն ու գոյնին: Այսպէս կան գռուզ ամպեր (cirrus) որոնք բուրդի ծիւերու կամ փետուրներու կը նմանին եւ օդի փոփոխութեան յայտարար են: 2) Կուտակ ամպեր (cumulus) որոնք լեռնանման ճերմակ կոյտեր կը ձեւացնեն եւ արեւածագին կամ մայրամուտին կ'անհետանան: 3) Բյարդ ամպեր (stratus) որոնք երկար հորիզոնական եւ կարմրագոյն կ'ըլլան: Եւ վերջապէս թուխպ ամպեր (nimbus) որոնք սեւորակ կամ գորշ գոյն մը կ'ունենան առանց որոշ ծիրի եւ անձրեւաբեր նկատուած են:

Այժմ տեսնենք թէ ինչպէս յառաջ կուգայ ամպրոպը կամ փոթորիկը: Առոր գլխաւոր պատճառը պէտք է փնտռել ամպերու պարունակած ելեկտրականութեան եւ ելեկտրամագնիսական ճառագայթումներու մէջ: Այս ճառագայթումները յառաջ կը բերեն հասարակ մարմիններու մասնիկներու (molécule) խորտակում՝ երկու անհաւասար մասերու: Այս երեւոյթին հետեւանքով հիւլէներու ներքին հաւասարակշռութիւնը կը խախտի: Նոյնը կը պատահի նաեւ ամպերու մէջ, ուր ջրային հիւլէները անկայուն ու յարափոփոխ վիճակ մը կը ստանան:

Ամպրոպային ամպերը որ 1000 — 1500 մեթր բարձրութեան վրայ կ'ըլլան, եռանկիւնաձեւ տեսք մը կ'ունենան եւ դիւրաւ կը զանազանուին, իրենց սպառնագին մութ գոյնով: Անոնք կուտակ եւ թուխպ կազմութիւն մը կը ներկայացնեն: Հասարակ ամպերէն ծանր են իրենց ջրային կաթիլներու խոշորութեամբ եւ ելեկտրականութեամբ ալ ուժգնօրէն բեռնաւորուած: Այս տեսակէտով կարելի է զանոնք անուանել ելեկտրական բնական խտացուցիչներ: Միւս կողմէ, հաստատուած է որ երկրիս մակերեսը օժտուած է ժխտական ելեկտրականութեամբ:

Արդ, ի՞նչ կը պատահի փոթորիկի պահուն: Այդ ամպերը որ բեռնաւորուած են ելեկտրական ահռելի զօրութեամբ մը, իրարմէ կը բաժնուին երկրիս մակերեսէն միլիոնաւոր վոլթայի ուժի մը միջոցաւ: Երբ ամպերը իրենց ծանրութեամբ աւելի վար իջնեն եւ անցնին հաւասարակշռութեան սահմանը, այն ատեն երկրիս մակերեսը, որ նախապէս ժխտական ելեկտրականութեամբ օժտուած էր, բնագիտական օրէնքի մը բերումով այդ ուժը կը փոխուի դրական ելեկտրականութեան եւ դէպի իրեն կը քաշէ ամպերը: Այն ատեն կայծակը կը յայտնուի, սաստիկ հով մը կը փչէ ու անձրեւը խոշոր կաթիլներով կը խուժէ դէպի երկիր: Փոթորիկը կը շարունակուի մինչեւ որ վերահաստատուի հաւասարակշռութիւնը ամպերու միջեւ եւ երկրին հանդէպ, ամպերու պարունակած աւելորդ ելեկտրոններու երկրին փոխանցումով:

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ հիւանդանոց մտաւ Դշ. օր, գործողութեան մը ենթարկուելու համար: Այս առթիւ երկու ոչխարներ մորթուեցան: Վարչապետը եւ նախարարները Շահին ընկերացան մինչեւ հիւանդանոց: Մոլլա մը աղօթեց որպէսզի Աստուած պահէ երիտասարդ արքան:

97 ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ սարքուած էին Գերմաններու կողմէ, 1944 Յունիս 9ին, Թիւլի մէջ, — տասնական՝ իւրաքանչիւր պատշգամէ: Պոլոտյի զինուորական ատեանը սկսաւ դատել երկու SSներ: Գլխաւոր պատասխանատուները, զոր. Հայնց Լամմէրտինկ եւ հարիւրապետ Քոմախտ փախած են:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Կիրակի օր Cercle Militaireի սիրուն սրահը հաւաքած էր Փարիզի Վասպուրականցիներու մեծ մասը: Անշուշտ ոչ — Վասպուրականցիներ, ալ եկած էին փոխարինելու բացակայ « Հայրենասէր – ները» եւ թէ վայելելու մեր կորսուած հայրենիքին այդ աննման բնագաւառին համն ու հոտը, իր բաղարջովն ու իր երգերովը:

Պ. Զիթունի բացաւ հանդէսը բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը, որ էր հիմնաւորել նո – րակազմ Հայր. Միութիւնը եւ իրարու մօտ բերել, Վարագայ լերան շուքին տակ, Բզնունեանց ծովուն ափը երազող կարօտակէզ հայրենակիցներ: Անշուշտ մաղթելով որ այդ պատրանքները իրակա – նութեան վերածուին օր մը:

Այգեստանի խաղողով շինուած էր կարծես գինին, զոր երիտասարդ Օրիորդներ ժրաջան ու փութկոտ, կը մատակարարէին հանդիսականնե – րուն: Իսկ Շատախցի բաղարջավաճառը չէր հասներ բոլորը գոհացնելու: Մանաւանդ որ այդ համեղ խմորեղէններուն շնորհիւ նուէրներ շահող – ներ ալ պակաս չէին:

Գեղարուեստական բաժինն ալ համով էր, Օր. Ճինճեանի դաշնակով Օր. Կաւլաբենցի երգերով, (մանաւանդ Շուշոն), Պ. Գարեգինի թառով (Տըլէեաման, եւն.) եւ փոքրիկ ներկայացումով մը, « Խենդերու բժիշկը» (Օր. Խոլչեան, Պ. Պ. Պըշ-տիկեան, Ա. Պետրոսեան եւ Մինասեան): Հայկական պարեր մասնակցութեամբ հանդիսական – ներուն խանդավառութիւն ստեղծեցին, մթնոլորտը ջերմացնելով: Իսկ եւրոպական պարերը, ո – րոնց չափն ու կշռոյթը կախուած է նուագախումբին «ստիճանէն», կ'ենթադրենք որ գոհ ձգեցին մինչեւ կէս գիշեր պարող զոյգերը:

Վասպուրականի հայրենակցականը որուն երկրորդ ձեռնարկն է այս, անշուշտ պիտի զարգանայ աստիճանաբար, եթէ նոյն իսկ «հերձուածողներ» փորձեն մոռնալ « Ա՛խ Վասպուրական, տխուր Հայաստան »ը:

Ներկայ թղթակից

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սիրելի «Յառաջ», Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած էր իր տարավերջի հանդէսը Յուլիս մէկին, Խրիմեան սրահին մէջ: Հանդէսը բացառիկ էր, երեք տարբեր պատճառներով:

Առաջին.— Հանդէսին բացումէն վերջ (Փամ փոռոտան), աշակերտները եղան հանդիսատեսներ, իսկ մեծերը դերակատարներ, նախկին սաներ՝ մեծ մասը Խրիմեանդպրոցէն:

Երկրորդ.— Հայ արիներ եւ արենոյշներ, ղեկավարութեամբ Պ. Փանոսիկ Փանոսեանի ներկայացուցին Շէյքսփիրի գրուածքներէն «Ընդելացած ջատուկը»:

Երրորդ.— Տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւններ, աշակերտուհի մը Օր. Ծաղիկ Մինասեան ստացաւ նախակրթարանի ուսման համապատասխան վկայականը, իսկ 9 յառաջադէմ աշակերտներու տրուեցան զանազան գիրքեր, իբրեւ նուէր ուսուցիչ Պ. Բիւզանդ Թաշճեանի կողմէ:

Մէջ ընդ մէջ եղան մեներգներ ու արտասանութիւններ: Նախկին սանուհիներէն Տիկին Ա. Ճանիկեան, Օր. Շ. Պէնկեան երգ, Օր. Ղուկասեան արտասանութիւն, իսկ երկու սիրուն փոքրիկներ Հայկօ Գարաեան եւ Յովնան Ճանիկեան յաջող արտասանութիւններ եւ մեներգներ ըրին ջերմ ծափեր խլելով:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կրթական մարմինը աշակերտներուն բաժնեց նարինջ եւ նախընթրիք, իսկ հանդիսականներուն ալ մէկ մէկ նարինջ, Վարդավառի առթիւ:

Հանդէսին յաջողութիւնէն ոգեւորուած, մեր հայրենակիցներն ալ գնահատեցին կատարուած աշխատանքը իրենց նուէրներով: Ահաւասիկ ցանկը.— Պ. Պ. Յովսէփ Աչիգեան, Յովհաննէս Ղազարեան երկերկու հազարական ֆրանք, Գէորգ Մինասեան, Տիկին Գալիկեան, փոքրիկ Հայկօ Գարաեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Գէորգ Անկիցեան, Հրաչ Հանտալեան, Նշան Դարբինեան, Տիկին Տէրտէրեան, Հայկ Բանիկեան հազարական ֆրանք: Մ. Նոզուտեան 550 ֆրանք, Դանիէլեան, Եզօ Մինասեան, Պաղտասար Պալեան, Սարգիս Գճիրեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, Յարութիւն Շիրվանեան, Փանոսիկ Փանոսեան հինգ հարիւրական ֆրանք, Տիկին Ճիէրճեան 300, Արշակ Դանիէլեան 200 ֆրանք:

Սիրելի «Յառաջ», Թոյլ տուր հրապարակաւ բոլորին ալ շնորհակալութիւններ յայտնելու յանուն Կրթական մարմինին, ինչպէս եւ Հայ Արենուշներուն, արենոյշներունեւ շրջանային պետ Փ. Փանոսեանին, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին:

Համազասպ

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ, 2 Յուլիս.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ անցած շաբաթ երեկոյ «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ: Տիկին Ա. Մաղաքեան քանի մը խօսքերով բացատրեց երեք դպրոցներու վիճակը եւ աւելցուց.

— « Քսան տարի է որ Կապոյտ Խաչը ունի իր սեփական դպրոցները այս գաղութին մէջ: Քսան տարի է որ կը ճգնինք բան մը սորվեցնել մեր մայրենի լեզուէն այս մատաղ սերունդին: Հակառակ մեր այս ջանքերուն, դժբախտաբար շատ մը ծնողներ անտարբեր են իրենց զաւակներուն հայեցի կրթութիւն ստանալու հանդէպ: Տարուան սկիզբը մեր աշակերտներուն թիւը շատ աւելի էր քան տարուան վերջը: Շատ մը աշակերտներ խոյս կուտան հայկական դպրոցէն ու կ'իյնան փողոցները: Եւ ծնողներ կան որ քար լռութիւն կը պահեն այս ահաւոր չարիքին հանդէպ ...»:

Հ. Յովհ. Վ. Լեւոնեանի առաջնորդութեամբ աշակերտներէն լսեցինք բազմաթիւ մանկական եւ հայրենասիրական երգեր, արտասանութիւններ եւ ոտանաւորներ: Մարդ որքան կ'ուրախանայ այս օտար ափերուն վրայ, երբ կը լսէ մեր մատաղ սերունդին բերնէն մայրենի լեզուին թոթովանքը: Տղաքը ներկայացուցին «Խէջոյի Թուղը»: Դերակատարներն էին Յ. Այանեան, Մ. Թորոսեան եւ Յ. Տօնապետեան, երեքն ալ Նոր Սերունդ, շատ լաւ էին իրենց դերերուն մէջ:

Կարգով խօսք առին իրենց ուսուցիչները՝ Պ. Պ. Կ. Տէրմոյեան, Ս. Գալուստեան եւ Հ. Յովհ. Վ. Լեւոնեան: Երեքն ալ մեղադրեցին բոլոր այն ծնողքները, որոնք անտարբեր կը մնան իրենց զաւակներուն հայերէն կրթութիւն տալու մասին: Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ջերմապէս գնահատելով ընկեր Ս. Գալուստեանի ազգասիրական աշխատանքը (երեք տարիէ ի վեր կը դասաւանդէ քաղաքամէջի դպրոցին մէջ, անվճար), գրիչ մը նուիրեց իրեն ամավերջի առթիւ:

Ներկայ մը

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի միացեալ խումբին դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտ Chateau de Longevialleի գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ:

Ամառնային պայծառ օդը մեծ ուրախութիւն եւ յոյս ներշնչած էր մեր տղոց: Առտուն ժամը 9ին արդէն օթօքարերը լեցուած էին բազմութեամբ:

Կէս օրէն վերջ ժամը 3.30ին ընկեր Մարտիկ Պետոնեան քանի մը խօսքով բացուած յայտարարեց հանդէսը: Նոր Սերունդի տղաքը երգեցին « Յառաջ նահատակ»ը: Յետոյ տեղի ունեցան երգեր, պարեր, արտասանութիւններ, բոլորն ալ Նոր Սերունդի կողմէ: Ապրիք, տղաք եւ աղջիկներ Հայկազեան բարբառը անպակաս ըլլայ ձեր շրթներէն:

Ներկաները մեծ մասով երիտասարդներ էին: Եկած էին նաեւ Վիէնէն եւ Սէն Շամոնէն: Կարգով խօսք առին ընկերներ Բ. Խրիմեան, Միսաք Միրզէ եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը, որուն անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր: Բոլորն ալ խօսեցան Հայը Հայ պահելու մասին, եւ կոչ ըրին ծնողքներուն որ իրենց ճիգերը կրկնապատկեն եւ իրենց զաւակները Հայ մեծցնեն: Այո, սիրելի տղաք, մեր ամբողջական հայրենիքին չահը, ձեր օգուան ալ այդ կը պահանջեն: Վայ այն հայ երիտասարդին եւ կամ օրիորդին որ կ'ուրանայ իր ազգային ծագումը:

Կեցցէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւ անոր հովանաւորը՝ 60ամեայ հսկայ կաղնին:

Թղթակից

×

ԿԱՓ.— Գաղութիս միութեան նոր վարչութիւնը կազմուեցաւ Յունիս 29ին, հետեւեալ անդամներով.— Նախագահ՝ Տիկին Մակի Շօթիքեան, քարտուղար Պ. Թադւոր Թադւորեան, գանձապահ Յովհաննէս Անթանոսեան, անդամներ՝ Համբարձում Հարեան, Կարապետ Գայըդեան: Միութեան կանոնագիր - ծրագիրը կը մնայ անփոփոխ:

ՓԱՐԻԶԻ 2000ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի հիմնարկութեան 2000ամեակի յանձնախումբը Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ վարչութեան տեղեկացուցած է՝ թէ այս տարի մեծ պատրաստութեամբ պիտի տօնէ, Փարիզի երկհազարամեակը:

Բոլոր եկեղեցիներու զանգակները պիտի հնչեն այս կիրակի, 8 Յուլիս, ժամը 11էն սկսեալ:

Փարիզի Հայ. եկեղեցին ալ պիտի մասնակցի այս հանդիսակատարութեան, եւ քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Այս ազնիւ հոգիով օժտուած վեհապետը իր արժանապատուութեան եւ իր պարտականութիւններուն մասին շատ բարձր ըմբռնում ունէր, եւ Թուրք դեսպանութեան բացատրեց թէ ի՛նչ շատ մեկին պատճառներով չէր կրնար ընդունիլ նուաստացուցիչ ու անարդար այս պայմանները:

— « Ոչ իմ իրաւասութեանս, ոչ ալ հոս ոեւէ մէկուն կարողութեանը մէջ է, ըսաւ, այս քաղաքը յանձնելը: Ամէնքս ալ պատրաստ ենք մեռնելու եւ առանց ցաւելու պիտի ձգենք այս աշխարհը »:

Կոստանդնուպոլսոյ անձնատուր ըլլալուն մասին ամէն յոյս կորսնցուցեր էր Սուլթանը եւ վճռած էր ամէն գնով վերջացնել գործը: Մայիս 27ի կիրակի կամ նոյնիսկ 26ի շաբաթ օրը, բանակին մէջ պատերազմական մեծ ժողով մը գումարուեցաւ ի ներկայութեան Մէհմէտի: Երկու հակառակ կարծիքներ պաշտպանուեցան: Մին՝ մեծ վէզիր Գանթարըը Խալիլ փաշայի կողմէ, ճարպիկ ու կորովի, բայց միեւնոյն ատեն անպատմելի նենգամիտ անձնաւորութիւն մը, որ Սուլթանէն վերջ առաջին կարգը կը գրաւէր ժողովին մէջ, իսկ միւսը՝ Զականօս փաշայի կողմէ, որ մեծ վէզիրին կատաղի հակառակորդն էր: Ծանօթ է մեզի թէ թշնամութիւններու սկիզբէն իսկ Խալիլ փաշա, յառաջացեալ տարիքով մարդ, շարունակ հակառակ երեւցած էր պաշարման, վախնալով արեւմտեան միջամտութենէ մը:

Ասկէ զատ, քրիստոնեաներուն գաղտնօրէն բարեկամ մարդու համբաւ մըն ալ ունէր, այնպէս որ թէեւ անիրաւ տեղը կ'ամբաստանէին զինքը թէ կը դաւաճանէր ը տիրոջ, շատ պատմագիրներ, ստոյգ կը նկատեն ասիկա: Ասկէ զատ, Մէհմէտ բնաւ չէր սիրեր զայն, որովհետեւ ան իր հօրը, Սուլթան Մուրատին խորհուրդ տուած էր զինքը Մանիսա աքսորելու: Թէեւ Պոլսոյ դիմադրութեան բացարձակապէս հոգեվարք վիճակի մէջ գտնուելուն հետեւանքով անհաւատալի կ'երեւայ մեզի այս բանը, սակայն Խալիլ, այս պահուն իսկ, բացորոշապէս արտայայտուեցաւ պաշարումը վերցնելու իմաստով:

Խալիլ երկար ճառով մը յիշեց թէ սկիզբէն ի վեր եւ շարունակ ինք դէմ կեցած էր այս զինուորական մեծ գործողութեան, եւ թէ երկար ատենէ ի վեր անոր ցաւալի վախճանը գուշակած էր:

Իր կարծիքով շատ ուժեղ կերպով պաշտպանուած էր Պոլիսը ու Յեյներու ու Լատիններու սերտ միութիւնը յաջողութեան ամէն յոյս կը չքացնէր: Եւ նոյն իսկ՝ եթէ կարելի ըլլար գրաւել քաղաքը, Արեւմուտքի ժողովուրդներն ու վեհապետները բնաւ պիտի չհանդուրժէին այս տեսակ նախատինքի: Ամէնքը իրարու ետեւէ պիտի հասնէին ու ամէնէն առաջ հունգարական բանակը ու վենետիկեան տորմիղը: Նոյնիսկ Ճենովացիները, հակառակ չէզոք մնալու իրենց այժմեան ճիգերուն, ճակատագրականօրէն կռուին պիտի խառնուէին, եթէ պատերազմը երկարէր:

Խալիլ վերջացուց իր ճառը, խրատելով իր տէրը որ քանի ժամանակ է, վերցնէ պաշարումը եւ հեռանայ: Վերջապէս ի՛նչ պէտք կար խանձելու՝ ժամանակէն առաջ վար առնելու համար այս հոյակապ պտուղը, որ հասունցածին պէս, արդէն ստոյգ որս մը պիտի ըլլար Սուլթանին:

(Թէթալտի կ'ըսէ թէ Թուրք բանակին մէջ գտնուող քրիստոնեաները նետերու ծայրը թուղթեր կը կապէին ու քաղաք կը նետէին ժամէ ժամ ժողովին մէջ խօսուածները իմացնելով անոնց):

Ալպանացի Զականօս փաշա, որ Սուլթանէն ու Խալիլ փաշայէն անմիջապէս վերջ երրորդ բարձը կը գրաւէր Օսմ. կայսրութեան մէջ, տարիքով աւելի պզտիկ էր վէզիրէն: Երկուքն ալ զարհուրելի մախանքով լեցուած էին իրարու հանդէպ: Եւ ի հեճուկս Խալիլ փաշայի, Զականօս ամենաբուռն հակառակորդ էր քրիստոնեաներուն: Խօսք առաւ իր կարգին եւ ուժգին ճառով մը պահանջեց վեհապետէն որ նոր եւ ամենակորովի թափով վերսկսի յարձակողականը:

Աղեքսանդրի օրինակը յիշեց, ըսելով որ ան շատ աւելի քիչուոր բանակով մը Աշխարհակալեց եւ Արեւմուտքէն գալիք ոեւէ օգնութիւն անկարելի գտաւ, յիշելով քրիստոնեայ վեհապետները իրարմէ բաժնող տեւական անհամաձայնութիւնները:

(Տար.)

3.— Եւկու կողմերը պէտք է զգուշանան որեւէ արարքէ որ կրնայ ծանրացնել կացութիւնը ։

4.— Խառն յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, յանձնումը ապահովելու եւ ծախքերը ստուգելու համար։ Կողմերէն իւրաքանչիւրը երկու անդամ պիտի նշանակէ այս յանձնախումբին համար ։ Հինգերորդ անդամը պիտի որոշուի փոխադարձ համաձայնութեամբ, եւ եթէ կարելի է՝ պիտի նշանակուի չէզոք պետութենէ մը։

Վճիռը միաձայնութեամբ տրուած չէ։ Ատեանին 12 անդամներէն երկուքը, Եգիպտոսի եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչները, ընդդիմացած են, դիտել տալով թէ Ատեանը իրաւասու չէ քննելու այս խնդիրը ։

Վճռագրին տրամադրութեամբ, Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան վճարելիք հատուցումները ի պահ պիտի դրուին դրամատան մը մէջ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ ։

Վճիռին ընթերցումէն անմիջապէս վերջը (ֆրանսերէն), Լա Հէյի պարսկական դեսպանը խօսք առնելով յայտարարեց․

— Մենք այս վճիռը կը նկատենք միջամտութիւն մեր ներքին գործերուն ։

Եւ աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը չեղեալ պիտի համարի Ատեանին տալիք բոլոր որոշումները ։

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ դահլիճը բացառիկ նիստ գումարեց, քննելու համար տրուած վճիռը։ Կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց․ — « Տրուած վճիռը որեւէ ազդեցութիւն պիտի չունենայ մեր որոշման վրայ՝ գործադրելու համար ազգայնացման օրէնքը» ։

Միջազգային ատեանին վճիռը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Անգլիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը ի հարկին Ապահովութեան Խորհուրդին պիտի դիմէ։ Դժգոհ են պահպանողականները, որոնք աւելի վճռական միջոցներ կը պահանջեն ։ Լա Հէյի վճիռէն առաջ, արտաքին նախարարը պատասխանելով երեսփ․ ժողովին մէջ եղած հարցումներու, յայտարարեց թէ անփոփոխ կը մնայ կառավարութեան դիրքը եւ թէ ընկերութիւնը երբեք միտք չունի ձեռնթափ ըլլալու ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԻՆ կուրաղիի գործողութիւնը կատարուեցաւ ամերիկացի վիրահատի մը կողմէ, աջակցութեամբ ուրիշ ամերիկացի բժիշկներու, որոնք Թեհրան հասած էին օդանաւով։ Արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի ։

ՓԱՐԻԶԻ 2000ԱՄԵԱԿԻՆ առթիւ պատուիրակութիւններ կը հասնին աշխարհի բոլոր մայրաքաղաքներէն։ Եկած է նաեւ Մոսկուայի քաղաքապետը ։

ՔԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ Թուրք բանաստեղծը, Նազըմ Հիքմէթ, որ Պուքրէշ փախած էր, Մոսկուա հասած է։ Առաջին խօսակցութեամբ իսկ մռայլ գոյներով նկարագրեց իր երկրին վիճակը, բռնութիւնները, գիւղացիներուն թշուառութիւնը ։

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւելեան շրջանէն ճամբայ ելած նաւ մը բռնկելով ջարդուփշուր եղաւ Շփրէ գետին վրայ։ Կ'ըսուի թէ ողջ ողջ վառած կամ խեղդուած են 50—100 հոգի, մեծ մասով մանուկներ ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան բացառիկ համագումարը վերջացաւ առջի օր։ Ժողովը որոշեց վարչապետութիւնը ստանձնել և կամ չմասնակցիլ ուրիշ կուսակցութեան մը վարած դահլիճին, եթէ չընդունին երեք վճռական պայմաններ ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը 24 ժամ պայմանաժամ նշանակեց, որպէսզի երկրէն հեռանան ամերիկեան դեսպանատան երկու պաշտօնեաները, (մէկը կին)։ Երրորդ վտարեալ մը Վիէննա կը գտնուի ։

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի հայ կաթողիկէ առաքելութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ կարդինալ Աղաջանեան ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ այս կիրակի ժամը 10.30ին, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ (Eglise de la Palud), Վարդանանցի 1500ամեակին առթիւ։ Իրիկունը՝ մասնաւոր ընդունելութիւն կաթող. եկեղեցւոյ սրահին մէջ (92 rue d'Aubagne) ։

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի Սէն Լու Կրան Փէնի մասնաճիւղը կազմակերպած է տարեկան դաշտահանդէս մը մեծ պատրաստութեամբ, այս կիր. Սէն Լու Կրան Փէնի Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ։ Ժողովրդական գիներ ։

ՏԱՐՕՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ.— Պ. Մեսրոպ Դաւիթեան Վարդավառի առթիւ այս կիրակի հոգեհանգստեան պատարագ մատուցանել կուտայ Տարօնի ընդհ. Նահատակներու յիշատակին, Սէն Մարթէնի եկեղեցին մէջ։ Կը խնդրէ Տարօնի Նահատակներու յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի։
Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ, (Jeu de Paume)։ Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան ։

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները ։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խաղեր ։ Ճոխ եւ աժան պիւֆէ ։

Հաղորդ. միջոց.— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք իջնել Ecouen ։

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը Յուլիս 15ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սթատ Օլիէ ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ց. Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին քննութիւնները տեղի կ'ունենան, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն սկսած, դպրոցի սըրահին մէջ ։

Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ։

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, կազմակերպուած է օթօքարով պտոյտ մը, դպրոցականներուն համար ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ցր. Կ. Խաչի դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։ Կը հրաւիրուին Տէսինի եւ Լիոնի Հայերը անխտիր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy)։ Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի ։

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ հոգաբարձութեան եւ ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Սէրէնկիւլեանի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Պօմոնի դպրոցի սըրահին մէջ։ Երգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւ պար՝ մանուկներու կողմէ։ Քրքջալից գաւեշտ մը կը ներկայացնէ Մարսէյլի Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբը։ Անակնկալներ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ա. Շահխաթունի կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իր ողբացեալ տիկնոջ

ՆԻՆԱ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Խումար Դարբինեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լուսիկեան եւ Համայն Դարբինեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան արարողութիւն Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամները եւ հանգուցեալն յիշատակը յարգողները ։

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԾԱԽՈՒ Է

1.— Սալօ մանժէ մը, արդիական, փոլիսանտր,
1.— Մաշին ա քուդր, «Սինկէր» (սայա) ։
1.— Թրիանքէօն K, 56:

Մատչելի գին։ Դիմել ճաշարան Րաֆֆի, 8 rue Maubeuge (9) ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadetի սրճարանի վերնայարկը։ (Շար. նախորդ օրակարգի)։

Հ. Յ. Դ. ՍԵՒԱԿ խումբի ժողովը այս շաբաթ ժամը 6ին, ընկեր Օշականի բնակարանը ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերները, այս շաբաթ, ժամը 20.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20ին, Bar du Globe, 7 bld. d'Athènes. Բարոյական ու նիւթական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն ։ Անոնք որ չեն վճարած իրենց 1950—1951ի անդամավճարը, կը զրկուին ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն։ Կը խնդրուի ներկայս իբր հրաւիրագիր ընդունիլ։ Նոյն ատեն գինեձօն հրաժարեալ վարչութեան կողմէ ։

ՀԱՄԱԽԱՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 71 րիւ Պօնէլի սրճարանին կից սրահին մէջ ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվառ Օտտոյի «Խատիսեան» խումբին ծովային պտոյտը Յուլիս 8ին, դէպի Sanari, Toulonի մօտ։

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ համակիրները։

Օթօքարի գինն է 200 ֆրանք, փոքրիկները, մինչեւ 10 տարեկան 100 ֆրանք։ Արձանագրուիլ ընկերուհի Մարիամ Մարգարեանի, ընկ. Սահակ Սահակեանի, ընկեր Յովսէփ Արզումանեանի մօտ։ Օթօքարը կը մեկնի առտուան ժամը 6ին, շաքարի գործարանին առջեւէն ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Միհրան Աբրահամեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ տագրոջ ողբացեալ ՍՈՂՈՄՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ (Մ. Նահանգներ) մահուան առթիւ։ Անոր յիշատակին կը նուիրեն 500 ֆրանք «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին եւ 500 ֆր. Հ. Յ. Դ. Անտոք կոմիտէին ։

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջի հանդէսը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, նախագահութեամբ տեսուչ Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեանի ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ընկերակցութեան բոլոր անդամները, այս կիրակի ժամը 1ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ունենալով միեւնոյն օրակարգը, Պարոն Վարդան Մէրճանեանի քահանայական թեկնածութեան հարցը։ (24 Յունիսի ընդհ. ժողովը տեղի չունեցաւ, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով)։

Այս անգամ ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ ժողովը պիտի նկատուի օրինաւոր ։

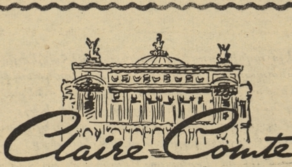

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. OPE. 80.34

ՄԻՇՏ ԱՇԽՈՅԺ, ԶՈՒԱՐԹ ՈՒ ԳՈՀ ԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄՈՎ՝

"ՇԻՐԱԿ,, ՕՂԻՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 8 JUILLET 1951 Կիրակի 8 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6503–Նոր շրջանի 1914
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կ՚արժէ՞ այդքան խրախանցում, լեզուական հարցին առթիւ: Թող Երեւանը իր գիտցած այբբէնը գործածէ, մենք ալ մեր աշխարհաբարով կը գրենք:

= Եթէ այսպէս շարունակուի, իրենց գիտցածն ալ պիտի մոռնան: Բարեհաճեցէք բաղդատել երէկուան եւ այսօրուան ռուսահայերէնը: Խնդիրը շատ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք ունի:

— Չարը կը խափանուի՞, եթէ կրակ տեղանք դուրսէն, անխնայ ձաղկելով զանազան վրիպումներ:

= Խոստովանեցէք որ չէք ըմբռնած վտանգին խորութիւնը: Շատոնց անցած է զանազան վրիպումներու, մարդանքներու շրջանը: Մալիկ չէնք - չնորհք ճակատ են յարդարած, իրենց քերխաչ գիտելիքները պարտադրելու համար: Մասնաւոր ծրագիրներ, օրէնքներ մշակած են, որոնց հետեւանքով ոչ միայն արեւելահայ լեզուն կ՚աղճատուի եւ կ՚աղարտուի, այլ եւ արեւմտահայ աշխարհաբարն ալ թանգարան կը նետուի:

— Մի մոռնաք որ ամէն վարչաձեւ իրեն հետ կը բերէ նոր յատկաբանութիւններ: Ֆրանսական յեղափոխութիւնն ալ չունեցա՞ւ իր նորաբանութիւնները, որոնք հայերէնի ալ թարգմանուեցան, Նահապետ Ռուսինեանի կողմէ:

= Ո՛ւր ֆրանսականը, ո՛ւր բոլշեւիկեանը: Առաջինը սահմանափակ, առժամեայ փորձ մըն էր, եւ հովի մը պէս անցաւ գնաց, սկսելով ամիսներու անուններէն: Բոլշեւիկեանը յատկապէս մշակուած եւ բռնի պարտադրուած քաղաքականութիւն մըն է, որ կը ձգտի միեւնոյն ձուլածոյ կաղապարին վերածել բոլոր լեզուներու բառագիտութիւնը, քերականութիւնը, շարադրութիւնը: [illegible] են շեղումներ, յապաւումներ կամ յաւելումներ կատարել, պետական լեզու ստեղծելու համար:

= Պետական լեզուներն ալ բնական օրէնք մը ունին, բոլոր ժողովուրդներուն մէջ: Կարելի չէ պետական լեզու ստեղծել խախտելով հիմնական կանոններ, թութակաբար հայերէնի վերածելով ռուսական, գերմանական, մինչեւ անգամ թաթարական յատկաբանութիւններ:

— Ի՞նչ ընեն, երբ բուն հայերէն բառը չեն գտներ: Ամէն լեզուի մէջ ալ փոխառութիւններ կը կատարուին: Հարիւրաւոր պարսկերէն, յունարէն, արաբերէն, ասորերէն եւն. բառեր կան արդի աշխարհաբարին մէջ:

= Միշտ միեւնոյն եղանակը: Փոխառութիւններ եղած են դարերու ընթացքին եւ մարսուած: Նորէն կրնան ըլլալ, եթէ անհրաժեշտ համարուի: Լեզուն կազմուած է արդէն: Ինչո՞ւ մուրացկանի տոպրակ մը կը կախեն իրենց վիզէն: Երեւանի թխած հարիւր օտար բառերէն ոչ իսկ հինգ հատ պիտի կրնաք ցուցնել, որոնց համազօրը չունենանք հայերէնի մէջ: Յաճախ քանի մը հատ, եւ շատ աւելի հարազատ, արտայայտիչ: Փոխ առնուած բառերուն կազմութիւնն անգամ տգիտութիւն կը մատնէ: Առէ՛ք որեւէ սովետահայ թերթ եւ բաղդատեցէք:

— Ինչո՞ւ անպատճառ մասնաւոր դիտում կը տեսնէք եղածներուն մէջ:

= Ապացոյց՝ երեսուն տարուան խառնիճաղանճը: Անհատները կրնան մասնաւոր դիտումներ չունենալ: Շատերուն մտաւոր պաշարն է որ պակաս կուգայ: Ուրիշներ աւեր կը գործեն ծուլութեամբ, սովորամոլութեամբ կամ յամառութեամբ: Իսկ երբեւ ընդհանուր կանոն, օրուան իշխանութեանց պատուէրներն են որ կը գործադրուին, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Եթէ Ռուսը, Վրացին կամ Ազէրին այսինչ բառը չունին եւ Մոսկուան վճիռ մը թխած է, կը պարտադրեն որ Հայն ալ գործածէ, նետելով իր ունեցածը:

— Դուք ալ կը հաստատէք թէ ամէն բան իրենց կամքէն կախուած չէ:

= Չարիք մը հաստատել՝ չի նշանակեր համակերպիլ: Կամովին գործեն թէ ակամայ, մեր տարրական իրաւունքն է ծառանալ կատարուած բարբարոսութեանց դէմ, որոնց հետքերը ազատ արտասահմանի մէջ ալ կ՚երեւան: Ով որ կը կմկմայ, կը տնտնայ այս ճակատին վրայ, մեքենաբար մեղսակից կը դառնայ զեղծարարներուն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԸ

Փարիզը փառաբանել չէ միտքս: Ան ամբողջ է ինքն իր մէջ, եւ աշխարհը կը փառաբանէ զայն իր ոսկիներն ու տոլարները հոսեցնելով ամառ թէ ձմեռ, «Կապտաւուն» ծովափներէն մինչեւ «փղոսկրեայ» կամ «ոսկեայ» ափերը այս գեղեցիկ երկրին:

Երկու հազար տարի ...:

Ահա քաղաք մը որ օրրանը եղած է դասական յեղափոխութեան: Հելլենականէն ու Հռոմէականէն վերջ նոր քաղաքակրթութիւն, մտքի ու արուեստի տաճար մը՝ նոր աստուածներու նուիրուած, ուր կուգան իրենց ջահը վառել հազարներ, կամ խանձել իրենց հոգին ու սիրտը, ուրիշ հազարներ, երբ իրենց վտիտ մոմը չի հասնիր մինչեւ բարձունքը տաճարին:

Մենք ալ եկանք այս աղբիւրին առջեւ «պոչ բռնելու», շատեր ակամայ, ուրիշներ ծարաւ գիտութեան ու արուեստի: Քանինե՞ր կրցան լեցնել իրենց կուժը հոսուն կենսաջուրէն:

Անոնք որ փոր մը հաց եւ տաք երդիք մը կը փնտռէին, պահեցին իրենց գլուխը, ամրացուցին իրենց մէջքի գօտին ու սկսան մաս կազմել Ֆրանսական քաղաքացիին տոմարին, մաշեցնելով իրենց արեւաշող օրերը: Ու հիմա դարձեր են մանաւանդ Փարիզցի, ձգտելով անոր երկհազարամեայ պատմութեան փառքը վայելել:

Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ սակայն սա «միւսներ»ով, մատղաշ, խանդավառ, որոնք խառնուած Փոլ-Միշի բաբելոնին, միջազգային երիտասարդութեան դրօշին տակ, եկան Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն, քուելու այս մեծ մեհեանին սրբաքարերուն:

Շատեր արիւնոտ սրտով, դառնութեամբ ու վհատ բարձրացան Սորպոնի սանդուղներէն: Սրտաբեկ, իրենց մենակութենէն յոգնած Citéի հայկական տանը վերադարձան գիշերը, ուր իրենց ոչ ոք կը սպասէր: Կամ կը սպասէր, յաճախ, անախորժ անակնկալ մը: Լաւ որ երիտասարդ էին, մշտանորոգ սիրով մը լեցուն հանդէպ կեանքին, գիտութեան լոյսին ու իրենց ժողովուրդին:

Լաւ որ երկհազարամեայ Փարիզն էր իրենց լուսատու ջահը, միշտ պայծառ իրենց ճամբան ցոյց տուող:

ՍՕՍԻ

ՓԱՐԻԶԻ 2000ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ քաղաքապետութիւնը ընդունելութիւն մը սարքեց ի պատիւ աշխարհի չորս կողմէն Փարիզի երկհազարամեակին համար եկած 120 քաղաքապետներու, Պուլոնեի անտառին մէջ: Հիւրերը դիմաւորուեցան քաղ. խորհուրդի նախագահ Պ. Փիէր տը Կոլի կողմէ: Ներկայ գտնուեցան Հանրապետութեան նախագահը եւ Տիկին Վէնսան Օրիոլ: Բոլոր ներկաներուն մէջ ամէնէն շատ հետաքրքրութիւն արթնցուցած էր Մոսկուայի քաղաքապետը, Պ. Եասնով: = Այսօր, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Երկհազարամեակի մեծագոյն հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան Էնվալիտի հրապարակին վրայ, ուր պիտի նուագեն բազմաթիւ միջազգային նուագախումբեր: Տեղի պիտի ունենան ժողովրդական պարեր, արտակարգ լուսավառութիւն եւ ջահագնացութիւն, ծնծղաներով եւ չեփորներով:

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶԻ ընտրութեան մասին քննութիւն պիտի կատարուի, Ազգ. Ժողովին որոշումով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ արտաքին նախարարը Գահիրէի բրիտանական դեսպանին յանձնեց իր պատասխանը՝ 1936ի դաշնագրի վերաքննութեան մասին: Եգիպտոս կը պնդէ որ Անգլիացիները պարպեն Սուէզի շրջանը, իսկ Լոնտոն կ՚առաջարկէ միասին պաշտպանել:

ԱԶԱՏ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ համագումարին մէջ (Միլան), Քանատայի պատուիրակը պահանջեց լայնօրէն աջակցիլ, հակաբոլշեւիկ ճակատ մը կազմելու համար յետամնաց երկիրներու մէջ: Արդէն իսկ ուժեղ շրջանային կազմակերպութիւններ ստեղծուած են Եւրոպայի, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկայի եւ Ասիոյ մէջ, եւ այժմ ցանկը պիտի երկարի մինչեւ Միջին Արեւելք եւ Ափրիկէ: 250 հազար սթերլինի գումար մը պիտի յատկացուի այս նոր պայքարին համար: Բրիտանական Միութիւնները 60.000 սթերլին տրամադրած են եւ կը յուսան նոյնքան ալ ճարել: Գումարներ խոստացած են նաեւ սկանտինաւեան, հոլանտական, գուիցերիական եւն. Միութիւնները: Ծրագիրներ մշակուած են, համախմբելու համար միլիոնաւոր հակաբոլշեւիկ բանուորներ: Յունաստանի պատուիրակը օգնութիւն խնդրեց, պայքարելու համար թէ համայնավարութեան եւ թէ թշուառութեան դէմ:

ՀԱՇԻՇԻ մշակութեան մասին յօդուած մը հրատարակելով, Combatի մէկ աշխատակիցը կ՚ըսէ թէ Հայեր ալ մեծ քանակութեամբ կանեփ կը մշակէին Մէզոն Ալֆորի մէջ:

ՀԱՐԻՒՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մասնագէտներ Պարսկաստան պիտի երթան, օգնելու համար հողագործութեան, առողջապահութեան եւ կրթութեան բարւոքման աշխատանքներուն:

Բուռն զայրոյթ եւ ցոյցեր Թեհրանի մէջ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՀԱՇՏ

Թեհրանէն կը հեռագրեն Յուլիս 6 թուակաւ.— Վարչապետ Մոսատեղ իր խորին դառնութիւնը յայտնեց Լա Հէյի դատական ատեանի վճռին առթիւ, ըսելով թէ Իրան պիտի շարունակէ ազգայնացման քաղաքականութիւնը, առանց նկատի առնելու այդ ատեանին միջամտութիւնը: Տեղական թերթերն ալ կը ձայնակցին, մեծ պետութեանց գործիք համարելով Լա Հէյի ատեանը: Վարչապետը յայտարարեց.

— Ճիշդ Անգլիացիներուն ուզածն եղաւ: Մե՛ղք որ մեծ ազգերը կրնան իրենց կամքը պարտադրել փոքրերուն, միջազգային կազմակերպութեանց միջոցաւ: Մենք չենք կրնար ընդունիլ Լա Հէյի ատեանին իրաւասութիւնը այս հարցին մէջ: Ոտնձգութիւն մըն է որ կը կատարեն մեր վեհապետական իրաւունքներուն դէմ:

× Այսօր տասը հազարի չափ ուսանողներ հեծելանիւներ նստած՝ ցոյց մը կատարեցին Թեհրանի փողոցներուն մէջ, «անկցի՛ Լա Հէյի ատեանը» աղաղակելով: Այս առթիւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ նորակազմ աշխատաւորական կուսակցութեան անդամներուն հետ եւ վիրաւորուեցան կարգ մը ուսանողներ, որոնք խաղաղութեան խորհրդանշանը՝ Փիքասոյի աղաւնին կը կրէին: Աշխատաւորական կուսակցութեան անդամները «անկցի՛ն համայնավարները» կը պոռային: Ոմանք յարձակեցան դանակներով, բիրերով եւ փայտի կտորներով:

× Ապատանի մէջ 2500 իրանեան զինուորներ զօրահանդէս մը կատարեցին այսօր, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Երեւութապէս Ռամազանի փակումն էր որ կը տօնէին, բայց գլխաւոր նպատակն էր ապացուցանել թէ Իրան վճռած է պաշտպանել իր գերիշխանութիւնը Ապատանի մէջ եւ թէ պիտի դիմադրէ, եթէ Անգլիա փորձէ զօրք հանել, իր հպատակները պաշտպանելու պատրուակով:

Զօր. Ազիզօլլահ Քէմալ յայտարարեց թէ պէտք եղածէն աւելի զինուոր ունի, Անգլիացիներու կեանքը եւ ստացուածքը պաշտպանելու համար: Զուզեց ըսել թէ քանի զօրաբաժին կը գտնուի Խուզիստանի նահանգին մէջ. բայց կը կարծուի թէ 15.000 հոգի հաստատուած են Ապատանի մօտերը: Այս ուժին դիմաց, Անգլիացիները ունին յածանաւ մը՝ Ապատանի բացերը, եւ առ նուազն երկու մարտանաւեր Պարսկական ծոցին մէջ:

Ապատանի իրանեան իշխանութիւնները ամէն բան կ՚ընեն, որպէսզի ամբոխը չգրգռուի Անգլիացիներուն դէմ: Զօր. Քէմալ ըսաւ.— «Պիտի չվարանինք կրակել մեր ժողովուրդին վրայ, Անգլիացիները պաշտպանելու համար»:

× Պ. Մաքի, ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, «անպատուաբեր» կոչեց Լա Հէյի դատական ատեանին վճիռը, աւելցնելով թէ պիտի անտեսեն զայն:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԴԵՌ ՉԵՆ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԾ

Բրիտանական կառավարութիւնը որոշեց ամէն միջոց փորձել, համոզելու համար Պարսկաստանը որ օգտուի պատեհութենէն, կարգադրութեան մը յանգելու համար: Հրահանգներ ղրկուեցան Թեհրանի բրիտանական դեսպանին, որպէսզի տեսնէ Իրանի վարչապետը եւ յայտնէ թէ իրենք պատրաստ են հետեւելու Լա Հէյի դատական ատեանին յանձնարարութեան,— վարիչ մարմին մը կազմել երկու անգլիացի, երկու պարսիկ եւ մէկ չէզոք անդամներէ: Եթէ Իրան պատասխանէ երկու ներկայացուցիչներ նշանակելով, ճամբան պիտի բացուի օրինաւոր կարգադրութեան մը համար: Այն ատեն քարիւղատար նաւերը պիտի վերադառնան Ապատան եւ գործարանները պիտի բանին:

Ինչպէս կ՚երեւայ, Թեհրան վճռական դիրք մը բռնած է: Անգլիացիները իրենց յոյսը դրած են դահլիճին փոփոխութեան վրայ: Բայց Տոքթ. Մոսատեղ հրաժարելու միտք չունի, եթէ առողջական վիճակը չծանրանայ: Երէկ բժշկական քննութեան մը ենթարկուեցաւ: Հրաժարելու պարագային, իր հաւանական յաջորդը կը համարուի Հուսէյն Ալա, որ ուսումը առած է Անգլիոյ մէջ եւ աւելի չափաւոր է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Դ.— « ՏՐՏՈՒՆՋՔ »Ը

Փէռ Լաշէզի անհամար շիրիմներուն մէջէն մին մասնաւոր կերպով գրաւեր է ուշադրութիւնս: Քանդակագործի մը դամբանն է եւ արտաքինը յղացուած՝ նոյնինքն շիրմին տակ հանգչող արուեստագէտին կողմէ: Վեց ստուերներ կը քալեն, շղարշներու մէջ փաթթուած, եւ իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն մարմին մը, բայց այս վերջինը հաստ ծածկոցի մը մէջ առնուած: Ուրեմն դիակի մը յառաջացումն է. դուրսէն թաքնուած, բայց եթէ ծուխ ու ամբողջութիւնը ներքեւէն դիտես, ահաւոր իրականութիւնը յստակ է:

Այս խորհրդաւոր քանդակը մարդկային մըտքին ստեղծած պատրանքն է մահ կոչուած առեղծուածին հանդէպ: Արդարեւ դիցաբանութիւն, կրօնք, իմաստասիրութիւն, փիլիսոփայութիւն երկնային բ. կեանք մը երեւակայած են մարդ արարածին համար: Իսկ գրագէտներէն դասական Տանթէէն մինչեւ մեր օրերու Մեթէրլինկները երեւակայութեամբ ճախրած են «Էնդի Դէմէն»ներս:

Ասոնց բոլորին արդի՞ւնքը, Փէռ Լաշէզի քանդակը, ոչ աւելի՝ ոչ պակաս. պատրանք ու խաբկանք: Խրոխտ Քլէմանսօն անգամ, կարծեց թէ պիտի կրնար մահը արհամարհել: Իր անշնչանալէն քանի մը օր առաջ, երբ բարեկամներ զինքը շրջապատած նախադասութիւններ կը կորզէին իր շրթներէն, «վագրը» անդրադառնալով վիճակին ըսաւ.

— « Ես պարտեալ հիւանդ մը չեմ, այլ մէկը՝ որուն հեռացման ժամն է հնչեր. ես մեռնող մըն եմ՝ եւ ուրիշ ոչինչ: Այդ պատճառաւ ալ կ՚ուզեմ շիրմիս մէջ ոտքի կանգնած մնալ: Դագաղս չպառկեցնէք, զետեղեցէք զայն ոտքի»:

Ներկայիս Քլէմանսօն ոտքի՞ է թէ պառկած, չեմ գիտեր: Ամէն պարագայի մէջ իր մութ կացութենէն, ահաւոր քաոսէն ոչինչ կը պայծառանայ: Դուրեանի ալ «Տրտունջք»ին նախ քան ներքին փլուզումը, այս խաբկանքին ինքնամատոյց օրօրումն է.

Ըսիր մահուան դուռն ինձ պիտի ժըպտիս:
Անշուշտ ինձ կեանք մը պահած ես ետքի,
Կեանք մը անհուն շողի՝ բոյրի՝ աղօթքի:

« Անշուշտ »ը թէականէն շատ աւելի կասկածելի հոգեվիճակի մը արդիւնքն է, քանի որ «Տրտունջք»ը ստեղծագործուելէն ճիշդ երկու ամիս առաջ, երբ Վարդան Լութֆեանի նուիրուած «Հեծեծմունք»ը կը գրէր, Դուրեան նոյն բանաստեղծութեան վերջին երեք տուներուն մէջ հարցումներով կ՚ուզէր գիտնալ.—

Երջանի՞կ ես հող թէ թըշուառ,
Զուարթնոյ թեւով լուր մ՚ինձ ղըրկէ,
Ա՜հ, այս աշխարհըս միշտ տաղտո՜ւկ է...
Ցաւերու մեծ մայր մ՚է աշխարհ:
Ո՜հ, եթէ հող ծառի մը շուք
Կայ, եւ նորա քով մէկ վըտակ,
Եթէ կայ հող սէր անապակ,
Կան ազատ օդ...
Ո՜հ, կը թօթուեմ ես այս աղտոտ
Զօրքն հոգւոյս՝ կեանքս՝ մինչ իսկ այսօր,
Հող կը փափաքիմ, հող սըգաւոր...
— Ա՜հ, ուզածներս, Վարդան, կա՞ն հող...:

Դուրեան Լութֆեանէն առանց իր հարցումներուն «պատասխանը» ստանալու, ինքնահամոզիչ եւ միեւնոյն ատեն սրտակեղեք տրամադրութեամբ մը կը սկսի իր գլուխ գործոցը, սրտին խորքէն բացագանչելով.—

Է՜հ մընաք բարով, Աստուած եւ արեւ՝
Որ կը պըլպըլաք իմ հոգւոյս վերեւ...

Հոս է ինքնահամոզիչ տողը.—

Աստղ մ՚ալ ես կ՚երթամ յաւելուլ երկնից.

Յաջորդ քանի մը տողերէն ու մասնաւորապէս երկու բառերով «անբիծ» եւ «թշուառ» կը սկսի իր անգին էութիւնը, ողբագին լայթ-մոթիֆ, տող առ տող պատցնել ամբողջ բանաստեղծութեան հէնքին.

Աստղերն ի՞նչ են որ եթէ ոչ անբիծ
Եւ թըշուառ ոգւոց անէ՜ծք ողբագին,
Որք թըռին այրել ճակատն երկնքին:

Երբեմն քերթուածներու մէջ գործածուած բառեր կան որոնք էջեր կ՚արժեն, ինչպէս Զարենցին «արեւահամ»ը: Հոս ալ «թըռին»ը արեւելեան հաւատալիքներու, դիցաբանութեան, մեր հեթանոս մեհենական «երկներ երկին»ներու ոգին կը խտացնէ: Իբր թէ ամէն մեռնող էակ աստղի մը վերածուելով կը բարձրանայ վեր, և քանի որ Աստուծոյ հետ է իր պայքարը, որ իրեն այս աստիճան դառն ճակատագիր մըն է վերապահած, կը սկսի բորբոքիլ ու ինքն ալ անբիծ աստղ մը՝ կուտայ իր գերագոյն բողոքը.—

Այլ այն Աստուծոյն՝ շանթերո՜ւ արմատ՝
Ցաւելուն զէնքերն ու զարդերն հըրատ...

Հակառակ յաջորդ օրուան «Զղջում»ին, որուն առաջին տողերուն մէջ կ՚ուզէ հաստատել թէ Աստուծոյ դէմ իր բողոքը «պաղ քրտանց մէջ սեւ մըրափ»ի մը արդիւնքն էին, Տրտունջքին մէջ ալ յուզումի գերարտադրական պոռթկումը միշտ իր տրամաբանական կողմը ունի: Անգիտակից կըրպով դուրս տրուած նախադասութիւններ չեն: Դատողութիւնը միասին կը քալէ ու անմիջապէս անդրադառնալով թէ աստղերու սանդուղի ճամբով սկսաւ «անիմանալի»ին խելք հասցնել, անմիջապէս իր շունչին թափը կը փոխէ, կը մեղմանայ, կը սկսի Աստուծոյ գութը փնտռել: Անոր տուած խոստումները կը յիշեցնէ թէ՝ «մահուան դուռը ինծի պիտի ժըպտիս»:

Այլ, ո՜հ, ի՜նչ կ՚ըսեմ... շանթահարէ՜ զիս,
Աստուա՜ծ, խոկն հսկայ փշրէ՜ հիւլէին՝
Որ ժպրհի ձգտիլ՝ սուզիլ խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուղքն անալի...
Ողջո՜յն քեզ Աստուա՜ծ դողդոջ էակին,
Շողին փըթիթին, ալւոյն ու վանկին,
Դու որ ճակտիս վարդն ու բոցն աչերուս
Խըլեցիր թըթռումս շրթանց՝ թռիչն հոգւոյս,
Ամպ տըւիր աչացս, հեւք տըւիր սըրտիս
Ըսիր մահուան դուռն ինձ պիտի ժըպտիս:

Յաջորդ երկու տողերը համակ գեղեցկութիւն են եւ հոն ամփոփուած են Դուրեանի թէ անձին եւ թէ գործին ամբողջական նկարագիրը.—

Անշուշտ ինձ, կեանք մը պահած ես ետքի,
Կեանք մ՚անհուն շողի, բոյրի, աղօթքի:

Մեր նախորդ յօդուածներէն մէկուն մէջ, ակնարկելով «Տրտունջք»ին, զայն որակեցինք Շէյքսփիրեան ողբերգութիւն: Հոս է այդ «լինել թէ չլինել»ու գերագոյն պահը, այսինքն եթէ պիտի կորսուիմ՝ ուրեմն շանթ ըլլամ, մռնչեմ ու կողդ խըրիմ: Բայց կարդանք բնագիրը.—

Իսկ թէ կորնչի պիտի իմ հուսկ շունչ
Հոս մառախուղի մէջ համր անշըշունչ,
Այժմէն թո՛ղ որ շանթ մ՚ըլլամ դալկահար,
Պըլլըւիմ անուանդ, մռնչեմ անդադար,
Թող անէծք մ՚ըլլամ ու կողըդ խըրիմ,
Թող յորջորջեմ քեզ. «Աստուա՛ծ ոխերիմ»:

Այվազովսքին իր ամէնէն ուժեղ մէկ ծովանկարը, որ կարծէք բնութեան վերջին փլուզումը կը ներկայացնէ, անուաներ է՝ »Իններորդ Ալիք»: Դուրեանի իններորդ Ալիքն ալ եկաւ ու փշրուեցաւ իր հոգեկան գերագոյն բարձրութեան վրայ: Անկէ վերջ այլեւս վայրէջք է, տեղատուութիւն, ինքնալքում: Կ՚անդրադառնայ իր հոգեկան քայքայման.—

Ո՜հ, կը դողդոջե՜մ, տըժգոյն եմ, տըժգո՜յն,
Փըրփըրի նե՜րքս դըժոխքի մ՚հանգոյն...
Հառա՜չ մ՚եմ հեծող նոճերու մէջ սեւ,
Թափելու մօտ չոր աշնան մէկ տերեւ:

Ինչպէս հսկայ ժայռի մը առջեւ մթութեան մէջ խորտակուած նաւ, այլեւս աղիողորմ կանչեր են իր հետագայ տողերը: Յոյսի ոչ մէկ ապաւէն: Կ. Զարեանի «Տատրագոմի հարսը»ին մէջ նկարագրուած թեւաբեկ հրեշտակն է որ ամէն դուռ զարկած է, բայց աստուածները դաւաճանած են իր ճակատագրին դիմաց: «Կայծ տուէք», կ՚աղաղակէ, բայց ոչ մէկ արձագանգ: Ու վերստին իր ուժեղ տրամաբանութեան միջամտութիւնը թէ՝ արդեօք իր ճակատագիրը «սեւ մրուրո՞վ է գըծուած »:

Ո՜հ, կայծ տըւէք ինձ, կա՜յծ տըւէք ապրի՜մ,
Ի՜նչ երազէ վերջ գըրկել ցուրտ շիրի՜մ...
Այս ճակատագիրը ի՜նչ սեւ է Աստուա՜ծ,
Արդեօք դամբանի մրուրո՞վ է գըծուած:
Ո՜հ, տըւէք հոգւոյս կրակի մի կաթիլ,
Սիրե՜լ կ՚ուզեմ դեռ, ապրիլ ու ապրիլ,
Երկնքի աստղե՜ր, հոգւոյս մէջ ընկէ՜ք,
Կա՜յծ տըւէք, կեանք՝ ձեր սիրահարին հէք:

Հետագայ ութ տողերը բանաստեղծօրէն նկարագրուած իր կեանքին թելն է, իր ինքնակենսագրութիւնը.—

Գարունն ո՜չ մէկ վարդ ճակտիս դալկահար,
Ո՜չ երկնի շողերն ժըպիտ մ՚ինձ չեն տար.
Գիշերն միշտ դագաղս, աստղերը ջահեր,
Լուսինն յար կու լայ խուզարկէ վիհեր:
Կ՚ըլլան մարդիկ, որ լացող մը չունին,
Անոր համար նա դըրաւ այդ լուսին.
Եւ մահամերձն ալ կ՚ուզէ երկու բան.
Նախ կեա՜նքը վերջը լացող մ՚իր վրան:

Անկէ վերջ տասը տողի մէջ կեանքի հանդէպ իր ափսոսանքն է, դուրեանական «ի զուր»ները: Ի զուր աստղերը սէր դրեցին, ի զուր «սիւքեր սէր ներշնչեցին »:

Ու վերջին տողը.—

Աստուծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն:

Սենքեւիչ, իր գեղարուեստական ընտիր մէկ վէպին «Առանց Դաւանանքի»ին անընդհատ հինգհարիւր էջերու մէջ աղջկան մը, Անէլկային բոլոր ներքին հոգեկան նրբութիւնները մանրամասնօրէն նկարագրելէ վերջ, յանկարծ վերջին էջին վրայ չոր նախադասութեամբ մը կ՚ըսէ. «Այս օր Անէլկան մեռաւ»: Դուրեանի «Աստուծոյ ծաղրն» ալ, այնպէս ինչպէս նոյն տողին վրայ ռումբի մը պէս կը պայթի, «Անէլկան մեռաւ»ը կը յիշեցնէ: Պիտի չվերլուծենք վերջին տողը, թէեւ այդ մէկ հատիկ նախադասութեան մէջ ամփոփուած է Դուրեանի ամբողջ յոռետես փիլիսոփայութիւնը:

Յաջորդով երբ Դուրեան սիրերգակը ներկայացնենք, վերստին անդրադառնալ պիտի ունենանք «Աստուծոյ ծաղրն»ի մասին:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մոռցուած էջ մը — «Ազատլի»

ԽՄԲ.— « Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսագրի 1951 Փետրուարի թիւին մէջ, Գ. Ստեփանեան կը խօսի «Ազատլի» վէպի մասին, անոր հարիւրամեակին առթիւ:

Յօդուածագիրը — արեւմտահայ մը — կ՚ուզէ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ իրենք յաջողեր են երեւան հանել անծանօթ հեղինակը, Յ. Վարդանեան:

Կը կարծենք թէ Պոլսոյ մէջ գաղտնիք չէր անոր անունը, ծանօթ հրապարակագիր Վարդան փաշա, որ թուրքերէն կը գրէր:

Ահաւասիկ այդ շահեկան յօդուածը, մեր աշխարհաբարով.—

Ա.

Ճիշդ հարիւր տարի առաջ 1851ին, Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած է վէպ մը «Ազատլի Հիքեայէսի» այսինքն «Ազատլիի պատմութիւնը»: Այս վէպը մեծ աղմուկ հանած է պահպանողական շրջանակներուն մէջ, իր ժամանակին: Հեղինակը, վախցած է գրքին վրայ իր անունը դնել, եւ մինչեւ իր մահը չէ համարձակած հրապարակով յայտնել թէ ինքը գրած է «Ազատլի»ն:

Հարիւր տարի մոռցուելէ վերջ, 1935էն ի վեր հետաքրքրութիւն ստեղծեց իր շուրջ երբ լոյս տեսաւ Մ. Նալբանդեանի «Սօս եւ Վարդիթեր»ի մասին գրուած քննադատականը, ուրկէ մէջտեղ ելաւ որ Նալբանդեան ժամանակին կարդացած է յուզիչ վէպը եւ մեծ կարծիք կազմած անոր մասին:

Նալբանդեան կը գրէ «Վէրք Հայաստանի»ի, « Տէր Սարգիս » եւ «Սօս եւ Վարդիթեր» վէպերու մասին.—

« Մենք մի ուրիշ աշխատութիւն էլ գիտենք, հայ հեղինակի, Հայոց կեանքից բխած, մի շատ կենդանի եւ շատ սրտաշարժ գործ, բայց ձախողակի, հայ գրով թէեւ, այլեւ այնպէս տաճկերէն գրած: Մենք խօսում ենք « Ազատլի » մակագրով ազգային վիպասանութեան մասին ... սկիզբից մինչեւ վերջը մեր զմայլանքը աճելով աճում էր, երբ կարդում էինք այն հոգաշարժ, սրտաշարժ եւ տխուր անցքի պատմութիւնը ... Բնակութիւնը եւ արուեստը իրար հետ լծորդուած են այդ գործի մէջ: «Վէրք Հայաստանի»ն չունի այնքան արուեստ. «Սօս եւ Վարդիթեր»ը, «Վէրք Հայաստանուցն»ը քիչ ունի, «Ազատլի»ն արուեստի կողմից կարող դիմանալ խիստ քննադատութեան: Բնականութեան կողմից եւ հոգեբանական հնարաւորութեան մասին շատ բարձր է եւրոպական ամէնալաւ վիպասանութիւններից: Մենք ցաւում ենք եւ ցաւով չենք կարող չմեղադրել մեր Պոլսեցի եղբայրակիցը, որ մինչեւ այժմ հայերէն չթարգմանեց այդ գործը: Թէ ինչ պատճառով տաճկերէն է գրել դորա հեղինակը, կամ թէ ով է այդ ազնիւ հեղինակը, մեզ յայտնի չէ, գիրքը տպած է անանուն: Երանի թէ մէկ օր հայերէն կարդայինք այդ հոյակապ եւ ազնիւ գործը: Աւելորդ է ասել, որ միայն Տաճկաստանի առաջնակարգ գըրագէտի բան է նորա թարգմանելը, չլինի թէ Ռուսիացի Հայերը փորձ փորձեն (Նալբանդեան, Երկեր հատ. III, էջ 120):

Նալբանդեանի այդ աստիճան հիացական վերաբերումը գիրքի մը մասին, որու անունն անգամ չէ հասած մեր օրերը, ցոյց կուտայ որ մենք գործ ունինք շատ արժէքաւոր, ուշագրաւ վէպի հետ: Սակայն այդ վէպէն եւ ոչ մէկ օրինակ մեր գրադարաններուն մէջ չըլլալու փաստը հնարաւորութիւն չի տար մէկ կողմէ որոշակի եւ ամբողջական կարծիք կազմել անոր մասին, միւս կողմէ ճշդելու, թէ որքան իրաւացի էր Նալբանդեան երբ իր գաղափարական ամենահասուն շրջանին այդպիսի կարծիք կը յայտնէր «Ազատլի»ի մասին:

Այժմ Հայկական ՍՍՌ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ Ակադեմիայի գրականութեան կաճառի տրամադրութեան տակ արդէն կայ յիշեալ հազուագիւտ վէպէն օրինակ մը՝ լուսանկարչական ժապաւէնի վըրայ, եւ կարելի է ներկայացնել ընթերցող հասարակութեան:

Վէպի նախնական ընթերցումն իսկ լիովին կը համոզէ մեզ, որ Մ. Նալբանդեան իրաւացի է եղած իր գնահատման մէջ եւ «Ազատլի»ն բացառիկ երեւոյթ է 1850 — 60ական թուականներու համար:

Որո՞նք են վէպի հիմնական արժանիքները:

« Ազատլի»ն Նալբանդեանը գրաւած է երկու կարեւոր արժանիքներով, նախ՝ իր շեշտուած յառաջդիմական (պրոգրեսիվ) գաղափարական բովանդակութեամբ, որու հիմքը յետաշրջական (ռէակցիոն) պապականութիւն՝ կաթոլիկութեան դէմ մղուած պայքարն է, գեղարուեստական անուրանալի արժանիքներով:

Գաղափարական այս առողջ նպատակասլա –

ցութեամբ պէտք է բացատրել Նալբանդեանի հիացմունքը, այն Նալբանդեանին որ նոյնիսկ լինկած էր ծայրայեղութեան մէջ «Ագապի»ն համեմատելով « Վէրք Հայաստանի» հետ, որ դարագլուխ կազմող գործ մըն է ։

Վէպին բովանդակութիւնը, հայ կաթոլիկ հարուստ Վիչէն աղայի որդին Յակոբ կը սիրէ լուսաւորչական հօրեղբօր խնամքի տակ մեծցած Ագապին ։ Վիչէն աղան եւ աղջկան հօրեղբայր Պաղտասար աղան՝ երկու տարբեր դաւանանքներու մոլեռանդ ներկայացուցիչներ, համաձայն չեն, եւ կը խանգարեն ։

Պապական գործակալը կը միջամտէ, երկու հաւատաւորներու միջեւ սկսած պայքարը բորբոքելու համար ։ Գործակալին ճիզուիտային արարքներուն զոհ կ'երթան հերոսն ու հերոսուհին ։ Աղջիկը թոյն կ'առնէ եւ ծովը կը նետուի եւ հանուելէն վերջ կը մեռնի, իսկ Յակոբ վշտէն նոյնպէս կը մեռնի ։

Այս հիմնական նիւթին զուգրնթաց, վէպին մէջ կը ներկայացուի Յակոբի ընկերներէն Բօղոսնիկ աղայի կեանքը եւ Պոլսոյ հարուստ միջավայրի նկարագիրը ։

Պապականութեան - կաթոլիկութեան դէմ ուղղուած պայքարը երկու ուղղութեամբ կը դասուի, Յակոբի հօր՝ Վիչէն աղայի քննադատութեամբ, միւս կողմէ գործակալին արարքներու մերկացումով ։

Վիչէն աղան կրօնական կոյր մոլեռանդ մըն է, եւ որովհետեւ այդ վարդապետութեանց ծայրայեղ խստութեամբ պահպանելուն հետ կապուած է «հանդերձեալ կեանքի» երջանկութիւնը, ուստի պատրաստ է ամէն զոհողութեան, նոյնիսկ իր որդու երջանկութեան խափանումին, — «ինչպէ՞ս իմ տղան հայ աղջիկ պիտի առնէ... չէ այդպիսի բան չի կրնար ըլլալ »։

Հեղինակը կը քննադատէ Վիչէն աղան, սակայն այդ քննադատութիւնը ժխտող չէ ։ Ան ներկայացուած է իբրեւ օտարներէն խաբուած մէկը, թէեւ հոգատար հայր է ։ Անոր մտահոգութիւնն է փրկել տղան «հանդերձեալ կեանքի» փորձութիւններէն ։

Իսկ հեղինակին վերաբերումը դէպի Ֆասխեանը՝ գործակալը բոլորովին ժխտական է ։ Վիչէն աղայի պէս ան գերի չէ կրօն. մոլեռանդութեան, այլ իրեն համար քաղաքական նպատակներու հասնելու զէնք է ։ Մարդկային տառապանքը, վիշտը անհաղորդ են իրեն, դիւրազրգիռ չէ ինչպէս Վիչէն աղան, այլ խաղաղ է, համբերող, նենգ ու խորամանկ ։ Քաղաքական որոշ նպատակներ հետապնդող, պաշտօնական յարաբերութիւններով քաղաքական շրջանակներու հետ կապուած մէկն է ։ Իր նպատակներուն համար գրաւոր հաշիւ կուտայ իր տէրերուն, ղեկավարելով լրտեսական ցանց մը, որու ինքնիշխան տէրն է ։ Ամենայն հաւանականութեամբ յանձին Ֆասխեանի, հեղինակը ներկայացուցած է Անտոն Հասունեանը ։ Հռոմի « Պրոպագանտայի » դպրոցը աւարտած մոլի ճիզուիտը որ հակաժողովրդական քայքայիչ աշխատանք կը կատարէր վէպի լոյս տեսած տարիներուն ։

« Ագապի»ն լուսաւորչականութեան մղած պայքարը չէ կաթոլիկութեան դէմ ։ Հեղինակը նոյնքան անողոքութեամբ կը մերկացնէ լուսաւորչականներու կրօնական մոլեռանդութիւնը, ինչպէս Ագապիի հօրեղբայր Պաղտասար աղան, որ իբրեւ լուսաւորչական նոյնքան մոլեռանդ է որքան Վիչէն աղան ։ Հեղինակին կարծիքով լուսաւորչականներու այդ դիրքն ալ կը նպաստէ ազգային երկպառակութեան խորացման, որ երկու կողմերու փոխադարձ զիջումը, հանդուրժողութիւնը, միայն կրնայ մերձեցում յառաջ բերել երկու հաւատաւորներուն միջեւ ։ Ագապիի հօրեղբայրն է որ կ'ըսէ թէ եթէ ամուսնանայ կաթոլիկի հետ, ինքը վրէժ լուծելու համար գերեզմանէն կը հանէ Ագապիի մօրը ոսկորները կտոր կտոր ընելով շուներու առջեւ կը նետէ ։ Պաղտասար աղայի մոլեռանդութիւնը պատճառ եղած է իր եղբօր (Ագապիի հօր) եւ Ագապիի մօր մահուան, որովհետեւ եղբայրը ամուսնացած է կաթոլիկ աղջկան հետ ։

Վէպը կը վերակենդանացնէ անցեալ դարու կիսուն Պոլիսը եւ կարգ մը բնորոշ գիծեր, իր նեղ փողոցները, ցած տուները, հոն պլպլացող ձէթի ճրագը, թոնիրը եւ ֆուրսիները ։

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի ։ Զ. տարի. թիւ 3-4 (1951 Մարտ–Ապրիլ) ։ Կը պարունակէ Անտիպ էջ մը Յ. Օշականէ, «Անձնուն Սէր».— Վիճակահանութեան տոմսակը, Մ. Իշխան,— Ջորեպանը Գալուստ, Եղ. Պօյաճեան.— Աստ հանգչի, Վահէ Հայկ.— Յովհ. Շահնազար ինչպէս փրկուեցաւ կախաղանէն, Թադէոսի Շահնազար,— Կոմիտասի կեանքի ուղին, Ս. Գասպարեան.— Գրական գայթակղութիւն մը, եւն. ։ Տարեկան բաժնեգին 3 ոսկի ։ Հասցէ.— A. Dzaroukian, B. P. 1426, Beyrouth (Liban) ։

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԽՕՍՎՌՏՈՒՔ

— Անցած կիրակի, անձրեւին պատճառով ...

— Հէ՛, անձրեւ չկար անցած կիրակի ։

— Եթէ չկար՝ պիտի անձրեւէ, ըսին, եւ ես վստահեցայ այդ «պիտի»ին՝ իբրեւ բարեկամի խօսքին արժէք տուող մարդ եւ գրիչս չորպահեցի ։ Լուրջ նիւթ մըն ալ չունէի Հայոց ազգին փրկութիւնը ապահովող...

Է՛հ, ըսի ես ինծի, անպայման լուրջ նիւթեր չեն որ կ'երթեւեկեն մտքիդ մէջ, երբեմն կամ յաճախ, իրարու հետ կապ ու խնամութիւն չունեցող նիւթեր ալ կը հանդիպին մէկզմէկու, այդ փոքր տուփին՝ գանկին մէջ ։

Այսպէս ։ Քրիստոսէ, առաքեալէ, սուրբէ, սրբազանէ լուր չունեցողի մը տէրտէրութեան փափաքիլը ։

Ժամէն, աղօթքէն, «Հայր Մեր»էն, միւռոնէն անծանօթ անձերուն, եկեղեցպանութեան դիրքը նետուելու զօրաւոր փափաքով մը բռնուիլը ։

Կամ այս տեսակի բաներ, որոնք իրարու հետ ազգականութիւն չունին եւ սակայն կ'անցնին մտքէդ ...

Այս տեսակ բաներ մը մտածած միջոցիդ, ահա ծանօթ մը դէմդ կ'ելլէ ։

— Եղբայր, լոյսերու մէջ լողնայ սա արձակուրդը հնարողը, չունչ մը կ'առնէ մարդ, կարծես կը նորոգուիս, կ'երիտասարդանաս ...

— Գացէք աղօթեցէք ընկերվարութեան ։ Եթէ ընկերվարութիւնը չհնարուէր, ուրկէ՞ դուք «արձակուրդ» բառը պիտի սորվէիք ։

— Օ՛, մեր քաղաքում, վէգ խաղալու կամ դրացիին հաւը թոցնելու համար էր, ընկերը, բայց «վարութիւն» անունով պոչ մը չունէր... որովհետեւ մեր քաղաքը ոչ պրոլետար կար, ոչ կապիտալիստ, եւ մենք, գոնէ տարին մէկ, մէկուկէս ամիս մը կը վայելէինք մեր քաղաքին ջերմուկներու հիանալի կեանքը, առանց գիտնալու թէ ընկերվարութիւն կը գործադրենք եղեր ...

Է՛հ հիմա, կը տեսնէ՞ք, որ իրական ընկերվարութիւնը մերն է եղած՝ առանց կուսակցական պլատֆորմի եւ փող ու թմբուկի ։ Առանց բուրժուաներու եւ կապիտալիստներու խերը անիծելու մեծխօսիկութեան ։

Ահա մէկը միւսին հետ կապ չունեցող չատախօսութիւնները, բայց չատախօսութիւնը, իրարու հետ կապ ունենայ կամ ոչ, լաւ վճարուած արհեստ է ներկայիս ։

Նայեցէք ձեր չուրջը ։ Ժողովներ, ենթաժողովներ ։ Զորսերու, հինգերու, յիսուններու ժողովներ, հարիւրաւոր, հազարաւոր քարտուղարներով, բոլորն ալ խօսքի կարդ սպասող անձեր եւ լաւ վճարուած ....

Կը կարծէք որ ատոնք կօշիկ, գլխարկ, հագուստ շինելու կամ պանի՞ր ծախելու համար հընարուած են ։ Խօսքի արհեստը զարգացնելու, խօսքով աշխարհը «կարգի բերելո՞ւ» այդ տեսակի մամիկի մտքեր վերագրել այդ ժողովներուն ։

— Կիներն ալ այդ նպատակով ստեղծուած չե՞ն միթէ ...

— Ա՛խ, կը ձանձրանամ ալ, Ստեղծիչ Հայր ։ Միջոց մը տուր ինծի ։ Կը ձանձրանամ մինակս այս Դրախտին մէջ...

— Եւա՛ ։ — Համմէ, Հայր ։

— Արի եկ աստ, լեր ընկեր Ադամայ ։ Փարատեա զձանձրոյթ նորա ։ Զրոյց արարարէք երկոքեան ի միասին ։

Աստուած՝ գրաբար կը խօսէր ։ Այդ դարուն Աստուծմէ վեր մէկը չկար տակաւին Հայաստանի մէջ, որ արգիլէր գրաբարը ...

Եւ այս ձանձրոյթ փարատելու փափաքէնծնաւ Եւան եւ չատախօսութիւնը ։

Իսկ երեք հոգինոց դիւան կազմելու եւ վարչական անդամներ ճարելու պէտքէն ալ ծնաւ մարդկութեան բազմացումի պահանջը ...

Հիմա, կա՞պ կը փնտռէք այս բոլորին մէջ ։ Է՛հ, դիմեցէք Ս. Հայաստան՝ «Կապի Ընկերութեան»՝ եթէ թանգարան չէ դարձած ։

Միայն թէ՝ չըլլա՛յ որ «արեւմտահայ դիալեկտով» շարադրէք ձեր խնդրագիրը ։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԱՆԱԳՈՂ ՄԸ՝ ԵՂԻՎԱՐԴ

ԽՄԲ.—Անցեալ կիրակի արտատպեր էինք « Նայիրի»ի խմբագրական ծանօթութիւնը՝ աննախընթաց բանագողութեան մը մասին, զոր երեւան հանած է երիտասարդ մը, Պօղոս Սնապեան ։

Ամբողջ յօդուածը 15 էջ է, բազմաթիւ փաստերով ։ Տեղի անձկութեան պատճառով, կարգ մը հատուածներ միայն կը քաղենք.—

Իրաւացիօրէն նկատած են մարդիկ, թէ Եղիվարդ, (Եղիշէ վրդ. Տէրտէրեան) իր բանաստեղծութիւններուն մէջ կը կրէ Յ. Օշականի կնիքը ։ Այս պարագան ցարդ մատնանշուած է հարեւանցի եւ թերի տուեալներով ։ Մինչդեռ, իրողութիւնը շատ աւելի ծանր է, եւ արժանի՝ լուրջ նկատառման ։ Որովհետեւ, Եղիվարդ պարզ ազդեցութիւններ կրող բանաստեղծ մը չէ,— ազդեցութիւններ, որոնց ենթակայ են առհասարակ բոլոր բանաստեղծները առաւել կամ նուազ չափով, այլ ԲԱՆԱԳՈՂ մը ։

Այս գրութեան նպատակն է պատռել վարագոյրը եւ հայ մտաւորականութեան առջեւ պարզել երեւոյթ մը, որ աննախընթաց է հայ գրականութեան մէջ ։ Անմիջապէս յայտնենք նաեւ, թէ Եղիվարդի բանագողութիւնները մէկ հեղինակէ չեն կատարուած ու չեն մտցուած իր մէկ հատորին մէջ, այլ առնուած են բազմաթիւ հեղինակներէ, հայ կամ օտար, եւ բաժնուած են իր բանաստեղծական բոլոր գիրքերուն վրայ ։

Օշական ունի ընդարձակ բանաստեղծութիւն մը, Այն Օրերուն խորագրով, տպուած տասներհինգ տարի առաջ, («Սիոն», Նոյեմբեր 1935, էջ 348—60) ։ Աւելի քան տասնամեակ մը վերջ կը հրատարակուի նաեւ Եղիվարդի բանաստեղծութեանց մէկ գիրքը՝ «Անցորդը», որուն մէջ բանաստեղծ - վարդապետը պատիւ ըրած է Օշականին, արտագրելով անոր քերթուածէն մասեր ։ Այս տեղ կը ներկայացնենք, տակէ տակ, Օշականի եւ Եղիվարդի հատուածները, առաջնութիւնը միշտ տալով ժամանակագրականօրէն առաջ տպուածին ․

Հողին պէս հեզ, հողին պէս դաշն
Մեր հերկերուն ,
Ծոցին պէս պարզ, ծոցին պէս կոյս
Մեր լիճերուն
Ինչպէս Բաժակն երկնակնիք
Ծաղկըներուն ․
Ու ոսկեզարդ ինչպէս օրրանն
Մանկիկներուն ...
(Յ. ՕՇԱԿԱՆ, «Այն Օրերուն», «Սիոն», էջ 357)

Հողին պէս հեզ, հողին պէս դաշն
Մեր հերկերուն ,
Ծոցին պէս պարզ, ծոցին պէս կոյս
Մեր լիճերուն
Ինչպէս Բաժակն երկնակնիք
Ծաղկըներուն ․
Ու ոսկեզարդ ինչպէս օրրանն
Մանկիկներուն ...
(ԵՂԻՎԱՐԴ, «Անցորդը» , էջ 18)

Եղիվարդ աննախընթացօրէն բացառիկ արարքի մը մէջ է այստեղ, իբրեւ բանաստեղծ ։ Բացառիկը, գրական առումով, ինքնատիպութիւնն է, որուն ամէն մարդ կը ձգտի, բայց քիչեր կը հասնին ։ Այս բարենիշով Եղիվարդ կը հաստատէ Շաթօպրիանի բանաձեւը, ըստ որուն «Ինքնատիպը անիկա չէ որ մէկու մը չի նմանիր, այլ ան՝ որուն մէկը չի կրնար նմանիլ» ։ Ապահովաբար, ոչ ոք պիտի յաջողի նմանիլ Եղիվարդին, այսքան խիզախ պեղումներու մէջ, Օշականի կալուածէն ներս ․

Զանգն ու կոչնակ օրը հինգ հեղ,
Օրը եօթն հեղ ,
Կ'երգեն քնքուշ , կ'երգեն անուշ
Փառքն անսահման
Մեր Աստուծուն
....
Աստուած իջեր Իր աթոռէն ...
(Յ. ՕՇԱԿԱՆ, «Այն Օրերուն», «Սիոն», էջ 358)

Զանգն ու կոչնակ օրը եօթ հեղ ․
Կ'երգէին փառքը անսահման
Հայ Աստըծոյն ։
Ամէն առտու արեւին հետ
Աստուած կ'իջնէր Իր աթոռէն ...
(ԵՂԻՎԱՐԴ, «Անցորդը», էջ 27)

... 1947ին, Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն լոյս տեսաւ Օշականի վերջին գիրքը՝ «Օրն Օրերուն », գրուած իր նախորդ քերթուածներուն ոճով ։ Ծիշդ տարի մը ետք Եղիվարդ հրատարակեց իր չորրորդ հատորը, «Ակեղդամա», կարծէք ապացուցանելու համար թէ ինք բանաստեղծ չէ ։ Բայց որպէսզի անմիջապէս զգալի չըլլայ այդ իրողութիւնը եւ չվնասէ իր նախկին վարկին, ձեռք կ'առնէ Օշականի գիրքը եւ անկէ իրեն պէտք եղած համով - հոտով բոլոր պարբերութիւնները կը հաւաքէ նուրբ արուեստով մը եւ կը զետեղէ իր տողերուն մէջ ։

Ո՞վ անմահ, անպատմելի
Հայ պատմութիւն ,
Տարբեր որուն գիրն են գրեր ։
....
Գիտցիր միայն
Թէ գիրն այդ սեւ, գիրն այդ կարմիր
Մենք կարդացինք
Ջեզմէ առաջ դար ու դարեր ։
Դէպի խորանն ողջակէզին ։
(Յ. ՕՇԱԿԱՆ, «Օրն Օրերուն», էջ 30—31)

Ո՞վ անմահ, անպատմելի

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայ պատմութիւն ,
Տարբեր որում գիրն են գրեր :
Մենք դարերով ենք կարդացեր
Գիրն այդ կարմիր
խորաններուն դէմ խարոյկին ·
(ԵՂԻՎԱՐԴ , «Ակեղդամա» , էջ 37)

Զինադադարի ժողովը

Բոլոր պատրաստութիւնները վերջացած են դաշնակից եւ չինեւքորէական բանագնացներու առաջին հանդիպումին համար, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, կիրակի: Զօր · Րիճուէյ եւս իր կարգին ապահոված է չինեւքորէական հրամանատարութիւնը, թէ բանակցութեանց ընթացքին, Քաէսոնկը, 8 քիլմ · շրջանակի մը վրայ պիտի նկատուի չէզոք գօտի եւ հետեւաբար որեւէ ռմբակոծման պիտի չենթարկուի այդ օրերուն: Դաշնակից բանագնացները, առաւօտեան ժամը 9ին (Թոքիոյի ժամ) պիտի անցնին ռազմադիծը եւ պիտի երթան Քաէսոնկ: Չինեւքորէական բանագնացներն ալ ճամբայ պիտի ելլեն Փեոնկեանկէն ժամը 5ին, սպիտակ դրօշ պարզած զինուորական ինքնաշարժերով :

Ռազմաճակատին վրայ, զինուորական գործողութիւնները կորսնցուցած են իրենց թափը, բայց եւ այնպէս որոշ կէտերու վրայ, կարմիր հրետանին սաստկացուցած է իր կրակը: Քառորդ ժամուան բախում մը տեղի ունեցած է Քաէսոնկի հարաւ – արեւելեան կողմը, ուր քանի մը տասնեակ հիւս · Քորէացիներ դէմ առ դէմ գտնուած են դաշնակից հետախոյզ ջոկատի մը հետ: Օդանաւային յարձակումները սակայն կը պահեն իրենց սաստկութիւնը : Գիշեր ատեն, ամերիկեան օդանաւերը ռմբակոծած են կարմիրներու փոխադրութիւնները եւ կ'ըսուի թէ ամբողջութեամբ կամ մասամբ փճացուցած են 75 բեռնատար ինքնաշարժեր :

Թէեւ Մ · Նահանգներու մէջ թերահաւատներ կան Քաէսոնկի բանակցութեանց յաջողութեան մասին, բայց եւ այնպէս ճայնասփիւռի միջոցով կատարուած բանակցութեանց սիրալիր շեշտը լաւատեսութիւն կը ներշնչէ չին եւ քորէացիներու բարեացակամութեան մասին: Փեքինի ճայնասփիւռը, անշուշտ, կը շարունակէ իր հակամերիկեան քարոզութիւնը եւ մինչեւ իսկ, Քաէսոնկի բանակցութիւնները կը նկատէ չինեւքորէական «յաղթանակ » մը աշխարհակալներու դէմ: Իր վերջին մէկ յայտարարութեամբ, Փեքինի կայանը կ'ըսէ ·— « Ամերիկացիները յօժարեցան կրակը դադրեցնել, որովհետեւ— որքան ալ չուզեն խոստովանիլ — հասկցան թէ Քորէան անյատակ անդունդ մըն է »:

Իսրայէլի կառավարութիւնը յայտնեց ՄԱԿին, թէ պատրաստ է դիտողներ տրամադրել, պատահական զինադադարի մը պայմաններուն գործադրութեան հսկելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց խորհրդարանին մէջ թէ՝ իր կարծիքով շատ չանցած պիտի չահին Սարի շրջանին դատը : Բայց թելադրեց որ համբերող ըլլան եւ զգուշանան հակաֆրանսական արտայայտութիւններէ :

90 ՕՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Ամերիկացի մը, Ֆրետ · Ֆիլտ, որ մերժած էր ըսել թէ որոնք տուած են 80.000 տոլարի երաշխաւորութեան գումարը, չորս համայնավար գործիչներու համար: Ֆիլտ առժամապէս ազատ ձգուած է, 10.000 տոլար երաշխաւորութեամբ :

Մ · ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ հաղորդեցին Խ · Միութեան եւ գլխաւոր արբանեակներուն թէ պիտի ջնջուին մաքսային զիջումները :

Խ · ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տարին 19.000 օդանաւ կը շինէ, աւելի քան կրկինը՝ Ատլանտեանի զինակիցներուն արտադրութեան, համաձայն ամերիկեան ամսագրի մը յայտնութեանց :

ՃԱՓՈՆԻ հաշտութեան դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, Սեպտ · 4ին, ինչպէս հաղորդեց քաղաքապետը: Պիտի հրաւիրուին իբր 50 ազգեր :

ՀԱՅ ՄԸ, Շաւարշ Պէնլեան , Թղթակից եգիպտական թերթերու, որ պտոյտներ կը կատարէ Մ · Նահանգներու հարաւային շրջանին մէջ, Թէքսասէն փախչելով, պատմեր է թէ բանտարկուեցաւ եւ չարաչար խոշտանգուեցաւ Հուսթըն քաղաքի ոստիկանութեան կողմէ: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ ձերբակալուած էր, բարեկարգութիւնը խանգարած ըլլալով, եւ թէ բանտին մէջ կռիւի բռնուած՝ զինուորի մը հետ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարը, Տոքթ · Լեր, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի բանակցի դաշնակից մարզպաններուն հետ, աւելցնելու համար 30.000 սահմանապահ ոստիկաններու թիւը, սպառազինուած թնդանօթներով եւ հրասայլերով: Իրենք նոյնքան զօրաւոր ոստիկանութիւն մը կը պահանջեն որքան ունի Ճափոնը :

Մեծ դաշտահանդէս

Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Ecouenի անտառին մէջ, (Jeu de Paume) : Կազմակերպուած Փարիզի Նոր Սերունդին կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ · վարչութեան :

Կը մասնակցին Փարիզի Արենոյշները :

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զանազան խաղեր : Ձոխ եւ աժան պիւֆէ :

Հաղորդ · միջոց ·— Հանրակառք Porte de la Chapelleէն իջնել Carrefour de l'Espérence կամ Gare du Nordէն շոգեկառք իջնել Ecouen :

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը Յուլիս 15ին, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սթատ Օլիէ :

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջի հանդէսը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, նախագահութեամբ տեսուչ Հ. Սահակ Վ · Տէր Մովսէսեանի :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք: Քանատա :

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք :

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՅԵՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ

Դիմել ԺԱՆ Ե · ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille

7, Rue Auber, Paris

ՔԱՖԷ՛ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ · · · անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցխուն հազար նուէր կայ ,
Հարիւր պարապ տոպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ :
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող դրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին *մարք*ն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ ·— **Boyadjian**, 12 Place de la Pierre , Valance (Drôme):

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **ser**viettеներ այրերու համար :

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)

Tél. Bot. 59-57

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ ·— Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի «Միհրանթօ» խումբի ընդհ · ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ·— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փողհարեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Եղիշէ Արզումանեաններու, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Միքրիամ Արզումանեանի տխուր մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը տրամադրեն «Յառաջ»ի տարածման համար :

Ֆ · Կ · Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արզումանեանի եւ իրենց պարագաներուն իրենց մօր՝ Տիկին Արզումանեանի մահուան առթիւ :

ԼԻՈՆ ·— Այրի Տիկին Բերուզ Ճնկըտրեան իր որդւոյն՝ Պ · Ջոհրապի ամուսնութեան առթիւ Ազգ · Կեդր · վարչութեան ատենապետ Պ · Ա · Կիւլպէնկեանի տրամադրութեան տակ դրած է 20.000 ֆրանք, ազգ · բարեսիրական կազմակերպութիւններու յատկացուելու համար: Գումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով ·— 5000 Ֆր · Լիոնի եկեղեցիին, 5000 Ֆր · Աղքատախնամին, 5000 Ֆր · Կապոյտ Խաչին, 5000 Ֆր · Կարմիր Խաչին: Ստանալ համապատասխան ընկալագրով :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, Նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ: Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու եբեք կառքի համար:

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր : Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայմաններ :

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.): Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ :

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)

(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60

Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord

Ամէն օր , բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17, Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց որեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան , ստացողին համար :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ :

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ · ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ · ՔԱՋԷՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն :

Ծանօթ ·— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար : Եթէ կ'ուզէք հայկ · հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք առոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք :

Գ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՄԻԱԿ ՀԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

5, Place d'Alma (1 Ave. George V.) Հեռաձայն ELY. 57-11

Ռուսական – արեւելեան ընտիր խոհանոց ՆԱԽԱՃԱՇԵՐ ԵՒ ՃԱՇԵՐ

(Կարելի է տուներն ալ սպասարկել ըստ ցանկութեան)

Ընդարձակ զով թէրաս · Սրահ՝ հացկերոյթներու եւ ընկերական ճաշերու համար

Իրիկունները՝ ՑԻԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ղեկավարութեամբ GREGOR NAZOի

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 10 JUILLET 1951 Երեքշաբթի 10 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6504-Նոր շրջան թիւ 1915

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

30 Յունիս շաբաթ օր ժամը 4ին խումբ մը երկսեռ սկաուտներ Ֆրանքֆորթի Քոնկրէսհալլէի բեմը առաջնորդեցին մեծածաւալ կարմիր դրօշակ մը՝ վրան գերմաներէն լեզուով արձանագրուած «Ընկերվարական Միջազգային» եւ զայն նուիրեցին Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Մորկըն Ֆիլիփսի:

Նոյն վայրկեանին էրիխ Օլլընհաուըր, որ իբրեւ փոխանորդ Տոքթ. Քուրթ Շումախըրի, կը վարէր Խորհրդաժողովի նախագահութիւնը, հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ վերակազմուած է Ընկերվարական Միջազգայինը:

Սրահը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ եւ հնչեցուց Միջազգայինի ծանօթ քայլերգը («Ոտքի՛ աշխարհի կեղեքուածներ ; ոտքի՛ քաղցի կալանաւորներ»...):

Իւրաքանչիւր պատգամաւոր կ'երգէր իր մայրենի լեզուով, յիշեցնելով քիչ մը Բաբելոնի աշտարակը, սա տարբերութեամբ սակայն, որ հոս բոլորն ալ իրար կը հասկնային: Աշխարհի չորս կողմերէն համախմբուած մարդիկ տոգորուած էին նոյն համամարդկային գաղափարականով, խակական միջազգային եղբայրակցութեան զգացումներով:

Այս պատմական դէպքը նուիրագործուեցաւ հետեւեալ օրը՝ կիրակի, Մէսսէկէլէնտէի հսկայ սրահին մէջ, 20.000 հանդիսականներու ներկայութեան տեղի ունեցած հոյակապ հանդէսով մը, ուրուն մասնակցեցան չորս հարիւր երկսեռ երգիչներ և մեծ նուագախումբ մը: Հոն ճառեր խօսուեցան զանազան լեզուներով, նոյնիսկ ճափոներէն, պանծացնելու համար համաշխարհային եղբայրութեան գաղափարականը, միջազգային ընկերվարութեան դրօշին տակ:

Աւելի քան հարիւր տարուան պատմութիւն ունի ընկերվարութիւնը:

1848ին էր, որ Կարլ Մարքս (հազիւ 30 տարեկան եւ Ֆրիտրիխ Էնգէլս (28 տարեկան) հրատարակեցին իրենց ծանօթ Մանիֆեստը, որ դարձաւ միջազգային ընկերվարութեան աւետարանը: Համայնավարներն ալ ցարդ անոր անունով կ'երդուըննան:

Անկէ առաջ Ֆրանսայի մէջ ընկերվարական գաղափարները տարած էին Սէն-Սիմոն, Շարլ Ֆուրիէ, Փրուտոն եւ ուրիշներ:

Առաջին Միջազգայինը հիմնուեցաւ 1864ին նոյն ինքն Կարլ Մարքսի կողմէ՝ Լոնտոնի մէջ: Սակայն երկար չապրեցաւ: 1870 — 71ի Ֆրանքեւգերման պատերազմը ծանր հարուած մը տուած էր անոր: Սոցիալ դեմոկրատներու եւ անիշխանականներու հակառակութիւնը բոլորովին կազմալուծեց զայն 1872ին:

Ընկերվարական վարդապետութիւնը հետզհետէ հող գտաւ Եւրոպայի մէջ, շնորհիւ ճարտարարուեստի զարգացման: Բանուոր դասակարգը սկսաւ կազմակերպուիլ:

1889ին կեանքի կոչուեցաւ երկրորդ Միջազգայինը, առաջինին կազմալուծումէն 17 տարի վերջ: Այդ շրջանին կազմուած էին զօրաւոր ընկերվարական կուսակցութիւններ, մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ, ուր 1875ին Լասալի եւ Այզընախի կուսակիցներուն միացումով հիմը դրուեցաւ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան: Պիզմարք ի զուր պայքարեցաւ այս վերջինին դէմ:

1914ի համաշխարհային պատերազմը մահացու հարուած մը տուաւ երկրորդ Միջազգայինին:

Ռայխսթակի գերման ընկերվարական երեսփոխանները մեծամասնութեամբ քուէարկեցին Վիլհէլմի կառավարութեան ներկայացուցած պատերազմական վարկերը: Այս ձեւով անոնք կը մերժէին Միջազգայինի խորհրդաժողովներուն մէջ ընդունուած բանաձեւերուն, որոնց համաձայն պատերազմի պարագային ամէն երկրի ընկերվարականները պէտք է ապստամբէին իրենց կառավարութեանց դէմ, արգիլելու համար պատերազմը:

Ուրեմն 1914—18ի պատերազմն ալ գերեզմանը դարձաւ երկրորդ Միջազգայինին:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը հիմնելով երրորդ Միջազգայինը՝ նոր ճեղքեր բացաւ միջազգային ընկերվարութեան շարքերուն մէջ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ (1920 Դեկտեմբերի Թուրի համագումարը):

Քանի մը տարուան խարխափումներէն վերջ, 1923ին Համպուրկի մէջ վերակազմուեցաւ Բ. Միջազգայինը՝ «Բանուորական — Ընկերվարական Միջազգային» անունին տակ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ 1907ին Շթութկարտի համագումարին ատեն ընդունուած էր իբրեւ անդամ երկրորդ Միջազգայինի, 1923ին Համպուրկի համագումարին ներկայացուց տպագիր տեղեկագիր մը ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով եւ մտաւ վերակազմուած «Բանուորական — Ընկերվարական Միջազգային»ին մէջ, որուն մնայուն եւ հաւատարիմ անդամներէն մէկն եղաւ մինչեւ վերջ:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը իր կարգին կազմալուծեց «Բանուորական — Ընկերվարական Միջազգային»ը: 1940 Մայիսին Հիթլէրի բանակները գրաւեցին Պելճիքան: Միջազգայինի Գործադիր Մարմինը լքեց Պրիւքսէլի իր կեդրոնը եւ Լոնտոն ապաստանեցաւ ընդհանուր քարտուղար Ֆրից Ատլէրի հետ:

Ամբողջ Եւրոպան ինկաւ Գերմանիոյ տիրապետութեան տակ եւ կապը ընկերվարական կուսակցութեանց միջեւ բոլորովին կտրուեցաւ:

1946էն ի վեր կատարուած փորձերը ի վերջոյ յաջողութեամբ պսակուեցան:

Տասը օրէ ի վեր վերակազմուած է Ընկերվարական Միջազգայինը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

Թրքական լուրեր

(ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԷՆ)

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՔԱՆԴԵԼ.— Անքարայի մօտերը ագարակի մը աւազանին գլուխը գտնուող Քէմալի կիսանդրին եւս քանդուած է անցեալ օր: Հերոսները տասը տարեկան երկու տղաք են: Տղոց հետ ձերբակալուած են նաեւ անոնց հայրերը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Նաքշիպէնտի աղանդաւորներէն 64 Թիճանիներ ձերբակալուած են Պոլսոյ մէջ այն պահուն, երբ իրենց շէյխին՝ Հաճի Սիւլէյմանի գերեզմանին վրայ կրօնական պաշտամունք կը կատարէին: Ձերբակալուածներէն 22 հոգի, ճիւպպէ եւ սպիտակ փաթթոց կը կրէին, մնացեալներն ալ քաքէէ: Ձերբակալուածներէն մէկը «տէմօքրասի»էն ճառելով ըսած է որ իրենք հիմնած են այսօրուան «տէմօքրասի»նեւ կառավարութիւնը իրենց քուէներով է որ գործի գլուխ եկած է: Ձերբակալուած է նաեւ 41 տարեկան միւէզզին մը, որ հրապարակով եւ բարձրաձայն Քուրան կը կարդար եւ շուրջը հաւաքուած բազմութեան կ'ըսէր, թէ «գիս չունկնդրողը եւ ինծի պէս չկարդացողը կեավուր է»: Մինչեւ հիմա Անքարայի եւ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած եւ հարցաքննուած Թիճանի աղանդաւորներու թիւը կը հասնի 1500ի: Պոլսոյ մէջ բանտարկուած բոլոր Թիճանի աղանդաւորներուն մօրուքները խուզած են, հակառակ ամէն ընդդիմութեան եւ պաղատանքի: Մայրաքաղաքին մէջ այն կարծիքը կը տիրէ, թէ վերջին շաբաթներու անցուդարձերը — արձաններու քանդում, աղանդաւորական գրգռութիւններ, համայնավար բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի փախուստ, եւն.— սերտօրէն կապուած են իրարու եւ կը ղեկավարուին միակ կեդրոնէ մը (ապահովաբար արտասահմանէն): Գաւառներու մէջ կը շարունակուին ցոյցերը ի նպաստ կառավարութեան եւ բողոքներ կ'ըլլան «անոպայ մոլեռանդներու» դէմ: Արտասահմանէն եղած օգնութեանց մասին, այս օրերս կը սպասուի նոր յայտնութեանց եւ ու նաեւ նոր ձերբակալութեանց:

ՏՈԼԱՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Շատ հաւանական կը թուի, թէ Թուրքիոյ վարչապետը, Պ. Ատնան Մէնտէրէս, արտաքին նախարար Պ. Ֆուատ Քէօփրիւլիւ հետ միասին Ամերիկա պիտի այցելէ: Այս այցելութիւնը պիտի կատարուի տնտեսական մտահոգութիւններով: Կը կարծուի թէ մօտ օրէն պիտի քուէարկուի՝ օտար դրամագլուխներու Թուրքիա մուտքը քաջալերող նոր օրէնք մը: Այս պարագային, վարչապետն ու արտաքին նախարարը պիտի կրնան բանակցութեանց ձեռնարկել ամերիկացի դրամատէրներու եւ գործի մարդոց հետ: Այս առթիւ կը շեշտուի թէ «Մ. Նահանգներու մէջ կարգ մը տարրեր քարոզութիւն կը կատարեն Թուրքիոյ դէմ, պնդելով որ օտար դրամագլուխները չեն կրնար ազատօրէն աշխատիլ այնտեղ»:

ԱՅՆԹԱՊՑԻ ՀԱՅ ՄԸ.— Ամերիկա հաստատուած Կազիանթէպցի (Այնթապցի) Հայ մը, Ա. Հ. Քիւլճեան, իմացած ըլլալով որ Սիհուն գետին վրայ մեծ ամբարտակ մը պիտի կառուցուի, նամակ մը ուղղած է Ատանայի կուսակալին յայտնելով, որ «իր ծննդավայրին հանդէպ ունեցած սէրը կը մղէ զինքը առաջարկելու, որ ինք շինէ այդ ամբարտակը, ամենանպաստաւոր պայմաններով»: Քիւլճեան, ջրաելեկտրակայաններու կառուցման մասնագէտ մըն է եւ ունի իր գործարանը: Ատանայի կուսակալը պատասխանած է, որ հաճոյքով կ'ընդունի առաջարկը, բայց ամբարտակին շինութեան ծրագիրը պատրաստուած է Միջազգային դրամատան կողմէ, որուն կեդրոնը կը գտնուի Ամերիկա: Քիւլճեան որոշած է այս ամառ այցելել Ատանա եւ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրել ամբարտակի կառուցման ծրագիրը:

ԿԱՐՍԻ ՃԱՄԲՈՎ.— Անքարայի պուլկար դեսպանը, Պ. Զոպանով Մոսկուա մեկնած է Կարսի ճամբով: Անկէ առաջ, դեսպանը խորհրդաւոր պտոյտ մը կատարած էր Զոնկուլտաքի շրջանին մէջ: Կասկածներ կան թէ համայնավար բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի փախուստը կապ ունի դեսպանին այս ճամբորդութեան հետ:

Չինատաղտարի մը համար

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՅԱՋՈՂ ԱՆՑԱՒ

ԲՈՒՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԱՅՍՕՐ

Կիրակի օր, Քաէսոնկի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին հանդիպումը դաշնակից եւ չինեւքորէական բանագնացներու միջեւ, Քորէայի մէջ զինադադարի մը կնքման բանակցութեանց համար: Դաշնակից հինգ պատուիրակները, որոնք առտուն կանուխ փոքրիկ օդանաւերով ճամբայ ելած էին դէպի Քաէսոնկ, իջան հրապարակ մը, ուր չինացի սպաներ իրենց կը սպասէին: Անոնք, անմիջապէս առաջնորդուեցան քաղաքին ծայրամասը կիսաւեր բնակարան մը, ուր իրենց կը սպասէին չինեւքորէացի բանագնացները: Առաջին րոպէները անցան առանց խօսակցութեան եւ ի վերջոյ, դաշնակից պատուիրակութեան պետ ծովակալ Ճոյի առաջարկով սկսան խօսակցութիւնները, ժամը 10.47ին եւ կէսօրուան ճաշի համար բաւական երկար դադարով մը, շարունակուեցան մինչեւ ժամը 15.35: Դադարի պահուն, Չինեւքորէացիները առաջարկեցին դաշնակից բանագնացներուն միասին ճաշել սեղանի մը շուրջը, ուր դարեջուր, վոտքա, պտուղ, շաքարեղէն եւ այլ ուտելիքներ կային: Բայց դաշնակից սպաները շնորհակալութիւն յայտնելով մերժեցին եւ ըսին, թէ իրենց հետ բերած են իրենց կերակուրը: Յարաբերութիւնները պաղ էին երկուստեք, բայց քաղաքավար եւ ոչ բոլորովին թշնամական: Բանակցութիւնները կատարուեցան անգլերէնով՝ դաշնակից սպաներու կողմէ եւ քորէական բարբառով՝ հակառակորդներու կողմէ, կարող թարգմաններու գործակցութեամբ:

Կը հաղորդուի թէ բանակցութիւնները հարիւրին հարիւր յաջողութեամբ պսակուեցան եւ կատարուեցան ներդաշնակօրէն: Այս նախնական խորհրդակցութեանց ընթացքին որոշուեցաւ բուն իսկ զինադադարիբանակցութեանցսկսիլ երեքշաբթի առաւօտ (այսօր), միեւնոյն շէնքին մէջ: Բանակցութեանց ամբողջ տեւողութեան, դաշնակից պատուիրակութիւնը կապ կը պահէր Թոքիոյի ընդհ. բանակատեղիին հետ անթելի գործիքով մը, որ զետեղուած էր օդանաւերէն մէկուն մէջ: Այս կապի շնորհիւ ալ զօր. Րիճուէյ անմիջապէս նշանակեց այն չորս ամերիկացի եւ մէկ քորէացի զինուորականները, որոնք պիտի կազմեն դաշնակից պատուիրակութիւնը վաղը սկսելիք բանակցութեանց համար, եւ որոնց նախագահը պիտի մնայ ծովակալ Ճոյ, նաւային գործողութեանց հրամանատարը Քորէայի մէջ: Բանակցութիւնները [illegible] օրեր տեւել, որովհետեւ կը նախատեսուի թէ կարմիրները կարգ մը հիմնական կէտերու մէջ պիտի ուզեն առաջ քշել իրենց տեսակէտները:

Մինչ այդ, ռազմական գործողութիւնները կանգ պիտի չառնեն բանակցութեանց ընթացքին: Կիրակի օրն անգամ, երբ բանագնացները բոլորուած էին կլոր սեղաններու շուրջ, օդանաւային բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ հիւս. Քորէայի վերեւ, 15 կարմիր «Միկ» օդանաւերու եւ ամերիկեան հետապնդիչներու միջեւ: Վար առնուեցան 4 «Միկ»եր: Ցամաքի վրայ բախումներ տեղի չունեցան ընդհանրապէս:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԻԱՅԻՆ եւ օդանաւային մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարուին յառաջիկայ Օգոստոսին Միջերկրականի մէջ, Սարտենիոյ հարաւային կողմը: Ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին ամերիկեան 6րդ նաւատորմիղը, Թունուզի ֆրանսական օդանաւային ուժերն ու բրիտանական նաւատորմն ու օդանաւերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ե.

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ԾԱԳՄԱՆ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ստալինը իր ծանօթ յօդուածների մէջ շօշափել է նաեւ լեզուի ծագման եւ զարգացման օրէնքների հարցերը, բայց դրանց վրայ կանգ է առել չատ թռուցիկ կերպով եւ ճշգրտուած պատասխաններ չէ տուել այդ հիմնական հարցերին : « Ես լեզուագէտ չեմ, պատասխանում է նա համեստօրէն երիտասարդ կոմունիստներին, եւ ի հարկէ չեմ կարող լիովին բաւարարել ընկերներին» : Խօսքը այն ընկերների մասին է, որոնք դիմել են իրենց Առաջնորդին եւ խնդրել « արտայայտուել լեզուագիտութեան հարցերի վերաբերեալ» : Եւ սահմանափակել է իր պատասխանը մարքսիզմի եւ լեզուագիտութեան միջեւ եղած աղերսի վերլուծումով :

Հակառակ վերոյիշեալին, խորհրդային բոլոր գիտնականներն ու գրողները այսօր խօսում են Ստալինի լեզուաբանական ամբողջական, ներդաշնակ եւ հանճարեղ ուսմունքի մասին (որի դէմ Ստալինը չի առարկում) եւ յայտարարում են, որ այնտեղ կարելի է գտնել լեզուի գիտութեան հետ կապուած բոլոր հարցերի պատասխանը :

Այս պարագան պարտաւորեցնում է նաեւ լեզուի հարցերի շուրջը ելոյթ ունեցող կոմունիստներին շօշափել այդ հարցերը ամբողջութեամբ, իրենց լայնքով ու երկայնքով :

Կոմ. Կուս.ի Համագումարում Ս. Կարապետեանը եւ Զ. Գրիգորեանը կատարել են իրենց այդ պարտականութիւնը ու բարբառների եւ արեւմտահայերէնի խնդիրը «կարգադրելուց» յետոյ, շօշափել են նաեւ Հայոց լեզուի ծագման, նրա պատմութեան ու հետագայ զարգացման հարցերը :

« Ես ուզում եմ համառօտակի կանգ առնել նմանապէս Հայոց լեզուի զարգացման հարցերի վրայ», յայտարարել է Ս. Կարապետեանը եւ այդ մասին իր ասելիքը սահմանափակել է հետեւեալ տողերով .—

« Բացայայտելով Մառի լեզուաբանական եւ տեսաբանական կոպիտ սխալները, ընկեր Ստալինը ստեղծել է ամբողջական, ներդաշնակ մարքսիստական ուսմունք լեզուագիտութեան, լեզուի ծագման ու զարգացման ներքին օրէնքների մասին : Ընկեր Ստալինի գիտական դրոյթների լոյսով սոցիալիստական ազգերի լեզուների զարգացման ուղիները եւ օրէնքները դառնում են պարզ եւ որոշ : Խնդիրն այժմ այն է, որպէսզի անհաշտ պայքար մղենք ամէն կարգի թալմուտականների, դպիրների եւ լեզուի ծագման ու զարգացման օրէնքների հետ կապուած հարցերի սխալ մեկնաբանողների դէմ » :

Եւ որովհետեւ Ստալինը, ինչպէս ասացինք վերը, ոչ մէկ ամբողջական գիտութիւն չէ ստեղծել լեզուաբանութեան մասին եւ լեզուի ծագման ու զարգացման օրէնքները լուսաւորել է այնպիսի մի աղօտ լոյսով, որ նրանով չատ էլ խոհեմութիւն չէր լինի պարզաբանել Հայոց լեզուի ծագման եւ « համաժողովրդական » լեզուի զարգացման օրէնքները, ուստի Ս. Կարապետեանը բարւոք է համարել այս մի քանի խօսքով էլ գոցել հարցը :

Զ. Գրիգորեանը մի քիչ աւելի է կանգ առել յիշեալ հարցերի վրայ, բայց մօտեցել է նրանց քննութեան նոյնպէս չատ զգուշութեամբ եւ խուսափել է որեւէ անձնական տեսակէտ յայտնելուց հիմնական հարցի նկատմամբ :

Խօսելով հայ հին լեզուի ծագման եւ սկզբնական շրջանի նրա նշանակութեան մասին, կենտկոմի քարտուղարը յայտնել է, որ այդ մասին Հայաստանում երեք տարբեր տեսակէտներ կան եւ կամ եղած են :

« Լեզուագէտների մի խումբ համարում է (ուշադրութի՛ւն բայի ժամանակին), որ հնում եղել է համաժողովրդական լեզու եւ որ նրա մահացումից յետոյ ծագել են զանազան դիալեկտներ» (*բարբառներ*) :

« Լեզուագէտների մի այլ խումբ (պրոֆէսոր Ղարիբեան), մեկնելով Մառի հակագիտական ուսմունքից լեզուի մասին, համարում էր (*վերը՝ համարում է, իսկ այստեղ համարում էր*), գրաբարը՝ փէոդալների (*աւատապետների*) դասակարգային լեզուն » :

Զ. Գրիգորեանի համար ընդունելի չեն հաւասարապէս այդ երկու տեսակէտներն էլ :

« Ես կարծում եմ, *ասում է կենտկոմի ներկայացուցիչը*, որ եթէ հարցը քննենք ընկեր Ստալինի լեզուաբանական ուսմունքի լոյսով, ապա այդ երկու ըմբռնումներն էլ գրաբարի մասին պիտի համարել հակագիտական եւ սխալ » :

Իսկ այս երկու «հակագիտական եւ սխալ » տեսակէտներից զատ կ՞այ արդեօք ուրիշ տեսակէտ :

Այո, կայ : Բայց կենտկոմի « իդէոլոգիական հարցերի գծով քարտուղարը » չի «կողմնորոշւում» այդ երրորդի նկատմամբ : Զատորոշելով հանդերձ այն վերի երկու «հակագիտական եւ սխալ» տեսակէտներից, Զ. Գրիգորեանը պարզ եւ որոշ կերպով չի ասում որ այդ երրորդ տեսակէտը հակագիտական չէ, ուղիղ է եւ բխում է Ստալինի ուսմունքից եւ այդ պատճառով էլ որդեգրուած է կենտկոմի կողմից :

Եւ որպէսզի երրորդ տեսակէտը չեչտուած կերպով չհակադրուի վերի «հակագիտական եւ սխալ » տեսակէտներին, ճառախօսը զատում է դրանք միմեանցից հետեւեալ ընդհանուր դատողութեամբ, առնուած, ի դէպ, « Լիտերատուրնայա Գազէթա»ից :

« Հայոց լեզուի ծագման, գոյառման եւ զարգացման հարցերը, *ասում է Զ. Գրիգորեանը*, պիտի քննել միայն հայ ժողովրդի կազմաւորման եւ զարգացման կապակցութեամբ » : (*Համ. «Լիտ. Գազէթա»յի.— «Լեզուների զարգացման ներքին օրէնքները սահմանւում են ժողովուրդների պատմութեան կապակցութեամբ »*) :

Այս «ինքնուրոյն» դրոյթը *պարզելուց յետոյ, յայտնում է, որ* « նման փորձեր ներկայիս կատարում են մի քանի լեզուագէտներ, որոնք համարում են, որ գրաբարը սկզբնապէս եղել է հայ ժողովրդի ազդեցիկ բարբառներից մէկը, որ նա եղել է բարբառը (*դիալեկտը*) հայասների ցեղային խմբի, որոնք առաջատար (ղեկավար) դիրք էին գրաւում հայկական ցեղերի շարքում հայ ժողովրդի կազմաւորման շրջանում » : *Այս է ահա երրորդ տեսակէտը :*

Սրանով էլ Զ. Գրիգորեանը վերջացնում է Հայոց լեզուի ծագման ու պատմական զարգացման քննութիւնը, եթէ չհաշուենք մեր անցեալ յօդուածի մէջ նշուած նրա մոլեգնոտ ու չհիմնաւորուած հաստատումներն առ այն, թէ Ե. դարից սկսած գրաբարը մահանում է եւ դառնում է զէնք Եկեղեցու ձեռքում ընդդէմ աշխարհաբարի :

Զուգելով վճռական կերպով միանալ երրորդ տեսակէտին եւ սակայն առաջին երկու տեսակէտները չատ կտրուկ կերպով մերժելուց յետոյ, կենտկոմի ներկայացուցիչը «այդ կարեւորագոյն խնդիրների լուծումը» յանձնում է վեհանձնօրէն հայ բազմաչարչար լեզուագէտներին :

« Պէտք է որ մեր լեզուագէտները, *ասում է նա*, կազմակերպեն այս հարցերի լայն քննութիւնը եւ կարծիքների գործնական փոխանակութեան պայմաններում լուծեն հայ լեզուի պատմութեան այս կարեւորագոյն պրոբլէմները (*խնդիրները*) ստալինեան լեզուագիտական ուսմունքի հիման վրայ » :

« Լայն *քննութիւն* » *եւ* « գործնական *փոխանակութիւն կարծիքների*» : Ազատ *ածականը, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, բացակայում է : Երեւի մոռացուել է պատահաբար :*

Այս գործը, որ կենտկոմը յանձնում է հայ գիտնականներին, զերծ չէ վտանգաւոր հետեւանքներից, եթէ մանաւանդ կատարուի աճապարանքով ու առանց Մոսկուայի որոշումները ձեռքի տակ ունենալու :

Խնդիրն այն է, որ, հակառակ բոլշեւիկների հաստատումներին, Ստալինի «հանճարեղ ուսմունքի» մէջ, ինչպէս մատնանշեցինք վերը, պակսում են անմիջական եւ ուղղակի ցուցումներ լեզուի ծագման եւ զարգացման հարցի մասին : Խոհեմութիւնը պահանջում է, ուրեմն «կողմնորոշում » չունենալ «այս կարեւորագոյն պրոբլէմների» հանդէպ եւ առայժմ յանձնել նրանց «լայն քննութիւնը» սովետահայ լեզուագէտներին : Մինչեւ որ ... հասկացուի թէ Մոսկուայում ինչպէս են լուծել այդ հարցերը ռուս և թերեւս նաեւ միւս լեզուների նկատմամբ :

Կարապետեանները ու Գրիգորեանները, անշուշտ, կարդում են, Մոսկուայի թերթերը եւ «Լիտերատուրնայա Գազեթա»ից (*թ.* 65, 1950 *թ.*) *գիտեն, որ Սով. Միութեան Գիտ. Ակադեմիային կից կազմուել է լեզուագիտական Ինստիտուտ, որի վրայ* «դրուած է պատասխանատու եւ անյետաձգելի խնդիր՝ շլխաւորել խոր եւ կոնկրէտ ուսումնասիրութիւնը Սովետական Միութեան բազմաթիւ լեզուների» : *Նոյն թերթից Հայ կենտկոմի բիւրոյի (Պոլիտբիւրոյ) անդամները գիտեն նաեւ, որ Ինստիտուտը իր «խոր եւ կոնկրէտ» ուսումնասիրութիւնը սկսել է ռուսերէն լեզուից, ձեռնարկելով կազմել* « բարձրագոյն դպրոցների համար Ռուսաց լեզուի պատմական քերականութեան, ռուս գրական լեզուի պատմութեան եւ հին-սլաւերէնի ծրագիրներ » :

Պէտք է, ուրեմն, սպասել այդ աշխատանքների աւարտման :

Այդ սպասումը պատճառ է դառել որ «կարեւորագոյն պրոբլէմների» (խնդիրների) քննութիւնը Համագումարում կատարուի ստուռմներով, մէկ հարցից դէպի միւսը եւ « պրոբլէմներից » մի քանիսն էլ մատնուին լռութեան :

« Հայ ժողովուրդը ունի, յայտարարում է Զ. Գրիգորեանը, մէկ հատ իսկական ընդհանուր (հասարակաց) եւ ժողովրդական լեզու : Այդ լեզուն բոլորին հասկանալի աշխարհաբարն է, որի հիմի վրայ կազմուել է ժամանակակից, համաժողովրդական եւ գրական լեզուն : Նրա հիմքն է կազմում Արարատեան դաշտի դիալեկտը (բարբառը)» :

Այս որեւէ ձեւով չհիմնաւորուած յայտարարութիւնը աւելի չուտ դեկրետի (հրամանագրի) տպաւորութիւն է թողնում, քան բանավարութեան վրայ հիմնուած գիտական եզրակացութեան :

Ի՞նչպէս կազմուեց արդի համաժողովրդական լեզուն՝ արեւելահայ աշխարհաբարը : Որո՞նք են նրա զարգացման փուլերը : Պատմական ի՞նչ պայմանների ազդեցութեան տակ կատարուեց արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի դժբախտ բաժանումը : Սրանք ճիշդ այն հարցերն են որ կապուած են մեր լեզուի ծագման եւ զարգացման հետ եւ որոնց լուծումը դեկրետանման *յայտարարութիւններով չէ որ պիտի տրուի :*

Հայաստանից մենք իրաւունք ունինք աւելին ակնկալելու :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Մոռցուած վէպ մը — «Ազապի»

Բ.

Հեղինակը մեծ տաղանդով պատկերացուցած է այս տուներու հարուստ բնակիչները, արեւելեան մեղկութեան եւ անշարժութեան մէջ թաւալող այն մարդիկը, որոնք ցերեկը տարուած իրենց առեւտրական գործով, իսկ իրիկունները ամփոփուած իրենց թանձր վերարկուներու մէջ, կը չտապեն իրարու այցելութիւն տալ, թղթախաղի սեղանի շուրջ չարունակել ցերեկուան ընդհատուած խաբեբայական գործերը : Անոնք անտարբեր եւ անհոգ են հանրային կեանքի հանդէպ : Անոնց համար չկայ ոչ հանրային կեանք, ոչ ալ ընտանեկան սրբութիւն եւ բարոյական չափանիշ (նոր — մա) : Թղթախաղի սեղանի շուրջ կը նստին իբրեւ բարեկամներ, պահելով հիւրասիրութեան աւանդութիւնները, եւ սեղանէն կ'ելլեն իբրեւ ոխերիմ թշնամիներ, աթոռ, սեղան իրարու գլխու զարնող ստահակներ : Պատճառը չարաբաստիկ ոսկին է որ մէկու գրպանէն կը սահի միւսինը : Իսկ յաջորդ օրը իրարու ձեռք կը սեղմեն եւ կը նստին խաղասեղանի շուրջ :

Այս մարդիկը գրպանով հարուստ են, հոգիով աղքատ, մտաւորապէս սնանկ : Ծերունին կը քաչքչէ իր աննպատակ կեանքը, երիտասարդը կը խամրի ժամանակէն առաջ, առանց օգտակար ըլլալու ոչ հանրութեան եւ ոչ ալ իր ընտանիքին :

Այս միջավայրին այր մարդիկը եւ կիները տգէտ են, ամբարտաւան, բարոյական ըմբռնումը կեղծ է, հիմնուած նիւթական շահու վրայ :

Նման այլասերած միջավայրի ծնունդ երիտասարդութիւնը կանգնած է կործանման ափը : Այդ երիտասարդութիւնը չունի յառաջդիմելու ձըգտում, բարձրանալու ցանկութիւն, ուսումը, դաստիարակութիւնը, մշակոյթը ազնուական ընտանիքներու այդ երիտասարդները կը տեսնեն բացառապէս եւրոպական քաղքենի կենցաղին կապկօրէն նմաններուն մէջ : Կը սիրեն հագուիլ փարիզեան նորաձեւութեամբ, յաճախ չգիտնալով թէ Փարիզի մէջ տարուան որ եղանակին ինչ գոյն հագուստ յարմար է : Զտիրանալով Ֆրանսերէնին, կը սիրեն խօսիլ այդ լեզուով, աղաւաղելով ամէն բառ ու արտայայտութիւն : Անոնց իտէալը փարիզեան ստահակի եւ Դոն Ժուանի կեանքն է, որու տիրանալու համար ոչ նիւթական, ոչ ալ բարոյական զոհողութեան առջեւ կանգ չեն առներ :

Փարիզեանին նմանելու արդարացումն է որ իրաւունք կուտայ ազնուական այդ միջավայրի աղջիկներուն, մոռնալ տոհմիկ առաքինութեան բոլոր յատկանիշներն ու բարոյական բոլոր չափանիշները եւ ամէնէն ամբարտաւանկեանք վարել երիտասարդներու հետ, միասին նստիլ, ծխել ու չաղակրատել նորաձեւութեան մասին :

Ահա այս հիման վրայ են գծագրուած վէպին կարգ մը հերոսները : Յակոբիկը՝ չաղակրատ, տգէտ ու անբան արարած մըն է, չնորհիւ հօր հարստութեան, կ'ապրի ապարանքի մը մէջ, ունի չքեղօրէն կահաւորուած սենեակներ, ծառաներ : Այլասերած այս երիտասարդի բնորոշ գիծերն են թեթեւամտութիւն, կնամոլութիւն եւ խաղամոլութիւն, զուարճասիրութիւն եւ կանացի ծեքծեքում : Անոր սենեակը զարդարուած է հարուստ կարասիներով, նկարներով, որոնց մասին գաղափար չունի :

Ռուբէնիկ աղայի համար աշխարհ այդ սենեակի մէջ է եւ այդ սենեակը աշխարհի մանրանկարն է :

Ռուբէնիկի համզգմունքներն ունի նաեւ Ֆուլիկ Տուտուն : Այդ երիտասարդ աղջիկը ապականած ու կործանած է հարուստ, փճացած ընտանիքի միջավայրին մէջ : Ֆուլիկ չունի կանացի ամօթխածութիւն, հեզութիւն, մեղմութիւն, թղթախաղի սեղանի ջերմ յաճախորդ է, մոլի ծխող :

Ռուբէնիկի եւ Ֆուլիկի ծնողները՝ Սարգիս եւ Անտոն աղաները, Թերեզա եւ Վարդենի տուտուները, անոնց թղթասեղանի մշտական յաճախորդ-

ներ Բառնիկ աղան եւ Մարտիկ աղան կը լրացնեն այն պատկերասրահը զոր մեծ հարազատութեամբ կը ցուցադրէ Ժ Թ. դարու կէսերու պոլսական վատասերած ազնուական կեանքը :

Հեղինակը շատ աւելի թանձր գոյներով նկարագրած է իր բացասական քան դրական հերոսները: Ծանրաշարժ, թեթեւաբարոյ, տգէտ եւ անհոգ այդ խաղամոլները ընթերցողին կը ներկայանան իբրեւ գրական ամբողջացած իրապաշտ կերպարներ եւ իրենց պատուաւոր տեղը կրնան ունենալ հայ նոր գրականութեան տիպարներու պատկերասրահին մէջ :

Հեղինակի համակրութիւնը ուրիշ խումբ մը մարդոց կողմն է, որոնց հարուստ շրջապատին մէջ գտնուելով հանդերձ, տարբեր են իրենց նախասիրութիւններով եւ հակումներով: Եթէ այդ կերպարները բնորոշ չեն հարուստ ազնուական շրջապատի համար, այնուամենայնիւ իրենց ազնիւ ձգտումներով, գաղափարներով, բարոյական բարձր սկզբունքներով ու ըմբռնումներով կը հակադրուին ազնուականներու ապականած միջավայրին:

Առանցքն է վէպի հերոսուհին՝ Ագապին, նոյնպէս բարեկեցիկ ընտանիքի ծնունդ: Ծիրդ է, ան կրօնական մոլեռանդութեան զոհ է դեռ մանուկ հասակէն եւ կը զրկուի ծնողներէն, սակայն կը մեծնայ այնպիսի միջավայրի մէջ որ իրեն հնարաւորութիւն տուած է ձեռք բերելու անհրաժեշտ կրթութիւն :

Ագապին հակապատկերն է Ռուբէնիկի սիրած Ֆուլիկ տուտուին :

Ագապին պարկեշտ է, ազնիւ, պատուախնդիր, ամօթխած եւ հոգատար մարդոց հանդէպ :

Ագապին իր բնաւորութեան ուրիշ գծերով ալ տարբեր է Ֆուլիկէն: Իր այս առաքինի յատկանիշները չեն խանգարեր, որ հարկ եղած ատեն արտայայտէ իր ուժեղ անհատականութիւնը, կամքի ուժը: Սէրը ոչ միայն չէ թուլցուցած զայն, չփոթած, այլ կը ներշնչէ ուժ, հաւատք ապագայի մասին: Ան լաւատես է ու ըմբոստ բարոյական կեղծ սկզբունքներու դէմ :

Ագապիի յատկանիշներն ունի եւ ազնիւ գծերով օժտուած է իր սիրած երիտասարդը՝ Յակոբ : Այս վերջինը թէեւ Ռուբէնիկի ընկերն է, սակայն իր կեանքով, կենցաղով, սովորութիւններով եւ մանաւանդ համոզումներով անոր հակապատկերն է: Տարբեր է անոնց կեանքի ուղին: Ընթերցողը վէպի առաջին էջերէն կը տեսնէ զանոնք միասին, տարբեր ճանապարհներով ընթանալով : Ռուբէնիկի ամբողջ ձգտումն է քաշել Յակոբիկը դէպի ապականութեան ճահիճը, իսկ Յակոբի ձգտումն է ոչ թէ Ռուբէնիկին ուղիղ ճամբուն բերել,— ատիկա իր ուժերէն վեր կը համարէ ,— այլ հեռու մնալ անոր միջավայրէն: Յակոբ կը մերժէ անոր հետ թղթախաղի սեղան նստիլ, կիներու ետեւէ իյնալ եւ Ագապիի հետ ունեցած իր ամբողջ սիրային պատմութեան միջոցին երբեք չի յայտներ Ռուբէնիկին իր սրտի գաղտնիքը :

Յակոբիկը մէկ կողմէ կը հակադրուի Ռուբէնիկին, միւս կողմէ կը պայքարի Ֆասխեանի դէմ: Առաջին առթիւ Յակոբիկը կը ներկայանայ ոչ թէ իբրեւ բարոյախօս, այլ իբրեւ մէկը որ բարի օրինակ կուտայ իր անձնական կեանքով : Այս կերպով ան ուժեղ է, կամքի տէր, երբեք չվիճող, երբեմն արհամարհող: Այդպէս չէ Ֆասխեանի հետ պայքարած ատեն: Անհաւասար են կողմերը, պայքարի մէջ թոյլ է Յակոբ: Ան չունի իր դաժան ու ահեղ թշնամիին դէմ վճռական մարտի բռնուելու ուժ, միջավայր, եւ որ ամէնէն կարեւորն է՝ յենարան :

Ագապին ու Յակոբը դուրս են եկած նոյն հարուստ խաւէն, ոչ միայն իրենց առօրեայ զբաղումով ու սովորութիւններով, օրինակ թղթախաղի փոխարէն ընթերցանութեան նուիրուելով, ընտանեկան միապաղաղ փոխայցելութիւններու փոխարէն հանրային կեանքի հետ շփուելով, այլեւ իրենց ազատամիտ գաղափարներով ու համոզումներով ;

Կրօնական — դաւանաբանական վարդապետութիւնները չեն կրնար կաշկանդել անոնց ազատ համոզումներն ու նախասիրութիւնները: Կրօնէն չկարողանալ հրաժարուելով հանդերձ՝ անոնք չեն ուզեր անորդերի դառնալ: Չեն ուզեր դժբախտանալ: Բամբասանքն ու վայնասունը չի վախցներ: Հանրային կեանքէն չկտրուելով, ընդհակառակն գործնապէս մասնակցելով այդ կեանքին, անոնք կը պայքարին տիրող յետամնացութեան եւ տգիտութեան դէմ: Ընտանեկան խռովութիւններն ու բռնութիւնները չեն փոխեր անոնց որոշումները : Մնալով ծնողասէր, հնազանդ, անոնք կը պայքարին ծնողներու դէմ՝ իրենց զգացումներու թելադրութեամբ կեանք մտնելու համար :

Անոնք համամիտ չեն ծնողներու հինցած, իրենց դարուն ապրած հայեացքներուն ամուսնութեան մասին, համոզուած են որ դաւանաբանական տարբերութիւնները երբեք չենկրնարխանդարիչ հանգամանք դառնալ իրար սիրող երկու զոյգերու երջանկութեան ճամբուն վրայ: Համոզուած են եւ սակայն դժբախտ են: Ոչ թէ որովհետեւ թոյլ են, անզօր ծնողներու դէմ պայքարելու ատեն, ոչ թէ ծնողական հնազանդութիւնն է որ զանոնք կը կործանէ, այլ երրորդ՝ անտեսանելի ուժ մը՝ խորհրդաւոր հետապնդումը, որու զոհերն են երկուքն ալ : Գաղտնի եւ ահաւոր այդ ուժն է կաթոլիկ հոգեւորական գործակալ Ֆասխեանը: Այս մարդը երկու երիտասարդներու երջանկութիւնը խափանելու համար կը կատարէ ճիզուիտական սարսափելի դաժանութիւններ :
(Մնացեալը յաջորդով)

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Ա. հատոր, հնագոյն շրջաններէն մինչեւ Տիգրան Մեծի կայսրութեան անկումը : Գրեց՝ Գ. Գիւզալեան: 614 էջ, պատմական քարտէսներով: Հրատ. Համազգային ընկերութեան : Պէյրութ, 1951 : Գին 10 լիր. ոսկի: Հասցէ .— Gaspar Ipékian, Rue Wadi Abou Djémil, 127, Beyrouth (Liban):

ԳՐԻԳՈՐ ԳԸՑԸՃԵԱՆ (1910—1943): Կենսագրեց՝ Ա. Կ.: Տպ. «Ազատ Օր», Աթէնք, 1951, պատկերազարդ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ » Ը

ՁԱՅՆ ՈՒՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 3 Յուլիս.— Հայ կաթողիկէ հովուապետը մեր քաղաքն ալ այցելեց, Յուլիս 2ին, իբրեւ հիւր Վալանսի արքեպիսկոպոսին: Առտուն եպիսկոպոսարան հանդիպելէ վերջ, կարդինալն ու հետեւորդները գացին նահանգապետարան, ուր զինուորական պատիւներ ընծայուեցան եւ նահանգապետը բարի գալուստ մաղթեց :

Թափօրը յետոյ առաջնորդուեցաւ քաղաքապետարանի մեծ դահլիճը, ուր Կարդինալը ընդունեցին նահանգապետը, երեսփոխանները, քաղաքապետական խորհրդի անդամները եւ ոստիկանապետը:

Հայ գաղութէն քանի մը հրաւիրեալներ, ինչպէս նաեւ առաքելական, բողոքական եկեղեցիներու հովիւները իրենց յատուկ տեղերը գրաւած էին: Քաղաքապետը այս առթիւ յուզումով յիշատակեց թէ իր երիտասարդութեան կարդացած է հայկական ջարդերու պատմութիւնները եւ գոհունակութիւն յայտնեց որ այսօր իրեն կը վիճակուի հայ աշխատասէր եւ պատուաւոր ժողովուրդին քաղաքապետը ըլլալու պաշտօնը : Յիշեց հայ երիտասարդներու մասնակցութիւնը երկու մեծ պատերազմներուն եւ հայ ժողովուրդին ներկայութիւնը Ֆրանսացիներու ուրախ եւ տխուր օրերուն: Մաղթեց որ անոնք մոռնան տառապանքի օրերը եւ ազատ ապրին եկեղեցւոյն եւ Ֆրանսական դրօշի հովանիին տակ :

Կարդինալը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ շեշտեց թէ Հայերը, պահելով հանդերձ ազգ. աւանդութիւնները եւ լեզուն՝ չեն կրնար մոռնալ Ֆրանսայի եղբայրական ասպնջականութիւնը : Բացատրեց թէ Հայերն ու Ֆրանսացիները տոգորուած են միեւնոյն զգացումներով եւ իտէալներով եւ ընդունակ են համերաշխ ապրելու :

Նոյն օրը, կէսօրէն ետք, Եպիսկոպոսարան ընդունուեցան Ազգ. Միութեան նախագահը՝ Պ. Գ. Սինապեան, Գաղթ. Օֆիսի ներկայացուցիչը՝ Պ. Գ. Քիրէճեան եւ Պ. Գօչեան, ընկերակցութեամբ Տօքթ. Համբարձումեանի: Կարդինալ Աղաջանեան շնորհակալութիւն յայտնեց գաղութին կողմէ եղած մեծարանքին համար եւ յորդորեց մնալ միշտ օրինապահ եւ հաւատարիմ քաղաքացիներ : Այս առթիւ յայտնեց թէ սխալ էր իր Ֆրանսա այցելութեան վերագրել քաղաքական որեւէ նպատակ: Ֆրանսան, իբր դարերէ ի վեր պաշտպանը Արեւելքի քրիստոնեաներուն, անցեալ տարի Փարիզ հրաւիրած էր Արեւելքի կաթոլիկ յարանուանութեանց պատրիարքները եւ ինք այդ տարին զբաղած ըլլալով, չէր կրցած գալ, բայց այս տարի հրաւէրը կրկնուած ըլլալով, փութաց Փարիզ գալ :

Մէկ ժամու չափ զանազան նիւթերու շուրջ մտերմիկ խօսակցութիւններէ ետք՝ պատգամաւորութիւնը հրաժեշտ առաւ կարդինալէն: Իրիկունն ալ մասնակցեցաւ պաշտօնական ընդունելութեան :

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Երկարօրէն կանգ առաւ այս վէճերուն վրայ, մանաւանդ իտալական իշխանութիւններու իրարու հետ մղած փուճ վէճերուն եւ ըսաւ թէ անոնք երբեք պիտի չյաջողէին ռեւէ օգնութեան տորմիղ հասցնել կայսեր:Նոյնիսկ այդ պարագային, պատերազմիկներու շատ աւելի խոշոր զանգուած մը անոնց դէմ կը հանենք, աւելցուց :

Ամէն բան արդէն Պոլսոյ մօտալուտ անկումը կը գուշակէր, հետեւաբար պէտք էր հաստատակամութիւն ու յանդգնութիւն ունենալ, ամենաբուռն յարձակողականը եւ ամէնէն անդուլ ռմբակոծութիւնը շարունակել, խրամատներու թիւը կրկնապատկել եւ բացարձակապէս հրաժարիլ նահանջելէ :

Բանակին ամէնէն երիտասարդ պետերը, ընդորս եւ ծերուկ Թուրխան փաշան, Թրակիոյ զօրաբաժիններու այսինքն պաշըպօզուքներու հրամանատարը, ներքինապետ Շէյխ Աք Շէմսէտտին էֆէնտի որ պետութեան գլխաւոր անձնաւորութիւններէն մէկն էր, զինուորական Իւլէմա Ահմէտ Գուրանի ծափահարեցին այս բոցաշունչ ճառախօսութիւնը :

Սուլթանը, այս միաձայնութենէն վերացած, ու Զականօս փաշայի ճառէն ալ խանդավառ, բոլորովին փոխուեցաւ: «Իմ նախորդներէս ո՞վ գոհեց, երբեք իմ զօրութիւնս ունեցած է»: Ու հրամայեց Զականօս փաշայի որ նոյն գիշերն իսկ զինուորներու տեսակ մը ընդհանուր հարցանպնդումով բանակին կարծիքն ալ իմանայ : Զականօս փութկոտութեամբ կատարեց արքային ֆէրմանը : Ամբողջ բանակը շրջեցաւ եւ ամէն տեղ բոլոր զօրաբաժինները ցնծագին հաւաքուած գտաւ: Անոնք ալ ամէն ինչ վերաջցնել կ'ուզէին, եւ անմիջական յարձակում մը կը պահանջէին :

Զականօս փաշա իր քննութիւնը աւարտելով, Սուլթանին քով գնաց եւ հաւաստեց անոր թէ այս աստիճան հրաշալի զինուորներ իր կատարեալ վստահութեան արժանի էին եւ անպատճառ պիտի տանէին վերջնական յաղթանակը :

Արդ, Զականօս փաշայի բոցաշունչ տեղեկաբերութիւնը փարատեց Սուլթանին վերջին վարանումները: Վեհապետը վճռաբար պատգամեց թէ անմիջապէս պիտի սկսի վերջին յարձակումը : Այս վայրկեանէն, Մէհմէտ միշտ հաւատարիմ կոռովի եւ անմիջական գործունէութեան իր սովորութեանց, ուրիշ նպատակակէտ չունեցաւ ալ, եւ իր ժամանակին իւրաքանչիւր վայրկեանը յատկացուց սարսափելի գործողութեան իրականացումին :

« Ամէն բան իր փափաքին համաձայն գտաւ, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, եւ տեսաւ թէ ռեւէ արգելք չկար վերջնական յարձակումը սկսելու: Որովհետեւ թէ ներքին եւ թէ արտաքին պարիսպին մինչեւ հիմերը քանդուած էին, փոսը լեցուած էր եւ Ոսկեղջիւրի պատնէշները այն աստիճանին հասեր էին որ անոնց վրայ յարձակումը կարելի էր այլեւս : Սանդուղները, փայտէ դղեակները եւ բոլոր մագլցելու յատուկ գործիքները սքանչելիօրէն կազմ ու պատրաստ էին» :

Ցիսուն օրէ ի վեր կը տեւէր պաշարումը. եւ սա, կեղծ կամ ճշմարիտ, եւ կամ դիտմամբ տարածուած տարաձայնութիւնն ալ հասած էր Սուլթանին ականջին թէ քրիստոնեայ օգնական տորմիղ մը եկած էր Քիոս: Հետեւաբար օր մը իսկ յետաձգել կարելի չէր յարձակումը :

Է.

Մայիս 27ի կիրակի օրը պաշարման վերջընթեր օրը պիտի ըլլար: Սուլթանը կանուխ ելեր էր, գերագոյն պատրաստութիւններուն հսկելու : Նախորդ օրը, այս օրուան համար ամբողջ բանակին ընդհանուր ծոմապահութիւն յանձնարարած էր : Հրովարտակ հանած էր նոյնպէս որ իւրաքանչիւր պատերազմիկ կատարէ անպատճառ կանոնական աղօթքները: Նոյն առտուն իսկ հրամայեց հրետաններու պետերուն որ խոշոր ռմբաձիգներ կեդրոնացնեն Լիկոսի պարիսպի խրամատը պաշտպանող նոր շինուած մարտկոցին վրայ :

Ասկէ զատ, իր պահապան զօրքը հազար հոգինոց գունդերու բաժնեց եւ ամէնուն ալ վերջնական յարձակման համար յառաջ խաղալու ժամեր որոշեց: Այս բաժիններէն ամէն մէկը ժամանակ մը կռուելէ վերջ ետ պիտի քաշուէր եւ իր տեղը թարմ ու նոր զօրաբաժնի մը պիտի ձգէր :

(Շար.)

Անգլեւիրանեան թնճուկը

Լա Հէյի միջազգային ատեանին որոշումէն վերջ, բրիտանական կառավարութիւնը, պարսիկ կառավարութեան ուղղեց նոր ծանուցագիր մը, ուր յոյս կը յայտնուի, թէ Պարսկաստանն ալ պիտի ընդունի Լա Հէյի դատարանին յանձնարարու-թիւնները, խառն յանձնախումբի մը միջոցով նոր բանակցութեանց ձեռնարկելու համար։ Ու կը խնդրէ անյապաղ իմացնել յանձնախումբի պարսիկ պատուիրակներուն անունները :

Պարսկաստանի արտաքին նախարարը, Պ. Քազէմի խօսելով խորհրդարանին մէջ յայտարարեց, թէ Լա Հէյի դատարանին որոշումը անարդար է եւ անհեթեթ, եւ հետեւաբար Իրանի կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ զայն։ Այս վերջինը պատրաստ է վերսկսելու բանակցութիւնները ոչ թէ բրիտանական կառավարութեան, այլ Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ, անխախտ պահելով նաւթահորերու ազգայնացման որոշումը։

Նախարարը, իր մօտը հրաւիրելով Թէհրանի եգիպտական եւ լեհական դեսպանները, իր շնորհակալութիւնները յայտնեց այն վերաբերումին համար, զոր Լա Հէյի դատարանին եգիպտացի եւ լեհ դատաւորները ցոյց տուին, պաշտպանելով պարսկական տեսակէտը։ Կը հերքուին այն զրոյցները, թէ վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղ պիտի հրաժարի : Մոսատեղ, կ՚ըսեն պարսկական շրջանակները, այնպիսի ազգայնական զգացում մը առաջ բերաւ ամբողջ երկրին մէջ, որ գրեթէ անկարելի է գտնել իրեն յաջորդելիք աւելի չափաւոր պետական դէմք մը :

Աւազակային բազմաթիւ դէպքեր տեղի կ՚ունենան Ապատանի շրջանին մէջ։ Զինեալ աւազակախումբեր կը յարձակին նաւթային մթերանոցներու վրայ կամ կը կողոպտեն Անգլիացիներու բնակարանները եւ կողոպուտներ կը կազմակերպեն։ Ոստիկաններն ու զինուորները անզօր կը մնան այս յարձակումներու առջեւ, որոնք ընդհանրապէս կը կատարուին գիշեր ժամանակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ, Լոնտոնի եւ Փարիզի կառավարութիւնները, ինչպէս նաեւ Պոննի երեք դաշնակից մարզպանները, երէկ, միաժամանակ հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որուն համաձայն, պատերազմական վիճակը պաշտօնապէս վերջ կը գտնէ արեւմտեան երեք մեծ պետութեանց եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ։Դաշնակիցներու յառաջիկայ քայլը պիտի ըլլայ վեհապետական բացարձակ իրաւունքներ շնորհել Արեւմտեան Գերմանիոյ : = Պոննի կառավարութեան կողմէ Փարիզ ժամանեց Պ. Թէոտոր Պլանք, գնդապետ Քիլմանզէկի ընկերակցութեամբ, մասնակցելու համար Գերմանիոյ վերազինման խորհրդակցութիւններուն, որոնք երեք ամիսէ ի վեր կը կատարուին այստեղ :

ՓԱՐԻԶԻ Երկհազարամեակի հանդիսութեանց գլխաւոր տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի ժամը 15էն 24, Էնվալիտի ընդարձակ հրապարակին վրայ, ուր 350.000 մարդիկ հաւաքուած էին ընդհ. խանդավառութեան մէջ : Եղանակը անձրեւոտ էր քիչ մը, բայց հանդիսութիւնները չկորսնցուցին իրենց շքեղութիւնը։ Ներկայ էին հանրապետութեան նախագահն ու օտար հրաւիրեալներ։ Նուագեցին ֆրանսական, ամերիկեան, անգլիական եւ զուիցերիական 15 փողային նուագախումբեր։ Տողանցք կատարեցին եւ ապա հրապարակի բազմաթիւ անկիւնները, բեմերու վրայ, ժողովրդական պարեր դարձան, Ֆրանսայի բոլոր նահանգներէն եւ գաղթավայրերէն եկած 40է աւելի երկսեռ պարի խումբեր, իրենց ազգային տարազներով։ Ժամը 11—12 տեղի ունեցան հրախաղեր եւ ի վերջոյ, ջահազնացութեամբ մը վերջ գտաւ այս յիշատակելի տօնակատարութիւնը : Յաջորդաբար տեղի պիտի ունենան ուրիշ հանդիսութիւններ ալ :

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ.— Պըթէօնի մօտերը օդ ելաւ պայթուցիկ նիւթերու պատրաստութեան գործարան մը, ուր կ՚աշխատէին 50ի մօտ բանուորներ, մեծ մասով աղջիկներ։ Տեղւոյն վրայ սպաննուեցան 10 հոգի եւ 7 ուրիշներ ալ մեռան աւելի ուշ։ Միւսները ստացան այրուցքներ եւ վէրքեր։ Ասոնցմէ 13 հոգիին վիճակն ալ ծանր է : Պայթումէն առաջ, դժբախտ աշխատաւորները պատրաստութիւններ կը տեսնէին իրենց կիրակնօրեայ խմբական պտոյտին համար : = Արուարձանային կառախումբ մը բախում մը ունեցաւ կիրակի օր՝ Քլիշի Լըվալուա կայարանին մէջ կանգ առած բեռնատար կառախումբի մը հետ։ Մեքենավարն ու 15 ճամբորդներ վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ = Զորս ճամբորդներ փոխադրող օդանաւ մը ջախջախուեցաւ Պեռնի մէջ։ Զորսն ալ մեռան :

ԱԶԳԱՅԻՆ ժողովի մնայուն դիւանը պիտի ընտրուի այսօր։ Ստոյգ կը նկատուի Պ. Հէրիոյի ընտրութիւնը իբրեւ Նախագահ։ Այնուհետեւ, վարչապետը պիտի ներկայացնէ իր հրաժարականը :

Մեծ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անտուէի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին Կ. Խաչի Սանուհիները եւ Նոր Սերունդի անդամները : Զուարթ անակնկալներ : Պիտի ներկայացուի՝

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԶԱԿԱԼԸ

Մասնակցութեամբ Յակոբեաններու եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին։

Ծոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը Յուլիս **15**ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Սթատ Օլիէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մարտ – Ապրիլ (թիւ 123–124)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Կախօրրանը բժշկութեան մէջ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Տգրուկը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ). — Հոգեմարմնական բժշկութիւն (ԿԷՕՔՃԵԱՆ).— Քարապաշտութիւն (Խ.ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ).— Անուշահոտութիւնները (ՇԱՄԻՐԱՄ). — Acide chlorhydrique (ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ).— Ի՞նչպէս կաթէ կարել (ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԲԺԻՇԿԸ).— Բարեբեր մանրէներ (Medicus).— Լեզուի խլիրդ (ՏՈՔԹ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ).— Մի խաղար ականջիդ հետ (ՏՈՔԹ. ՍԻՆՍԻՆԱԹԻ).— Պտուղները սնընդարա՞ր են (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Աղուէսացաւ կամ «սաչ – զըրան» (ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ).— Ահեղն Թոքախտ (ՏՈՔԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ).— Տառեխ (ԶԻԹՈՒՆԻ).— Մխ ուտե՞լ թէ ոչ (ՏՈՔԹ. ՊԼՈՆՏԷԼ).— Բժշկ. նորութիւններ)ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարց–պատասխան :

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք, արտասահման 900 ֆրանք։ Հատով չի ծախուիր։ Դիմել 17 rue Damesme, Paris (13) :

Ժողովրդական դատավարութիւն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ :

Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յուլիս 13ին, ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին :

Կ. Զարեանի ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ

Կ՚ամբաստանեն Պ. Տ. Թադոյեան, եւ Պ. Մ. Թաշճեան։ Կը պաշտպանեն Պ. Կ. Փօլատեան եւ Պ. Յ. Տէօքմէճեան : Դատաստանական խորհուրդ. ծանօթ տիկիններէ եւ պարոններէ :

ՄԻԱՅՆ ԵՕԹԸ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ երգարանը (**640** մեծ էջեր) : Օգտուեցէք այս վերջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով : Գինը՝ **1500** ֆրանք :

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները
Ինչպէս նաեւ օղիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի ադանդերներով :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով :

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը :

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6) : Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35 :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը։ Պիտի շարունակուի կարծիքներու փոխանակութիւնը Պ. Սարգիս Տէօքմէճեանի զեկուցումին (Դէպի մեր տնտեսական անկախութիւնը) որ մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ։ Մուտքը ազատ է :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. միութիւնը (Մարսէյլ) իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակիցներէն Տէր եւ Տիկին Արշակ Մերոյեանի եւ պարագաներուն՝ իրենց հօրաքրոջ՝ Այրի Տիկին Սամամ Կարապետեանի մահուան առթիւ (ծնած Տարօնի Վարդոյի շրջան Բաական գիւղը) :

Ցաւակցութիւններ նաեւ Մելքոնեան եւ Շեխիկեան ընտանիքներուն եւ պարագաներուն ԱյրիՏիկ. Սոֆի Մելքոնեանի մահուան առթիւ։ Փոխան ծաղկեպսակի Միութիւնս հազար Ֆր. կը նուիրէ Պուլվար Օտտոյի Կապ. Խաչի դպրոցին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Պուլվար Օտտոյի Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Արշակ Մանուկեանի եւ զաւակներուն, իր պարագաներուն, իրենց տիկնոջ եւ մօր ընկերուհի Ովսաննա Մանուկեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆր. կը նուիրէ Պուլվար Օտտոյի դպրոցին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Պ. Ա. Աչճեանի կողմէ GALERIE CHIRVANի մէջ, 10 rue de Miromesnil, Paris (8) :
11, 12 եւ 13 Յուլիսին :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ։ Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու եւ երեք կառքի համար։

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր : Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայմաններ :

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.) : Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Փլովտիվէն (Պուլկարիա) Բերուզ Թադէոս Կիւրեղեան, Տրապիզոնի շրջակայ գիւղերէն, կը փնտռէ եղբայրները Դաւիթ եւ Գրիգոր Կիւրեղեաններ, որոնցմէ բաժնուած է մեծ տարագրութեան ատեն, բայց ողջ ըլլալնին լսուած է աւելի վերջ։ Տեղեկացնել Perouse Uzinguitchian, 26 rue Vasile Kolaroff, Plovdiv, (Bulgarie) :

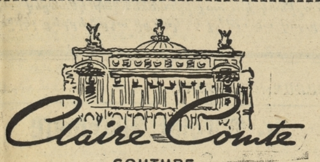

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէլին ճիշդ դէմը) : Հեռ. **OPE. 80.34**

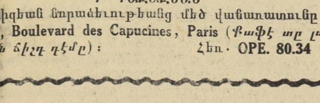

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations , Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ՚ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ : Գացէք վերոգրեալ հասցէին :

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 11 JUILLET 1951 Չորեքշաբթի 11 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6505-Նոր շրջան թիւ 1916

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋ

Երէկ առաւօտ Քաէսոնկի մէջ սկսան զինադուլի բանակցութիւնները դաշնակիցներու եւ Չինեւքորէացիներու միջեւ :

Ահարկու պատերազմը, որ սկսած էր 1950 Յունիս 25ին, հիւսիսային Քորէայի համայնավար կառավարութեան կանխամտածուած նախայարձակումով, մօտեցած է իր վախճանին :

Մոսկուա, որ առաջին օրէն իսկ կրնար վերջ տալ Քորէացիներու եղբայրասպան կռիւին, ամբողջ տարի մը սպասեց հաշտութեան ազդանշանը տալու համար :

Իր պատուիրակը Մալիք, իբրեւ նախագահ Ապահովութեան Խորհուրդին, Քորէայի պատերազմի առաջին տարեդարձին առթիւ խաղաղասիրական յայտարարութիւններ ըրաւ :

Դիւանագէտները ճամբան հարթեցին երկու շաբթուան ընթացքին, այժմ խօսքը զինուորականներունն է :

Խորհրդային Միութիւնը, որ 1945էն սկսեալ իր դիրքերը ամրապնդած էր Եւրոպայի մէջ, հետզհետէ տեղաւորուելով Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէկ մասին ու Ալպանիոյ մէջ, 1948ի Փետրուարին իր թաթին տակ առաւ նաեւ Չեխոսլովաքիան :

Արեւմտեան աշխարհը սարսափով կը դիտէր Խորհրդային Միութեան այս քաղաքական եւ հողային նուաճումները, որոնք կը յիշեցնէին Հիթլէրի երբեմնի մեթոտները :

Բոլշեւիկեան սպառնալիքը աւելի մտահոգիչ դարձաւ, երբ հսկայ Չինաստանն ալ ինկաւ Մոսկուայի շրջագիծին մէջ :

Ինտոնեզիոյ, Մալեզիոյ եւ Հնդկաչինի ապստամբական շարժումները՝ հրահրուած Խորհրդային Միութեան կողմէ՝ կը սպառնային արդէն ամբողջ Ծայրագոյն Արեւելքը մտցնել Սթալինի մականին տակ :

Ճիշդ այդ հոգեբանական վայրկեանին էր, որ կուգար Քորէայի հարուածը :

Բաժակը յորդած էր այլեւս :

Ժամանակն էր կիրարկելու մովսեսական յաւիտենական օրէնքը — Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման :

Ա՛յդ է որ պատահեցաւ 38րդ զուգահեռականին վրայ, որ ժամանակակից պատմութեան մէջ յիշատակելի պիտի մնայ :

Մակընթացութիւն եւ տեղատուութիւն իրար յաջորդեցին այդ զուգահեռականէն հարաւ թէ հիւսիս :

Տասնեակներով չէն ու բարգաւաճ քաղաքներ հիմնայատակ կործանեցան: Հարիւր հազարաւոր խաղաղ քաղաքացիներ, կիներ ու մանուկներ լեղապատառ իրենց հայրենի երդիքներէն դուրս նետուեցան ռումբերու եւ գնդակներու տեղատարափին տակ եւ ի սպառ բնաջնջուեցան :

Տասնեակ հազարներով մատղաշ երիտասարդներ, ովկիանոսները ճեղքելով եկան ու իրենց կեանքը զոհեցին՝ թումբ կանգնելու համար այն բռնակալ ուժին դէմ, որ կը սպառնար նորանոր երկիրներ գրաւել եւ ազատ ժողովուրդներ իր լուծին ենթարկել :

Ու այս բոլորը՝ յանուն «խաղաղութեան »:

Երբ մէկ կողմէ՝ Մոսկուայի կամքով այս նախճիրները կը գործուէին, միւս կողմէ Ստալինի գործակալները «խաղաղութեան կոչ»եր կը հրատարակէին եւ ստորագրութիւններ կը հաւաքէին՝ միամիտ մարդկութեան աչքին փոշի ցանելու համար :

Սկզբնական յաջողութիւններէն գինովցած, հիւսիսային Քորէացիները կը յաւակնէին ծովը թափել դաշնակից զօրքերը :

Նոյեմբեր 24ի դաշնակից յարձակողականին պատասխանելու համար, Մոսկուա կրակին մէջ նետեց Չինացիները, որոնք տասնեակ հազարներով կոտորուեցան մահասփիւռ նոր զէնքերով, առանց կարենալ շահելու վերջնական յաղթանակը:

Քորէան ցոյց տուաւ թէ կարելի չէ անվերջ անպատիժ խաղալ ազատատենչ ժողովուրդներու ճակատագրին հետ :

Քորէան սակայն զինուորական ու քաղաքական մեծ պարտութիւն մը եղաւ Մոսկուայի համար, որ այսպէս վերջին վայրկեանին իրենց ճակատագրին կը լքէ ահա Հիւսիսայիններն ու Չինացիները :

Անփառունակ նահանջ:

Քանի մը տարի առաջ նոյնը ըրա՞ւ Ատրպատականի մէջ, ուր Պարսիկները կախաղան բարձրացուցին Մոսկուայի գործակալները, Փէշավարիի ծանօթ շարժումէն վերջ :

Նոյնը ըրա՞ւ Մահապատի «անկախ Քիւրտիստան»ի վարիչներուն համար, որոնք նոյնպէս կախուեցան, առանց որեւէ օգնութիւն ստանալու իրենց կարմիր պաշտպաններէն :

Վա՛յ պարտուողին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ ...

Երկու շաբաթ առաջ, Թուրքերը արաբական աքսորավայրէն Պոլիս փոխադրելով, փառաւոր դամբարանի մը մէջ տեղաւորեցին Միթհատ փաշայի աճիւնը: Դատական բացատրութեամբ՝ ոսկերոտիք :

Այս առթիւ, Իսմէթ Ինէօնիւ անունով կոչուած պողոտայ մըն ալ վերակոչուեցաւ «Միթհատ փաշա»:

Ըսելիքս այս չէր :

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ դագաղը բացուած ատեն, տեսեր են որ փաշային մարմինէն կտորներ կան, բայց գլուխը չկայ :

Ուրեմն սխալուեր են թաղել առանց գլուխի :

Եւ ահա բանավէճ մը՝ թուրք մամուլին մէջ.

— Ի՛նչ եղած է գլուխը: Որդե՞րը կերած են, թէ նախկին գերեզմանին մէջ մնացած է :

Վերջին պահուն օգնութեան հասեր է ծերունի մը, հետեւեալ վկայութեամբ. —

Սուլթան Համիտ, Օսմ. Սահմանադրութեան հիմնադիրը Արաբիոյ անապատները աքսորած ատեն, որպէսզի վստահ ըլլայ թէ բարենորոգիչը փճացուցած են, պահանջեր է որ գլուխը կտրեն եւ իրեն ղրկեն :

Ուրեմն, Միթհատ փաշա թաղուեր է առանց գլուխի :

Կարդալով այս «գլխապատումը», սարսուռ մը չէ՞ք զգար :

Ձեր երեւակայութեան առջեւ չէ՞ն ցցուիր հարիւր հազարաւոր ջարդուփշուր ոսկորներ՝ առանց գլուխի :

Կամ հարիւր հազարաւոր ցիրուցան գլուխներ՝ առանց մարմնի: Թեւեր եւ սրունքներ՝ առանց իրանի :

Բոլորն ալ իրարմէ անջատուած՝ համաձայն սուլթանական, իթթիհատական, քէմալական հրամաններու :

Թուրքերը Գր. Օտեանի գործակիցը, Միտհատ փաշան թաղելով առանց գլուխի, անգամ մը եւս հաստատած չէ՞ն ըլլար թէ իրենց պետութիւնը հիմնուած է անգլուխ մարմիններու ջարդուփշուր ոսկորներուն վրայ :

ՎԱՀԷ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Վալանսէն կը գրեն մեզի.— Օգտուելով Կարդինալ Աղաջանեանի շատ բարեացակամ տրամադրութենէն, առանձին տեսակցութեան մը ընթացքին եւ զանազան հարցումներու կարգին ուզեցի նաեւ իրմէ իմանալ, թէ որքան ճիշդ են այն տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն ինք կը նկատուի Պապական Աթոռին համար արժանաւոր թեկնածու մը: Առանց վարանումի, Կարդինալը պատասխանեց.

— «Բացարձակապէս շինծու է եւ առասպելական այդ պատմութիւնը: Թերթի մը խմբագիրը յօրինած է զայն: Նախ որ Սրբազան Պապը շատ առողջ է եւ հետեւաբար անտեղի է այժմէն խօսիլ իր յաջորդի մասին: Երկրորդ՝ Քահանայապետը ընտրելու եւ թեկնածուի մասին կարծիք կամ հաւանութիւն յայտնելու իրաւասու է միայն Կարդինալներու լիակատար ժողովը, որ կը գումարուի Պապին մահէն վերջ միայն»:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ հակապետական դաւադրութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով ձերբակալուած են 8 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ նախարար մը :

Բանակցութիւններ սկսան զինադուլի մը համար

ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ առտուան ժամը 9ին (Ծայր. Արեւելքի ժամ — տեղական ժամով՝ կէս գիշերէն վերջ ժամը 1) Քաէսոնկի մէջ գումարուեցաւ զինադադարի յանձնախումբին առաջին նիստը, որ տեւեց մէկուկէս ժամ եւ յետաձգուեցաւ՝ կէսօրէ վերջ դարձեալ գումարուելու համար: Դաշնակիցներու կողմէ յանձնախումբին կը մասնակցին ամերիկացի երկու զօրավարներ, երկու ծովակալներ եւ հարաւ քորէացի զօրավար մը, ծովակալ Ճօյի նախագահութեամբ: Իսկ չինեւքորէական ուժերը կը ներկայացնեն երեք հիւս. քորէացի եւ երկու չինացի զօրավարներ:

Առաջին խորհրդակցութիւնները կատարուեցան ճշդելու համար զինադադարի ռազմագծերը : Մանրամասնութիւններ կը պակսին տակաւին, բայց կը կարծուի թէ դաշնակիցները կը պնդեն զինադադարը կնքել՝ հակառակորդ ուժերը պահելով այժմու ռազմագծերուն վրայ, որոնք ընդհանրապէս կը գտնուին Հիւս. Քորէայի մէջ: Կը պնդեն նոյնպէս ստեղծել չէզոք գօտի մը, ինչպէս նաեւ արգիլել ամէն կարգի նոր կեդրոնացումներ ռազմագծերուն ետեւը, զինադադարի տեւողութեան ընթացքին :

Դաշնակից հրամանատարութեան շրջանակները որոշ վերապահութիւն մը կ'արտայայտեն յանձնախումբի աշխատանքներու հաւանական արդիւնքին շուրջ: Մինչեւ անգամ կասկածներ կան յաջողութեան մասին: Կը նախատեսուի թէ բանակցութիւնները կրնան շաբաթ մը տեւել, յաջողութեան պարագային: Ամէն պարագայի տակ ռազմական գործողութիւնները պիտի չդադրին, ցորչափ չէ կնքուած զինադադարը: Ցամաքային կռիւներ գրեթէ չեն մղուիր, բայց օդանաւային կռիւները կը պահեն իրենց նախկին սաստկութիւնը: Զօր. Րիճուէյ անգամ մըն ալ յայտարարեց, թէ վճռական ապահովութիւն մը չկայ բանակցութեանց յաջող ելքին մասին, հետեւաբար կարելի չէ կանխահաս լաւատեսութիւն մը ունենալ :

Պարսկաստան մերժեց

ԼԱ ՀԷՅԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Պարսկաստանի արտաքին նախարարը հեռագրով հաղորդեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Պ. Թրիկվի Լիին եւ Լա Հէյի դատարանին, թէ պարսիկ կառավարութիւնը կը մերժէ միջազգային ատեանին որոշումը նաւթային վէճի մասին: ՄԱԿին ուղղուած հեռագրով, նախարարը կ'ըսէ, թէ դատարանը բռնաբարած է ՄԱԿի կազմական կանոնադրութիւնը, միջամտելով Պարսկաստանի ներքին խնդիրներուն եւ անոր շահերուն վնասող կարգադրութիւններ ընելով :

Արդ, պարսիկ կառավարութիւնը վստահութիւն չունենալով այլեւս միջազգային դատարանին վրայ, կը մերժէ իր մասին վճիռներ արձակելու անոր իրաւունքը եւ չեղեալ կը նկատէ՝ 1930ի համաձայնագրին տակ դրած իր ստորագրութիւնը: Ու վերջապէս, նախարարը կը յայտնէ, թէ Պարսկաստան մտադրած է բողոքել ՄԱԿին Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, որ խառնուած է իր ներքին գործերուն, կազմակերպած է գործադուլներ եւ զինուորական միջոցներ ձեռք առած է պարսիկ կառավարութիւնը վախցնելու համար :

Թէհրանի այս մերժումէն վերջ, բրիտանական կառավարութիւնը իր կարգին միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, ստեղծուած նոր կացութիւնը դիմագրաւելու համար : Արտաքին նախարար Պ. Մորի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Օտար թերթի մը աշխատակիցը, որ վերջերս այցելած է Վրաստան, կը յայտնէ թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է մահուան, բովանդակ Խ. Միութեան մէջ: Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն առաջ միայն Թիֆլիսի մէջ կային 24 հայ եկեղեցիներ, ներկայիս բովանդակ Վրաստանի մէջ միայն չորս եկեղեցիներ բաց են, մնացեալ եկեղեցիները վերածուած են մթերանոցի, սինեմայի կամ համագործակցական վաճառատուներու: Եկեղեցի կը յաճախեն միայն ծերերը: Եկեղեցական կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի: Վերջերս գեղծարարութիւններ երեւան ելած են Թիֆլիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կան հայ եկեղեցականներ, որոնք կը յայտարարեն թէ չեն հաւատար իրենց քարոզած քրիստոնէական հաւատքին :

Վրացիներու եւ Հայերու փոխ յարաբերութիւնները բարեկամական չեն: Վրացիները կը փափաքին՝ փակուած տեսնել Վրաստանի բոլոր հայ եկեղեցիները եւ դպրոցները :

Հայաստանի աշխատաւորութիւնը եկեղեցի չի յաճախեր, վախնալով որ դժուարութիւններ կրնայ ունենալ իշխանութիւններուն հետ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Հազարաւոր տարագիրներ անելի մատնուած

Օտար տարագիրներու կամ այսպէս կոչուած Տի-Փիներու հարցը, երբեմն երբեմն կը զբաղեցնէ միջազգային մամուլը, չեշտելու համար յատկապէս այն մռայլ հեռանկարը, որ կը սպասէ՝ տակաւին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ապրող այս դժբախտներուն: Այս անգամ, դարձեալ, ամերիկացի օրագրող կին մըն է որ կ'արծարծէ այս խնդիրը: Սոնիա Թոմարա, որ չորս տարիէ ի վեր կը բնակի Գերմանիոյ Նիւրնպէրկ քաղաքը, տարագիրներու կեանքին իրազեկ մարդու հանգամանքով կ'ըսէ, թէ Իրոյի լուծումէն վերջ (այս տարուան վերջաւորութեան), աւելի քան քառորդ միլիոն տարագիրներ պիտի ստիպուին Եւրոպա մնալ եւ ասոնց կէսը եւ քիչ մըն ալ աւելին իր մնայուն բնակութիւնը պիտի հաստատէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ:

Աղքատներ չեն բոլոր այս Տի Փիները կամ անտուն օտարականները, ինչպէս Գերմանացիները կը կոչեն, որոնք հոս պիտի մնան, կը գրէ օրագրող կինը: Կրնամ ըսել, թէ բազմաթիւ տասնեակ հազարներ որոշած են այստեղ ապրիլ իրենց սեփական կամքով: Շատ մը Լեհեր, Ռուսեր, Եուկոսլաւներ եւ նոյնիսկ Հրեաներ ամուսնացած են Գերմանուհիներու հետ: Ուրիշներ ունին քիչ թէ շատ շահաւէտ գործեր, կամ աշխատանք գտած են գերմանական ճարտարարուեստի մէջ: Գիտեմ կարգ մը Լեհեր, որոնք կը յուսան թէ իրենց երկիրը, օր մը պիտի ազատագրուի եւ այդ օրը, կ'ուզեն որ մօտիկը ըլլան իրենց հայրենիքին: Գիտեմ կարգ մը գերմանացի Հրեաներ, մեծ մասով տարէց մարդիկը, որոնք ողջ մնացած են նացիական հալածանքներէն եւ որոնք, հակառակ ամէն բանի, Իսրայէլ կամ Մ. Նահանգները գաղթելէ աւելի կը նախընտրեն Գերմանիա ապրիլ:

Հրէական փոքր համայնքներ հաւաքուած են Պերլին եւ Միւնիխ եւ կը կարծեն թէ աւելի ապահով է կեանքը այնտեղ: Կան նաեւ Հրեաներ, որոնք տեսակ մը հատուցում կը սպասեն ստանալ, ժամանակին իրենցմէ բռնագրաւուած ինչքերուն փոխարէն: Ամերիկեան եւ բրիտանական գրաւման գօտիներուն մէջ կան նմանապէս տարագիրներ, որոնք իբրեւ պահակներ, մսագործներ, չարժավարներ, եւայլն, կ'աշխատին մեզի համար: Ոչ ոք գիտէ թէ որքան կը տեւէ անոնց աշխատանքը: Նկատի ունենալով, սակայն, որ հետզհետէ ամերիկեան եւ բրիտանական նոր զօրամասեր կը հասնին այստեղ, գործ միշտ պիտի գտնուի անգլերէն սորված տարագիրներու համար:

Այսուհանդերձ փոքրամասնութիւն կը կազմեն՝ իրենց կամքովը հոս մնալ ուզող այս տարագիրները: Տի Փիներուն մեծ մասը պիտի մնայ հոս, որովհետեւ ոչ ոք կ'ուզէ ընդունիլ զանոնք եւ կամ գետեղիչ կազմակերպութիւնները ժամանակ չունեցան իրականացնելու անոնց ալ փոխադրութիւնը: Մռայլ հեռանկար մը կը սպասէ անոնց եւ ասիկա գիտեն իրենք, տարագիրներն ալ:

Արեւմտեան Գերմանիա, ծաւալով, Թէքսաս նահանգէն աւելի փոքր է եւ սակայն ունի 48 միլիոն բնակիչ: Ընդարձակ տարածութիւն եւ 150 միլիոն բնակիչ ունեցող Մ. Նահանգները յօժարեցան ընդունիլ 390.000 տարագիրներ, բայց մինչեւ պայմանաժամի վերջանալը այս համրանքն ալ պիտի չլենայ: Ուրեմն Գերմանիա, որ 9 միլիոն տարագիրներ ունի, պիտի ստիպուի ապաստան ընծայել նաեւ աւելի քան 150.000 օտարականներու:

Ոչ ոք պիտի մեղադրէր Գերմանիան, այս յաւելուածական բեռան դէմ գանգատելուն համար: Բնակարանի տագնապը շատ սուր է տակաւին, թէեւ նոր տուներ կը շինուին ամէնուրեք: Սակաւաթիւ գերմանացի ընտանիքներ 2—3 սենեակնոց բնակարաններ ունին եւ շատեր խճողուած են մէկ սենեակի մէջ: Եւ, հակառակ ճարտարարուեստի ուժեղ վերակենդանացման, տակաւին կան աւելի քան մէկ միլիոն անգործներ:

Գերմանացի ժողովուրդը, բնութեամբ, սիրալիր չէ օտարականներու հանդէպ եւ աղքատները, որոնք գերմանական կարեկցութեան պէտք ունին, չեն կրնար ակնկալել բարեացակամ վերաբերում մը: Անոնք խորունկ խորշանք ունին նաեւ Լեհերու եւ Չեխերու հանդէպ, իբրեւ հետեւանք պանդուխտային արտաքսումներու:

Նիւրնպէրկի մօտ կայ սլաւ Տի Փիներու յատուկ գաղթակայան մը, ուր նախապէս կը բնակէին պալթեան տարագիրներ: Պահած է իր անունը՝ Վալքա, որ Էսթոնիոյ եւ Լաթվիոյ միջեւ փոքր քաղաքի մը անունն է: Այժմ, այս գաղթակայանը ենթակայ է գերմանական վարչութեան: Ծախքին 100էն 80ը կը վճարէ պաւարական ենթապետութիւնը, իսկ 20ը՝ դաշնակցային կառավարութիւնը: Այնտեղ կը բնակին 5000 տարագիրներ քարուկիր շէնքերու եւ փայտաշէն տաղաւարներու մէջ: Տնօրէնը, բրուսիացի Նախկին սպայ մըն է, իր դասու հանրածանօթ յատկանիշերով:

Այժմ, դաշնակից մարզպանները, գերմանական դատարանները լիազօրած են դատելու նաեւ Տի Փիները: Դաշնակցային կառավարութիւնը, տարւոյս Ապրիլի 25ին քուէարկեց օրէնք մը «հայրենազուրկ օտարականներու» համար, որոնք Գերմանիա կը մնան: Այս օրէնքը բոլորովին գոհացուցիչ է թուղթի վրայ եւ ոչ ոք պիտի կրնար կասկածիլ, թէ գերման կառավարութիւնը, օտարներու հանդէպ խտրութիւն բանեցնելու որեւէ դիտաւորութիւն ունի: Օրէնքը, բոլոր տեսակէտներով, Գերմանացիներու հաւասար վերաբերում կը խոստանայ այս օտարականներուն: Ազատութիւն շարժելու դաշնակցային հողամասի վրայ, սեփականութիւն ունենալու, աշխատաւորական սէնտիքաներու մասնակցելու կամ նոր սէնտիքաներ կազմելու իրաւունքներ, եւն.: Շատ բնականաբար կ'արգիլուի քաղաքական ընկերակցութեանց կազմութիւնը: Ոչ մէկ հայրենազուրկ օտարական պիտի արտաքսուի Գերմանիայէն — կը սահմանէ օրէնքը — եթէ հանրային ապահովութեան տեսակէտով պատճառներ չկան: Այս կէտը, կրնայ անշուշտ ապագային արդարացնել հակահամայնավար տարագիրներու արտաքսումը դէպի իրենց համայնավար հայրենիքները:

Գերման ոստիկանութիւնը, մինչեւ այսօր ապաստան ընծայած է Արեւելքէն հասած բազմաթիւ գաղթականներու, թէեւ իշխանութիւնները շատ անբարեացակամ են Չեխերու հանդէպ, որոնք այնքան անգթօրէն արտաքսեցին Զիւտէթեան Գերմանացիները: Տի Փիները մինչեւ այսօր ալ կը գտնուին ամերիկեան հսկողութեան տակ, բայց օր մը, երբ այս հսկողութիւնը վերնայ, այն ատեն, եթէ ոչ թուղթի վրայ, գէթ գործնական կեանքի մէջ խտրութիւն ի գործ պիտի դրուի անոնց դէմ:

Տարագիրները ամէնէն աւելի կը վախնան տնտեսական խտրականութենէն: Ոչ մէկ օրէնք կրնայ ստիպել գործատէր մը կամ ագարակապան մը, որպէսզի Գերմանացիի մը տեղ օտարականի մը գործ տայ: Պատերազմէն ասդին իրենց բնակավայրերէն — Լեհաստանէն, Չեխոսլովաքիայէն, Հունգարիայէն, Ռումանիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ — Գերմանիա վերադարձած «Ֆոլքստոյչ»երն ու Փրուսիայէն եւ Սիլեզիայէն եկած Գերմանացիներն անգամ, խտրութեան առարկայ են:

Խտրականութիւնը բնականաբար, ամէնէն աւելի ուղղուած պիտի ըլլայ Գերմանիա մնացող Սլաւներուն դէմ: Անոնցմէ շատերը պիտի ստիպուին ապրիլ ամսական 8էն 15 տոլարի շատ չնչին նպաստով մը:

Այս է պատճառը որ միջազգային կազմակերպութիւնները, կ'ուզեն կարելի եղածին չափ մեծ թիւով այր կամ կին տարագիրներ դուրս հանել Գերմանիայէն ու տեղաւորել զանոնք ուրիշ երկիրներու մէջ:

Թ. Ա. Թ.

Մոռցուած վէպ մը — «Ազապի»

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հեղինակը իրապաշտ գոյներով նկարագրած է պապական այդ գործակալը, անոր արարքներուն մէջ երեւան է բերած մոլեռանդ պապականի դաժանութիւնն ու տմարդութիւնը, ցոյց է տուած թէ ինչպէս երիտասարդներու ծնողներու, յատկապէս Յակոբի հօր՝ Վիշէնի վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցող այդ հրէշաւոր անձնաւորութիւնը մարդոց դժբախտութեան մէջ կը գտնէ իր երջանկութիւնը: Ֆասխեան գիտէ լրտեսական ցանցով պատել մարդիկ, ան կը գործէ հանդիստ, անվրդով եւ շատ տեսակէտով կը յիշեցնէ Էօժէն Սիւի «Թափառական Հրեայ»ի հերոսները: Հակառակորդի մասնակի յաջողութիւնը, իր ծրագիրներու ժամանակաւոր ձախողումը չի շփոթեցներ զայն, այլ կը պատճառէ քմծիծաղ, որովհետեւ ան գիտէ մէկը միւսէն ահաւոր ու նենգ ճանապարհներով վրէժ լուծել իր հակառակորդներէն: Հեղինակը մեծ վարպետութեամբ է նկարագրած այն պահը, երբ Յակոբ կը ստանայ յուսահատ Ազապիի նամակը եւ կը պատրաստուի մեկնիլ անոր տունը: Մինչդեռ Վիշէնը իրար կ'անցնի, կ'ուզէ խանգարել, որ իր որդին չերթայ աղջկան տունը, պապական գործակալը հանդիստ ու անվրդով կըպատասխանէ, որ անհանգստանալու որեւէ հիմք չկայ: Ինչ որ պէտք է ըլլալ կ'ըլլայ եւ ան տեղ չի հասնիր: Այդպէս ալ կ'ըլլայ, Ֆասխեանի ջանքերով Յակոբ կէս ճամբան կը ձերբակալուի:

Վէպի բացասական հերոսներէն է ձկնորս Համբարձումը, որ ընթերցողը չի տեսներ իր արհեստին մէջ, այլ այն վիճակով, երբ Համբարձում ալքոլի ազդեցութեամբ, քայքայուած է Փիզիքապէս եւ բարոյապէս, կորսնցուցած ինքզինք ղեկավարելու ամէն կարողութիւն, ընդունակ է ամէն մէկ վատ արարքի: Այս վիճակին մէջ կը հանդիպի պապական գործակալ Ֆասխեանին եւ քանի մը դրուշի համար գործիք կը դառնայ անոր ձեռքը, կը կատարէ ամէնէն ստոր արարքները:

Բայց հեղինակին իրապաշտութիւնը հնարաւորութիւն տուած է անոր Համբարձումի վատ արարքները չվերագրել Համբարձումի միջավայրի մարդոց: Բացասական է միայն Համբարձումի տիպարը, անուղղակի կերպով պատճառաբանուած գինեմոլութեամբ: Ընդհակառակն, նոյն Համբարձումի ընտանիքը օժտուած է մարդկային բարձր յատկութիւններով. կինը Սօֆին աշխատասէր է, որդիները պատուախնդիր, ազնիւ ու վեհանձն: Ան կը նախընտրէ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն չարքաշ աշխատանք կատարել, նիւթապէս ապահով մարդոց լուացքն ընել, իր աղջկան ապրուստը հոգալու համար, քան թէ աղջիկը դնել ստորնացուցիչ ճամբու վրայ, յատուկ հարուստ միջավայրի, ինչպէս ցոյց տուած է հեղինակը:

Վիպական պատկերացման արուեստը այս վէպին մէջ անհամեմատ աւելի բարձր է, քան 50—60ական թուականներու որեւէ արեւմտահայ վէպի մէջ: Նալբանդեանը գրաւող հանգամանքներէն մէկն ալ այդ է եղած:

Ամբողջ վէպը բաժնուած է 16 գլուխներու եւ իւրաքանչիւրը կապուած են իրարու: Ամէն մէկ գլուխ վերջանալէ յետոյ, ընթերցողը հետաքրքրութեամբ կը սկսի միւս գլուխը, հասկնալու համար թէ ինչպիսի լուծում ստացած են նախորդ գլխուն մէջ նկարագրուած հանգուցային հարցերը:

Մինչեւ ցլգաւոր հերոսուհին Ազապիի երեւան գալը (որ մէջտեղ կու գայ 101րդ էջին վրայ), վէպի մէջ որ եւ է պայքար չկայ, բայց իրապաշտական մեծ տաղանդով կը նկարագրէ հարուստ դասակարգին կեանքը:

Վէպին նիւթը կը զարգանայ երբ հանդէս կու գայ Ազապին եւ այնուհետեւ ուժական արագութեամբ կը շարունակուի մինչեւ վերջը, հերոսուհիին եղերական վախճանը: Վէպի ամբողջ ընթացքին պայքարը կը զարգանայ իրար բուռն կերպով սիրող զոյգի եւ պապական գործակալ Ֆասխեանի միջեւ մղուող պայքարով, որ երթալով սուր հանգամանք կ'առնէ եւ կը դառնայ շահեկան: Այս երկու կողմերու պայքարին միացնող միւս դէմքերը նոր բան չեն աւելցներ վէպի ընթացքին վրայ:

Վէպը վիպապաշտական շեղումներ ունենալով հանդերձ, հիմնականին մէջ իրապաշտ է: Կան խտացած էջեր ու պատկերներ, որոնք պատիւ կը բերեն ոչ միայն 50ական, այլեւ յետագայ տարիներու որեւէ հայ իրապաշտ հեղինակի: Իրապաշտական գունագեղ նկարագրութիւններ են Ռուբէնիկ աղայի ընտանեկան ամբողջ առօրեան, Անտոն աղայի բնակարանը, Վարդենի տուտուի, Համբարձումի եւ մասնաւորապէս Ֆասխեանի տիպարները:

Վէպին մէջ յայտուն կերպով կ'երեւայ հեղինակի երգիծական տաղանդը: Հայ իրականութեան մէջ առաջին գեղարուեստական երկն է, որու հեղինակը երգիծական սեռը օգտագործած է հանրային յետամնաց ու յոռի բարքերը մերկացնելու համար: Կան սրամիտ կերպով կառուցուած խօսակցութիւններ որոնցմով ցոյց կու տայ ընտանեկան վէճերը, անհամաձայնութիւնները հարուստ ընտանիքներու մէջ: Երգիծանքի լաւագոյն օրինակ է Ռուբէնիկ աղայի եւ անծանօթ կարուհիի խօսակցութիւնը վէպի առաջին գլխուն մէջ, ուր Ռուբէնիկ աղա վերամբարձ ոճով կ'ուզէ արտայայտել իր սէրը, գերուած է, շլացած է աղջկան աչքերէն, նայուածքէն, իսկ կարուհին որ չի հասկնար այդ ոճը, կը կարծէ թէ գունաւոր ժապաւէն կը պահանջէ: Դրութեան երգիծանքի լաւ նմոյշ է Ռուբէնիկ աղայի ներկայանալը իրենց տունը հիւր եկած Թերեզա տուտուին եւ անոր աղջկան Ֆուլիկին:

Ուշագրաւ է որ հեղինակը երգիծանքը օգտագործած է բացառապէս ընտանեկան կենցաղային թերութիւնները ցոյց տուած ատեն: Վէպի այն հատուածներուն մէջ ուր կը նկարագրուին Ֆասխեանի դաժանութիւնները, Յակոբի եւ Ազապիի հանդիպումները, Ազապիի մօր վիճակը, երբեք չերեւար երգիծական հեղինակը:

Հեղինակը վարպետ է խօսակցութեան կերտման մէջ: Կենցաղագրական բազմաթիւ դրուագներ, հոգեբանական դրուագներ տուած է սրամիտ կերպով կառուցուած, դիպուկ ու բովանդակալից խօսակցութիւններով, որոնք աշխոյժ են, կենդանի, տեղական թէ ժամանակաշրջանի եւ թէ տուեալ հերոսի համար: Այսպիսի խօսակցութիւններով կը մերկացուի հարուստ երիտասարդութեան Ֆրանսամոլութիւնը, անոնց կեղծ եւ շինծու կենցաղավարութիւնը:

«Ազապի»ի լեզուն պարզ է, համեմուած ժողովրդական ասացուածքներով եւ առածներով: Հեղինակի նպատակն եղած է ազդել ռամիկ ժողովուրդի վրայ, իսկ այդ անհնար է առանց ժողովուրդին հասկնալի լեզուով: Իսկ «Ազապի»ի Թուրքերէնը տարբեր է բուն Թուրք ժողովուրդի խօսած լեզուէն: Այստեղ ուժեղ չափով առկայ է հայկական միջավայրի ազգային լեզուական գոյնը, հայկական կենցաղի ու սովորութեանց չէշ-

տակի ազդեցութիւնը: Վէպին մէջ կրօնական եւ ազգային գաղափարներ արտայայտող բոլոր բառերը հայերէն են, ինչպէս պատրիարքարան, եկեղեցի, քահանայ, մայրապետ, խոստովանահայր, հաղորդութիւն, պաս եւն.: Կենցաղային գոյնը պահելու համար հեղինակը՝ երբ կը նկարագրէ Ագապիի ընտանիքը, կը գործածէ հայերէն արտայայտութիւններ, չեշտելու համար որ ի տարբերութիւն Ռուբէնիկ աղայի միջավայրի, Ագապիի տան խօսակցութեան լեզուն հայերէնն է: Երբ Պաղտասար աղան կը հրաւիրէ Ագապին որ բացատրութիւն տայ իր սիրային կապի մասին, Ագապիին հայերէն կ՚ըսէ նստէ, փոխանակ օթուրի:

«Ագապի» վէպին յատուկ է նաեւ ոճական յստակութիւն եւ ծայրայեղ սեղմութիւն: Եթէ նկատի չունենանք Թուրքերէնին յատուկ շարահիւսական մանուածապատութիւնն ու խճճուածութիւնը, որ կուգայ արաբերէնէ, երկը գրուած է սահուն լեզուով:

Արաբական արտայայտութիւններով խճճուած նախադասութիւնները նկատի ունենալով է որ, Մ. Նալբանդեան գրած է թէ ինքը, եւ թէ ռուսահայերէն ոչ ոք չի կրնար թարգմանել վէպը,— մեծ թիւ չեն կազմեր եւ հեղինակը գործածած է ոչ թէ անգիտակցաբար, տուրք տալով իր արաբերէնի իմացութեան, այլ գործածած է տիպականացնելու համար միջավայրը: Յայտնի է որ այդպիսի բարդ եւ մանուածապատ լեզուով կը խօսէին բարձր շրջաններու մէջ, հետեւելով պալատական կեղծ դասական ոճին: Արաբերէն խրթին նախադասութիւնները յատկապէս կը գործածէ Ռուբէնիկ աղան, այն ալ, երբ ուզէ սիրաբանել աղջիկներու հետ, գովել անոնց աչքերն ու ֆիզիքական բարեմասնութիւնները:

Իսկ ո՞վ է այս ուշագրաւ ու մեծարժէք վէպին հեղինակը: Ամբողջ հարիւրամեակ մը այս հարցը մնացած է անպատասխան: Մինչեւ հիմա մեր կատարած պրպտումները եւ մէկ երկու կցկտուր յիշատակութիւն հին աղբիւրներուն մէջ, կը հաստատեն թէ վէպին հեղինակն է Յ. Վարդանեան (1815 — 1879), որ երկար տարիներ եղած է խմբագիր — հրատարակիչ հայատառ Թուրքերէն կարգ մը պարբերականներու: Յ. Վարդանեան ուշագրաւ դէմք է նաեւ իբրեւ հեղինակը կարգ մը պատմական բանասիրական աշխատութեանց:

Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Յետադիմական շարժումը Թուրքիոյ մէջ

Կը բաւէ, անօպանե՛ր

Թուրք թերթերը կը նզովեն մոլեռանդներու վերջին սխրագործութիւնները, որով Աթաթիւրքի արձանները քանդել սկսան մուրճի հարուածներով:

«Վաթան» կը գրէ.— Այս ինչ աներեսութիւն է, այս ինչ յանդգնութիւն: Ատենէ մը ի վեր, պարբերաբար, յարձակումներ կը գործուէին Աթաթիւրքի արձաններուն վրայ: Բայց այս յարձակումները կը գործուէին գիշեր ատեն, ամայութեան մէջ, երբ մարդ – մարդասանք չէր ըլլար: Պատկան իշխանութիւնը թոյլ շարժեցաւ կ՚երեւի, նոյնիսկ անտարբեր, որով քանդիչները թափ տուին իրենց յանդգնութեան, եւ վերջապէս ամէնուն աչքին առջեւ սկսան կոտրտել այդ արձանները:

Աթաթիւրքի արձանին վրայ յարձակողները անոր անձէն աւելի անոր յեղաշրջումները, մեծամեծ գործերը քանդել կ՚ուզեն: Այն յեղաշրջումները, որոնց շնորհիւ քաղաքակիրթ ազգի մը մակարդակին բարձրացանք, ամբողջ աշխարհի յարգանքին եւ վստահութեան արժանացանք:

Բոլոր Թուրք թերթերը կ՚ընդգծեն թէ դէպքը չափազանց լուրջ է եւ արդիւնքն է ցոյց տրուած անփութութեան, անտարբերութեան: Խղճի ազատութիւն անունին տակ, ներող աչքով նայուեցաւ մոլեռանդութեան եւ յետադիմութեան: Անհրաժեշտ է վերջ տալ այս ընթացքին եւ կրթնելով օրինական տրամադրութիւններու, խստիւ պատժել յանցապարտները:

Նատիր Նատի կը գրէ, «Ալ կը բաւէ» խորագրին տակ.— Ժողովրդապետութիւնը ամենաբարձր արտայայտութիւնն է ժամանակակից քաղաքակրթութեան, մենք կը ջանանք մեր երկրին մէջ արմատացնել այդ վարչաձեւը, բայց միւս կողմէ մեր իսկ ձեռքով Աթաթիւրքի սկզբունքները կը քայքայենք: Խղճի ազատութեան անունին տակ, կը թողունք որ կարգ մը նեղմիտ անօպաներ սանձարձակ գործեն: Գիտենք, կուսակցական պայքարներու առթիւ ամէն միջոցի կը դիմէին, քուէ որսալու համար: Այս նպատակով շատ մը բաներու աչք գոցեցին:

Թիւրպէներ բացուեցան, աղանդաւոր շէյխեր թեկնածուներու ցանկին մէջ մտան, «ֆալճի»ներ, «նուսգաճի»ներ չփացան եւ ահաւասիկ այսօրերուն հասանք:

Ազգային խիղճը վրդովուած է եւ ինչ ալ ըլլայ երեւոյթը, այսօրուան կառավարութիւնն է պատասխանատուն:

Եթէ ժամ առաջ չվերադառնանք յեղաշրջումի պահպանման սկզբունքներուն, կարճ ժամանակի մէջ ժողովրդապետութիւնը երազ մը պիտի ըլլայ այլեւս: Զմոռնանք այս պարագան»:

Մ. Նէրմի եւս կը գրէ «Ենի Իսթանպուլ»ի մէջ.— Պէտք է լրջօրէն խորհինք այս երեւոյթին առջեւ, ափ մը մարդիկ ազատ – համարձակ կը յարձակին ազգ. յիշատակարաններու վրայ: Եթէ մոլեռանդութիւնը կատղեր է, մեր խելքը – գլուխը տեղն է: Պէտք է ըմբռնենք որ յիմարներու առջեւ չենք գտնուիր, այլ պետութեան եւ ժողովրդապետութեան թշնամիներու դէմ, որոնք մասնաւոր ծրագրով մը կը գործեն: Կը կարծէք թէ քանդուածը Աթաթիւրքի արձա՞նն է, ոչ, ոչ: Կոտրածը նոյնինքն Թուրք ազգին պատիւն է»:

«Ագշամ» եւս կը գրէ.— Այս դէպքերը կուգան հաստատել թէ որքան անտարբեր շարժեր ենք յեղաշրջումի դատին հանդէպ: Կենսական դատ մը, որ դեմոկրատ խորհրդարանական խմբակիժողովներէն սկսեալ մինչեւ ազգ. ժողովի նիստերը, բարձի թողի եղաւ եւ Աթաթիւրքի օրէնքին վիճաբանութեան առջեւ հաստատուեցաւ թէ որքան անփոյթ, անտարբեր կը շարժին:

Աղօթենք Մէնտերէսի արեւշատութեան, քանի օրերը կ՚անցնին, այնքան անդորրութեան մէջ կ՚ապրինք:

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԱՔՍՈՐՆԵՐ

Ազգաժողովին հրէական պատուիրակը հաղորդեց թէ հազարաւոր ընտանիքներ աքսորուած են Հունգարիայէն եւ Ռումանիայէն, քշուելով դէպի գիւղական շրջաններ:

Փէշթայի ամերիկեան դեսպանատան երկու պաշտօնեաները, որոնք վտարուած էին, Վիէննա հասնելով պատմեցին թէ տասնեակ հազարաւորներ կ՚աքսորուին մայրաքաղաքէն, «դէպի մահ» քշուելով: Իրենք տեսեր են ամբողջ ընտանիքներու աքսորը: Հազիւ 24 ժամ պայմանաժամ կը տրուի, իրենց տուներէն հեռանալու համար: Իրենց հաշիւներուն համաձայն, 14.700 այրեր, կիներ եւ մանուկներ աքսորուած են վերջին եօթը շաբաթներու ընթացքին: «Խեղճերը հարկադրուած են տղին անդին իյնալ ուտելիք եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներ ճարելու համար: Շատերը պիտի մեռնին ձմեռը, եթէ մեռած չըլլան ուտելիքի եւ բժշկական խնամքի պակասէն»:

Պաշտօնեաներէն մէկը դեսպանատան Բ. քարտուղարն է, իսկ միւսը՝ տեղեկատու գրասենեակին վարիչը, օրիորդ մը: Երկուքն ալ վճռապէս կը մերժեն իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնները, իբրեւ «այլանդակ եւ ծիծաղելի»:

ՃԱՅՆԸ ՊԱՀԱՌԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Կարդինալ Աղաջանեանի Լիոն այցելութեան առթիւ տեղական թերթերը սիւնակներ նուիրեցին զանազան նկարներով: Կայարանին մէջ ընդունուեցաւ Կարդինալ Gerlierի, զինուորական ընդհ. հրամանատարի, ընդհ. քննիչի եւ ուրիշ պետական անձնաւորութեանց կողմէ:

Կարդինալը այցելեց նաեւ Սէն Շամոն: Յուլիս 1ին պատարագեց Ֆուրվիէրի եկեղեցին: Ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն մը, կէսէն աւելին ֆրանսացի:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ կազմակերպուած էր երգահանդէս մը հայ եւ ուկրայնական խումբերուն կողմէ, սալ Ռամոյի մէջ:

Կարդինալը խօսեցաւ եւ համերաշխութիւն քարոզեց: Խօսք առաւ նաեւ Ուկրայնացիներու ներկայացուցիչը:

Դժբախտաբար մեր երգչախումբը տկար էր, բաղդատելով ուկրայնականին հետ: Մ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը տօնեց կազմակերպութեան 41ամեակը, Յունիս 23ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Հանդէսը բացուեցաւ Գթութեան Խաչի քայլերգով, երգչախումբին կողմէ: Օրուան նախագահը՝ ընկերուհի Աբրահամեան պարզեց Հայ կնոջ դերը: Ըսաւ թէ հին դարերէն հայ կինը եղած է հայ մարդուն հետ, ընտանեկան թէ քաղաքական պարտականութիւններուն մէջ, անոր անբաժան օգնականը: Այժմ հայ կնոջ միակ մտահոգութիւնն է նորահաս սերունդը Հայ պահել: Եւ այդ ուղղութեամբ դուք կը տեսնէք թէ Կապ. Խաչը ամէն տեղ բացած է լուսատու վառարաններ: Եզրակացնելով, թելադրեց համախմբուիլ այս սքանչելի կազմակերպութեան շուրջ:

Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տէր եւ Տիկ. Փափազեանի երգեց «Ով մեծասքանչ», «Սարէն կուգայ ձիաւոր», «Ալագեազ բարձր սար ա»: Շատ յաջող էր գեղարուեստական բաժինը, երգ, արտասանութիւն, տրամախօսութիւն եւ զուգերգ:

Օրուան բանախօսը, Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան, գեղեցիկ ճառով մը պարզեց Կ. Խաչի գործունէութիւնը: «Պատահականութիւն չէր որ հայ ժողովուրդը առաջինը եղաւ ընդունելու քրիստոնէութիւնը իբրեւ պետական կրօնք, որովհետեւ տեսաւ Յարութեան խորհուրդը, եւ իսկապէս մեր պատմութեան մէջ կրկնուած է ազգին յարութեան խորհուրդը: Ամէն անգամ ալ հայ ժողովուրդը ոտքի է կանգնած օրհասական պահուն, հրաշափառ յարութեամբ մը: Քանի մը ամիս առաջ տօնեցինք ապրիլեան նահատակներու օրը, եւ ամիջապէս վերջ «Մայիս 28»ը, հայ մարդուն յաղթանակը, իսկ այսօր ալ կը տօնենք հայ կնոջ յաղթանակը: Անաթօլ Ֆրանս ըսած է թէ Արեւելքի ժողովուրդներուն մէջ, միայն Հայերն են որ կրնան ըմբռնել եւրոպական գաղափարները: Հայերը Եւրոպացիներէն շատ առաջ ունեցած էին Ասլիթա իշխանուհի մը որ հազար եօթը հարիւր տարի առաջ հիմնած է հիւանդանոց մը: Հայ կինը եղած է ամէն ասպարէզի մէջ, ցոյց տալով իր հեղինակութիւնը եւ անսահման նուիրումը»:

Ընկերուհին իր խօսքը վերջացուց յիշելով Ա. Ահարոնեանի հետեւեալ խօսքը.— «Հայ մանուկը հազարներու մէջէն իր աչքերէն կը ճանչնամ եւ երբ ան իմ հարցումիս կը պատասխանէ օտար լեզուով, ես կը զգամ հայ մայրերու կսկիծը, որ անապատներու մէջ իր գրկէն իր զաւակը կը խլէին, բոլորս ալ կը զգանք նոյն կսկիծը, երբ մեր զա–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Բնական է որ այնքան սակաւաթիւ պաշտպանները պիտի չկրնային դիմադրել, միշտ նորոգուողներ այս թարմ խումբերուն:

Սուլթանը, առանց որեւէ կէտ զանց առնելու, անձամբ այցելեց այս անհուն շրջանակը: Ոսկեղջիւրէն մինչեւ Մարմարա, բանակատեղիին ամբողջ երկայնութեամբը, ամէն մէկուն քաջալերիչ խօսքեր շռայլեց, հրամանները անձամբ տուաւ պետերուն ու մանրամասնօրէն աչքէ անցուց ամէնէն վերջերը կատարուած կարգադրութիւնները:

Միեւնոյն ատեն, պատգամաւորներ ղրկեց Կալաթացի Ճենովացիներուն որ չըլլայ թէ ուեւէ, նոյնիսկ գաղտնի օգնութիւն հասցնեն պաշարեալներուն: Իր մունետիկները, ամբողջ բանակին մէջ, ամէն կողմ պոռացին թէ զօրքերը յաղթութենէն վերջ երեք օր կողոպտելու իրաւունք ունէին: Յաւիտենական Աստուծոյ, Մուհամմէտի անունով, իր հօրը՝ Սուլթան Մուրատի հոգիին եւ իր զաւակներուն գլխուն, իր սուրին վրայ Սուլթանը հանդիսաւոր երդում կուտար թէ վերջնական յաղթութենէն ետք, անհուն քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը՝ էրիկմարդ, կին ու մանուկ, բոլոր գանձերը եւ անոնց պարունակած բոլոր հարստութիւնները, վերջապէս ամէն ինչ որ գտնէին հոն, զինուորներուն բաժին պիտի ըլլար՝ իբրեւ աւար ու գերի:

Այս վայրագ յայտարարութիւնը ամբողջ բանակին կողմէ ընդունուեցաւ անհուն եւ ոչ նուազ վայրագ յափշտակութեամբ:

Խելայեղ ծափեր ողջունեցին ամենազօր վեհապետին իր բանակին տուած կողոպուտի եւ գերութեան այս ահաւոր խոստումը, որ մահուան զօղանջը կը հնչեցնէր շքեղ եւ դարերու փառքով պարծեցող մայրաքաղաքին:

«Ահ, եթէ դուք ալ մեզի պէս իմանայիք մինչեւ երկինք բարձրացող անոնց տեւական զոռում գոչումը՝ «Լա իլահ իլ Ալլահ, Մուհամմէտ րէսուլ ուլլահ», (Միակ Աստուած մը կայ եւ Մուհամմէտ անոր մարգարէն է), դուք ալ պիտի զարհուրէիք», կը գոչէ Լէոնար արքեպիսկոպոսը:

Այդ կիրակի օրը մինչեւ իրիկուն, մինչ Թուրք բանակին մէջ ամէն զինուոր մահուան սպառնալիքի տակ կ՚երթար իր տեղը կը գրաւէր յարձակման համար գերագոյն պատրաստութիւնները տեսնելու, ռմբաձիգները վայրկեան մը չդադրեցան զօռալէ, ինչպէս գոռացեր էին նախորդ օրերը, եւ ինչպէս պիտի գոռային տակաւին յաջորդ օրն ալ: Մեծ թնդանօթը Լիկոսի ձորին նորոգուած պարիսպին վրայ երեք հարուած արձակեց, որոնց երրորդը վար գլորեց քրիստոնեաներու վերջին ապաւէնին կաւեւոր մէկ մասը:

(Շար.)

ւակները օտար լեզուով կ'արտայայտուին» ։ Եւ յորդորեց որ հայ մայրերը հայերէն խօսին իրենց զաւակներուն հետ ։

Նախագահը ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ։ Անոնք որ բացակայ էին, զրկուեցան գեղեցիկ վայելքէ մը ։ Հանդէսը փակուեցաւ երգչախումբի «Յառաջ Նահատակ»ով ։

Խաչուհի մը

ան երեսփ. ժողովին առջեւ յայտարարեց, թէ կարելի չէ անդիտանալ պարսիկկառավարութեան դրդութիւնները ։

× Նախագահ Թրումըն, վարչապետ Մոսատեղին ղրկեց անձնական նամակ մը եւ չափաւորութիւն կը յանձնարարէ անոր, նաւթային վէճի կարգադրութեան մէջ, թելադրելով ընդունիլ Լա Հէյի դատարանին որոշումը ։ Կ'աւելցնէ թէ պատրաստ է իր շրջուն դեսպան Պ. Հէրիմընը Թեհրան ղրկել իբրեւ խորհրդատու եւ միջնորդ հաշտութեան, եթէ պարսիկ կառավարութիւնը կը հաւանի ։ «Ամէն պարագայի տակ ժամանակը կ'անցնի և պէտք է չարժիլ արագօրէն» ։ Ամերիկ. դեսպանին ձեռքէն ստանալով այս նամակը, Պ. Մոսատեղ ըսած է.— «Շատ ուշ է եւ չեմ գիտեր թէ ինչ արդիւնք կուտայ այս նամակը, քանի որ ճշդած ենք արդէն մեր դիրքը, Լա Հէյի դատարանի որոշման հանդէպ » ։

× Պարսիկները կարեցին Անգլեւիրանեան ընկերութեան մասնաւոր հեռաձայնային գիծը, որ Ապատանը կը միացնէ ընկերութեան Պասրայի գրասենեակին, Իրաքի մէջ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ներքին նախարարութիւնը արգիլեց՝ այսօր Աղեքսանդրիոյ մէջ կատարուելիք հակաբրիտանական ցոյցերը, Բրիտանացիներու կողմէ այդ քաղաքի ռմբակոծման եւ գրաւման 69րդ տարեդարձին առթիւ ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը բողոքեց արեւմտեան պետութեանց մօտ, Գերմանիոյ հետ, պատերազմական վիճակին վերջ տալու որոշման դէմ ։ « Կարելի չէ վերջացած նկատել Գերմանիոյ պատերազմը հրէական ժողովուրդին դէմ, ըսած է հրեայ պետական անձնաւորութիւն մը ։ Թշնամութեանց դադարումէն վեց տարի վերջն ալ գերմանացի ժողովուրդը չէ քաւած կամ դարմանած Նացիներու գործած ոճիրները » ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ որոշած է կամաւորական զօրամասով մը մասնակցիլ Քորէայի պատերազմին, միւս 17 զինակից ազգերու կարգին ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը, արտաքին նախարար Պ. Վիշինսկիին յանձնեց Խ. Միութեան նախագահ Պ. Շվէրնիկի ուղղուած նախագահ Թրումընի նամակը, որ կցուած է ամերիկեան խորհրդարանի պատգամագրին ։ Ինչպէս գրեցինք, այս պատգամագրով կ'ըսուի թէ ամերիկացի ժողովուրդը բարեկամական զգացումներ միայն կը տածէ խորհրդային ժողովուրդին հանդէպ ։ Պ. Թրումըն յոյս կը յայտնէ, թէ այս զգացումները պիտի փոխանցուին խորհրդային ժողովուրդին ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ մտադրած է Ուաշինկթըն հրաւիրել մարաջախտ Սթալինը, եթէ Քորէայի զինադադարի բանակցութիւնները յաջող արդիւնքի մը յանգին ։

ՓԱՐԻԶ կար տը Լ'էսթի մէջ, մարդատար կառախումբ մը, զսպակներու չգործելուն պատճառով զարնուեցաւ երկաթուղային թումբի մը ։ Ճամբորդներէն 48 հոգի վէրքեր եւ ճմլումներ ստացան ։ Երկու հոգի վար դրուեցան հիւանդանոցի մէջ, դարմանումի համար ։

Լիոնի Ֆ. Կապ. Խաչի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Լիոնի Հայ Կապոյտ Խաչին դաշտահանդէսը, Տէսին, Քափէ Կիյեաւի մէջ ։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել թիւ 16 հանրակառքը, իջնել վերջին կայանը եւ կամուրջը անցնելէ վերջ առաջին սրճարանը ։

Ճոխ յայտագիր, առատ կերուխում, ուրախ ժամանց ։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ ։ Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը ։

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ կազմակերպիչ յանձնաժողովը կը յայտարարէ հետեւեալը.— Պ. Օ. Փափազեան, 10 Ave. de la Figonne, Beaumont - Marseille, լիազօրուած է, Ֆրանսայի հարաւային շրջանին մէջ արձանագրել հանգստեան տան թեկնածուները ։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՉԵԱՆ

6, Rue Lamartine, PARIS (9)

Հեռաձայն TRU. 43-19

« Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր », ըսաւ Սողոմոն արքան իմաստուն ,
Բայց մոռցաւ ըսել թէ պէտք է դիմել ո՞ր նպարատուն ,
Որ դուք ունենաք նեկտար ու ամբրոս պարգեւի արժան ,
Նաեւ անարատ, թարմ ու դիւրամարս, համեղ ու աժան ։
Չըսածն ե՛ս ըսեմ.— Մեր ՀՐԱՉԵԱՆին խանութն է հանդէս ,
Հոն դիմեցէք դուք որ ապրիք երկար, առողջ, լաւատես ։
Հոն կրնաք ունել ամբողջ Արեւելքն , Իրանն ու Թուրան ,
Հոն կրնաք ըմպել , շիշով կազմուած , մառանարան ։
Դեռ պանիր, պաստեղ, չամիչ ու *չաման* եւ նուշ ու կաղին ,
Երշիկ, հըրուշակ, աղանդեր , թըթու եւ անմահ օղին ։
Իր օղիին մէջ կան հեղուկ հրեշտակ , շուշան ու սըմբուլ ,
Իր օղիին մէջ կ'երգէ հէքեաթի հազարան բլբուլ ։
Հոն պիտի գտնէք Լէյլայի շունչը , խայեամի հոգին ,
Սայաթ Նովան իր կոզալներուն մէջ , մէնլիս ու բագին ։
Գացէք ՀՐԱՉԻՆ, ուտելիք բարձած փարթամ կարաւան ,
Ու ճաշակեցէք անուշեղէններ, *լողումն ու հալվան* ։
Անդ ծառայողներն են կիրթ, սիրալիր եւ դիւրահաղորդ ,
Մըտնողին տալով բախտ ու բերկրութիւն՝ կ'ընեն յաճախորդ ։
Խանութ չէ այնտեղ, այլ մի բուրաստան, բերան ու բաժակ ,
Հոն կուշտ մըտնողն իսկ կը զգայ նօթութիւն եւ խոր ախորժակ ։
Սողոմոնի խօսքն է ճիշդ բայց պակաս , պէտք է զայն ջընջեն
Ու գրեն այսպէս.— «Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր միայն ՀՐԱՉԷՆ »։
Քանզի ՀՐԱՉԵԱՆ չէ սովորական նըպարավաճառ ,
Այլ հարսնիք պայծառ, ընտիր ճաշակի եւ գիտութեան ծառ ։

Նախկին անկուտի ՇԱՐԱՅԻ ՈՐԴԻ

Մեծ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անտուէի օդասուն պարտէզին մէջ ։

Կը նախագահէ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին Կ. Խաչի Սանուհիները եւ Նոր Սերունդի անդամները ։ Զուարթ անակնկալներ ։ Պիտի ներկայացուի՝

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԺԱԿԱԼԸ

Մասնակցութեամբ Յակոբեաններու եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին ։

Ճոխ պիւֆէ ։ Մուտքը ազատ է

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շավիլի մէջ, Յուլիս 29ին ։

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը այս կիրակի, ժամը 9—21, Patronage Olierի մեծ դաշտին վրայ, 11, rue d'Arcueil, Montrouge, նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը, Օրիորդներ Ա. Քէօսէեան եւ Ա. Գավէզեան, Թառիստ Գարեգին եւ Բենօ ։ Կ'արտասանէ Պ. Շահան Սարեան եւ ուրիշ անակնկալներ ։

ԳՆԴԱԿԱԽԱՂ — Բաժակի մեծ մրցում— Հ. Մ. Մ.ի Ա. խումբը S. O. Versaillesի խումբին դէմ ։

Առատ ուտելիք եւ խմիչք ։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր ։

Հաղորդ. միջոց.— Porte d'Orléansէն թիւ 188 եւ 157 օթօպիւսներով, իջնել Vache Noire կայանը ։

Ժողովրդական դատավարութիւն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ ։

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յուլիս 13ին, ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին ։

Կ. Զարեանի ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ

Կ'ամբաստանեն Պ. Տ. Թաղոյեան, եւ Պ. Մ. Թաշճեան ։ Կը պաշտպանեն Պ. Կ. Փօլատեան եւ Պ. Յ. Տէօքմէճեան ։ Դատաստանական խորհուրդ ծանօթ տիկիններէ եւ պարոններէ ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կազմակերպուած դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ այս կիրակի ամբողջ օրը տեղւոյն «Vidal» օդասուն պարտէզին մէջ ։

Փափաքողները կրնան իրենց ճաշերը բերել ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Բերուզ Ճընկըրեանէն 5000 ֆրանք, իր որդւոյն Պ. Զօհրապի ամուսնութեան առթիւ ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԱԶԴ

Սէնի եւ Սէն Է Ուազի մեր բաժանորդներուն ղրկուած են իրենց հաշիւները ։ Ջերմապէս կը խնդրենք իրենցմէ, ինչպէս նաեւ մեր բոլոր միւս բաժանորդներէն անյապաղ վճարել իրենց բաժնեգինները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սեւակ խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 7ին, ընկեր Վահէի բնակարանը ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» ակումբին մէջ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Ներկայանալ անդամատետրով ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը ։ Պիտի չարունակուի կարծիքներու փոխանակութիւնը Պ. Սարգիս Տէօքմէճեանի զեկուցումին (Դէպի մեր տնտեսական անկախութիւնը) որ մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ ։ Մուտքը ազատ է ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Պ. Ա. Աչճեանի կողմէ GALERIE CHIRVANի մէջ, 10 rue de Miromesnil, Paris (8) ։ 11, 12 եւ 13 Յուլիսին ։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ ։ Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու երեք կառքի համար ։

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր ։ Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայմաններ ։

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.) ։ Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Փլովտիվէն (Պուլկարիա) Բերուզ Թադէոս Կիւրեղեան, Տրապիզոնի Հրջակայ գիւղերէն, կը փնտռէ եղբայրները Դաւիթ եւ Գրիգոր Կիւրեղեաններ, որոնցմէ բաժնուած է մեծ տարագրութեան ատեն, բայց ողջ ըլլալնին լսուած է աւելի վերջ ։ Տեղեկացնել Pe-rouse Uzinguitchian, 26 rue Vasile Kolaroff, Plovdiv, (Bulgarie) ։

ԶԿԱՅ ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՀԱՐՍԱՆԻՔ ԱՌԱՆՑ
ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԻՆ

"ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 12 JUILLET 1951 Հինգշաբթի 12 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6506-Նոր շրջան թիւ 1917

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Քորէայի զինադուլի ձեռնարկներէն զուգընթաց հրապարակ դրուած է Գերմանիոյ հետ պատերազմական վիճակին վերջ տալու հարցը :

Խաղաղասիրական եւ հաշտարար հով մը կը փչէ ներկայիս Եւրոպայէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք :

Նոր պատերազմի մը մղձաւանջը, որ տարիներէ ի վեր կը ճնշէ ժողովուրդներու հոգիին վըրայ, ջլատելով ամէն բարի կամեցողութիւն, մեղմանալու նշաններ ցոյց կուտայ :

Բիրտ ուժին դէմ աւելի զօրաւոր ուժ եւ միացեալ ճակատ կազմելու քաղաքականութիւնը սկսած է իր բարերար արդիւնքները տալ :

Քորէան առաջին յաղթանակն է :

Մէկ տարուան զոհողութիւնները ի զուր չանցան :

Արեւմտեան քաղաքակիրթ աշխարհը, իրեն հետ ունենալով ՄԱԿի բարոյական ուժը, միացեալ ճակատ կազմեց՝ սանձ մը դնելու համար Մոսկուայի աշխարհակալական եւ ծաւալապաշտական ախորժակներուն :

Ատլանտեան Ուխտը ազատատենչ ժողովուրդներու ինքնապաշտպանութեան զէնքն է :

Ազատութիւնը զոհողութիւններ կը պահանջէ :

Այդ զոհողութեանց ծանր բեռը կը ճնշէ մարդկութեան վրայ տարիներէ ի վեր եւ դեռ պիտի չարունակէ ճնշել, մինչեւ որ ազատագրուին հարիւրաւոր միլիոններով մարդիկ, երէկ ազատ ու անկախ, որոնք այսօր երկաթեայ վարագոյրէն անդին կը տուայտին ստրկութեան ճիրաններուն մէջ :

Մեծ պատերազմները ստեղծեցին այս վիճակը :

Զինուորապաշտ Գերմանիան էր, որ երկու անգամ կրակի մէջ նետեց ամբողջ աշխարհը, 1914ին եւ 1939ին :

Երկու անգամին ալ սկզբնական փայլուն յաղթանակներէն վերջ չարաչար պարտուեցաւ :

Գերմանիան էր, որ 1917ին ապահովեց Լէնինի բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը :

Կարծես առ ի երախտագիտութիւն, Ստալինն էր, որ 1939ին մեղսակից դարձաւ Հիթլէրի, քաջալերելով անոր յարձակողական ծրագիրները : Իբրեւ վարձք ստացաւ Լեհաստանի կէսը :

Ռուսիան էր, որ առաջին համաշխարհային պատերազմէն մեծագոյն վնասով դուրս եկած էր :

Նոյն Ռուսիան, այս անգամ կարմիր պատմուճան հագած, երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն մեծագոյն շահով դուրս եկաւ :

1914էն առաջ, վեց մեծ պետութիւնները երկու խմբակցութեանց բաժնուած (Երրեակ Համաձայնութիւն եւ Երրեակ Զինակցութիւն), կը պահպանէին Եւրոպայի ներդաշնակութիւնը :

Այդ ներդաշնակութիւնը շատոնց խախտած է :

Հիւլէական այս դարուն սահմանագլուխները քանդուած են եւ Եւրոպան այժմ կ'երկարի Ատլանտեանէն անդին մինչեւ ծայրագոյն արեւմուտք, մինչեւ Քալիֆորնիոյ, Խաղաղականի ափերը մէկ կողմէն, մինչեւ Քորէա ու Ճափոն՝ միւս կողմէն :

Այս հսկայ տարածութեանց վրայ երկու ահարկու ուժեր կանգնած են դէմ դիմաց : Երկու ուժեր՝ որոնցմէ մէկը կը խորհրդանշէ ժողովուրդներու ստրկութիւնը, միւսը՝ անոնց ազատ ու անկախ ապրելու կամքը :

Տարակոյս չկայ թէ ի վերջոյ առաջինը տեղի պիտի տայ եւ յաղթանակը պիտի տանի արեւմտեան աշխարհը :

Այժմ Գերմանիոյ հետ պատերազմական վիճակին վերջ դնելով, դաշնակիցները նպատակ ունին ամբողջացնել Եւրոպայի Միացեալ ճակատը եւ արեւմուտքի պաշտպանութեան շրջագիծին մէջ առնել զայն :

Այս կերպով կը յուսան ստեղծել մը աւելի ամրապնդել խաղաղութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿՈՒՓԱՄԱՐՏԻ համաշխարհային ախոյեան Ռէյ Ռոպինսըն Լոնտոնի մէջ մրցում մը ունեցաւ անգլիացի ախոյեան Ռէնտոլֆ Թըրփինի հետ, որ կէտերու առաւելութեամբ ու 15 շրջաններէ վերջ յաղթեց իր հակառակորդին : Այժմ, Թըրփին կը դառնայ միջին ծանրութեան համաշխարհային ախոյեան :

Պ. Էռիօ ընտրուեցաւ Ազգ. ժողովի նախագահ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ ԻՐ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Նորընտիր ազգ. ժողովի Գշ. օրուան նիստին կատարուեցաւ մնայուն դիւանի նախագահի ընտրութիւնը : Ներկայ էին 589 երեսփոխաններ : Պ. Է. Էռիօ վերընտրուեցաւ 334 ձայնով (13րդ անգամն է որ կը գրաւէ ան նախագահի աթոռը) եւ առաջին իսկ քուէարկութեամբ : Տը Կոլի կուսակցութեան (R. P. F.) թեկնածուն Պ. Լէոն Նոէլ ստացաւ 135 ձայն, իսկ համայնավարներունը՝ Պ. Մարսէլ Քաշէն 90 ձայն : Պիտի ընտրուին նաեւ 6 փոխ նախագահներ, R. P. F.էն 2 հոգի, ընկերվարականներէն 1, համայնավարներէն 1, ժողովրդականներէն (M. R. P.) մէկ եւ գիւղացիական կուսակցութենէն մէկ :

Քուէարկութեան արդիւնքէն վերջ Պ. Էռիօ գրաւելով նախագահի աթոռը, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ իրեն հանդէպ յայտնուած վստահութեան համար եւ ապա անդրադարձաւ Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան եւ ըսաւ, որ «պետական ծախքերու յաւելումը վտանգ մըն է մեր տնտեսութեան եւ ծանրակշիռ սպառնալիք մը՝ ազգային դրամանշի արժեզրկման համար» : Պետական ելեւմուտքի առողջացումն ու վարչական եւ ելմտական բարեկարգութիւնները անհրաժեշտ են չէզոքացնելու համար այդ վտանգները : «Ընկերային կարգ – կանոնի մեծագոյն թշնամին թշուառութիւնն է, հետեւաբար երկրի տնտեսական վերականգնումը չի կրնար իրագործուիլ աշխատաւորական բազմութեանց շահերուն հակառակ ձեւով մը : Ֆրանսական Հանրապետութիւնը պիտի կրնայ ամրապնդուիլ այն օրը միայն, երբ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի ընտանիք պիտի կրնայ ունենալ ապրուստի բաւարար միջոցներ եւ նուազագոյն կենսականը ոչ թէ տեսական բանաձեւ մը պիտի ըլլայ, այլ իրականութիւն մը» : Այս դժուարին առաջադրութեան համար անհրաժեշտ է խաղաղութիւնը : «Ֆրանսա, իրմէ կախում ունեցող ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնէ քաջալերելու համար ժողովուրդներու մերձեցումը, յարգելով անոնց ինքնօրինութիւնը, ինչպէս կ'ուզէ որ ուրիշներ յարգեն իրը : Երանի թէ յառաջիկայ օրերուն վերջ գտնեն սախական կռիւները, անոնց հետ միասին եւ Հնդկաչինի պատերազմը» :

Եզրակացնելով, Պ. Էռիօ աւելցուց.— «Զեր նախագահը կը մաղթէ, որ մեր վիճաբանութիւնները կատարուին ազնիւ գաղափարներու լոյսին տակ, ինչ որ ամէն ժամանակ եղած է Ֆրանսական խորհրդարանին պատիւը : Պէտք է ունենալ իտէալ մը ինչ որ ալ ըլլայ այդ : Այս գասը կտակեցին մեզի դիմադրական պայքարի մեր հերոսները, որոնք նուաստացումէ փրկեցին մեզ» :

Ընտրութեանց արդիւնքները ուշագրաւ են նաեւ R. P. F.ի թեկնածուին ստացած քուէներուն համրանքով : Մինչ, այս կուսակցութիւնը 121 երեսփոխաններ ունի ազգային ժողովին մէջ, անոր թեկնածուն ստացաւ 135 ձայն, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ ուրիշ հոսանքներու պատկանող 14 երեսփոխաններ եւս միացած են զօր. տը Կոլի խորհրդարանական խմբակցութեան :

Նախագահի ընտրութենէն անմիջապէս վերջ, վարչապետ Պ. Քէօյ գնաց Էլիզէի պալատը եւ իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին : Երէկ առաւօտ իսկ սկսան պաշտօնական խորհրդակցութիւնները նոր վարչապետի նշանակման համար : Պ. Վ. Օրիոլ հերթով ընդունեց նախ զոյգ խորհրդարաններու նախագահները, Պ. Պ. Էռիօն եւ Մոնէրվիլը : Պիտի ընդունուին նաեւ միւս բոլոր կուսակցութեանց պետերը : Վարչապետութեան հաւանական թեկնածուներ կը նկատուին նախորդ ելմտական նախարար Պ. Փէչ, նախկին վարչապետ Պ. Փլէվէն եւ արմատական կուսակցութեան վարիչներէն Պ. Մայէր :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ բացուեցաւ Պալքաններու մեծագոյն երկաթուղային փապուղին, որ 6 քիլմ. երկարութիւն ունի եւ որ լեռներու տակէն, Սոֆիան կը միացնէ Սեւ Ծովի շրջանին :

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ պատահած են ալպանեւպուլկար ու յոյն սահմանապահ զինուորներու միջեւ : Յունական կառավարութիւնը բողոքած է ՄԱԿի հսկիչ յանձնախումբին մօտ, ալպանական եւ պուլկարական ոտնձգութեանց դէմ :

Քաէսոնկի ժողովը

Ամերիկացի ծովակալ Ճոյի

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Զինադադարի դաշնակից պատուիրակութիւնը, Քաէսոնկէն Մունզան վերադարձին յայտարարեց, թէ գոհացուցիչ եղած են առաջին օրուան խորհրդակցութիւնները : Չի կարծուիր սակայն, թէ մէկ շաբաթէն առաջ կարելի պիտի ըլլայ՝ երկու կողմերն ալ գոհացնող արդիւնք մը ձեռք ձգել եւ ստորագրել զինադադարը :

Ժողովի առաջին օրը, դաշնակից պատուիրակութեան նախագահը, ծովակալ Ճոյ, զօր. Րիճուէյի անունով կարդաց հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը, յայտնելով, որ «շատ բնականաբար, պատերազմական գործողութիւնները պիտի շարունակուին բոլոր ճակատամասերու վրայ, չէզոք գօտի նշանակուած շրջանակէն զատ, մինչեւ որ կնքուի զինադադարը» : Պատուիրակութիւնը պիտի չվիճաբանի քաղաքական եւ տնտեսական որեւէ հարցի շուրջ : Պիտի չվիճաբանի Քորէայի հետ կապ չունեցող որեւէ զինուորական հարցի շուրջ : Յաջողութիւնը կամ ձախողանքը կախում ունի կողմերու ուղղամտութենէն, որու շնորհիւ միայն կարելի է ստեղծել փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը : «Իբրեւ դաշնակից միացեալ հրամանատարութեան պատուիրակութեան նախագահը, ամենայն անկեղծութեամբ, վճռականութեամբ եւ յստակ լեզուով կուզամ յայտարարել, թէ միացեալ ազգերու պատուիրակութիւնը պիտի գործէ ուղղամտութեամբ : Պարտաւոր ենք ենթադրել, թէ Քորէայի համայնավար ուժերու ներկայացուցիչներն ալ պիտի գործեն այդ միեւնոյն ձեւով» :

Երբ դաշնակից պատուիրակները հինգ փոքր օդանաւերով իջան Քաէսոնկ, զիրենք դիմաւորելու եկած էին խումբ մը համայնավար սպաներ : Պատուիրակները չբարեւեցին զանոնք, ոչ ալ անոնց ձեռքերը սեղմեցին : Առանց խօսակցելու, ուղղուեցան դէպի այն շէնքը, ուր կը գումարուին յանձնախումբին նիստերը, տախտակէ պարզ ու մերկ սեղաններու շուրջ :

Դաշնակից ուժերու հրամանատարութիւնը, տակաւին ոչ մէկ պաշտօնական զեկոյց հրատարակեց առաջին օրուան աշխատանքներուն մասին : Մոսկուայի ձայնասփիւռը, սակայն, Փեքինի ձայնասփիւռէն առնելով հաղորդեց այն պայմանները, զորս առաջարկած է զինադադարի յանձնախումբին հիւս. քորէական պատուիրակութիւնը : Այս վերջինը կ'առաջարկէ վերջ տալ կռիւներուն, ստեղծել չէզոք գօտի մը 38րդ զուգահեռականին ետեւի կողմը. հետեւաբար երկու կողմի ուժերն ալ ըէայէն հեռացնել բոլոր օտար զինուորական ուժերը եւ փոխանակել բոլոր ռազմագերիները :

« ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄԵԶ ՔՆԱՑՆԵԼ »

Ամերիկեան ընդհ. զօրաշարժի պաշտօնատան վարիչը, Պ. Չարլզ Ուիլսըն ճառ մը խօսելով յայտարարեց, թէ Քորէայի մէջ զինադադարի մը համար Խ. Միութեան առաջարկը ռազմախաղ մըն է, որ կը ձգտի քնացնել ամերիկեան արթնամտութիւնը : « Զեմ կարծեր որ այս առաջարկը ընելով Մոսկուայի խորհրդային կառավարութիւնը փոխած է իր հեռահաս ծրագիրները : Ազատ աշխարհը տկարացնելու սահմանուած գործողութեանց վերջին մէկ ռազմախաղն է այդ» : Պ. Ուիլսըն «ցնցուած է» իմանալով, որ զինադուլի առաջարկին վրայ իսկ, Մ. Նահանգներու մէջ ծայր տուած է ազատ աշխարհի պաշտպանութեան ծրագիրը քայքայելու հոսանք մը : «Զեմ կարծեր սակայն, որ խորհրդարանը պիտի ուզէ քալել այդ վտանգաւոր ճամբէն» :

Իրանի վարչապետը

ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆԻ ՆԱԽ. ԹՐՈՒՄԸՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԴԵՍՊԱՆ ՀԷՐԻՄԸՆԻ ԱՌԱՔՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղի մօտիկ մարդիկ կը նախատեսեն, թէ ան պիտի ընդունի նախագահ Թրումընի առաջարկը՝ շրջուն դեսպան Պ. Հէրիմընը Պարսկաստան ղրկելու մասին : Վարչապետը մեծ ուշադրութեամբ կ'ուսումնասիրէ Պ. Թրումընի նամակը, որուն պատասխանը, նախարարաց խորհուրդի բովէն անցնելէ վերջ, երէկ իսկ յանձնուած պիտի ըլլար Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին : Թէեւ Հէրիմընի առաքելութեան յաջողութեան մասին կը տիրէ ընդհանուր յոռետեսութիւն մը, բայց եւ այնպէս, պարսիկ կառավարական շրջանակները կ'ուզեն ընդառաջ երթալ նախագահ Թրումընի առաջարկին, ամերիկեան հանրային կարծիքը բաւարարած ըլլալու համար :

× Ապատանի շրջանին մէջ փակուած են երեք նաւթահորեր եւս : Անգլեւիրանեան նաւթային ընկերութեան պատկանող օդանաւ մը ջախջախուեցաւ, իջնալով Ապատանի մէջ, դաշտի մը վրայ, որ կրակ առաւ : Քիչ յետոյ կարելի եղաւ մարել : Օդանաւորդը սպաննուեցաւ :

× Համայնավարները սկսած են խռովութիւն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բանուորական ընկերվարական Միջազգայինը 1940ի Մայիսին կազմալուծուած էր։ Վարիչները լքած էին գերման բանակներուն կողմէ գրաւուած երկիրները եւ ապաստանած՝ աւելի ապահով վայրեր՝ Անգլիա եւ Ամերիկա։

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ձեռնարկներ ըրաւ Միջազգայինը վերակազմելու համար։

Առաջին հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ 1946 Մայիսին Քլէքթընի մէջ, Լոնտոնի մօտ, ուր ստեղծուեցաւ քարտուղարութիւն մը՝ կապ հաստատելու համար զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութեանց հետ։

Ուրիշ հանդիպումներ տեղի ունեցան 1946 Նոյեմբերին Պուռնըմութի, 1947 Յունիսին Ցիւրիխի եւ 1947 Դեկտեմբերին Անվէրսի մէջ։ Այս վերջինին ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը։

Անվէրսի մէջ ստեղծուեցաւ այն մարմինը, որ չորս տարիէ ի վեր կը գործէր Comisco անունին տակ, իբրեւ Գործադիր Մարմին ծրագրուած ընկերվարական Միջազգայինին։

1950 Յունիսին Քոփէնհակի խորհրդաժողովը փափաք յայտնեց փութացնել Միջազգայինի վերակազմութիւնը։

Նախապատրաստական աշխատանքները վերջացած ըլլալով, ներկայ տարուան մարտին գումարուած ընդհանուր ժողովին մէջ որոշուեցաւ վերջապէս վերակազմել Ընկերվարական Միջազգայինը։ Իրականին մէջ կատարուելիքը անունի փոփոխութիւն մըն էր — Comiscoի փոխարէն ընդունիլ Internationale Socialiste պատմական անունը։

Ֆրանքֆորթի համագումարի նախօրեակին Comiscoի մաս կը կազմէին 34 ընկերվարական կուսակցութիւններ։ Բացի Եւրոպայի ընկերվարական կազմակերպութիւններէն, անոր յարած էին Ասիայէն Հնդկաստանի, Ճափոնի եւ Իսրայէլի, իսկ Ամերիկայէն Քանատայի, Միացեալ Նահանգներու, Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի ընկերվարական կուսակցութիւնները։ Կապեր հաստատուած են նաեւ Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի, Պիրմանիոյ, Ինտոնեզիոյ, Փաքիստանի, Չիլիի, Մեքսիկայի, Պրազիլիոյ, Մարոքի, Թունուզի, Ալճերիոյ եւ Սենեկալի ընկերվարական եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց հետ։

Միջազգայինին յարողներու ընդհանուր թիւն է 9.783.000 հոգի։ Անոնք կը ներկայացնեն 43.543.000 ընտրողներ։ Միջազգային ընկերվարական Երիտասարդութեան Միութիւնը ունի 466.000 անդամ։

Ներկայիս Միջազգայինը թուական գերակշռութիւն ունի անցեալին վրայ։ 1925ին Միջազգայինին յարող կուսակցութիւնները ունէին 6 միլիոն 250.000 անդամ, 1928ին 6.600.000, 1931ին՝ 6.200.000։

Ֆրանքֆորթի համագումարը տեղի ունեցաւ 30 Յունիսէն երեք Յուլիս։ Կը մասնակցէին Անգլիա, Աւստրիա, Պելճիքա, Քանատա, Տանըմարքա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Հոլանտա, Իտալիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Նորվեկիա Շուէտ, Սպանիա, Զուիցերիա, Լիւքսէմպուրկ, Միացեալ Նահանգներ, Սար, Թրիէսթէ, Հրէական Պունտը, Յունաստան, Ֆինլանտա, Դաշնակցութիւն, Լեհաստան, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Ուքրանիա, Էսթոնիա, Լիթուանիա, Լաթուիա, Մալթա, եւն.։

1948ին Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ տարագիր ընկերվարական կուսակցութիւնները Bureau International Socialiste անուան տակ միացած էին եւ Փարիզի մէջ ունեցան երկու համագումար, վերջինին հրաւիրելով նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Վրաց սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

Տարի մը վերջ, Լոնտոն փոխադրեցին իրենց կեդրոնը եւ դարձան Union Socialiste կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի։ Իրենց միացաւ Չեխոսլովաքիա։ Մինչեւ վերջին ատենները կը հրատարակէին անգլիերէն տեղեկատու թերթ մը՝ Labour's Call.

Այս Unionը Յունիս 27 — 28 Ֆրանքֆորթի մէջ գումարեց խորհրդաժողով մը։ Այս առթիւ Ուկրանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ եւ Լիթուանիոյ ընկերվարական կազմակերպութիւններն ալ միացան Unionին, վեցէն տասնի բարձրացնելով մասնակցողներու թիւը։

Խորհրդաժողովէն ետք, մամուլին հաղորդեցին միացեալ յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսեն.

« Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու համայնավար կառավարութիւնները տնտեսապէս անխնայ կը շահագործեն ժողովրդային զանգուածները, իրենց տնտեսական ծրագիրները կը գործադրեն բանուորներու եւ գիւղացիներու քրտինքով եւ արիւնով եւ քաղաքականապէս կը կեղեքեն զանոնք։ Մեր ժողովուրդներու աշխատանքի պտուղները առաջին առթիւ պէտք է գոհացնեն աշխարհակալ Ռուսիոյ եւ համայնավար ղեկավարութեան պահանջները։

Յայտարարութիւնը բողոքելէ վերջ խորհրդային Ռուսիոյ բռնապետութեան դէմ, ողջոյններ կը ղրկէ բանտերու, աքսորավայրերու, մինչեւ հեռաւոր Սիպերիոյ մէջ տառապող եղբայրներուն եւ յոյս կը յայտնէ թէ շուտով իրենց երկիրները պիտի ազատին համայնավարական ստրկութեան լուծէն։

Գերմանական թերթերը կարեւոր մէջբերումներով հրատարակեցին այս յայտարարութիւնը՝ Համագումարի օրերուն։

Նախապէս, երբ կեդրոնը Փարիզ էր, Լեհաստանի (Զիկմունտ Զարէմպա) եւ Եուկոսլաւիոյ (Զիվքօ Թօփալովիչ) ներկայացուցիչներն էին գլխաւոր վարիչները Union Socialisteին։ Այժմ Լոնտոնի մէջ Չեխոսլովաք Վիլէմ Պէռնարն է ընդհանուր քարտուղարը, իրեն աջակից ունենալով լեհ Զուլխոշը։

(1) ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Մոսատեղ—«փորձուած խաչը»

Թէհրանի զօրքի գործարանատէրները, գնահատելով վարչապետ Տօքթ. Մոհամմէտ Մոսատեղի գործունէութիւնը, որոշած են հանգանակութիւն մը կատարել եւ կանգնել անոր արձանը։

Այսպիսի քայլ մը, նախորդ Թագաւոր Ռըզա Շահի — այժմու Թագաւորի հօր — ժամանակներուն պիտի նկատուէր ծանր սրբապղծութիւն մը իբրեւ տեսակ մը կռապաշտութիւն։ Բայց այսօր կը նկատուի յարգանքի լաւագոյն ձեւը, ի գնահատութիւն Տօքթ. Մոսատեղի մատուցած մեծ ծառայութեանց։

Իրանի քաղաքական կեանքին մէջ արտասովոր դէմք է անոր ներկայ վարչապետը։ Ծնած 1881ին եւ կրթուած՝ իր իշխանուհի մօրը ձեռքով պալատական շրջապատի մէջ, Մոսատեղ քալեց ճամբէն իր հօրը՝ Միրզա Հէտայէթի, որ ամբողջ երեսուն տարի վարած էր Իրանի ելմտական նախարարութիւնը։

Հազիւ 15 տարեկան, Մոհամմէտ Մոսատեղ, նահանգային կեդրոնի մը մէջ վարեց ելմտական գործակատարի պաշտօնը եւ Շահը ինքն էր, որ զայն կնքեց Մոսատեղ անունով, որ կը նշանակէ « փորձուած եւ քաջ գտնուած »։

Շատ չանցած, սակայն, Մոսատեղ կը մասնակցի հակապալատական դաւադրութեան մը, որ կը խեղդուի սաղմին մէջ իսկ։ Աստր վրայ կ'աքսորուի Փարիզ, ուր կը ծանօթանայ ընկերվարական գաղափարներու հետ։ Այնտեղ կ'ունենայ ջղային հիւանդութիւն մը եւ ստամոքսի կեղ (խուլէր). բայց եւ կ'արժանանայ Շահի ներողամտութեան։

Իբրեւ ելմտական փոխ - նախարար, 1916ին, պայքարի մը կը ձեռնարկէ անպէտ պաշտօնեաներու դէմ եւ այս պատճառով ալ իր դէմը կը գործուի ձախող մահափորձ մը։

Առաջին անգամ Անգլիացիներու հետ բախում կ'ունենայ 1919ին, երբ անոնք յաջողած էին տեսակ մը հոգատարութեան դաշինք կնքել Իրանի հետ։ Հետեւանքը կ'ըլլայ նոր աքսոր, ուրկէ սակայն կը վերադառնայ տարի մը վերջը իբրեւ նահանգապետ, իսկ 1922ին ալ կը նշանակուի ելմտական նախարար։ Իր առաջին գործը կ'ըլլայ կէս առ կէս կրճատել բոլոր պաշտօնեաներու եւ նախարարներու թոշակները, նախ եւ առաջ իրմէ սկսելով, ինչ որ առիթ կուտայ երկրորդ ձախող մահափորձի մը, այլեւ իր ընտրութեան, որպէս անդամ Իրանի երեսփ. ժողովին։

Եւ երբ, 1925ին, Ռըզա Խան, պետական հարուածով [illegible] ինքզինքը Պարսկաստանի Շահը կը հռչակէ, Մոսատեղ, խորհրդարանի բեմէն կը պախարակէ այս քայլը, իբրեւ հակօրինական բռնութիւն։ Ամբողջ երեք տարի կը պայքարի նոր Թագաւորի մենատիրական քաղաքականութեան դէմ եւ 1928ին հրաժարելով, կը քաշուի քաղաքական կեանքէն։

Թագաւորը չներեց իրեն եւ հետապնդեց զայն նաեւ իր ապաստանարանին մէջ։ Տասներկու տարի վերջը, գաղտնի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զայն իր պարտէզին մէջ, իր 17 տարեկան աղջկանը ներկայութեան։ Աղջիկը, չկարենալով տոկալ այս առթիւ ունեցած ջղային ցնցումին, յիմարացաւ։

Բանտ մնաց հինգ տարի եւ երբ ազատ արձակուեցաւ, ա'լ չէր կրնար քալել։ Անկէ վերջը եւ մինչեւ այսօր չկրցաւ բոլորովին ապաքինիլ մարմնապէս։

Նաւթային գործերով սկսաւ հետաքրքրուիլ 1944ին։ Իրան, այդ օրերուն, գտնուելով անգլիական եւ ռուսական երկեակ գրաւման տակ, Մոսատեղ, խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն համաձայն կառավարութիւնը չի կրնար նաւթային մենաշնորհներ տալ, առանց նախօրօք ստանալու խորհրդարանին հաւանութիւնը։ Որովհետեւ այդ օրերուն, Խ. Միութիւնը, Թէհրանէն 200 քիլմ. հեռու ստացած էր մենաշնորհ մը, որ մինչեւ հիմա չէ ազգայնացուած, թերեւս այն պատճառով, որ տակաւին բնաւ չէ շահագործուած։ Այս շրջանին, Մոսատեղ կ'ամբաստանուէր իբրեւ Անգլիացիներուն ծախուած մէկը։ Ան կը պահանջէ Ատրպատականի պարպումը Ռուսերէն եւ կը մերժէ առեւտրական դաշինք մը կնքել անոնց հետ։

Ապահոված ըլլալով Իրանի անկախութիւնը ի դէմս հիւսիսի, Մոսատեղ, այնուհետեւ կը դառնայ դէպի հարաւ։ Եւ, Անգլիացիները հոնկէ վռնտելու նպատակով, ուրիշ ութ երեսփոխաններու հետ միասին կը հիմնէ Ազգային Ճակատը։

Զօր. Ռազմարայի սպանութեան վաղորդայնին, ծայրայեղ ազգայնականներու այս փոքր խումբը պարտադրեց իր կամքը ահաբեկուած խորհրդարանին եւ միաձայնութեամբ քուէարկել տուաւ նաւթահանքերու ազգայնացման օրէնքը։ Ու այն ատեն, իր հիւանդկախ մարմինը ենթարկելով իր անտեղիտալի կամքին, ընդունեց վարչապետի պաշտօնը, մինչեւ վերջը ապահովելու համար օրէնքին բացարձակ գործադրութիւնը։

Ահաւասիկ մարդը, որուն ի պատիւ կ'ուզեն այսօր արձան բարձրացնել Թէհրանի մէջ, ի կենդանութեան։

Մոսատեղի կեանքն իսկ ցոյց կուտայ, որ ան, գիջումի եւ նահանջի մարդը չէ բնաւ, սկզբունքներու հետ կապուած բոլոր հարցերու մէջ։ Եւ Անգլիացիները, ժամանակին, անոր այս խառնուածքը ճանչցած չըլլալնուն համար է որ ստիպուեցան փոխել իրենց դիրքը, ընդունելով իրաւարարութիւն մը, վէճի կարգադրութեան համար։

Մոհամմէտ Մոսատեղի արձանը, վաղը կրնայ փշրուիլ ալեկոծութեանը մէջ յեղափոխութեան մը, որ իր ճամբան կը փնտռէ այսօր։ Բայց Անգլիացիները պէտք չմոռնան, որ ի վնաս իրենց սորվեցան անունը՝ տակաւին երէկ անծանօթ իսկ այսօր նշանաւոր մարդու մը, Մոսատեղին, — անոր՝ որ փորձուած եւ քաջ գտնուած էր դեռ վաթսուն տարի առաջ...

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայերը

Մեր աշխատակիցներէն Պ. Կարօ Ուշաքլեան, անցեալները, քանի մը ամիս այցելած ըլլալով Հարաւային Ֆրանսայի կարգ մը հայկական համայնքները, չահեկան դասախօսութիւն մը ըրաւ Համազգային Լսարանի անցեալ ուրբաթ իրիկուան հաւաքոյթին, բազմաթիւ հետաքրքիր ունկնդիրներու ներկայութեան։

Առանձնապէս ծանրացաւ ան Մարսէյլի համայնքին վրայ, ուր Հայերը ստուար թիւ մը կը ներկայացնեն։ Իբրեւ հայաշատ կեդրոն — երկրորդը Փարիզէն վերջ — գուրգուրանքի արժանի է այս համայնքը, ուր Հայը խիզախ մրցորդ է առեւտրական կեանքի մէջ եւ ուր ազգային — հասարակական եռուն կեանք մը կը տիրէ։ Հայերը լաւ դիրք ունին եւ լաւ տեղաւորուած են։ Համրանքը 25.000ի կը հասնի։ Ամբողջ շրջանին մէջ (Մարսէյլ, Սէն Լու, Պոմոն, Սէնթ Անթուան, Սէնթ Մարկրիթ, եւն.) կան 7 եկեղեցիներ, որոնց ամէնը սակայն քահանաներ չունին։ Լաւագոյնն է Փրատոյի փառաւոր եկեղեցին, որ սակայն դատարկ է։ Կը յաճախեն քանի մը տասնեակ պառաւներ ու պառաւներ միայն։ Քահանայ անգամ չունին։ Հին ժամանակներուն, երբ մարդիկ եկեղեցի կը շինէին, քովն ալ կը հիմնէին դպրոց մը, գնելով միաժամանակ քանի մը հասութաբեր կալուածներ, որպէսզի կրօնական ու կրթական այդ հիմնարկութիւնները լաւ մատակարարուին։ Այսօր այդ բանը չենք տեսներ։ Կը շինենք եկեղեցին ու կը ձգենք իր վիճակին։

Պուլըվառ Օտտոյի եկեղեցին խեղճուկ չէնք մըն է, բայց գուրգուրանքով շրջապատուած է։ Դասախօսի մէկ դասախօսութեան, եկեղեցիին մէջ, ներկայ գտնուած է ամէն հասակի եւ սեռի հոծ բազմութիւն մը։ Առաջնորդարանը, համայնքի ամենակարեւոր հիմնարկութիւնն է եւ կը ղեկավարուի երեսփ. ժողովին կողմէ։ Լաւ կազմակերպուած է եւ ինքնագլուխ վարչութիւն մը չէ որ կը վարէ գործերը, այնտեղ։

Դպրոցներ գոյութիւն ունին անունով, — լրիւ ու մնայուն դպրոցներ չկան, ինչ որ զգալի պակաս մըն է Մարսէյլի նման համախումբ համայնքի մը համար։ Այս կիսկատար եղանակով նոր սերունդ չի պահուիր, մանաւանդ եթէ տունն ալ չօգնէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահած է միջազգային համբաւ եւ լծուած է եռանդուն աշխատանքի։ Դժբախտաբար իր լաւագոյն մարզիկները վարձքով կը խաղան օտար խումբերու մէջ։

[illegible] Հայերը [illegible] են եւ իրենց դերին մէջ։

Մարսէյլի եւ շրջաններուն մէջ կան բաւական

կարող երիտասարդ ուժեր, որոնք քաջալերանքի կը կարօտին: Սխալ կը խորհին, սակայն, երբ կը կարծեն թէ Փարիզն է որ ուղղութիւն պէտք է տայ իրենց: Շնորհ ու յատկութիւն ունեցող երիտասարդներ կրնան իրենց ճամբան գտնել, եթէ կարող ուղեցոյց մը ունենան:

Հայ արհեստաւորներու դասակարգը աչքի կը զարնէ Մարսէյլի մէջ: Մանաւանդ կօշիկի արհեստաւորները կ'ապրին համախումբ: Շուկաներ կան, որոնք մեծ մասով Հայերու ձեռքն են: Հայերէն լեզուն կը լսուի ամէն տեղ: Կան նաեւ կօշիկի գործարանատէրներ եւ առեւտրականներ, որոնք կը մրցին ուրիշներու հետ:

Կան ակումբներ, բայց եւ կան սրճարաններ, որոնք հայկական հաւաքավայրեր են ու երբեմն ալ թղթախաղի ժամադրավայրեր: Ակումբ ունի Դաշնակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Բարեգործականը:

Հայերը ունին բարեկեցիկ վիճակ, ամէնէն չքաւոր կարծուածն ալ խնայած բան մը ունի սեւ օրուան համար:

Ֆրանսական իշխանութեանց հետ յարաբերական աշխատանքը լաւ ձեռքերու մէջ է: Անձնուէր մարդիկ կան, որոնց շնորհիւ բազմաթիւ հանրային եւ անձնական խնդիրներ դիւրութեամբ կը կարգադրուին:

Դասախօսը ներկայ գտնուած է արենոյշներու մէկ հանդէսին, ուր տեսած է հայերէն խօսող ու երգող բազմաթիւ աղջիկներ: Ներկայ եղած է, Սէն Լուի մէջ, նորագիր Դաշնակցականներու երդման խորհրդաւոր արարողութեան, երբ երիտասարդներ ուխտած են իրենց ազգային պարտականութիւնները կատարել Դաշնակցութեան դրօշին տակ: Երկու պատանիներ կուլային, որովհետեւ իրենց ծնողքները չէին թոյլատրած այդ երդումը ընել: Նախագահը յուսադրած էր զանոնք ըսելով, որ համբերեն քանի մը տարի, մինչեւ որ չափահաս դառնալով պիտի կրնան միանալ իրենց ընկերներուն: Ներկայ եղած է յուղարկաւորութեանը ազգանուէր քահանայի մը, որ այնքան սիրուած էր իր հօտէն, հոգւով — սրտով նուիրուած ըլլալով իր եկեղեցիին: Այդ յուղարկաւորութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց, թէ հայ ժողովուրդը կը սիրէ իրեն նուիրուած հովիւները:

Պ. Կ. Ուշաքլեան խօսեցաւ այնուհետեւ ուրիշ համայնքներու մասին: Լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ դասախօսութեան ներկաներէն ընկերուհի Էլէն Բիւզանդ: Յաջորդով՝ այս մասին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿ. ԲԵԿՈՐՆԵՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Դաւիթ քահանայ Երէցեան, որ Պոլսոյ պատրիարքարանին կողմէ գաւառ ղրկուած էր, Սըվազ այցելելով, մխիթարած է ժողովուրդը: Մարմաբա կը գրէ թէ ամէն օր 2—3 պսակ, 10—15 մկրտութիւն կը կատարուի: Կուսակալը խոստացած է ամէն դիւրութիւն ընծայել քահանային:

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE STATUT DES ETRANGERS, manuel pratique des droits et devoirs des Etrangers en France et guide de la Notionalité. Par A. Mabelly, conseiller à la Cour d'Appel d'Aix. Ed. Annales des Loyers. Forcalquier (B. Alpes):

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ԳՈՎԵՍՏՈՎ ԽՕՍԵՑԱՒ ՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ

Վալանսէն ստացած ենք երկու թղթակցութիւններ եւս Կարդինալ — Պատրիարք Աղաջանեանի այցելութեան եւ իրեն ի պատիւ եղած ընդունելութեանց մասին: Այդ թղթակցութիւններէն քաղելով կուտանք նաեւ հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները. —

Յուլիս 5ի Դշ. երեկոյեան խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր «Սալ տէ Ֆէթ»ը, ուր առաջին կարգին վրայ տեղ գրաւած էին Ֆրանսացի հիւրերը, — պետական եւ քաղաքային ներկայացուցիչներ, օրագրողներ եւ այլ անձնաւորութիւններ:

Որոշեալ ժամուն ներս մտաւ Կարդինալ Աղաջանեան, Վալանսի Արքեպիսկոպոսին եւ իր հետեւորդներուն ընկերակցութեամբ:

Հանդիսութեան առաջին մասը սկսաւ ժամը 8ին, ֆրանսերէն յայտագրով մը, ի պատիւ հիւրերուն: Հայր Պապեան վրդ., Վալանսի հայութեան անունով բարի գալուստ մաղթեց Կարդինալին: Նախագահեց Պ. Յարութիւն Կեզուրեան, Հայ Կաթողիկէ Միութեան կողմէ, եւ գրաւոր ուղերձով մը համայնքին շնորհակալութիւնները յայտնեց ներկայ կրօնական պետերուն եւ Ֆրանսացի պաշտօնատարներուն:

Այնուհետեւ բեմ բարձրացաւ Վալանսի Արքեպիսկոպոսը եւ նախ իր խորունկ համակրանքն ու հիացումը յայտնեց հայ համայնքին հանդէպ: Իբրեւ պատմութեան ուսուցիչ ըսաւ, որ եթէ Ֆրանսացիներն ու Հայերը միեւնոյն առաւելութիւնները եւ միեւնոյն պակասները ունին, պատճառը այն է, որ Հայերու մէջ ֆրանսական արիւն կայ: Հաստատուած փաստեր կան, որ Քրիստոսէ առաջ Թուլուզէն դէպի Փոքր Ասիա գաղթած են 600 հազար Գաղղիացիներ եւ իրենց ընտանիքներով հոն տեղաւորուելով, խնամութիւններ հաստատած են Հայերու հետ: Այս մասին հատուածներ յիշատակեց Պօղոս Առաքեալի Թուղթերէն: Խօսեցաւ նաեւ Հայոց տառապանքներուն մասին եւ յիշեց՝ զոյգ պատերազմներուն հայկական մասնակցութիւնը ֆրանսական բանակին մէջ: Եւ վերջապէս գովեստով արտայայտուեցաւ Վալանսի Հայերուն աշխատասիրութեան, կարգապահութեան, ինչպէս նաեւ անոնց ընտանեկան մաքուր բարքերուն մասին եւ վստահեցուց, թէ Հայերը կրնան յոյս դնել իր վրայ ամէն անգամ որ իր աջակցութեան պէտք ունենան:

Արքեպիսկոպոսին խօսքերը ընդունուեցան բուռն ծափերով: Ապա բեմ բարձրացաւ Կարդինալ Աղաջանեան, որ շատ սահուն ֆրանսերէնով մը յայտնեց իր շնորհակալութիւնները քաղաքապետին, Արքեպիսկոպոսին եւ ֆրանսական իշխանութեանց Հայոց հանդէպ իրենց համակրական արտայայտութեանց եւ ընծայած դիւրութիւններուն համար: Այս առթիւ շեշտեց, թէ շատ հին մշակոյթ ու քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդ մըն է հայ ժողովուրդը եւ այսօր, Ֆրանսայի մէջ, պահելով հանդերձ իրենց ազգային աւանդութիւններն ու բարքերը, Հայերը շատ մօտէն կապուած կը մնան Ֆրանսացի ժողովուրդին հետ, անսահման երախտագիտութիւն սնուցանելով այս հիւրընկալ երկրին հանդէպ: Եթէ, աւելցուց Կարդինալը, Ֆրանսական դրօշը վստահուեցաւ եւ դեռ կը վստահուի հայ զինուորին, Ֆրանսա ինքն ալ շատ լաւ գիտէ, որ Հայը պատրաստ եւ ընդունակ է պաշտպանելու անոր պատիւը:

Ֆրանսացի հիւրերու մեկնումէն վերջ, հանդէսը շարունակուեցաւ հայկական յայտագրով: Հանդէսի թէ առաջին եւ թէ վերջին մասին մէջ եղան արտասանութիւններ, նուագ, երգ, եւն., որոնց մասնակցեցան Պ. Պ. Ատալեան եւ զաւակը, Հէքիմեան, Զ. Կասեան, Օր. Ժ. Գափուսուզեան եւ փոքրիկն Տէր Սարգիսեան:

Խանդավառ ծափերու մէջ բեմ եկաւ դարձեալ Կարդինալ Աղաջանեան եւ հայերէնով յայտնեց իր ջերմ շնորհակալութիւնները, Վալանսի Հայոց կողմէ իրեն ընծայուած պատիւներուն համար: Այնուհետեւ խրատական եւ խրախուսիչ խօսքերով ծանրացաւ Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութեան վրայ եւ յանձնարարեց բարձր բռնել հայ ընտանիքին պատիւը, ինչպէս նաեւ հաւատարիմ մնալ հիւրընկալ Ֆրանսայի եւ անոր ազնիւ ժողովուրդին: Ի վերջոյ տուաւ իր հայրական օրհնութիւնները:

Այս տպաւորիչ հանդիսութիւնը փակուեցաւ «Հայր մեր»ով, զոր, Կարդինալին հետ միասին բոլոր ներկաները միաբերան երգեցին: Այնուհետեւ ներկաները, կարգով համբուրեցին Կարդինալին աջը եւ ցրուեցան:

Կարդինալ Աղաջանեան, յաջորդ առաւօտեան ժամը 8ին պատարագեց Վալանսի մայր տաճարին մէջ եւ քարոզեց ֆրանսերէնով: Ներկայ էր ֆրանսացի եւ հայ խուռն բազմութիւն մը:

Կարդինալը եւ իր հետեւորդները դէպի Հարաւային Ֆրանսա մեկնեցան հինգշաբթի իրիկուն:

Գաղութէ գաղութ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ Միաբանութեան համար Մ. Նահանգներու մէջ կատարուած հանգանակութեան գումարը հասած է 37 հազար տոլարի, որ կը բաժնուի հետեւեալ կերպով. — Տիթրոյթէն 7000 տոլար, Լոս Անճելըսէն 6000, Սան Ֆրանչիսկոյէն 2000, Ֆրէզնոյէն 22 հազար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ եղած է Ճան Տէրտէրեան (68 տարեկան) Ֆրէզնոյի մէջ (Մ. Նահանգներ) իր տղուն արհեստանոցին մէջ:

Պ. ՃՕՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ Թէհրանի մէջ եղած ատեն գտած է իր հարազատ հօրաքրոջ աղջիկը, Անարատ Յղութեան դպրոցին մէջ: Հոն իրեն կը ներկայացնեն քոյր մը, Բաբերդցի, Մարտիկեան ընտանիքէն: Հարցուփորձէ վերջ կը յայտնուի որ քոյր Շուշան՝ Ճօրճ Մարտիկեանի հօրաքրոջ աղջիկն է: Տարագրութենէն վերջ Շուշան բոլորովին որբ՝ կ'որդեգրուի Անարատ Յղութեան քոյրերու կողմէ, Պոլիս, երբ 8 տարեկան էր: Որբանոցը Հռոմ փոխադրուելէ վերջ, Շուշան կ'ուխտէ կրօնաւորուհի դառնալ: Յետոյ կ'աշխատի զանազան առաքելութեանց մէջ, Պէյրութ, Պաղտատ, Հալէպ եւ ի վերջոյ Թէհրան:

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ ՄԸ ՆՈՒԷՐ Հ. Մ. Մ.ԻՆ

Միւնխէնէն, թէնիսի միջազգային ախոյեան Պ. Մաքս Պարոնեան, «Յառաջ»ի միջոցով ոտնագնդակ մը նուիրեց Փարիզի Հ. Մ. Մ.ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Բոլոր ժամանակագիրներէն Մոսկովեանը միայն այս առիթով կը պատմէ թէ այդ պահուն Ժան Ճիուսթինիանի վիրաւորուեցաւ ռումբի բեկորէ մը, ստիպուեցան քաղաք տանիլ զինքը, բայց հետեւեալ առտու նորէն պարիսպ դառնալով անձամբ հսկեց պաշտպանութեան գործին:

Իրիկունը, արեւը մարը մտնելէն վերջ, նախորդ գիշերուան պէս, Թուրք բանակին մէջ նորէն վառեցին կրակներն ու ջահերը եւ զարհուրելի լուսավառութիւնը նորէն շրջապատեց ամբողջ վշտահար քաղաքը: Թուրք զինուորները որոնք մինչեւ իրիկուն փոսը լեցնելու համար ամէն տեսակ նիւթեր՝ հող, մացառ եւն. էին հաւաքեր, յարձակման սանդուղներ շիներ, ու բոլոր պէտք եղած մեքենաները կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ դրեր էին, այս հրաշալի բոցավառութենէն եւ մերձաւոր յարձակման յոյսէն գերագրգռուած, վերսկսան սոսկալի գոչումները, այն զարհուրելի ռռնոցները որոնք այնքան կը դողացնէին Կ. Պոլսոյ թշուառ կիները: Եւ իրենց ամենօրեայ ծոմապահութենէն կազդուրուելու համար ահագին խընջոյքներ սարքեցին:

Այս անհուն լուսավառութեան մէջ բոլոր այս չեփորներու, սրինգներու եւ կլթառներու, մեծ ու փոքր թմբուկներու եւ հարիւր ուրիշ գործիքներու երաժշտութիւնը անգամ մըն ալ պատճառ եղաւ որ պաշարեալ բնակչութիւնը պատնէշին վրայ վազէ: Ի տես այս անհուն բոցին ան պահ մը կարծեց թէ Թուրքերուն վրանները եւ ռազմամթերքը հրոյ ճարակ կ'ըլլային: «Բայց, կ'ըսէ Դուկաս, երբ հասկցան թէ ոեւէ տակնուվրայութիւն չկար թշնամի բանակին մէջ, այլ ճիշդ հակառակը, չկրցան ուրիշ բան ընել եթէ ոչ պաղատագին խնդրել Աստուծմէ որ կորուստէ փրկէ զիրենք»:

Լուսավառութիւնը մինչեւ կէս գիշեր տեւեց, ճիշդ այդ վայրկեանին, յանկարծակի, այս հազարաւոր կրակները մարեցան եւ Թուրք բանակատեղին ամենակատարեալ մութի մէջ ինկաւ: «Զարհուրած, կը գոչէ Լէոնար, աղօթելէ եւ արտասուելէ, եւ ամէնքս մէկ՝ կին, երիկմարդ ու տղայ հանդիսաւոր թափօրով Սուրբ Պատկերները քաղաքին մէջ պտտցնելէ եւ Աստուծմէ մեզի օգնութիւն հայցելէ, պաղատելէ ուրիշ բան չէինք կրնար ընել»:

«Այդ նոյն երկուշաբթի օրը, կը պատմէ Պարպարօ, մեր խեղճ պարիսպին ռմբակոծութիւնը ծայրայեղ աստիճանին հասաւ: Հոն մեր Պայլը Յոյներուն հրամայեց որ շուտով պարիսպին վրայ հանեն քարնկէց բարանները: Բայց անոնք այն աստիճան յամառութեամբ դրամ ուզեցին այդ փոխադրութիւնը կատարելու համար որ, մենք՝ Վենետիկցիներս ստիպուեցանք մեր քսակէն վճարել անոնց:

Այդ պատճառով բարանները գիշերը հազիւ հասան պարիսպին վրայ եւ չկրցանք զանոնք զետեղել ռմբաձակերուն առաջքը եւ հետեւաբար զրկուեցանք անոնց տալիք օգուտէն, Յոյներու ընչաքաղցութեան պատճառով:

«Այդ միեւնոյն օրը տակաւին, կէսօրին, Պայլը հրաման ըրաւ բոլոր Վենետիկցիներուս, որ ի սէր Աստուծոյ եւ ի փրկութիւն քաղաքին եւ քրիստոնէութեան, ամէնքս ալ ցամաքային պարիսպին վրայ երթանք, հոն մնանք եւ եթէ պէտք ըլլայ մեռնինք մեր տեղերը: Եւ ամէնքս ալ յօժարակամ հնազանդեցանք Պայլին, եւ միանգամայն Նաւահանգստին մէջի մեր բոլոր նաւերը եւ մանաւանդ Շղթան կռիւի պատրաստ վիճակի մէջ դրինք:

Միշտ միեւնոյն օրը, երկուշաբթի առտուն, Սուլթանը, տասը հազար ձիաւորներով արշաւեց գնաց մինչեւ Երկու Սիւները, ուր իր նաւատորմը կը գտնուէր եւ կարգադրութիւններ ըրաւ վերջնական յարձակումին անոր բերելիք օժանդակութեան մասին»:

Անբախտ Պալթաօղլուի յաջորդը՝ ծովակալ Համզա (Շամուզա), հրաման տուաւ իր նաւերը շարելու Մարմարայի ափերուն երկայնքը, Սուրբ Եւդինէոսի դռնէն մինչեւ Սամաթիոյ թաղին դիմացը: Ասկէ զատ սանդուղներ ալ պիտի պատրաստէր որպէս զի ամէն գնով փորձէր իր նաւերուն կամուրջներուն բարձունքէն պարիսպին այդ մասին վրայ մագլցել: Գոնէ, եթէ ասոր չյաջողէր ալ, իր տենդոտ պատրաստութիւններով եւ յարձակումներով պիտի ջանար որ պաշարեալները կարելի եղածին չափ աւելի մարդ քաշէին ցամաքային պարիսպին վրայէն եւ համախմբէին իր դիմացի պարիսպին պաշտպանութեան:

(Շար.)

ներ նիւթել Պարսկաստանի զանազան շրջաններուն մէջ։ Թէհրանէն 300 քիլմ. հեռու Արաքի մէջ բախում մը տեղի ունեցած է համայնավարներու եւ ազգ. ճակատի կուսակիցներուն միջեւ։ Կան բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ։ Թաւրիզի մէջ ալ ընդհարումներ ունեցած են «խաղաղութեան կուսակից» համայնավարներն ու հակամայնավար ուսանողները։ Վիրաւորուած են հինգ հոգի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ ՀԵՏ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրին նախագիծը այսօր պիտի հրատարակուի Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ միաժամանակ։ Հաշտութեան ժողովը պիտի գումարուի երկու ամիսէն, Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ։ Խ. Միութիւնը պիտի չմասնակցի այս ժողովին։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ բանակի կազմակերպութեան ժողովը վերսկսաւ իր աշխատանքներուն, Փարիզի մէջ, գերմանական պատուիրակութեան մասնակցութեամբ։

ՅՈՒԼԻՍ 14ի ազգային տօնին առթիւ մշակուած է ճոխ յայտագիր մը Փարիզի մէջ։ Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Էթուալի եւ Շան զ'Էլիզէի հրապարակներուն վրայ տեղի պիտի ունենայ մեծ զօրանցք, Հանրապետութեան Նախագահի ներկայութեան, ցամաքային ուժերու եւ օդանաւերու մասնակցութեամբ եւ պիտի տեւէ մէկ ժամի չափ։ Ամբողջ օրը — եւ յաջորդ օրն ալ — թէ մայրաքաղաքի կեդրոնին եւ թէ թաղերու ու արուարձաններու մէջ տեղի պիտի ունենան ժողովրդական խրախճանքներ, նուագ, պար, մրցումներ, հրավառութիւն, ջահազնացութիւն, եւն.։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց Անգլիոյ առաջարկը, անգլեւեգիպտական դաշնագիրը վերաքննելու մասին։ — Եգիպտական մարտանաւ մը, Սուէզի ջրանցքին մէջ խուզարկութիւն կատարած ըլլալով անգլիական շոգենաւէ մը ներս, Լոնտոնի կառավարութիւնը բողոքած է եգիպտական կառավարութեան մօտ։

Լիոնի Ֆ. Կապ. Խաչի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, տեղի կ'ունենայ Լիոնի Հայ Կապոյտ Խաչին դաշտահանդէսը, Տէսին, Քաֆէ Կիյեաւի մէջ։

Հաղորդ. միջոց.— Առնել թիւ 16 հանրակառքը, իջնել վերջին կայանը եւ կամուրջը անցնելէ վերջ առաջին սրճարանը։

Ճոխ յայտագիր, առատ կերուխում, ուրախ ժամանց։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը։

Վենետիկի վարժարանին մէջ հայ տղան կը ստանայ առողջ բարոյական դաստիարակութեան հետ, տոհմային կատարեալ զարգացում եւ եւրոպական բարձր կրթութիւն եւ աւարտելով վարժարանական ընթացքը, կունենայ ձեռքին մէջ վկայական մը, որ իրեն իրաւունք կուտայ յաճախելու Եւրոպայի համալսարանները, առանց պետական քննութեան ներկայանալու հետեւեալ երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա եւ ֆրանսական գաղթավայրերը, Զուիցերիա, Պելճիքա եւ Իտալիա։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ։ 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին։ Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ։ Ամերիկայի համար 35 տոլար։ 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը։ 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին։

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie)։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ չքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի գիրքն ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գրասէրներուն։

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13)։

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը այս կիրակի, ժամը 9—21, Patronage Olierի մեծ դաշտին վրայ, 11, rue d'Arcueil, Montrouge, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցին Ն. Սերունդի երգչախումբը։ Երգ՝ Օր. Ներ Ա. Քէօսէեան եւ Ա. Գավէզեան, Թառիստ Գարեգին եւ Բենօ։ Կ'արտասանէ Պ. Շահան Սարեան եւ ուրիշ անակնկալներ։

ԳՆԴԱԿԱԽԱՂ — Բաժակի մեծ մրցում— Հ.Մ.Մ.ի Ա. խումբը S. O. Versaillesի խումբին դէմ։

Առատ ուտելիք եւ խմիչք։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր։

Հաղորդ. միջոց.— Porte d'Orléansէն թիւ 188 եւ 197 օթօպիւսներով, իջնել Vache Noire կայանը։ Մասնաւոր autocarներ կը մեկնին Mairie d'Issyէն եւ Խրիմեան դպրոցին առջեւէն առտուն ժամը 9.30էն սկսեալ։

Մեծ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անտուէի օդասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին Կ. Խաչի Սանուհիները եւ Նոր Սերունդի անդամները։ Զուարթ անակնկալներ։ Պիտի ներկայացուի՝

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ

Մասնակցութեամբ Յակոբեաններու եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին։

Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շավիլի մէջ, Յուլիս 29ին։

Ժողովրդական դատավարութիւն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ։

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Յուլիս 13ին, ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին։

Կ. Զարեանի ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ

Կ'ամբաստանեն Պ. Տ. Թաղոյեան, եւ Պ. Մ. Թաշճեան։ Կը պաշտպանեն Պ. Կ. Փօլատեան եւ Պ. Յ. Տէօքմէճեան։ Դատաստանական խորհուրդ ծանօթ տիկիններէ եւ պարոններէ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կազմակերպուած դպրոցի հոգաբարձութեան կողմէ այս կիրակի ամբողջ օրը տեղւոյն «Vidal» օդասուն պարտէզին մէջ։

Փափաքողները կրնան իրենց ճաշերը բերել։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ, թէ այս կիրակի կը պատարագէ ու կը քարոզէ կաթող. պատուիրակ Արտ. Արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տիկին Լիզա շնորհակալութիւն կը յայտնէ՝ Տիկին Քիպրիթճեանի դարմանումին համար նուիրատու անհատներուն եւ կազմակերպութիւններուն,— Ալֆորվիլի Ֆ. Կ. Խաչէն 3000, Պ. Դաւիթեանէ հազար, Պ. Սուզոյեանէ 500, Շավիլի Կապ. Խաչէն հազար ֆր. եւն։ Ընդհանուր գումարն է 12.100 ֆրանք։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնս կը հաղորդէ, թէ Փարիզի առաջին խումբը, 53 տղայ արդէն հաստատուած են Կրընոպլի մօտ, Hte. Jaryի օդափոխութեան կայանին մէջ, լաւագոյն պայմաններու տակ։

Այս առթիւ Կեդր. վարչութիւնս իր ջերմ գոհունակութիւնը կը յայտնէ Կրընոպլի մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիներուն, «Նոր Սերունդի» երիտասարդութեան, ինչպէս նաեւ տեղւոյն ընկերներուն, որոնք, առաջնորդութեամբ տէր եւ տիկին Սիսլեաններու, հաւաքարար եւ սիրայօժար ստանձնեցին կայանի մաքրութեան, նորոգութեան նաեւ մատակարարութեան հոգը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Համա - Խարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամներուն կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Սարգիս Թումասեանի եւ Աղապապ Թումասեանի, իրենց սիրեցեալ կողակից եւ մօր տարաբախտ տիկին Թագուհի Թումասեանի մահուան առթիւ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 5ին։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Սէնի եւ Սէն եւ Ուազի մեր բաժանորդներուն ղրկուած են իրենց հաշիւները։ Ջերմապէս կը խնդրենք իրենցմէ, ինչպէս նաեւ մեր բոլոր միւս բաժանորդներէն անյապաղ վճարել իրենց բաժնեգինները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սեւակ խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 7ին, ընկեր Վահէի բնակարանը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Պ. Ա. Աշճեանի կողմէ GALERIE CHIRVANի մէջ, 10 rue de Miromesnil, Paris (8)։
11, 12 եւ 13 Յուլիսին։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ։ Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու երեք կառքի համար։

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր։ Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայմաններ։

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.)։ Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք։ Քանատա։

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ

Դիմել ԺԱՆ Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille

7, Rue Auber, Paris

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46։

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԷՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար։ Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք ատոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար։

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գինն 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 13 JUILLET 1951 Ուրբաթ 13 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6507-Նոր շրջան թիւ 1918

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂԻ ՎԷՃԸ

Այն պահուն, երբ ձեռնարկներ կ'ըլլան մարելու Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր բռնկած հրդեհը, միջազգային դիւանագիտութիւնը կը շարունակէ մտահոգուիլ անգլօ-իրանեան վէճով, որ դեռ չէ լուծուած:

Զղագրգիռ վիճակ մը կը տիրէ Իրանի մէկ ծայրէն միւսը: Թէհրանէն վերջ, Թաւրիզի մէջ ալ տեղի կ'ունենան արիւնալի ցոյցեր :

Ազգայնական Պարսիկներու հայրենասիրական ձեռնարկը քաղաքական գետնի վրայ կը շահագործեն համայնավար տարրերը, որոնք կազմակերպուած են «Թուտեհ» անունին տակ :

Այս կազմակերպութիւնը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած էր քանի մը տարի առաջ Ատրպատականի մէջ, ուր խորհրդային ազդեցութիւնը շատ ուժեղ էր, իբրեւ հետեւանք պատերազմի ընթացքին հիւսիսային Իրանի սովետական գրաւման :

Թէհրանի այն ժամանակուան կառավարութիւնը յաջողեցաւ «լուծարքի» ենթարկել Ատրպատականի մէջ կազմուած մանրանկար «Ժողովրդական Հանրապետութիւնը», Մոսկուայի խոստանալով հիւսիսային Իրանի քարիւղի մենաշնորհը :

Մէճլիսը մերժեց կառավարութեան այդ ծրագիրը: Մինչ այդ սակայն, Ատրպատական ազատագրուած էր պարսիկ բանակին կողմէ: Համայնավարական շարժումին պետը Փէշավարի չունէր Մոսկուա առաւ, բայց իր ընկերներէն անոնք որ չէին կրցած փախչիլ, կախաղան հանուեցան: Մոսկուա ո՛չ մէկ փորձ ըրաւ զանոնք ազատելու համար :

Այսպէս կը պաշտպանէ Ստալին իր գործակալները :

Մէճլիսը քանի մը տարի առաջ մերժելէ վերջ քարիւղի որեւէ մենաշնորհ տալ Խորհրդային Միութեան, հետեւողական եղաւ իր քաղաքականութեան մէջ եւ այս անգամ գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց քարիւղի հանքերուն եւ զտարաններուն ազգայնացումը :

Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը ինք եւս իբրեւ ընկերվարական ազգայնացուցած էր դրամատիրական եւ արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկները իր երկրին մէջ :

Ուստի Թէհրանի խորհրդարանը չվարանեցաւ վճռական քայլ մը առնելու՝ ջնջելով անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան մենաշնորհը եւ ազգայնացնելով քարիւղի արդիւնաբերութիւնը :

Սկզբունքային տեսակէտով դժուար թէ ուեւէ առարկութիւն կարենար ընել Էթլիի աշխատաւորական կառավարութիւնը :

Վարչապետ Մոսատեղ կռթնած Իրանի ամբողջ բնակչութեան եւ անոր կամքը ներկայացնող խորհրդարանին (Մէճլիս) վրայ, ցարդ ուժեղ կերպով կը տանի պայքարը, առանց ընկրկելու եւ առանց ազդուելու սպառնալիքներէ :

Արեւելքի ժողովուրդներն ալ արթնցած են արդէն եւ կ'ուզեն թօթափել օտարի քաղաքական ու տնտեսական ազդեցութիւնները իրենց վրայէն:

Թուրքիան շատոնց ջնջեց «Կապիտիւլասիոն»ները, որոնք առանձնաշնորհեալ վիճակ մը ստեղծած էին Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Եւրոպացիներուն :

Եգիպտոս հետեւեցաւ Թուրքիոյ օրինակին եւ տարի մը առաջ փակեց «խառն դատարան»ները, յիշատակ եւրոպական գերակշռութեան, որուն հետքերը կը մնան դեռ Սուէզի Ջրանցքին շուրջ :

Իրան իր կարգին ահա կ'ուզէ թօթափել իր ուսերուն վրայ ծանրացող բեռ մը: Դարաւոր Պարսկաստանի բնական հարստութիւնները կ'ուզէ շահագործել իր սեփական միջոցներով :

Ո՛րքան պիտի յաջողի անկախութեան իր այս ձգտումին մէջ: Դժուար է նախատեսել :

Մեծն Բրիտանիա կը յամառի տեղի չտալ: Երկու կողմի ուժերը անհաւասար են եւ կարելի չէ բաղդատութեան դնել զանոնք :

Զինուորական ուժի դիմելու սպառնալիքները ցարդ չիրականացան եւ դժուար թէ կարելի ըլլայ այդ վտանգաւոր միջոցին դիմել, առանց հրահրելու նոր պատերազմ մը, այս անգամ Միջին Արեւելքի մէջ, որ աշխարհի ամէնէն զգայուն կէտերէն մէկն է :

Լա Հէյի Իրաւարարական Ատեանի որոշումը մերժելէ վերջ, վարչապետ Մոսատեղ այժմ հաւանած է ընդունիլ նախագահ Թրումընի առաջարկը, այն է՝ լսել իր խորհրդականներէն Էվրէլ Հէրրիմընը, որ կը թուի թէ իրաւախոհութեան եզր մը պիտի գտնէ կողմերուն միջեւ :

Աշխարհի խաղաղութիւնը կը պահանջէ, որ շուտով լուծուի անգլեւիրանեան վէճը, քանի պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողները կացութեան տէր չեն դարձած դեռ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Իրանի վարչապետը պատասխանեց Պ. Թրումընին

ԴԵՍՊԱՆ ՀԷՐԻՄԸՆ ԱՅՍՕՐ ԹԷՀՐԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Պարսկաստան ընդունեց նախագահ Թրումընի առաջարկը, շրջուն դեսպան Պ. Էվրըլ Հէրիմընի Թէհրան այցելութեան մասին: Վարչապետ Տօքթ. Մոսատեղ, պատասխանելով նախագահ Թրումընի նամակին, յայտնած է թէ պարսկական նաւթահորերու ազգայնացումը պէտք է մնայ կատարուած իրողութիւն մը, բայց եւ այնպէս, շատ ուրախ պիտի ըլլայ անկեղծ ու սրտբաց տեսակցութիւն մը ունենալով Պ. Հէրիմընի հետ, Թէհրանի մէջ :

Պարսիկ նախարարները հասկցուցած են Պ. Մոսատեղին, թէ Պարսկաստան կորսնցնելիք բան մը չունի ընդառաջ երթալով Պ. Թրումընի առաջարկին, ընդհակառակը կրնայ շահիլ, պայմանով որ ազգայնացման սկզբունքէն շեղում մը չկատարուի :

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Կրէյտի, Տօքթ. Մոսատեղի պատասխանը անմիջապէս հեռագրած ըլլալով Ուաշինկթըն, Պ. Հէրիմըն երկարօրէն խորհրդակցած է նախագահին հետ եւ այսօր իսկ, զինուորական օդանաւով մը ճամբայ կ'ելլէ Ուաշինկթընէն դէպի Թէհրան: Կը կարծուի թէ Պ. Հէրիմըն պիտի ջանայ միջին ճամբայ մը գտնել լուծելու համար անգլեւիրանեան վէճը, եւ, ընդունելով ազգայնացման սկզբունքը, պիտի պահանջէ Պարսկաստանէն՝ առաջուան պէս Անգլիոյ յանձնել պէտք եղած նաւթի քանակութիւնը, տրամաբանական գիներով :

ՍՔՕՂՈՒԱԾ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՄԸՆ ԱԼ

Ծերակոյտին առջեւ խօսք առնելով, Նաւթի պարսկական յանձնախումբին անդամներէն ծերակուտական Ահմէտ Տաֆթարի յայտարարեց, որ եթէ ձնշումները շարունակուին ի գործ դրուիլ Պարսկաստանի վրայ, այս վերջինը պիտի ստիպուի դիմել այնպիսի միջոցի մը, որուն հետեւանքները շատ ծանրակշիռ պիտի ըլլան Արեւմուտքի համար: Ծերակուտականը աւելի չպարզաբանեց իր միտքը, բայց պահպանողական շրջանակները, Տաֆթարիի այս խօսքին մէջ կը տեսնեն՝ Խ. Միութեան աջակցութեան դիմելու սքօղեալ սպառնալիքը :

X Խուզիստանի Կաչ Սարան նաւթային կեդրոնին 15 անգլիացի մասնագէտներն ու պաշտօնեաները մեկնեցան առանց որեւէ միջադէպի: Իշխանութիւնները որեւէ արգելք չդրին: Առաջին կեդրոնն է այս, ուրկէ Անգլիացիները ամբողջովին հեռացան: Մեկնելէ առաջ, Անգլիացիները խցեցին նաւթատար խողովակներու բերանները, որպէսզի նաւթամբարները չյորդին :

Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ ՄԵՌԱԾ Է

Լեհ համայնավար կուսակցութենէն բխած եւ Սթոքհոլմէն Փարիզ հասած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի համայնավար պետերէն Պ. Մորիս Թորէզ մեռած է Մոսկուայի մէկ հիւանդանոցին մէջ, գործողութեան մը հետեւանքով : Տեղական թերթերը կը գրեն, թէ այսուհետ կը գուգակիպի Ֆրանսական համայնավար շրջանակներու կրկնուած ճիգերուն, ըսելու համար որ Պ. Թորէզ ապաքինելու վրայ է Մոսկուայի մէջ : «Իւմանիթէ» կը հրատարակէ դարձեալ «Լաւ լուրեր Մորիս Թորէզէն» խորագրին տակ, համայնավար պետին զոյգ մը լուսանկարները:

Պ. Թորէզի մասին զրոյցներ սկսան շրջիլ ընտրութեանց օրերուն, երբ ոչ մէկ պատգամ ուղղեց ան համայնավար ընտրողներուն, թէեւ ինքն ալ թեկնածուներէն եւ ընտրուածներէն մէկն էր : Տիկին Վէրմէրշ — Թորէզ, ընտրութիւններէն անմիջապէս վերջ Մոսկուա վերադարձաւ իր ամուսնոյն մօտ :

Զինադադարը աւելի մօտ է Բ. օրուան ժողովէն վերջ

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԱՐԴԷՆ

Զինադադարի յանձնախումբի երկրորդ օրուան հանդիպման ընթացքին վերջացած է օրակարգին մշակութիւնը: Քննուելիք բոլոր հարցերու մասին համաձայնութիւն գոյացած է արդէն : Դաշնակից պատուիրակութեան տպաւորութիւնը այն է, որ երկրորդ օրուան այս հանդիպումէն վերջ, աւելի հաւանական կը նկատուի զինադադարի մը կնքումը :

Երէկ — երրորդ օրը — սկսան սակարկութիւնները զինադադարի պայմաններու մասին: Համայնավար պատուիրակներու դիրքը, այժմ, աւելի մեծ լաւատեսութիւն մը կը ներշնչէ բանակցութեանց յաջողութեան մասին : ՄԱԿի հրամանատարութեան զեկոյցին համաձայն, համայնավարները նուազ յամառութիւն ցոյց տուած եւ նուազ անտեղիտալի եղած են, քան նախորդ օրը : Դաշնակիցները տակաւին գաղտնի կը պահեն զինադադարի իրենց պայմանները, մինչ Փեքինի ձայնասփիւռը հաղորդեց արդէն չինեւքորէական պատուիրակութեան առաջարկները :

Չինեւքորէացիները կը պահանջեն անմիջապէս դադրեցնել ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային բոլոր ռազմական գործողութիւններն ու պաշարումները: Պէտք է միաժամանակ ստեղծել չէզոք եւ ապազինեալ գօտի մը 38րդ զուգահեռականին երկու կողմը, 10ական քիլմ. տարածութեան մը վրայ եւ այս շրջանակի հսկողութիւնը յանձնել քաղաքային իշխանութեանց, ինչպէս էր թշնամութիւնները սկսելէ առաջ: Կրակի դադարեցումէն անմիջապէս վերջը պէտք է բանակցիլ ռազմագերիներու փոխանակութեան մասին, իսկ միւս կողմէն, բոլոր օտար ուժերը, կարելի եղածին չափ կարճ ժամանակէն պէտք է հեռանան Քորէայէն :

Բանակցութեանց երրորդ օրը պատահած է միջադէպ մը, երբ սահմանապահ չինեւքորէական զինուորները արգիլած են՝ դաշնակից պատուիրակութեան կից օժանդակ զինուորներու եւ անոնց ինքնաշարժերուն Քաէսոնկ մեկնումը: Ծովակալ Ճոյ անմիջապէս բողոքած է չինեւքորէական պատուիրակութեան նախագահին, որուն հրամանին վրայ արգելքը վերցած է: Այժմ դաշնակից թերթերու օրագրողներուն եւ լուսանկարիչներուն եւս արտօնուած է Քաէսոնկ երթալ, բայց պիտի չթոյլատրուի անոնց մուտքը ժողովատեղիէն ներս: Իրենց հաղորդելիք լուրերն ալ պիտի գրաքննուին :

ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Չի գիտցուիր թէ ինչպէս պիտի հաշտեցուին դաշնակիցներու տեսակէտները կարմիրներու պահանջներուն հետ: Անհաւանական կը թուի, թէ դաշնակիցները պիտի համաձայնին իրենց ուժերը իջեցնել 38րդ զուգահեռականէն 10 քիլմ. դէպի վար, երբ անոնք կը գտնուին այժմ եւ ընդհանրապէս Հիւս. Քորէայի մէջ, 30 քիլմ. խորութեան մը վրայ: Պիտի չհաւանին նաեւ վիճաբանիլ օտար ուժերը Քորէայէն հեռացնելու հարցին շուրջ, նկատելով որ այդ պահանջը քաղաքական հանգամանք մը ունի :

X Ռազմական գործողութիւնները կը շարունակուին, սահմանափակուելով սակայն հետախուզական փորձերու մէջ: Թեթեւ թնդանօթաձգութիւններ միայն տեղի կ'ունենան երկուստեք :

Ո՞Վ Է ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ ԶՕՐ. ՆԱՄ ԻԼ

Ամերիկացի գնդապետ Ռըլէն, որ իբրեւ դաշնակից պատուիրակութեան մէկ անդամը, մամուլին տեղեկութիւններ հաղորդելու պաշտօնը ունի, յայտարարեց թէ հիւս. Քորէայի պատուիրակութեան պետը, զօր. Նամ Իլ, ժողովին տիրապետող դէմքն է: Շատ ներկայանալի եւ ուժական երիտասարդ մըն է, 38 տարեկան: Ինք անձամբ կ'արձանագրէ իր նիշերը, հակառակ որ 10 համայնավար քարտուղարներ գործի լծուած են: Զօր. Նամ Իլ կը վարէ վիճաբանութիւնները ամուր ձեռքով, նախագահի մը նման, թէեւ նախագահ գոյութիւն չունի եւ համայնավարներն ալ չեն փորձեր իշխել վիճաբանութեանց : Ժողովասրահին մէջ պարզուած են երկու դրօշներ, մէկը ՄԱԿինը, միւսը հիւս. քորէականը: Զօր. Նամ Իլ նստած է պատուոյ տեղը, շրջապատուած միւս չին եւ քորէացի զօրավարներով ու թարգմաններով: Գնդապետ Ռըլէն աւելցուց, որ ցարդ ոչ մէկ տարակարծութիւն նշմարած է հիւս. քորէական եւ չինացի պատուիրակներուն միջեւ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻՈՅ բնակչութիւնը, Ապրիլ 8ի մարդահամարին համաձայն, կը հասնի 48.841.000 հոգիի, 1931ի բնակչութենէն 4 միլիոն աւելի :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Ռոյթէր» հեռագրական գործակալութիւնը կը տօնէ իր հարիւրամեայ յոբելեանը: Մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ այս առթիւ Լոնտոնի մէջ, հազարէ աւելի հրաւիրեալներով : Գործակալութիւնը հիմնուած է 1851ին Իսրայէլ Յովսափաթ Պիւրի կողմէ եւ ունեցած է սրընթաց վերելք մը :

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ

Եթէ անկէ յիսուն տարի վերջը հայկաբան մը անաչառօրէն քննէ հայերէնի արդի վիճակը, որ կը տիրէ Խորհրդային Հայաստանի մէջ, դժուարութիւն պիտի չունենայ հաստատելու, թէ հայերէնը իր ռուսացման գագաթնակէտին հասած է:

Արտասահմանի մէջ, զանազան հայերէն թերթեր ուշադրութեան առարկայ դարձուցած են այն բազմաթիւ օտար բառերը, զորս կը գործածեն մեր հայ եղբայրները Արարատի շուքին տակ: Իմ կարծիքով, օտար բառերու գործածութիւնը կը բխի երեք աղբիւրներէ․— Ա) Մեծխօսիկութեան մարմաջ: Բ) Անգիտութիւն եւ կիսագրագիտութիւն եւ Գ) Քաղաքական կապ միջազգային համայնավարութեան հետ:

Անկասկած պէտք է շարունակել պայքարը առնուազն առաջին երկու կէտերէն բխող օտար բառերու գործածութեան դէմ, մինչդեռ երրորդ կէտէն բխող բառերը, վերէն պարտադրուած ըլլալով, դժուար թէ ակադեմական միջոցներով վերացուին:

Որքան որ ալ օտար բառերը խաթարեն հայերէն լեզուն, անոնք չեն կրնար փոխել լեզուին զգացականութիւնը: Աւելի կործանարար են քերականական եւ առոգանական փոխառութիւնները, որոնք մեր ոսկեղնիկ լեզուն, հայերէնով գրուած ռուսերէնի կը վերածեն:

Պէտք է նկատել որ լեզուի մը բառերը, կառուցուածքի աղիւսներ են, անոնք կրնան ըլլալ ճերմակ կամ կարմիր, կրնան ըլլալ հողէ կամ կըրանիթէ: Բայց լեզուին շաղախը կը կազմէ իւրայատուկ կանոններու ամբողջութիւնը (քերականութիւն), որ բազմատեսակ բառերը իրարու կը միացնէ, գաղափարներն ու զգացումները արտայայտելու համար: Ահա թէ ինչու ամենալուրջ ուշադրութեան պէտք է առնել քերականութեան կանոններու ճիշդ կիրարկումը մեր լեզուին մէջ:

Ինծի ծանօթ հայերէն թերթերու մէջ չհանդիպեցայ դեռ այս տեսակէտով հարցին մօտեցման: Թոյլ տուէք ուրեմն այստեղ ընդգծելու քանի մը կէտեր, որոնք կ'ապացուցանեն, թէ արեւելահայերէնը, ռուսական բովէն անցնելով հասած է այսօր ռուսացման գագաթնակէտին:

Ծանօթ է ամէնուն սա երգը․—

Ես լսեցի մի անոյշ ձայն․— Իմ ծերացած մօր մօտ էր․— փայլեց նշոյլն ուրախութեան․— Բայց ափսոս որ երա՜զ էր:

Գեղեցիկ՝ իր պարզութեան մէջ եւ սրտառուչ: Քանի՜ քանի պանդուխտներ երգած են զայն արտասուալից աչքերով:

Քերականական տեսակէտով սակայն ինչպէս բացատրել «ձայնին ծերացած մօր մօտ» ըլլալը: Հայերէնով կարելի չէ բացատրել զայն, այլ ռուսերէնով: «Իմ ծերացած մօր մօտ էր» կը նշանակէ «իմ ծերացած մօրս (ձայնն) էր»: Ասիկա տպագրական սխալ չէ, այլ ռուսական հայերէն է:

Առնենք ուրիշ օրինակ մը․— «Ես Արտաշէսին տեսայ»:

Պիտի հարցնէք թէ Արտաշէսին ի՞նչը տեսար: Իրականին մէջ ըսել կ'ուզէ — «Ես Արտաշէսը տեսայ»:

Թէ գրաբարի եւ թէ արեւմտահայերէնի մէջ— ինչպէս նաեւ եւրոպական լեզուներուն մէջ —տեսնել բայը եւ առ հասարակ բոլոր ներգործական բայերը հայցական հոլով խնդիր կ'առնեն: Բայց որովհետեւ ռուսերէնի մէջ ապրող էակներու եւ անշունչ առարկաներու հոլովմունքը տարբեր է, արեւելահայերէնն ալ անոր վրայ չափուելով, կ'ունենանք «Արտաշէսին տեսայ, Անտոնին տեսայ», իսկ «Մասիսը տեսայ, Երեւանը տեսայ»:

Ինքն իր մէջ անտրամաբանական այս հայերէնը արեւելահայերէն չէ, այլ ռուս. հայերէն է:

Հայերէնի առոգանութիւնն ալ ռուսացած է Արարատի շուքին տակ: Իբրեւ օրինակ կ'առնեմ «իւ»ն:

Մանուկ Աբեղեանի նոր ուղղագրութեան ամէնէն խոցելի կէտը կը կազմէ «իւ» երկբարբառ ձայնաւորին գրելակերպը՝ «յու»: Կարելի չէ կասկածիլ թէ ասիկա ռուսերէնի վրայ չափուած-ձեւուած է:

Ծանօթ է որ Ռուսերը ֆրանսերէն «քոսթիւմ» բառը, կամ գերմաներէնի «ֆիւնֆ» բառը չեն կըրնար ճիշդ արտասանել: Անոնք կ'ըսեն «քոսթյում» կամ «քասթյում» եւ «ֆյունֆ»: Ասոր պատճառը այն է, որ ռուսերէնի առոգանութիւնը այս կէտին մէջ պակասաւոր է: Ռուսերէնը «իւ» գիր չունի: Ասոր փոխարէն ունի «յու» անունով տառ մը, որով օտար լեզուներու «իւ»երը ատով կը տառադարձուին:

Եւ որովհետեւ արեւելահայ հին եւ նոր մտաւորականները, գրեթէ առանց բացառութեան անցած են ռուսական դպրոցէն, իրենց արտասանութիւնը եղած է «յու»:

Ինչ մեղք ունի մեր հայերէնը, եթէ ան իր մէջ կը պարունակէ «իւ»ով կազմուած բազմաթիւ գեղեցկահիւս բառեր: Մե՞ր յանցանքն է որ ռուսերէնը պակասաւոր է այս կէտին մէջ:

Ահա շարք մը այդ քաղցրահնչիւն բառերէն․— «Հիւր, հիւթ, ճիւթ, գիւղ, աւիւն, արիւն, հարիւր, ալիւր, հիւսիս, կորիւն»: Հապա այն մեծ շարքը «ութիւն»ով վերջացող բառերու: Արդ, այս բառերը լեցնելով ռուսական կաղապարին մէջ ստացուեր է «հյուր, հյութ, ճյութ, գյուղ, աւյուն, հարյուր, հյուսիս, կորյուն, հիւանդություն» եւայլն:

Ու դարձեալ, ասիկա հայերէն չէ, այլ ռուսական հայերէն:

Հայ ժողովուրդը «յու» հնչումը չի ճանչնար: Գաւառաբարբառներն ալ, երբեմն «ութիւն»ը կը վերածեն «ութին»ի: «Հիւանդութին, աղքատութին», եւայլն: Ճիշդ արտասանութիւնը անշուշտ «թիւն»ն, որովհետեւ «ւ» տառին թեթեւութեան պատճառով, մեր լեզուին մէջ ստեղծուած է գերմաներէն այբուբենէն «ü»ի հնչումը: Կարգ մը գաւառներու մէջ միայն «ւ»ն բոլորովին դուրս ձգուած է եւ «ութիւն»ը վերածուած է «ութին»ի: Բայց «իւ»ն «յու»ի փոխելը ռուսականութենէ զատ ուրիշ բացատրութիւն չունի:

Նպատակս էր քանի մը օրինակներով ցոյց տալ ռուսական հնչումներու կամ ձեւերու իւրացումը արեւելահայ լեզուին մէջ: Դիտողութիւններս ուղղուած են ոչ միայն Խորհրդային Հայաստանի մէջ ի գործ դրուող ռուսական բառարշաւին դէմ, այլեւ բոլոր այն քերականական եւ առոգանական սխալներուն, որոնք, տարածուելով հայ լեզուի ծաղկաստանին մէջ, կը խաթարեն անոր ազնուականութիւնը:

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Կաթողիկներու համագումարը

Հռոմէական Եկեղեցին իրեն աջակից ունի «Կաթողիկէ Գործունէութիւն» (Action Catholique) անունով աշխարհական մեծ կազմակերպութիւն մը, որուն հազարաւոր անդամները, այս տարի, աշխարհի բոլոր կողմերէն պիտի հաւաքուին Հռոմ, ծրագրելու համար միջազգային նոր յարձակողական մը, «արդիական ընկերութեան չարիքներուն դէմ»:

Համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբերին, պիտի հանդիսանայ շատ կարեւոր հանգրուան մը՝ Կաթողիկէ Եկեղեցիի կողքին ստեղծելու համար այրերէ եւ կիներէ բաղկացած միջազգային բանակ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ զօրացնել՝ աշխարհի ամէն կողմը ցրուած կէս միլիոն կղերականներու եւ կրօնական զանազան միաբանութեանց մէկ միլիոնէ աւելի անդամներուն գործունէութիւնը:

Այս հաւաքոյթը պիտի կոչուի «Աշխարհական Առաքելութեան Համաշխարհային Համաժողով»: Գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ սահմանել սահման աւելի մօտեցնել մարդիկը եւ աշխարհի երեսին ստեղծել միասնական ոգիի նոր հասկացողութիւն մը:

Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչը, գերապայծառ Ճիովաննի Պաթթիսթա Մոնթինի, հետեւեալ կերպով սահմանած է Համաժողովին նպատակը․

— «Եկեղեցին տռաջադրած է ընդարձակել գթութեան սահմանները, հրաւիրելով մարդիկը աշխատիլ միջազգային դետնի վրայ: Մենք պէտք է ի վիճակի ըլլանք անձնասիրութենէն եւ ազգայնականութենէն աւելի վեր բռնելու միջազգային իրականութիւնը»:

«Կաթողիկէ Գործունէութեան» մաս չկազմող ուրիշ կաթողիկէ կազմակերպութիւններ ալ պատուիրակներ պիտի ղրկեն այս Համաժողովին: Անկէ զատ, անուանի եկեղեցականներ ու աշխարհականներ պիտի հրաւիրուին ընելու մասնագիտական զեկուցումներ:

Համաժողովին հոգեբանական արդիւնքներէն մէկը պիտի ըլլայ տպաւորել կաթողիկէ ազգային կազմակերպութիւններն ու անոնց ուղեկիցները, թէ իրենք ուղղակի Պապէն կախում ունին: Այս արդիւնքով, Պիոս ԺԲ. պապը, քայլ մը աւելի առաջ գացած պիտի ըլլայ գործին մէջ իր նախորդին՝ Պիոս ԺԱ. պապին, որ ծանօթ է «Կաթողիկէ Գործունէութեան պապը» անունով: Արդարեւ, Պիոս ԺԱ. պապն էր որ «Կաթողիկէ Գործունէութեան» ապահովեց ազգային ուժեղ կառուցուածք մը, հրամայելով, որ բոլոր ազգային շարժումները պիտի ղեկավարուին ուղղակի իւրաքանչիւր երկրի կարդինալ-արքեպիսկոպոսէն, որ իր կարգին, ուղղակի կապի մէջ է միշտ Վատիկանի հետ: Ամէն երկրի մէջ, աշխարհական այրերէ եւ կիներէ բաղկացած եւ եկեղեցականներէ հովանաւորուած խորհուրդ մը կը ներկայացնէ գործադիր մարմինը:

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութեան, այժմու պապը, այս շարժման տուաւ միջազգային գոյն: Հռոմի մէջ հիմնեց «Կաթողիկէ Գործունէութեան» գերագոյն գործադիր մարմին մը, որուն ղեկավարութիւնը յանձնեց իտալացի կարող փաստաբան եւ գործունեայ կաթոլիկ Վիթթորիօ Վերոնեզէի: Այս կեդրոնական գործադիր մարմինը դրուեցաւ կարդինալներու յանձնախումբին եւ անոր միջոցով ալ՝ Պապի հսկողութեան տակ: Հոկտեմբերին գումարուելիք համաժողովը պիտի զօրացնէ «Կաթողիկէ Գործունէութեան» այս միջազգային ըմբռնումը, շեշտը դնելով Հռոմէական Եկեղեցիի տիեզերականութեան վրայ: Այդ առթիւ պիտի մշակուին միջազգային գործունէութեան նոր եղանակներ, ապահովելով Աշխարհական Առաքելութեան յարաճուն յաջողութիւնը:

Վիճաբանութիւնները պիտի դառնան հետեւեալ հինգ հիմնական հարցերու շուրջ․—

1) Այսօրուան աշխարհը եւ Աշխարհական Առաքելութիւնը:

2) Աշխարհական Առաքելութեան վարդապետական հիմերը:

3) Ինչպէս պատրաստել աշխարհականութիւնը Առաքելութեան համար:

4) Գործունէութիւն քրիստոնէական կարգուսարքի մը համար:

5) Կաթոլիկներու ներկայութիւնն ու պատասխանատուութիւնը միջազգային կեանքի մէջ:

Այս հիմնական հարցերու կապակցութեամբ, պատուիրակները մանրամասնօրէն պիտի ուսումնասիրեն հետեւեալ նիւթերը․—

1) Արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող գործօն շարժումներու կարեւորութիւնը, աշխարհի տընտեսական, քաղաքական եւ մշակութային միացման համար:

2) Աշխարհիս վրայ միջազգային համակեցութիւն մը կազմելու ծառայող ծրագիրներու ուսումնասիրութիւն:

3) Ներկայ աշխարհի կրօնական, բարոյական մշակութային եւ ընկերային պայմաններու քննութիւն:

4) Աշխարհական Առաքելութեան մէջ կիներու եւ այրերու դաստիարակութեան միջազգայնացման բանաձեւումը, ազգային փորձառութեան տուեալներով:

5) Ուսումնասիրութիւն աշխարհական զանգուածներու դաստիարակութեան մեթոտներուն՝ կեանքի զանազան մարզերուն յատուկ առաքելութիւններ պատրաստելու համար:

6) Բանաձեւում այն հիմնական մեթոտներուն, որոնց հիման վրայ կաթոլիկները պէտք է պայքարին, աւելի մարդկային եւ քրիստոնէական կարգուսարք մը ստեղծելու համար:

Ներկայ պապը քանիցս շեշտած է քանդումը խստապահանջ ազգայնականութեան, որ փոխարինած է Արեւմուտքի մէջ Եկեղեցիին միջնադարեան տիեզերականութիւնը:

Վերջերս, Աշխարհական Առաքելութեան կարեւոր կազմակերպութիւններէն՝ «Կաթողիկէ Բանուորական Երիտասարդութեան» (Jeunesse Ouvrière Catholique) ուղղած իր պատգամին մէջ, Պիոս ԺԲ. պապը կ'ըսէր․

— «Մենք գիտենք, որ այսօրուան հարցերը ստացած են յաճախ ոչ միայն ազգային, այլեւ համաշխարհային համեմատութիւններ: Դարձեալ փառք Աստուծոյ, որ պատուարները անհետանալու վրայ են ոչ միայն երկիրներու, այլեւ աշխարհի հինգ մասերուն միջեւ եւ մարդկային ցեղի միութիւնը կը շեշտուի աւելի եւ աւելի: Գիտութեան յառաջդիմութիւնն ալ կը շարունակէ նպաստել ժողովուրդներու միախառնումին: Ասիկա ցոյց կու տայ, որ Աշխարհական Առաքելութեան հետ կապուած հարցերը նկատի պէտք է առնել իրենց միջազգային նշանակութեամբ»:

Թ.Ա.Թ.

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայերը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր դասախօսութեան շարունակութեան մէջ, Պ. Կարօ Ուշաքլեան խօսեցաւ նաեւ Տէսինի հայ համայնքի մասին, որ անմիջապէս կը տպաւորէ հայ այցելուն իր հայկականութեամբ: Կարծէք, Հայաստանէն գիւղ մը փրցուած եւ տեղաւորած են Տէսինի մէջ: Հայաբնակ շրջանին մէջ լսուող լեզուն ամէն տեղ հայերէնն է. մինչեւ անգամ կարգ մը Ֆրանսացիներ սորված են մեր լեզուն:

Տէսինն ալ ունի իր հայկական կազմակերպութիւնները, որոնց մէջ աչքի կը զարնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Կապոյտ Խաչը: Համայնքը ունի իր ներկայանալի եկեղեցին, դժբախտաբար առանց քահանայի: Դաշնակցութեան Ակումբը երիտասարդութեան գլխաւոր հաւաքավայրն է: Այստեղ ալ, իշխանութեանց հետ կապն ու յարաբերութիւնները լաւ ձեռքերու մէջ են: Փոքր երեւոյթներ են ասոնք, որոնցմէ կարելի է փունջ կազմել եւ որոնք կը բնորոշեն մեր դիմադրական ուժը ձուլմանդէմ:

Լիոնի մէջ կայ խանդավառ հայ երիտասարդութիւն մը, որ իր կարելին կ'ընէ վառ պահելու համար հասարակական կեանքը: Ճիշդ է, որ հոն ալ կան կուսակցական հակամարտութիւններ եւ

անոնցմէ առաջ եկող պաղութիւն մը, բայց բարեբախտաբար պայքարը չունի սուր կերպարանք մը:

Քանի մէջ հայկական բնակչութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ. արդէն իսկ հայ ընտանիքներու համրանքը հասած է 50ի: Այս բազմացումը նկատի ունենալով, տեղւոյն համայնքը գնած է հող մը, որուն վրայ պիտի կառուցուի եկեղեցի: Կան այնտեղ քանի մը համեստ Հայեր, որոնք լաւ կապեր ունին տեղական իշխանութեանց հետ:

Մոնթէ Քարլոյի մէջ շատ քիչ է Հայերու թիւը: Այնտեղ բոլոր այցելուներու աչքին կը զարնէ հոյակապ ապարանք մը, որ հայ ճարտարապետի մը ձեռակերտն է:

Եզրակացնելով, դասախօսը գտաւ որ Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսական ու ազգային վիճակը շատ աւելի լաւ եղած պիտի ըլլար, եթէ բոլոր Հայերը համախմբուած ըլլային Հարաւային Ֆրանսայի մէջ եւ 1922—23ին, մէկը կեցած ըլլար Ֆրանսան հարաւի եւ հիւսիսի բաժնող սահմանին վրայ, արգիլելով գաղթական Հայերուն բարձրանալ դէպի հիւսիս: Հարաւային Ֆրանսան, շատ մը տեսակէտներով, այլ մանաւանդ իր կլիմայով, շատ աւելի նպատակայարմար զետեղման վայր մըն է հայկական ցիրուցան բեկորներու համար:

Դասախօսութենէն վերջ հարցումներ ուղղեցին Պ. Պ. Մ. Պարսամեան, Տ. Զիթունի, Վ. Գարայեան, Խ. Վշտունի, Ն. Յովհաննէսեան, Մ. Տ. Գրիգորեան եւ Տիկին Հ. Խոնդկարեան: Այնուհետեւ, ընկերուհի Էլէն Բիւզանդ, ներկաներու խնդրանքին վրայ տուաւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ Հարաւային Ֆրանսայի այն վայրերուն մասին, ուր դասախօսը չէր կրցած այցելել: Համաձայն այս տեղեկութեանց Նիսը եւ իր Մաւլէն Թաղամասը, Քոթ տ'Ազիւրի մեծագոյն հայ համայնքը կը ներկայացնեն: Մաւլէնի մէկ կողմն վրայ կը բարձրանան Հայոց սեփական բնակարանները: Ունին իրենց եկեղեցին, կողքին՝ դպրոցը: Մեծ թիւ մը կը կազմեն արհեստաւորներն ու խանութպանները: Կան բազմաթիւ շրջուն վաճառորդներ, որոնք կ'աշխատին մառշէներու մէջ. կան գործարաններու մէջ աշխատողներ, ինչպէս նաեւ վաճառականներ, ճաշարանատէրներ, բժիշկներ, եւն.: Մէկ խօսքով Հայերը բարեկեցիկ վիճակ մը ունին Նիսի մէջ:

Վիէնի համայնքը, գրեթէ ամբողջութեամբ կազմուած է երբեմնի չափահաս որբերէն (ինչպէս Պորտոյինը), որոնք ամուսնացած են ընդհանրապէս՝ բախտակից Հայուհիներու հետ եւ կազմած են իրենց ընտանեկան բոյները: Համախումբ կ'ապրին երկու գլխաւոր թաղերու մէջ: Կապոյտ Խաչը կը պահէ երեք դպրոց, երկու թաղերու եւ քաղաքին մէջ: Ունին իրենց ակումբները: Մշակութային ձեռնարկները անպակաս են եւ յաջող: Սերտ է կապը Ֆրանսացիներու հետ:

Վալանս կը յիշեցնէ մեր Ալեքսանտրապոլը: Վիէնէն աւելի շատ են Հայերը այնտեղ եւ մեծ մասով եկած են Խարբերդի շրջանէն: Միակ համայնքըն է, ուր տարածուած են բողոքականութիւնն ու դժբախտաբար՝ աղանդները: Բնակիչները ընդհանրապէս արհեստաւորներ, խանութպաններ եւ գործարանային բանուորներ են: Դաշնակցութիւնը ունի իր Ակումբը եւ Կապոյտ Խաչը՝ իր դպրոցը: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Հայերը ամէնէն շատ Վալանսի մէջ է որ մարդկային կորուստ ունեցած են պատերազմի ընթացքին: Միայն մէկ նկուղի մէջ, մէկ անգամէն սպաննուած էին 68 Հայեր: Բնակարանի տագնապը ամէնէն սուրն է այս քաղաքին մէջ:

Կրընոպլըի Հայերը ինքնաբաւ են: Կը բնակին քաղաքին եւ Քրուա Ռուժ արուարձանին մէջ: Ունին իրենց դպրոցը: Տեղի կ'ունենան հանրային ձեռնարկներ: Խանդավառութիւնը միշտ անպակաս է:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը առարկայ եղաւ ժողովրդական համակրական ցոյցի մը, քանի որ, իր տարեկան հանդէսին փութացած էր Փարիզէն եւ շրջականերէն խուռն բազմութիւն մը, բացառիկ հետաքրքրութեամբ:

Պարտէզը, մինչեւ դուռը գրեթէ լեցուած էր եւ շատեր ոտքի մնացին ամբողջ հանդէսին տեւողութեան:

Յարդարուած էր բացօթեայ բեմ մը: Կը նախագահէր Արտաւազդ արք., իր քովն ունենալով Րէնսիի քաղաքապետ Պ. Մարսէլ Քանսօն ու քաղաքապետական ժողովի անդամները, իրենց պաշտօնական եռագոյն ժապաւէններով:

Վարժարանին տնօրէնուհի Տիկին Այվազեան բանալով հանդէսը նախ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ Ֆրանսական իշխանութեանց ցոյց տուած պաշտպանութեան համար եւ ընթացիկ տեղեկութիւններէ յետոյ քաջալերական խօսքեր ուղղեց սանուհիներուն:

Սկսաւ մրցանակաբաշխութիւնը բոլոր դասարաններուն համար: Այս պահուն բեմ բարձրացաւ Րէնսիի Ֆրանսական Կարմիր Խաչի վարչութեան մէկ անդամը, որ յայտնեց թէ Կարմիր Խաչը մասնաւոր պարգեւներ յատկացուցած է այն օրիորդներուն, որոնք օգնած ու աշխատած էին իրենց կատարած ժողովրդական հանգանակութեանց ընթացքին:

Բեմադրուեցաւ Ֆրանսական կատակախաղ մը ուր սանուհիները ի յայտ բերին ոչ միայն իրենց Ֆրանսերէնի անաղարտ շեշտը, այլ եւ բեմական անթերի արտայայտութիւն: Հանդէսին կարեւոր մասը գրաւեց «Անուշ»ի ներկայացումը, որ կընանք ըսել, ամէն կերպով յաջող անցաւ բոլոր տեսարաններուն ու երգերուն մէջ, արժանանալով բուռն ծափահարութեանց:

Րէնսիի քաղաքապետ Պ. Քանսօն բեմ հրաւիրուելով խօսեցաւ Ֆրանսեւհայ բարեկամութեան մասին: Ըսաւ թէ, ինք հայ ժողովուրդին կապուած է այն օրէն, երբ իբր սպայ կը գտնուէր Ֆրանսական այն յածանաւին մէջ, որ, ընդհանուր պատերազմի շրջանին, 1915ին փութաց փրկել հալածական այն Հայերը, որ Մուսա Տաղ ապաստանած էին եւ զանոնք փոխադրեցին Փոր Սայիտ: Արտայայտեց իր համակրանքը Դպրոցասէրի գործին, որ կը ծառայէ Ֆրանսական մշակոյթը տարածել եւ մաղթեց Հայոց համար աւելի լաւ օրեր:

Այս բանախօսութիւնը ողջունուեցաւ ընդհանուր խանդավառութեամբ:

Սանուհիները ներկայացուցին նաեւ մարզական խաղեր ու պարեր, որոնք իրենց շնորհալի ու վարժ արտայայտութեանց համար մեծապէս գնահատուեցան:

Հանդէսը վերջանալուն, ժողովուրդը ցրուեցաւ պարտէզին ամէն կողմը, սեղաններ սարքուեցան եւ տեսակ մը ժողովրդական դաշտահանդէսի վերածուեցաւ: Տիկնանց Խնամակալութիւնը պատրաստած էր ճոխ պիւֆէ մը, որ սպառեցաւ, զգալի շահ մը ապահովելով վարժարանին: Ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն եւ հանդիսականները մեկնեցան ուրախ տրամադրութեամբ:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ «Պէշիկթաշլեան – Գ. Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ կատարուեցաւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին ամավերջի հանդէսը: Ծնողքներ եւ հետաքրքիր հայրենակիցներ լեցուցած էին գեղեցիկ սրահը:

Քանի մը շաբաթ առաջ ալ, նախանցեալ տարիներուն նման, վարժարանի պարտէզներուն մէջ տեղի ունեցած էր աշակերտներուն մարզ. հանդէսը: Աշակերտները կատարեցին տողանցքներ, վազք, բարձրութիւն ցատկել, գունդ նետել եւ բուրգեր կազմել, եւն., ղեկավարութեամբ իրենց երիտասարդ մարզիկ – ուսուցիչ Պ. Ժաք Դաւիթեանի:

Հանդէսին «Մարսէյյէզ»ով բացուելէն ետք, հայերէն եւ ֆրանսերէն յաջող արտասանութիւններ ըրին Ալիքսանեան, Զէքեան, Դաւիթեան, Էքիզեան եւ Մանտիկեան եւ արժանացան ջերմ ծափերու:

Աշակերտներու երկու յաջորդական խմբերգներէն վերջ, ուսումնապետ Հ. Սերոբէ Վ. Ադըլեան, ներկայացուց վարժարանին բարոյական եւ ուսումնական համառօտ պատկերը: Փառաբանեց Հայուն հոգեկան եւ իմացական արժէքները, մեր չքնաղ լեզուն եւ տոհմային դաստիարակութիւնը, զորս վարժարանը կը ջանայ փոխանցել իր աշակերտներուն, վաղուան լաւ Հայերուն: Թելադրեց ծնողներուն, որպէսզի արձակուրդներու շրջանին աչալուրջ հսկեն իրենց զաւակներու բարոյականին վրայ, որպէսզի չխաթարուի անոնց մանուկ հոգին:

Իւրաքանչիւր դասարանի առաջին հանդիսացող աշակերտներուն բաժնուեցան գեղեցիկ նուէրներ, տրամադրուած Հ. Բ. Ը. Միութենէն, Մ. Ռ. Նախկին Սաներու եւ իտալական հիւպատոսարանին կողմէ:

Վարքի եւ ջանասիրութեան արծաթ մէտալին արժանացաւ Փիլիպպոս Փափազեան:

Ընթացաւարտ դասարանին կողմէ գրաւոր գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Տիրան Կաւվարենց:

Այս բոլորէն վերջ, տեսուչ Հ. Սահակ վրդ., պարզ եւ մեկին խօսքերով բացատրեց դպրոցական հունձքին [illegible]. Ծանօթացաւ մասնաւորապէս ծնողական պարտականութեան վրայ, որ պատ[illegible] բազմէն աղէն արմատապէս յեղաշրջուած է: Ուրովհետեւ, ըսաւ, ծնողքները կը կարծեն իրենց զաւակները սիրած ըլլալ, անոնց ամէն քմահաճոյքը կատարելով, որով տղուն մէջ պզտիկուց կը մեռնի ուժման եւ զարգացման փափաքը: Եթէ ծնողքները գիտակից ըլլան իրենց դաստիարակչական բարձր պաշտօնին ապահօրաբար շատ աւելի մխիթարական կ'ըլլայ ուսումնական տարիի վերջին հունձքը:

Ապա, խօսքը ուղղելով ընդհանուր աշակերտութեան ըսաւ. — «Սիրելի աշակերտներ, կը մաղթեմ որ ծլիք եւ ծաղկիք, կայտառ երիտասարդներ դառնաք, պնդապէս սիրէք ձեր մայրենի գեղեցիկ լեզուն եւ սիրով կապուիք ձեր մայրենի աւանդութիւններուն, որոնց շնորհիւ հայ ժողովուրդը կրցած է երկար դարերով ապրիլ, հակառակ այնքան ուժգին փոթորիկներու: Սակայն կատարեալ մարդ չէք կրնար ըլլալ, եթէ քրտնելու եւ տքնելու առաքինութիւնը չունենաք, որովհետեւ այդ երկու յատկութիւններով է որ մարդ կը կերտէ իր ապագան»:

Յետոյ դառնալով դէպի շրջանաւարտ աշակերտները, յորդորեց զանոնք, որ ապագային դառնան ազգին իմացական մշակները: Մխիթարեան վարժարանները, ըսաւ, հանած են պետական բազմաթիւ բարձր անձնաւորութիւններ, սակայն անոնք գոհացած չեն իրենց նիւթական բարձր դիրքով, այլ աշխատած են միեւնոյն ատեն՝ ըլլալ բարձր մտաւորականներ եւ գրած են այնպիսի գրքեր, որոնք խիկապէս անոնց պատիւ բերած են: Եթէ դուք աշխատիք հարստանալ եւ մտքով մնաք աղքատ, այդ հարստութիւնը ոչ մէկ օգուտ ունի ոչ ազգին եւ ոչ ալ ձեզի համար: Մետաղը կորստական է, իսկ մտքի զարդը աւելի գեղեցիկ կը փայլի քան ոսկին»:

Այս տարուան շրջանաւարտներն են,— Սէմէրճեան Յակոբ (Սէնթ Էթիէն), Յակոբեան Յակոբ (Գահիրէ), Նիկողոսեան Կարպիս (Փարիզ), Ծիրանեան Վարուժան (Վալանս), Կաւվարենց Տիրան (Փարիզ), Տէտէեան Ժիրայր (Փարիզ), Փափազեան Փիլիպպոս (Մարսէյլ):

Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Սուլթանը իր հրամանները տալէ ետքը, կէսօրէն վերջ, դարձաւ իր բանակատեղին: Նոյն օրը, թերեւս վերադարձի ճամբուն վրայ իսկ, Բերայի ճենովական բնակչութեան գլխաւորները ժողովի կանչեց եւ խստօրէն հրամայեց որ ոեւէ պատրուակով ոեւէ օգնութիւն չհասցնեն Յոյներուն:

«Աս ալ ընելէն ետք, կը շարունակէ Պարպարօ, սպարապետ Սուլթանը իր ցամաքի եւ ծովու փաշաներուն հետ խնջոյքի նստաւ: Խնջոյքը տեւեց մինչեւ արեւուն մարը մտնելը, յետոյ Սուլթանը դարձաւ իր վրանը»:

Պարպարօ ամէն բան չըսեր: Իրականին մէջ, Սուլթանը Բերայի Ճենովացիները ընդունելէ վերջ, Ոսկեղջիւրէն դիմաց անցաւ եւ անգամ մըն ալ ընդհանուր քննութենէ անցուց պարիսպին առջեւն երկայնութիւնը, մինչեւ Մարմարա, եւ իր անթիւ անհամար զօրագունդերը, բոլորովին վստահ ըլլալու համար թէ անհրաժեշտ բոլոր պատրաստութիւնները աւարտած են: Անցաւ իր բանակին երեք մեծ զօրաբաժիններու ճակատէն՝ եւրոպական գունդերը Գարաճայի հրամանատարութեամբ, Միրանտրիոնի եւ Մէզոթէյխոնի դէմը բանակած տասներկու հազար Ենիչէրիներու ընտրեալ գունդերը եւ Թօփգափուէն մինչեւ ծովը վրան զարկած անատոլեան գունդերը: Այս զօրաբաժիններէն ամէն մէկը յիսուն հազար զինուոր կը պարունակէր: Կատարելապէս պատրաստ էր ամէն ինչ:

«Իր նաւատորմին ու իր բանակին այս գերագոյն քննութենէն վերջ, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, Սուլթանը իր տաղաւարին առջեւ հաւաքեց կայսրութեան մեծերը, որոնք միշտ զինք կը շրջապատէին, փաշաները ու գլխաւոր զօրավարները, գումարտակ եւ զօրաբաժիններու հրամանատարները, գունդերու, ջոկատներու եւ դասակներու պետերը եւ սպաները, բոլոր պահապան զօրքը եւ Ենիչէրիները, նաեւ ծովակալը եւ նաւերու հրամանատարներն ու տեղակալները եւ նաւատորմին միւս մեծերը, եւ այդ հաւաքոյթին առջեւ գրեթէ սա խօսքերը խօսեցաւ.

Այդ ճառը ամփոփելէ առաջ, անմիջապէս ըսենք որ Կրիտոփուլոսի Սուլթանին բերանը դրած այդ խօսքերը իրենց անկեղծութեան մէջ ճշմարտութեան մեծ շունչ մը ունին եւ վայրկեանին հանդիսաւոր պարագաները կը պարզեն ճշգրտօրէն: Սուլթանը տուած էր իր գերագոյն որոշումը: Հիմա պէտք էր հետեւաբար որ իր հաւատարիմ տեղակալներուն բացատրէր իր յատակագիծը եւ այդ յատակագիծէն յառաջ գալիք հրամանները, եւ մանաւանդ՝ բոցավառ խօսքերով անոնց առջեւ թուէր բոլոր այն պատճառները, որոնց համար պէտք էր կռուիլ ամենախոլ քաջութեամբ եւ յանդգնութեամբ:

(Շար.)

Ո՞վ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի նոր վարչապետը

Հանրապետութեան Նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ երէկ եւս շարունակեց իր խորհրդակցու – թիւնները զանազան կուսակցութեանց ներկայա – ցուցիչներուն հետ, որոնք իր մօտը հրաւիրուե – ցան այբուբենական կարգով եւ ոչ թէ երեսփոխան-ներու համրանքի առաջնութեամբ, ինչ որ սովո – րութիւն էր մինչեւ հիմա: Եւ, կուսակցապետնե – րու տեղ, հրաւիրեց խորհրդարանական խմբակ – ցութեանց պետերը: Այս կարգադրութիւնով — կ՚ըսեն թերթերը — Պ. Վ. Օրիոլ ուզած է խուսա-փիլ առաջնութիւն տալէ R. P. F.ին եւ տեսնուիլ անոր պետին՝ զօր. տը Կոլի հետ, որ երեսփոխան մը չէ :

Բոլոր կուսակցական ներկայացուցիչներուն կարծիքները իմանալէ վերջ, նախագահ Օրիոլ, ամէնէն ուշը այսօր պիտի նշանակէ նոր վարչա – պետը: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, որ դահլիճի կազմութեան հոգը պիտի վստահուի նա-խորդ ելմտական նախարար Պ. Փէշին: Կը խօս – ուին նաեւ Պ. Պ. Ռ. Մայէրի եւ Փլէվէնի անուն – ները :

╳ Ազգ. ժողովի Դչ. օրուան նիստին ընտրուե-ցան 6 փոխ – Նախագահները: Վիճաբանութեանց ընթացքին աղմուկ բարձրացաւ, երբ R. P. F.ի ե – րեսփոխան Պ. Նօշէ, ժողովրդական երեսփոխան Պ. Մանթօնի երեսն ի վեր պոռաց.— «Ճէզուիթ, Թարթիւֆ, խոհարար» ...

ՍԹԱԼԻՆ ՀԻՒԱ՞ՆԴ Է ՆՈՐԷՆ

Անգլիոյ համայնավար շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ Սթալինի առողջական վի-ճակին մասին: Այս մտահոգութիւնը մեծ մասամբ արդիւնք է այն իրողութեան, որ Մոսկուայի հն-դիկ դեսպանը, քանի մը ամիս առաջ ժամադրու – թիւն մը ուզած է Սթալինէն, բայց մինչեւ այսօր չէ կրցած տեսնուիլ անոր հետ: Նմանապէս, հա – կառակ սովորութեան, Յունիսի վերջերը Սթալին անձամբ չէ յանձնած «Համաշխարհային հաշտու – թեան պատուանշանը» Տոքթ. Հ. Ճօնսընին, որ պարգեւատրուելէ վերջ Մոսկուա գացած էր զայն ստանալու համար: Եւ վերջապէս, անգլիացի հա-մայնավար վարիչներէն մէկը, որուն անունը չի յայտնուիր, Մոսկուայէն վերադարձին ըսած է, որ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ իր բնակու – թեան ընթացքին չէ յաջողած ունկնդրութիւն մը ձեռք ձգել Սթալինէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՈՒ կողմէ Աղեքսանդրիոյ ռմ-բակոծման 69րդ տարեդարձին առթիւ, հազոր – դակցութիւնները 15 վայրկեան կանգ առին Գահի-րէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ի յիշատակ ռմբակոծ-ման զոհերուն: Ցոյցերը խաղաղ ... էին :

ԻՍՐԱՅԷԼ 70.000 Հրեաներ պիտի փոխադրէ Պարսկաստանէն օդի ճամբով: Երուսաղէմի պարս-կական դեսպանատունը փակուած ըլլալով, Իսրա-յէլ կ՚ուզէ փութացնել այս փոխադրութիւնը :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԻՆ առթիւ Գերմանիոյ ֆրան – սական մարզպանը Պ. Ֆրանսուա Փոնսէ ներում շնորհած է Ֆրանսական դատարաններու կողմէ բանտարկուած բազմաթիւ Գերմանացիներու: Թե-թեւցուցած է նաեւ ուրիշներու պատիժները :

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալ-ֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ամ – բողջ օրը Deauvilleի ծովեզերքը :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, կամ հեռաձայնել Ս. Անդրէասեանի Ent. 29.85 եւ կրնան մանրամասնութեանց տեղեկանալ :

Օթօքարը կը մեկնի ժամը 5.30ին Bld. Carnotէն, Ալֆորվիլ, իսկ Փարիզ կը հանդիպի Pl. République ժամը 6ին :

Claire Comte

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մաս-նաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,

17, Boulevard des Capucines, Paris (Քափէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. OPE. 80.34

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մար-զահանդէսը այս կիրակի, ժամը 9—21, Patronage Olierի մեծ դաշտին վրայ, 11, rue d'Arcueil, Mont - rouge, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակ – ցին Ն. Սերունդի երգչախումբը: Երգ՝ Օր. ներ Ա. Քէօսէեան եւ Ա. Գավէզեան, Թառիստ Գարեգին եւ Բենօ: Կ՚արտասանէ Պ. Շահան Սարեան եւ ու-րիշ անակնկալներ :

ԳՆԴԱԿԱԽԱՂ — Բաժակի մեծ մրցում— Հ. Մ. Մ. ի Ա. խումբը S. O. Versaillesի խումբին դէմ :

Առատ ուտելիք եւ խմիչք: Անձրեւի պարագա-յին պատսպարուած վայր :

Հաղորդ. միջոց.— Porte d'Orléansէն Թիւ 188 եւ 197 օթօպիւսներով, իջնել Vache Noire կայանը: Մասնաւոր autocarներ կը մեկնին Mairie d'Issyէն եւ Խրիմեան դպրոցին առջեւէն առտուն ժամը 9.30էն սկսեալ :

Մեծ դաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղի, այս կիրակի, ամբողջ օրը, Սէնթ Անտուէի օդասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին Կ. Խաչի Սանու – հիները եւ Նոր Սերունդի անդամները : Զուարթ անակնկալներ : Պիտի ներկայացուի՝

ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԺԱԿԱԼԸ

Մասնակցութեամբ Յակոբեաններու եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին:

Ճոխ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շավիլի մէջ, Յուլիս 29ին :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼՊԱՐԷԼԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Կազմակերպուած դպրոցի Հոգաբարձութեան կողմէ այս կիրակի ամբողջ օրը տեղւոյն «Vidal» օդասուն պարտէզին մէջ:

Փափաքողները կրնան իրենց ճաշերը բերել : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին Կրօն. Ընկերակ – ցութիւնը կը ծանուցանէ, թէ այս կիրակի կը պա-տարագէ ու կը քարոզէ կաթող.պատուիրակ Սրբ. ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ:

Յետաձգուած է

կամքէ անկախ պատճառներով, Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի, Տէսինի մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մաքրուհի Յովհաննէսեան իր ամուսնոյն մահուան քառա – սունքին առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարէ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտ – նուիլ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համա – Զարսանճագի Հայր. Միութեան Լիո-նի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի պիտի ու-նենայ Օգոստ. 12ին, Տէսին, Պարոն Նազարի ար-ճարանին ետեւի պարտէզը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ եւ արեւելեան ու եւրոպական պարեր: Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայ – տագրով, տեղւոյն վրայ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան Մար-սէյլի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ 22 Յուլիս, Սէնթ Անտրէի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Հայրենի պարեր, եր-գեր, արտասանութիւններ, գաւէշտ, Մշոյ Ս. Կարապետի ուխտագնացութեան վերյիշումներով:

ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԱԶԴ

Սէնի եւ Սէն ե Ուազի մեր բաժանորդներուն ղրկուած են իրենց հաշիւները: Ջերմապէս՝ կը խնդրենք իրենցմէ, ինչպէս նաեւ մեր բոլոր միւս բաժանորդներէն անյապաղ վճարել իրենց բաժնե-գինները, դիւրացնելու համար վարչութեան գոր-ծը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սեւակ խումբի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 7ին, ընկեր Վահէի բնակա – րանը :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներ-կայանալ անդամատետրով :

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Պրազիլիայէն Պ. Մ. Պօյաճեան 3600 Ֆր. կը նուիրէ թերթիս տարածման ֆոնտին, խմբագրա – տուն այցելութեան առթիւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Պ. Ա. Աչճեանի կողմէ GALERIE CHIRVANի մէջ, 10 rue de Miromesnil, Paris (8): 13 Յուլիսին :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ: Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու ե – րեք կառքի համար:

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր : Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայման – ներ :

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.): Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Փոն տը Շէրիւի Սթանոզի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը այս կիրակի Պ. Կուհայի, Սինէ-մա Վարիէթէի ետեւի գեղեցիկ ծառաստաններուն մէջ: Գեղարուեստական բաժին եւ առատ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է: Անձրեւի պարագային պիտի յե-տաձգուի յաջորդ կիրակի օրուան :

ՄԻԱՅՆ ԵՕԹԸ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ Երգարանէն (640 մեծ էջեր): Օգտուեցէք այս վեր-ջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ 1500 ֆրանք :

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)

Réparations . Lustrage , Garde

Manteaux sur mesure, Transformations

R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ՚ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ըն-թացքին :

Գ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՄԻԱԿ ՀԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

5, Place d'Alma (1 Ave. George V.) Հեռաձայն ELY. 57-11

Autobus 92, 63, 72, 80, 42 Métro Alma

Ռուսական – արեւելեան ընտիր խոհանոց ՆԱԽԱՃԱՇԵՐ ԵՒ ՃԱՇԵՐ

(Կարելի է տուներն ալ ապսպրել ըստ ցանկութեան)

Ընդարձակ զով թէրաս . Սրահ՝ հացկերոյթներու եւ ընկերական ճաշերու համար

Իրիկունները՝ ՑԻԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ղեկավարութեամբ GREGOR NAZOի

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 14 JUILLET 1951 Շաբաթ 14 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6508-Նոր շրջան թիւ 1919

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14

1789 Յուլիս 14ին Փարիզցիները յարձակեցան Էնվալիտի զինարանին վրայ: Կողոպուտի ենթարկեցին բոլոր զէնքերը, նոյնիսկ թնդանօթները : Իրենց միացան քանի մը հարիւր զինեալ պետական պահակներ :

Այս ձեւով սպառազինուած եւ զօրացած՝ անոնք շիտակ քալեցին Պասթիյլի ամրոցին վրայ, զոր քանի մը ժամուան պայքարումէ եւ բուռն կռիւներէ վերջ գրաւեցին :

Ահա՛ 162 տարի առաջ տեղի ունեցած այս դէպքին տարեդարձն է, որ այսօր դարձեալ կը տօնուի Ֆրանսայի մէջ, իբրեւ Ազգային Տօն, խրախճանքներով եւ փողոցներու մէջ մինչեւ լոյս տեւող պարերով :

Գրաւման ատեն Պասթիյլի մէջ բանտարկուած էին միայն եօթը հոգի, որոնց երկուքը՝ խենդեր : Անոնց ազատագրումը չէր կարեւորը :

Պասթիյլը կը խորհրդանշէր բռնապետութիւնը: Թագաւորները իրենց քմահաճոյքին համար անոր նկուղներուն մէջ կը բանտարկէին իրենց ուզած մարդիկը, առանց դատ–դատաստանի :

Պասթիյլի առումը մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ մայրաքաղաքին մէջ, որուն բնակիչները յեղափոխական սրբազան կրակով ոգեւորուած, վճռած էին հիմնայատակ քանդել բռնակալական վարչաձեւը, որ տզրուկի մը պէս կը քամէր ժողովուրդին արիւնը :

Յեղափոխութեան կրակը փոխանցուեցաւ գաւառները, ու յետագային նաեւ Ֆրանսայի սահմաններէն անդին օտար երկիրներ, բոլոր այն վայրերը՝ ուր կային բռնակալներ եւ կեղեքուած, անիրաւուած ժողովուրդներ :

1789ի Ֆրանսան ունէր 24—25 միլիոն բնակչութիւն: Երկու առանձնաշնորհեալ դասակարգեր, կրօնականները (շուրջ 130.000 հոգի) եւ ազնուականները (3—400.000 հոգի) կը շահագործէին եւ կը կեղեքէին ամբողջ ժողովուրդը, որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէին գիւղացիները (20 միլիոն): Արհեստաւորները աւելի պզտիկ թիւ մը կը կազմէին, մօտաւորապէս 2ուկէս միլիոն: Բանուորները կ'աշխատէին օրական 16 ժամ եւ շատ գէշ վարձատրուած էին :

Թագաւորը շրջապատուած էր պալատականներով, որոնց թիւը կը հասնէր 18.000ի: Այս պորտաբոյծները մեծ ռոճիկներ կը ստանային, ալէլուիա կը կարդային եւ երկաթեայ վարագոյր մը կը կազմէին Թագաւորին եւ ազգին միջեւ:

Ժողովուրդը ծանր տուրքերու տակ կը ճզմուէր եւ զուրկ էր մարդկային տարրական ազատութիւններէ :

ԺԸ. դարուն Մոնթեսքիէօ, Ժան Ժաք Ռուսօ, Վոլթէր, Տիտրօ, տ'Ալամպէր եւ այլ ազատամիտ գրողներ ու փիլիսոփաներ յեղափոխութեան սերմնացաններն էին եղած :

Անոնց քարոզած գաղափարները հասունցան եւ 1789ին յանկարծ պոռթկացին, երբ Թագաւորը որոշեց ժողովի հրաւիրել ազգին ներկայացուցիչները, որոնք 1614էն ի վեր չէին գումարուած :

Օգոստոս 4ի գիշերը ընդհանուր ժողովը քուէարկեց բոլոր առանձնաշնորհներու ջնջումը (աւատապետական տուրքեր, տասանորդ, ազնուականութեան տիտղոսներ եւայլն):

Օգոստոս 20—28 քուէարկուեցաւ «մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքներու յայտարարութիւնը» 17 յօդուածէ բաղկացեալ, որ ցարդ հիմը կը կազմէ ժողովրդավար վարչաձեւերու:

Նոյն օրերուն հռչակուած «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն եւ Եղբայրութիւն» եռեակ նշանաբանները դեռ մինչեւ այսօր կը զարդարեն այս երկրի բոլոր պաշտօնատուներու ճակատները :

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը հիմը դնելով ընկերային նոր կարգուսարքի մը, օրինակ հանդիսացաւ ամբողջ աշխարհի : Պալքանի քրիստոնեաներն ալ Օսմանեան բռնակալ լուծէն ազատագրուելու համար անկէ կը ստանային իրենց ներշնչումը :

Եւ սակայն Փարիզի Պասթիյլին կործանումէն 162 տարի վերջ, 20րդ դարու երկրորդ կիսուն, դեռ կան քանդուելիք բազմաթիւ Պասթիյլներ :

Հարիւրաւոր միլիոններով մարդիկ կ'ապրին տակաւին ճիշդ այն վիճակին մէջ, որ 1789ին Փարիզցիները մղած էր ըմբոստանալու :

Այս տարուան Յուլիս 14ը

Մեր Հանրապետութեան նման վաղեմի, մեր Ազատութեան նման հպարտ աւանդութիւն մը :

Ու այս Թուականը, զոր ամէն տարի կը պանծացնենք իր ցնծուն աւանդութիւններով, իր ժողովրդական պարահանդէսներով, իր ջահագնացութիւններով ու հրախաղերով, միշտ սիրելի է բոլոր Ֆրանսացիներուն, ինչ քաղաքական համոզում որ ալ ունեցած ըլլան անոնք :

1914էն առաջ տօնուած Յուլիս 14,— երբ պճնասէր մակուկավարներն ու երկար շրջազգեստներով մանկամարդ դերձակուհիները կը պտտէին վենետիկեան լամբերու տակ ...

Կապոյտ հորիզոններու Յուլիս 14,— երբ յաղթելու յոյսը կ'ուռեցնէր սիրտերը, մինչ Ֆրանսայի բախտը կը խաղցուէր Սոմի խրամատներուն մէջ :

Երկու պատերազմներու միջանկեալ տարիներու անհոգ Յուլիս 14,— զոր տակաւին չէր մթագներ բռնութեան եղերական ստուերը :

Գրաւման շրջանի ցաւագին Յուլիս 14,— որ ամէն տարի աւելի յաղթական կը վերածնէր բռնակալի մոյկերուն տակէն եւ որ մեզի կը բերէր յոյսի նոր պատգամ մը ...

Ու 1951ի այս Յուլիս 14ը պիտի ըլլայ միւսներուն պէս,— եռագոյն, զուարթ ու հոյակապ, վասնզի ատիկա տօնն է Ֆրանսայի մը, որ չուզեր մեռնիլ եւ ազատութեան մը, որ չուզեր տեղի տալ:

Թերեւս ուրիշ տարիներէ շատ աւելի խանդավառ ու ջերմիկ պիտի ըլլայ այս տարուանը, որովհետեւ հեռուէն նոր սպառնալիքներ կը ցցեն իրենց գլուխը այս Ազատութեան ու Խաղաղութեան դէմ, զոր Ֆրանսացիները կ'ուզեն պահպանել իրենց բովանդակ ուժով :

Եւ որովհետեւ, Ֆրանսացիները անգամ մըն ալ պիտի պարեն բոլոր փողոցներու մէջ, Ֆրանսայի բոլոր հրապարակներուն վրայ, որովհետեւ անգամ մըն ալ պիտի ոգեկոչեն սուրբ յիշատակը ամէն անոնց, որոնք մեռան որպէսզի ապրի մեր Հանրապետութիւնը :

Պիտի վերարծարծուի նորէն մեր յոյսը, պիտի ամրապնդուի անգամ մըն ալ մեր հաւատքը ազատութեան հանդէպ, զոր այնքան սուղ ձեռք ձգեցինք հարիւր վաթսուն եւ երկու տարիներ առաջ ու պահպանեցինք մինչեւ այսօր :

ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԿԸ ՊՆԴԵՆ ԹԷ ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶ ՄԵՌԱԾ Է

Համայնավար Թերթերէն « Սը Սուար » կը հերքէ այն լուրը, թէ Պ. Մորիս Թորէզ մեռած է Մոսկուայի մէջ: Եւ այս առթիւ կը հրատարակէ Պ. Թորէզի եւ իր զաւակներուն մէկ լուսանկարը, որ քաշուած էր դեռ անցեալ շաբթու: Այսուհանդերձ, «Ռոյթէր» հեռագրական գործակալութիւնը, Ստոքհոլմէն տրուած նոր մէկ հեռագրով եւ վերապահութեամբ կը տեղեկացնէ, թէ Պ. Թորէզ մեռած է Մոսկուայի մէջ, վիրաբուժական գործողութեան մը հետեւանքով եւ լուրը գաղտնի կը պահուի, թոյլ տալու համար Մոսկուայի եւ Փարիզի համայնավար կուսակցութեանց, որպէսզի պատրաստեն պաշտօնական յայտարարութիւն մը եւ յուղարկաւորութեան կարգադրութիւնները ընեն: Համայնավար մամուլի սպասարկութեան վարիչը, Պ. Ֆ. Պոնթէ պատասխանած է «Ռոյթէր»ին, ըսելով որ «անկարելի է այս բոլորը» :

ԱԶԳ. ՏՕՆԻՆ առթիւ այս իրիկուն եւ վաղը, մինչեւ առտուան ժամերը, պարեր ու խրախճանքներ տեղի պիտի ունենան մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ եւ հրապարակներու վրայ: Այս պատճառով, շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն վերջ օթօպիւսները պիտի չբանին :

Աշխարհի մէկ հինգերորդ մասին մէջ առանձնաշնորհեալ նոր դասակարգ մը կ'ապրի ճոխութեան եւ շուայտութեան մէջ, մինչ բուն ժողովուրդը կ'աշխատի ստրուկի պէս (ստախանովեա՛ն), կէս - կուշտ, կէս - անօթի, զուրկ մարդկային ամենատարրական իրաւունքներէ եւ ազատութիւններէ :

Նոր «Յուլիս 14»ներ պէտք են դեռ՝ մարդկութիւնը վերջնապէս ազատագրելու համար :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Զինադադարի ժողովը ընդմիջուեցաւ առժամապէս

ՎԷՃ ՕՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հաղորդեր էինք, թէ միջադէպ մը ծագած է Քաէսոնկի մօտերը եւ սահմանապահ չինեւքորէացի զինուորները մերժած են արտօնել դաշնակից պատուիրակութեան կից զինուորներու մուտքը Քաէսոնկ: Ծովակալ Ճոյի բողոքին վրայ, հաւանած են թոյլատրել զինուորներու անցքը, բայց արգիլած են օրագրողներուն շարունակել իրենց ճամբորդութիւնը :

Այս միջադէպը, յետագային, աւելի լայն համեմատութիւններ առած է եւ այս անգամ, զօր. Րիճուէյն է որ բողոքած է օրագրողներու անցքին ու ներկայութեան համար դրուած արգելքին դէմ: Չինեւքորէացիները յամառած ըլլալով, իրենց կարգադրութեան մէջ, դաշնակից պատուիրակութեան նախագահը վերադարձած է Մունզան եւ հետեւաբար, հինգշաբթի օր չեն շարունակուած զինադադարի յանձնախումբին աշխատանքները :

Ինչպէս ծանօթ է, ժողովի առաջին օրերուն, զօր. Րիճուէյ չէր թոյլատրած դաշնակից օրագրողներուն ներկայ գտնուիլ ժողովին: Աւելի վերջը սակայն հաւանած էր արտօնել անոնց ներկայութիւնը Քաէսոնկի մէջ, պայմանով որ ժողովատրահէն ներս չմտնեն: Այս կարգադրութեան վրայ, հիւս. քորէացի զօր. Նամ Իլ ըսած էր, որ պէտք է իր գերադաս իշխանութեանց կարծիքը առնէ: Իսկ այդ կարծիքը եղած էր բացասական եւ քորէացի զօրավարը պատասխանած էր, թէ բանակցութեանց այս շրջանին, օրագրողներու ներկայութիւնը անբաղձալի է :

Զօր. Րիճուէյ պատասխանած էր, թէ անհրաժեշտ կը գտնէ դաշնակից օրագրողներու ներկայութիւնը այսքան կարեւոր ժողովի մը մէջ, որ կը հետաքրքրէ ամբողջ աշխարհը, հետեւաբար, Յուլիս 12էն սկսեալ, 20 օրագրողներ, դաշնակից պատուիրակութեան անբաժանելի մասը պիտի կազմեն: Այնպէս որ Յուլիս 12ին, կարաւանին պիտի միանայ օրագրողներու խումբը եւ եթէ դարձեալ արգիլուի անոնց անցքը, այն ատեն պիտի ընդհատուին բանակցութիւնները: Արդարեւ, չինեւքորէական հրամանատարութիւնը պնդած ըլլալով իր մերժման վրայ, հինգշաբթի օր ընդհատուեցան բանակցութիւնները եւ ժողովը չգումարուեցաւ :

Երէկ առտուան նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն, զօր. Րիճուէյ նոր պահանջներ պարունակող ծանուցագիր մը յղեց չինեւքորէական հրամանատարութեան: Այս ծանուցագրով կը պահանջէ նախ փոխել ժողովի վայրը եւ համաձայն է մինչեւ իսկ, որ նոր վայրը նշանակուի Քաէսոնկ քաղաքին մէջ: Կը պահանջէ վերցնել ամէն կարգի հսկողութիւն եւ զինուորական հակակշիռ չէզոք հռչակուած բանակցութեանց շրջանակին մէջ: Կը յայտնէ թէ այսուհետեւ դաշնակից պատուիրակութիւնը պիտի բաղկանայ 150 հոգիէ եւ պատուիրակութեան մաս պիտի կազմեն նաեւ օրագրողները, որոնց ինքնութիւնը ճշդելու իրաւունք պիտի չունենան Չինեւքորէացիները, եւն.: Մինչեւ որ այս մասին դրական պատասխան մը չստացուի, անկարելի պիտի ըլլայ բանակցութեանց շարունակութիւնը :

Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրին նախագիծը

Ուաշինկթընի մէջ հրատարակուեցաւ Ճափոնի դաշնագրին նախագիծը եւ հրատարակուելէն առաջ հաղորդուեցաւ բոլոր շահագրգռուած պետութեանց, որոնց կարգին եւ Մեծն Բրիտանիոյ ու Խ. Միութեան: Այս վերջինները, մինչեւ Յուլիս 20 պէտք է իրենց դիտողութիւնները ներկայացնեն նախագծի մասին, որ յետոյ պիտի քննուի եւ ստորագրուի Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, Սեպտեմբերի սկիզբները :

Նախագծի յառաջաբանը կ'ընդունի ճափոնական գերիշխանութեան վերահաստատումը եւ բարեկամական ու առեւտրական յարաբերութեանց ամրապնդումը Ճափոնի եւ դաշնադիր պետութեանց միջեւ: Ճափոն պիտի կրնայ թեկնածու ներկայանալ ՄԱԿի անդամակցութեան: Պատերազմական վիճակը Ճափոնի հետ կը դադրի դաշնագիրը ի զօրու եղած օրէն սկսեալ: Ճափոն կը ճանչնայ Քորէայի անկախութիւնը եւ կը հրաժարի իր իրաւունքներէն Ֆորմոզայի, Քուրիլեան կղզիներու եւ Սախալինի մէկ մասին վրայ, որ 1905էն ի վեր Ճափոնի ձեռքը կը գտնուէր: Կը ստանայ սեփական եւ հաւաքական ինքնապաշտպանութեան բոլոր իրաւունքները եւ կրնայ մասնակցիլ հաւաքական պաշտպանութեան դաշինքներուն: Դաշնակից գրաւման բանակները պիտի հեռանան Ճափոնէն, դաշնագրի գործադրութենէն 90 օր վերջ: Օտար ուժեր կրնան ատկէ վերջն ալ մնալ Ճափոնի մէջ, այս վերջինի համաձայնութեամբ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻՆ ՁԱՅՆԸ

Ա.

Ահաւոր բան մըն է ան ոմանց մէջ: Կը նմանի մեր հէքեաթին թռչունին որ միս եւ արիւն կ'ուզէր մոլորած, չարբերու խաւար աշխարհին մէջ ինկած մարդէն՝ դէպի լոյս տանելու համար զայն: Եւ իր միսն ու արիւնը տուողը, որ լոյսը կը զգայ իր ոսկորներէն ներս թափանցող արջասպի մը պէս, կ'այրի, կը խորհի յաճախ թէ աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար եթէ մնար իր ներքին խաւարին մէջ, ապրէր բոլորին պէս:

Տեսնելով գաղափարներուն թշուառութիւնը, թշուառները որ կը շահագործեն զանոնք, ըմբռնելով ոչնչութիւնը՝ կեանքին, յիշելով իր զոհաբերումներն ու զրկանքները, զղջալով, հասնելով այն եզրակացութեան թէ կեանքէն աւելի թանկագին բան չկայ, վերէն նայողը կ'ունենայ մերթ իջնելու այդ կարօտը: Խաղաղութիւն կ'ուզէ: Պառկիլ ծառի մը տակ, չմտածել, չզգալ այլեւս ...

Կ'ուզէ իջնել եւ չի կրնար: Խառնուածքի հարց է: Չի կրնար աւելի վեր նայիլ նաեւ: Կ'իյնայ ներքին վէճի մէջ: Կ'արիւնի: Արհամարհելու պէտքը կը զգայ երբ վար կը նայի: Ինչ թշուառութիւն: Շատեր կ'ապրին անփութութեամբ, անզգայութեամբ, նենգութեամբ եւ եսասիրութեամբ: Ամէն ոք կ'ապրի իր հաշւոյն: Մարդիկ կը մօտենան իրարու եւ կը փախին իրարմէ: Կ'ուզեն բանալ իրենց սրտերը եւ կը վախնան: Կեղծիքով միայն կրնան իրարու քով գալ եւ իրար տանիլ: Կ'ապրին ինքնալքումով, իրար կապկելով, իրարմէ վեր գալու մարմաջով, նախանձով, մաղձով: Վարի խաւերէն մինչեւ վերի պատկառելի ներկայացուցիչները՝ գիտութեանց, արուեստի եւ քաղաքականութեան: Ինչ խեղճութիւն:

Բայց նայողը գիտէ թէ չարչարանք մը կայ, կրակ մը կայ այդ բոլորին ետին: Եւ անփութութեամբ, միայն, անտարբերութեամբ կարելի է ապրիլ: Շատեր հաւատք չունին այլեւս, մահէն անդին եղած խոստումներուն, ոչ ալ գեղեցիկ խօսքերուն՝ որ կ'ըլլան միշտ այս աշխարհի վրայ: Յուսահատութեամբ է որ կը ժպտին ու տէր են գիտակցութեան մը՝ որ կ'արդարանայ: Կեանքէն աւելի թանկագին բան չկայ: Յագեցում կուտան իրենց բոլոր տենչերուն: Իրար ճզմելով կը քալեն:

Կ'արդարանայ կեղծիքը: Անով կը դառնայ աշխարհը: Կատարեալ անկեղծութիւն չկայ անկեղծին մէջ իսկ: Ու կեղծիքներ կան որ աւելի բարի եւ գեղեցիկ են: Կ'արդարանայ ինքնութեան պակասը: Ո՞վ կրցած է հասնիլ անոր: Ո՞վ կրցած է ճանչնալ ինքզինք եւ շուրջինները կատարելապէս:

Շատեր ստիպուած են սորկանալ, սողալ, ապրիլ ապրելու համար միայն, հպատակելով վերէն եկած հրամաններու եւ օրինակներու, թունաւորուած վերէն տրուած լոյսերէն, վախնալով վերէն եկած սպառնալիքներէն, բանտէն, աքսորէն, դնդակէն: Շատեր, կուրցած այդ լոյսէն, կը նային ու չեն տեսներ, կ'ատեն, կը սպաննեն աշխարհը յեղաշրջելու, մարդկութեան երջանկութիւն եւ ազատութիւն տալու համոզումով: Զոհեր ու խաբուածներ են շատեր:

Քսան դարերէ վերջ, քաղաքակրթութիւնը՝ այլասերուած, փտած՝ վհատութիւն կուտայ վերէն նայողին, որ աւելորդ կը գտնէ ամէն խօսանք, կ'ուզէ անտարբեր ու հանդիստ ապրիլ: Կ'ուզէ եւ չի կրնար: Կ'արիւնի միշտ:

✕

Այս է Le Prométhée mal enchaînéն: Զարմանալի նմանութիւն մը կայ այս գրքոյկին եւ մեր հէքեաթին միջեւ: Հոս լոյսին գողութեան համար շղթայուած, անգղին յանձնուած Պրոմեթեւսը հաճոյքով, գուրգուրանքով է որ կը տրամադրէ իր լեարդը արծիւին (Ա. Ժիտ, հեղինակը, կը պնդէ թէ արծիւ մըն էր եւ ոչ թէ անգղ) որպէսզի զօրանայ եւ գեղեցկանայ ան: Եւ երբ ան կը զօրանայ ու կը գեղեցկանայ, կը բարձրացնէ զինք եւ կը սաւառնի աշխարհի վրայ, Պրոմեթեւս դառնութեամբ կը նայի անոր, այսինքն գիտակցութեան եւ խղճմտութեան՝ որոնց դէմ մէկ բառ ունի ֆրանսական լեզուն՝ conscience: Կ'ուզէ ձերբազատուիլ անկէ: Ինչ ընել, ծախե՞լ զայն, խեղդե՞լ թէ ընտանեցնել զայն... կուտայ վերջապէս որոշում մը: Կը մորթէ եւ կ'ուտէ իր արծիւը:

Ա. Ժիտ, իր եզրակացութիւնով, կը հեռանայ մեր հէքեաթէն՝ որուն համաձայն, այս գրքոյկը ճանչնալէն առաջ, «Հրահաւ»ս կը թռչէր անջրպետն ի վեր, ու մարդը, անոր վրայ հեծած՝ կը շարունակէր իր միսն ու արիւնը տալ: Կը խորհիմ թէ մերը աւելի համապատասխան է իրականութեան: Պրոմէթեւս իսկ կը շարունակէ իր միսն ու արիւնը տալ՝ ուտելէ վերջ իր արծիւը: Խառնուածքներ կան որ չեն կրնար հրաժարիլ իրենց գիտակցութենէն եւ խղճմտութենէն:

Այսպէս է որ Ա. Ժիտ, հասնելով հանդերձ փողոցի մարդոց եզրակացութեան, կը տարբերի անոնցմէ՝ անզգայէն կամ անզգայացածէն, սովորական եսասէրէն ու հաճոյասէրէն, բարոյազուրկէն եւ կամակորէն: Ան կը մտնէ աւելի մեծ խեղճութիւն մը, աւելի մեծ խռովք մը՝ երբ ինքզինք կը յայտարարէ խաղաղութեան եւ անտարբերութեան հասած: Կը շարունակուի կռիւը:

Որովհետեւ խղճմտութիւնն ու գիտակցութիւնը կը հալածեն խղճմտութիւն եւ գիտակցութիւն: Բարի եւ վնասակար են երկուքն ալ: Խղճմտութիւններ կան որոնց համար կը զղջանք տարիներ վերջ երբ կը տեսնենք անոնց չար արդիւնքը: Կը խորհինք թէ անդթութեամբ՝ պիտի հասնէինք որոշ բանի մը, աւելի բարի, քաջ եւ ազնիւ պիտի երեւայինք: Գիտակցութիւնն ու խղճմտութիւնը երկնատուր եւ բնական շնորհներ կը թուին ըլլալ եւ ստացական են, յարաբերական, կասկածելի հիմերու վրայ դրուած: Չկան հաւասարապէս բոլոր հոգիներուն մէջ: Ցանկալի են եւ անբաղձալի: Բայց երբ անոնք կ'այրեն եւ մոխիրի կը վերածեն մեզ, մեր մոխիրներէն վեր կը բերեն նաեւ մեզ՝ սրբազան բոցի մը պէս: Կարեկցութիւն եւ հպարտութիւն կը տեսնենք Պրոմեթեւսի մէջ:

✕

Ա. Ժիտ անկեղծ կ'ուզէր ըլլալ եւ ճշմարտութիւնը ըսել միայն: Ըսաւ, չըլլալու համար վատ: Մեր դարուն մեծագոյն գրողներէն մէկն էր: Մարդիկ ջանացին եւ կը ջանան սեւցնել զինք, ըսելով թէ անկեղծութիւնը շահագործող նենգամիտ մըն էր, «vieux dégoûtant» մը, անգամ մը, հայրենադաւ մը, որ խղճի հանդարտութեամբ՝ դաշնակին առջեւ՝ Շոփէն կը նուագէր երբ գրաւող բանակին քայլերգը կը լսուէր Փարիզի փողոցներուն մէջ: Կը դատապարտեն զինք իբրեւ երիտասարդութիւնը խաթարող հեղինակ, անբարոյական ու défaitiste:

Անշուշտ, ինքնութեան եւ ճշմարտութեան շատ բծախնդիր Ժիտը գրած էր կարգ մը բաներ զորս պէտք չէր գրեր: Նախընտրելի էր հաշտուիլ ցեխն ու ախտերը ծածկելու կեղծիքին, յանուն գեղեցկութեան եւ բարութեան որոնց կը ձգտին մարդիկ: Բայց այդ գրութիւններուն համար չէ որ հալածուած է առհասարակ, կ'ըսէ յօդուածագիր մը, ոչ ալ քրիստոնէութեան դէմ բռնած յամառ դիրքին համար, այլ որովհետեւ իր հիասթափութիւնը յայտնեց Մոսկուայէն վերադառնալով:

Այսպէս կամ այնպէս, կը տեսնուի թէ Ժիտ ունեցաւ ամբողջ աշխարհը իր դէմ: Իր մասին եղած թեր ու դէմ կարծիքները չեն որ կը հետաքրքրեն զիս: Մեծ է ան՝ հակառակ այդ բոլորին: Կարեւորը այն է թէ անկեղծութեան եւ ինքնութեան սիրահար այս մարդը, ապրելու համար խաղաղ, քալելու համար մինչեւ իր բնական մահը, պէտք տեսաւ մեռցնել իր գիտակցութիւնն ու խղճմտութիւնը: Այս որոշումին պատմութիւնն է Le Promethée mal enchaînéն:

Հիասթափ էր անշուշտ մարդերէն, գաղափարներէն, ինքզինքէն, նաեւ եւ իր գիրքերէն: Ահաւոր բան մըն է նման մեծութեան մը հասնիլը:

Եղերական գրքոյկ մը՝ Faustին նման:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ե.— ՍԻՐԵՐԳԱԿԸ

Նկատա՞ծ էք հրաշքը, պարտէզը վարդենի մը ունիք, երեկոյեան թուփը ջրելու պահուն ճիւղին վրայ հազիւ նշմարելի կոկոն մը· բայց յաջորդ առաւօտ, կանուխ, երբ վերստին կ'իջնէք պարտէզ, զարմանքով կը տեսնէք թէ հրաշագեղ վարդ մըն է բուսեր: Դուրեանի փթթումը մեր քերթողական գրականութեան մէջ այդ հրաշք – վարդին կը նմանի: Մէկ անգամէն, պոռթկումով մը բացուեցաւ: Իր ամէնէն գեղեցիկ, խոր ներշնչումով գըրած բանաստեղծութիւնները արտադրեց մեռնելէն տարի մը առաջ, 1871 թուականին: Սկսաւ գրել դպրոցական գրասեղաններուն առջեւ, երբ հազիւ տասնեւհինգ տարիքը թեւակոխած էր: Սկիզբը թատերական երկեր, յետոյ անցաւ բանաստեղծութեան: Իր ամբողջական գործը երբ նկատի կ'առնենք, անոր մէջ կը գտնենք նախ 49 քերթուածներ, 13 նամակներ եւ 7 թատերգութիւններ: Այս վերջիններէն ինծի հինգն են ծանօթ Ա.— Անկումն Արշակունի հարստութեան, Բ.— Աւերումն Անի մայրաքաղաքին, Գ.— Սեւ հողեր, Դ.— Արտաշէս Առաջին, Ե.— Վարդ եւ Շուշան: Մնացեալ երկու հատը, եթէ չեն կորսուած, ուրեմն ցարդ անտիպ կը մնան: Ատոնց խորագիրներն են՝ Ա.— Կործանումն Հռովմայ, Բ.— Տիգրան Երկրորդ:

Տարիներու ընթացքին հայ պարբերական մամուլի մէջ իմ կատարած պրպտումներուս ընթացքին չգտայ յիշեալ զոյգ թատերգութիւնները, ոչ մեր եւ ոչ ալ արեւելահայ թերթերուն մէջ:

Ներկայ հինգերորդ յօդուածով պիտի վերլուծենք Դուրեան սիրերգակը: Մեր այս յօդուածաշարքին ընթացքը կարենալ պահելու համար՝ ճշդորոշում մը: Դուրեանի թատերգութիւններով պիտի զբաղինք: Ատիկա յարմար պիտի գար պարբերաթերթի մը ծաւալին: Օրաթերթի մը համար այսքանն իսկ շեղում կը նկատենք: Նամակներուն պիտի նուիրենք մէկ յօդուած, պարզ սա պատճառով որ, սիրոյ տարփավառ դիրկընդխառնումներու պտուղ զաւակ մը այնքան բացատրիչը չէ երկու էակներու միջեւ փոխանակուած մտերմիկ սրտակցութեանց՝ որքան տարիներ ետքը դարակի մը անկիւնէն պատահմամբ դուրս եկող դեղնած նամակ մը: Նամակները առհասարակ անհատի մը ներքին անխարդախ ձայներն են: Դուրեանի նամակները սիրային չեն, բայց լոյս կը սփռեն, կը պայծառացնեն իր նկարագիրն ու ներքին մարդը: Միեւնոյն ատեն անկախ այն հանգամանքէն՝ որ այդ 13 նամակները փարթամ մանեակի մը կը նմանին: Լայնածաւալ սրահին մէջ նուագահանդէսի մը ընթացքին կնոջ մատանիէն շողարձակող ադամանդի փայլը ինչպէս որ կը լուսաւորէ խոր մթութիւնը, այդպէս ալ Դուրեանի նամակներուն մէջէն երբեմն տող մը եւ կամ նոյնիսկ բառ մը այդ շողարձակումը կը բացատրեն իր քերթողական գործը: Տեղ մը կ'ըսէ· «Կոյր մը չէ ձեզ դիմողն, որ աչերն բանաք, այլ մէկն է, որ ճակտին վրայ սեւ ամպ մ'ունի: Հիւղի մը հառաչն է այն· հոն ուր վառարանն ամայի է եւ սիրտը կը մխայ, հոն, ուր կեանքը կը լռէ եւ քնարը կը հեծկլտայ»: Ինչպէս ըսինք, այս արձակ գոհար էջերուն պիտի տանք յօդուած մը իր կարգին:

Այժմ գանք իր քերթուածներուն: Ըսինք, 49 հատ են, մեծ մասամբ սիրային, իսկ քանի մը հատն ալ ազգայնական բովանդակութեամբ: Նախ՝ 1.— Արտաքին պաճուճանք: Մեր օրերուն կարգ մը գրողներուն նման նկարագրի ոչ մէկ ցածութիւն եւ փոքրոգութիւն: Այս օր գիրքեր կան հրապարակի վրայ, որոնց առջին էջերը կը փայլին շողշողուն նախադասութիւններով, միտ բանին տրուած դրամին զովաբանութիւնն է, ստորնացնող տուողն ալ՝ առնողն ալ: Ներկայիս բանաստեղծութեանց վրայ նետուած ձօներն ալ գետափէն նետուած կարթերուն կը նմանին· խայծեր են՝ ակնկալութեանց: Դուրեան իր 49 քերթուածներուն մէջէն 3 հատը միայն Խրիմեան Հայրիկին նուիրած է: Բացառիկ պարագայ մըն է սակայն: Անշուշտ ոչ «Պատրիարք» Խրիմեանին, այլ Հայրիկ Խրիմեանին: Պաշտօնը չէ պատուի կանչուողը, այլ ազգակերտը· (մի մոռնաք իր ծայրայեղ թշուառութիւնը).—

Գլխիկը դըրած սըգաւոր սըքեմ,
Զըրթափիր ճակտէն դեռ ալիք վըսեմ,
Բայց դէմքին վրայ կանուխ են փըթած
Անցքի ու վշտի խորշոմներ միշտ բաց·
Միակ վարձք մ'ունի՛ այն է կոչել զինք՝
Խրիմեան Հայրիկ:

Դուրեան իր այս ազգայնական բանաստեղծութիւնները կը գրէր երբ 18 տարեկան էր, 1869 թուականին: Այն օրերուն մէջ ինք՝ երբ Գրիգոր Օտեան դուրեանական պաշտամունքով մը կ'ըսէր ակնարկելով Խրիմեան Հայրիկին թէ՝ «իր ցաւովը վարակուեցանք, հիւանդացանք մենք ալ»: Դուրեան սիրերգակը ներկայացնելէս ետք, յօդուած մըն ալ պիտի նուիրեմ իր ազգայնական կտորներուն: Իսկ իր «ձօն»ներն ալ վերստին նշխարներ են՝ իր սիրտ սկիհին վերեւ զետեղուած: Երկու հատ են ատոնք, մին՝ «Ամենասիրելւոյ Վարդան Լութֆեանին», իսկ միւսն ալ՝ «Նուէր յիշատակի առ Յ. Ճանփէսճեան»: Այսքան: Ուրիշ ոչ մէկ ձօն նուիրուած՝ հանրային դէմքերու:

Ներքին բովանդակութիւն, սիրային .— Ալֆրէտ տը Միւսէն «Եղերերգ» մը ունի· վերնագիր դրած է՝ Լիւսի: Աղջնակի մը հանդիպումն է· ցաւի աղջիկ՝ ինչպէս կը կոչէ Միւսէն: Տասնեւվեց տարեկան առաջին համբոյր ու քանի մը ամիս ետքը՝ մահ: Պարտէզին վայրի շագանակենիներուն եւ ուռիի մը ներքեւ կ'առնէր համբոյրը: Այս եղելութիւնը արձանագրուած մնաց Միւսէի շիրմին վրայ: Լիւսին մեկնակէտ մըն է ֆրանսացի քերթողին գործը վերլուծելու համար: Մատթէոս Զարիֆեան բանաստեղծութիւն մը ունի: Խորագիրն է՝ «Զըսի»: Մութը չիջած՝ աղջկան կ'ըսէ թէ այս սիրտովը չի կրնար զինք բոցավառել.— լուռ, կը խնդար:

Բայց ես իրեն չըսի՞, չըսի՞,
Իրիկուընէ, մութը չիջած,
Որ ցուրտ հովէն եթէ մսի՝
Այս հոգիովս, ցաւէն շիջած,
Չէի՛ կրնար հուր տալ, չըսի՞··· :

«Զըսի՞»ն մեկնակէտ մըն է Զարիֆեանի բանաստեղծութեան ամբողջ գործը վերլուծելու համար: Պետրոս Դուրեանն ալ իր «Սիրել» խորագրեալ բանաստեղծութեան մէջ կ'ըսէ .—

Ո՛հ, խուրձ մը վարս, եդեմ մը շունչ՝
Շրջազգեստ մը շրջեց իմ շուրջ:

Շրջազգեստին հրճումը մեկնակէտ մըն է Դուրեան սիրերգակը վերլուծելու համար:

Իր սիրային բանաստեղծութեանց ներքին courbeը, իր սիրոյ մայր երակը եթէ ուզենք ճշդորոշել, հոդ պիտի գտնենք նախ Տենչանքներ, այսինքն սիրել ու սիրուիլ: Տենչանքը շուտով կը ձեւափոխուի սիրոյ բուռն պոռթկումներու: Ասոր կը յաջորդեն դրժման արտայայտութիւններ, — Քնարդ է ցուրտ սիրտ եւ սէրըդ՝ ցաւ :

Յաջորդաբար ապրումներ՝ դառնութեամբ առլցուն : Դրժումը յուսահատութիւն կը բերէ եւ Դուրեանի բանաստեղծութեանց մէջ սրտակեղեք շեշտերով կը կարդանք իր յուսալքումը: Աստիճանաբար մահուան, անէանալու տրամադրութիւնը կը ծնի, ու վերջապէս կը յաջորդէ հոգեկան քայքայումն ու անկումը :

Այս կորագծումին կարկառները հաստատումի կրնան գալ բանաստեղծութեանց հատ հատ վերլուծումովը: Ընդհ. նկարագիր՝ դառնութիւն կայ, սեղմուած ամէն մէկ բառին ներքեւ: Ինք ուզեց «սիրել զեփիւռ՝ որ երկնքէն թռչի բեկբեկ», բայց շրջազգեստ մը եկաւ շրջեց ամէն բան: Հոգեկան այս déplantationը սքանչելի կերպով տուած է Կ. Հաուպտմանը իր « Ջրասոյզ Զանգ»ին մէջ: Ռաուտէնդըլայնը երբ կ՚անդրադառնայ թէ սկսեր է սիրել, աւելի ճիշդ սէրն է զինք պարուրեր ու ատոր արդիւնք սկսեր են արցունքներ իր աչերէն վար հոսիլ, կը սկսի զայրանալ: Դուրեանի մէջ նոյնպէս սէրը զայրոյթի եւ ըմբոստացման ելեւէջներ կը հագնի :

Սկսինք «Տենչանք»ի բանաստեղծութիւններէն: Երկու հատ են ատոնք Նէ եւ Թրքուհին:

« Համազգային »ի մօտ Դուրեանի մասին կատարած դասախօսութեանս օրը այս «Նէ»ն մտքերու փոխանակութեան դուռ բացաւ:

Ես կ՚ըսէի հոն՝ ու հոս ալ կը կրկնեմ: Թէ, երկու դիրերէ կազմուած «Նէ» դերանունը, աղջկան տեղը դրուած, առաջին անգամ Դուրեանի մօտ կը հանդիպէի՝ գրաւոր ձեւին տակ: Իրեն ժամանակակիցներէն Ալիշան, Թ. Թէրզեան, Խըրիմեան Հայրիկ, Մկրտ. Պէշիկթաշլեան, Խորէն Նարպէյ, Մկրտիչ Աճէմեան չեն գործածած զայն: Ինծի համար էականը բառ մը առաջին անգամ գործածողն է: Յովհ. Թումանեան առաջին անգամ ինք ըլլալով գործածեց էս, էդ, էն ցուցանունները: Է'ս սարերը, էն ծառերը, փոխանակ ըսելու այս սարերը, այն ծառերը: «էս»ը, «էդ»ը Թումանեանի գրչին հրապոյրներն են: Թող ուրիշներ կիրարկեն. կը դառնայ կեղծիք: Զարենցը գործածեց «Արեւահամ» բառը. «Արեւահամ բառն եմ սիրում»: Այժմ մէկ ուրիշը թող գործածէ «արեւահամ»ը, նոյնիսկ զայն խաթարելով. արեւալի, արեւածոր, ինչպէս որ կ՚ուզէք: Կեղծիք է եւ գործածողին միջակութիւնը կը մատնէ: Ուրեմն «նէ»ն Դուրեանը կը յատկանշէ :

Յաջորդով կը վերլուծենք Նէին եւ Թրքուհիին գեղարուեստական հրապոյրները :

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՄՔ Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա» Երիտասարդաց Միութեան պաշտօնաթերթին բացառիկ թիւը, նուիրուած Հ. Յ. Դ. Վաթսունամեակին, հայերէն եւ սպաներէն բազմաթիւ յօդուածներով եւ նկարներով :

Իրիկնամուտն այս...

Իրիկնամուտն այս, չեմ գիտեր ինչպէս,
Կը փըսփըսայ ինձ մեկնում մը յանկարծ ,
Ու խուճկովն անոր հոգիս պարուրուած,
Կարօտի հեծք մը կուլայ սրտէս ներս ,
Անայց ափերուն տենչով հըրակէզ ··· :
Յոյզերս ալեկոծ ···:

Համայնին վըրայ անդորր մը թեթեւ,
Կ'իջնէ քօղին պէս հարսի մը նիրհուն ,
Իրիկունն՝ հիմա խորհուրդ է անհուն ,
Գըրկին մէջ առած իղձերս բոցաթեւ ,
Էութիւնըս ալ վազք մը հեւ ի հեւ ···:
Թռիչքովն անոնց ···:

Մինչ վառ է հեռուն տեսիլքը երփնոտ ,
Հոս գետ, հոն լըճակ, կղզի ու երկինք ,
Լեռներ ձիւնածալ, վեհ ու ամբարձիկ,
Դաշտ ու ձոր արբշիռ՝ բոյրերուն մէջ յորդ ,
Սիրազեղ կոյսեր աստղերուն հաղորդ ···:
Գրգանք՝ ծոցէ ծոց ···:

Ու անձկութիւնով՝ անպատում ու խոր ,
Մեկնիլ կը շտապեմ ձգելով ետին,
Աշխարհն ինձ օտար, որպէսզի յետին
Գիծերն իսկ անոր անհետին մոլոր,
Ու աչքերս ուղղեմ դէպի ուխտըս նոր ···:
Ճամբան լուսազօծ ···:

Բայց այդ ուղին է անցեալին ճամբան ,
Ուր վիշտն էր անծայր, ցաւը՝ օձաշարժ ,
Ժողովուրդ մը հոն իր բախտին անվարժ ,
Մեռաւ քայլ առ քայլ, անտէր, անդամբան···
Սիրտն իր յօշոտուած մարդոցմէ անբան ···:
Իժերու հընոց ···:

Ու ուղեւորն այս, շըթներով ծարաւ,
Ջրհորի մ'առջեւ երբ հասաւ յոգնած ,
Փոխան աստղերու ցոլքին անձկայրեաց ,
Դոյլին մէջ յորդած՝ լոկ արցունք գըտաւ ···
Յուշերուն այդ սեւ իր սիրտը անբաւ ···:
Հագաւ սուգի ձորձ ···

Ու նայեցաւ լուռ, մութին մէջ խոժոռ ,
Դէպի կարօտին ափունքը կախարդ ,
Վառեցաւ ընդոստ իր հաւատքը խախտ ,
Հոգին ակօսող լոյսերուն տակ նոր ,
Ու գինով՝ շունչովն երկրին հեռաւոր ···:
Սիրտը՝ ծաղկանոց ···:

Ա՜հ, անըրջանքի պատրանքը անգութ ·
Ինչո՞ւ իրիկուան մըշուշը նորէն,
Կասկածանքի պէս կ'իջնէ յամրօրէն ,
Ու տարագիրի կարօտս անյագուրդ ,
Կուգայ ետ խուցն իր, անդունդի պէս մութ ···:
Դուռներն յոյսին գոց ···:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՆ անգլերէն գրքոյկ մը, հրատարակուած Լոնտոնի Հայոց համայնքի վարչութեան կողմէ, Վարդանանց 1500ամեակին առթիւ: Գրեց՝ Ա. Սաֆրաստեան :

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

Այս աշխարհում երկու բան կայ յաւերժական եւ անմահ ,
Ոչ ոք ոչինչ չի պահպանի այդ երկուսից առաւել·
Մէկը խօսքն է գեղեցկագին, մէկն էլ մարդու գործը բարի ,
Որոնք կ'ապրին յար, յաւիտեան մինչեւ վերջը աշխարհի ,
Ոչ անձրե՛ւը, ոչ արե՛ւը, ո՛չ մոխիրը, ոչ քամին
Չեն մեոցնի բարի խօսքը, ոչ էլ մարդու գործը բարի :

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

ՖԻՐՏՈՒԶԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ԶՊԱՅԹԻ

Վերջերս, դիւանագէտ մը հարց կուտար Չըրչիլին, թէ կը կարծէ՞ որ շուտով պատերազմ պիտի պայթի :

— Ոչ, պատասխանեց Չըրչիլ եւ տուաւ հետեւեալ բացատրութիւնը.— Երբ Պ. Շինուէլ (ընկերվարական) հանքածուխի նախարար էր, հանքածուխ չունէինք: Այսօր, Շինուէլ պատերազմական նախարար է, հետեւաբար ...

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կիներու համար երկու տեսակ գաղտնիքներ կան.— Առաջինը անոնք, որ բաւական շահեկան չեն պահուելու համար եւ յետոյ անոնք, որ շատ շահեկան են բարեկամուհիներուն չվստահուելու համար :

╳ Կին մը կարօտով կը յիշէ ամէն անոնք, որ ուզած են ամուսնանալ իրեն հետ, այր մը կարօտով կը յիշէ ամէն անոնք, որ զինքը չեն ուզած:

╳ Աշխարհի մեծագոյն ջրամբարը կիներու արցունքներն են :

╳ Կիները ստեղծուած են ոչ թէ հասկցուելու, այլ սիրուելու համար :

╳ Ակադեմական Փրոֆ. Անրի Մոնտոր հարցուած է անգամ մը.— Գիտէ՞ք այն երկու պատճառները, որոնք կնոջ մը ամուսնութիւնը անկարելի կը դարձնեն: Ու պատասխանած է.— Կամ այն է որ շատ յաճախ ոչ ըսած է եւ կամ այն՝ որ շատ յաճախ այո ըսած է :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, « Հրաչք տղան», որ վերջին տարիները կը հետեւէր Փարիզի երաժշտանոցին դասերուն, այս տարի կարեւոր մրցումի մը մասնակցած է:

Հարիւր աշակերտի վրայ չորս հոգի առաջին կը հանդիսանան, իսկ չորսին մէջ կատարուած մրցումէն Վարուժան կը շահի առաջնութիւնը : Բացառիկ նուագածութեամբ մը: Վարուժան տակաւին երկու տարի պիտի շարունակէ ուսումը վերջնապէս աւարտելու համար ջութակի արուեստին: Իր ուսուցչուհին՝ Տիկին Թալիւէլը մեծ յոյս ունի թէ պիտի կրնայ առաջին մրցանակով աւարտել երաժշտանոցը :

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Սուլթանին այս ճառը շատ երկար է հոս անոր էական մասերը միայն կ՚ամփոփեմ ·

— « Ձեզ հոս հնաւաքեցի, ըսաւ իր տեղակալներուն, ձեր քաջութիւնը արծարծելու համար : Տեւականօրէն ունեցաք դուք այդ քաջութիւնը արդէն եւ ձեր զինուորներուն ալ կրցաք զայն հաղորդել : Իմ միակ նպատակս է ձեզի ցուցնել այն անթիւ անհամար հրաշալի վարձատրութիւնները, որոնց պիտի արժանանաք յաղթական յարձակումէն ետքը :

«Նախ եւ առաջ, այս հրաշալի քաղաքը լեփլեցուն է ամէն տեսակ անսահման հարստութիւններով, որոնք կը լեցնեն կայսեր պալատը, ինչպէս նաեւ ազնուականներուն եւ ուրիշ անհատներուն պալատները :

« Աւելի հրաշալիները լեցուած են եկեղեցիներուն մէջ, որոնք լեցուն են ոսկիէ եւ արծաթէ մասնատուփերով, որոնց վրայ անգին մարգարիտներ եւ թանկագին քարեր ագուցուած են: Ամէն տեղ թանկագին կարասիներ պիտի գտնէք, ոսկիէ եւ արծաթէ ամաններ եւ անոնց երջանիկ տէրերը պիտի ըլլաք: Յետոյ, շատ մը բարձր մարդոց տէրը պիտի ըլլաք, որոնց մէկ մասը իբր գերի պիտի գործածէք եւ մնացեալներն ալ պիտի ծախէք շատ սուղ»: Յետոյ ձեր իրաւունքը պիտի ըլլան ամէնէն գեղեցիկ մարմինները ունեցող շատ մը հրաշալի կիներ, ազնուական ընտանիքներու պատկանող դեռահաս աղջիկներ, որոնց տակաւին մարդու աչք չէ նայած: Ձեր ուզածը իբրեւ կին կամ իբրեւ գերի պիտի գործածէք: Մնացեալները պիտի ծախէք: Ուրեմն մէկ անգամէն թէ հեշտանք, թէ ծառայութիւն եւ հարստութիւն պիտի շահիք: Նաեւ պիտի տիրանաք Բիւզանդիոնի ամէնէն ազնուական ընտանիքներուն պատկանող շատ մը աղուորիկ մանչերու » :

Յետոյ Սուլթանը իր խանդավառ ունկնդիրներուն նկարագրեց Պոլսոյ պալատներուն եւ պարտէզներուն գեղեցկութիւնները :

Աւարին հրապոյրներով անոնց աչքը անգամ մըն ալ շլացնելէ վերջ, խօսեցաւ այդ տեսակ պատմական մեծ ու կարեւոր քաղաքի մը տիրանալու պատիւին վրայ: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ ալ ոեւէ դժուարութիւն չէ մնացած զայն գրաւելու համար, քանի որ իր պարիսպները արդէն այն աստիճան փլած էին երեք տեղի վրայ որ նոյնիսկ ամէնէն մեծ ձիաւորներու խումբը կրնար անցնիլ անկէ :

«Արդէն ներսէն փախչողները ինծի ըսին թէ հազիւ երկու երեք մարդ կայ իւրաքանչիւր աշտարակի կանոնաւոր պաշտպանութեան համար եւ այդքան մըն ալ մէջտեղի միջոցներուն համար »:

Յետոյ այդ յարձակման ռազմավարութեան վրայ խօսեցաւ .

— « Որոշեցի, ըսաւ, շարունակաբար եւ անդադար թարմ ուժեր ղրկել սպառած եւ յոգնած թշնամիին վրայ որ պիտի չկրնայ դիմադրել այդ շարունակ վերանորոգուող յարձակումին : Գերագոյն կռիւը պիտի չդադրեցնեմ մինչեւ որ անոնք ամէնքն ալ իյնան··· Յաղթանակը ապահով է մեզի համար: Նոյնիսկ՝ եթէ սկիզբները ուժգնօրէն դիմադրեն, իրենց փոքր թիւը պատճառ պիտի ըլլայ որ չկարենան տեւական դիմադրութիւն ընել երկար ատեն: Իմ մասիս երդում կ՚ընեմ որ ձեր գլուխը անցած, ես անձամբ պիտի կռուիմ եւ իմ աչքովս պիտի տեսնեմ իւրաքանչիւրին ընթացքը » :

Ստորադաս սպաները այս ճառէն ետքը մեկնեցան միմիայն զօրապետները մնացին, որոնց իւրաքանչիւրին իր մասնաւոր ու վերջնական հրահանգները տուաւ Սուլթանը :

Համուտ կամ Շամուզա ծովակալին հրամայեց որ ծովին կողմէ պարիսպը պաշարէ իր նաւերով, որոնք այնքան պէտք էր մօտենային պարիսպին որ կարելի ըլլար պաշտպանները նետահար ընել: Այդ միջոցին նաւազներուն մնացեալ մասը պիտի ջանար պարիսպին մօտենալ եւ պատերն ի վեր մագլցելու համար զրահապատ մարդոց խումբեր ղրկել սանդուղներով :

Զիա փաշա հրաման ստացաւ իր բոլոր զինուորներովը անցնիլ Ոսկեղջիւրի ծայրի կամուրջէն եւ ուժգնութեամբ յարձակիլ պարիսպներուն վրայ , յենլով նաւատորմին այն մասին վրայ որ Ապրիլ 21ի գործողութենէն ի վեր հոն կը գտնուէր :

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ — Յուլիս 14ի Ազգային Տօնին պատճառով, թերթիս յաջորդ թիւը լոյս պիտի տեսնէ երեքշաբթի օր :

Դաշնակիցները կ՚ընդունին թէ Ճափոն չի կըրնար պատերազմական վնասները հատուցում վըճարել: Հատուցում պիտի ընէ սակայն աշխատանքի ձեւին տակ: Ֆիլիփփինեան կղզիները, օրինակի համար, որոնք դրամական հատուցում կը պահանջեն, նախանիւթեր պիտի ղրկեն Ճափոն եւ ճափոնացի բանուորներ պիտի աշխատին այդ հում նիւթերուն վրայ: Ճափոն պիտի ճանչնայ սակայն իր նախապատերազմեան պարտքերը :

Դաշնագիրը ի զօրու պիտի ըլլայ Ճափոնի եւ միւս պետութեանց մեծամասնութեան կողմէ վաւերացուելէն վերջ: Ճափոն ինք պիտի որոշէ, թէ չինական որ կառավարութիւնը պէտք է ստորագրէ հաշտութեան դաշնագիրը :

Պ. ՀԷՐԻՄԸՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԵՒՊԱՐՍԻԿ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախագահ Թրումընի մասնաւոր բանագնացը, շրջուն դեսպան Պ. Էվէրըլ Հէրիմըն, պատկան իշխանութեանց հետ իր խորհրդակցութիւնները վերջացնելով ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Թէհրան: Անիկա, նախ քան մեկնումը տեսնուեցաւ ի միջի այլոց նաեւ Ուոշինկթընի պարսիկ դեսպան եւ ՄԱԿի նախագահ Պ. Ինթիզամի հետ, որ յայտնեց իր լաւատեսութիւնը Պ. Թրումընի այս նոր նախաձեռնութեան մասին: Պ. Հէրիմըն, որ պիտի բանակցի ոչ միայն Պարսիկներու, այլեւ Անգլիացիներու հետ, միասին կը տանի պարսկական գործերու եւ նաւթային մասնագէտներու խումբ մը : Անգլիացիները յոռետես են արդիւնքի մասին, նըկատի ունենալով որ Պարսիկները անդրդուելի կը մնան բազմաթիւ հիմնական կէտերու մէջ :

Նահագահ Թրումընի այս նախաձեռնութիւնը, սակայն, կը խանգարուի կարգ մը անհատ Ամերիկացիներու գործունէութեան պատճառով : Արդարեւ, Լոս Անճէլըսէն ճարտարապետական ընկերութիւն մը հեռագրած է Թէհրան, թէ պատրաստ է ստանձնելու նաւթահորերու աշխատանքը:

✕ Ելմտական եւ տնտեսական սուր տագնապ մը ծայր տուած է Պարսկաստանի մէջ, նաւթային աշխատանքներու դադարեցման հետեւանքով : Վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղ պարզելով այս կացութիւնը, երեսփ. ժողովին առջեւ, ներկայացուց երեք ելմտական օրինագծեր, որոնցմէ առաջինով պիտի օգտագործուի Լոնտոն ի պահ դրուած 17 միլիոն սթերլինի պարսկական պահեստագումը : Երկրորդ օրինագիծը կը սահմանէ 2 միլիառ րիալի (22 միլիառ ֆրանք) ներքին փոխառութիւն մը: Իսկ երրորդ օրինագիծը կ՚ընդունի ամերիկեան «Էքսփորթ – Իմփորթ» դրամատան փոխատուութիւնը :

Պ. ՓԷՋ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վ. Օրիոլ, նախորդ վարչապետ Պ. Քէօյին առաջարկեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Պ. Քէօյ, սակայն, առողջական պատճառներով մերժեց հրաւէրը: Ասոր վրայ, Պ. Օրիոլ նոյն պաշտօնը յանձնեց նախորդ ելմտական նախարար Պ. Մորիս Փէչի, որ պատասխանը պիտի հաղորդէ երեքշաբթի օր :

Գործակից կուսակցութիւնները անհրաժեշտ կը գտնեն, որ կազմուելիք դահլիճը չունենայ փոխանցման դահլիճի մը կերպարանքը, այլ դառնայ գործօն դահլիճ մը: Այս պատճառով ալ, նախօրօք պէտք է հարթուին տարակարծութիւնները եւ ճշդուին գործակցութեան հիմերը :

✕ Պաշտպանութեան նախորդ նախարար Պ. Ժիւլ Մոք (ընկերվարական), խորհրդարանական ոչ մէկ յանձնախումբի մէջ կրցաւ աթոռ մը ապահովել, իր կուսակցական ընկերներու հակառակութեան պատճառով: Գաղտնի քուէարկութեան մը ընթացքին, ընկերներնալ դէմ քուէարկեցին եւ ձախողեցուցին իր ընտրութիւնը արտաքին, պաշտպանութեան եւ ելմտական յանձնախումբերու անդամակցութեան համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ արտաքին նախարարութեան երկու պաշտօնատարներ պաշտօնանկ եղան : Մէկը կ՚անդամակցէր Պ. Էչիսընի քաղաքական ծրագիրներու մշակման յանձնախումբին, իսկ միւսը կը վարէր չինական գործերու բաժինը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը բողոքեց ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին եգիպտական կառավարութեան դէմ, որ կ՚արգիլէ Սուէզի ջրանցքէն անցքը այն բոլոր շոգենաւերուն, որոնք ապրանք կը փոխադրեն դէպի Իսրայէլ :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ խորհուրդի նիստին մէջ, R. P. F.ի պատկանող անդամուհի մը, տիկին Ֆոշ, վիճի մը պահուն ապտակեց միեւնոյն կուսակցութեան մէկ ուրիշ անդամը, զեկուցաբեր Պ. Ուլվէրը, որ անմիջապէս փոխադարձեց եւ իր կարգին ապտակեց տիկինը: Երկուքն ալ զիրար «դրամաշորթ» կը կոչէին :

ՎՈՍՓՈՐԻ մէջ շոգեմակոյկ մը շոգենաւի մը զարնուելով ընկղմած եւ 13 հոգի խեղդուած են:

ՓԱՐԻԶԻ երկհազարամեակին առթիւ, Մ. Նա-

Մեծ մարզահանդէս

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան մեծ մարզահանդէսը այս կիրակի, ժամը 9—21, Patronage Olierի մեծ դաշտին վրայ, 11, rue d'Arcueil, Montrougա, նախագահութեամբ

Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին Ն. Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկ. Սահակ Յովհաննէսեանի:Երգ՝ Օր. Ներ Ա. Քէօսէեան եւ Ա. Գավէզեան, Թառիստ Գարեգին եւ Բենօ: Կ՚արտասանէ Պ. Շահան Սարեան եւ ուրիշ անակնկալներ :

ԳՆԴԱԿԱԽԱՂ — Բաժակի մեծ մրցում— Հ.Մ.Մ.ի Ա. խումբը S. O. Versaillesի խումբին դէմ :

Առատ ուտելիք եւ խմիչք: Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր :

Հաղորդ. միջոց.— Porte d'Orléansէն թիւ 188 եւ 197 օթօպիւսներով, իջնել Vache Noire կայանը: Մասնաւոր autocarներ կը մեկնին Mairie d'Issyէն եւ Խրիմեան դպրոցին առջեւէն առտուն ժամը 9.30էն սկսեալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մարտ – Ապրիլ (թիւ 123–124)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Կախօրրանը բժշկութեան մէջ (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ).— Տզրուկը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ). — Հոգեմարմնական բժշկութիւն (ԿԷՕՔՃԵԱՆ).— Քարապաշտութիւն (Խ.ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ).— Անուշահոտութիւնները (ՇԱՄԻՐԱՄ). — Acide chlorhydrique (ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ).— Ի՞նչպէս կաթէ կտրել (ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԲԺԻՇԿԸ).— Բարերար մանրէներ (Medicus).— Լեզուի խլիրդ (ՏՈՔԹ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ).— Մի խաղար ականջիդ հետ (ՏՈՔԹ. ՍԻՆՍԻՆԱԹԻ).— Պտուղները սնընդարա՞ր են (ՏՈՔԹ. ԼՈՔՄԱՆ).— Աղուեսացաւ կամ «սաչ – գըրան» (ՏՈՔԹ. ԱԶԱՏԱՆԻ).— Ահեղն թոքախտ (ՏՈՔԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ).— Տառեխ (ԶԻԹՈՒՆԻ).— Միս ուտե՞լ թէ ոչ (ՏՈՔԹ. ՊԼՈՆՏԷԼ).— Բժշկ. նորութիւններ)ՏՈՔԹ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ).— Հարց–պատասխան :

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք, արտասահման 900 ֆրանք: Հատով չի ծախուիր: Դիմել 17 rue Damesme, Paris (13) :

HARMESS, ՀԱՐՄԷՍ

ԴՆԱԿԻՏՆԵՐ (DISQUES)

3 հատ 30 սմ.նոց եւ մէկ 25 սմ.նոց
4 ՀԱՏԸ ՄԻԱՍԻՆ Կ՚ԱՐԺԵՆ՝
2000 ՖՐԱՆՔ, առանց առաքման ծախսի

1.— Ուղտապանին երգը. (ռումպա)
2.— Վարդին արցունքը. (թանկօ)
3.— Մանի. (ժող. երգ Ակնէն)
4.— Նազենիս եւ Ունի - ունի (ժող. երգ Արաբկիրէն)
5.— Գարնան մի օր. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
6.— Ա՛խ, Աստուած իմ. (* «Ղար. Մելիքներ»էն):
7.— Լսիր, Մեհրի. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
8.— Գինիի երգը. («Տէր Գոնեակ»էն)

Երգած են.— Օրդ. Աստ. Քէօսէեան, Հր. Եօքսիւզեան, Պ. Պ. Աւ. Քիւփէլեան, Սուր. Անդրէասեան, Ման. Խաչիկեան: Ընկերակցութեամբ մեծ նուագախումբի :

Երաժշտութիւն եւ ղեկավարութիւն
Աւ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

Ստանալու համար դիմել՝
Av. K. Messoumentzի, 5 rue Vincent, Paris (19) :
Hr. Pasdermadjianի, 4, rue de Belleville, Paris (20)

ԾԱՆՕԹ.— Աստղանիշ կրող կտորները «Ղար. Մելիքներ»ու նոր երաժշտութիւնն է :

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒ կազմակերպիչ յանձնաժողովը կը յայտարարէ հետեւեալը.— Պ. Օ. Փափազեան, 10 Ave. de la Figonne, Beaumont - Marseille, լիազօրուած է, Ֆրանսայի հարաւային շըրջանին մէջ արձանագրել հանգստեան տան թեկնածուները:

Հանգները, եռագոյն հսկայ ծաղկեպսակ մը ղըրկեցին Փարիզ օդանաւով :

ԼԻՈՆԻ Le Progrès թերթը կը գրէ թէ 1914-1918ի պատերազմին իբրեւ զինուորական բժիշկ, Տոքթ. Լ. Համբարձումեան խնամած ըլլալով փորթուկալցի զինուորներ, որոնք ամերիկեան բանակին մաս կը կազմէին, Փորթուկալի Փարիզի դեսպանէն ստացած է Chevalier de l'Ordre du Christ պատուանշանը :

ՑՈՒՑԱՏԵՍՐ

ԼԻՈՆ.— Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՀՐԱՒԷՐ.— Պ. Անուշաւան Մանթաշոֆէ կը խնդրուի ստիպողաբար խմբագրատունս հանդիպիլ:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ամբողջ օրը Deauvilleի ծովեզերքը :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, կամ հեռաձայնել Ս. Անդրէասեանի Ent. 29.85 եւ կրնան մանրամասնութեանց տեղեկանալ :

Օթօքարը կը մեկնի ժամը 5.30ին Bld. Carnotէն, Ալֆորվիլ, իսկ Փարիզ կը հանդիպի Pl. République ժամը 6ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Փոն տը Շէրիւի Սթանոզի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսը այս կիրակի Պ. Կուհայի, Սէնէմա Վարիէթէի ետեւի գեղեցիկ ծառաստաններուն մէջ: Գեղարուեստական բաժին եւ առատ պիւֆէ : Մուտքը ազատ է: Անձրեւի պարագային պիտի յետաձգուի յաջորդ կիրակի օրուան :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ : Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառաւ, ծախու է տուն մը որ ունի 10 սենեակ, երեք խոհանոց, նպարավաճառի բանուկ խանութ մը՝ երկու ճակատի վրայ: Կազ, ջուր, ելեկտրական լոյս, կառատուն մը երկու երեք կառքի համար:

Շէնքը ազատ է եւ գինը չափաւոր : Միայն տունը ուզողին համար ալ նպաստաւոր պայմաններ :

Դիմել Սանթր Ռափայէլեանի, 25 rue de Lyon Alfortville (S.): Թիւ 103 հանրակառքը առնել Charenton Ecolesէն եւ իջնել վերջին կայարանին մօտ :

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11.30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11.30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ուեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ, ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ԶԿԱՅ ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՀԱՐՍԱՆԻՔ ԱՌԱՆՑ
ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԻՆ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին,
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

Վերսկսած է արեւելեան նուագը Տէր եւ Տիկին Գարագաշի մասնակցութեամբ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը :

Le Gérant : A NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Mardi 17 JUILLET 1951 Երեքշաբթի 17 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6509-Նոր շրջան թիւ 1920

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ

Պատերազմը վերջացած է հինգ տարիէ ի վեր եւ սակայն տակաւին հաշտութեան դաշնագիր չէ կնքուած պարտեալ գլխաւոր պետութեանց հետ :

Գերմանիոյ պարագան աւելի կնճռոտ է քան Ճափոնինը :

Խորհրդային բանակները գրաւած են արեւելեան Գերմանիան եւ բոլորովին իրենց ենթարկած՝ զայն : Սահմանագծումն ալ ըրած են ըստ կամս՝ առանց հարցնելու դաշնակիցներու եւ նոյնինքն գերման ժողովուրդին կարծիքը :

Խորհրդային Միութիւնը իր արեւմտեան սահմանները ընդարձակած է ի վնաս Լեհաստանի, անոր հողերէն կարեւոր մասեր վերջնապէս կցելով իրեն :

Եւ որպէսզի չվշտացնէ արբանեակ Լեհաստանը, անոր սահմանները երկարած է մինչեւ Օտէր — Նայսէ գիծը, ի վնաս Գերմանիոյ :

Ուրեմն Գերմանիա ի նպաստ Խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի կորսնցուցած է ո՛չ միայն նշանաւոր Տանցիկը, այլեւ ամբողջ արեւելեան Փրուսիան եւ Փոմերիանիոյ ու Սիլեզիոյ այն մասերը՝ որոնք կը գտնուին Օտէր եւ Նայսէ գետերու արեւելքը :

Ժողովուրդներու տեղափոխութիւն ալ եղած է՝ համաձայն առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ կիրարկուած մեթոտներու : Մոսկուա եւ Վարշաւա կ'ուզեն պահպանել ներկայ դոյավիճակը, որ նպաստաւոր է իրենց համար :

Արտասահմանի Լեհերը սակայն, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն եւ տարակոյս չկայ թէ կ'արտայայտեն նաեւ երկրին մէջ ապրողներուն փափաքը, վերջնական համարելով հանդերձ իրենց արեւմտեան սահմանները, չեն ընդունիր «Քըրզընի գիծը», որ Ռուսիոյ կը ձգէ ուիլթենեան եւ ուկրայնական նահանգները, ինչպէս նաեւ Կալիցիոյ մէկ մասը (Լէմպէրկ եւն.) :

Ուրեմն շատ ջուր կը վերցնէ դեռ Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի կնքումը : Բազմաթիւ կնճռոտ եւ վիճելի խնդիրներ կը բաժնեն Մոսկուան ու դաշնակիցները :

Արեւելեան Գերմանիան Ստալինի մականին տակ կազմակերպուած եւ զինուած բոլշեւիկեան զրութեամբ՝ մեծ վտանգ մը կը կազմէ Եւրոպայի խաղաղութեան համար :

Արեւմտեան Գերմանիան՝ դաշնակից երեք գօտիներու բաժնուած՝ տարինէ մը ի վեր կը վայելէ որոշ անկախութիւն : Այժմ որոշելով վերջ տալ Գերմանիոյ հետ պատերազմական վիճակին, դաշնակիցները կ'ուզեն աստիճան մը եւս չեշտել Պոնի կառավարութեան անկախութիւնը եւ զայն առնել Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին մէջ :

Երկար ատենէ ի վեր վէճի առարկայ է Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը : Ամէնէն աւելի Ֆրանսան է, որ կը հակառակի ատոր, ապագային համար վտանգ մը տեսնելով անոր մէջ իր ապահովութեան դէմ : Քառորդ դարու ընթացքին երկու անգամ գերմանական յարձակման ենթարկուած ըլլալով, չուզեր երրորդ անգամ նոյն փորձանքին տակ իյնալ :

Գերմանները իրենք ալ հակառակ են սպառազինման, ցորչափ չեն վերահաստատուած իրենց բոլոր իրաւունքները իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն : Եւրոպական բանակին մէջ մտնելու համար կը պահանջեն հաւասարազօր իրաւունքներ :

Պատերազմը զարհուրելի կերպով քանդած է գերմանական քաղաքները : Տասնեակ տարիներու հսկայական զոհողութիւններ պէտք են՝ վերաշինելու համար աւերակները :

Մեծ է ատելութիւնը անոնց դէմ՝ որոնք այդ վիճակին ենթարկեցին իրենց երկիրը :

Այս պայմաններուն մէջ, ո՛չ մէկ փափաք ունին սպառազինուելու եւ մասնակցելու նոր պատերազմի մը, որմէ մեծ ակնկալութիւններ չունին :

Գերման բանակի նախկին սպաներու միութիւնը՝ «Գերմանական եղբայրութիւն»՝ Զօր. Ժուէնի ուղղուած «Բաց նամակ»ի մը մէջ դառնութեամբ գրել կուտայ.

«... Բարձրաձայն կը յայտարարենք թէ՝ մենք Գերմաններս էինք, որ էլպայի վրայ կասեցուցինք արեւելքէն եկող յորձանքը՝ զոհելով մեր երկրին կէսերը : Ո՛չ մէկ վտանգ պիտի գար այսօր արեւելքէն՝ եթէ արեւմտեան ազգերը գերման պաշտպաններուն ետեւէն ինկած չըլլային ...» :

Բացի սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան պատկանող ընկերվարականներէն, որ կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն, նախկին սպաներն ալ հակառակ են Գերմանիոյ սպառազինման, գոնէ ներկայ պայմաններուն մէջ :

Դաշնակիցները այժմ կը ջանան սիրաշահիլ Ատընաուըրի կառավարութիւնը զանազան զիջումներով : Իր աշխարհագրական եւ ռազմագիտական դիրքին բերումով, արեւմտեան գերմանիան շատ կարեւոր կը նկատեն Եւրոպայի պաշտպանութեան համար :

Իսկ արեւմուտքի քաղաքակրթութեան ու մշակոյթին, ինչպէս նաեւ ժողովուրդներու ազատութեան պաշտպանութիւնը գլխաւոր մտահոգութիւնն է Ատլանտեան Ուխտը կազմող պետութիւններուն :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ՎԱՐ

Ահա ժողովուրդներու հոգեբանութիւնը : Անհատներու համար ալ նոյնը չէ՞ սակայն : Երէկուան պաշտածը այսօր կ'այրէ :

Թագաւորական գահերէն կառափնատ իջնողներ : Խարոյկի վրայ այրուելէ վերջ, իբր սրբուհի տաճարներու մէջ պաշտուողներ, տեսած են բոլոր ժողովուրդներն ալ :

Հիները եթէ այդպէս էին, հասարակ զինուոր մը կայսր հռչակելէ վերջ անջրդի կղզի մը աքսորելով, Նորերն ալ նոյնքան անողոք, նոյնքան դաժան կ'այրեն անխնայ ինչ որ պաշտած են երէկ :

Բան չի դիմանար ամբոխին, ոչ համբաւ, ոչ քաջութիւն, ոչ գահ, ոչ իսկ հերոսի փառապսակ :

Ահաւասիկ հատ մը եւս :

Թուրքիոյ երբեմնի փրկիչը, Մուսթաֆա Քէմալ «Աթաթիւրք», «Թուրքերու Հայրը» տիտղոսը ստացաւ իր ժողովուրդէն — ականջը խօսի միւս Հայրիկին :

Արդ, նոյն ժողովուրդը այսօր անոր արձանները չարդուփշուր կ'ընէ, հրապարակներէն վար կ'առնէ եւ անոր հաստատած օրէնքները ոտնակոխելով, «սարըխ»ը եւ «փաթթոց»ը գլուխը կապուած, «ճիւպպէն» կռնակը, հրապարակ է իջեր նոր խսլամութիւն մը քարոզելու : Ի՞նչ պատահեցաւ յանկարծ :

Մ. Քէմալ փորձեց մէկ դար առաջ տանիլ իր երկիրը : Ոչ միայն «ֆերաճէ»ն ու փաթթոց»ը պատմութեան անցան, այլ եւ արաբախառն լեզու, գիր, գրականութիւն զամզիւզը նետուեցան եւ նորը եկաւ փոխարինել այդ բոլորը :

Կ'երեւի այդ նորը պարզ ջնարակն էր : Թուրքը մնացեր էր նոյնը : Քէմալ չէր կրնար փոխել այն արիւնը որ կը հոսի ցեղին երակներուն մէջ : Գլուխը մնացած էր : Լաւ որ Աթաթիւրքը չուտ եկաւ գնաց, այլապէս պիտի տեսնէր թէ ինչպէս ժողովրդական ովսաննաներով ու խանդավառ, ծովածաւալ բազմութիւնով իր արձաններու բացումը կատարող ամբոխը նոյն մոլեգնութեամբ, տապարի մէկ հարուածով գետին պիտի տապալէր զանոնք :

Այսպէ՛ս է ամբոխը : Ոչ երէկ կը յիշէ, ոչ ալ այսօրը, կրնայ արժեցնել : ՍՕՍԻ

ԸՆԿ. Լ. ՇԱՆԹԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ). — Ընկեր Լեւոն Շանթ, որ ժամանակէ մը ի վեր անհանգիստ ըլլալով անկողինը կը մնար, Յուլիս 9ին փոխադրուեցաւ Պէյրութի Ամերիկեան հիւանդանոցը : Մասնագէտ բժիշկներու որոշումով անհրաժեշտ նկատուեցաւ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկել մեր անուանի ընկերը : Յուլիս 12ի առտուն, Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան կատարեց գործողութիւնը, քարեր հանելով լեարդի անցքէն : Գործողութիւնը յաջող անցած է եւ ընկեր Լ. Շանթ այժմ կը գտնուի բժիշկներու խնամքին տակ : Կը մաղթենք արագ ու կատարեալ ապաքինում :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրութիւնս հաճոյքով ընդունեց այցելութիւնը գրագիտուհի Տիկին Հուրիկ Աղասեան —Իփէկեանի, որ Պէյրութէն Փարիզ եկած է քանի մը ամիսով, ամառնային արձակուրդը անցնելու համար :

Պ. Հէրիմըն Թեհրանի մէջ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄՆԵՐ

Ամերիկեան շրջուն դեսպան Պ. Էվէրըլ Հէրիմըն Թէհրան հասաւ կիրակի օր եւ օդանաւային կայանին մէջ դիմաւորուեցաւ ամերիկեան եւ անգլիական դեսպաններուն ու Իրանի արտաքին նախարարին կողմէ : Նախագահ Թրումընի արտասովոր ներկայացուցիչը որեւէ մասնաւոր բանաձեւ մը չէ պատրաստած անգլեւպարսիկ վէճի լուծման համար, բայց հետը ունի Շահին եւ վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղին ուղղուած Պ. Թրումընի անձնական նամակները : Պ. Հէրիմըն երէկ իսկ տեսնուեցաւ վարչապետին հետ եւ կէսօրին, Շահը հացկերոյթ մը տուաւ անոր ի պատիւ : Պ. Հէրիմըն ըսաւ, որ վէճը կը շահագրգռէ ոչ միայն Մեծն Բրիտանիան եւ Պարսկաստանը, այլեւ բոլոր ազատ ազգերը, որոնք պարսկական նաւթի կարիքը ունին : Պարսիկ կառավարութիւնն ու Նաւթի յանձնաժողովը միացեալ յուշագիր մը պիտի ներկայացնեն Պ. Հէրիմընին, բացատրելով պարսկական տեսակէտը նաւթային վէճին մէջ : Յուշագրին մէջ պիտի շեշտուին Պարսկաստանի տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւնները, ամերիկեան նոր օժանդակութիւն մը ապահովելու նկատումով :

Պ. Հէրիմընի ժամանման զուգադիպեցաւ «Թուտէհ» համայնավար կուսակցութեան կազմակերպած մեծ ցոյցը, որու ընթացքին արիւնալի խռովութիւններ ու ընդհարումներ տեղի ունեցան : Կռիւները սկսան այն պահուն, երբ «խաղաղութեան կուսակիցները», Պ. Հէրիմընի եւ Անգլեւիրանեան ընկերութեան դէմ կազմակերպած ցոյցի ընթացքին բախում ունեցան իրեն կատաղի թշնամիներուն՝ Ազգային Ճակատի մարդոց հետ, որոնք նոյնպէս ցոյց մը կազմակերպած էին Պ. Հէրիմընի առաքելութեան դէմ : Համայնավարները կը յառաջանային մայրաքաղաքի փողոցներէն մէկուկէս քիլմ. երկայն թափորով մը : Ինքնաշարժերու մէջ զետեղուած բարձրախօսները կ'արձակէին գրգռիչ նշանախօսքեր, — «Պատերազմի հրձիգ Հէրիմըն հոս եկած է Պարսկաստանը նոր Քորէա մը դարձնելու համար » — «Դուրս շպրտեցէք Անգլիացիները » — «Ազատ արձակեցէք աշխարհակալութեան բոլոր քաղաքական բանտարկեալները», եւն : Ոստիկանական կարեւոր ուժեր կը պաշտպանէին ամերիկեան եւ բրիտանական դեսպանատուները :

Երբ համայնավարները մտան երեսփոխանական ժողովի շէնքին հրապարակը, ոստիկաններն ու զինուորական ուժերը ուզեցին բռնի ուժով ցրուել զանոնք եւ սկսան կրակել : Ցուցարարները, որոնց թիւը կը հասնէր 10.000ի, փոխադարձեցին բիրերով, քարերով եւ ատրճանակներով : Կռուադաշտ իջան հրասայլերը եւ արձակուեցան արտասուաբեր ռումբեր : Սպաննուեցան 5 ցուցարարներ — կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն՝ 12— եւ վիրաւորուեցան բազմաթիւ ուրիշներ : Դահլիճը անմիջապէս գումարեց արտակարգ նիստ մը եւ կը կարծուի թէ պաշարման վիճակ պիտի հռչակուի Թէհրանի եւ շրջականերուն մէջ :

Միաժամանակ, Թէհրանի մէջ տարածուած զրոյցներու համաձայն, խորհրդային զինուորական շարժումները նոր թափ մը առած են Ազտարա քաղաքին մէջ (Կասպից ծովի արեւելեան եզերքը եւ պարսկական սահմանին վրայ ռուսական նաւահանգիստ մը) : Կ'ըսուի թէ ռուսական զօրամասեր կը համախմբուին քաղաքին մօտերը եւ պաշտօնական տեղեկութեան մը համաձայն, երէկ, խորհրդային մարտանաւ մը խարսխած է այնտեղ :

╳ Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Կրէյտի հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն : Անոր տեղ միեւնոյն պաշտօնին կոչուեցաւ Նոր Տէլհիի ամերիկեան դեսպանը, Պ. Լօյ Հէնտըրսըն :

╳ Ապատանի զտարանները պիտի գոցուին Յուլիս 18ին, մէկուկէս ամսուան համար, որովհետեւ նաւթամբարները բոլորովին լեցուած պիտի ըլլան այդ թուականին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԻՃԱԿԸ ԾԱՆՐ Է

ՊԷՅՐՈՒԹ, («Ազդարար», 13 Յուլիս). — Գարեգին կաթողիկոսի առողջական վիճակը ծանրացած է վերջերս, եւ տեւապէս կը գտնուի բժշկական հսկողութեան ու խնամքի տակ : Յաճախադէպ դարձած են տագնապալի գիշերները, որոնց կը հետեւի անգիտակցութեան վիճակ մը : Յատկապէս դժուար գիշեր մը անցուցած է ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ ու մինչեւ լուսաբաց հեծկլտացած է : Վեհափառի առողջութեան պատասխանատու բժիշկը յայտարարած է, որ վիճակը գգալաբար դէպի վատթարացում կը դիմէ :

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ սեւամորթ թագաւորներ եւ իշխաններ Փարիզ պիտի գան այս շաբթու վերջը, ֆրանսական գաղթավայրերէն, պատասխանելով Հանրապետութեան նախագահի հրաւէրին :

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻՆ ՁԱՅՆԸ

Բ.

Ֆաուստ, ծերութեան մէջ, հոգին ծախեց սատանային՝ երիտասարդանալու եւ արժանանալու համար աշխարհիկ վայելքներուն, որոնցմէ զրկուած էր խրելով գիրքերուն մէջ: Ժիտ ապրեցաւ այդ վայելքները: Ունայնութիւն տեսաւ: Ունայնութիւնը նաեւ գիրքերուն մէջ: Այսպէս, ունեցաւ դաժան ճակատագիր մը: Արհամարհեց եւ սիրեց կեանքը: Արհամարհեց եւ սիրեց իմաստութիւնը գիրքերուն: Ազատամիտ էր: Եղաւ մեծ վարանող մը, հակասութիւնները տեսնող մը, բանի մը չկապուող մեծ իմացականութիւնը: Իր յաղթանակը յաղթանակն է զոր նման մարդիկ կը տանին ամլութեան եւ անձնասպանութեան վրայ: Ապրեցաւ եւ շարունակեց գրել երբ, հալածուած դուրսէն, վախերու եւ դողերու մէջ մերթ, յանձնուած՝ զինք այրող զղջումներու, դաւաճանուած էր նաեւ ներսէն՝ իր իսկ իմաստութեամբ: Տոկաց:

Զարհուրելին, խղճմտանքով եւ գիտակցութեամբ եղած ներքին այդ դաւաճանութիւնն է որ հոգին կը դնէ իր եւ աշխարհին անհեթեթութեան առջեւ: Գիտնալով հանդերձ թէ իրաւունք ունէր, Պրոմէթեւս, կ՚արհամարհէր այդ իրաւունքն ալ: Կ՚ուտէր արծիւը ...

X

Լեռներն էի տարի մը, արձակուրդիս:

Գերին էի այդ լեռներուն՝ որ ցերեկը ուրախութիւն, կեանքի սէր, պայքարի կորով կուտային, գիշերը անձկութեան մէջ կը նետէին զիս:

Գիշեր մը կը ճզմուէր սիրտս: Շատ մինակ կը զգայի զիս սենեակի մը մէջ որ **օտար էր**:

Մղձաւանջային կերպարանքներ կ՚երեւային հեռուն: Ամպերը կ՚անցնէին յառնող մեռելներու պէս: Կը լսուէր Ցրվէժի մը ժխորը: Դեւեր ու վիշապներ կը թափառէին լուսնին տակ: Վերջին դատաստանն էր կարծէք:

Եւ լուսինը անցեալ, շատ հին երջանկութիւն մըն էր ուրկէ պաղ լոյս մը կուգար այլեւս միայն, ու զղջումներ կ՚արթնցնէր: Անցեալէն եկող փըսփըսուք մըն էր խարշափը մօտակայ ծառախիտ պարտէզին: Անուշ էր եւ խռովիչ: Հոսում մըն էր զանձերու եւ կը տխրեցնէր զիս, իր հոսումով: Կը յիշէի յոյսեր որ ալ չկային, անհետացած դէմքեր, ուրախութիւններ որ ցաւ ու դառնութիւն բերած էին: Կը լսէի տրտունջը ինէ յուսախաբ հոգիներուն:

Թռչուն մը սարսափի ճիչ մը արձակեց յանկարծ: Աղիողորմ, աղերսագին ձայն մը՝ մարդկային աղաղակին նման: Կը հնչէր ուժգին արթնցնելու համար կարծէք խղճմտանքը աշխարհին՝ զինք հալածող, սահմռկիչ չարիքին առջեւ: Ծեծելով թեւերը, անկարող փրկուելու զինք սեղմող մագիլներէն, նետուելով ճիւղէ ճիւղ, կառչելով տերեւներուն որ կը փրթէին եւ կ՚իյնային, մաքառելով իր գոյութեան համար, իր պզտիկ սիրտը կը պատռէր՝ լսելի ըլլալու համար: Բայց լուռ՝ կը փայլէին լուսավառ պատուհանները բուժարանին որ կը գտնուէր պարտէզին խորը եւ կառքերու լոյսեր կ՚անցնէին աստղերու պէս հեռաւոր ծառերուն մէջէն:

Տկարացաւ հետզհետէ ձայնը: Ինքզինք պաշտպանելէ դադրած, զինք իր բոյնէն հեռացնող, քաշկռտող, հարուածող եւ արիւնող կտուցին յանձնուած զոհի մը ուժասպառ ողբն էր միայն այլեւս այդ ձայնը, որ, պահ մը վերջ, սպառեցաւ բոլորովին: Ինկան քանի մը տերեւներ եւս: Անշարժացան ծառերը, շարունակեցին իրենց խարշափը: Հալածողը խոյացաւ յանկարծ ճիւղերէն դուրս՝ թեւերու հզօր թափահարումով, բարձրացաւ, հեռացաւ դէպի մղձաւանջային լեռները՝ եղերական կրկռոց մը ձգելով, եղերական ու տրխուր, բողոքելով ու տրտնջալով, սիրելով կարծէք իր զոհը:

X

Սահմռկիչ էր: Կարելի չէր գիտնալ թէ ո՞ւր կը սկսի խղճմտութիւնը եւ ո՞ւր կը վերջանայ: Հալածողը կ՚արդարանար իր քաղցով: Հալածուողը հալածող մը եղած էր իր կարգին: Ինչպէս ատել, ինչպէս գթալ ...

Սահմռկիչ էր: Հալածող մը եւ հալածուող մը կայ մեր մէջ: Ու բարի է չարիքը որ գեղեցկութեան կը տանի մեզ: Անոր կը պարտինք մեր վսեմ զգացումները: Նարեկացին մեծցաւ ինքզինք բզկտելով եւ անոնք որ կը մխիթարուին անով եւ ուրիշներով, արուեստի հոյակապ էջերով, այդ հալածողին կը պարտին իրենց յուզումն ու վայելքը:

Սահմռկիչ էր: Մեր նախասիրութիւնը կ՚երթայ միշտ բազէին ու արծիւին՝ որ ի պատուի են միշտ, դարերէ ի վեր մարդոց դրօշակներուն վրայ եւ տաղերուն մէջ: Ուժ մը, անգթութիւն մը պէտք է հասնելու համար գեղեցկութեան, նոյնիսկ սրբութեան:

— Արծի՛ւ, աւելի նուաղ վայրագ պիտի չըլլա՞ս, կը հարցնէ Պրոմեթեւս,

— Ոչ, բայց կրնամ շատ գեղեցիկ ըլլալ:

X

Ա. Ժիտ Փարիզ կը բերէ Պրոմեթեւսն ու արծիւը: Կովկասեան ժայռերուն վրայ շղթայուած աքսորականը դէչ շղթայուած է, Փարիզ կուգայ եւ կը վերադառնայ: Այսինքն զերծ է մերթ խղճմտանքը տանջող բարոյական կապանքներէն որ պատրալիր են: Փարիզեան ճաշարանի մը մէջ է: Աշխարհը ճաշարան մըն է: Պրոմեթեւս կը մօտենայ մարդերուն:

Փարիզով, Ժիտ կուտայ աշխարհ մը՝ որ կը քալէ acte gratuitներով: Մարդիկ կ՚ապրին, կը տառապին եւ կը հրճուին երթալով բաներու ետեւէ որ պատճառ ու իմաստ չունին: Ունայնութիւնը կամ պատրանքը բացատրելու ձեւ մըն է: Գրքոյկն իսկ acte gratuit մըն է կարծէք: Հակասական ու բարդ է նաեւ կեանքին պէս: Բայց սեղմ, խելացի, զերծ՝ բառեր գլորելու աճպարարութեան մեղքէն, բիւրեղային:

Քաղաքի մը մէջ ենք ուրեմն՝ ուր կը պակսի նոյնպէս խղճմտութիւնը: «Հոս, այս արծիւին վարժուած չենք», կ՚ըսէ գրքոյկին հերոսներէն մէկը:

Եւ Պրոմեթեւս որ սիրով կը սպառէր, աճեցնելու համար իրմով սնանող արծիւը կը դատապարտէր բոլոր անոնք որ զուրկ են արծիւէ մը: «Չեմ սիրեր մարդերը, կ՚ըսէ, այլ կը սիրեմ այն որ կը փարատէ զանոնք»: Միսթիք ու մարտիրոսական է Պրոմեթեւս:

Բայց յեղաշրջում մը տեղի կ՚ունենայ քիչ քիչ իր մէջ: Ու կը խոստովանի թէ սիրած է մեծ սէրով մը՝ բոլոր մարդերը, արծիւ մը տեսած է բոլորին մէջ ալ: Միայն թէ քիչ քիչ համոզուած է թէ մարդիկ պէտք չունին իր ճշմարտութեան եւ կարելի չէ եղբայրութիւն մը յուսալ: Ընկճուած է: Կը զղջայ իր վէրքերը ցուցադրած ըլլալուն համար՝ երբ մէկը կ՚ըսէ իրեն՝ «պահէ ինքզինքդ, երբ լեարդդ արծիւին կուտաս, հաճելի չէ տեսնել այդ յօշոտումը...» Ու Պրոմեթեւս կ՚ըմբռնէ թէ այդ արծիւը, որուն գովքը հիւսած էր, որ իր միակ հարստութիւնն էր, ապակի կոտրելէ եւ աչք հանելէ վերջ, եղած էր բարեկամի մը մահուան պատճառը: Ճաշկերոյթ մը տալով՝ թաղումէն վերջ, սեղանին վրայ կը բերէ այդ արծիւը:

Ժիտ կը ձգէ որ մարդիկ շարունակեն ապրիլ իրենց պատրանքներուն եւ կեղծիքներուն մէջ: Ու գորովալիր, բազմարձագանգ հեգնանք մը կայ իր այս եզրակացութեան մէջ:

Անխուսափելի էր անողոք այս հակասութիւնը՝ մարդոց երջանկութիւնը փափաքելու եւ անոնց ճշմարտութիւնը քարոզելուն միջեւ: Համաձայն է ի վերջոյ պատրալիր երջանկութեան, մանաւանդ երբ այդ ճշմարտութիւնը, տիրող խաթարումներէն աւելի վնասակար պիտի ըլլար, մարդիկ պիտի դառնային աւելի գազանային: Համաձայն է ի վերջոյ ...

Միեւնոյն պայմաններուն մէջ է նաեւ ինք: Գացած է ինքնութեան մը ետեւէն որ չկայ: Հիասթափ է իր վերելքէն: Անշուշտ, զոհ է, հպարտ է ատեն ատեն իր կորած ճամբով: Բայց շատ հաւատք չունի իր գտած ճշմարտութեան, իր գրածին ու խօսածին վրայ: Կը նախընտրէր խաղաղ ու երջանիկ ապրիլ:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Կախօրրան

«Յառաջ»ի 1 եւ 3 Յուլիս թիւերովը տրուած էին զոյգ մը գրութիւններ՝ սիրելի բարեկամիս՝ Նարդունիի կողմէ:

Այնտեղ համադրուած էին կախօրրանի հոմանիշ բազմաթիւ բառեր, մեր լեզուին մէջ:

Ատոնցմէ նախ «Յակուրջի» կամ «Հակուրջի» ձեւը դնելով ամէնէն առաջ, բառգիրքերու ժամանակագրութեամբ, կ՚ըսուի «ստուգաբանութիւնը անծանօթ», «ստուգաբանութիւնը կը մնայ անլոյծ»:

Իրապէս վաղուց իմ ականջիս խորթ հնչած է այդ բառը: Գաւառականէն է անցեր գրական լեզուին մէջ, բայց հայերէնով չի բացատրուիր: Հ-ով թէ Յ-ով ուղղագրուած, իր հակ կամ յակ, կամ եակ նախավանկին եւ ուրջի վերջավանկին մէջ, ան կը հնչէ օտար: Պարսկահո՞տ է իր Յ-ով կամ ԵԸ-ով:

Արդարեւ Պետրոս Քէրէսթէճեանի « Etude Philalagique et Lexicographique Arménienne » անուն բառգիրքին մէջ՝ կը գտնենք Յակուրջի բառին դէմ՝ «պրսկ. հալուչին» բառը, balançoire, escarpolette հոմանիշներովը:

Կասկած չկայ, ուրեմն, թէ պարսկերէն հալուչին բառն է որ, աղաւաղուած, եղեր է՝ մեր գաւառական բարբառներէն մէկուն մէջ՝ յակուրջի: Լ եւ Կ տառերը շատ շուտ կը շփոթուին իրարու հետ:

Լաւ է որ բնաւ չգործածենք այդ օտարամուտ, օտարահունչ յակուրջի բառը: Հայերէնի մէջ բա՞ռ կը պակսի իբր հոմանիշ այդ բառին:

Նարդունի հոն արդէն շարած է բազմաթիւ հայեցի բառեր, կախօրրանին իբր համազօր, քաղելով տպուած բառարաններէ.— Ծանտրմակ, ճճռնիկ, ճռնօրիկ, ճօլօրիկ, ճօլօլիկ, ճօճօլիկ, հալուճ (անկասկած պարսիկ հալուչին բառին մէկ եղբայրը), ճինճեխ, ճինջաղ, քուկի, չու, նանիկ, չխչիկ, ճողչիկ, կաղնջուկ (ուղղելի՝ կախնջուկ), ճինջի, ճղօրրան, ճղօրտիկ, ճղօր, ճղօրուց, (այս երեքը՝ ուղղելի ճղՕրտիկ, ճղՕր,), ճըրթի, ճղՕրոց, ճլորդ, տատանոց, ճօճանոց, ճօճք, ճօրճօր (ուղղելի՝ ճՕրճՕր), օրոցչուան, կախօրօցք (ուղղելի կախՕրոցք) եւ վերջապէս կախօրրան:

Վերի բառերէն ճղօրի մասին՝ կարեւոր է բացատրութիւն մը: Շեշտեցի թէ՝ ճղՕրը Օով սխալ է: Պէտք է ճշդագրել ճղՕր, Օով:

Նարդունի կ՚ըսէ հոն.— «Այս բառացանկէն՝ ոմանց ստուգաբանութիւնը անծանօթ է ինծի: Մէկ մասը՝ իրենց կազմութեան մէջ ունին ճիւղ եւ օրրել բառերը»:

Ճիշդ է, կախօրրանը կը կախեն դէմ-դէմի գտնուող երկու ծառերէ, կամ ճիւղերէ, ու կ՚օրօրուին: Այս պարագան՝ պարտէզի մէջ ցածլիկ ճիւղերէ կախուած օրօրոցի համար է: Մանուկը ծառերու շուքին, կախօրրանի մէջ դնելով քնացնելու յատուկ է: Երգը վկայ.—

— Օրօ՛ր, օրօ՛ր, ի՛մ տըղէն,
Կախուեր է ծառի ճըղէն,
Թափեր է ծիրան վերէն,
Ոսկի օրօրոց, մարգըրտէ ծածկոց:

Աչքի առջեւ բերէք՝ այգիի մէջ, ծառերու ճիւղերուն ու տերեւներուն մէջէն ոսկի արեւն իր մարգարտաշող ցոլքերովն ինկած ու ծըփծըփիկ՝ կախօրրանին ծածկոյթին վրայ, ու մէջը մշիկ-մշիկ քուն քաշող՝ վարդաթուշիկ երախան ..., Վասպուրականի չքնաղ բնութեան մէջ:

Պարտէզ եւ այգի ըսի երկու տեղ, ոչ թէ դաշտ, ինչպէս որ կրկնուած է Նարդունիի գրութեան ընթացքին: Կախօրրանը երբեք չի կախուիր դաշտի մէջ, այլ միայն ծառատունկ այգիի կամ պարտէզի մէջ:

Գանք հիմա ճղօրին երկրորդ նշանակութեանը, որ իր կազմութեան մէջ ունի ոչ թէ ճիւղ եւ օրրել բառերը, այլ ճեղքել եւ օրօրուիլ (կամ ինքզինքն օրրել) բառերը:

Այստեղ ճղօրը կախուած է կամ տունէն ներս՝ գերանէ մը, կամ այգիին մէջ՝ ծառի մը հաստ ու երկարած մէկ ճիւղէն:

Ճղօրը՝ Բարեկենդանի առիթով է որ կը յայտնուի: Հաստ գերանէ մը կը կախեն ամուր պարան մը, որուն վարի հանգուցուած մասին մէջտեղը կը զետեղեն բարձիկ մը, կամ տախտակիկ մը (վրան ըստ կամս բարձիկ ալ): Կը նստին մէջտեղ, ոտքերը կախ: Երկու ափերովը կը բռնեն աջ ու ձախի երկու չուանները: Աջէն ձախ եւ ձախէն աջ կը ճեղքեն: կը բացատեն պարանները, ոտքով ցունց կուտան, աւելի կը բացատեն (կը ճեղքեն): Այս կերպով առաջ եկած չափական պրկում-թուլացումներովը, կախօրրանը կ՚առնէ աստիճանական թափ, մէջ նստողը կը տատանի ետ առաջ ու կը բարձրանայ միշտ աւելի վեր:

Նոյնպէս երգը.— Ճղօրի Ե՛րգը — վկայ.—

— Քո՛ւիր քո՛ւի, դարա՛ - դարա,
Ես եղայ տա՛նսի պարա, (տանիքի չափին):
Քուիր քուի, դարա - դարա,
Ես եղայ բե՛րդի պարա:

Ճղօրին համաչափ երերումներն ու բարձրացող-թուլցքները, Նարդունիի գրութեան մէջ յիշուած են Կելսիոսի անունով.— «Օրօրումները դասաւորուած՝ աստիճանաբար՝ թեթեւէն մինչեւ սաստիկը»: Որպէսզի, ըստ Պորտոյի բժիշկին յանձնարարութեան (անդ Բ. մաս), «Օրրելով մարմինը՝ նախ օդին մեղմ եւ անհամար հարուածներով արթնցուի մորթին զգայնութիւնը, արագացուի արեան շրջանին կշռոյթը»:

Եւ ատոր բուժական գաղտնիքը ինչպէս դարերէ ի վեր ծանօթ է եղեր մեր անգրագէտ մամիկներուն, որ յատկապէս Բարեկենդանեան ծանրամարս սնունդներով լեցուն ստամոքսները թեթեւցնելու միջոց է դարձուցեր ճղօրը, երգի թեւեր հիւսելով անոր պարանին, ու ճեղքելով բացատելով զայն, թուիլ բարձրանալ յարկէ յարկ, տանիքէ աւելի բարձր, մինչեւ Վանայ Բերդաժայռին բարձրութեանը, — անշուշտ աչքի պատրանքով:

Ահա ճղօրն ու իր բոյժը՝ Հայ Մամիկին Բժշկութեան մէջ:

ՁԻԹՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Յուլիս 3ին քաղաքս ժամանեց Կարդինալ Աղաջանեան, իր հետեւորդներով միասին: Ժամը 19 էր եւ այդ պահուն կը ղօղանջէին Սէն Մարթէն մայր տաճարին ու Փիփէի Տիրամօր եկեղեցիին զանգակները, ի պատիւ բարձրաստիճան հիւրին: Կարդինալը ինքնաշարժէն իջաւ տաճարին առջեւ, ուր խռնուած էր Ֆրանսացիներու եւ Հայերու հոծ բազմութիւն մը: Դիմաւորուեցաւ փոխ նահանգապետ M. Rudeի, քաղաքապետ M. Husselի, Իզէրի ծերակուտական M. Novatի, Առեւտր. Սենեակի նախագահ M. O-yantի եւ ոստիկանապետներ M. Albinի եւ M. Capderoqueի կողմէ: Փոքրիկ Նովէզեան կարմիր ծաղիկներով փունջ մը նուիրեց:

Տաճար մտնելով, Կարդինալը աղօթեց՝ հայ փոքրիկներու դպրաց դասին եւ Ֆրանսացի ու հայ վարդապետներու ընկերակցութեամբ: Եկեղեցին կը թնդար մեր քաղցրալուր «Գովեա Երուսաղէմ»ով, եւ Պատարագի մեղեդիներով: Կատարուեցաւ նաեւ Անդաստան:

Այնուհետեւ Ֆրանսացի եւ հայ վարդապետները բարի գալուստ մաղթեցին Կարդինալին: Մեր վարդապետը խնդրեց հոգեւոր պետ մը նշանակումը Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ հասարակութեան համար, նուիրապետական հեղինակութեամբ եւ ապա հիմնումը գիշերօթիկ վարժարանի մը, Միջին Ֆրանսայի հայ պատանիներուն համար: «Այս երկու առաջարկներուն իրագործումը այլապէս կարեւոր իմաստ մը պիտի տար ձեր այցելութեան»:

Կարդինալը, նախ Ֆրանսերէնով եւ ապա հայերէնով շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն ի պատիւ եղած ընդունելութեան համար: Հայերէն խօսեցաւ քառորդ ժամ եւ սիրոյ, համերաշխութեան ու մեր տոհմիկ մշակոյթին եւ կրօնական աւանդութեանց հանդէպ հաւատարմութեան յորդորներ տուաւ ներկաներուն: Թելադրեց հայերէն խօսիլ ընտանեկան յարկերու մէջ եւ չմոռնալ աղօթելու պարտականութիւնը: «Հայրենասիրութիւնը մի բաժնէք կրօնասիրութենէն եւ զգուշացէք այն քարոզիչներէն, որոնք հայրենասիրութիւն ներշնչելու քօղին տակ կ'ուզեն սպաննել կրօնքը: Մեր նախահայրերը, Վարդանանք եւ ուրիշներ, հայրենիքն ու կրօնքը պաշտպանեցին միաժամանակ եւ իրենց առաքինութիւնները մեզի կտակեցին: Հետեւեցէք այդ անմահներու ճամբուն: Հերոսաբար կուրծք տուէք բոլոր դժուարութեանց, մինչեւ այն օրը երբ Արարատի գագաթին կը ծագի յոյսի եւ լոյսի արեւը եւ մենք ալ կ'երթանք հաւաքուելու մեր պապերու ազատ հողերուն վրայ»:

Ժամերգութիւնը վերջանալուն, բոլոր ներկաները, աւանդատան մէջ համբուրեցին Կարդինալին աջը: Հաւատացեալներու այս տողանցքը տեւեց կէս ժամ:

Ընդունելութեան յանձնախումբը այս առթիւ սարքած էր համեստ ճաշասեղան մը «Օթէլ Սանթրալ»ի մէջ: Ընթրիքը անցաւ ջերմիկ մթնոլորտի մէջ եւ տեւեց մինչեւ ժամը 22.30, երբ Կարդինալը հրաժեշտ առաւ ներկաներէն եւ վերադարձաւ Լիոն, ուր Կարդինալ Ժէրլիէի հիւրն էր:

Պէտք է այս առթիւ յիշատակել, թէ Պ. Պ. Սանճեան եւ Սապոնճեան քանիցս տրամադրեցին իրենց ինքնաշարժերը, կարդինալի այցելութեան հետ կապուած պատրաստութեանց համար: Ջերմօրէն գնահատելի է նաեւ՝ մեծ մասով Կապոյտ Խաչի սանուհիներէն եւ Նոր Սերունդի 15 երիտասարդներէն կազմուած երգչախումբը, որ, թէ Լիոնի մէջ երգեց պատարագը եւ թէ Վիէնի մէջ մասնակցեցաւ ժամերգութեան, սքանչելի տպաւորութիւն մը ձգելով:

ՅՈՎԷԼ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ 1500ԱՄԵԱԿԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ).— Լոնտոնի Համայնական Խորհուրդն ու Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութիւնը միասնաբար կազմակերպեցին հանդիսութիւն մը Վարդանանց 1500ամեակի առթիւ: Հանդէսը կատարուեցաւ Յունիս 29ի երեկոյեան, մայրաքաղաքի «Փորթլէնտ Հոլ» սրահին մէջ, որ ամբողջովին լեցուած էր: Հանդիսականներուն բաժնուեցան՝ այս առթիւ անգլերէնով հրատարակուած եւ տօնին նշանակութիւնը բացատրող գրքոյկներ, հեղինակութիւն Պ. Ա. Սաֆրաստեանի: Սրահին ձախ կողմը զետեղուած էր նկարչուհի Օր. Զապէլ Պօյաճեանի մեծադիր իւղանկարը, «Վարդանանց ճակատամարտը»:

Գեղ. Միութեան ատենապետը, Պ. Մկրեան, քանի մը խօսքով հանդէսի բացումը կատարելէ վերջ, 18 հոգինոց երկսեռ երգչախումբը, Պ. Գրիգոր Մանտոսեանի ղեկավարութեամբ, երգեց հայ ժողովրդական երգեր: Իրական անակնկալ մըն էր այս երգչախումբը Լոնտոնի համար եւ յաջողութիւնը կը պարտինք Պ. Գ. Մանտոսեանի ճիգերուն: Այնուհետեւ Օր. Յովհաննէսեան դաշնակի վրայ նուագեց Արամ Խաչատուրեանի «Թոքաթթա»ն եւ դարձեալ, իր եղբօրը, Պ. Արշամ Յովհաննէսեանի ընկերակցութեամբ, Սպենդիարեանէն կտոր մը: Հայկական պար մը դարձան Օր. Ս. Յովհաննէսեան եւ Պ. Յ. Ամիրխանեան:

Հանդէսին Բ. մասին բեմադրուեցաւ Վարդանանց պատերազմի թատերգութեան 3 արարները: Մասնակցեցան Պ. Պ. Ա. Յովհաննէսեան, Գ. Զաքմաքճեան, Իզմիրլեան, Գ. Կիւլպէնկեան, Պասման, Տ. Ուզունեան եւ Տիկին Անահիտ Կորկոտեան: Բոլորն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Կիլիկիոյ Ընդհանուր Միութեան նախագահ եւ «Արեւմուտք»ի խմբագիր Պ. Մ. Գույումճեան, որ մէկ ժամ տեւած իր ճառով խանդավառեց ներկաները: Բացատրեց Վարդանանց պատերազմին պատմական նշանակութիւնը եւ ծանրացաւ հայ ժողովուրդի այժմու կացութեան վրայ: Եւ վերջացնելով իր խօսքը ըսաւ.— «Ոչ մէկ կաշկանդում մեր վրայ: Թող մեր երկիրը մեզի վերադարձնեն, թող տան խօսքի եւ կրօնքի ազատութիւն եւ մենք նորէն կը շէնցնենք մեր փլած վանքերն ու տաճարները: Ամբողջ սրահը թնդաց ծափերով եւ «կեցցէ Հայաստան» բացագանչութիւններով եւ հանդէսը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Յունիս 2ի երեկոյեան տրուեցաւ հացկերոյթ մը ի պատիւ Փարիզէն եկած հիւրերու «Սթրէնտ Պէտֆորտ» սրահին մէջ: Նախագահեց Պ. Քէօչէքեան, իսկ սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Ե. Ամատունի: Խօսք առաւ Պ. Ա. Սաֆրաստեան եւ ըսաւ ի միջի այլոց. ««Հայաստանը մերն է եւ չենք ուզեր, որ օտար որեւէ իշխանութիւն բռնանայ մեր վրայ»: Խօսք առին նաեւ Պ. Մկրեան եւ այս տողերը գրողը: Նմանապէս խօսեցան Պ. Պ. Մ. Գույումճեան եւ Վաղարշակ Մելիքեան (Փարիզէն): Սեղանապետը երգեց Սայեաթ Նովայէն եւ Կիլիկեան քանի մը հին երգեր: Ներկաները ցրուեցան ուշ ժամանակ, շատ գոհ տպաւորութեամբ:

Յովհ. Զալըգեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պայմանադրական բան մը դարձած է, կարծէք, տարին գրեթէ երկու անգամ, այս երիտասարդ նկարիչին երեւումը «Կալըրի տը լա Սիթէ»ի մէջ: Նոյեմբերի վերջին օրերէն ասդին ուշադրաւ յաջողութիւն մը կ'արձանագրէ Մոմճեան, — «Փարիզի սիրելի անկիւններուն նկարիչը»: Դէմ յանդիման կը գտնուինք, արդարեւ, աւելի խիտ եւ տպաւորիչ արուեստի մը: Քիչ մը ամէն տեղ է, դաշտերու երկայնքին, Թիւըլըրիի արքայական պարտէզը, հնամեայ եկեղեցիի մը դիմաց ու մանաւանդ Սէնի ափերուն վրայ, ուր այնքան կը սիրէ յամենալ իր առօրեայ թափառումներու ընթացքին:

Մոմճեան քանի մը կտաւներ յատկացուցած է դաշտային տոներուն: Մանկական հաճոյքներու սահմանուած manègeները, ներդաշնակօրէն համադրուած, անուշ երանգ մը ունին եւ լաւ տպաւորութիւն մը կը թողուն:

«Աղեքսանդր Գ.ի կամուրջը» տեսակ մը բարեշրջումն է Մոմճեանի նկարչական արուեստին: Էյֆէլի աշտարակին առնթեր, ան կը տարածուի ջինջ ու պայծառ մթնոլորտի մը մէջէն, ու մեր աչքը կը պարուրէ անրջային զգայնութեամբ: Ճաշակի, գոյներու եւ համադրական արուեստի տպաւորիչ ամբողջութիւն մը կը կազմեն իր Rond Point des Champs Elysées, Théâtre de Verdure եւ La Marne գործերը:

Կարապետ Մոմճեան տակաւին շատ երիտասարդ, ու ժրաջան արուեստագէտ մըն է: Հետզհետէ կազմուած, միս ու ոսկոր կապած արուեստի մը նկարագիրը երեւան կուգայ իր գործերուն մէջ: Արդար պիտի ըլլար գնահատել ճիգը այս երիտասարդին, որ օրէ օր միշտ նոր բան մը կ'ապահովէ յաջողութեան ճամբուն վրայ:

Արամ Պետրոսեան

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Չորեքշաբթի օր, 10 rue Miromesnil, «Կալըրի Շիրվան»ի մէջ կատարուեցաւ հանդիսաւոր բացումը Արեւելեան Արուեստի երրորդ ցուցահանդէսին, զոր կազմակերպած էր հայկական արուեստի թանգարանին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ալպէր Աչճեան:

Սրահը դոնէն զարդարուած էր գորգերով եւ ծաղիկներով: Ցուցադրուած էին հնարժէք գորգեր եւ առարկաներ: Պաշտօնական տարազներով բարապաններ կ'ընդունէին հիւրերը:

Հրաւիրեալներու մեծ բազմութիւն մը փութացած էր, որոնցմէ՝ Լիբանանի դեսպանը, Պ. Տաուք, պարսկական եւ թրքական դեսպաններուն ներկայացուցիչները, Արտաքին Նախարար Պ. Շումանի կողմէ պաշտօնատար մը, Փրոֆ. Նիէլ, Փոլ տը Վէու եւ բազմաթիւ օտար անձնաւորութիւններ եւ հնաբանութեանց մասնագէտներ:

«Փարի — Էնթէր» ձայնասփիւռին ներկայացուցիչը տեսակցութիւններ արձանագրեց մասնաւորապէս Լիբանանի դեսպանէն, փրոֆ. Նիէլէն, պարսիկ եւ թուրք դեսպաններու ներկայացուցիչներէն եւ Հայկական Թանգարանի նախագահ Պ. Ն. Ֆրէնկեանէն: Այս տեսակցութիւնները պիտի հեռարձակուին այս օրերս Փարիզի ձայնասփիւռէն:

Այցելուները մեծարուեցան շամփանեայով եւ կարկանդակով:

Ցուցահանդէսին ստեղծած հետաքրքրութեան մասին գաղափար մը տալու համար ըսենք, թէ միայն բացման օրը 2300 հոգի այցելեցին «Կալըրի Շիրվան»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Գարաճա փաշայի կ'իյնար ամենակարեւոր պաշտօնը՝ յարձակման նշանը տրուելուն պէս իր բոլոր զինուորները նետելու փոսին մէջ այն կէտին վրայ, ուր կը գտնուէր գլխաւոր գրամներէն մին, հաւանաբար Թէքֆուր Սարայի եւ Ս. Պոլսոյ դրան միջեւ:

Իսաք փաշա եւ Մահմուտ փաշա, որոնք անատոլեան գունդերուն կը հրամայէին՝ պարտաւոր էին ճիշդ իրենց դիրքերուն դէմը յարձակում գործել, մինչդեռ իրենց զինուորներէն մէկ մասը պիտի ջանային սանդուղներով պատերն ի վեր շուլլուիլ միւսները աղեղներով, եւ բաբաններով պիտի յարձակէին:

Վերջապէս սատրազամ Խալիլ փաշա եւ Գաբաճա փաշա, ինչպէս ըսինք, Սուլթանին վրանին շուրջ գտնուող պահակազօրքին հրամայելով՝ դըրամներուն ամէնէն կարեւորին դէմ յարձակում պիտի գործէին, Սէն Ռոմէնի դրան յարձակումը, հոն ուր կը կռուէին Ժան Ճիուսթինիանի կամահօրներուն փաղանգը: Սուլթանը ինք անձամբ կըռուիլ պիտի առաջնորդէր իր բանակին այդ ընտրանին:

Պարպարօ կը պատմէ Մայիս 28ին կատարուած վերջնական պատրաստութիւնները:

Այդ օրը Սուլթանին հրամանով ամէն մէկ զինուոր իր գործին գլուխը գնաց. «առաւօտէ մինչեւ գիշեր Թուրքերը շարունակ սանդուղներ բերին եւ զանոնք պատերուն մօտ դրին, ընդամէնը երկու հազար հատ եւ յետոյ մանաւանդ վահաններ բերին, որոնք դուռի ձեւ ունէին, որպէսզի սանդուխները պարիսպին դէմ տնկած ատենին անոնցմով ծածկուին, վերջապէս նետերու ճշմարիտ լեռներ դիզեցին: Յետոյ հողի կոյտեր եւ ուրիշ տեսակ նիւթեր բերին փոսը լեցնելու եւ յարձակողներուն ճամբայ բանալու համար»:

Բոլոր այդ օրը տարբեր պատրաստութիւններ կատարուեցան Պոլսոյ մէջ: Պաշարեալները շուտով լուր առին թէ անմիջական եւ ընդհանուր գերագոյն յարձակումը որոշուեր էր արդէն: Ինչ սարսափելի եւ խենթեցնող լուր, ինչ գերագոյն ահազանգ այդ դժբախտ անհուն բնակչութեան համար որ այնչափ շաբաթներէ ի վեր կքած էր թրքական դրոհի սարսափներուն տակ, եւ որ հիմա կ'իմանար թէ վերջնական ջարդի ժամը եկած էր ալ:

«Ամբողջ այդ օրը, կ'ըսէ Պարպարօ, քաղաքին մէջ հնչեց «մուրճի զանգակը», որպէսզի ամէն մարդ իր գործին անցնի: Կիներն ու տղաքը իրենց կրցածին չափ քար կրեցին պարիսպին մօտ, զանոնք որմածակերուն մօտ դիզելու եւ հոնկէ ալ Թուրքերուն վրայ նետելու համար: Ամէն մարդ իր որոշ գործը եւ տեղը ունէր: Ամէնքն ալ քաղաքին մէջ կը պտտէին՝ Թուրքերուն սարսափէն լալով:

«Պոլսոյ վենետիկեան գաղթականութեան Պայլը կոչ մը ուղղեց իր հայրենակիցներուն, անոնց աղաչելով որ պաշտպանութեան գործին նուիրուին իրենց ամբողջ ուժովն ու կորովովը, խնդրելով որ քաջութեամբ կռուին եւ պատրաստ ըլլան մեռնելու Աստուծոյ սիրոյն, հայրենիքին պաշտպանութեան եւ ամբողջ քրիստոնէութեան պատւոյն համար»:

Այդ 28ի օրուան թրքական բանակին անհուն լռութիւնը պարիսպին ամբողջ երկայնքին վրայ, աւելի տպաւորիչ եղաւ քան նախորդ օրերու խառնիճաղանճ աղմուկը: Անոնք ամբողջ օրը ծոմ պահեր էին: Հաւանական է որ այդ օրը կէս օրէն ետքը զինուորներուն արտօներ էին հանգստանալ, որպէսզի աւելի առոյգ ըլլան հետեւեալ օրը յարձակման ատեն:

(Շար.)

Բանակցութիւնները վերսկսան Քաէսոնկի մէջ

ԶՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՆ

Չինեւքորէական ձայնասփիւռի կայանները կիրակի օր հաղորդեցին, թէ ընդունուած են զօր. Րիճուէյի առաջարկները, Քաէսոնկի շրջանակը ապազինելու եւ դաշնակից օրագրողներու Քաէսոնկ մուտքը թոյլատրելու մասին: Ասոր վրայ, դաշնակից պատուիրակութիւնը Քաէսոնկ գնաց երկուշաբթի առաւօտ եւ վերսկսան ընդհատուած բանակցութիւնները :

Ժողովի ընթացքին վերջնապէս ճշդուեցան նոր պայմանները, որոնց համաձայն ութ քիլմ. շրջագծով չէզոք գօտի մը պիտի հաստատուի Քաէսոնկի շուրջը, ուր ոչ մէկ զինեալ ուժ պիտի մնայ: Նմանապէս պիտի զինաթափուին ժողովատեղիին շուրջը ապահովութեան վրայ հսկող պաշտօնէութիւնը, 800 մեթր շրջագծի մը վրայ: Երկու պատուիրակութիւնները, որոնց անդամները 150ական հոգիէն աւելի պիտի չըլլան, պիտի կրնան ազատ մուտք ունենալ Քաէսոնկ: Ասոնց մէջ պիտի գտնուին նաեւ դաշնակից պատուիրակութեան կցուած 20 օրագրողներ :

Այս պայմաններու ճշդումէն ու հաստատումէն վերջ, ժողովը սկսաւ քննել զինադադարի պայմանները: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, որ այս փոխադարձ համաձայնութենէն վերջ, մթնոլորտը աւելի պայծառացած է եւ զինադադարը կարելի պիտի ըլլայ կնքել մինչեւ շաբթուս վերջը :

× Հարաւային Քորէայի գանազան քաղաքներուն մէջ ցոյցեր կը կատարուին քանի մը օրէ ի վեր եւ կը պահանջուի մերժել ամէն զինադուլ 38րդ զուգահեռականին վրայ: Դաշնակից դիւանագիտական եւ զինուորական իշխանութիւնները ազդարարութիւն մը ուղղած են Հարաւ-քորէական իշխանութեանց, յայտարարելով որ այս կարգի ցոյցեր, բանակցութեանց ընթացքը խանգարելու միայն կրնան ծառայել եւ հետեւաբար պէտք է վերջ գտնեն :

× Արտաքին Նախարար Պ. Էչիսըն, խօսելով Քաէսոնկի բանակցութեանց առթիւ, յայտարարեց, թէ պէտք չէ վճռական արդիւնք մը սպասել Քորէայի մէջ: «Եթէ թոյլ տանք մեզի քնանալ Քորէայի զինադադարով, վեց ամիս կամ տարի մը վերջը պիտի ստանանք նոր ու ծանր հարուած մը, ուրիշ որեւէ կէտի մը վրայ: Ամէն պարագայի տակ, Քորէան վերջին խաչակրութիւնը չէ»:

ԴԱՀԼԻՃԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ելմտական Նախարար Պ. Մորիս Փէչ կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները գործակից կուսակցութեանց վարիչներուն եւ արհեստակցական, հողագործական, տնտեսական եւ այլ կազմակերպութեանց ղեկավարներուն հետ, նոր դահլիճի կազմութեան կապակցութեամբ անոնց տեսակէտները իմանալու համար: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ հարթել դպրոցական հարցին շուրջ ընկերվարական եւ ժողովրդական (M. R. P.) կուսակցութեանց միջեւ տիրող տարակարծութիւնը, ինչպէս նաեւ ընդունիլ ընկերվարականներու պահանջը աշխատավարձքերու շարժուն աստիճանաչափի դրութեան մասին, ապահովելով այս երկու կուսակցութեանց գործակցութիւնը դահլիճին մէջ: Դպրոցական վէճը կապ ունի՝ եկեղեցիներու կողմէ կառավարուած մասնաւոր դպրոցներուն պետական նպաստ տալու հարցին հետ (մասնաւորաբար Ալզասի եւ Մոզէլի շրջաններուն մէջ), պահանջ մը, որուն վրայ կը պնդեն ժողովրդականները եւ որուն կը հակառակին ընկերվարականները: Պ. Փէչ իր պատասխանը պիտի ներկայացնէ այսօր Հանրապետութեան նախագահին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ մը ատրճանակի երկու հարուածներով ծանրօրէն վիրաւորած է լեհ բանակի ռուս հրամանատար մարաջախտ Ռոքոսովսքին եւ վերջը անձնասպան եղած է: Լուրը կը հաղորդէ դանիական թերթ մը, աւելցնելով որ Ռոքոսովսքի անմիջապէս փոխադրուած է Մոսկուա : Թերթերը վերապահութեամբ կ'արձանագրեն այս տեղեկութիւնը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պաշտպանողական զինակցութիւն մը պիտի առաջարկեն Սպանիոյ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին ժամանակէ մը ի վեր :

ՅՈՒԼԻՍ 14ի ազգային տօնին հանդիսութիւնները կատարուեցան աւանդական շուքով եւ խանդավառութեամբ, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ : Փարիզի մէջ կայացաւ մեծ զօրահանդէս, Հանրապետութեան Նախագահի ներկայութեամբ եւ այս առթիւ ցուցադրուեցան բանակին նոր զէնքերը: Ուրբաթ, շաբաթ եւ կիրակի գիշերները տեղի ունեցան ժողովրդական բացօթեայ խրախճանքներ, հակառակ տեղացող անձրեւին, մանաւանդ շաբաթ գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը 15 ֆրանքի սկսան ծախուիլ երէկուընէ ի վեր:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՀԱՄԱԼՍ. ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Իրենց համալսարանական կամ բարձրագոյն ուսումը Փարիզի մէջ շարունակել ուզող հայ ուսանողները որ կը փափաքին Մարի Նուպար Ուս. Տան մէջ բնակիլ, պարտին ստիպողաբար Փարիզէն բերել տալ տպուած ֆրանսերէն խնդրագիր՝ դիմելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին, ստորեւ նշանակուած հասցէին: եւ լեցնելէ վերջ վերադարձնել նոյն Կեդր. Յանձնաժողովին, պահանջուած վկայագիրներով եւ նկարներով միասին:

Ստացուած խնդրագիրները պիտի քննուին յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ: Ընդունելի նկատուած թեկնածուները անձնապէս զեկուցում պիտի ստանան: Անոնք յանձնառու պիտի ըլլան իբր ունկնդիր ներկայ ըլլալու հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի կողմէ Տան մէջ հաստատուած Հայագիտական դասախօսութիւններու, որ տեղի կ'ունենան երկու շաբաթը անգամ մը:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ Ուս. Տան մէջ տրամադրելի տեղերուն թիւը սահմանափակ ըլլալուն, խնդրանքները նկատի պիտի առնուին թուականի առաջնութեան կարգով: Շատ հաւանական է որ Յուլիսէն վերջ հասնող խնդրանքները անհետեւանք մնան :

Հ. Բ. Ը. Մ. Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովի

Գրել հետեւեալ հասցէին.— Union Générale Arminienne de Bienfaisance, 11 Square Alboni, Paris (16): Tél. Tro. 03-18:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսին, Պ. Նազարի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ : Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Փափկաճաշակները հոն պիտի գտնեն Խարբերդցիներու մասնայատուկ համադամներ եւ զովացուցիչներ : Բարձրախօսով եւ սկաւառակներով պիտի երգուին հայկական գեղջուկ երգեր: Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի, Սէն Մորիսի, Տէսինի, Շասի եւ շրջաններու բոլոր Խարբերդցիները մասնաւորապէս, ու մեր բոլոր հայրենակիցները :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը, Նշան Նաճարեանի ագարակը: Կը ներկայացուի «ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԻ ԱՂՋԻԿ ՉԵՄ ՏԱՐ» գաւեշտը: Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան Մարսէյլի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ 22 Յուլիս, Սէնթ Անտրէի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Հայրենի պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, գաւեշտ, Մշոյ Ս. Կարապետի ուխտագնացութեան վերյիշումներով:

ՄԻԱՅՆ ՉՈՐՍ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ Երգարանը (**640** մեծ էջեր): Օգտուեցէք այս վերջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ **1500** փրանք :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով :

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը :

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6): Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օդի սպասարկութիւն մը բազմապիսի աղանդերներով :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի, ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.—«Եգիպտացի» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Քաղէ սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր խումբերու ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քաղէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ճարտարապետ – հնագէտ Պ. Արմէն Խաչատրեան: Նիւթ՝ «Հայկական ճարտարապետութեան ծագումը, զարգացումը եւ ազդեցութիւնը նոր տուեալներու համաձայն»: Նըկարներ պիտի լուսարձակուին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Արշակ Միրոյեանին եւ պարագաներուն, իրենց հօրաքրոջ՝ Այրի Տիկին Սանամ Կարապետեանի մահուան առթիւ :

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի

1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը :

Վենետիկի վարժարանին մէջ հայ տղան կը ստանայ առողջ բարոյական դաստիարակութեան հետ, տոհմային կատարեալ զարգացում եւ եւրոպական բարձր կրթութիւն եւ աւարտելով վարժարանական ընթացքը, կ'ունենայ ձեռքին մէջ վկայական մը, որ իրեն իրաւունք կու տայ յաճախելու Եւրոպայի համալսարանները, առանց պետական քննութեան ներկայանալու հետեւեալ երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա եւ ֆրանսական գաղթավայրերը, Զուիցերիա, Պելճիքա եւ Իտալիա :

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ: 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին: Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ: Ամերիկայի համար 35 տոլար: 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը: 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին :

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը :

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël, Ai Carmini, Venise (Italie):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համա – Ջարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Օգոստ. 12ին, Տէսին, Պարոն Նազարի սրճարանին ետեւի պարտէզը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ եւ արեւելեան ու եւրոպական պարեր: Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով, տեղւոյն վրայ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Կեսարիայէն Տիկին Պայծառ Սառաճեան կը փնտռէ իր զաւակը, Միհրան Սառաճեանը, Սվազի Պուրհան գիւղէն: Տարի մը առաջ Փարիզ տեսնող եղած է: Մայրը նամակ կը սպասէ իրմէն: Գրել Հայոց Եկեղեցիի հասցէով, Կեսարիա, Թուրքիա :

× Կեսարիայէն Սողոմոն Արփիանեան կը փնտռէ իր եղբօր որդին Սողոմոն Սողոմոնեանը, հօր անունը Պետրոս, Մուշի Արտօնք գիւղէն, մօր անունը Մարիամ: Կեսարիոյ Էֆքէրէի Ս. Կարապետի վանքը եղած ատենը 12 տարեկան է եղեր : Իմացուած է Ֆրանսա ըլլալը: Գրել Հայոց Եկեղեցի, Կեսարիա, Թուրքիա եւ կամ Կարապետ Ժամկոչեանին, 98 Ave. J. Jaurès, Décines (Isère) :

ՔԱՖԷ́ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վահառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Յիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տուպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ :
Հացէն ահա՛, առ պահէ
Տուտով գրէ՛, թող դրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին *մարքն* է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ.— **Boyadjian**, 12 Place de la Pierre, Valance (Drôme):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս․ 1100 ֆր․, Տար․ 2200, Արտ․ 3000 ֆր․

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր․ C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 18 JUILLET 1951 Չորեքշաբթի 18 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6510-Նոր շրջան թիւ 1921

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՆԳ ՄԵԾԵՐՈՒ ԴԱՇԻՆՔԸ

Կոմինֆորմի հերթական կարգախօսն է «Խաղաղութեան Դաշինք»ի մը կնքումը Հինգ Մեծերուն միջեւ :

Հինգ Մեծերն են՝ Խորհրդային Միութիւնը, Չինաստանի Ժողովրդային Հանրապետութիւնը, Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիան ու Ֆրանսան :

Ամիսներէ ի վեր քարոզութիւններ կը կատարուին բոլոր երկիրներու մէջ այս ուղղութեամբ՝ խաղաղութեան նշանաբանին տակ, հովանաւորութեամբ «Խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդ»ին :

Իրականին մէջ ամէն երկրի համայնավար կազմակերպութիւններն են, որ իրենց բոլոր բջիջներով պրոպականտի այս գործին լծուած են, հպատակելով Կոմինֆորմի արձակած պատգամին :

Անցեալ տարի ալ խաղաղութեան քարոզիչները մէջտեղ նետած էին «Սթոքհոլմի կոչը», որ կը պահանջէր արգիլել հիւլէական ռումբի գործածութիւնը պատերազմի պարագային :

Միլիոնաւոր ստորագրութիւններ հաւաքուեցան այն ատեն աշխարհի ամէն կողմը : Հայերն ալ չմոռցուեցան այս առթիւ :

Եւ սակայն հիւլէական ռումբի խնդիրը մնաց հոն՝ ուր որ էր :

Հինգ Մեծերուն միջեւ դաշինք մը կնքելու մասին Խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդին խմբագրած կոչը իր կարգին հարիւրաւոր միլիոններով ստորագրութեան արժանացած է : Միայն Չինաստանի մէջ զայն ստորագրած են 234.095.785 հոգի, որոնք կը բողոքեն Ճափոնի վերազինման դէմ :

Միլիոնաւոր ստորագրութիւններ հաւաքուած են Խորհրդային Միութեան, արբանեակ պետութեանց եւ Ժողովրդային Հանրապետութեանց մէջ : Համայնավար եւ յառաջդիմական կազմակերպութիւնները նոյն աշխատանքին լծուած են Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ, Աւստրիոյ, Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ :

Ի նպաստ «խաղաղութեան» կատարուած այս բոլոր աշխատանքներուն փառապսակը պիտի կազմէր Յուլիս 15ին Փարիզ, Փորթ տը Վէրսայլի Ցուցահանդէսներու մեծ սրահին մէջ տեղի ունենալիք հսկայական ցոյցը, որուն համար պատրաստութիւններ կը տեսնուէին ամիսներէ ի վեր :

Կոմինֆորմի պաշտօնաթերթը իր Մայիս 25ի թիւին մէջ կը ծանուցանէր թէ Ֆրանսայի 90 նահանգներէն 24ը Փարիզի համախմբումին պիտի ղրկեն 310.000 պատուիրակներ :

Եթէ միւս նահանգներէն նոյն համեմատութեամբ գալիքներն ալ հաշուենք, պատուիրակներու թիւը միլիոնը պիտի անցնէր :

Կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով «խաղաղասիրական» այս ցոյցը, որ խաղաղութիւնը խանգարելու բնոյթ կը ներկայացնէր, 3000 «խաղաղութեան պատուիրակներ» միայն հաւաքուած են կիրակի օր Միւթիւալիթէի սրահը, ուր երեսուն կրակոտ ճառեր լսելէ վերջ, ներկաները քուէարկած են նախապէս խմբագրուած բանաձեւ մը, կրկնելով ծանօթ յանկերգները :

Զեկուցաբեր մը ծանուցեր է թէ հինգ ու կէս միլիոն հոգի ստորագրեր են Դաշինքի Կոչը Ֆրանսայի մէջ : Քորէայի համայնավարական նահանջը իբրեւ «յաղթանակ» ներկայացուած է բանաձեւին մէջ :

Օրն ի բուն խաղաղութեան եւ ապազինման մասին խօսողները կամաւոր կոյր դարձած՝ չեն ուզեր տեսնել թէ ո՛վ է իսկապէս խաղաղութեան սպառնացողը :

Մինչ դաշնակիցները 1945ի յաղթանակէն վերջ ամբողջովին պարպեցին Եւրոպայի մէջ իրենց ազատագրած երկիրները (Ֆրանսա, Պելճիքա, Հոլանտա եւայլն), մասնաւոր վարչաձեւ մը հաստատելով միայն Գերմանիոյ համար, խորհրդային միութիւնը տուն տեղ եղաւ իր «ազատագրած» երկիրներուն մէջ : Այսպէս է, որ Մոսկուայի միահեծան իշխանութեան ենթարկուեցան Պալթեան երկիրները (Լիթուանիա, Էսթոնիա եւ Լաթվիա), Լեհաստան (իր 35 միլիոն բնակչութեամբ), Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Ալպանիա, ու 1948ի Փետրուարէն ի վեր նաեւ Չեխոսլովաքիա : Բոլոր այս երկիրները ազատ ու անկախ կ՚ապրէին երէկ :

Մինչ Դաշնակիցները զօրացրուում կատարեցին, միայն Գերմանիոյ մէջ պահելով պզտիկ ուժ մը, Խորհրդային Միութիւնը ո՛չ միայն իր զօրքերը չարձակեց, այլ մայր երկրին եւ արբանեակ երկիրներուն մէջ ցարդ զէնքի տակ կը պահէ միլիոնաւոր զինուորներ, սպառազինուած ամէնէն արդիական զէնքերով : Դարձած է աշխարհի ամէնէն զօրաւոր բանակ ունեցող երկիրը եւ կը սպառնայ Եւրոպայի մնացեալ մասն ալ ենթարկել իր իշխանութեան, իրականացնելու համար «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» :

Եթէ Կոմինֆորմ, Խաղաղութեան Համաշխարհային Խորհուրդ, համայնավար եւ յառաջդիմական կազմակերպութիւններ իսկապէս խաղաղութիւն կը ցանկան, թո՛ղ բանաձեւ մը ներկայացնեն Կրեմլինին, պահանջելով որ ցրուէ իր զօրքերը եւ պարպէ իր «ազատագրած» երկիրները, քաշուելով 1939ի սահմանները :

Այն ատեն իսկապէս խաղաղութիւն կը տիրէ աշխարհի վրայ եւ մարդկութիւնը լայն շունչ մը կը քաշէ :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԱՍՏԱՆ

« Տիարպաքըր»էն Թուրք օրագրող մը կը գրէ պոլսական թերթի մը, ի միջի այլոց․ —

« Այս գիւղերուն մէջ նոր տնկուած ծառ չկայ, բոլոր գիւղերը լերկ են :

« — Եահօ՛ւ, բաի, ինչո՞ւ ծառ չտնկեցիք այս գիւղերուն մէջ, ձեռքերնի՞դ կը կոտրէր:

« Տարիքոտ մարդը պատասխանեց․

« — Չե՞ս տեսներ մեր վիճակը, սահղի վրայ նստած ենք :

« Իրաւ ալ, բոլորը սահղի վրայ նստած են»:

Այս պատկերազարդ վկայութիւնը մեկնաբանութեան չի կարօտիր : Սակայն ինծի կը յիշեցնէ արտասովոր դրուագ մը :

Այն օրերուն, երբ ամէն կողմերէ ազատագրուած դեռատի մանուկներով կը լեցուէին Պոլսոյ կայանները եւ կը տեղաւորուէին հոս հոն : Որբանոցներէն մէկուն մէջ, դրաւուած այդ չէնքին աւերակ պարտէզը վերակենդանացնելու համար, հողը կը բաժնէինք այդ փոքրիկ վերապրողներուն, որպէսզի մշակեն զայն :

Այս որբերէն Ամասիացի երկու պատանիներ, Գէորգ եւ Մկրտիչ, ներկայացան ու հողի բաժին մըն ալ իրենք խնդրեցին ինձմէ :

— Ի՞նչ պիտի ցանէք տղա՛ք, հարցուցի :

Գէորգը իր մաշած գօտիին ծալքերէն քանի մը կուտեր հանելով ըսաւ․

= Լուֆֆա (luffo) պիտի հասցնեմ, պարոն :

Կը խոստովանիմ որ ինծի անծանօթ էր այդ բոյսը, եւ վերջը միայն հասկցայ թէ դդմազգի կուճը կամ լըւիկն էր, ճմերուկի կուտով եւ վարունգի տեսքով, որուն միջուկը բնական հիւսքով լիւ մըն է :

— Իսկ դուն, Մկրտի՛չ, ի՞նչ պիտի ցանես :

= Ես ալ «կոծծուկ» եւ «որբի հաց» պիտի ցանեմ, պարո՛ն :

— ? ...

Ան ալ իր կարգին, հանգոյց առ հանգոյց քակելով մանրիկ հունտեր հանեց վառօդի հատիկներու պէս սեւ ու փայլուն, որոնցմէ բուսաւ կոճկորակ = վայրի փերփեր (portulaca géant) երփներանգ ծաղիկներով ղեղարոյսը, որուն մսոտ տերեւներով կոծիծներ կը դարմանէինք :

« Որբի հացը» վայրի հաստարմատ կարոսն (céleri) էր, տղաքը իրենք կնքած էին այդ անունով, երկար ժամանակ անոր արմատովը միայն սնած ըլլալով :

— Տղա՛ք, ուրկէ՞ գտած էք այս սերմերը :

= Անապատի ովասիսներէն, պարոն, Տէր Զօրի ճամբաներէն հաւաքած ենք :

Ահա դաստաստանի երկու նժարներ .— Մաճէ, մաճէ, թեկէղ, փարէս:

Աւելորդ է ըսել, թէ որն է «աւելի ծանրը» : Բայց կ՚արժէ շեշտել, որ մեր տղաքը ոչ թէ «սեղի» այլ եաթաղանի վրայ գտնուած ատեն հաւաքեր էին ու կը մշակէին այդ հունտերը, մարդկային բարօրութեան ծառայելու գիտակցութեամբ : Եւ ինքնաբերաբար : Խ․ Վ․

Պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ Թեհրանի մէջ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ ՆԱԵՒ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նոր խռովութիւններ կանխելու նպատակով, պարսիկ կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակեց Թեհրանի մէջ : Կէս գիշերէն մինչեւ առտուան 4ը արգիլուած է փողոց ելլել : Արգիլուած է նմանապէս երեք հոգիէն աւելի բազմութեանց հաւաքոյթը : Պաշարման վիճակը պիտի շարունակուի մէկ շաբաթ : Վարչապետը հրամայեց միաժամանակ ձերբակալել առջի օրուան խռովութեանց պատասխանատուները : Այս հրամանին վրայ, ոստիկանութիւնը խուզարկեց «Խաղաղութեան կուսակիցներու» եւ «Աշխարհակալ նաւթային ընկերակցութեանց դէմ պայքարող Միութեան» գրասենեակները, փաստաթուղթեր գրաւեց եւ ձերբակալեց վարիչները :

Ձերբակալուած են 280 համայնավարներ : Խռովութեանց ընթացքին սպաննուած են 15 հոգի եւ վիրաւորուած 200 ուրիշներ :

Նոր ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Բշ․ օր, մասնակցութեամբ 4000 համայնավարներու, որոնք, իբրեւ «վահան», կիներու բազմութիւն մը կեցուցած էին թափօրին գլուխը եւ կը պահանջէին սպաննուած ցուցարարներու մարմինները : Ցուցարարները սակայն ցրուեցան, երբ սպայ մը կարդաց պաշարման վիճակի հրամանագիրը :

Վարչապետին բնակարանը առնուած է խիստ հսկողութեան տակ :

Հարաւային Պարսկաստանի բրիտանական ընդհ․ հիւպատոսը, Պ․ Ֆրէնսիս Քէփըր ազդարարած է Ապատանի պարսկական ուժերու հրամանատար զօր․ Մալլիին, թէ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Հարաւային Պարսկաստանի մէջ, համայնավարներու գրգռութեանց հետեւանքով : Անգլօ-Իրանեան Նաւթային ընկերութիւնը ամենօրեայ շփման մէջ է Ապատանի հրամանատար զօր․ Քամալի հետ, Անգլիացիներու կեանքերը ապահովելու համար, պատահական խռովութեանց պարագային :

Աջգայնական Ճակատի ամէնէն մոլեռանդ անդամներէն Տոքթ․ Մաքքի պահանջեց յանձնել անմիջապէս Ապատանի զտարանները, հակառակ պարագային պիտի դիմուի բռնի միջոցներու :

Պարսկական շոգեմակոյկ մը ուզած է կեցնել անգլիական բեռնատար նաւ մը, որ անմիջապէս անթելով օգնութիւն ուզած է «Ֆլամինկօ» մարտանաւէն : Բուռն բողոքի մը վրայ, շոգեմակոյկը հեռացած է :

Պ․ ՀԷՐԻՄԸՆԻ ԽՈՍՏՈՒՄԸ

Արտակարգ բանագնաց դեսպան Պ․ Հէրիմըն սկսաւ խորհրդակցիլ պարսիկ պետական անձնաւորութեանց հետ, լարուած մթնոլորտի մը մէջ : Առաջին առիթով իսկ Պ․ Հէրիմըն խոստացած է Մ․ Նահանգներու նիւթական աջակցութիւնը, Պարսկաստանի վերակենդանումին համար, պայմանով որ գոհացուցիչ լուծում մը գտնէ անգլօ-իրանեան վէճը : Խորհրդակցութեանց առաջին օրը կարծիքներու ընդհանուր փոխանակութիւն մը կատարուած է : Տոքթ․ Մոսատեղ ըսած է որ պատրաստ է ընդունելու լուծման ձեւ մը, որ սակայն պէտք չէ հակասէ նաւթահորերու ազգայնացման սկզբունքին :

Սիրալիր մթնոլորտ Քաէսոնկի ժողովին մէջ

ԵՒ ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Քաէսոնկի ժողովը իր աշխատանքները կը շարունակէ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ : Համայնավար պատուիրակները տոգորուած են բարեացակամ տրամադրութիւններով : Բանակցութիւնները տակաւին կը կատարուին օրակարգի հարցերու ճշդման շուրջ : Սիրալիր են յարաբերութիւնները նաեւ դաշնակից եւ համայնավար օրագրողներու միջեւ : Բշ․ օրուան երկու նիստերէն վերջ, դաշնակից պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց, թէ որոշ յառաջդիմութիւն մը իրագործուած է : Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը հաղորդուի շօշափուած հարցերու էութեան մասին :

Մինչ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ կը շարունակուին Քաէսոնկի բանակցութիւնները, անդին, ռազմաճակատի վրայ, կռիւները ստացած են դարձեալ բացառիկ սաստկութիւն մը : Զօրս ժամ տեւած ճակատամարտ մը մղուած է արեւելեան ճակատամասին վրայ եւ յարձակման անցած կարմիրները ետ մղուած են ծանր կորուստներով : Դաշնակից օդանաւային ուժերն ալ կը շարունակեն ռումբ տեղացնել կարմիրներու փոխադրական ճամբաներուն վրայ : Վերջին մէկ օրուան ընթացքին 60 կարմիր հրասայլեր բնաջնջուած են :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ՊԱՐՏՈՒԻՍՏ ախոյեան կոփամարտիկ Ռէյ Ռօպինսըն փոխ-վրէժի մրցում մը պիտի ունենայ համաշխարհային ախոյեան հռչակուած անգլիացի Թըրփինի հետ, Նիւ Եորքի մէջ, Սեպտ․ 12ին :

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻՆ ՁԱՅՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երբ լեռներն էի, առաւօտ մը, եկեղեցիի մը առջեւ պզտիկ հրապարակին վրայ՝ թաղումը կը կատարէին քանի մը օրեր առաջ՝ ձիունի փոթորիկին բռնուած, մեռած հինգ լեռնախոյզներու: Քահանայ մը կը խօսէր դագաղներուն առջեւ: Կ'ըսէր թէ լեռները միշտ զոհեր խլած են եւ մարդիկ միշտ պայքար մղած են անոնց դէմ: Նմանութիւն մը կը տեսնէր մագլցողին կորովին եւ վերացական խո – յանքին միջեւ: Ձիւները, ըսաւ, նման են սրբու – թեան եւ մահուան անթափանցելի գաղտնիքին պէս է լռութիւնը կատարներուն: Եղբակացուց՝ թելադրելով բարձրանալ միշտ, մօտենալ արարչու– թեան, հասնիլ հոգեկան անմահութեան, պայքա– րելով, տառապելով, ականջ տալով ներքին, աստ– ուածային ձայնին :

Ոչ մէկ տեղ այնքան զգալի է վերասլաց խո – յանքին կարօտը որքան այդ լեռներուն առջեւ : Եւ ոչ մէկ տեղ՝ այդքան աւելորդ ու զուր: Վերի ձիւ– ները, հրեշտակային անշուշտ, հեռուէն՝ ճերմակ ու վսեմ՝ անհունին մէջէն սլացող նժոյգներու պէս, խաղաղութեան ճերմակ դրօշակներու նման, ահաւոր էին իրենց խլած զոհերով: Ու հարուստ պանդոկները, միլիոնատէրները, սուրբերու եւ լեռներու նկարներ չահագործող փերեզակները, իրենց գլխտերով հպարտ կիսամերկ կիները, փայ– լակող կառքերը կը զգացնէին թէ մարդը խոյանքի կարօտ, բայց անզօր ու թշուառ էակ մըն էր:

Ոչ մէկ տեղ այսքան զգալի է մարդկային թշ– ուառութիւնը՝ որքան այդ լեռներուն վրայ՝ որ գեղեցիկ էին ու վայրագ, սփոփարար եւ անձկա– բեր, խաղաղ եւ ալեկոծ: Ներկայ էին մարդկային խոյանքներն ու վիժումները, յոյսերն ու ընկըր – կումները, սրբութիւններն ու դաժան կիրքերը: Ներկայ էր մահը, անողոք, անըմբռնելի: Յաւեր – ժութիւն էր եւ կը զգայիր թէ շատ շուտ կ'անցնի կեանքը, երազի մը պէս: Խաչաձեւող հսկայ ըստ– ուերներ, երկնքէն գլորած, անդունդներուն մէջ ինկած, սեւցած, պատռած մղձաւանջակերպ քա– րեր գերեզմանային տպաւորութիւն մը կուտային:

— Էջու նահատակութիւն է, ըսաւ հայրենա– կիցներէս մէկը որ վաթսունը անցած վաճառական մըն էր: Էջնահատակութիւն է... ի՞նչ կը հասկը– նան գագաթները բարձրանալով...Ձեմ մեղքնար...

Մնացի լուռ, չգտնելով արժանի պատասխան մը :

Քալեցինք դէպի մօտակայ անտառը բարձրա – նալու համար: Գեղեցիկ, հոյակապ տեսարաններ կը պարզուէին մեր առջեւ, կանաչ զառիթափներ, ծառերու թափօրներ, խորանային խորհուրդով մխացող գագաթներ, արծիւի պէս թեւաբաց ա – պառաժներ ...

— Ի՞նչ բանի մասին կը մտածես հարցուց միւս հայրենակիցս :

— Կը խորհիմ թռչունի մը մասին ...

— Թռչունի՞ մը մասին ...

Կը քալէինք ծառերու տակէն, որոնց խարշա– փը կը յիշեցնէր իշխանէն սպասող մեր դարաւոր սօսիներուն փսփսուքը :

....

×

Մինակ՝ ինքն իր մէջ, լքուած երբեմն ընկեր– ներէն, մտերիմներէն իսկ որ երես դարձուցած էին իրեն, երբ ճշմարտութեան եւ գեղեցկութեան ետեւէն կ'երթար, հալածուած, յոգնած, զզուած՝ փնտռելով իր հոգեկան անդորրութիւնը, գտած էր վերջապէս կորովի եւ հանդարտ մնալու գաղտնի – քը: Ժիտ:

Բայց այդ խաղաղութիւնը, այդպէս, զարհու– րելի կրակ մըն էր՝ ոսկիի գոյն:

Լուսանկարի մը մէջ, Ա. Ժիտ, ծեր արդէն , բայց կորովի, բաբախը գլխուն, գլանիկ մը ձեռ – քին, արմուկը սեղանին վրայ, գրադարանի մը սանդուղին առջեւ, կը նայի ակնոցներուն ետեւէն՝ պաղ, կարծր, խաղաղ նայուածքով մը : Կը նայի բոլոր օրէնքներէն ու ազգային նեղ սահմաններէն անդին: Կը նմա՞ի, առանց պեխի եւ մօրուքի՝ ռուս քահանայի մը ու սատանայական խինդ մը կայ նաեւ իր նայուածքին մէջ: Վեհափառ է եւ կը խնդայ կարծէք իր այդ վեհութեան վրայ: Հպարտ է, գոռոզ, վախին, հալածանքին կուրծք տուած, իր վատութիւններուն դէմ յամառօրէն կռուած , ծերութեան հասած մարդու մը պէս՝ որուն համար յաղթանակ մըն է ապրիլն իսկ: Եւ սակայն կը յի– շեցնէ Ձինացի մը՝ որ կը զուարճանար իր թուղթէ ծաղիկներուն խաղերով տարուողները դիտելով : Հրէշային բան մը կայ իր բիբերուն խորը: Այդ բի– բերը կուշտ կ'երեւան, տեսած են շատ մը բաներ, պատռած են պատրանքի շատ մը վարագոյրներ , զուարճացած են շատ մը խեղճերու գալարումնե – րով: Բայց քաղց մը կայ տակաւին անոնց խորը: Ժիտ զոհ է, ըսած է, գրած է այն ինչ որ շատեր վախցած են գրել: Ու դժգոհ է: Սնանկութեան առջեւ է :

Կը զղջայ նաեւ : Մարդիկ չեն արժեր : Ու կը խորհի տակաւին ընելիքներուն զօրս չէ ը – սած: Վատութիւն մը կը զգայ: Պեղած է կեանքը ամէն կողմէ, հակասական ուղիներով եւ կ'ըմբռնէ թէ կարելի չէ տալ այդ կեանքը, այնքան բարդ ու այլազան է ան: Չէ կրցած ըսել ամբողջ ճշմար – տութիւնը: Բզկտելու կարօտ մը կայ դեռ իր աչ – քերուն մէջ : Հպատակութիւն մը նաեւ մարդկա – յին օրէնքներուն առջեւ: Սուտը ճշմարտութենէն աւելի բարի է թերեւս :

Այսպէս, ուժով կ'երեւայ ան ցոյց չտալու հա– մար խեղճութիւն մը՝ որ կուգայ գիտակցութենէն եւ խղճմտութենէն: Խաղաղ կ'երեւայ՝ չմատնելու համար ներքին ալեկոծումը : Կը ձգտի ուժով ե – րեւալ բայց գիտէ թէ այդ ուժը իր փնտռածը չէ, այլ այն զոր մարդիկ ուզած են իրմէ: Ֆաուստ է եւ Մէֆիսթոֆէլէս ...

×

Խաղաղութիւններ կան որ կ'արիւնին ներսէն:

Անշուշտ, Պրոմեթեւս ունելով արծիւը՝ կը գտնուէր մեծ խղճահարութեան մը մէջ: Կարեկ – ցութեամբ կը նայէր մարդոց՝ որ չեն դիմանար ճշմարտութեան: Ու կարելի չէ ձերբազատուիլ գիտակցութենէն :

Ինչպէ՞ս իջնել՝ այդքան բարձրանալէ վերջ , ինչպէս արդարացնել անփութութեամբ, ինքնա – լքումով, կեղծիքով եւ անբարեխղճութեամբ ապ – րողները: Ի՞նչպէս իրաւունք տալ հզօրներուն որ կը ճզմեն խեղճերը: Կարելի՞ է մնալ անտարբեր այն բոլոր հոգիներուն հանդէպ որ չարիք չեն ու– զեր գործել եւ կը ստիպուին գործել չճզմուելու կամ դիրքի մը հասնելու համար, կ'ուզեն մաքուր մնալ եւ կը խաթարուին: Կարելի՞ է իրաւունք տալ ցեխին ու խաւարին մէջ թաւալող հրէշներուն, անպատկառ ու անզգայ եսամոլներուն: Եսասիրու– թիւն մը կայ ի հարկէ ամէն բանի ետեւ, սիրոյ մէջ, արուեստին մէջ, խորանին առջեւ իսկ, ան – խուսափելի է: Բայց ազնուական է ան երբ կը բարձրացնէ մեզ՝ միս եւ արիւն ուզելով մենէ :

Ու կը բարձրանանք: Ստիպուած ենք: Ա. Ժիտ , մինչեւ վերջին վայրկեանը, երբ մահը ա– հաւոր անծանօթ մըն էր, կը շարունակէր տալ իր միսն ու արիւնը :

Շատ աւելի ճիշդ ու գեղեցիկ է մեր հէքեաթը, համապատասխան՝ մարդկային եղերական այլ գեղեցիկ ճակատագրին: Կը սպաննէ հրէշը, կը բանայ աղբիւրները, եւ հրաժարելով երջանկու – թենէն, տալով իր տուրքը մարդկութեան, կը բարձրանայ արիւնելով շարունակ :

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ինչպէս «կը մաքրեն»

«Թայմզ» թերթի Սոֆիայի երբեմնի թղթա– կիցը եւ այժմ անգլ. ձայնասփիւռի խօսնակը, Միխայիլ Փատեւ կը գրէ, թէ համայնավար կարեւոր դէմքերու մաքրագործումը սաստկացած է վերջին երեք ամիսներու ընթացքին Արեւելեան Եւրոպայի մէջ :«Քլեմենթիսի դաւաճանութեան» առթիւ կա– տարուած բազմաթիւ ձերբակալութիւններէ վերջ, ուժեղ մաքրագործում մը ծայր տուած է նաեւ Ռումանիոյ մէջ, ուր չնորհազրկուած են չորս նա– խարարներ, ինչպէս Ճորճէ Վասիլիսկին, որ ռու – մանական Պոլիտպիւրոյի ազդեցիկ անդամներէն էր եւ զօր. Փեթրու Պորիլլան, ռումէն համայնա – վար լաւագոյն զօրավարը: Շռնդալից պաշտօնան– կութեանց զոհ գացած են նոյնպէս Պուտափէշթի մէջ արտաքին նախարար Ճիւլա Քալայի, ներքին նախարար Սանտոր Զոլտի, Ռաքոշիի գլխաւոր խորհրդական Ֆիերենց, Տուաթի նման ականաւոր կարմիրներ :

Մինչեւ 1948ի կէսերը, Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, մաքրագործումները ուղղուած էին բացա – ռաբար «դասակարգային թշնամիներու», այսինքն համայնավարներու քաղաքական հակառակորդնե– րուն դէմ: Անկէ ի վեր, մեծ համեմատութիւններ առած են համայնավարներու մաքրագործում – ները, իբրեւ հետեւանք Սթալին – Թիթօ պառակ – տումին (1948 Յունիս): Խորհրդային արբանեակ վեց երկիրներու մէջ մաքրագործուած են համայ– նավարներու հարիւրին 20 — 25ը: Ասոնք հեռաց– ուած են կառավարական պաշտօններէ , աքսոր – ուած , բանտարկուած կամ սպաննուած են դատով կամ առանց դատի: Արտաքսուածներու թիւը ան– ցած է արդէն մէկ միլիոնը: Սպաննուածները կը հասնին հազարներու, եթէ ոչ տասնեակ հազար – ներու: Ալպանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Լեհաստանի մէջ, դահիճի հարուածը իջած է ամէնէն հեղինա– կաւոր կուսակցականներու վրայ :Ամէն կողմ մաք– րագործուածներու մէջ կան Պոլիտպիւրոյի ազդե – ցիկ անդամներ, նախարարներ, զօրականներ, ոս– տիկանապետներ, եւն.: Հաշուեյարդարի ենթար – կուած են Ալպանիոյ համայնավար կուսակցու – թեան հիմնադիրը եւ ներքին նախարար Քոչի Քսոքսէ, Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցու - թեան ընդհ. քարտուղարը եւ փոխ վարչապետ Թրայչօ Քոսթով, չեխ արտաքին նախարար Վլա– տօ Քլէմենթիս, հունգարական Պոլիտպիւրոյի ան– դամ եւ ներքին ու արտաքին նախարար Լաշլօ Ռայք, Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ երկրի իրական մենատէրը Վլատիսլավ Կոմուլքա, ռումանական համայնա – վար կուսակցութեան վարիչը Լուգրեցիու Փաթ – րասքանու եւ ուրիշներ :

Մաքրախործման եղանակը միշտ կը զարգա – նայ ստրճանաբար եւ դանդաղօրէն: Ենթական նախ կը հեռացուի Պոլիտպիւրոյէն, քանի մը ամիս վերջը Կեդր. Կոմիտէէն եւ ապա կուսակցութենէն: Այնուհետեւ պաշտօն կը տրուի անոր աննշան դիր– քերու վրայ: Քոսթով նշանակուած էր գրադարա – նապետ, Կոմուլքա՝ վիճակագրական գրասենեակի վարիչ եւ Քլեմենթիս՝ դրամատունի պաշտօնեայ: Հալածանքի այս փուլին մէջ, զոհերը կը մեղադ – րուին իբրեւ « Խ. Միութեան հանդէպ ոչ – բարե– կամական զգացում ունեցողներ»: Դեռ դաւաճա – նական գործունէութեան խօսքը չկայ: Անկէ վերջ զոհը յանկարծ կը ձերբակալուի եւ «երեւան կը հանուի» դաւադրական եւ լրտեսական կարեւոր կազմակերպութիւն մը, որուն անդամակցած կ'ըլ– լայ զոհը: Ի վերջոյ , բանտարկեալը կը դատուի եւ մահուան կը դատապարտուի, կամ կը սպան – նուի առանց դատուելու: Մեղադրանքի առաջին ձեւակերպումէն մինչեւ վերջնական հաշուեյար – դարը կ'անցնի սովորաբար մէկ տարի :

Կոմուլքա, օրինակի համար, նախ յանդիման– ուած եւ իր պաշտօնէն առժամապէս հեռացուած էր 1948ի Յուլիսին: Պոլիտպիւրոյէն արտաքսուե– ցաւ Սեպտեմբերին, իսկ կուսակցութենէն՝ Նոյեմ– բերին: Կարելի էր զայն տակաւին տեսնել 1949ին, իր « Նոր պաշտօնին » գլուխը: Իսկ 1950էն վերջ չգիտցուիր, թէ կ'ապրի՞ տակաւին :

Թրայչօ Քոսթով, Պոլիտպիւրոյէն եւ դահլի – ճէն հեռացուեցաւ 1949ի Յունուարին: Յետոյ երեք ամիս եւս մնաց Կեդր. Կոմիտէի մէջ: Այն ատեն դատապարտուեցաւ տնային բանտարկութեան եւ արտաքսուեցաւ կուսակցութենէն: Ձերբակալուե – ցաւ 1950ի Օգոստոսին եւ դատուեցաւ ու կախուե– ցաւ Դեկտեմբերին:

Քլեմենթիսը ստիպեցին որ հրաժարի նախա – րարի իր պաշտօնէն 1950ի Մարտին, բայց ձերբա– կալուեցաւ տարի մը վերջը միայն, 1951ի Փետր – ուարին :

Ռումանացի Փաթրասքանու գործէ հեռացուե– ցաւ 1948ի ամառը: Կոմինֆորմի պաշտօնաթերթը մեղադրեց զայն որպէս «ամերիկեան գործակալ » 1949ի Դեկտեմբերին եւ իմացուեցաւ որ միայն 1950ի վերջերը սպաննեցին զայն բանտին մէջ :

Մաքրագործման այս համայնավար մեթոտին մէջ միակ բացառութիւնն է Հունգարիան: Դեռ 1949 Մայիսի կէսերուն, Լաշլօ Ռայք կը գտնուէր Պոլիտպիւրոյի անդամի եւ նախարարի իր դիրքե – րուն վրայ: Նոր էր կազմակերպած ընդհանուր ընտրութիւնները, որոնց շնորհիւ, Մայիս 15ին , կառավարութիւնը ստացած էր քուէներու 100ին 95էն աւելին: Բայց ահա, Մայիս 30ին կը ձերբա– կալէին զայն: Եւ, տարօրինակ կերպով, Պոլիտ – բիւրոյէն իր հեռացումը կը հաղորդուէր երկու շաբաթ վերջը, Յունիս 15ին: Զօրս օրէն ձեւակեր– պեցին իր մեղադրագիրը, որպէս հայրենադաւ : Դատուեցաւ Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերի կէսե– րուն արդէն մեռած :

Ընդհանրապէս ընդունուած է որ բոլոր այս վայրագ մաքրագործումներու մէջ, « արեւմտեան համայնավարները» (այսինքն անոնք, որ պատե – րազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին ապրած եւ գործած են Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ), փո – խարինուեցան «Մոսկուա մարզուած» համայնա – վարներով: Դիմադրական ճակատի համայնավար– ները սպաննուեցան՝ պատերազմը Մոսկուայի հանգստաւէտ պաշտօնատուներուն մէջ անցուցած մարդոց կողմէ: Այսուհանդերձ, կարելի չէ վճռա – պէս զանազանել «արեւմտեան» եւ «արեւելեան համայնավարները, մաքրագործուածներու մէջ :

Յիշատակենք լաւածանօթ օրինակները .— Ալպանիոյ մէջ խնայուեցաւ «արեւմտեան» հա – մայնավար Էնվէր Հոճային, որ Փարիզի մէջ դաստիարակուած էր, մինչ Մոսկուայի մէջ մար– զուած Քոչի Քսոքսէ կախաղան հանուեցաւ: Պուլ– կարիոյ մէջ, Թրայչօ Քոսթով, 100ին 100 Մոս – կուայի ձեռնասունն էր եւ բնաւ չէր այցելած Ա – րեւմտեան Եւրոպա 1947էն առաջ, երբ նախա – գահեց կառավարական պատուիրակութեան, Փա – րիզի հաշտութեան դաշնագիրը ստորագրելու հա– մար: Լեհ Կոմուլքան եւս «արեւելքցի» մըն էր, մինչդեռ Պոլիտպիւրոյի այժմու տիրական մարդը, Հիլարի Մինց «Արեւմուտքցի» մըն է, որ երկար տարիներով ապրած է Ֆրանսա :

Ձեխոսլովաքիոյ մէջ, Քլեմենթիս, նոյնպէս « արեւմուտքցի » մըն էր, մինչ իր խումբի մնա – ցած անդամներու մեծ մասը «արեւելքցիներ» էին: Իսկ մաքրագործումները վարող ներքին նա– խարարը Վասլավ Նոչէք, իր կարգին «արեւմըտ – եան» համայնավար մըն է: Հունգարիոյ Մաթ – թիաս Ռաքոշին, որ պաշտօնապէս Երկաթեայ Վարագոյրին այն կողմը գտնուող արեւմտեան համայնավարներուն ամէնէն ականաւորն է (յա – ճախ այցելած է Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամե –

րիկայի բոլոր երկիրները եւ սահուն կերպով կը խօսի անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն), տակաւին կը մնայ ղեկին գլուխը ամրօրէն, մինչ շատ մը «արեւելքցի» համայնավարներ սպաննուած են։ Եւ վերջապէս, Պուլկարիոյ մէջ, աւելի քան մէկ երկվեցեակ զօրավարներ ու այլ բարձրաստիճան սպաներ, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը անցուցած են Ռուսիոյ մէջ եւ ծառայած են կարմիր բանակին, անողորմօրէն հաշուեյարդարի ենթարկուեցան 1950ին։

Կը թուի թէ «թիթոյականութիւնը» այս մաքրագործումներուն միակ պատճառը չէ, թէեւ զոհերը պաշտօնապէս կ'որակուին «թիթոյական գործակալներ»։ Միայն Կոմուլքայի մասին որոշապէս գիտենք, թէ ունեցած է թիթոյասիրական կեցուածք եւ բացէ ի բաց, 1948ի ամառը, Պոլիտպիւրոյի նիստերուն մէջ հակառակած է Կոմինֆորմի որոշման Թիթոյի դէմ։ Ռայք, Քլեմենթիս եւ Քոսթով, ընդհակառակն, պախարակած են Թիթօն։ Քոսթով, մինչեւ անգամ ստորագրած է Կոմինֆորմի հակաթիթոյական որոշումը Պուքրէշի մէջ, 1948ի Յունիսին։

Այս բոլոր յանցանքները կը բացատրուին «ազգային շեղումով» եւ գործուած կ'ըլլան Մոսկուայի դէմ։ Հիլարի Մինց, 1948ի Սեպտեմբերին խօսելով լեհական կեդր. կոմիտէի նիստին մէջ շեշտեց, թէ ազգային շեղումը կը կայանայ երկու բաներու մէջ — 1) Հաւատքի պակաս Խ. Միութեան հանդէպ եւ 2) Հաւատքի պակաս Մեծն Սթալինի ուսուցման զօրութեան մասին։

Մոսկուա, երեւան հանած եւ անվնաս դարձուցած է իր դէմը գործուած այս ոճիրները։ Մաքրագործումներու զեկոյցներն ու մահավճիռները քիչ տարակոյս կը ձգեն այդ մասին։ Քոսթովի «դաւադրութիւնը», օրինակի համար, Սոֆիայի զեկոյցին բառերով, «ճնշուեցաւ ճիշդ ժամանակին», «մարաջախտ Սթալինի խորաթափանց աչքին շնորհիւ միայն»։ Թ. Ա. Թ.

«Հայ պապ մը»

Այս ենթախորագրին տակ, «Փարի Փրէս» երեկոյեան թերթը կը գրէ, թէ Պիոս ԺԲ. անցեալ ամիս պիտի գումարէր երկրորդ Կարդինալներու ժողովը։ Բայց այժմ կը կարծուի, թէ ժողովը պիտի չգումարուի յառաջիկայ ձմեռնամուտէն առաջ։ Առաջին ժողովին, որ գումարուեցաւ 1950ի Փետրուարին, ընտրուեցան 32 Կարդինալներ (թիւ մը որ աննախընթաց էր) եւ Իտալացի Կարդինալները կորսնցուցին իրենց մեծամասնութիւնը, զոր ունէին աւանդօրէն։ Այժմ, նոր ժողովին մէջ պիտի նշանակուին 20 նոր Կարդինալներ եւս։ Իտալական թերթի մը համաձայն, պապը պիտի օգտուի այս առիթէն, յանդուգն բարենորոգումներ առաջարկելու համար Կարդինալներու ժողովին։ Պիտի ուզէ «երիտասարդացնել» ժողովը, ուր այժմ 60էն վար 6 Կարդինալներ կան միայն։ Պիտի ուզէ նոյնպէս, որ աշխարհի 412 միլիոն կաթոլիկները, Վատիկանի մէջ ունենան աւելի արդար ազգային ներկայացուցչութիւն մը, ինչ որ պիտի դիւրացնէր Հարաւային Ամերիկայէն, Մեքսիկայէն, Գոլոմպիայէն եւ Հնդկաստանէն նոր Կարդինալներու անուանումը։ Ամէնէն աւելի ստոյգ կը նկատուի Զակրէպի արքեպիսկոպոս եւ այժմ բանտարկուած Սթէփինաքի, ինչպէս նաեւ Վարշավայի ու Փրակայի արքեպիսկոպոսներուն անուանումը։ Հաւանական թեկնածուներու մէջ կը գտնուին նաեւ Արմաղի (Իրլանտա), Կրէնատի եւ Թարակոնի (Սպանիա), Պոսթընի եւ Ֆիլատէլֆիոյ (Մ. Նահանգներ), ինչպէս նաեւ Փարիզի արքեպիսկոպոսները։

Կարդինալներու ժողովին մէջ Իտալացիները կորսնցուցած ըլլալով իրենց մեծամասնութիւնը, թերթը կը կարծէ որ յաջորդ պապը կրնայ օտարական մը ըլլալ, ինչ որ չէ եղած 1522էն ի վեր, երբ պապ ընտրուած էր Ատրիէն Բ., Հոլանտացի մը։

Կաթոլիկ Եկեղեցին պիտի նախընտրէր այս անգամ եւ Արեւելքի մէջ իր ազդեցութիւնը զօրացնելու համար, ընտրել արեւելեան պապ մը, ինչպէս հայ կաթողիկէ պատրիարքը, Կարդինալ Պետրոս Աղաջանեան։

Վատիկանը, նմանապէս, մեծ կարեւորութիւն մը պիտի տար դէպի կաթոլիկ աշխարհը վերադարձին կարգ մը արեւելեան Եկեղեցիներու, որոնք զատուած են Հռոմէն, քահանաներու ամուսնութեան հարցին պատճառով։

Հռոմէական Եկեղեցին տրամադիր պիտի ըլլա՞ր զիջումներ ընելու այս գետնի վրայ, միութիւնը վերահաստատելու սիրոյն։ Ենթադրութիւն մըն է այս, զոր անհաւանական չեն գտներ Վատիկանի կարգ մը շրջանակները։

« ԱՆՁԱ »Ի ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՁԱՆ (Հայ Տարագիրներու Օգնող Ամերիկեան Կոմիտէ) ամէն միջոցի դիմած է ապաստան մը գտնելու մօտ 450 հայ տարագիրներուն որոնք կը գտնուին Գերմանիա, Իտալիա եւ Աւստրիա, բայց չեն կրնար գաղթել Ամերիկա։ Ասոնք ծեր են, անկար եւ կամ հիւանդ, եւ չեն կրնար Ամերիկա երթալ։ Տեղեկագրի մը համաձայն, վերջերս այլազգի տարագիրներ, Լեհեր, Ռուսեր, Իտալացիներ կը ներկայանան «Անչա»յի գրասենեակը, օգնութիւն խնդրելով։

Այն տարագիրները որ գաղթած են Ամերիկա, արդէն գործերու տիրացած են։ Օրինակ Լօս Անճէլըսի մէջ խումբ մը նորեկներ հաստատած են կօշիկի գործարան մը։ Անոնք միացած են նաեւ օգնութիւն հասցնելու իրենց երէկուան բախտակիցներուն։ Որոշած են ամէն մէկ նորեկէ 1.50 տոլար տուրք առնել այդ նպատակով եւ կազմակերպել զանազան ձեռնարկներ։

Շիքակոյի մէջ դատաւոր Նազարէթ Պարսամեան եւ իր յանձնախումբը լաւ աշխատանք կը կատարեն, գործ ու բնակարան գտնելով նորեկներուն եւ կ'օգնեն որ ծանօթանան ամերիկեան կեանքին։

Վերջերս բաւական թիւով նորեկներ հասած են Նիւ Եորք։ Ասոնք մեծ մասով Իտալիայէն էին եւ ընդունուած են գլխաւորութեամբ Տիկին Զապէլ Սերոբեանի (Կ. Խաչ)։

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Կարպիս Զաքարեան, որ Թուրքիոյ Ա. դասակարգի ախոյեանն է, գացած է Հալէպ, ուր, ինչպէս եւ Պէյրութի մէջ, պիտի ունենայ քանի մը մրցումներ։

Գաղութէ գաղութ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՃՕՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ հասնելով Կալկաթա դիմաւորուած են Ա. քհնյ. Միրզայեանի, «Նոր Ազդարար»ի խմբագիր Պ. Ջ. Հանանեանի, Մարդասիրական Ճեմարանի տեսուչ Պ. Վ. Վարդանեանի, ուսուցչական կազմի եւ բաւական թիւով հայրենակիցներու կողմէ։ Անոնց ի պատիւ սարքուած հաւաքոյթին մէջ Պ. Հանանեան շեշտած է, թէ այս համայնակուլ միջավայրին մէջ կան Հնդկահայերու ազգապահպանման պատնէշները, զոյգ դպրոցները, նմանապէս պահուած եկեղեցիները, զանազան ակումբները, միութիւնները, «Նոր Ազդարար» իր պատասխանատու առաքելութեամբ, եւն.։ Պ. Մարտիկեան գոհունակութիւն յայտնած է եկեղեցին այնքան վայելուչ պահուած ըլլալուն համար։ «Հպարտ եմ, ըսած է ան, գտնուելուս համար պատմական եւ պատուական գաղութի մը մէջ, որ տուած է տիպար հայրենասէրներ եւ նուիրատուներու սքանչելի փաղանգ մը»։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ գաղութը 400 հազար փէսօ դրած է Հանրապետութեան Նախագահին տիկնոջ՝ Եւա Փերոնի տրամադրութեան տակ, խնդրելով որ յատկացնէ Ընկերային Օգնութեան Հիմնարկութեան։ Պատգամաւորութիւնը գլխաւորած է Պ. Արմէն Պերկամալի։

ՕԼԻՎՈՍԻ (Հար. Ամերիկա) հայկական գաղութը կը բաղկանայ 250 ընտանիքէ։ Սակայն զրկուած է դպրոցի սեփական շէնքէ։ Ժամանակին գոյութիւն ունէր դպրոց մը Ֆլորիտայի մէջ, որ կը պահուէր Տիկին Զարուհի Թումանեանի նուէրներով։ Այժմու դպրոցը կրնայ մէկ օրէն միւսը փակուիլ ու պատճառ դառնալ քանի չափ փոքրիկներու փողոց մնալուն։ Սեփական շէնք մը կրնայ դառնալ նաեւ եկամուտի աղբիւր, կը գրէ Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Խաչիկ Թաշճեան մեռած է Հայֆայի մէջ, 52 տարեկան հասակին։ Մասնաւորաբար Պաղեստինի մէջ հանրածանօթ դէմք մըն էր։ Ծնած է Ուրֆա, որդին էր տեղւոյն ազգային երեւելիներէն Յակոբ էֆ. Թաշճեանի, որ երկար ատեն, շնորհիւ իր դիրքին, սատարած էր քաղաքի ազգային մշակոյթի վերելքին։ Խաչիկ, տարիներով Հայֆայի մէջ եղած է տեսակ մը անպաշտօն հիւպատոս։ Համակիր Դաշնակցութեան, նմանապէս եւ բարոյապէս սատարած է Հայֆայի մէջ անոր կազմութեան եւ յառաջդիմութեան։

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ (Լիբանան) Մայիս 28ը տօնուած է մեծ խանդավառութեամբ Ազգ. «Յառաջ» վարժարանին մէջ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մետաքսահիւս մեծադիր զինանշանին հետ կը ծածանէին հայկական եռագոյնը եւ Լիբանանի դրօշը։ Արիները, գայլիկները եւ արծուիկները բարեւի կեցած էին երկու շարքի վրայ, իրենց դրօշներով։ Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Վահան Փափազեան, որ պարզած է ազատագրութեան շարժումը Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ, յիշելով Իսրայէլ Օրի, Յովսէփ Էմին, Ներսէս Աշտարակեցի եւ ուրիշներ։ Դրուատիքն ըրած է Հ. Յ. Դ. ֆետայիներու, որոնց պայքարը յանգեցաւ Մայիս 28ի։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ մտած են 22 նոր ընկեր, կնքահայրութեամբ ընկեր Կոմսի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Այդ տարօրինակ հանդարտութիւնը Թրքական բանակին՝ նոյնիսկ Պոլսեցիներէն ոմանց կարծել տուաւ թէ պաշարումը վերցնելու կը պատրաստուէին անոնք, մինչդեռ ուրիշներ կը զգային որ ատիկա պարզապէս գերագոյն յարձակման նախապատրաստութիւններն էին։ Յուսահատած էին խեղճերը, յետոյ ուրաքանչիւրը գնաց տեղը բռնել պատնէշին վրայ՝ հետեւեալ օրուան եղերական պարագաներուն պատրաստուելու տխրութեամբ։

Կաթոլիկները բոլոր այդ դժբախտութիւնները Աստուծոյ բարկութեան կը վերագրէին Հռովմէական եկեղեցիին հետ Հոռոմներուն անկեղծօրէն միացած չըլլալնուն համար, օրթօտոքսները այդ բարկութեան պատճառը քաղաքին պաշտպան սուրբերուն պէտք եղած պատիւը չտրուելուն կը վերագրէին։

Փուսկուլոս որ Պոլսոյ օրհասական վերջին օրուան մէջ շատերուն քաջութիւնը կը գովէ, շատ մը վատերու խօսքն ալ կ'ընէ, որոնք կը վազէին պահուըտիլ իրենց թաքստոցներուն մէջ եւ կամ կը ջանային՝ Կալաթա կամ նաւահանգիստը խարսխած նաւերը ապաստանիլ։

Այս ճակատագրական ժամուն, որ Արեւելեան կայսրութեան օրհասի պահն է, այն պահուն՝ երբ Կ. Պոլիս Աստուածապահ քաղաքը, Քրիստոնեայ Արեւելքի փարթամ մայրաքաղաքը հազար տարիէ աւելի ժամանակէ ի վեր բոլոր կռապաշտ ժողովուրդներուն եւ Մուհամմէտի բանակներուն դէմ Քրիստոնէութեան պատնէշը, վերջնապէս պիտի խորտակուէր, բարեպաշտ եւ աւելորդապաշտ Յոյները անհատնում աղօթքներ եւ անվերջ լաց ու կոծեր կ'ուղղէին երկինք իրենց մեղքերուն թողութեան համար, որոնց պատճառաւ այդ պատիժը իրենց գլխուն եկեր է։

Կայսեր հրամանով, կաթոլիկ թէ Օրթոտոքս, կղերական թէ աշխարհական, կին, տղայ, անհուն թափորով քաղաքին գլխաւոր փողոցները անցան լալով, պոռալով, հեկեկալով, կուրծքերնին ծեծելով, մազերնին փետտելով, բարձրաձայն խոստովանելով, աղաչելով Աստուծոյ որ իրենց մեղքերուն համար զիրենք յարձակողին մոլեգին բարկութեան նշաւակ չթողու։

Բոլոր այդ անհուն բազմութիւնը անձկութեամբ լեցուն «Տէր Ողորմեա» կ'երգէին։ Քահանաները սուրբ պատկերները եւ իկոնները ձեռքերնին, բարձրաձայն հեկեկալով, կ'աղօթէին, որոնց կ'ընկերանային ամբոխին յուսահատ աղաչանքները։

Ամէնքը իրար կը քաջալերէին, եւ կը թելադրէին յարձակողներուն դիմադրել քաջաբար ու մահը անպատւութենէն նախընտրել։ Սուրբ պատկերները մինչեւ պարիսպը տարին, բոլոր այն տեղերը ուր խրամները աւազին էին, զանոնք հանդիսաւոր թափորով պտտցուցին հոն, այն յոյսով, ոմանց համար այն բացարձակ հաւատքով թէ անոնց միջամտութիւնը պիտի հեռացնէ այդ զարհուրելի վտանգը։ Միջին դարու այդ պարզ ու միամիտ հոգիներուն ոչինչ կրնար աւելի վստահութիւն ներշնչել քան այն արարողութիւնը։ Պատերազմիկ թէ ոչ, ամէնքն ալ այդ հանդէսներէն վերադարձան քաջալերուած եւ սրտապնդուած։

Երբ այդ հանդիսաւոր թափորին անհամար օղակները իրենց շրջանը աւարտեցին, կայսրը, ինք ալ, Մէհմէտ Սուլթանին պէս ճառ մը խօսեցաւ իր շուրջը հաւաքուած ծերակոյտի անդամներուն, ազնուականներուն եւ Յոյն թէ Իտալացի զինուորական պետերուն։ Այդ եղերական պարագաներուն մէջ, այդ ճառը անհունապէս վեհաշուք բան մը ունեցաւ իր մէջ. բոլոր այդ քաջերը որոնք ալ հիմա ապահով էին մեռնելնուն, որոնք պատրաստ էին ստոյիկեան սառնասրտութեամբ իրենց ամբողջ կեանքը տալու, երկիւղածօրէն մտիկ կ'ընէին բոցավառ խօսքերը իրենց ամենասիրելի կայսեր, որ իրենց դժխեմ ճակատագիրը պիտի բաժնէր։

Իր ճառը մեզի հասած է երկու պատմագիրներու շնորհիւ մահուան դէմ աներկիւղ՝ կայսրը ամէնէն գեղեցիկ, ամէնէն մաքուր լեզուն կը խօսի, վերջին ջանք մը կ'ընէ քաջութիւնը ի յայտ բերելու. իր պատերազմիկներէն կը խնդրէ որ ամէնքն ալ ազնուօրէն իրենց կեանքը զոհեն քաղաքին պաշտպանութեան համար։

«Յիսունը եօթը օր է որ Սուլթանը մեզ գիշերով ցերեկով փակած է հոս իր բոլոր ուժերով եւ մահ սփռող զէնքերով։

(Շար.)

Ռիատ էլ Սոլհ սպաննուած

Լիբանանի ժողովուրդը մեծ կորուստ մը ունեցաւ, յանձին իր արժէքաւոր մէկ զաւկին, Ռիատ էլ Սոլհի, որ Բշ. օր, ահաբեկիչներու կողմէ սպաննուեցաւ Ամմանի մէջ, այն պահուն, երբ օդանաւային կայանը կ'երթար, Պէյրութ վերադառնալու համար: Ահաբեկիչներն են Լիբանանցի մը եւ Պաղեստինցի մը, որոնցմէ առաջինը հետապնդուելով սպաննուած է ոստիկաններու կողմէ եւ երկրորդը ծանրօրէն վիրաւորուած: Այժմ կը փնտռուին միւս գործակիցներն ալ:

Ապտուլլահ Թագաւորի հրամանով, Ռիատ էլ Սոլհի մարմինը տարուած է պալատ եւ գիշեր մը հոն վար դրուելէ վերջ, երէկ, օդանաւով փոխադրուած է Պէյրութ:

Ռիատ էլ Սոլհ, որ կը մեռնի 57 տարեկանին, եղած է արաբական անկախութեան շարժման վարիչներէն մէկը: Ա. Համաշխարհային պատերազմէն առաջ, Թուրքերը մահուան դատապարտած էին զայն, բայց յետոյ մահապատիժը վերածուած էր ցմահ բանտարկութեան: Երեսփոխան՝ Լիբանանի խորհրդարանին, 1943ին դարձաւ վարչապետ: Այս պաշտօնէն հրաժարեցաւ անցեալ Հոկտեմբերին:

Ոճիրը կը նկատուի փոխ-վրէժ մը այն մահավճիռին, որ արձակուած եւ գործադրուած էր սուրիացի ազգայնականներու պետ Անտոն Սատէհի դէմ, իր վարչապետութեան օրով: Անցեալ տարի ալ գործադրուած էր մահափորձ մ, որմէ անվնաս դուրս եկած էր:

Հայ ժողովուրդը, յանձին Ռիատ էլ Սոլհի, կը կորսնցնէ իր ամենէն թանկագին բարեկամներէն մէկը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ Լէոփոլտ Գ. Թագաւորը հրաժարեցաւ իր գահէն եւ իր տեղը Թագաւոր հռչակուեցաւ զաւակը՝ Իշխան Պոտուէն: Հրաժարականը ստորագրած պահուն Լէոփոլտ Գ. մաղթեց, որ ազգը կապուած մնայ արքայական գերդաստանին եւ բոլորուի իր զաւկին շուրջ: Ու դառնալով զաւկին ըսաւ.— «Պիտի ուզէի որ կառավարես երկիրը այն սկզբունքներով, զորս ուսուցի քեզի:» Իշխան Պոտուէն պատասխանեց քանի մը բառով. — «Սիրելի հայրիկ, յուզուած եմ լսելով քու ազնիւ խօսքերդ: Կը խոստանամ ամէն ինչ ընել, որպէսզի քու զաւակդ մնալու արժանի ըլլամ»: Հրաժարման արարողութեան ներկայ էին Պելժիոյ բոլոր մեծամեծները:

Պ. ՄՈՐԻՍ ՓԷՋ, դահլիճը կազմելու կամ ձեռնթափ ըլլալու մասին իր պատասխանը այսօր պիտի տայ Հանրապետութեան Նախագահին:

Պ. ԱԼՍԻՏ ՏԸ ԿԱՍՓԷՐԻ իր կառավարութեան հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց Իտալիոյ Հանրապետութեան Նախագահին: Հրաժարականը արդիւնքն է ներքին տարակարծութեանց:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ամերիկեան նաւատորմին հրամանատարը, զօր. Շէրման, Մատրիտի ամերիկեան դեսպանին ընկերակցութեամբ այցելեց զօր. Ֆրանքոյին եւ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ, կնքումը նախատեսուած սպանեւամերիկեան պաշտպանողական զինակցութեան մասին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Քանզաս Սիթի քաղաքին եւ այլ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած են ահռելի ողողումներ: Ջուրերը բարձրացած են մինչեւ 1.50 մեթր եւ կը վախցուի որ 3 մեթրը կ'անցնին: Պայթած են տասնեակ մը նաւթամբարներ եւ քարիւղը տարածուելով ջուրերուն վրայ, կրակ առած է: Փլած են բազմաթիւ կամուրջներ: Մեռած են 17 հոգի եւ կորսուած՝ հարիւրաւոր ուրիշներ: Անապաստան մնացած են կէս միլիոն մարդիկ: Վնասները կը հասնին մէկ միլիառ տոլարի: Նախագահ Թրումըն, որուն ծնած նահանգին մէջ պատահած են մեծ ողողումները, Միսիսիփի գետի յորդման հետեւանքով, օդանաւով պտոյտ մը կատարեց ողողուած շրջանակին մէջ: Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն հարիւրաւոր շէնքեր փլած կամ այրած են Քանզաս Սիթիի, Սէյնթ Լուիի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Փճացած է 4ուկէս միլիոն մեթր ցորեն: Երեսփ. ժողովը քուէարկած է 25 միլիոն տոլարի անմիջական նպաստ մը, աղէտեալներուն համար:

ԼԵՀԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ռուս հրամանատար մարաջախտ Ռոքոսովսքիի դէմ գործուած ոճրափորձը կը հաստատէ նաեւ Լոնտոնի Տէյլի Թէլէկրաֆ թերթը: Միայն կ'ըսէ թէ ոճրափորձին հեղինակն է Գերմանացի մը, որ մարաջախտի բարեկամուհիին եղբայրն է:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինացիները, Քանթոնի մէջ մահուան դատապարտած եւ գնդակահարած են ութ ազգայնական չինացի զինուորականներ եւ քաղաքային պաշտօնատարներ: Ուրիշ 128հոգի եւս ամբաստանուած են որպէս «հակայեղափոխական» եւ կը սպասեն դատավարութեան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն-Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութեան Մարսէյլ: Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Մարսէյլի արուարձաններէն՝ Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ:
Կը նախագահէ հայրենակից ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, ղեկավարութեամբ հայրենակցուհի Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ղեկավարութեամբ հայրենակից Գեղամ Պօղոսեանի: Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսին, Պ. Նազարի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Փափկաճաշակները հոն պիտի գտնեն Խարբերդցիներու մասնայատուկ համադամներ եւ զովացուցիչներ: Բարձրախօսով եւ սկաւառակներով պիտի երգուին հայկական գեղջուկ երգեր: Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի, Սէն Մորիսի, Տէսինի, Շասի եւ շրջաններու բոլոր Խարբերդցիները մասնաւորապէս, ու մեր բոլոր հայրենակիցները:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը, Նշան Նաճարեանի ագարակը: Կը ներկայացուի «ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԻ ԱՂՋԻԿ ՉԵՄ ՏԱՐ» զաւեշտը: Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կարդինալ Աղաջանեանի ընդունելութեան կարգադիր մարմինս իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ընդունելութեանց ներկայ ազգային մարմիններուն, «Արմենիա» երգչախումբին եւ անոր ղեկավար Պ. Վ. Սարգսեանին, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Ուլուհոճեանին, Ակինեանին, Զաքարեանին, Վէնսանին, Ֆուատին, Ժօրժին, Աճէմպալեանին, Գազէզեանին, Աւագեանին եւ այն բոլոր տիկիններուն ու պարոններուն, որոնք իրենց բարոյական եւ նիւթական մասնակցութեամբ սատարեցին ի պատիւ Կարդինալին կատարուած ընդունելութեանց յաջողութեան եւ բարձր պահեցին մեր հաւաքական պատիւը յաչս Ֆրանսացի ժողովուրդին ու անոր ներկայացուցիչներուն:

Կարգադիր մարմին — Մարսէյլ

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ Օգոստ. 5ին: Օրը մի մոռնաք: Բոլորդ դէպի մեր սովորական դաշտը, պաղ աղբիւրին քով: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ. — Ֆր. Կ. Խաչի օդափոխութեան կայանին կառավարչուհի Տիկին Քարտինէ Աղապապեան կը հաղորդէ Ֆր. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան, թէ կայանին մէջ տրուած սնունդը բաւարար ըլլալով, ծնողքները պէտք չունին ուտեստեղէնի ծրարներ ղրկելու իրենց զաւակներուն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պնակիտներուս առաջին տպագրութիւնը սպառած ըլլալով, կը խնդրեմ գաւառի եւ արտասահմանի բոլոր բարեկամներէս որ սպասեն երկրորդ տպագրութեան մինչեւ Օգոստոս 1: Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար առաքումները ընել Av. Melkonian անունին, 5 rue Vincent, Paris (19):

Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ (ՀԱՐՄԷՍ)

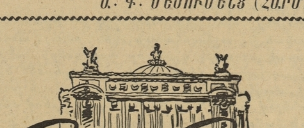

COUTURE ©

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. OPE. 80.34

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.—«Եգիպտացի» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր խումբերու ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ. — Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ օր, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Նախապէս իմացնել արդարանալի բացակայութիւնները:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ճարտարապետ-հնագէտ Պ. Արմէն Խաչատրեան: Նիւթ՝ «Հայկական ճարտարապետութեան ծագումը, զարգացումը եւ ազդեցութիւնը նոր տուեալներու համաձայն»: Նըկարներ պիտի լուսարձակուին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Կեսարիայէն Տիկին Պայծառ Սառաճեան կը փնտռէ իր զաւակը, Միհրան Սառաճեանը, Ավաղի Պուրհան գիւղէն: Տարի մը առաջ Փարիզ տեսնող եղած է: Մայրը նամակ կը սպասէ իրմէն: Գրել Հայոց Եկեղեցիի հասցէով, Կեսարիա, Թուրքիա:

✕ Կեսարիայէն Սողոմոն Արփիարեան կը փնտռէ իր եղբօր որդին Սողոմոն Սողոմոնեանը, հօր անունը Պետրոս, Մուշի Արտօնք գիւղէն, մօր անունը Մարիամ: Կեսարիոյ Էֆքէրէի Ս. Կարապետի վանքը եղած ատենը 12 տարեկան է եղեր: Իմացուած է Ֆրանսա ըլլալը: Գրել Հայոց Եկեղեցի, Կեսարիա, Թուրքիա եւ կամ Կարապետ Ժամկոչեանին, 98 Ave. J. Jaurès, Décines (Isère):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Փանիկ Ասատուրեան, Տիկին Խոնարհիկ Յակոբեան եւ իրենց պարագաները կը ծանուցանեն, թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց ողբացեալ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Մեռած՝ Յունաստան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները:

ՄԻԱՅՆ ՉՈՐՍ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ Երգարանէն (640 մեծ էջեր): Օգտուեցէք այս վերջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ 1500 ֆրանք:

ԲՈԼՈՐ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ:

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ
23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25-46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն:

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար: Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս· 1100 փր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 փր·

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր· C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 19 JUILLET 1951 Հինգշաբթի 19 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6511-Նոր շրջան թիւ 1922

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍՈՒԳԸ

Ռիատ պէյ Սոլհի Ամմանի մէջ եղերական պարագաներու տակ ահաբեկումը մեծ յուզում առաջ բերած է Լիբանանի մէջ, ինչպէս կը սպասուէր : Կառավարութիւնը ազգային սուգ յայտարարած է՝ յարգելու համար յիշատակը պետական ականաւոր գործիչին :

Ռիատ Սոլհ նորագոյն Լիբանանի ամէնէն կարկառուն քաղաքական դէմքն էր, որ տիրական դեր կը խաղար իր երկրի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ :

Իր համբաւը փոքրիկ Լիբանանի նեղ սահմաններէն անդին տարածուած էր ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի, մանաւանդ իսլամական եւ արաբական երկիրներու մէջ :

Արաբական Լիկային մէջ մեծ կշիռ ունէր իր ձայնը:

Հանգուցեալը պզտիկ տարիքէն յեղափոխական ասպարէզի մէջ նետուած էր, երբ դեռ ուսանող էր Պոլսոյ մէջ եւ յարած՝ արաբական գաղտնի կազմակերպութեան: Հազիւ քսան տարեկան էր՝ երբ մահուան դատապարտուեցաւ Թուրք կառավարութեան կողմէ, սակայն ետքէն պատիժը ցմահ աքսորի փոխուեցաւ :

Թունդ ազգայնական, կը պահանջէր արաբական երկիրներու բացարձակ անկախութիւնը: Այդ պատճառաւ ալ պայքարեցաւ նաեւ հոգատար Ֆրանսայի դէմ :

Վերջին պատերազմի ընթացքին, երբ Սուրիոյ մէջ Փէթէնի եւ տը Կոլի կուսակիցներուն միջեւ տեղի ունեցած կռիւներուն հետեւանքով, փաստօրէն Անգլիացիք է որ գրաւեցին Սուրիան ու Լիբանանը, Ռիատ Սոլհ կարեւոր դեր մը խաղաց Լիբանանի կառավարութեան մէջ եւ 1943ին երեսփոխան ընտրուելով վարչապետ դարձաւ:

Նոյն տարուան Նոյեմբեր 11ին Ալժէի Ֆրանս. ժամանակաւոր կառավարութեան հրամանով ձերբակալուեցան Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետ Ռիատ Սոլհ եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ որոնք չէին ուզեր այլեւս ճանչնալ հոգատար իշխանութիւնը :

Անգլիական զին. իշխանութեանց միջամտութեամբ բոլորն ալ շուտով ազատ արձակուեցան: Այնուհետեւ տեղի ունեցան ցաւալի դէպքեր, որոնց հետեւանքով Ֆրանսա պարտաւորուեցաւ ժամանակէն առաջ քաշուիլ Սուրիա – Լիբանանէն՝ կատարեալ ազատութիւն եւ անկախութիւն տալով անոնց :

1943էն սկսեալ մինչեւ վերջին ապրիլի ընտրութիւնները Ռիատ Սոլհ Լիբանանի վարչապետութիւնը վարեց շատ կարճ ընդհատումներով :

Իր սպանութիւնը մէկ օղակն է ահաբեկումներու այն շղթային, որ երկու տարիէ ի վեր կը խռովէ Սուրիա – Լիբանանի կեանքը: 1949 Օգոստոս 14ին էր, որ Դամասկոսի մէջ գիշերանց գնդապետ Սամի Հիննաուի եւ ընկերները ձերբակալեցին եւ գնդակահարեցին մարաջախտ Հիւսնի Զայիմը եւ իր պատերազմական նախարար Պարազին :

Զայիմ քիւրտ գնդապետ մըն էր, որ իշխանութիւնը ձեռք առած էր պետական հարուածով մը եւ շնորհիւ հանրաքուէի մը Սուրիոյ կառավարութեան տէր եւ տիրական էր դարձած, իր ետեւ ունենալով սուրիական բանակը: Այս առթիւ ստացած էր նաեւ մարաջախտի տիտղոսը :

Երկար չփայլեցաւ Հիննաուի աստղը: Ուրիշ գնդապետ մը՝ Շիշագլի՝ իր կարգին ձերբակալեց Հիւսնի Զայիմի եւ Պարազի սպաննիչը եւ զայն բանտարկեց Դամասկոսի մէջ երկար ատեն :

Բանտէն ազատ արձակուելէ վերջ, անցած տարի Պէյրութի մէջ Պարազի մէկ ազգականը գնդակի հարուածով մը գետին փռեց Հիննաուին՝ լուծելու համար վրէժը Զայիմի եւ ընկերոջ :

Սուրիոյ այս պետական հարուածներու նախօրեակին, Լիբանանցի քաղաքական գործիչ մը՝ Անթուն Սաատէ՝ հիմնած էր «սուրիական ազգայնական կուսակցութիւն» մը, նպատակ ունենալով միացնել Սուրիան ու Լիբանանը:

Իր նպատակն իրագործելու համար փորձեց ապստամբական շարժում մը, որ ձախողեցաւ : Սուրիոյ իշխանութիւնները զինքը յանձնեցին Լիբանանի կառավարութեան, որուն վարչապետն էր Ռիատ Սոլհ :

Անթուն Սաատէ Լիբանանեան դատարանի մը կողմէ դատուեցաւ 1949 Յուլիսին եւ իբրեւ հայրենադաւ մահուան դատապարտուելով նոյն օրն իսկ գնդակահարուեցաւ :

Սաատէ ունէր եւ դեռ ունի իր բազմաթիւ կուսակիցները Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, որոնք գիրք մըն ալ հրատարակեցին իր մասին՝ զայն ներկայացնելով իբրեւ ազգային հերոս :

Անոնք երբեք չներեցին Ռիատ Սոլհի՝ իրենց պետին սպանութիւնը եւ տարի մը առաջ անյաջող մահափորձ մը ըրին անոր դէմ :

Այս անգամ Ամմանի մէջ լուծեցին իրենց վրէժը :

Այսպէս ուրեմն, փոխ–վրէժը կը շարունակէ գործել Արեւելքի մէջ՝ աւանդութեամբ մը, որ դարերու խորէն կուգայ :

Մաղթե՛նք որ ասիկա վերջինն ըլլայ :

Ռիատ Սոլհ ունէր զօրաւոր անհատականութիւն եւ կը վայելէր մեծ հեղինակութիւն թէ՛ Խորհրդարանին մէջ եւ թէ դուրսը ռամիկ ժողովուրդին մէջ: Խոր հիացում ունէր հանդէպ ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապի, զոր երիտասարդ տարիքին ճանչցած էր Պոլսոյ մէջ եւ միշտ կը մեղադրէր Թուրքերը՝ թէ ի՛նչպէս համարձակեցան սպաննել զայն :

Մեծ բարեկամ էր Լիբանանի հայութեան, որուն հանդէպ միշտ բարեացակամ գտնուած է : Բարեկամ էր նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն Պէյրութի մէջ կազմակերպած «Մայիս 28»ի եւ «Դաշնակցութեան Օր»ուան հանդէսներուն յաճախ ներկայ կ'ըլլար եւ ճառ կը խօսէր :

Լիբանան սուգի մէջ է եւ կ'ողբայ իր մեծ մէկ զաւկին անդառնալի կորուստը :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Նոր մանրամասնութիւններ Ռիատ էլ Սոլհի սպանութեան մասին

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Լիբանանի նախորդ վարչապետ Ռիատ էլ Սոլհի եղերական սպանութեան մասին կը հաղորդուին հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները. —

Մահափորձը կատարուեցաւ Բչ. օր ժամը 16–ին: Ռիատ էլ Սոլհ, որ 4 օրէ ի վեր Յորդանանի Ապտուլլահ Թագաւորին հիւրն էր Ամմանի մէջ, ինքնաշարժով ճամբայ ելաւ պալատէն, օդանաւային կայանը երթալու համար: Այդ պահուն սկսաւ հետապնդուիլ ուրիշ ինքնաշարժէ մը, ուր նստած էին 4 հոգի: Ասոնք մօտենալով սկսան ատրճանակ պարպել: Ռիատ էլ Սոլհ տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ եւ իր հետեւորդներէն մէկը վիրաւորուեցաւ: Յորդանանցի սպայ մը, որ կ'ընկերակցէր Ռիատ էլ Սոլհին, զոհերը օդանաւային կայանին մէջ ձգելով, արագօրէն ճամբայ ելաւ չարագործները հետապնդելու համար: Երեսուն քիլմ. սուրալէ վերջ, հասաւ անոնց ճիշդ սուրիական սահմանին մօտերը եւ կրակելով, յաջողեցաւ սպաննել ահաբեկիչներէն մէկը: Երկրորդը ինքնասպան եղաւ, իսկ միւս երկուքը ձերբակալուեցան: Սպաննուածը Լիբանանցի մըն է, Միխայէլ Տիք, միւսը՝ Պաղեստինցի մը, Մոհամմէտ Ատիպ Սալահ: Չորս ահաբեկիչներն ալ կը պատկանին լիբանանեան ազգայնական կուսակցութեան, որ կը հետապնդէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի միացումը: Այս կազմակերպութիւնն էր որ 1949ին դաւադրութիւն մը սարքեց Լիբանանի մէջ եւ ղեկավարը, Անտոն Սաատէ, ստիպուեցաւ Սուրիա ապաստանիլ: Ռիատ էլ Սոլհի կառավարութեան պահանջին վրայ Սուրիացիները յանձնեցին զայն Լիբանանին եւ յանձնուած օրն իսկ դատուելով մահավճիռ ստացաւ եւ գնդակահարուեցաւ: Սաատէի կուսակիցները դեռ անցեալ տարի ուզեցին սպաննել Ռիատ էլ Սոլհը, դաշտահանդէսի մը գացած պահուն, բայց չյաջողեցան: Այս մահափորձին ահաբեկիչն ալ ձերբակալուեցաւ եւ դատուելով գնդակահարուեցաւ : Այժմ, այս կրկնակ մահապատիժներուն վրէժն է որ լուծեցին չորս ահաբեկիչները :

Սպանութեան լուրը, աննկարագրելի յուզում պատճառած է Պէյրութի մէջ, ուր ,օդանաւով բերուած է հանգուցեալին մարմինը: Կառավարութիւնը անմիջապէս նիստ գումարելով, որոշած է բոլոր միջոցները ձեռք առնել սպանութեան շարժառիթները ճշդելու համար: Որոշուած է ազգային յուղարկաւորութիւն կատարել : Ժողովուրդը, գոյժը իմանալուն պէս հաւաքուած է փողոցները եւ գոցել տուած է բոլոր խանութներն ու զբօսավայրերը, իբրեւ սուգի նշան: Շատ չանցած, սկսած են արիւնալի ընդհարումներ, զոհերուն ու ահաբեկիչներու կուսակիցներուն միջեւ, կարգ մը թաղերու մէջ: Կռիւները շարունակուած են ամբողջ գիշերը եւ հազիւ առտուան դէմ կարելի եղած է վերահաստատել կարգ կանոնը: Սպաննուած է մէկ հոգի եւ վիրաւորուած են 9 ուրիշներ: Ռիատ էլ Սոլհի մարմինը, ընդհանուր հեծեծանքի մէջ տարուած է երեսփ. ժողովի շէնքը: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր:

Ո՞Վ Է ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼԸ

«ԼըՄոնտ»ի մէկ աշխատակիցը, որ դեռ վերջերս միասին եղած է Ռիատ էլ Սոլհին հետ, կը գրէ թէ հանգուցեալը, Լիբանանի Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանին, բուռն պայքար մղած է իր հայրենիքի բացարձակ անկախութեան համար: Անգլիացիներու օժանդակութեամբ ալ յաջողած է փութացնել Ֆրանսացիներու հեռացումը Լիբանանէն: Այս վերջիններու կողմէ ձերբակալուած է—բազմաթիւ ուրիշներու հետ— 11 Նոյեմբեր 1943ին, երբ արդէն վարչապետ էր, բայց շատ չանցած, անգլիական միջամտութեամբ եւ հանրային կարծիքի ճնշման վրայ ազատ արձակուած է: Ատկէ ասդին, նկատուած է ազգային հերոս մը եւ մինչեւ անցեալ տարուան Հոկտեմբերը վարած է երկրին վարչապետութիւնը: Ճարպիկ եւ պայծառատես քաղաքագէտ մըն էր: Այս յատկութեանց շնորհիւ ալ, ամբողջ հինգ տարի, Լիբանանի անմրցելի ղեկավարը հանդիսացաւ եւ Ֆրանսայի հետ կնքած ելմտական համաձայնութեանց շնորհիւ յաջողեցաւ փրկել լիբանանեան դրամանիշը ։

Այս տարուան Ապրիլին կատարուած ընտրութեանց հետեւանքով, Ռիատ էլ Սոլհ մնաց փոքրամասնութեան մէջ եւ կառավարութեան ղեկը յանձնելով այժմու վարչապետ Պ. Ապտուլլահ Եաքիի, դարձաւ ընդդիմադիր :

— «Առիթը ունեցայ, կը շարունակէ «ԼըՄոնտ»ի աշխատակիցը, վերջերս հանդիպելու նախորդ վարչապետին: Իր տունը, փողոցը, թաղը, ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ էր, — այնքան կը սպասէր ազգայնական կազմակերպութեան փոխ – վրէժին: Աչքիս երեւցաւ յոգնած, մաշած, առանց իր նախկին ռազմունակութեան : Կատակելէ վերջ 1943ի ձերբակալութեան պարագաներուն մասին, երբ մեր առաջին հանդիպումը ունեցած էինք, ըսաւ թէ ծրագրած է այցելել Ապտուլլահ Թագաւորին եւ առաջարկեց մինչեւ իսկ ընկերանալ իրեն: Վստահ էր — կ'ըսէր — որ վերադարձին, ամբողջ Մերձ. Արեւելքի համար մեծադղորդ լուրեր պիտի բերէ: Կը թուի թէ միակ լուրը պիտի ըլլար այն, ինչ որ Բչ.օր ժամը 17ին հաղորդեց յորդանանեան ձայնասփիւռը»...

Սովետները կը փոխե՞ն իրենց խաղաղականութիւնը

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԿԸ ԹՈՒԻ

Ուաշինկթընի լաւատեղեակ շրջանակները հաւանական կը գտնեն, որ Քորէայի մէջ զինադադարի մը կնքումէն վերջ, Սովետները պիտի ուզեն որ գումարուի չորս արտաքին նախարարներու ժողովը, որուն նախապատրաստական աշխատանքները ձախողեցան վերջերս Փարիզի մէջ: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, որ Խ. Միութիւնը որոշած է նոր ուղղութիւն մը մտցնել իր քաղաքականութեան մէջ, խաղաղասիրական հանգամանք ունեցող նոր ձեռնարկներ կատարելով: Այս տեսակէտով ուշագրաւ է «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Մոսկուայի թղթակցին մէկ հեռագիրը, որ անցած է խորհրդային գրաքննութենէն եւ հաւանաբար ներշնչուած է անոր կողմէ: Թղթակիցը կը հեռագրէ, թէ «Քորէայի զինադադարին մասին Պ. Մալիքի առաջարկը մէկն է միայն այն լաւ մտածուած քայլերէն, զորս Մոսկուա որոշած է առնել, միջազգային լարուած կացութիւնը մեղմելու համար» :

Այժմ, Ուաշինկթընի շրջանակները աւելի վստահութեամբ կ'ուզեն հաւատալ, թէ Կրեմլին անկեղծօրէն կը ցանկայ խաղաղութեամբ լուծել Ծայր. Արեւելքի վէճերը : Քաէսոնկի մէջ ծագած վերջին վէճին լուծումը, Պերլինի առեւտրական սեղմումներուն վերացումը եւ «Նիուզ» անունով անգլերէն նոր թերթի մը Մոսկուայի մէջ հրատարակութիւնը կ'ընդունուին որպէս լուսաւոր կէտեր Մոսկուայի նոր քաղաքականութեան մէջ :

Մոսկուայի արեւմտեան դիւանագիտական շրջանակները, «Նիուզ» թերթի հրատարակութիւնը կը նկատեն նախանշան մը, խորհրդային քաղաքականութեան փոփոխութեան տեսակէտով: Առաջին անգամն է որ այս բովանդակութեամբ թերթ մը լոյս կը տեսնէ Խ. Միութեան մէջ : Թերթին նպատակն է «աւելի սերտ հասկացողութիւն մը առաջ բերել Խ. Միութեան ժողովուրդներուն եւ Անգլեւսաքսոն աշխարհի միջեւ »:

Բոլոր այս կարելիութիւնները նկատի առնելով հանդերձ, սակայն, խորհրդային գործերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. «ԴՈՒՔ ԲԱՑԷՔ, ՄԵՆՔ Կ'ՕԳՆԵՆՔ»

ԽՄԲ.— Այս շաhեկան յօդուածը հրատարակութեան կուտանք իբրեւ «Ազատ Բեմ».—

Երկու տարիէ ի վեր՝ Սփիւռքի հայ մամուլը երկարօրէն կը զբաղի ազգապահպանման կենսական հարցով :

Զանազան գրիչներ կարգ մը միջոցներ ցոյց տուին, որոնք աւելի կամ նուազ չափով կշիռք ունէին: Ամենէն կարեւոր եւ ազդու միջոցներն էին հայկ. դպրոցը եւ հայկ. մշակոյթը, որոնք ձեռք ձեռքի տուած՝ պիտի կարենան օտար աստղերու տակ ծնած հայ մանուկը հոգւով ու մտքով հայ պահել :

Հայկ. դպրոցի խնդիրը թարմացնելով՝ Պ. Շաւարշ Միսաքեան, «Յառաջ»ի խմբագրապետը, իրեն յատուկ կարճ ու կտրուկ գրչով ուշագրաւ յօդուածաշարք մը լոյս ընծայեց :

Երկու պատճառներ տեղի տուեր էին այդ յօդուածաշարքին.— Նախ՝ Ամերիկահայոց դիմումը Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահօր, երկրորդական վարժարան մը հիմնելու Հիւսիսային Ամերիկայի հայաշատ կեդրոնի մը մէջ : Երկրորդ՝ Փարիզի մէջ լրագրական առաջարկ մը՝ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահօրը՝ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու Մարսիլիոյ մէջ: Երկու դիմումներուն միացած էր խոստում մը.— «Դուք բացէք, մենք կ'օգնենք»:

Հարցը այսպէս հրապարակի վրայ դրուած, «Յառաջ»ի խմբագրապետը արդար յասումով մը կը հարցնէր.— Ինչո՞ւ անոնք, ոչ թէ մենք»:

Այս խօսքին միտք բանին սա էր: — Ինչո՞ւ ափ մը Մխիթարեաններու վզին կապել բարձրագոյն վարժարաններ բանալու հոգը:

Եւ կ'առաջարկէր որ աշխարհականները բանան այդ վարժարանները, եւ Մխիթարեաններէն խնդրեն հայերէն լեզուի ուսուցիչներ, գիտնալով որ հայկ. վարժարանները ոտքի պահելու համար՝ կը պահանջուին անձնուիրում, ձեռնհասութիւն եւ փորձառութիւն :

«Յառաջ»ի այդ խմբագրականները շատ յարմար առիթ մը կ'ընծայեն ինծի, իմ կարգին, յօդուածաշարք մը հրատարակելու, հիմնուելով անձնական փորձառութիւններու վրայ :

Նախ պէտք է ցոյց տամ, թէ ի՛նչ արժէք կը ներկայացնէ « դուք բացէք , մենք կ'օգնենք » խօսքը :

Դեռ թարմ է յիշողութեանս մէջ այդ խօսքին ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւնը:

Քսաներկու տարի առաջ, Ս. Ղազարի վանքը եկան, յատուկ պատգամաւորութեամբ մը, Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեան, եւ բժիշկ Վահրամ Թորգոմեան: Անոնց պնդումին վրայ, Հ. Յովհաննէս վրդ. Թորոսեան, Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր մեծաւորը, վանական ժողով մը գումարեց, որուն ես ալ ներկայ էի: Երկու աշխարհիկ պատգամաւորները՝ սեւ գոյներով նկարագրեցին հայ գաղութին մտաւորական վիճակը : Եւ իբր դարման կ'առաջարկէին Մուրատեան վարժարանի վերաբացումը Փարիզի մէջ :

Անոնք շատ լաւ գիտէին, թէ. Միաբանութիւնը նիւթապէս ի վիճակի չէր նոր ծախքերու բեռան մը տակ մտնել, մանաւանդ որ առաջին Աշխարհամարտին՝ Մուրատեան կալուածները մեծապէս տուժեր էին, եւ երկրորդ, Միլանոյի մէջ որբանոց մը բանալով՝ Մուրատեան կալուածները այլեւս չէին հասներ նոր զոհողութիւններ ընելու :

Բայց երկու պատուիրակներն արդէն իրենց պատասխանը պատրաստեր էին: « Դուք բացէք , Փարիզի հայ հարուստները ձեզի կ'օգնեն»: Վարժարանին վերաբացումը դիւրացնելու համար , Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախկին նախարարը, իբրեւ նախագահ Սանասարեան Խանի, կը յայտարարէ, թէ նոյն կտակէն 25 թոշակաւոր աշակերտներ պիտի պահուին նոր բացուելիք վարժարանին մէջ: Եւ ասիկա մինչեւ վերջը, որ է ըսել, ցորչափ Մուրատեան վարժարանը գոյութիւն ունենայ Փարիզի մէջ :

Դեռ այս խոստումներուն արձագանգը չմարած, վանական պատերուն մէջ, հոն կը հասնէր ռամկավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը , «Աշաղան», ուր Պ. Արշակ Զօպանեան ունէր գեղեցիկ եւ սրտապնդիչ յօդուած մը, հետեւեալ եզրակացութեամբ.— « Հազիւ թէ Մխիթարեան վարդապետները ոտք կոխեն Փարիզի հողին վրայ, Հայերը պիտի փութան օգնութեան »:

Երկու պատուիրակներուն մուտքն ի Վենետիկ, եւ Պ. Զօպանեանի յօդուածն ենթադրել կուտային, թէ նախապէս Փարիզի մէջ տեղի ունեցած ըլլալու էր խորհրդակցական ժողով մը, ուր որոշուած էր դիմում կատարել Ս. Ղազարի վանքը, խնդրելով ազգային դպրոցին վերաբացումը :

Հայոց կզզին, որ երկար տարիներէ ի վեր կը փափաքէր վերաբանալ Փարիզի մէջ Մուրատեան վարժարանը, բայց նիւթական միջոցներու պակասէն՝ փափաքը մնացած էր «իղձ ըղձացեալ », չուզեց փարիզեան պատուիրակութիւնը պարապ ձեռքերով ետ դարձնել, եւ որոշեց, քուէներու մեծամասնութեամբ, վարժարանը վերաբանալ, գոհացում տալու համար փարիզահայութեան բաղձանքին :

Ս. Ղազարի վանքն անմիջապէս գործի անցնելով, երկու լիազօր վարդապետներ Փարիզ ղրկեց:

Անոնք հազիւ ոտք դրած ֆրանսական հողի վրայ՝ յուսախաբ եղան: Տեսան որ «Դուք բացէք, մենք կ'օգնենք»ի մարդիկը ծակամուտ եղեր էին :

Միայն Պ. Զ. Խանզատեանն էր որ ջանք չխնայեց վարժարանին վերաբացումը դիւրացնելու համար :

Մխիթարեան Միաբանութեան երկու լիազօրները, Հ. Յովհան Աւգերեան եւ Հ. Քերովբէ Զըրաքեան վարդապետները, հասկնալով հանդերձ որ չարաչար խաբուեր էին, չուզեցին, անշուշտ միաբանութեան կեդր. վարչութեան հրամանով, դժուարութեան առջեւ ընկրկիլ, որովհետեւ Մխիթարեան Միաբանութեան դարաւոր սկզբունքն եղեր էր ձեռնարկուած գործը կէս ճամբան չթողուլ :

Այս տեսակէտէն մեկնելով, ստիպուեցաւ Ս. Ղազարի Հայոց կղզին մեծամեծ զոհողութիւններով եւ տոկոսաւոր փոխառութեամբ գնել Բոմբատուրեան դղեակը, իբրեւ յարմարագոյն շէնք , որ ունէր ընդարձակ ու զուարճատեսիլ պարտէզներ, անհրաժեշտ՝ աշակերտներուն մարմնակրթանքի համար :

Այս շէնքին հետ կապուած կը մնայ Պ. Օթոն Հէքիմեանի անունը, իբրեւ անոր գտիչը :

Շէնքը գնուած, բայց կահաւորուած չէր: Ասոր համար ժողով մը գումարուեցաւ Բարեգործականի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Վռամշապուհ սրբազանին, շրջապատուած Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեանէ, բժիշկ Թորգոմեանէ, Բարեգործականի ջոջերէն, Պ. Արշակ Զօպանեանէ եւ ուրիշ աչքի զարնող դէմքերէ: Ներկայ էին Մխիթարեան երկու լիազօր պատուիրակ վարդապետները եւ այս տողերը գրողը, որ նոր հասած էր Փարիզ :

Տեղի ունեցան երկար – բարակ վէճեր, ինչ որ սովորական են մեր ազգային կեանքի մէջ: Կահաւորման խնդիրն ալ անլուծանելի մնաց: Հանդուցեալ Վռամշապուհ սրբազանը, որ անկեղծօրէն կը փափաքէր յաջող արդիւնքի մը, ճարահատ ըսաւ . — « Սիրելի վարդապետներ, մեր ազգը տուող ազգ է, բայց նախ կ'ուզէ գործը հաստատուն հիմերու վրայ տեսնել, եւ ապա պիտի տեսնէք որ ամէն տեսակ աջակցութիւն պիտի ընէ»: Ապա աւելցուց.— «Այլեւս առաջուան Հայութիւնը չկայ, որ լիուլի գաղափար ունէր Մխիթարեաններու գործունէութեան վրայ: Արդի Հայերէն շատերը եւ ոչ իսկ Մխիթարեան անունը գիտեն »:

Խորհրդաժողովը ցրուեցաւ: Եւ Մխիթարեան վարդապետներն անգամ մը եւս համոզուեցան՝ թէ ազգասիրութիւնը լեզուի վրայ բան չարժեր, եթէ սիրտը դատարկ է :

Մխիթարեանները փոխանակ վհատելու, իրենց սիրտը ամրապնդեցին, եւ դարձեալ փոխառութեան դիմելով, շէնքը կահաւորեցին:

Իսկ Պ. Նորատունկեանի խոստացած 25 աշակերտները դեռ Փարիզ հասած չեն: Վարժարանը բացուեցաւ տասը աշակերտներով, որոնք կոչուեցան «Կիւլպէնկեան սաներ»: Արդարութիւնը կը պահանջէ ըսել, որ առաջին եւ գլխաւոր սատարիչըն եղաւ Մուրատեան վարժարանին՝ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան :

Մխիթարեան Միաբանութեան նիւթական զոհողութիւնները կանգ չառին: Տասը տարի շարունակ Միաբանութիւնը խոշոր գումարներ յատկացուց հաւասարակշռելու համար վարժարանին ելքըն ու մուտքը :

Դեռ կայ զաւեշտական պարագայ մը, որ պէտք է ամէն Հայ գիտնայ :

Երբ Մխիթարեան վարդապետները տենդագին աշխատանքի լծուած էին, բոմբատուրեան դղեակը դպրոցի վերածելու, ինծի ներկայացան երկու հոգի, գրագէտ մը եւ բանաստեղծ մը, առաջարկելով, որ աշխարհականներէ խնամակալական մարմին մը կազմուի՝ վարժարանի վրայ հսկելու համար: Այս մարդիկը, որ ոչ մէկ գաղափար ունէին գիշերօթիկ վարժարանի մը պահանջներուն վրայ, եկեր էին խնամակալ ըլլալու գործի մը, որուն մէջ իրենք կաթիլ մը քրտինք թափած չէին: Զոր պատասխանով մը զանոնք ճամբու դրի: Հրաժեշտ առնելու պահուն բանաստեղծը գրագէտին ըսաւ.— « Ես քեզի չէ՞ի ըսեր, թէ մեր խնդիրը պիտի մերժուի»:

Երկրորդ անգամ եւս խնամակալութեան հարցը ծեծուեցաւ: Այս անգամ Պ. Նորատունկեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ էին քանի մը կարկառուն դէմքեր: Անոնցմէ մէկը, որ ուսուցչապետի տիտղոսը կը կրէր, բայց ծթռած գաղափարներով տոգորուած , յամառօրէն կը պնդէր խնամակալութեան անհրաժեշտութեան վրայ, թէեւ դպրոցի մը, մանաւանդ Մխիթարեան դպրոցի մը ներքին կազմին վրայ որեւէ գաղափար չունէր: Ցայտնապէս կը հասկցուէր, թէ պատրուակներ կը փընտռուէին «դուք բացէք, մենք կ'օգնենք»ի դրժումը չքմեղացնելու համար: Արիւնս գլուխս զարկաւ , ստիպուեցայ խիստ պատասխան մը տալ: Նորատունկեան էֆէնտին իրաւունք տուաւ իմ դիտողութիւններուս եւ խնամակալութեան անամէջ վէճերը միանգամ ընդ միշտ վերջ գտան :

Ահա «դուք բացէք, մենք կ'օգնենք»ի ողբերգա – զաւեշտական դրուագին իրականութիւնը իր հարազատ ձեւին մէջ :

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՌԵՐԸ

Համագումարի բացումը կատարեց Յունիս 30ի շաբաթ առաւօտ Մորկըն Ֆիլիփս, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան քարտուղարը, որ տարիներէ ի վեր նախագահն էր Comiscoի :

Անմիջապէս վերջ՝ բարի գալուստի ճառ մը խօսեցաւ գերման սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ Տր. Քուրթ Շումախըր, որ պարզեց վերջ ընկերվարութեան նուաճումները քառասուն տարիէ ի վեր, ըսաւ .

« Համայնավարական դիկտատորութեանց մէջ բանուորներն ու գիւղացիները չեն օգտուիր արտադրութեան աճումէն: Որքան ճնշող դառնայ բռնապետական դրութիւնը, այնքան կը վատթարանայ անոնց վիճակը: Ճամբան, որ կ'առաջնորդէ ցարէն դէպի Լէնին ու Ստալին, ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս զանգուածները աստիճանաբար աղքատացած են:

« Աշխարհի մէջ չկայ որեւէ դրամատիրական երկիր, որ անհարեկչական միջոցներով կեղեքէ ու շահագործէ զանգուածները այնպէս՝ ինչպէս այդ տեղի կ'ունենայ այսօր Ռուսիոյ մէջ: Վերջին տասնամեակներու ընթացքին, Համայնավարութիւնը դարձած է յետաշրջութեան եւ շահագործումի ամենակատարեալ ձեւը :

« Յետ պատերազմեան վեց տարիներու փորձը ցոյց տուաւ թէ քաղաքական ազատութիւն եւ ընկերային յառաջդիմութիւն անբաժանելի կերպով կապուած են իրարու: Աջակողմեան կուսակցութիւնները անկարող են այս երկու իտէալները իրագործելու: Պայքարը ազատութեան եւ սարկութեան միջեւ է: Ընկերվարական Միջազգայինին գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հաստատել ընկերային արդար կարգուսարք մը եւ իրագործել ժողովուրդներու ազատութիւնը, ազգային թէ միջազգային գետնի վրայ: Պէտք չէ վախնանք դժուարութիւններէ: Գործի պէտք է մղուինք »:

Իրմէ վերջ նոյնպէս բարիգալուստի խօսքեր ըրին Ֆրանքֆորթի ընկերվարական քաղաքապետ Տր. Վանթըր Քոլպ եւ Հէսսէի շրջանի կառավարութեան վարչապետ Գէորգ Աուգուստ Ցին, որոնք երկուքն ալ վեր հանեցին միջազգային գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը եւ Ընկերվարական Միջազգայինին վերապահուած կարեւոր դերը :

Ֆրանսական պատուիրակութեան անունով ընդհանուր քարտուղարը Կի – Մոլէ առաջարկեց համագումարին նախագահութիւնը տալ հիւրընկալ գերման սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան: Եւ որովհետեւ Տր. Շումախըր անդամահատեալ է, նախագահ ընտրուեցաւ իր փոխանորդը Տր. Էրիխ Օլլընհաուըր :

Համագումարին մէջ ընդունուած էին երեք պաշտօնական լեզուներ, գերմաներէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն: Բոլոր ճառերը յաջորդաբար կը թարգմանուէին : Ամէնէն շատ գերմաներէն լեզուով կը խօսէին պատգամաւորները :

Առաջին անգամ լսուեցան զեկուցաբերները , որոնք գրաւոր պատրաստած էին իրենց զեկոյցները եւ բերանացի բացատրութիւններ կուտային :

Բանաձեւերը նոյնպէս գրաւոր պատրաստուած էին նախապէս Comiscoի կողմէ նշանակուած յանձնախումբի մը կողմէ: Այնպէս, որ վիճաբանութիւնները կը դիւրանային եւ ժամանակ կը շահուէր :

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի նոր ծրագիրը ընդունուեցաւ՝ շատ չնչին փոփոխումներով :

Ըստ ծրագրին, Ընկերվարական Միջազգայինը ընկերակցութիւնն է այն կուսակցութեանց , որոնք կը ջանան իրագործել ժողովրդական Ընկերվարութիւնը՝ ըստ այդ առթիւ խմբագրուած բանաձեւին: Նպատակն է ամրապնդել կապերը անդամ կուսակցութեանց միջեւ եւ միատեսակ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

Մարսէյլէն ստացած ենք զոյգ մը թղթակցութիւններ Կարդինալ Աղաջանեանի այցելութեան եւ անոր ի պատիւ կատարուած ընդունելութեանց մասին: Թղթակցութեան մէկը ստորագրուած է ընդունելութեանց կարգադիր մարմնի անդամներ Պ. Պ. Ա. Ցակոբեանի, Ն. Մինասեանի, Յ. Գազանճեանի, Գ. Հալաճեանի, Յ. Մնակեանի, Պ. Քափթանճեանի եւ Հրաչեանի կողմէ :

Կիրակի առաւօտ — կը գրեն անոնք — պէտք էր գտնուիլ Մարսէյլի մայր պողոտային, Գաննըպիէռի վրայ, տեսնելու համար, թէ ինչպիսի պատիւներով Կարդինալ Աղաջանեան դիմաւորուեցաւ Monument des Mobilesի յուշարձանին առջեւ, բազմաթիւ Փրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց կողմէ, որոնց կարգին յիշենք Էքսի եւ Մարսէյլի արքեպիսկոպոսները, նահանգապետը, ծովակալը, զինուորական հրամանատարի ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ հայ նախկին կամաւորներու եւ ռազմիկներու Միութեան նախագահը, եւն.: Ինքնաշարժէն իջնելով, Կարդինալը ծաղկեփունջ մը դրաւ Յուշարձանին վրայ եւ աղօթեց պահ մը: Ապա ուղղուեցաւ Les Réformes եկեղեցին, որուն մուտքին առջեւ իրեն կը սպասէին Փրանսացի վեց կղերականներ: Երգեցիկ խումբի կողմէ երգուած «Հրաշափառ»ով Կարդինալը առաջնորդուեցաւ դէպի խորանը: Ու այնուհետեւ տաճարին կամարները թնդացին մեր զմայլելի շարականներով ու մեղեդիներով, զորս այնքան զմայլելի կերպով երգեց «Արմենիա» երգչախումբը, Պ. Վարդան Սարգսեանի ղեկավարութեամբ. եւ այնքան սիրայօժար պատրաստակամութեամբ:

Միեւնոյն օրը կէս օրէ վերջ, յատուկ ժամերգութիւն տեղի ունեցաւ հայ կաթողիկէ համայնքին համար Օպանէը փողոցի եկեղեցիին մէջ, իսկ ժամը 18ին, ներկայ գտնուեցաւ նահանգապետարանի սարքած ընդունելութեան :

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու Միութիւնը եւս ընդունելութիւն մը սարքած էր նոյն իրիկունը ժամը 18.30ին Splendid պանդոկի սրահներուն մէջ: Ներկայ էին Փրանսացի եւ հայ հրաւիրեալներ: Յաջորդաբար խօսք առին Կարդինալը, Միութեան քարտուղարը Պ. Ֆլրապ, Հայր Զուխաճեան եւ Պ. Ուլուհոճեան (համայնքին կողմէ): Հաւաքոյթը վերջացաւ ժամը 8.30ին :

×

Իսկ մեր թղթակիցը, ընկեր Ցովհաննէս Տէօքմէճեան կը գրէ.—

Ցուլիս 8ի Կիրակին, Մարսէյլի մեծագոյն եկեղեցիներէն Րէֆորմը կը յորդէր հայ եւ օտար ամէն դաւանանքէ խուռն բազմութեամբ: Պատարագեց Կարդինալ Աղաջանեան, ընկերակցութեամբ Պաթանեան եպիսկոպոսի եւ Մխիթարեան Ուխտէն Հայր Կարապետ Ամատունիի: Սոյն հանդիսութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Մուրատ Ռաֆայէլեան նախկին աշակերտներու Միութիւնը, հրաւիրելով անխտիր բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները: Զինուորական եւ քաղաքական պաշտօնական անձնաւորութեանց կարգին, իրենց պատուոյ տեղը գրաւած էին նաեւ տարբեր յարանուանութեանց կրօնական պետերը եւ ի մասնաւորի Մարսէյլի Փրանսական եկեղեցիներու պետ արքեպիսկոպոսը: Ներկայ էր նաեւ Ցոյներու կրօնապետը: Ցաւով նկատեցինք Լուսաւորչական Եկեղեցւոյ քահանաներուն բացակայութիւնը, մեզի անծանօթ պատճառներով: Ներկայ էր նաեւ Մարսէյլի Ազգային Կեդր. վարչութիւնը իր կազմով, գլխաւորութեամբ բժիշկ Սիվրիհիսարլեանի:

Կարդինալին քարոզը, նախ Փրանսերէն, ապա հայերէն, փառաբանութիւնն էր հայ ժողովուրդի անցեալ եւ ներկայ անուրանալի արժէքներուն, քրիստոնէութեան ու քաղաքակրթութեան մատուցած իր գնահատելի ծառայութիւններով: Ցաւով գիտել տուաւ, որ այսպիսի փառապանծ անցեալ ունեցող ազգ մը, շատ անգամ անտեսուեցաւ քրիստոնեայ եւ քաղաքակիրթ մեծ ազգերէ եւ տառապեցաւ ու անճիտուեցաւ, հաւատարմօրէն փարած ըլլալուն համար իր կրօնքին եւ ազգութեան: Շեշտեց հայ ժողովուրդին հաւատարմութիւնը Փրանսական մեծ ժողովուրդին հանդէպ: Իսկ հայերէն քարոզով ըրաւ հայրական յորդորներ ու թելադրութիւններ զիրար սիրելու եւ հասկնալու համար: «Բոլոր դաւանանքներէն եւ համոզումներէն վեր կայ ժողովուրդը: Հպարտ եմ որ Հայ եմ, հպարտ եղէք որ Հայ էք: Աղօթենք մեր ազգի յառաջդիմութեան համար :

Նոյն օրը ժամը 6ին կազմակերպուած էր ընդունելութիւն մը Մարսէյլի ամենաբարձր պանդոկներէն մէկուն Splendidի մէջ: Թող ներուի ինծ առանց յետին մտքի ըսել, որ այդ խուռներամ բազմութեան հարիւրին 25 տոկոսը միայն կը կազմէր հայ կաթողիկէ համայնքը: Մեզի համար ազգային արժէքն է միշտ ուժը այս կարգի ձեռնարկներու մէջ եւ ոչ թէ կրօնական հատուածականութիւնը :

Օգտուելով իր բարեացակամութենէն «Յառաջ»ի անունով ներկայացայ իրեն եւ ըրի քանի մը հարցումներ, որոնց ի պատասխան ըսաւ.— « Լաւ է որ չխօսինք»: Նոյն պահուն էր որ մօտեցան կարգ մը մարդիկ եւ ծնրադիր իր աջը համբուրեցին, մոռնալով որ գիշեր ցերեկ եւ հրապարակով կ՚անարգեն զայն: Ի՛նչ բարքեր ... Տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը :

Կատարուեցան ուղերձներ, որոնցմէ վերջ խօսք առաւ դարձեալ Կարդինալը եւ ըսաւ ի միջի այլոց.— « Մեր պանծալի ազգին նուիրական մէկ գոյամարտին՝ Վարդանանց 1500ամեակն է այս տարի: Վարդանանց օրինակը թող առաջնորդ դառնայ ձեզի, որպէսզի ուր եւ ինչ պայմաններու տակ ալ ապրիք, անվթար պահէք մեր սրբութիւնները: Անոնք մեռան վասն կրօնի եւ հայրենեաց: Դուք ալ ձեռք ձեռքի համերաշխօրէն տարէք մեր գոյութեան պայքարը: Պիտի գայ օր մը, որ այս պանծալի ազգը, բոլոր մեծ ազգերու կարգին պիտի ունենայ իր մեծ ու ազատ հայրենիքը »:

Հաւաքոյթը վերջացաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ :

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

քաղաքականութիւն վարել՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ :

Միջազգայինի գործերը վարող մարմիններն են՝

ա) Համագումարը, որ գերագոյն իշխանութիւնն է: Կը հաստատէ սկզբունքներ, կ՚որոշէ ծրագիրը եւ երկու երրորդի մեծամասնութեամբ կը քուէարկէ նոր անդամներու ընդունելութիւնը: Կ՚որոշէ թէ ո՛ր անդամ կուսակցութիւնները մաս պիտի կազմեն Բիւրոյին: Խորհուրդին հրաւէրով կը գումարուի երկու տարին անգամ մը: Ընկերվ. Միջազգայինի բոլոր կուսակցութիւնները իրաւունք ունին ներկայացուցիչներ ղրկելու համագումարին:

բ) Խորհուրդը, որուն կը մասնակցին բացի կուսակցութիւններէ՝ մէկ - մէկ ներկայացուցիչներ Կանանց Ընկերվարական Միջազգայինէն եւ Ընկերվարական Երիտասարդաց Միջազգ. միութենէն: Տարին առնուազն երեք անգամ կը գումարուի եւ կը զբաղի ընթացիկ քաղաք. խնդիրներով: Կը պատրաստէ համագումարները: Կը քննէ անդամակցութեան դիմումները: Կ՚ընտրէ Բիւրոյի նախագահն ու երկու փոխ - նախագահները: Կը քննէ քարտուղարութեան տարեկան տեղեկագիրը: Կը քուէարկէ տարեկան ելմտացոյցը եւ կ՚որոշէ սակերը: Կը նշանակէ քարտուղարութիւնը եւ քարտուղարութեան վայրը:

գ) Բիւրոն, որ կը բաղկանայ տասը անդամէ: Պաշտօնն է՝ ժողովի հրաւիրել Խորհուրդը եւ պատրաստել անոր օրակարգը: Հրաւիրել մասնագէտներու եւ այլ խորհրդաժողովներ: Հակակշռել քարտուղարին գործունէութիւնը: Նշանակել քարտուղարութեան պաշտօնեաները եւ քննել անոր ելմտացոյցը: Տեւական կապ պահել անդամ կուսակցութեանց հետ: Նախաձեռնարկ ըլլալ ընդլայնելու Ընկերվարական Միջազգայինի կազմն ու գործունէութիւնը :

դ) Քարտուղարութիւնը, որ պատասխանատու է Բիւրոյին առջեւ: Պաշտօնն է՝ Ընկ. Միջազգայինի գումարումները կազմակերպել եւ պատրաստել: Խորհրդաժողովներու եւ համագումարներու համար տեղեկագիրներ պատրաստել: Անդամ կուսակցութեանց միջեւ տեղեկատուութեանց փոխանակութիւնն ու տարածումը ապահովել :

Քարտուղարութեան ծախքերը կը հոգացուին անդամ կուսակցութեանց վճարած տարեկան անդամավճարներով եւ նուիրատուութիւններով :

Ծրագիրը փոխելու իրաւունք ունի միայն Համագումարը, ձայներու երկու երրորդի մեծամասնութեամբ :

(2) Հ. Ս.

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ընկեր Գաբրիէլ Խուպէսէրեան մեռած է Գահիրէի մէջ: Պատանի հասակէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ եղած գործօն եւ զոհաբերող ընկեր մը: Իզմիրէն Գահիրէ գացած էր: Աղեքսանդրիոյ մէջ տարիներով եղած է եռանդուն վարիչներէն մին «Յառաջդիմասէրի » եւ «Քնարի»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « Ե Ա Ռ Ա Ջ » Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

Եւ շնորհիւ Քրիստոսի պաշտպանութեանը, քանի անգամ արդէն ամօթալի կերպով ետ մղուեցաւ մեր պարիսպներէն: Ուստի եւ եղբայրներ, այս անգամ ալ անձնատուր մի ըլլաք, կ՚աղաչեմ ձեզի. թէեւ թշնամի մեքենաները սաստիկ անդին մեր պարիսպները քանդած են, բայց մենք զանոնք անմիջապէս նորոգեցինք: Թուրքերը իրենց հրետանին ունին, իրենց ձիաւորները եւ իրենց բանակը: Բայց մենք Աստուած եւ Փրկիչը ունինք մեր հետ »:

Այս ճառը շատ երկար է. աւելորդ է հոս ամբողջովին դնել զայն: Բոլոր ինչ որ զինուորական պետ մը կրնայ ըսել իր զինուորներուն քաջութիւնը եւ կորովը հրահրելու համար, կայսրը ըսաւ պերճախօսութեամբ: Անցած ժամանակներու մեծ յիշատակները յիշեց. ըսաւ թէ իրենք Աթէնքի եւ Հռոմի մեծ հերոսներուն սերունդէն կ՚իջնէին: Իր մասին՝ ըսաւ թէ պատրաստ է իր ժողովուրդին համար անոր հետ մեռնելու: Վենետիկցիներուն եւ Ճենովացիներուն ալ յուզիչ, եղբայրական եւ սրտագին կոչ մը ուղղեց որ այս անգամ ալ չթերանան քաղաքին պաշտպանութեան գործին մէջ :

Այս հիանալի ճառը հիանալի ալ վերջաբան մը ունեցաւ. բոլոր այս մարդիկը որոնց սիրտը կը բաբախէր իրենց կայսեր սիրտին հետ միասին, բոլոր նշանաւոր թէ խոնարհ անձերը որոնք ապա իրենց կեանքը պիտի զոհէին՝ արտասուել սկսան եւ խոստովանիլ՝ մեղքերնին իրարմէ ներողութիւն խնդրելով իրենց յանցանքներուն համար: «Ուրիշ բան չէին մտածեր ալ, եթէ ոչ իրենց հայրենիքին համար մեռնիլ», կ՚ըսէ Ֆրանցէս :

Այնատեն պատմութեան ամէնէն եղերական ուխտագնացութիւնը տեղի ունեցաւ: Անհուն բազմութիւն մը յանկարծ լեցուց վեհաշուք շրջափակը Այա Սոֆիայի :

Այդ ճակատագրական օրուան իրիկունն էր, Արեւելքի քրիստոնեաներուն պատմութեան ամէնէն տխուրը: Կայսրը, աւագանին, պալատականները, ամբողջ Յոյն եւ Լատին կրօնաւորները, բոլոր Յոյն եւ Իտալացի զօրապետները, քաղաքացիներու ահագին բազմութիւնը վերջին անգամ մըն ալ ծունկի եկան այս սքանչելի Մայիսի իրիկունը վեհաշուք կամարներուն տակ: Վերջին քրիստոնէական արարողութիւնն էր որ տեղի կ՚ունենար Այա Սօֆիայի մէջ :

Ամէնքն ալ իրենց աղօթքները իրար խառնեցին ջերմեռանդութեան անսահման պոռթկումի մը մէջ: Աշխարհիս տաճարներուն ամէնէն գեղեցիկին, այդ հրաշալի եկեղեցիին մէջ այդ հին ու համբաւաւոր կայսրութեան հոգեվարքի այս վայրկեանները այնքան պատկառելի գեղեցկութիւն մը ունին որ Հելլէն ազգը յաւիտենապէս կրնայ պարծիլ անոնցմով: Աղաչանքի եւ վստահութեան այդ վերջին բարեպաշտ ու երկիւղած մեղեդիները զորս կ՚երգէին բոլոր այդ մարդիկը, որոնց՝ մօտալուտ արշալոյսը մահ պիտի բերէր, յաւիտենապէս պիտի հնչեն ամէն Հելլէնի հոգիին մէջ :

Երբ Յոյն ու Իտալացի, ամէն մարդ իր կռուի տեղը գնաց արտաքին պարիսպին անհուն երկայնութեան վրայ, ներքին պարիսպը իրենց ետին ձգելով, բոլոր դուռները որոնք արտաքին մարտկոցներէն դէպի քաղաքին ներսը կը տանէին՝ իրենց ձգելով, բոլոր դուռները որոնք արտաքին մարտկոցներէն դէպի քաղաքին ներսը կը տանէին՝ խրնամքով գոցուեցան եւ փականքով կղպուեցան, որպէսզի թշնամիին առջեւէն փախչելու եւ նահանջի ամէն յոյս միանգամայն զադրի իրենց մէջ: Միակ այս տխուր մանրամասնութիւնը կը բաւէ ցուցնելու համար այդ մարդոց պաղարիւն քաջութիւնը, որոնք այնքան պարզութեամբ որոշած էին յաղթել կամ մեռնիլ՝ սուրբ քաղաքին փլատակներուն տակ :

Գիշերուան մնացեալ ժամերուն այդ քաջ պաշտպանները պարիսպին ամբողջ երկայնութեանը վրայ լեցին յարձակումին վերջին պատրաստութիւններ տեսնող թշնամիին հայհոյը եւ աղմուկը: Կայսրը Այա Սօֆիայի մէջ լալով եւ աղօթելով Ս. Հաղորդութիւն առնելէ ետքը ձի հեծաւ եւ Պլաքեռներու պալատը գնաց :

Հոն քանի մը վայրկեան մնաց եւ այդ կարճ միջոցէն օգուտ քաղեց անգամ մըն ալ ներողութիւն խնդրելու ներկաներէն, անոնցմէ զորս ուեւէ առիթով մը վշտացուցած էր: «Ո՞վ կրնար տակնուվրայ չըլլալ այսքան յուզիչ տեսարանէ մը, կ՚ըսէ Ֆրանցէս, ո՞ր քարէ սիրտը կրնար իր արցունքները զսպել »:

(Շար.)

մասնագէտ ամերիկեան շրջանակները տակաւին չեն կրնար փարատել իրենց կասկածները, Խ. Միութեան քաղաքականութեան հիմնական ու հեռահաս նպատակներուն մասին: Անոնք կը կարծեն, որ Խ. Միութիւնը կրնայ փոխել իր ռազմավարութիւնը արտաքին քաղաքականութեան մէջ, բայց անփոփոխ կը մնան իր հեռաւոր առաջադրութիւնները: Այդ առաջադրութիւններէն մէկն է ստեղծել գոյավիճակ մը, ուր Արեւմուտքը պիտի չուզէր այլեւս շարունակել իր սպառազինումները, որոնք, 1953ին պիտի հասնէին իրենց գագաթնակէտին: Ուրիշ մէկ նպատակն է մղել ամերիկեան հանրային կարծիքը, որպէսզի պահանջէ վերացումը տնտեսական հակակշիռներու, որոնք այնքան կարեւոր են սպառազինումներու ծրագիրը իրականացնելու տեսակէտով: Ամէն պարագայի տակ, Մ. Նահանգները ոչ մէկ փոփոխութեան պիտի ենթարկեն իրենց քաղաքականութիւնը եւ պիտի սպասեն որ բոլշեւիկները, գործով ցոյց տան իրենց բարեմտութիւնն ու անկեղծութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԵԻՐԱՆԵԱՆ վէճը կարգադրելու նպատակով ամերիկեան շրջուն դեսպան Պ. Հէրիմընի ձեռնարկները արդիւնք մը չեն տուած տակաւին Թէհրանի մէջ: Պ. Հէրիմըն հերքած է այն տեղեկութիւնը, թէ Մ. Նահանգները նիւթական նոր աջակցութիւն պիտի ընեն Պարսկաստանի, եթէ կարգադրուի անգլեւիրանեան վէճը: «Նպատակս է ստեղծել փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտ մը»: — Պարսկական Մէճլիսին մէջ աղմկալի տեսարաններ պարզուած են, երբ կարգ մը երեսփոխաններ բողոքած են ներքին նախարարին դէմ, որ հրամայած էր կրակել Թէհրանի ցուցարարներուն վրայ :

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր Թագաւորը Պոտուէն Ա. բրաւ իր հանդիսաւոր երդումը երեսփ. ժողովին առջեւ եւ գործի ձեռնարկեց Գչ. օրէն սկսեալ :

ՔԱՅՍՈՆԿԻ զինադադարի բանակցութիւնները կը շարունակուին իրերահասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ, թէեւ տակաւին վերջնապէս չէ ճշդուած քննուելիք հարցերու օրակարգը: Ծրչդուելէ վերջ, հաւանաբար, դաշնակից պատուիրակութեան պիտի նախագահէ կռուող ուժերու ընդհ. հրամանատարը, զօր. Վան Ֆլիթ :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնն ալ, Իսրայէլէն վերջ, որոշեց բողոք մը ներկայացնել ՄԱ-կին, եգիպտական կառավարութեան կողմէ Սուէզի Ջրանցքի շրջանակին մէջ առնուած միջոցներուն դէմ : — Գահիրէի համալսարանին առեւտրական բաժնին տեսուչը, Սէլիմ պէյ, որ Նիւ Եորք կը գտնուի, յայտարարած է.— «Անգլիացիները խռովութիւններ կ'ուզեն հանել եւ պիտի ըլլայ իրենց ուզածը: Բայց չեն կրնար վախցնել մեզ: Ակռայի ցաւի նման էանոնց ներկայութիւնըԵգիպտոսի մէջ եւ պէտք է քաշել հանել այդ ակռան »:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Փաքիստանի միջեւ չատ լարուած են յարաբերութիւնները: Փաքիստան կը սպառնայ «Սրբազան պատերազմ» հռչակել Հնդկաստանի դէմ, որուն վարչապետը, Պ. Նէհրու, Հնդիկ զօրամասերու վերջին շարժումները արդարացուցած է այս սպառնալիքով: Վարչապետը մեղադրած է Փաքիստան գտնուող անգլիացի սպաներն ու խորհրդականները, որոնք իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ որոշեց որ զօր. տը Կոլի երեսփոխանները նստին ժողովասրահի կիսաշրջանակին ծայրագոյն աջակողմը, հակառակ անոնց բողոքներուն :

ՔԱՆԶԱՍ ՍԻԹԻԻ մէջ (Մ. Նահանգներ) ջուրերը սկսած են նուազիլ: Բայց այժմ ողողումները կը սպառնան Միսուրիի շրջանին մէջ Սէյնթ Լուիզ քաղաքին: Տասներկու ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ ահազանգ տրուած է :

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ծանր վտանգ կայ Կրընօպլի շրջանին մէջ, ուր Իզէրի ջուրերը չատ բարձրացած են :

ԺԱՆԷԹ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ անունով 61 տարեկան կնոջ մը դիակը գտնուած է Ռոքըպրիւնի ծովուն մէջ (Ալփ Մարիթիմ): Ժանէթ, կինն է չատոնց մեռած Ներսէսեան խանին, որ ժամանակին ազ-ային [illegible] էր Ֆրանսայի մէջ :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք: Քանատա :

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԵՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ. Դիմել ԺԱՆ Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille
7, Rue Auber, Paris

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի ամբողջ օրը, «Պասան տը Լըվօյի» եւտեւը ծառախիտ դաշտին վրայ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ : Բարձրախօս, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուի տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ պատեհութիւնը եւ պանծացնելու պատմական թըւականը :

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՋՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Վիէնի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Բասգալի Թաղամասի հայկական մատրան մէջ, այս կիրակի առաւօտեան, Քսան Կախաղաններու անմոռանալի զոհերու յիշատակին :

Մեր անմահ նահատակներու յիշատակը յարգող Վիէնահայ հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն-Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան Մարսէյլ: Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Մարսէյլի արուարձաններէն՝ Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ հայրենակից ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, ղեկավարութեամբ հայրենակցուհի Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ղեկավարութեամբ հայրենակից Գեղամ Պօղոսեանի: Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսին, Պ. Նազարի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ : Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Փափկաճաշակները հոն պիտի գտնեն Խարբերդցիներու մասնայատուկ համադամներ եւ զովացուցիչներ : Բարձրախօսով եւ սկաւառակներով պիտի երգուին հայկական գեղջուկ երգեր: Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի, Սէն Մորիսի, Տէսինի, Շասի եւ շրջաններու բոլոր Խարբերդցիները մասնաւորապէս, ու մեր բոլոր հայրենակիցները :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը, Նշան Նաճարեանի ագարակը: Կը ներկայացուի «ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԻ ԱՂՋԻԿ ՉԵՄ ՏԱՐ» զաւեշտը: Մուտքը ազատ է

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Գ. Պօյաճեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Արշակուհի Շահմիրեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Էգկիւլեան եւ զաւակները, կը յայտնեն որ յառաջիկայ կիրակի, 22 Յուլիս, Սէնթ Անթուանի Գամփանեի Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն պատարագ, նորոգ հանգուցեալ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԷԶԿԻՒԼԵԱՆԻ

հոգւոյն եւ յիշատակին համար :

Ներկայս՝ առ ի գիտութիւն բոլոր մեր բարեկամներուն ու ծանօթներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տելեմաք Էժտահարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Էժտահարեան, Արտաշ եւ Բարգէն Էժտահարեան; Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները, Ալիք եւ Հրանտ Խաչատուրեան, ինչպէս նաեւ Թովմասեան եւ Ադամեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի եւ Ռընաժի կազմին, Կրընոպլի Կապ. Խաչին, Ռընաժի Հայ Համայնքին եւ բոլոր այն ընկերներուն, հայրենակիցներուն ու բարեկամներուն, որոնք անձամբ, մամուլով, հեռագրով եւ նուէրներով ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց սիրելի եւ տարաբախտ կնոջ, մօր, հարսին, քրոջ, հօրաքրոջ, քենիին, մօրաքրոջ եւ սանամօր ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆԻ (ծնեալ Խաչատուրեան, Տարօնցի), ղառնակսկիծ մահուան առթիւ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.—«Եգիպտացի» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս չաբաթ ժամը 20.30ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր խումբերու ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս չաբաթ ժամը 20.30 Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այսօր, հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական վայրը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս չաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս չաբաթ օր, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Նախապէս իմացնել արդարանալի բացակայութիւնները :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Կապ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան դասախօսութիւնը, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ընկերուհի Էլէն Բիւզանդ, Ամերիկայէն վերադարձին առթիւ :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Պ. Հայկ Մաճառեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել Պ. Պալճեանի, 12 rue Beauregard, Paris (2):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արթաքի Քէքլիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Հաճիպէյ Քէքլիկեան, ծնած Ֆացա — Սամսոնի եւ Կիրասոնի միջեւ — ամուսնացած է եւ ունի աղջիկ մը: Լսուած է որ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջանները: Տեղեկութիւն ունեցողները թող բարի ըլլան իմացնել իրեն, հետեւեալ հասցէով.— Artaki Keklikian, Route de St. Gilles Maisonette, No. 16, Commune de Nîmes, Nimes (Gard):

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար :
ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՆԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
106 Bld Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

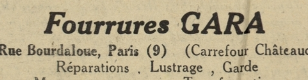

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations, Lustrage, Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերօգրեալ հասցէին:
10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին :

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ
Ամառնային արձակուրդի երթալէ եւ ձեր ինքնաշարժները գնելէ առաջ (ամերիկեան եւ ֆրանսական), մի մոռնաք դիմել

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ
3 Villa Monceau, Paris (17)
Tél. Wagram 13.95 (ժամը 9h. 14h. 20h.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 20 JUILLET 1951 Ուրբաթ 20 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6512-Նոր շրջան թիւ 1923

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՄԱՅՐԻ ՍՈՒՐԸ

Կը հաստատուի թէ Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա, երկար բանակցութիւններէ ետք, վերջապէս որոշած են Յունաստանն ու Թուրքիան ալ պաշտօնապէս ընդունիլ Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

Անգլիոյ արտաքին նախարար Մորիսըն պաշտօնական յայտարարութիւն մը ըրած է արդէն խորհրդարանին մէջ այս մասին:

Ընդունելութեան պայմանները յայտնի չեն դեռ: Սակայն կը հաստատուի թէ Անգլիան է, որ յաջողած է համոզել Ամերիկան ու Ֆրանսան, կողմերը գոհացնող բանաձեւ մը ներկայացնելով:

Պիտի ստեղծուի արեւելեան Միջերկրականի հրամանատարութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ պաշտպանել Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները:

Այս նոր հրամանատարութիւնը պիտի ըլլայ երրորդը իր տեսակին մէջ, միւս երկուքն ըլլալով «եւրոպական»ն ու «միջերկրականեան»ը, բոլորն ալ ենթարկուած զօրավար Այզընհաուըրի գերագոյն հրամանին:

Անգլիան է, որ գերակշիռ դեր մը պիտի ստանձնէ այս երրորդ գօտիին մէջ, շնորհիւ ռազմագիտական երկու կարեւոր կղզիներու՝ Մալթայի ու Կիպրոսի, որոնք կը գտնուին իր ձեռքին տակ:

Երկու երկիրներու վերջնական ընդունելութիւնը տեղի պիտի ունենայ Օգոստոսին կամ Սեպտեմբերին:

Դեմոկրատ Թուրքիոյ վարիչները այս ձեւով հասած կ'ըլլան իրենց նպատակին: Իշխանութեան գլուխ անցնելու օրէն ի վեր, անդադար «Ատլանտեան Ուխտ» կը հոլովէր արտաքին նախարարը Քէօփրիւլիւ Մէհմէտ Ֆուատ:

Յունաստան եւ Թուրքիա տարիներէ ի վեր Ամերիկայի նիւթական եւ ռազմական օժանդակութիւնը կը վայելեն, համաձայն Թրումընի վարդապետութեան եւ Մարշըլի ծրագրին:

Յունաստան այդ օժանդակութեան շնորհիւ էր, որ յաջողեցաւ տարիներով կուրծք դնել զօրավար Մարկոսի համայնավարական շարժումին: Թիթոյի ըմբոստութիւնը Կրեմլինի դէմ, վերջնական հաշուեյարդարի ենթարկեց Մարկոսն ու ընկերները, որոնք լքուեցան Ստալինէն, ըստ ընկալեալ սովորութեան, եւ այժմ անկիւն մը քաշուած կ'ապաշխարեն անշուշտ իրենց գործած մեղքերուն համար:

Թուրքիա 1947էն ի վեր միլիոններ կը ստանայ Ամերիկայէն՝ բանակը սպառազինելու եւ ռազմագիտական ճամբաներ, նաւահանգիստներ ու օդակայաններ շինելու համար:

Հակառակ բոլոր պատրաստութեանց, Թուրքիան բոլորովին անզօր կը զգայ ինքզինքը՝ հիւսիսէն գալիք հաւանական յարձակման մը դէմ: Ամերիկա թէեւ կ'օժանդակէ, սակայն որեւէ դաշնագրով մը չէր կապուած իրեն հետ՝ յարձակման մը պարագային պաշտպանելու համար զինքը:

Ճիշդ է թէ ի զօրու կը նկատուի տակաւին 1939 Հոկտեմբեր 19ի դաշնագիրը, որով Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա զինակցեցան, Սանճաքը զոհելու գնով: Եւ սակայն Ամերիկան մաս չի կազմեր այդ զինակցութեան:

Եւ յետոյ վերջին պատերազմը ցոյց տուաւ թէ այդ դաշնագիրը ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնէր: Թուրքիա ոչ միայն օգնութեան չփութաց իր զինակիցներուն՝ երբ Իտալիա պատերազմի մտաւ, որով եւ Միջերկրականը ռազմաբեմ դարձաւ, այլ աւելի շատ Գերմանիոյ աջակցեցաւ:

Անգարա ամէն գնով ուզեց այս անգամ, որ Ամերիկան երաշխաւորէ իր երկրի պաշտպանութիւնը ռուսական յարձակման մը դէմ: Զայն սիրաշահելու համար ամէն բան ըրաւ:

Մէնտէրէսի կառավարութիւնը անցած տարի Յունիսին՝ առանց խորհրդարանին կարծիքը հարցնելու որոշեց 4500 զինուորներ ղրկել Քորէա՝ Միացեալ Ազգերու կողքին կռուելու համար ընդդէմ համայնավար Քորէացիներուն:

Զափէն աւելի եռանդ ցոյց տուաւ այս առթիւ՝ Ամերիկացիներուն աչքը մտնելու համար:

Հալք կուսակցութիւնը հակառակեցաւ այս որոշումին եւ բուռն պայքար մղեց: Իր պետերը՝ Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ Ինէօնիւ՝ աւելի քան քառորդ դար բարեկամական սերտ կապեր պահած էին բոլշեւիկեան Ռուսիոյ հետ, անոր քաղաքական, զինուորական եւ նիւթական ամէն տեսակ օժանդակութիւնը վայելելով: Անոր շնորհիւ իրենց դիրքը ամրացնելով:

Այժմ ձեռքով – ոտքով Ամերիկայի դիրկը նետուելով, դեմոկրատ կուսակցութիւնը շատ ծանրակշիռ քայլ մըն է, որ կ'առնէ: Ընդդիմադիրները այս առիթը պիտի օգտագործեն՝ իրենց պայքարը սաստկացնելու համար:

Ատլանտեան Ուխտին մէջ մտնելով, Թուրքիա վերջնապէս կը ճշդէ իր դիրքը՝ աշխարհը երկուքի բաժնող բանակներուն միջեւ:

Նոր պատերազմի մը պարագային դժուար թէ կարենայ չէզոքութիւն պահել, ինչպէս վերջին անգամ:

Ատլանտեան Ուխտը երկսայրի սուր մըն է Թուրքիոյ համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԽԱԼԷ, Ո՞Վ ԸՍԱՒ

Իբրեւ թէ շատ հաշիւ գիտցող ժողովուրդ ենք: Մեր անունը ելած է նոյնիսկ իբրեւ «չարչի» առեւտրականներ:

Նոյնիսկ կ'ըլլեն կը բաղդատեն մեզ երբեմն Հրեաներուն հետ, որոնք իրենց խելքով կամ դրամով — կարծեմ երկուքը իրարու հետ չփոթողներ շատ կան — տէր եղած են բոլոր երկիրներու տնտեսական կեանքին, Ամերիկայէն մինչեւ իրենց նոր հայրենիքը:

Այս բոլորը պարզ թիւրիմացութիւն է: Շատ թեթեւ կը կշռեն մեր տնտեսական հմտութեանը մեր ձրի համբաւին քով:

Կրնանք մանր առեւտրականներ ըլլալ, կրնանք մեր խանութին հաշիւները փոխադրել ազգային կամ մշակութային բոլոր գործերու մէջ: Կրնանք գիրքի, թուղթի, գիրի դէմ բացառիկ հմտութիւն մը ցոյց տալ ... «խնայողաբար»: Բայց ելմտական հանճար, տնտեսագիտական տաղանդ, առեւտրական բարձր հոտառութիւն չենք ունեցած եւ չունինք:

Գիտեմ, քրթմնջողներ շատ պիտի ըլլան:

Կարելի՞ է կասկածի ենթարկել մեր խանութպանի յատկութիւնները, երբ նոյն իսկ Ֆրանսերէն թերթեր կը հաստատեն յաճախ աղի լեղի պատմութիւններով:

Անշուշտ կրնամ փաստել, եթէ մէկը հարցապնդէ, մէկիկ մէկիկ հերքելով Հայուն «հեռատես տնտեսագէտ»ի «հոտառու առեւտրական»ի եւ «փայլուն ելմտագէտի» համբաւը:

Այս քանի մը տողերուն մէջ ալ սակայն կարելի է այժմէն իսկ ջախջախիչ փաստ մը տալ:

Եթէ այդ բոլորը ճիշդ ըլլար. փոխանակ մեր նախնիքները Սեբաստիան, Բարձր Հայքը, Վասպուրականն ու Կիլիկիան ընտրելու իբրեւ Հայուն հայրենիքը, կ'երթային տեղաւորուիլ Մուսուլ, Ապատան եւ կամ գոնէ Քովէյթի շրջակայքը: Այն ատեն միայն խելքս պիտի պառկէր, երբ տեսնէի բոլոր մեծ պետութիւնները ծունկի եկած մեր տանուտէրին՝ Աղա Քարիւղ Ոսկեհեղուկեանին առջեւ:

ՍՕՍԻ

Դահլիճի տագնապը

Եօթն օրուան ճիգերէ վերջ, Պ. Մորիս Փէչ յայտնեց Հանրապետութեան նախագահին, թէ պիտի չյաջողի կազմել նոր կառավարութիւնը: Այս մերժման վրայ, Պ. Վէնսան Օրիոլ, նախ, Պ. Ռ. Շումանին առաջարկեց ստանձնել դահլիճը կազմելու պաշտօնը, բայց ան եւս մերժեց, առարկելով որ դպրոցական հարցին մէջ չէշտակի դիրք բռնած ըլլալով, ի վիճակի չէ հաշտեցնելու տարակարծիք կողմերը: Այնուհետեւ, Պ. Վ. Օրիոլ միեւնոյն պարտականութիւնը յանձնեց դատական նախարար Պ. Ռընէ Մայէրին (արմատական), որ արդէն սկսաւ խորհրդակցիլ զանազան խմբակցութեանց վարիչներուն հետ:

Հիմնական անհամաձայնութիւնը կը կայանայ, ինչպէս գրեցինք, դպրոցական հարցին շուրջ: Ժողովրդականները (M. R. P.) որոնք կաթոլիկ զանգուածը կը ներկայացնեն, կը պահանջեն պետական նպաստ մասնաւոր (կրօնական)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

վարժարաններու համար, մինչ ընկերվարականները կ'ընդդիմանան: Շատ մը կուսակցութիւններ, զօր. տը Կոլն ալ միասին, այս մասին նախընտրական խոստումներ տուած էին: Կայ սակայն տարակարծութեան ուրիշ պատճառ մըն ալ: Այսպէս, աջակողմեան անկախները, Պ. Ռէյնոյի գլխաւորութեամբ, կը պահանջեն միեւնոյն գծի վրայ չկեցնել համայնավարներն ու Տը Կոլի կուսակցութիւնը եւ թշնամական վերաբերում չունենալ այս վերջինին դէմ: Եթէ Պ. Ռ. Մայէր եւս ձախողի, կը կարծուի թէ նոր փորձ մը պիտի ըլլայ գործակցելու զօր. տը Կոլի հետ, դուրս ձգելով այս անգամ ընկերվարականները:

Բարենորոգումներ Սպանիոյ վարչաձեւին մէջ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՐԵՑ

Ամերիկեան նաւատորմի գործողութեանց բաժնին պետ ծովակալ Շէրման կը շարունակէ իր բանակցութիւնները Մատրիտի մէջ, զօր. Ֆրանքոյի հետ: Ստոյգ կը թուի համաձայնութիւն մը, որուն հիման վրայ, Սպանիա օդանաւային խարիսխներ պիտի տրամադրէ Մ. Նահանգներուն: Հաւանաբար կնքուի նաեւ երկեակ զինակցութիւն մը:

Միւս կողմէ, զօր. Ֆրանքօ, այս բանակցութեանց ազդեցութեան տակ, ձեռնարկած է կարգ մը բարենորոգումներու, թուլցնելու համար մենատիրական կարգուսարքը: Առաջին հերթին կազմած է նոր կառավարութիւն մը, փոխելով 14 նախարարներէն 11ը, որոնց աշխատանքէն գոհ չէր Քաուտիլլիօն: Զօր. Ֆրանքօ կը մնայ դարձեալ վարչապետ, զինքը ներկայացնող նախարարով մը:

Ասկէ զատ պիտի գործադրէ նաեւ հետեւեալ բարեկարգութիւնները.— Պիտի մեղմէ մամուլի գրաքննութիւնը եւ թերթերը խմբագրելու պատասխանատուութիւնը պիտի ձգէ խմբագիրներուն: Պիտի թոյլատրէ աւելի ազատ վիճաբանութիւններ խորհրդարանին մէջ: Պիտի նշանակէ յանձնախումբեր, զեղծարարութիւններ կամ աշխատանքի թերացումներ երեւան հանելու համար: Ներում պիտի շնորհէ քաղաքական բանտարկեալներուն եւ աքսորականներուն: Եւ վերջապէս, հաւաքաբար պիտի կազմակերպէ հանրաքուէ մը փոխարքայ հռչակուելու համար, որպէսզի աւելի յարգ վայելէ ժողովրդավար երկիրներու մէջ:

Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ աղմուկ յարուցած ըլլալով այս բանակցութիւնները, ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները կ'ըսեն, թէ գաղափարական տեսակէտներ չեն կրնար պատճառ դառնալ, որ իրականութիւնը անտեսուի: Եւրոպա, կ'ըսեն անոնք, պէտք է պաշտպանուի եւ ոչ թէ գրաւուելէ վերջ ազատագրուի:

Մոսկուայի «անուշ լեզուն»

Օրը կը կարդան, կ'ըսէ էչիսըն

Մոսկուա, յայտնապէս փոխած է իր լեզուն «անգլեւամերիկեան աշխարհակալութեան» դէմ: Ինչպէս երէկ գրեցինք, Մոսկուա լոյս տեսնող «Նիուզ» անգլերէն կիսամսեան կը յորդի հաշտարարական արտայայտութիւններով: Ուշագրաւը այն է, որ «Նիուզ»ի յօդուածները թարգմանուած են «Փրավտա»յի եւ «Իզվեստիա»յի մէջ ամբողջութեամբ:

Խորհրդային պատմաբան Եվկէնիյ Թարլէ, իր յօդուածին մէջ հարց կուտայ, թէ որո՞նք են խորհրդային եւ ամերիկեան հակամարտութեանց պատճառները: «Մարդկային միտքը ոչ մէկ արդարացում եւ պատճառ կրնայ գտնել»: Միւս կողմէ, ռուսեւանգլիական բարեկամութիւնը, Խրիմի պատերազմին բացառութեամբ, միշտ անխախտ մնացած է: Նմանապէս ռուսեւամերիկեան շահերը երբեք չեն հակասած իրարու:

Աւելի զարմանալի է Թրոյանովսքիի յօդուածը: Այս դիւանագէտը իր հաւատքը կը յայտնէ ռուսեւամերիկեան բարեկամութեան մասին եւ հիացումով կը խօսի Ամերիկացիներու ստեղծագործ ուժին եւ ժողովրդավար ոգիին շուրջ: «Կը

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ Հէրիմըն – Մոսադեղ խորհրդակցութիւնները յաջողելու մեծ յոյս մը չեն ներշնչեր:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ նոր կուսակցութիւն մը հիմնուած է Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, «Գերմանիոյ վերանորոգման շարժում» անունով: Նախագահ ընտրուած է Օթթօ Շթրասէր, որ «Սեւ Ճակատ»ի հիմնադիրը եղած էր ժամանակին եւ 1930էն ի վեր Գանատա կ'ապրէր: Այս նոր կուսակցութիւնը կը նկատուի ծայրայեղ ազգայնական, դէմ է դրամատիրական եւ համայնավար դրութեանց եւ պիտի հետապնդէ Գերմանիոյ նախկին սահմաններուն վերահաստատումը, եւրոպական գործակցութեամբ:

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

2.— ՆԱԽ ՆԵՐՔԻՆ ՇԷՆՔԸ

Հիմա որ Մխիթարեանները գիտեն՝ թէ ինչ կը նշանակէ «դուք բացէք, մենք կ՚օգնենք»ը, միանգամ ընդ միշտ որոշած են ոչ մէկուն չուանով ջրհոր չիջնել, մանաւանդ որ անձ ալ չունին, նոր արկածախնդրութեան մը մէջ մխրճուելու համար :

Քանի որ այսպէս է, ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել: Հարցը պարզ է: Պէտք է որ աշխարհական - ները, առանց դաւանանքի, կուսակցական եւ «սեւի խտրութեան», ինչպէս կը թելադրէ «Յառաջ»ի խմբագրապետը, անմիջապէս գործի ձեռնարկեն: Ես անկեղծօրէն համոզուած եմ, որ եթէ որոշ ծրագրի մը շուրջ հաւաքուին իսկապէս ազգասէր մարդիկ, նոյն բարձր գաղափարականով, նոյն կորովով, կամքի նոյն յամառութեամբ զինուած, կարող են ոչ թէ մէկ, այլ երկու բարձրագոյն վարժարաններ հիմնել Սփիւռքի հայաշատ կեդ - րոններու մէջ :

Ըսուած է, թէ գործի մը ջիղը դրամն է, Եւ դրամը կրնայ գտնուիլ, եթէ ազգին բացատրուի ձեռնարկին անհրաժեշտ պահանջը: Մենք ունինք սքանչելի ժողովուրդ մը, սրտաբաց, զոհաբեր - ուող, ամէն գեղեցիկ եւ ազգօգուտ ձեռնարկին ետեւէն վազող, բաւական է որ զինքն առաջնորդող պետերն իրեն արժանի ըլլան :

Հիմա՝ ըսենք թէ դրամը գտնուեցաւ, եւ դըպրոցական էշնքեր կառուցուեցան կամ գնուեցան : Այս ձեռնարկին արտաքին ճակատն է: Ասով գործը վերջացա՞ծ կ՚ըլլայ:

Ահա հասայ իմ բուն նիւթին, որ է՝ «նախ ներքին շէնքը», առանց որու արտաքին շէնքն որեւէ նշանակութիւն չունի :

Ներքին շէնքը ըսելով՝ կը հասկնամ բարե - կարգ դպրոցի մը վարիչ մարմինը, որ պէտք է կազմուած ըլլայ մանկավարժ տեսուչներէ, տեսչուհիներէ, զարգացած ուսուցիչներէ, մանկա - վարժ հսկիչներէ եւ իսկապէս հայադէտ ուսու - ցիչներէ, որոնք գիտակցութեան հետ միացուցած ըլլան նուիրում եւ իրենց բարձր առաքելութեան ձեռնհասութիւն :

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է, որ այսօր Դիո - գենէսի լապտերով հազիւ կարելի ըլլայ գտնել փոքրաթիւ մտաւորականներ, որոնք դաստիարակ- չական դժուարին պաշտօնին համար պատրաս - տուած ըլլան եւ սիրով յանձն առնեն ծանր պա - տասխանատուութեան մը տակ մտնել :

Հիմա հարց տանք :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ հայ դպրոցներու վիճակը, եթէ այդ ափ մը մարդիկ անդարձ մեկնին այս աշ- խարհէն: Մանաւանդ որ անոնց մեծ մասը տարիքը առած անձեր են :

Մենք Հայերս, մտաւոր տեսակէտով, կը նմա- նինք այն մսխող ու անհեռատես հարուստին, որ առանց իր տոմարները եւ դրամարկղը հսկակշ - ռելու, կը կարծէ թէ տէր է անսպառ հարստու - թեան մը, մինչեւ որ իրեն իմաց տրուի, թէ սնան- կացած է:

Հրապարակի վրայ դիմացող գործի մարդն այն է, որ վաղուան համար նախահոգ է, կը կշռէ, կը դատէ, կը գործէ:

Ինչ որ անհատի մը համար ճիշդ է, ազգի մը համար ալ նոյնն է:

Այս մռայլ պատկերը, միայն արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպայի համար չէ, այլեւ երկու Ամերիկաներու եւ Միջին Արեւելքի համար ալ:

Անցեալ Սեպտեմբերին, Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի մէջ, առիթն ունեցայ ճանչնալու Պ. Գալուստեանը, տնօրէն Լիբանանի հայկական դպրոցի մը: Կը գանգատէր, թէ շատ դժուարին կացութեան մատնուած է հայ լեզուի ուսուցիչներ եւ դաստիարակ հսկիչներ գտնելու Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ դպրոցներու համար : Իսկ յարմար տեսուչներ՝ դեռ աւելի դժուար :

Ան ինծի ըսաւ նաեւ, որ Եգիպտոսէն ալ ստէպ ստէպ իրեն կը գրեն, խնդրելով իրմէ հայագէտ ուսուցիչներ :

Պ. Գալուստեան ինծի կը հաղորդէր ուրիշ կարեւոր պարագայ մըն ալ, որ երկար տարիներէ ի վեր իմ մասնաւոր ուշադրութիւնս գրաւած էր:

«Եթէ գտնուին յարմար մարդիկ ալ, կ՚ըսէր ինձ, անոնք չեն ուզեր ոչ ուսուցչութիւն ընել, եւ ոչ ալ հսկող դաստիարակներ, որովհետեւ արժա - նաւոր կերպով վարձատրուած չեն: Այսօր կեանքը պայքար մըն է, եւ զաւակներու տէր մարդ մը չուզեր մտնել ազգային կրթական հաստատու - թեան մէջ, փճացած նոր սերունդի եւ անգիտակից ծնողներու երեսէն սիրտը մաշեցնելէ եւ ուղեղը յոգնեցնելէ վերջ, չոր հացի մը համար աշխա - տիլ»:

Որքան նախադասութիւններ, նոյնքան ճըշ - մարտութիւններ :

Ո՛ր հայաշատ կեդրոններու վրայ ալ դարձնէք ձեր աչքը, նոյն ցաւին աղաղակը պիտի լսէք :

Ասիկա մետալին մէկ կողմն է: Դարձնենք անոր միւս երեսը :

Միթէ հայ դպրոցներու ղեկավարները ժլա՞տ են արժանաւորապէս վարձատրելու համար մտքի մշակները :

Ոչ երբեք :

Պատճառը շատ պարզ է: Դրամ չունին: Եւ այսօր ինչ որ կ՚ընեն անոնք՝ այդ դպրոցները ոտքի վրայ պահելու համար, հրաշքի պէս բան մըն է:

Կ՚արժէ ծանրանալ քանի մը երեւոյթներու վրայ, որպէսզի հայկական տխուր իրականութիւնը երեւան գայ իր բոլոր մերկութեամբ :

Օրինակ առնենք Կ. Պոլիսը, որ իր փայլուն շրջանին՝ յաւակնութիւնն ունէր ինքզինքը դաւանելու Թրքահայութեան գլուխն եւ առաջնորդը : Այդ շրջաններուն, ուր հայ ամիրաներուն քով միլիոնաւոր դեղին ոսկիները հաւաքուած էին, հայ դպրոցին տնօրէնը կամ ուսուցիչը չնչին գումար մը կը ստանային, իբրեւ ամսական եւ այդ չնչին գումարն ալ անոնց չէր վճարուեր կանոնաւոր կերպով: Այդ թշուառ մարդիկը, որոնց քով հայ գաւառացի բեռնակիրը հարուստ կը համարուէր, կը ստիպուէին շողոքորթ միջոցներուն դիմել, իրենց անվճար ամսականները փրցնելու համար :

Այդ կէս - կուշտ, կէս - անօթի մարդիկը եկեղեցական հանդիսաւոր օր մը կ՚ընտրէին, որպէսզի արժանի ըլլային տեսնելու ամիրային երեսը, որ միեւնոյն ժամանակ թաղային դպրոցին ամէն ինչն էր :

Եկեղեցական պաշտօնը լրանալէ վերջ, տնօ - րէնը եւ ուսուցիչները երկու շարքի կը կենային դասէն դուրս: Եւ ամիրան, ետեւէն անցուցած կինն ու զաւակները, սիգապանծ անոնց առջեւէն քալած ատեն, անոնք գետնէն առնելով թրքական բարեւը, ողորմուկ ձայնով մը կ՚ըսէին .

— « Ոտքդ պագնենք, ամիրա, հրաման տուր, որ մեզի քանի մը մէճիտիէ վճարեն, ընտանիքնիս անօթի է»:

Եւ ամիրան, ակնարկ մը նետելով ժողովուր - դին վրայ, կը հրամայէր, իբրեւ բացառիկ շնորհ մը, որ վճարումը կատարուի :

Այս վիճակը գգալի փոփոխութիւն մը չկրեց, երբ ամիրաները, որոնք նոր սերունդէն կը կոչ - ուէին, « խաւարեալներ », հրապարակէն քշուե - լով, անոնց տեղը եկան բռնեցին եւրոպական ու - սում առած նոր մարդիկ, «լուսաւորեալներ»: Հայ ուսուցիչը շարունակեց մնալ ստորադաս արարած մը, եւ անոր դէմ սնուցուած խորին արհամարհանքը ամփոփուած է երկու բառերու մէջ. — « Վարժապետ ճաֆալը»: Այս նախատական բացատրութիւնը ցոյց կուտայ Հայուն ծայր աստիճան տգիտութիւնը դէպի վարժապետին բարձր պաշտօնը :

Մենք Հայերս սովորութիւն ունինք պարծե - նալու՝ թէ աշխարհի հնագոյն քաղաքակիրթ ազ - գերէն մէկն եղած ենք :

Եւ իրօք ալ այդպէս է :

Մեր նախնիքը աւելի 1550 տարի առաջ, հազիւ Գրոց Գիւտը կատարուած, ստեղծեցին գրականու - թեան ոսկեդարը: Եւ ասիկա այն ժամանակ, երբ Եւրոպայի արդի ժողովուրդները տակաւին բար - բարոսներ էին: Այսօր ի՞նչ է պատկերը: Ոչ մէկ քաղաքակիրթ կոչուած ժողովուրդի մը ուսուցիչը նիւթական այնքան տխուր պայմաններու մէջ չի գտնուիր, որքան հայ ուսուցիչը: Ուստի եա գա - ցողը մենք ենք:

Օրինակ մը բերելու համար առնենք Գերմա - նիան: Այս երկրին մէջ ամէնէն ընտիր եւ առանձ- նաշնորհեալ դասակարգը ուսուցիչներու դասա - կարգն է :

Ինչո՞ւ համար :

Որովհետեւ գերման պետութիւնն եւ գերման ժողովուրդը այդ դասակարգը կը նկատեն գերման ազգին ողնաշարը: Ըստ անոնց, այդ դասակարգն է՝ որ կը կերտէ գերման տղուն նկարագիրը, կը դրոշմէ անոր մտքին մէջ գիտութեան հաստատուն սկզբունքները, սրտին մէջ անյողդողդ քաջու - թիւն, վառ հայրենասիրութիւն, եւ ապա, որ ամէնէն կարեւորն է, երկաթէ կարգապահութիւնը:

Ահա թէ ինչու համար ուսուցչական դասա - կարգը նկատուած է ցեղին մշակը, եւ նիւթապէս վարձատրուած է քան որ եւ է պետական պաշտօնեայ : Իսկ համալսարաններու ուսուցչապետները նախարարէ մը աւելի վարձատրուած են եւ ձրի կը ճամբորդեն շոգեկառքի առաջին կարգի տոմսով :

Ասով ըսել չեմ ուզեր թէ հայ տղան ալ գեր - ման տղուն պէս դառնայ մարդ - մեքենայ, կոր - սնցնէ իր անհատականութեան մեծ մասը եւ կոյր գործիք դառնայ, իր առաջնորդներուն ձեռքը :

Սակայն այսօր ոչ ոքի համար գաղտնիք է, որ յետպատերազմեան հայ նոր սերունդը ուսումէ եւ հայագիտութենէ աւելի պէտք ունի տոհմային առողջ դաստիարակութեան մը, զօրաւոր նկարա - գրի մը, նուրբ կենցաղագիտութեան մը, որոնց - մով միայն կարելի է՝ որ հայ տղան կամ աղջիկը ճակատաբաց մուտք ունենայ բարձր ընկերութեան մը մէջ, եւ դրաւէ պատուաւոր դիրքեր, եւ օգտակար հանդիսանայ իր ազգին ու հայրենիքին :

Նախանձելի ընտանիք մը կը կազմուի բարե - կիրթ անդամներէ: Ազգն ալ՝ որ մեծ ընտանիք մըն է, կը կազմուի այդ ընտանիքներէ: Ես երկար տարիներու փորձառութեամբ՝ հասած եմ այն եզրակացութեան, թէ հայ մանուկը ունի լաւ խմոր, բնական ուշիմութիւն, միեւնոյն ատեն հակում դէպի անիշխանութիւն, հետեւանք դարաւոր ստրկութեան:

Արեւուն պէս պայծառ է, որ մայրը պէտք է ըլլայ իր զաւկին առաջին դաստիարակը: Այսօր շատ քիչ մայրեր կան, որ գիտակցաբար եւ խղճ - մըտօրէն կատարեն իրենց փրկարար դերը: Քանի մայրեր կան, որ սրտի քաջութիւնն ունենան սանձահարելու իրենց զաւակներուն քմահաճոյքները, զսպելու անոնց անկարգ բաղձանքները :

Յետ պատերազմեան հայ մայրերը սխալ ըմ - բռնուած զաւակասիրութիւնը հասցնելով իր բարձրագոյն կատարին՝ բառին սեղմ նշանակու - թեամբ՝ անոնց գերիները դարձեր են: Կը թոյ - լատրեն եւ հաշտ աչքով կը նային անոնց վնասակար բնազդներուն, եւ ասիկա այն աստիճան, որ եթէ զաւակը փափաք յայտնէ ինքզինքը գետը նետելու, մայրը անվարան կրնայ պատասխանել. — « Ջագուկս, եթէ կը փափաքիս, կրնաս գետը նետուիլ»:

Հայ մայրերու անգիտակցութեան հետեւան - քով, ամէնէն աւելի կը տուժեն վարժարաններու տեսչութիւնները: Վասնզի անոնք ստիպուած են հայ մանուկին վրայ նախ լրացնել մայրենի դաս - տիարակութեան թողած պակասը, եւ ապա ձեռ - նարկել վարժարանական դաստիարակութեանը :

Տաժանելի յոգնութիւն, վասնզի չփացած մանուկին վարքն ու բարքը շտկել՝ կը նշանակէ ծուռ բուսած ծառը արմատէն ուղղել :

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ռէօյթըրի հաւրաւաժակը

Յուլիս 11ին մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ հեռագրական · հռչակաւոր գործակալութեան՝ Ռէօյթըրի (Ռիւթէր) հաստատման հարիւրամ - եակը :

Իր հաստատումէն առաջ, օրեր եւ շաբաթներ կ՚անցնէին, կարեւոր լուր մը երկիրէ երկիր հա - ղորդելու համար: Լոնտոնի մէջ 12 օրէն իմացան Թրաֆալկայի յաղթանակը, Փարիզի մէջ՝ աւելի քան չորս օրէն՝ Վաթերլոյի պարտութիւնը : Ֆըրանսա իր Մեծ Բանակին նահանջը Մոսկուայէն՝ լսեց Նափոլէոնի անկումէն վերջը :

Այսօր , գնդակի մը արձակումէն հինգ վայրկեան վերջ, ամբողջ աշխարհ կ՚իմանայ թէ մահափորձ կատարուած է Թրումընի դէմ :

Ի՞նչպէս հաստատուեցաւ Ռէօյթըրը :

Ճիշդ մէկ դար առաջ, երիտասարդ Գերմանացի մը, Րաբունի Քասէլի որդին, կ՚երթար Լոնտոն կը հաստատուէր, վասն զի հոն աւելի ազատ էր քան Պերլինի կամ Փարիզի մէջ: Անունն էր Իսրայէլ Բեր Յովսափատ: Բողոքական դաւանանքն ընդունելով, կոչուեցաւ Եուլիուս Ռէօյթըր: Եւ իր անունով ալ կոչեց հեռագրական առաջին գործա - կալութիւններէն մէկը :

Իրմէ առաջ, Շարլ Լուի Հավաս, Փորթու - կալցի տարագրի մը զաւակը, 1835ին Փարիզի մէջ հաստատած էր համանուն գործակալութիւնը : Երիտասարդ Իսրայէլն ալ այնտեղ սորվեցաւ արհեստը, իբրեւ թարգմանիչ: Շատ չանցած հասկնալով գործին արժէքը, մանաւանդ որ հեռագիրն ալ նոր կը հաստատուէր, փորձեց իր թեւերով թռչիլ եւ լրատար աղաւնիներ գործածեց մեծ յաջողութեամբ :

Բայց կարճ տեւեց աղաւնիներու շրջանը : Հեռագիրը կը բանէր արդէն: Զորս տարի վերջը, ամբողջ Եւրոպան աչքերը յառած էր Փարիզի վըրայ: Պատերազմ պիտի պայթէ՞ր Ֆրանսայի եւ Աւստրիոյ միջեւ, 1859 Փետրուար 7ին Լուի Նափոլէոն ճառ մը խօսելով օրէնսդիր ժողովին մէջ, թերեւս պիտի տար այս հարցումին պատասխանը: Ռէօյթըր Լոնտոնէն հեռագրեց Փարիզի թղթակցին .— « Կանխաւ ձեռք ձգեցէք կայսեր ճառերը»:

Թղթակիցը, Սիկիսմունտ Էնկլանտէր, աւստրիացի տարագիր մը, Փետրուար 7ին կը յաջողէր ձեռք անցընել Նափոլէոն Գ.ի ճառը, կնքուած պահարանի մը մէջ: Իրեն հրամայուած էր չբանալ, կայսեր խօսելէն առաջ: Ռէօյթըր հեռագրական գիծ մը կը վարձէր միմիայն իրեն համար, Փարիզէն Լոնտոն, եւ մինչ Նափոլէոն Ազգ. ժողովին մէջ պատերազմ կը նախատեսէր, Էնկլանտէր հանդարտօրէն Լոնտոն կը հաղորդէր իր խօսքերը, եւ բացառիկ թիւեր լոյս կը տեսնէին :

Այն ատեն անդրատլանտեան գիծ չկար: Նիւ Եորքի սուրհանդակն էր որ Եւրոպա կը բերէր Ամերիկայի լուրերը: Միւսներէն առաջ լուր տալու համար, Ռէօյթըր իր գրասենեակը կը ղրկէր Իրլանտայի բացերը, որպէսզի թղթատար - նաւէն ստանայ Նիւ Եորքի թղթակցին պոզպատէ սնտուկը :

1865 Ապրիլ 14ին, երբ նախագահ Լինքըն կը

սպաննուէր, Թղթատար – նաւը մեկնած էր Ամերիկայէն: «Յաջորդ նաւուն կը սպասենք», ըսին եւրոպական թերթերու թղթակիցները: Բայց Ռէօյթըրի թղթակիցը, Մէք Լին, նաւաձիգ մակոյկ մը վարձեց, Թղթատար նաւուն ետեւէն գնաց, եւ հասնելով նաւապետին յանձնեց լուրերու սնտուկը.— «Զմռնաք, Քրուքհէյվէն պիտի տանիք, ըստ սովորութեան»:

Եւ քանի մը օր, Ռէօյթըր միակն էր որ Եւրոպայի մէջ կը տարածէր Լինքընի սպանութեան լուրը:

Շատ աւելի փայլուն յաջողութիւն մը ունեցաւ Ռէօյթըր, պօէրական պատերազմին ատեն, 1900–ին, երբ Հարաւ Ափրիկէի բրիտանական սպարապետին կը հաղորդէր իր իսկ բանակներուն շարժումները ...

Ռէօյթըր թղթակից մը ունէր Փրետորիայի մէջ (պօէրական շրջան), Պ. Մըքէյ, որ իմացաւ թէ բրիտանական զօրագունդ մը պաշարումէ ազատած է Մէյֆէքինկի անգլիական պահակազօրքը: Պօէրները համոզուած ըլլալով թէ թղթակիցը պիտի չկրնայ օգտագործել այս լուրը, անոր հաղորդած էին դէպքը:

Արդ, Մըքէյ, անցաւ արեւելեան Ափրիկէի սահմանը եւ հանդիպեցաւ կառախումբի մեքենավարի մը որ Լորենցօ Մարքէզ կ'երթար (փորթուկալեան շրջան):— «Առ քեզի 5 տոլար, սանտուխիդ մէջ պահէ սա հեռագիրը եւ երբ քաղաք հասնիս, հեռագրատուն յանձնէ»:

Մայիս 18ին ժամը 21.15ին հեռագիրը Լոնտոն կը հասնէր: Քանի մը ժամ վերջ, անոր պատճէնները կը ստանային Վիքթորիա թագուհին, վարչապետը, Լորտ–քաղաքապետը եւ ուրիշներ: Երեսփ. Ժողովին մէջ եղած հարցումի մը պատասխանելով, Ժոզէֆ Չէյմպըրլէն կը յայտարարէր.— «Պաշտօնապէս լուր չունիմ. բայց որեւէ պատճառ չկայ կասկածելու Ռէօյթըրի տեղեկութենէ մը»:

Քէյփթաուն կանչեցին սպարապետը, Լորտ Րապըրթս, որ ըսաւ թէ «առաջին լուրն է»: Բայց հանդիսաւորապէս իր բանակին առջեւ կարդաց Ռէօթըրի հեռագիրը: Երկու օր վերջ պաշտօնապէս կ'իմանար պաշարուած քաղաքին ազատումը:

Գործակալութիւնը հետզհետէ նոր ցանցեր հաստատեց ամբողջ աշխարհի մէջ: Լոնտոն – Գերմանիա գծին յաջորդեց անդրատլանտեան առաջին ընդծովեայ հեռագրաթելը, յետոյ ուղղակի գիծ մը հաստատուեցաւ Անգլիայէն Հնդկաստան, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի ճամբով: Արկածներ ալ պակաս չէին: Օր մը կէտ ձուկ մը ինկաւ ընդծովեայ պարանին վրայ, Պարսկական ծոցին մէջ: Ուրիշ օր մը ձիները քանդեցին գիծը՝ Կովկասի մէջ, իսկ Պարսկաստանի մէջ վաչկատուն ցեղեր առին տարին աւազներուն մէջ հաստատուած թելերը եւ ձողերը:

Այսօր օրերով չեն հաշուեր լուրերու հաղորդումը, այլ վայրկեաններով, նոյնիսկ երկվայրկեաններով: Ռատիօն ալ ահագին դեր կը կատարէ:

1944 Հոկտ. 25ին, Ռէօյթըրի ունկնդիր – կայանը բռնեց Կուամ կղզիէն արձակուած հեռագիր մը: Լրատուն չէր յաջողած կապ հաստատել Սան Ֆրանչիսկոյի հետ, եւ կ'ըսէր թէ յաջորդ օրը նորէն պիտի փորձէ: Սատանան Ռէօյթըրի փորը մտած էր: «Ամբողջ գիշերը կեցիր այդ ալիքին վրայ», կը հրամայէր իր Թղթակցին: «Ո՞վ գիտէ ի՛նչ կը պատահի»:

Քանի մը ժամ վերջը, Կուամէն ձայն մը կը հաղորդէր ծովակալ Նիմիցի զեկոյցը, որ կը ծանուցանէր ճափոնական տորմիղին փճացումը:

Նորէն Ռէօյթըրն էր որ առաջին անգամ կ'իմանար լուրը եւ կը տարածէր ի սփիւռս աշխարհի, ափ ի բերան ձգելով Ամերիկայի թերթերը, ռատիօները եւ գործակալութիւնները որոնք ոչինչ գիտէին:

Եւ դեռ ո՛րքան այսպիսի պատմութիւններ:

Թ. Ա. Թ.

Թրքական լուրեր

(Քաղուած Պոլսոյ թերթերէն — Յուլիս 9—11)

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵՑԷՔ.— Կրթական նախարար Թէվֆիք Իլէրի յայտարարած է.— «Կ'ազդարարեմ Թուրքերէն չխօսող այն անձերուն, որոնք կ'օգտուին մեր երկրին հայրենակցական իրաւունքներէն: Մեր դատը ազգայնականութիւնն է: Մեր նպատակն է Թուրքերէնը տարածել, տեղական արտադրութիւն գործածել: Քսան տարի առաջ գործի լծուեցանք, ջանալով որ իւրաքանչիւր հայրենակից Թուրքերէն խօսի: Քսան տարի վերջը նոյն խնդիրը կուգայ օրակարգի վրայ: Կ'ուզենք որ հայրենակցական իրաւունքներէ օգտուող ամէն ոք Թուրքերէն խօսի»:

ՆԱԶԸՄ ՀԻՔՄԷԹԻ ՇՈՒՐՋ.— Ստուգուած է որ Թուրք համայնավար բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ, Թուրքիայէն փախած է «Թրանսիլվանիա» շոգենաւով, որ Հայֆա հանդիպելէ վերջ, Քոնսթանցա տարած է փախստականը: Հոնկէ Պուքրէշ երթալով հանդիպում ունեցած է «Ռուս Խաղաղասիրական Միութեան» Նախագահ Լոպեանի հետ, որ իրեն կը սպասէր: Այս սպասումը ցոյց կուտայ, որ փախուստը նախօրօք կազմակերպուած էր: Լոպեան, Հիքմէթին վճարած է 80.000 Թրք. լիրա, որ փոխարժէքն է անոր շահած խաղաղութեան մրցանակին: Օտար դիւանագէտներ դեր ունեցած են Հիքմէթի փախուստին մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ.— Քորէայի մէջ, Թրքական զօրամասին կորուստները եղած են (մինչեւ Յունիս 20) մեռած՝ 441 հոգի, վիրաւորուած՝ 1111 եւ անյայտ 291: Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը, վերջին երկու ամիսներու ընթացքին 11.495 լիրայով օգնած է ասոնց ընտանիքներուն:

ԴԱՐՁԵԱԼ Աթաթիւրքին ԱՐՁԱՆՆԵՐԸ.— Խակիշէհիրի մէջ Թիճանի մը ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ կ'ուզէր խանութի մը մէջ Քէմալ Աթաթիւրքին արձանը կոտրել: Գասթէմունիի մէջ ալ, անծանօթներ բզիկ բզիկ ըրած են լիսէի տնօրէնութեան գրասենեակին պատէն կախուած Աթաթիւրքի պատկերը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ.— Հելլէն զինուորական առաքելութիւն մը — 47 հոգի — Թուրքիա պիտի այցելէ քանի մը օրէն: Անգարա հասած է Աթէնքի քաղաքապետը:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, (Յառաջ).— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի, Յունիս 30ի իրիկունը, Հանրապետականներու սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան 33րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Ուխտաւոր եւ ընտրեալ բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքի տուրքը բերելու հայ ժողովուրդի անձնուէր հերոսներու յիշատակին:

Օրուան նախագահը ընկեր Տ. Չէքեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Փամ փորոտան» քայլերգով եւ իր բացման խօսքով պարզեց տօնին նշանակութիւնը, հրաւիրելով ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան, ի յարգանս մեր հազարաւոր հերոսներուն:

Գեղարուեստական բաժնին արտասանութիւններով մասնակցեցան պատանի Ալպէր Ներսէսեան, Յար. Շահրիկեան եւ ընկեր Ստեփան Գույումճեան, Սէն Շամոնէն: Իսկ ընկ. Բ. Խրիմեան (Լիոն) ուղերձ մը ըրաւ Նոր Սերունդի անունով:

Օրուան բանախօսներէն ընկեր Հրաչ Տասնապետեան թուեց այն պատճառները, որ մեզ կը կապեն Մայիս 21ին եւ վերլուծեց հայ ժողովուրդի ազատասէր ոգին: Իսկ ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան, որ Սէնթ Էթիէն կը գտնուէր, իր կարգին խօսք առնելով, փառաբանեց յեղափոխութիւնը, որ հինգ տասնեակ տարիներ վերջը տուաւ մեր ժողովուրդին ինքնավար ապրելու իրաւունքը: Իր ճառին վերջաւորութեան ծանրացաւ ան օրուան կացութեան վրայ եւ յորդորեց ներկաները ըլլալ աչալուրջ որեւէ պատահականութեան առջեւ:

Ընկեր Նախագահի փակման խօսքէն վերջ, սկսաւ խրախճանքը, որ տեւեց մինչեւ առաւօտ:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Հայ Մարզական Միութեան անունը հոմանիշ է փայլուն յաջողութեան, բեմի վրայ թէ դաշտի: Անոր կիրակի օրուան դաշտահանդէսը եկաւ ապացուցանելու, թէ գաղութը սրտանց կը քաջալերէ Մարզականի բոլոր ձեռնարկները:

Երգահանդէսի փայլուն յաջողութենէն քաջալերուած, այս անգամ, դաշտահանդէսով մը փակուեցաւ ամառնային շրջանը: Եղան խմբերգներ, մեներգ, արտասանութիւն, զուարճալի խաղեր, մէկ խօսքով հրապուրիչ եւ օգտակար օր մը անցուցին Վալանսի Հայերը, մինչեւ կէս գիշեր:

Ազատ էր դաշտահանդէսին մուտքը, ինչպէս նաեւ ... ելքը: Նախօրօք յայտարարուած էր թէ ոչ հանգանակութիւն պիտի ըլլայ եւ ոչ ալ աճուրդ: Մարզասէր հայ վաճառականներու նուիրած 150 կտոր զանազան իրերը վիճակահանութեամբ բաժնուեցան չնչին գումարի մը փոխարէն, որմէ սակայն գոյացաւ մօտ 30 հազար Ֆրանք:

Երիտասարդ ուժերէ բաղկացած Մարզականի նոր վարչութիւնը, ջերմօրէն քաջալերուած, նուիրուած է նոր գործունէութեան եւ մեզի կը խոստանայ նորանոր յաղթանակներ դաշտի վրայ եւ բարոյական յաջողութիւններ: Համայնքը համակրանքով կեցած է մեր Մարզականի կողքին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՅԱՌԱՋ » Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է.

«Յետոյ դարձեալ ձի նստանք, կը շարունակէ անիկա — Մայիս 29ին այդ վերջին օրուան առտուան ժամը մէկին ատեններն էր — եւ պալատէն դուրս ելլելով պարիսպին երկայնքը պտտեցանք ջանալով քաջութիւնը արծարծել ամէնուն մէջ: Ամէնքն ալ առանց բացառութեան իրենց պաշտօնին գլուխն էին պարիսպին կամ աշտարակներուն վրայ, բոլոր դուռները խնամքով գոցուած ու պահպանուած էին: Մարդ չէր կրնար քաղաքին շուրջը պտտող միջնորմէն դուրս ելլել կամ ներս մտնել: Աքաղաղին առաջին կանչին Քալիկարիա դուռը հասանք: Մեր ձիերէն իջանք եւ աշտարակի մը գագաթը ելանք: Այդ տեղէն անհուն անսահման խժլտուք մը, թմբուկներու եւ նուագարաններու աղմուկ մը լսեցինք: Պահնորդները մեզի ըսին թէ ամբողջ գիշերը այդպէս էր եղած: Թշնամին էր որ խոր մթութեան մէջ փոսին մօտ կը փոխադրէր յարձակումի իր հսկայական բարաններն ու դըղեակները: Նոյնպէս ծովու կողմէն ալ ամէն բան պատերազմական եռուզեռի մը մէջ էր: Թշնամի նաւերը պարիսպին կը մօտենային թէ Մարմարայի կողմէն եւ թէ Ոսկեղջիւրի կողմէն: Ծոցին խորը չարժուն կամուրջներ կը նետէին յարձակող գունդերուն անցքին համար»:

Անհունօրէն թախծալից ինչ ցաւագին պտոյտ մըն էր ասիկա: Ինչ էին արդեօք քաջարի այդ կայսեր տխրագին խորհուրդները այն պահուն երբ արշալոյսը իրեն համար վերջին անգամ ըլլալով պիտի ծագէր: Ինչ մթագին եւ ահեղի մտածումներ էին իրենց մտածումները այն պահուն՝ երբ կայսրը ու իր հաւատարիմ սպասաւորը, Ֆրանցէս, առանձինկը պտտէին անձկութեամբ լեցուն քուն մը քնացող անհուն քաղաքին եւ աղմկալից Թրքական բանակին մէջտեղը, ոստանին վերջին յոյսը եղող այդ կիսովին կործանած պատնէշին երկայնքը, որու ետեւ այնքան քաջարի սիրտեր կը բաբախէին:

Ինչ հակադրութիւն այդ տեղուանքը այնքան հանդարտ ու քաղցր եղող Մայիսի գիշերուան եւ կայսերական այդ վերջին պտոյտին միջեւ: Առտուան ժամը մէկէն երկուքին միջեւ կայսրը եւ Ֆրանցէս իրարմէ բաժնուեցան եւ ըստ ամենայն հաւանականութեան՝ ալ իրար չտեսան բնաւ:

Պարպարոյի պատմութիւնը նոյնքան յուզիչ է:

«Ամբողջ օրը, կ'ըսէ, քաղաքին մէջ զօղանջեր էին զանգակները: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն կիներն ու տղաքը պարիսպին վրայ քար կրեր էին եւ որմածակերու բացուածքներուն վրայ շարեր էին յարձակողներուն վրայ թափելու համար: Ամէնքն ալ քաղաքին մէջէն կ'երթային, Թուրքերէն իրենց զգացած սարսափէն արցունքի հեղեղներ թափելով: Գիշերուան ժամը մէկին Թուրքերը նախորդ երկու գիշերներէն աւելի հսկայական սարսափելի կրակներ վառեցին նորէն, ու անանկ զարհուրելի գոռում գոչումներ սկսան արձակել որ մեր ականջները կը պատռէր:

Միեւնոյն ժամանակ ռմբաձիգներ այն աստիճան մեծ քանակութեամբ ռումբ կ'արձակէին վրանիս որ իրաւ կարծես դժոխքին մէջ կը գտնուէինք եւ այս զարհուրելի ցնծութիւնները մինչեւ կէս գիշեր տեւեցին, այն ատեն Թուրքերը մարեցին իրենց կրակները, բայց մինչեւ առտու աղաչեցին իրենց մարգարէին որ Պոլիսը իրենց ձեռքը յանձնէ. իսկ մենք քրիստոնեաներս, մինչեւ իրիկուն եւ գիշերը մինչեւ լոյս, խիստ ջերմեռանդութեամբ եւ լալով պաղատեցանք Աստուծոյ եւ Ամենասուրբ Կոյս Մարիամի ու բոլոր սուրբերուն եւ սրբուհիներուն որ մեզ ազատեն: Եւ երկու կողմէն ալ, անոնք իրենց Աստուծոյ, մենք ալ մեր Աստուծոյ աղաչելէ վերջ, Բարձրեալը որոշեց որ անոնք ըլլան վաղը տեղի ունենալիք դաժան կռիւին մէջ յաղթողները»:

«Սլաւոնական ժամանակագրութեան» նայելով 28 Մայիսի իրիկունը օդը խիստ մթնցաւ, եւ քանի գիշերը կը յառաջանար, հետզհետէ խոշոր ամպեր քաղաքին երկնակամարին վրայ կը կուտակուէին: Սուլթան Մէհմէտ որ այդ գիշերը չէր քնացած, զարհուրեցաւ այս նոր ազդանշանին առջեւ, եւ իր ամէնէն գիտուն աստղագէտ Իւլէմաներէն մին քովը կանչել տուաւ. այս վերջինը ամէն կերպով հաւաստեց թէ ընդհակառակն քաղաքին վրայ դիզուած այդ ամպերը անոր մօտալուտ անկումը կը ցուցնէին:

(Շար.)

գրեմ փորձառաբար, որովհետեւ չորս տարի ան-ցուցած եմ Ուաշինկթընի մեր դեսպանատան մէջ»:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն «ռուսական օրօր» կ'որակէ բոլշեւիկեան «Հայմակրանքի» այս զեղումները: «Ձեմ կրնար երեւակայել Մ. Նահանգներու համար աւելի վը-տանգաւոր եւ տխմար բան մը, քան ունկնդրու-թիւնը ռուսական այս օրօրին»: Կրեմլինի խաղա-ղասիրական տրամադրութեանց մասին: Ռուսերը կ'ուզեն տկարացնել Արեւմուտքի սպառազինման ճիգը, — այս է՝ երգուած «օրօր»ին իմաստը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ եւ Թուրքիա պիտի ընդունուին Ատլանտեանի դաշինքին մէջ Յուլիսի վերջերը կամ Օգոստոսի սկիզբները: Այս մասին վերջնական համաձայնութիւն գոյացած է ամերիկեան եւ բրի-տանական կառավարութեանց միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱ 1.836.638 թոն քարիւղ ներածած է 1950ին: Այս քանակութեան 1.067.105 թոնը նե-րածուած է Քուվայթէն, 493.526 թոնը Պարսկաս-տանէն, 266.278 թոնը Իրաքէն եւ 63.729 թոնը Քա-թարէն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆը-րանսա պաշտօնապէս յայտնեցին Եուկոսլաւ կա-ռավարութեան, թէ պատրաստ են օգնելու Եուկո-սլաւիոյ, որպէսզի կարենայ պահպանել իր ան-կախութիւնը: Եուկոսլաւ կառավարութիւնը յայտնած է իր հաւանութիւնը այս մասին:

ԹԻՒՐՔՄԵՆԻՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակ-ցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պաթիրով պաշտօ-նանկ եղած է, կարգ մը նախարարութեանց կողմէ իրեն դէմ եղած բողոքներուն պատճառով: Վար-չապետ Պապէվ նշանակուած է անոր տեղը:

ՌՈՒՍ ԵՒ ՍՈՒՀԻ յուղարկաւորութիւնը կա-տարուեցաւ երէկ Պէյրութի մէջ, համաժողովր-դական սուգով ու մասնակցութեամբ:

ՔԱԷՍՈՆԿԻ մէջ համաձայնութիւն գոյացած է զինադադարի պայմաններու օրակարգին շուրջ, բացառութեամբ մէկի — չէզոք գօտին տեղծել 38րդ զուգահեռականին երկու կողմը (չինեւքո-րէական առաջարկ):

ՊՈԼՍՈՅ Հայտար Փաշայէն մեկնած եւ Պարս-կաստանցի հրեայ գաղթականներով լեցուն շոգե-մակոյկ մը, ուրիշ նաւու մը զարնուելով, ընկըղ-մած է Սարայ Պուրնուի բացերը: Շոգեմակոյկի 38 գաղթականներէն 7ը ծովամոյն եղան, հակա-ռակ ազատարար ճիգերու:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ Միսիսիփի եւ Մի-սուրի գետերու ջուրերը կը շարունակեն բարձրա-նալ: Մեծ ողողումներու անմիջական վտանգին տակ կը գտնուին Սէյնթ Լուիզ քաղաքը եւ ուրիշ քաղաքներ ու գիւղեր:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշա-կերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկ-տեմբեր մէկ: Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է չարաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Տարօն-Տուրուբերան Միութեան դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս կի-րակի, յետաձգուած է ուրիշ օրուան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Փանիկ Ասատուրեան, Տիկին Խոնարհիկ Յակոբեան եւ իրենց պարագաները կը ծանուցանեն, թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պի-տի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկե-ղեցին, իրենց ողբացեալ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆի

(Ծնած՝ Յունաստան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալի յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամ-ները:

ՄԻԱՅՆ ՉՈՐՍ ՕՐԻՆԱԿ ՄՆԱՑ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած եւ պատկերազարդ ընդարձակ Երգարանը (640 մեծ էջեր): Օգտուեցէք այս վեր-ջին պատեհութենէն, դիմելով հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ 1500 ֆրանք:

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին.
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ եւ մաս-նակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կի-րակի ամբողջ օրը, «Պասան տը Լըվոյի» եռեւը ծառախիտ դաշտին վրայ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ: Բարձրախօս, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուի տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ պատեհութիւնը եւ պանծացնելու պատմական թը-ւականը:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Վիէնի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Բաս-գալի Թաղամասի հայկական մատրան մէջ, այս կիրակի առաւօտեան, Քսան Կախաղաններու ան-մոռանալի զոհերու յիշատակին:

Մեր անմահ նահատակներու յիշատակը յար-գող Վիէնահայ հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն-Սասնոյ Ջորի Հայր. Միութեան Մարսէյլ: Այս կիրակի, ամ-բողջ օրը, Մարսէյլի արուարձաններէն՝ Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ:

Կը նախագահէ հայրենակից ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, ղեկավարութեամբ հայրենակցուհի Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ղեկավարութեամբ հայրենակից Գեղամ Պօղոս-եանի: Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԸ իր տարեշրջանը կը փակէ ընկերական ճաշկերոյթով մը որ տեղի պի-տի ունենայ այս կիրակի, ցերեկ, ժամը 3—9, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի պարտէզին մէջ: (Անձրեւի պարագային սրահը): Ճաշագին 500 ֆր.: Կը հրաւիրուին լսարանականներն ու համա-կիրները:

Մասնակցելու համար հեռախօսել Պ. Աղամեանի Tri. 57-74.

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Մի-ութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսին, Պ. Նազարի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Ճոխ պիւ-ֆէ, դիւրամատչելի գիներով: Փափկաճաշակները հոն պիտի գտնեն Խարբերդցիներու մասնայատուկ համադամներ եւ զովացուցիչներ: Բարձրախօսով եւ սկաւառակներով պիտի երգուին հայկական գեղջուկ երգեր: Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հը-րաւիրուին Լիոնի, Սէն Մորիսի, Տէսինի, Շասի եւ շրջաններու բոլոր Խարբերդցիները մասնաւորա-պէս, ու մեր բոլոր հայրենակիցները:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը, Նշան Նաճարեանի ա-գարակը: Կը ներկայացուի «ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԻ ԱՂ-ՋԻԿ ՉԵՄ ՏԱՐ» զաւեշտը: Մուտքը ազատ է

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պարոնվարդեան, Պ. Claude Պարոնվարդեան, Օր. Սիլվա Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պարոնվարդեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սա-թենիկ Պարոնվարդեան եւ զաւակները, Պ. Խոսրով Պարոնվարդեան, Պ. Ար. Պարոնվարդեան, Օր. Խոսրովուհի Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Նի-կոլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մուրատ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Ազարեան եւ Տէր եւ Տիկին Գահվէճեան, ցաւով կը ծանուցանեն մահը, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆի

(Ծնեալ Թորամանեան)

որ կնքեց իր մահկանացուն 80 տարեկանին, իր բնակարանը 51 rue de la Défense, Issy les Moulineaux:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, ուրբաթ, ժամը 9ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդ-րուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Վ. Տ. հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Պանթէօ-Քաշանի մ. ճիւղին եւ 500 ֆրանք Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.—«Եգիպտացի» կոմիտէին ընդհ. ժո-ղովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Քատէ սրճարա-նին վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր խումբերու ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վար-դան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30 Առնուվիլի սովորական հաւաքատե-ղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրա-ժեշտ է:

ՊԱՆԹԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս ուրբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan: Պարտաւորիչ ներկա-յութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմ-եան դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկա-յութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր-ները:

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակո-միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ները այս շաբաթ օր, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պար-տաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Նախապէս իմացնել արդարանալի բացակայութիւնները:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Կապ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան դասա-խօսութիւնը, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Քատէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի ընկերուհի Է-լէն Բիւզանդ, Ամերիկայէն վերադարձին առթիւ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհամահամակրական ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին Պիվէռ Մարսօ Օրսօլինիի սր-ճարանին ետեւի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Ընդհ. հաշուետուութիւն: Պատգմ. ժողովի պատրաս-տութիւն: Պատգամաւորներու ընտրութիւն: Զա-նազանք: Անհրաժեշտ է բոլոր անդամներու ներ-կայութիւնը: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ ան-դամ Խարբերդցիները անխտիր:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատրաստութեամբ Մարսէյլի մէջ, Օ-գոստոս 5ին, Bar du Chalet Belle Vueի գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յա-ջորդով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Արթաքի Քէքլիկեան կը փն-տըռէ իր եղբայրը՝ Հաճիպէյ Քէքլիկեան, ծնած Ֆացա — Սամսոնի եւ Կիրասոնի միջեւ — ամուս-նացած է եւ ունի աղջիկ մը: Լսուած է որ կը գտ-նուի Փարիզ կամ շրջանները: Տեղեկութիւն ունե-ցողները թող բարի ըլլան իմացնել իրեն, հետեւ-եալ հասցէով.— Artaki Keklikian, Route de St. Gilles Maisonette, No. 16, Commune de Nîmes, Nimes (Gard):

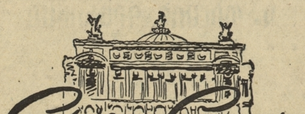

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մաս-նաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱՋԱՋԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,

17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պնակիտներուս առաջին տպագրութիւնը սպա-ռած ըլլալով, կը խնդրեմ գաւառի եւ արտասահ-մանի բոլոր բարեկամներէս որ սպասեն երկրորդ տպագրութեան մինչեւ Օգոստոս 1: Թիւրիմացու-թեանց տեղի չտալու համար առաքումները ընել **Av. Melkonian** անունին, 5 rue Vincent, Paris (19):

Ա. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ (ՀԱՐՄԷՍ)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 21 JUILLET 1951 Շաբաթ 21 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6513-Նոր շրջան թիւ 1924
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Օրակարգի վրայ է սպանիական հարցը :

Յուլիս 18ին Ֆրանքօ տօնեց Սպանիոյ քաղաքային պատերազմի 15րդ տարեդարձը :

Ուրեմն 15 տարիէ ի վեր Ֆրանքօ միահեծան կ'իշխէ Սպանիոյ վրայ, շահելէ վերջ յաղթանակը ո՛չ միայն տեղական ապստամբներուն, այլ միջազգային համայնավար կամաւորական գունդերուն դէմ, որոնք եկած էին աշխարհի բոլոր կողմերէն :

1935 — 1936 Սպանիա դարձաւ փորձադաշտ մը, ուր Նացիներն ու փաշիստները մէկ կողմէն, կարմիր համայնավարները միւս կողմէն Սպանիոյ ժողովուրդին գլխուն վրայ փորձեցին նորահնար զէնքերը, զանոնք կատարելագործելու եւ յառաջիկայ պատերազմին մէջ գործածելու համար: Ճիշդ ինչպէս հիմա ալ նոյնը տեղի կ'ունենայ Քորէայի մէջ :

Հետեւելով Ստալինի, Մուսթաֆա Քէմալի, Մուսոլինիի եւ Հիթլէրի օրինակին, Ֆրանքօ դիկտատորական վարչաձեւ հաստատեց Սպանիոյ մէջ, կռթնած իր կուսակցութեան՝ «Փաղանգ»ին վրայ: Ջնջեց միւս կուսակցութիւնները, մասնաւոր հալածանքի ենթարկելով ընկերվարականներն ու համայնավարները: Ջնջեց նաեւ մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը: Մէկ խօսքով ժողովրդավար բոլոր կարգերը: Իր ձեռքին մէջ առաւ ամբողջ իշխանութիւնը: Դարձաւ թէ՛ պետութեան եւ թէ կառավարութեան պետ :

Ձախակողմեան կուսակցութեանց պատկանող բազմահազար Սպանիացիներ հեռացան Սպանիայէն եւ մեծ մասամբ ապաստանեցան սահմանակից Ֆրանսայի հողին վրայ — Պիրէնեանի շրջանին մէջ, Թուլուզ եւայլն: Անոնք ալ մեզի եւ Ռուսներուն նման դարձան «գաղթական» եւ ունեցան իրենց գաղթականական մասնաւոր դրասենեակը :

1945ի վերիվայրումները որեւէ անդրադարձում չունեցան Ֆրանքօյի վրայ, որ շարունակեց իր միահեծան իշխանութիւնը:

ՄԱԿը մերժեց ընդունիլ Սպանիան իր ծոցին մէջ՝ իբրեւ ոչ-ժողովրդավար երկիր: ՄԱԿի անդամ պետութիւններ ետ կանչեցին Մատրիտի իրենց դեսպանները: Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ պահ մը նոյնիսկ տնտեսական պոյքոթի ենթարկեցին զայն, սահմանագլուխը փակելով սպանիական ապրանքներուն դէմ :

Վերջերս ՄԱԿը աւելի բարեացակամ դարձաւ Սպանիոյ հանդէպ եւ դեսպանները հետզհետէ վերադարձան Սպանիոյ մայրաքաղաքը:

Այն պահուն, երբ Ամերիկացիք Եւրոպայի պաշտպանութեան համար ամէն պատրաստութիւն կը տեսնեն, Սպանիան իր աշխարհագրական եւ ռազմագիտական դիրքով առաջին գիծին վրայ կու գայ :

Ամերիկայի ծովակալ Շէրմէն քանի մը օր առաջ Ֆրանքօյի հետ կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ :

Ամերիկա ծրագրած է մասնաւոր դաշինք մը կնքել Ֆրանքօյի հետ՝ պատերազմի պարագային Սպանիոյ նաւահանգիստներն ու օդակայանները օգտագործելու համար՝ ի պաշտպանութիւն Եւրոպայի :

Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը հակառակ են որեւէ դաշինք կնքելու Սպանիոյ հետ, ցորչափ Ֆրանքօ երկիրը կը վարէ դիկտատորական վարչաձեւով :

Ամերիկայի ճնշումին վրայ, այժմ Ֆրանքօ հաւանած է կարգ մը բարեփոխումներ մտցնել վարչաձեւին մէջ, գոհացում տալու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Դահլիճին մէջ ալ փոփոխութիւններ մտցուց: Սակայն այս փոքրիկ զիջումները չեն գոհացներ դեմոկրատ երկիրները :

Ֆրանքֆորթի Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարը Յուլիս 3ին բանաձեւ մը քուէարկեց Ֆրանքօյի դէմ՝ պահանջելով որ ժողովրդավարական ազատութիւնները վերահաստատուին Սպանիոյ մէջ: Այլապէս ոչ մէկ տնտեսական օգնութիւն պէտք է ըլլայ Ֆրանքօյի եւ Սպանիան չառնուի Ատլանտեան Ուխտին մէջ :

Անցեալ Փետրուարին ու Մարտին Քաթալոնիոյ եւ այլ շրջաններու մէջ տեղի ունեցած գործադուլները ցոյց տուին, որ երկրէն ներս մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ ո՛չ միայն աշխատաւորներու, այլ եւ արհեստաւորներու, առեւտրականներու եւ գործարանատէրերու մէջ ընդդէմ Ֆրանքօյի իշխանութեան :

Եկած է այլեւս ժամանակը, որ ժողովրդավար եւ ազատ կարգեր հաստատուին Սպանիոյ մէջ, սպասելով որ կարգը գայ նաեւ աշխարհի մէկ հինգերորդ մասին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ՈՒՍՈՒՑԻ՛Չ

Երբ հարցնէք արտասահմանէն եկած ուեւէ հայրենակցի — տղաքդ ո՞ւր սորված են այս գեղեցիկ հայերէնը, ինչ լաւ նամակներ կը գրեն ձեզի, պատասխանը մէկ է. — Այս ինչ ազգային վարժարանը — Այսինքն մեզի ծանօթ նախակրթարանները, որոնք Թուրքիոյ մէջ էր երբեմն — նախախնամական դեր կատարած են, հասցնելով սերունդներ հիմնական հայերէնով:

Անոնք ունէին միօրինակ ծրագիր մը կապուած Պոլսոյ Ուսումն. Խորհուրդին, ընտիր ուսուցիչներ, որոնց մէջ մեծ թիւ մը կը կազմէին ծանօթ գրագէտներ, բանաստեղծներ եւ մանկավարժներ: Զ. եւ Հ. Ասատուրներէն մինչեւ Վարուժան եւ Զէօկիւրեան, Ռ. Պէրպէրեանէն, Յ. Գուրգէնէն, Հինդլեանէն մինչեւ Ե. Տ. Անդրէասեան, Զարդարեան եւն.:

Նոր սերունդը զրկուած է այդ հիմնական ուսուցումէն: Դարձեալ Մերձաւոր Արեւելքն է որ կրնայ լրացնել այդ պակասը, — Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Պարսկաստան :

Եթէ ժողովուրդը ուժ կուտայ այդ նախակրթարաններուն եւ իր զաւակները հոն կը ղրկէ ամէն բանէ առաջ մայրենի լեզուն սորվելու համար, ուրիշ ցաւ մը կը կրծէ ամէն հոգածու սիրտ :

— Ուսուցիչ չկայ, գացողին տեղը նորը չի գար :

Արդարեւ, ասպարէզը փշոտ է: Դժուար է փոր մը հացի համար նուիրեալներ գտնել այս դաժան օրերուն: Մնաց որ ո՞ւր պիտի պատրաստուի հայ երիտասարդը՝ ուսուցչական պաշտօնին : Երկրորդական վարժարաններ երբեմնի Կեդրոնականին կամ Պէրպէրեանի հասկացողութեամբ գրեթէ չունինք: Երկու ճեմարաններէն Հալէպինը դեռ նոր է: Իսկ Պէյրութինը ուժ կը սպառէ նաեւ նախակրթութեան վրայ: Մելգոնեան կրթարանը չարունակ ելեւէջներ կ'ունենայ: Մխիթարեանները մեծ մասով նախակրթութեամբ կը զբաղին: Գոնէ այդպէս է Փարիզի եւ Վենետիկի մէջ:

Ուրեմն մեր աչքերը նորէն կ'ուղղուին դէպի Սուրիա եւ Լիբանանի զոյգ ճեմարանները, սպասելով որ բարձրագոյն ուսումով (հայերէն) օժտուած սերունդ մը պատրաստեն, իբրեւ ուսուցիչ մեր նախակրթարաններուն համար : ՍՕՍԻ

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Այնճարի Թաղ. Խորհուրդը, խմբագրութեանս ուղղած է նամակ մը (12 Յուլիս) որով, կը յայտնէ իր եւ իր հոգածութեան ենթակայ չքաւոր աշակերտներու սրտագին շնորհակալութիւնները այն բոլոր Ֆրանսահայ նուիրատուներուն, որոնք, վերջին կրթական տարեշրջանին, նիւթապէս աջակցեցան իրենց «Յառաջ» վարժարանին :

Նամակին կցուած է իրենց տարեկան հաշուեկշիռը, որ դժբախտաբար 2784 լիբանանեան ոսկիի (278.400 Ֆրանք) բաց մը ցոյց կուտայ: Բացի «Յառաջ»ի միջոցով եղած նուիրատուութիւններէն (150.000 Ֆրանք), անցեալ տարեշրջանին, Թաղ. Խորհուրդը ստացած է նաեւ Բարեգործականէն հազար ոսկի, Զուիցերիական Քրիստ. Ընկերութենէն 720 ոսկի, ՀՕՄէն (Ամերիկա, Պէյրութ եւ Այնճար) 1203 ոսկի, կրթական թոշակներէն գոյացած է 2081 ոսկի, եւն.: Ընդհ. մուտքը եղած է 8539 ոսկի, իսկ ելքը՝ 11.323 ոսկի: Անցեալ տարուան բացն էր 3265 ոսկի :

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, աշակերտական թոշակներէ կարեւոր գումար մը չի գոյանար, որովհետեւ տեղւոյն հայ կաթողիկէ եւ բողոքական դպրոցները ձրի կ'ընդունին իրենց աշակերտները եւ շատ մը ծնողքներ կը նախընտրեն հոն ղրկել իրենց զաւակներ, հակառակ որ «Յառաջ» վարժարանին կրթական մակարդակը աւելի բարձր է :

Եկամուտի աղբիւրները, միւս կողմէն, երթալով կը նուազին: Համազգայինը, Եգիպտահայ Կ. Խաչը եւ Ֆրանսական Mission Cultureller դադրեցուցած են իրենց նպաստները: Իսկ ՀՕՄի Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը, ուրիշ տարիներու 300 տոլարին տեղ, 100 տոլար միայն ղրկած է անցեալ տարեշրջանին: Մխիթարական է այս բոլորին մէջ Պ. Ճորճ Մարտիկեանի խոստումը, որով, ի մօտոյ պիտի ստացուի իր հազար տոլարի (3640 ոսկիի) նուէրը :

Այս կացութեան մէջ ամէնէն ցաւալին այն է, որ Թաղ. Խորհուրդը, աւելցնելու տեղ ստիպուած է կրճատել ուսուցիչներու թոշակները: Հակառակ այս անարդար կարգադրութեան, ուսուցչական կազմը անձնուիրաբար կատարած է իր պարտականութիւնը :

Զինադադարի ժողովը ձախողման նախօրեակին

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊՆԴԵՆ ՈՐ ՕՏԱՐ ՈՒԺԵՐԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ՔՈՐԷԱՅԷՆ

Անգամ մը եւս անելի մատնուած է Քաէսոնկի զինադադարի ժողովը: Բանակցութեանց 7րդ օրը, դաշնակից եւ չինեւքորէական պատուիրակութեանց միջեւ ծագած է հիմնական տարակարծութիւն մը, որ եթէ չհարթուի, անխուսափելի կը նկատուի բանակցութեանց խզումը: Չինեւքորէացիները կը պահանջեն, որ օտար ուժերու Քորէայէն անմիջական հեռացման հարցն ալ մտցուի օրակարգին մէջ: Դաշնակից պատուիրակութիւնը, սակայն, հարցին քաղաքական հանգամանքը նկատի ունենալով, վճռապէս կը մերժէ ընթացք տալ կարմիրներու պահանջին:

Տեղացող հեղեղանման անձրեւներու պատճառով, դաշնակից պատուիրակութիւնը չէր կրցած երէկ Քաէսոնկ երթալ, այնպէս որ զինադադարի խառն յանձնախումբը չկրցաւ նիստ գումարել այդ օր: Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին այսօր եւ անոնցմէ կախում պիտի ունենայ ժողովի շարունակութիւնը կամ ձախողումը: Հարթուած է չէզոք գօտիի գիծը ճշդելու հարցը: Վէճը կը շարունակուի սակայն զինադադարի պայմաններուն գործադրութեան հսկելու պաշտօնը ստանձնելիք յանձնախումբի կազմութեան շուրջ :

Բոլոր այս հարցերը կրնան այս կամ այն ձեւով կարգադրուիլ, բայց դաշնակից պատուիրակութիւնը բացարձակապէս պիտի մերժէ ընդունիլ օտար ուժերու հեռացման պահանջը, մինչեւ որ վերջնական խաղաղութիւնը չվերահաստատուի Քորէայի մէջ: Այդ հարցը կարելի է նկատի առնել միայն զինադադարէն վերջը գումարուելիք խաղաղութեան համաժողովին մէջ :

Թոքիոյի ամերիկեան շրջանակները յոռետես են ելքի մասին, որքան որ ալ կարմիրները կը ցանկան վերջացած տեսնել կռիւները: Արդարեւ չինեւքորէացի լրագրողները, մինչեւ հիմա, չեշտուած կերպով արտայայտեցին այդ ցանկութիւնը, ինչ որ սակայն յառաջիկային պիտի նկատուէր կեղծիք մը, եթէ անոնք անտեղիտալի մնան օտար ուժերու հեռացման իրենց պահանջին մէջ :

Արտաքին նախարար Պ. Էչիսըն կտրուկ կերպով յայտարարեց, թէ ՄԱԿի ուժերը պիտի մնան Քորէայի մէջ, մինչեւ որ իրական խաղաղութիւնը վերահաստատուի այնտեղ :

Ռազմաճակատին վրայ, երկու կողմէն ալ պատրաստութիւններ սկսած են տեսնուիլ, բանակցութեանց ձախողման պարագային, կռիւը սաստկօրէն վերսկսելու համար :

Շփոթ վիճակ Իրանի մէջ

Պ. Հէրիմըն երրորդ անգամ ըլլալով տեսնուեցաւ վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղի հետ: Այս վերջինը յայտարարած է ամերիկեան շրջուն դեսպանին, թէ ազգայնացման սկզբունքը չգործադրուելու պարագային, Ռուսերը պիտի ուզեն արժեցնել իրենց իրաւունքները նաւթային այն մենաշնորհին մէջ, զոր ունին — կամ ունէին մինչեւ Մայիսի 30ը — հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ :

Միւս կողմէ, ամերիկացի նաւթային մասնագէտ Պ. Լիվի յայտնած է պարսիկ մասնագէտ Պ. Հասիպիին, թէ Պարսկաստան պիտի չկրնայ մրցիլ նաւթային շուկայի միջազգային ԹՐԸՍԹներուն հետ, որովհետեւ Իրանի չզտուած քարիւղը շատ աւելի սուղի կը նստի քան, օրինակի համար, Մեքսիկայինը, փոխադրական ծախքերու տեսակէտով: Մնաց որ Լա Հէյի միջազգային դատարանին հեղինակութիւնը ճանչցող ոչ մէկ երկիր պիտի ուզէր այսուհետեւ պարսկական քարիւղ գնել:

Մեծապէս շփոթ կը թուի կացութիւնը պարսիկ կառավարութեան ծոցին մէջ: Ազգային Ճակատին պատկանող նախարարներէն ոմանք հակառակ են Տոքթ. Մոսատեղի անհաշտ վերաբերումին: Շատ աւելի ուժեղ է հակառակութիւնը վար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՑՐԱԾ ՍՐՏՈՎ

1918 ։

Ռուս զինուորը «տուն» վերադարձած է՝ լքելով Կովկասը։ Թրքական բանակը Կովկասի դռներուն առջեւ։ Ահ ու սարսափ՝ Հայոց սրտերուն մէջ։ Գերման հրամանատարութիւնը, անտարբեր, կախեթի գինի կը խմէ Թիֆլիզի գեղուհիներուն հետ գիրկ գրկի ։

Հապճեպով, հայկական պատուիրակութիւն մը կը ղրկուի Պերլին։ Արտաքին նախարարին փոխանորդը մտիկ կ'ընէ ձանձրոյթով ։

— Կը խնդրե՛նք, կը պաղատի՛նք ...

Ի՞նչ կ'ուզեն այս Հայերը։ Պարո՛ն նախարար, Թուրքը այսպէս, պարո՛ն նախարար, Թուրքը այնպէս։ Հայոց ամբո՛ղջ ճարտասանութիւնը։ Հին – գերորդ դարու մշակոյթին ծանրութիւնը։ Կը մխա՛յ արեւմտեան Հայաստանը։ Արաքս իր արմունկն է բացեր՝ պաշտպանելու համար Մնացորդացը։ Թուրքը տակաւին չհասած մինչեւ Արաքս, Տէ՛ր նախարար ...

— Ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիք ...

Տէ՛ր Աստուած, ժամանա՞կն է կուսակցութեամբ հետաքրքրուելու։ Պարո՛ն նախարար, Թո՛ւրքը, Թո՛ւրքը, ահա մեր դռները կը ծեծէ՛ Թուրքը։ Կ'ըսէինք թէ հիմնայատակ կործանա՛ծ է արեւմտեան Հայաստանը, իսկ հիմա, ինչպէս բացատրեցինք, կը վախնանք որ... կուսակցութեան խնդիր չկայ... Թուրքը կը ծեծէ մեր դռները... Հայը, այս պատմական ժողովուրդը, որ թաղ է տացեր կայսեր ձեռամբ... Կիլիկիոյ մէջ ...

— Ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիք ...

Գերման բարձր պաշտօնատարը չի սիրեր կրկնել իր հարցումը, ոչ ալ կը ներէ՝ եթէ սխալ պատասխան տրուի ։

Կը տրուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունը ։ Այն օրերուն... Հ. Յ. Դաշնակցութիւն... ո՞վ կը յիշէր ուրիշ անուն ։

— Ձեր կուսակցութեան օրիանթասիո՞նը ։ Համաձայնականներուն հե՞տ ։

Պառլզա։ Այս բառը կը դնէին արեւելահայ հին թատերագիրները, ճի՛շդ այստեղ։ Բայց նայեցէք Հայոց ներկայացուցիչներուն դէմքին, — քրտի՛նք, քրտի՛նք, քրտի՛նք։ Ո՞վ կրնար ուրանալ թէ Համաձայնականներուն հետ չէր Դաշնակցութեան սիրտը, նոյնիսկ ամբո՛ղջ Հայութ... ներողութի՛ւն ։

— Այո՛, Դաշնակցութիւնը ... Համաձայնականներուն... այսինքն՝ Պերլինի վեհաժողովը ... հայկական վեց նահանգները ...

Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ պիտի պատասխանէ հիմա։ Անդին, Թուրքը կը ծեծէ Կովկասի դռները, — թա՛ք – թա՛ք – թա՛ք՝ մուրճ մը կը ծեծէ Հայոց պատուիրակներուն սրտի դռները։

— Ձեր մէջ չգտնուեցա՞ւ մէկը, որ խորհուրդ տար կազմել պատուիրակութիւն մը... Դաշնակցութեան հակառակորդ անձերէ, խօսելու համար Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան հետ, որ Համաձայնական պետութեան մը նախարարութիւնը չէ՝ ինչպէս գիտէք։ Դուք որ, մինչեւ այս վայրկեանը, Համաձայնականներուն յաղթանակը ցանկացիք եւ մեր թշնամիներուն զէնքի յաջողութեան համար աղօթեցիք, հիմա... շնո՞րհ կը խնդրէք թէ վարձատրութիւն։ Գացէ՛ք։

Դիւանագիտական ի՛նչ անմոռանալի դաս։ Ի՛նչ ուժգին եւ ահեղ սաստ։ Ի՛նչ լեղի իմաստութիւն։ Թուրքը կը ծեծէ Կովկասի դռները, թա՛ք – թա՛ք – թա՛ք, մինչ դժբախտ ժողովուրդի մը ներկայացուցիչները կը ծեծեն քրիստոնեա՛յ դիւանագէտին գութի դռները ։

Ի՞նչպէս բացատրել օտարին թէ, մեր տխուր պայմաններուն մէջ, միշտ Հ. Յ. Դաշնակցութեա՛ն է վիճակուեր ներկայանալ իբրեւ «տանը մեծը», ըլլայ թշնամիներուն առջեւ, ըլլայ բարեկամներուն առջեւ, ըլլայ զէնքը ձեռքը, ըլլայ գրիչը ձեռքը։ Ի՞նչպէս բացատրել օտարին թէ, մեր տխուր պայմաններուն մէջ, կակաչի պէս կարմրած բաղարջին շուրջ սեղան նստող սա ծանօթ մարդոցմէն զատ, որոնք չես գիտեր ո՞ր ծակէն դուրս կ'ելլեն յանկարծ՝ փոր կշտացնելու ժամուն, չունինք ուրիշ մարդիկ՝ որոնք յօժարին պատասխանատուութիւն ստանձնել, կռուելու համար Հարաւին դէմ կամ Հիւսիսին դէմ, արեւմուտքին դէմ կամ արեւելքին դէմ, — ահա թէ ինչո՛ւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կռուի, մինակը, Հարաւին դէմ, ափսո՛ս, Հիւսիսին ալ դէմ...։ Ափսո՛ս, հազար ափսո՛ս, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չունի դաշնակից։ Երբ կը կռուի՝ ճակատը արեւմուտքին, իր կռնակը չունի ներքին դաշնակից մը՝ որ կռուի ճակատը... Ի՞նչ պէս ըսել օտար դիւանագէտին թէ...

Թող մատը բարձրացնէ ո՛վ որ գիտէ թէ, Եւրոպայի մէջ, Ամերիկայի մէջ, Սփիւռքի մեր բովանդակ մամուլին մէջ, Հայ մը անուշ բառ մը ըսած է բոլշեւիկներուն մասին՝ երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արիւն կը թափէր Հայաստանի սահմաններուն վրայ՝ պաշտպանելու համար նորակերտ Հայ Հանրապետութեան գոյութիւնը ։ Մեղքնալով՝ անուն չեմ տար, վկայութիւն չեմ բերեր յօդուածներէ, որոնց տակ կը պառկին ծանօթ անուններ, կատաղի հակառակորդ... «մեծամասնականներուն»՝ ինչպէս կ'ըսէին այն օրերուն, թէեւ, այսօր, անոնք բերնէն կը համբուրեն նոյն մեծամասնականները (բոլշեւիկները) ։ Redoutable polémiste կ'անուանէ զիս նամակագիր մը, — ես այդ ուժը կը պարտիմ նախ տպուած բառին, որ ինծի անսպառ ապացոյցներ կուտայ՝ փշրելու համար մետասաներորդ ժամու սա իմաստուններուն զէնքերը։ Ա՛, սրճարանի մտաւորական չեմ ես, ոչ ալ ժամէն փախած աբեղայ, — կը սիրեմ պրպտումներ կատարել, պեղել ո՛չ միայն մեր պատմութիւնը, այլ եւ մեր օրերու դիւանները։ Այդ պեղումներէն՝ դրուագը, զոր պատմեցի վերը։ Դրուագ մը որ, գերման դիւանագէտի մը բերնով, հարիւր դասախօսութիւն կ'արժէ ։

Դրան սեմին վրայ՝ գերման դիւանագէտը, խղճահարած, նուազ անողորմ քան Պիզմարք, կը յայտնէ թէ Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը հայ ժողովուրդին Մնացորդացը փրկելու համար չէ որ իր պատերազմական ահարկու մեքենան ղրկած է Կովկաս, բայց եւ այնպէս կ'աւելցնէ ․

— Գացէ՛ք Թիֆլիզ, ներկայացէք գերման զօրաւոր բանակին հրամանատարութեան, եթէ, տեղական պայմաններուն համաձայն, կրնայ օգտակար ըլլալ ձեր ժողովուրդին, լաւ։ Պերլին չի հետաքրքրուիր ձեր խնդրանքով եւ որեւէ հրահանգ չի տրուիր ասկէ՝ այդ մասին։

Թուրքը կը ծեծէ Կովկասի դռները, իսկ Հայոց պատուիրակութիւնը, այս անգամ, գերման զօրաւոր բանակին հրամանատարութեան պալատին դռները, Թիֆլիզի մէջ ։

— Հրահանգ չունիմ Պերլինէն ։

Պատասխանը՝ չոր, անգութ եւ ցուրտ։ Թուրքը կը ծեծէ Կովկասի դռները, Տէ՛ր Աստուած։ Երկրաշա՛րժ է Հայոց հոգիներուն մէջ։ Կ'աղաչե՛ն, կը պաղատի՛ն, կ'աղերսե՛ն Հայոց ներկայացուցիչները ։ Եթէ գերման բանակը յառաջ խաղայ դէպի հարաւ, Թուրքերը չհասած, կը փրկուի՛ Հայոց ժողովուրդը, այլապէս արեւմտեան Հայաստանի նման...

— Մէկ բան միայն կրնամ ըսել ձեզի։ Թիֆլիզի փողոցներուն մէջ, այս պահուս, արձակուրդով կը պտըտին բազմաթիւ գերման սպաներ եւ զինուորներ։ Համոզեցէք, պտոյտի տարէք Երեւան, — Թուրքը երբ տեսնէ Հոհէնցոլլերնեան սաղաւարտին նետը, այլեւս չի կրնար վնասել ձեզի..

Բարեբախտաբար, Սարդարապատի մէջ, հայ զինուորին սուինը չա՛տ խելօքցուց Թուրքը, այնպէս որ պէտք չմնաց գերման զինուորին սաղաւարտին նետին։

Կարեւորը ատիկա չէ։ Ըսածս պարզ է, — այժմ օրինակը կ'առնեմ Թուրքիոյ պատմութենէն։ Ամէն անգամ որ Եւրոպայի մէջ կը գերակշռէր անգլիական քաղաքականութիւնը, Թուրքը իշխանութեան գլուխ կը բերէր վէզիր մը՝ որ կը վայելէր Անգլիոյ համակրանքը, իսկ երբ կը գերակշռէր գերմանական քաղաքականութիւնը, իշխանութեան գլուխ կը բերէր վէզիր մը, որ կը վայելէր Գերմանիոյ համակրանքը։

Այս բոլորէն եզրակացնել թէ մեզի Աբէ՛լ մը պէտք է, Աբէլ մը՝ որ երէկ կ'աղօթէր ցարին արեւշատութեան համար, այսօր՝ արեւափայլ Ստալինի համար, կը նշանակէ բան չհասկնալ տրուած դասերէն ։ Կրնայ մէկը վարդապետ ձեռնադրուիլ եւ հասնիլ ծայրագոյն կարգին կամ ստորնագոյն աստիճանի, մեզ չի հետաքրքրեր, բայց երբ նոյն թշուառը «երկրպագեսցուք» կամ «պռօսխումէ» երգելու իր հին սովորութիւններէն քաղաքական դասեր կը հանէ, գայրոյթ կը պատճառէ մեզի։ Վարդապետը վարդապետ է, երկրպագութեան մարդ՝ վերջապէս, կրնայ պաղնել գետինը կամ իր Տիրոջ ոտքը, իր գիտնալիք բանն է, բայց քաղաքական կեանքը Լոնտոնի ժամը չէ։

Դժբախտութի՛ւն է, որ հայ ժողովուրդը կարծեր է քաղաքական իմաստութիւն տեսնել կղերականներու կարգին կամ Ծերոց ժողովին մէջ ։ **Այդ** թիւրատեսութեան մեղքը շա՛տ քաւեց մեր պատմութիւնը ։

Եթէ Աստուած ինծի շնորհէր ինչ որ շնորհեց Սողոնի կամ Մովսէսի, ես այնպիսի խիստ օրէնքներ կը սահմանէի, որ թոյլ չէի տար կրօնքի մարդոց՝ դուրս ելլել եկեղեցիէն, — աղօթքէն զատ ուրիշ բանի պէտք չեն գար անոնք, ահա թէ ինչո՛ւ սքեմը նետելը կամ մօրուքը ածիլելը բաւական չէ իմաստութեան մական բռնելու եւ վարիչ դառնալու համար։ Միաժամանակ կը թելադրէի Ծերոց՝ խմել ժամանակին աւիշը, եւ ոչ թէ ... Պոկոմոլէցի շիճուկը։ Իսկ գալով հայկական հիւանդութեան մը՝ որ քաղաքագէտի քաղախ կ'անցընէ երեւալու մարմաջով illuminismeի հասած դժբախտ այս մարդոց գլխուն, պիտի յանձնարարէի մէկ բան. — Լա՛ւ սորվեցէք, լա՛ւ սերտեցէք Հայոց պատմութիւնը, որ այցաքարտերու հաւաքածոյ չէ՝ Յ. Պարոնեանի բացատրութեամբ ։

Հայոց պատմութի՛ւն եւ Հայաստանի աշխարհագրութի՛ւն, — կովկասեան լրվանթէնիզմի սա ներկայացուցի՞չն է որ պիտի բացատրէ ինծի թէ ի՛նչ է Հայաստանը, ո՛րն է մեր պատմական հանգանակը։ Սա սաղմոսերգո՞ւն է որ պիտի դատէ հայրենադաւութիւնը։ Բայց գիտէ՞ թէ ի՛նչ կը նշանակէ հայրենիք, — պախալը կը ծախէ՞։ Ափսո՛ս Հայոց պատմութեան։

Մտիկ ըրէք, — մեղքը իմս չէ՝ եթէ չկարենամ իրեն ըմբռնելի դարձնել Հայաստանի ողբերգութիւնն ու մեր պատմութեան հանգանակը։ Բայց եւ այնպէս պիտի ըսեմ նոր բաներ, շատ դառն բաներ, այրա՛ծ սրտով։

Ընթերցողը կրնայ վստահ ըլլալ որ, սրճարանի մէջ գրուած յօդուածներէն բոլորովին տարբեր՝ երկար ճգնութեանց եւ քննութեանց արդիւնք են ինչ որ պիտի տամ, փոյթ չէ թէ կոպէկ մը չարժէ այն որ առիթ տուաւ այս ընդվզումին, այս քննադատութեանց, այս զայրացկոտ տեսակէտներու ջրվէժին, — ծանօթ է ձեզի՝ Աբէլ Նազարեան, Ծ. վարդապետ եղբայրադաւութեան, յուխտէն էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ ի Ցիւրիխ ։

(1)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ձ.

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Լեզուի մաքրութեան հարցի մասին Կենտկոմի ներկայացուցիչների դատումները, դեկրետներով (հրովարտակ) յայտարարուած վերջնական վճիռների բնոյթ չեն կրում ։ Ս. Կարապետեանը նոյնիսկ հնարաւոր է համարում թոյլ տալ, որ կառավարութեան կից ստեղծուի մնայուն մի կոմիտէ եւ նրան յանձնուի «նոր բառերի իւրացման, նոր տերմինների գործածման եւ Հայոց լեզուի զարգացման այլ հարցերի կարգաւորումը» ։

Ի՞նչն է, սակայն, խաթարում հայ լեզուի մաքրութիւնը ։

Ըստ Ջ. Գրիգորեանի՝ « շատոնց մեռած գրաբարի, բարբառների եւ օտար բառերի գործածութիւնը մեր համաժողովրդական լեզուի մէջ» ։

Ս. Կարապետեանը դրանց վրայ աւելացնում է «արհեստական կերպով յօրինուած», ինչպէս նաեւ «առանց անհրաժեշտութեան ներմուծուած բառերը » ։

Գրաբարի եւ բարբառների (որոնց կարգին է « արեւմտահայ դիալեկտը») մասին մենք խօսեցինք մի այլ կապակցութեամբ մեր նախորդ յօդուածների մէջ ։ Հայ բոլշեւիկները, ինչպէս տեսանք, խիստ ժխտական վերաբերմունք ունին ներկայիս գրաբարի եւ բարբառների հանդէպ ։ Նրանք ոչ միայն համարում են գրաբարը մեռած լեզու — որի հետ այժմ բոլորը համաձայն են — այլեւ կարծում են, որ այդ «մեռած լեզուի արխայզմները» (հնաբանութիւնները) չեն կարող աղբիւր հանդիսանալ համաժողովրդական հայ լեզուի հարստացման » (Ս. Կարապետեան) ։ Ինչ վերաբերում է Կենտկոմի միւս ներկայացուցչին՝ Ջ. Գրիգորեանին, նա իր ծայրայեղութեան հասնող ժխտական վերաբերմունքը հիմնաւորում է նրանով, որ գրաբարը Ե. դարից սկսած դարձել է յետադէմ պայքարի զէնք եկեղեցու ձեռքին, ընդդէմ աշխարհաբարի ու աշխարհիկ մշակոյթի ։ « Հայ բոլոր յառաջադէմ մտածողները՝ Խ. Աբովեան, Մ. Նալբանդեան, Ստ. Շահումեան, Ս. Սպանդարեան (զաւակը՝ Սուրէնը չշփոթել հօր՝ Սպանդարեանի հետ, որ խմբագիրն էր հայ կղերապահպանողական «Նոր Դար» օրաթերթի՝ Ա. Խ.) եւ ուրիշները, ասում է նա, մերկացրել են գրաբարի վնասակարութիւնը եւ հետեւողական պայքար են մղել նրա դէմ» ։ Այսօրուայ հայ բոլշեւիկները արժանի չէին լինի իրենց «նախնիքներին», եթէ այդ «հետեւողական պայքարի» մէջ չգերազանցէին նրանց ։

Նոյն ժխտական վերաբերմունքը նաեւ բարբառների եւ մանաւանդ «Կ. Պոլսոյ Հայերի բարբառի» (արեւմտահայերէնի) նկատմամբ ։

Բոլշեւիկներին յատուկ այս անզուսպ լեզուով պարզած ընդհանուր սկզբունքներից աւելի՝ մեզ համար հետաքրքրական է գիտնալ թէ գործնականի մէջ մինչեւ ո՞ւր է հասնում — կամ մինչեւ ո՞ւր է հասնելու — այս սկզբունքային տարամերժութիւնը ։

Ներկայիս շատ քիչ են տուեալները այդ մասին վճռական եզրակացութեան յանգելու համար ։

Գրաբարի եւ բարբառների մասին կան դատումներ «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսաթերթի երկու գրքոյկներում տպագրուած Ս. Գրիգորեանի եւ Ն. Զարեանի յօդուածներում, որոնք, սակայն, լոյս են տեսել թէեւ Ստալինի ելոյթից յետոյ, բայց Հայաստանի Կոմ. կուսակցութեան ԺԵ. Համագումարից առաջ ։ Այդ դատումները, մանաւանդ Ս. Գրիգորեանինը, շատ աւելի ազատական (լիբերալ) բնոյթ են կրում, քան Կենտկոմի ներկայացուցիչների յայտնած կարծիքները ։ Այսպէս, օրինակ, մինչ Ս. Կարապետեանը վճռապէս յայտարարում է, որ գրաբարն ու բարբառները մահանում են եւ դատապարտուած են անհետացման, ուստի եւ չեն

կարող համաժողովրդական հայ լեզուի (սովետահայ լեզուի) հարստացման աղբիւր հանդիսանալ, Ն. Զարեանն եւ, ինչպէս ասացինք, նրանից աւելի, Ս. Գրիգորեանը առարկում են միայն բարբառների եւ գրաբարեան արտայայտութիւնների չափազանցուած եւ անտեղի գործածութեան դէմ:

« Ի հարկէ մենք ի սպառ չենք հրաժարւում տեղական բարբառների տիպով արտայայտութիւններից եւ սեղմ ու իմաստուն ասացուածքներից, ինչպէս նաեւ որոշ բառերից, գրում է Ն. Զարեանը, բայց բարբառային տարրերի գործածութիւնը պիտի ունենայ իր չափն ու սահմանը»: Մօտաւորապէս նոյնպիսի տեսակէտ է յայտնում Ն. Զարեանը նաեւ գրաբարի մասին:

Ո՞ր ուղղութեամբ կը լուծուի գրաբարի եւ բարբառների օգտագործման հարցը գործնականի մէջ, առայժմ դժուար է ասել:

Երրորդ եւ վերջին հարցը, որ քննուել է Հաբագումարում Կենտկոմի ներկայացուցիչների կողմից, օտար եւ նորակազմ բառերի ու արտայայտութիւնների հարցն է:

Զ. Գրիգորեանը այդ հարցին անցնելով, յայտարարում է, որ «սովետական իշխանութեան տարիներում, եւ մանաւանդ վերջին տարիներում մեզանում հսկայական աշխատանք է կատարուել Հայոց լեզուն ազգային նոր տերմինոլոգիայով (եզրաբանութեամբ) հարստացնելու ուղղութեամբ», ինչպէս նաեւ «հնաբանութիւններից եւ բարբառների աւելորդ ազդեցութիւնից մաքրելու ուղղութեամբ»: Բայց այդ աշխատանքը նա համարում է անգոհացուցիչ եւ առաջարկում է ուժեղացնել պայքարը ընդդէմ գրական լեզուն աղճատող մեռած գրաբարի, Հայոց լեզուին անհարազատ դիալեկտների եւ օտար բառերի գործադրութեան եւ յանուն գրական լեզուի մաքրութեան: Եւ իր ասածներին աւելի կշիռ տալու համար բերում է մի շարք օրինակներ «մեր ականաւոր եւ հասուն գրագէտներից՝ Դ. Դեմիրճեանից եւ Ն. Զօրեանից, որոնց գրուածների մէջ, ասում է նա, դժբախտաբար կարելի է հանդիպել հայ գրական լեզուի աղաւաղման որոշ նմոյշների»:

Նոյն նախանձախնդրութիւնը լեզուի մաքրութեան համար մենք գտնում ենք նաեւ Ս. Կարապետեանի մօտ, որ առաջարկում է, բացի բարբառներից եւ գրաբարից, խուսափել նաեւ այնպիսի բառակազմութիւններից, որոնք անյարիր են մեր լեզուի ոգուն:

Այս ընդհանուր դատողութիւնները անառարկելի են, իսկ Հայոց լեզուի մաքրութեան մասին յայտնաբերած նախանձախնդրութիւնը՝ ողջունելի:

Սակայն այս հարցի մէջ կայ մի «բայց» եւ այդ «բայցը» կայանում է «չափի եւ սահմանի»ն մասին եղած ըմբռնումների այն տարբերութեան մէջ, որ կայ այնտեղ եւ այստեղ:

Առնելով միայն օտար բառերի գործածութեան եւ կամ նոր բառեր կազմելու հարցը եւ յայտնելով առ այդ մեր անհատական կարծիքը, պիտի ասենք, որ Կենտկոմի ներկայացուցիչների վերոյիշեալ յայտարարութիւնների մէջ որոշ չափի ճշմարտութիւն կայ: Հայաստանի «լեզուաշինարարական ճակատի» աշխատողները միշտ չէ որ ընթացել են դիւրին ճամբայով եւ լայնօրէն բացել Հայոց լեզուի դռները օտար բառերի առջեւ: Նրանք շատ նկատելի ճիգ են թափել ստեղծելու նոր բառեր ու արտայայտութիւններ, որ պահանջում էր սովետահայ լեզուն, իր զարգացման նոր պայմաններում:

Բայց կայ նաեւ մետաղի միւս երեսը: Կայ առատ գործածութիւնն օտար այնպիսի բառերի, որոնց թարգմանութիւնը վաղուց կատարուել է եւ որոնք մտել են մեր լեզուի մէջ ու դարձել նրա հարազատ մէկ մասնիկը: Այդ կարգի հայացած բառերի վերստին թարգմանութիւնը օտար բառերով եւ նրանց գործածութիւնը, որ պարտադիր դարձաւ Հայաստանում « սովետական իշխանութեան վերջին տարիներում » անբացատրելի է ու քննադատելի: Յեղափոխութիւն բառը, որ հանդիսանում է թարգմանութիւնը révolution բառի եւ մեր աշխարհաբարի սկզբնաւորութիւնից մինչեւ այսօր դարձել է արտայայտիչը այդ գաղափարի, վերստին թարգմանել ռուսական ձեւով եւ դարձնել ռեվոլուցիա, անհասկնալի է ու անմարսելի: Նոյնը պիտի ասել կոնստիտուցիայի, էվակուացիայի, լիկվիտացիայի, պարտիայի եւ այս կարգի բազմաթիւ այլ բառերի մասին, որոնց գործածութիւնը կիրառուել է «սովետական իշխանութեան վերջին տարիներում»:

Կայ աւելին, որի մասին, որքան մենք գիտենք, որեւէ մասնաւոր դիտողութիւն չէ արուած գաղութահայ մամուլի մէջ: Այդ՝ օտար գոյականներից բայեր կազմելու նորամուծութիւնն է, որ կատարել են հայ բոլշեւիկները վերջին շրջանում: Եթէ որոշ ճշմարտութիւն կայ այն հաստատումների մէջ, թէ օտար բառերի լայն գործածութիւնը միշտ էլ տարածուած է եղել Արեւելահայերի մօտ, դրա հետ մէկտեղ պիտի ճշդել, որ Արեւելահայերը երբեք բայերի ձեւով չեն գործ ածել օտար բառերը, երբեք չեն ասել օրինակ, լիկվիտացնել, այլ լիկվիտացիայի ենթարկել, էվակուացնել, այլ էվակուացիայի ենթարկել, եւայլն: Կրկնում ենք, էվակուացնել, լիկվիտացնել եւ ուրիշ այս կարգի բառեր արեւելահայերէնից չէ որ ժառանգել են հայ բոլշեւիկները, այլ ստեղծել են իրենք եւ եթէ չենք սխալւում, այս պատերազմի ընթացքին, ուստի եւ իրենք էլ պիտի ստանձնեն այս խիզախ նորամուծութեան պատասխանատուութիւնը:

Երկրորդ ճշդումը, որ պիտի անենք օտար բառերի գործածութեան հարցի վերաբերեալ, զուտ ռուսական բառերի գործածութիւնն է, որ նորից բոլշեւիկների ժամանակ է ընդհանրացել, իսկ ներկայումս, կարծէք, նոյնիսկ խրախուսւում է Կոմկուսի կողմից:

Նախասովետական շրջանում Արեւելահայերը ռուսերէնից ընդօրինակում էին միայն օտար, կամ ինչպէս այն ժամանակ էին ասում՝ եւրոպական բառեր: Ռուս արմատներից կազմուած բառերը սակայն, թարգմանւում էին կամ փոխարինւում նորաստեղծ հայերէն բառերով: Անգամ ռուսական կեանքին ու կենցաղին յատուկ ինքնատիպ բառեր, որ մինչեւ իսկ եւրոպական ազգերը փոխ էին առնում Ռուսներից շատ դիւրութեամբ, արեւելահայ լեզւում թարգմանւում էին հայերէնի: Իբրեւ օրինակ յիշենք համբաւաւոր սամովարը, որ մեր գրական լեզուի մէջ թարգմանուած էր ինքնաեռ: Նոյն ձեւով սովետը եւ սովետականը թարգմանուեցին խորհուրդ եւ խորհրդային, մինչդեռ Ֆրանսացիք ասում են soviet եւ sovietique:

Հայ բոլշեւիկները, մանաւանդ իրենց «իշխանութեան վերջին տարիներում», մեր լեզուի մաքրութիւնը խաթարել են, խցկելով նրա մէջ զուտ ռուսական բազմաթիւ բառեր եւ արտայայտութիւններ, որոնց թարգմանութիւնը դիւրին է եւ լեզուի մաքրութեան տեսակէտից՝ անհրաժեշտ: «Սով. Հայաստան» օրաթերթի վերջին թիւերից տեղեկանում ենք, օրինակ, որ Հայաստանում նոր «կամպանիա» է սկսել մետաղի լոմ հաւաքելու համար: Այս «լոմ»ը գոյականն է ռուսերէն լոմատ բայի, որ նշանակում է պարզապէս կոտրել, կոտրտել, որով «լոմ»ը ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ «կոտրտուած մետաղ», կամ «մետաղի կտորներ» (ferraille): Պէտք կա՞յ առնել մեր լեզուի մէջ այս շատ սովորական ռուսերէն բառը եւ չի՞ վնասում այս լոմը գայկայի (պտուտակ) եւ նման ուրիշ բազմաթիւ բառերի հետ մեր լեզուի մաքրութեանը:

Ճիշդ է որ հայ լեզուի մաքրութիւնը աղարտող երկու ազդակները (գրաբար եւ բարբառ) մատնանշելուց յետոյ, Կենտկոմի ներկայացուցիչները թողում են նաեւ երրորդը՝ օտար բառերի գործածութիւնը, բայց նրանք այդ անում են այնպիսի մի ձեւով, որ կարծես թէ ռուսերէնը դուրս է մնում օտար լեզուների շարքից: Ոչ մէկ օրինակ նրանց ելոյթներում ռուսերէն բառերի անտեղի գործածութեան: Դրա փոխարէն Զ. Գրիգորեանի ճառի մէջ մենք գտնում ենք մտքերում շփոթութիւն առաջացնող այսպիսի մի յայտարարութիւն, թէ «հայ ժողովուրդը ունի մէկ իսկական հասարակաց լեզու, բոլորի համար հասկանալի աշխարհաբարը (արեւելահայ՝ Ա. Խ.), որ սերտօրէն կապուած է Ռուսաց լեզուի եւ ռուս կուլտուրայի (մշակոյթի) հետ, որոնք յառաջդիմական հսկայական դեր են կատարել հայ լեզուի եւ հայ կուլտուրայի զարգացման մէջ»:

Մենք ի վիճակի չենք ըստ էութեան քննութեան ենթարկելու հայ եւ ռուս լեզուների աղերսի հարցը, չունենալով դրա համար պահանջուող մասնագիտական պատրաստութիւնը: Կարծում ենք, որ լաւ կը լինէր հայ (կամ սովետահայ) գիտութեան համար, եթէ այդ գործով զբաղուէր նաեւ կուսակց. Կենտկոմի «իդէոլոգիական գծով» քարտուղարը եւ այդ աշխատանքը յանձնուէր իր իսկական տիրոջը՝ հռչակաւոր լեզուաբան - գիտնական Հր. Աճառեանին, որ բնաւ չարտայայտուեց — նոյնիսկ Ստալինի ելոյթից յետոյ — լեզուական հարցերի մասին, երեւի ծանրաբեռնուած լինելով Ռէթէոս Պէրպէրեանի կենսագրականը կազմելու շտապ ու խիստ կարեւոր աշխատանքով:

Հարցը, սակայն, այն չէ թէ արդի աշխարհաբարը կապուա՞ծ է թէ կապուած չէ Ռուսաց լեզուին եւ թէ այս վերջինիս դերը մեր լեզուի զարգացման գործում եղե՞լ է յառաջդիմական (պրոգրեսիվ): Գլխաւոր խնդիրը օտար բառերի եւ մասնաւորապէս ռուսերէն բառերի փոխառութիւնների «չափի ու սահմանի» հարցն է, որի նկատմամբ Կենտկոմի ներկայացուցիչների պարզած տեսակէտները հեռու են յստակ լինելուց եւ այդ պատճառով էլ կարող են խռովիչ մտահոգութեանց ու տարակոյսների տեղի տալ, մեր լեզուի ապագայ զարգացման կապակցութեամբ:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ Տեղեկատու Ազգ. Հիւանդանոցի, Յուլիս, 1951, Կ. Պոլիս:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼԲՈՄ (Թիւ 11): Տպարան Նայիրի, Հալէպ:

ԼՈՒՍԱԲԵՐ Մանկական - պատանեկան ամսագիր, Գ. տարի, Յունիսի թիւը: Թէհրան:

ԱՐՓԻ, Մանկական բաժին Ա. տարի, Մայիսի թիւը, Թէհրան:

ԵՂԵՌՆԻ ՕՐԵՐԻՑ, Գրեց Արմենուհի: Թէհրան:

ՓԱՐՈՍ, երգիծական շաբաթաթերթ, Թիւ 21 Պէյրութ:

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ 2000ԱՄԵԱԿԸ

Մեզի կը հաղորդեն, թէ համաձայն Փարիզի 2000ամեակի տօնակատարութեանց Յանձնախումբին հետ կատարուած թղթակցութեանց, Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, ի ներկայութեան հաւատացեալներու հոծ բազմութեան: Ժամը 11ին, եկեղեցւոյ զանգակները սկսան հնչել: Արարողութեան ներկայ էին Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի կողմէ Mme. Becourt Foch, Սէնի Նահանգապետութեան կողմէ M. Choubard, Ոստիկանական Տեսչութեան ներկայացուցիչը, Ազգ. Պաշտպան. Նախարարութեան կողմէ Colonel Dousset, Փարիզի Առեւտրական Սենեակին կողմէ M. Martin:

Այս առթիւ խօսք առին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան՝ հայերէն, իսկ Պ. Ս. Քարեան՝ ֆրանսերէն լեզուով եւ դրուատեցին Փարիզը, անոր կատարած դերը գիտութեան, արուեստի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ, ինչպէս նաեւ հայ եւ ֆրանսական ժողովուրդներու եղբայրակցութիւնը:

Պատարագէն վերջը, հիւրերուն ի պատիւ մասնաւոր ընդունելութիւն կատարուեցաւ խորհրդարանին մէջ, ուր փոխանակուեցան սիրալիր եւ խանդավառ խօսքեր:

Կէսօրէն վերջ, Պ. Պ. Ս. Քարեան եւ Ն. Ֆրէնկեան ներկայ եղան Փարիզի 2000ամեակի տօնակատարութեան հանդէսներուն, ուր, պատուոյ ամպիոնին վրայ երկու տեղեր վերապահուած էին անոնց:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ) — Պատերազմի ընթացքին Վալանսի ռմբակոծումէն փլած հայկական եկեղեցւոյն տեղը նոր մը շինելու համար, տեղւոյս համայնքը ընտրած էր՝ Պ.Պ. Յ. Անտոնեանէ, Լ. Տէր Սարգսեանէ, Մաքսուտեանէ եւ Հէքիմեանէ բաղկացած յանձնախումբ մը: Կառավարութեան եւ քաղաքապետարանի ճարտարապետին մօտ այս յանձնախումբին ըրած դիմումներուն շնորհիւ կարելի եղաւ վերջապէս՝ տարիներէ ի վեր սպասուած արտօնութիւնը ստանալ: Շէնքին շինութեան եւ կորսուած գոյքերուն համար նախատեսուած գումարը կառավարութեան կողմէ տրամադրուեցաւ այս յանձնախումբին:

Այժմ շինութիւնը աճուրդի դրուած ըլլալով, այս շաբթու իսկ պիտի յանձնուի յանձնառուին: Յառաջիկայ կիրակի առաւօտ, պատարագէն վերջ, ժողովուրդը պիտի հրաւիրուի ներկայ ըլլալու հիմնաքարի օրհնութեան: Հիմնաքարին մէջ, մասնաւոր տուփի մը մէջ պիտի զետեղուի մագաղաթեայ յիշատակարան մը:

Այս հրկիզեալ եկեղեցիին կործանման օրը, քանի մը փողոց անդին 52 Հայեր փլատակներու տակ մահացած էին: Անոնց յիշատակին համար, այժմէն կը խորհուի մարմարեայ տախտակի մը վրայ փորագրել տալ անունները այդ նահատակներուն եւ զետեղել նորաշէն եկեղեցւոյ գաւիթը: Հոն պիտի բարձրացուի նաեւ յիշատակարանը Վալանսի եւ շրջականերու Հայերէն, անոնց, որոնք ինկան ֆրանսական բանակին մէջ, պատերազմի դաշտին վրայ:

Շինութեան յատակագիծը պատրաստ է արդէն եւ վաւերացուած քաղաքապետութենէն:

Կ'ըսուի թէ շինուելիք եկեղեցին նախորդէն աւելի փոքր պիտի ըլլայ եւ ոչ բաւարար:

Քաղաքին մէջ աւելի մեծ եկեղեցի մը շինելու համար՝ յատկացուած գումարը անբաւական է: Փորձ մը եղաւ հասկնալու համար, թէ համայնքը ի վիճակի՞ է աւելի մեծ եկեղեցիի մը համար զոհողութիւններ ընելու: Բայց տեսանք, որ ընդարձակ հողի մը գինն անգամ կարելի պիտի չըլլայ սպասել համայնքէն, այնպէս որ գոհացանք կառավարութեան սահմանած գումարին չափով փոքր մատուռ մը ունենալու ծրագրով:

Յաջորդով պիտի գրեմ հայ մանուկին հայերէն սորվեցնելու ջանքերուն մասին: Ամենակարեւոր հարցն է այս որ պէտք է մեզ զբաղեցնէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

չալետի ելմտական ծրագիրներուն դէմ։ Շատ մը նախարարներ կը տարակուսին ներքին փոխառութեան յաջողութեան մասին։ Բազմաթիւ երեսփոխաններ ալ չեն ուզեր գործածել Լոնտոնի պարսկական պահեստադրամը եւ կամ փոխառութիւն կնքել «Իմփորթ – Էքսփորթ» միջազգային դրամատունէն, որ բարձր տոկոս կը պահանջէ։

✕ Պարսիկ կառավարութիւնը արգիլեց Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան գլխաւոր ներկայացուցիչ Պ. Սէտտընին բնակիլ այսուհետեւ Պարսկաստանի մէջ։ Ուրիշ երկու անգլիացի պաշտօնեաներ ալ հեռանալու հրաման ստացան։

Սուէզի վէճը կը կարգադրուի

Անգլիական շոգենաւի մը խուզարկման առթիւ անգլիական կառավարութիւնը բողոքած էր եգիպտական կառավարութեան մօտ։ Այժմ, այս վերջինը գոհացուցիչ պատասխան մը տուած է, յայտնելով որ յանդիմանուած է եգիպտական մարտանաւին նաւապետը, ցոյց տուած խստութեան համար, թէեւ անվայել վերաբերում մը ունեցած էր նաեւ անգլիացի նաւապետը։ Անգլիական կառավարութիւնը բաւարար գտնելով եգիպտական պատասխանը, փակած է վէճը։

Միւս կողմէ, Եգիպտոսի արտաքին նախարարը, Սալահէտտին փաշա յայտարարած է, թէ պիտի թոյլատրուի դէպի Իսրայէլ անցնող նաւթի փոխադրութիւնը Սուէզի ջրանցքէն, եթէ Իսրայէլ երաշխաւորէ, թէ այդ նաւթը, Հայֆայի մէջ զտուելէ վերջ, արաբական որեւէ երկրի դէմ պիտի չգործածուի յարձակողական նպատակներով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ կը շարունակուի։ Պ. Ռընէ Մայէր, որ յաջողելու յոյսեր ունի, իր պատասխանը պիտի յայտնէ այսօր Հանրապետութեան նախագահին եւ դրական ըլլալու պարագային, Գշ. օր պիտի ներկայանայ Ազգ. Ժողովին։

ՊՐԷՍԹԻ պատերազմական ատեանը վերաքննեց համայնավար Անրի Մարթէնի դէմ առկէ առաջ արձակուած վճիռը եւ յետ դատավարութեան վերահաստատեց զայն,— հինգ տարուան խցարգելութիւն։ Իր մեղսակիցը, Հայմպուրկէր, որ նոյն պատիժը ստացած էր նախապէս, դատապարտուեցաւ հինգ տարուան սովորական բանտարկութեան։ Անրի Մարթէն, Թուլոնի մէջ խափանարարութիւն կազմակերպած էր Ֆրանսա հասնող զէնք ու ռազմանիւթի ցամաքահանման դէմ, կոչեր ցրուելով, դասալքութեան հրաւիրած էր Հնդկաչինի պատերազմին։ Համայնավար թերթերը կրակ կտրած են այս նոր դատավճիռին առթիւ։ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. կոմիտէն «Իւմանիթէ»ի մէջ հրատարակած կոչով մը կը պահանջէ «ֆրանսացի ժողովուրդէն» վերցնել կառավարութեան նետած ձեռնոցը եւ «ժողովրդական բողոքի հսկայ ալիքով մը» ազատել Անրի Մարթէնը խցարգելութենէն։

ՄԱՐՍԱՋԱԽՏ ՓԵԹԷՆԻ վիճակը նորէն ծանրացած է։ Հիւանդը բոլորովին ուժաքամ է եւ տեւաբար կը քնանայ։ Սիրտը աւելի տկարացած է եւ զարկերակը գրեթէ զգալի չէ։ Այս անգամ վախճանը անխուսափելի կը թուի։

Chez SASSOUNI

31, RUE D'ALEXANDRIE

Métro St. Denis et Réaumur — Tél. Gut. 92-65

Սասունի կուտայ համեղ, ընտիր, մաքուր եւ առատ ճաշ։ Այցելեցէք, պիտի համոզուիք եւ յաճախորդ դառնաք ամէնուն պէս։

Հարսանիքի, կնունքի, նշանտուքի համար տրամադրելի մասնաւոր սրահ, ուտելիքով կամ առանց ուտելիքի։

ԱՄԷՆ ՕՐ ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ԺԱՄԱՆՑ

ԵՐԿՐԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ
ԿԸ ԾԱԽԵՄ VERSAILLESի ՄԷՋ

1.— ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ, premier emplacement, պայ 15 տարի։ Խանութը իրաւունք ունի ուզած գործը ընելու եւ ամէն տեսակ ապրանք ծախելու։

2.— BONNETERIEի վերաբերող ամէն տեսակ ապրանք, խանութին հետ կամ առանձին, մեծաքանակի գիներով, գործարաններէ աւելի մատչելի։

3.— ԱԶԱՏ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ մը, 3 սենեակ, 1 խոհանոց, բոլորը մեծ, կարասիներն ալ միասին, 2 débarras։

4.— ՄԵԾ ԿԱՌԱՏՈՒՆ մը, կառքն ալ միասին։

Հեռաձայնել Versailles 46-80, միայն ժամը 13 — 14, կէսօրները։ Անձամբ դիմել ամէն երեկոյ, ժամը 20—21ին, ՏԻԿԻՆ ՄԱՅՐԻ ՄԵԼԻՔԵԱՆի, 65, rue de la Paroisse, Versailles (S. et O.)։

Մեծ դաշտահանդէս

Կազմակերպուած ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի ամբողջ օրը, «Պասսան տը Լըվոյի» ետեւը ծառախիտ դաշտին վրայ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ։ Բարձրախօս, հայկական եւ եւրոպական պարեր, առատ պիւֆէ։ Կը հրաւիրուի տեղւոյս եւ շրջանի բոլոր հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ պատեհութիւնը եւ պանծացնելու պատմական թըւականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն – Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան Մարսէյլ։ Այս կիրակի, ամբողջ օրը, Մարսէյլի արուարձաններէն՝ Սէնթ Անտրէի հանրածանօթ պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ հայրենակից ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի հայրենակից ԳԱՍՊԱՐ ՇԷԽԻԿԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԸ իր տարեշրջանը կը փակէ ընկերական ճաշկերոյթով մը որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ցերեկ, ժամը 3—9, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի պարտէզին մէջ։ (Անձրեւի պարագային սրահը)։ Ճաշագին 500 ֆր.։ Կը հրաւիրուին լսարանականներն ու համակիրները։

Մասնակցելու համար հեռախօսել Պ. Աղամեանի Tri. 57-74.

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Տէսին, Պ. Նազարի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ։ Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով։ Փափկաճաշակները հոն պիտի գտնեն Խարբերդցիներու մասնայատուկ համադամներ եւ զովացուցիչներ։ Բարձրախօսով եւ սկաւառակներով պիտի երգուին հայկական գեղջուկ երգեր։ Մուտքը ազատ է։ Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի, Սէն Մորիսի, Տէսինի, Շասի եւ շրջաններու բոլոր Խարբերդցիները մասնաւորապէս, ու մեր բոլոր հայրենակիցները։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը, Նշան Նաճարեանի ագարակը։ Կը ներկայացուի «ՈՒՐԻՇ ԳԻՒՂԻ ԱՂՋԻԿ ՉԵՄ ՏԱՐ» զաւեշտը։ Մուտքը ազատ է

ԱԼԺԷ.— Արմէն, Ազատ, Րաֆֆի Արզումանեանները, իրենց մեծ մայրիկին՝ «նէնէին» Մարիամ Արզումանեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 5000 ֆր. կը ուիրեն Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին, ի նպաստ օդափոխութեան կայանին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիմիթեանի եւ զաւակաց, որոնք օրինակելի նախընթաց մը ստեղծեցին՝ 8 Յուլիս, կիրակի օրուան իրենց կատարել տուած հոգեհանգստի պաշտամունքին առթիւ պատարագին քառաձայն երգուիլը խնդրելով ու առայդ 20.000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ընելով Դպրաց Դասուս։ Վարչութիւն Դպրաց Դասու

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԷՆ (Մարսէյլ) Տէր եւ Տիկին Օքումուշեան (Քոզմանեան) իրենց զաւկին Անդրանիկի baccalauréatի յաջողութեան առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին, հազար ֆրանք ալ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.—«Եգիպտացի» կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Քաւէ սրճարանին վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր խումբերու ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30 Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ օր, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Նախապէս իմացնել արդարանալի բացակայութիւնները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի (Սէնթ Անթուան) բացառիկ ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20ին, Պ. Թորոսին սրճարանը, Bar Términus։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—
ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիր. առաւօտ, ժամը 9.30ին։
ԹԱԹՈՒԼ խումբը այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին։
ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս չորեքշաբթի, ժամը 21ին։
ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին։
ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամահամակրական ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին Պիվէռ Մարսօ Օրսօլինիի սրճարանին ետեւի սրահին մէջ։ Օրակարգ.— Ընդհ. հաշուետուութիւն։ Պատգմ. ժողովի պատրաստութիւն։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։ Զանազանք։ Անհրաժեշտ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ անդամ Խարբերդցիները անխտիր։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատրաստութեամբ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 5ին, Bar du Chalet Belle Vueի գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԴԵՐՁԱԿԻ ՖՕՆ ՄԸ

Ամերիկա մեկնումի պատճառով ժէռանսի կը տրուի, ծախուելու խոստումով (gérance avec promesse de vente) դերձակի շատ բանուկ ֆօն մը, Պուրժ քաղաքին կեդրոնը, իր լաւ յաճախորդներով։ Նպաստաւոր պայմաններ։

Դիմել.— Mozian, 4, rue du Commerce, Bourges (Cher)։

ՎԱՐՁՈՒ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

Պ. Մկրեան, տնօրէն Paris Spectaclesի, 5 Bld. des Italiens, tél. 82-39, ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ ունի տրամադրելի փոքրիկ թատերասրահ մը, (300 աթոռ), զոր կարելի է օգտագործել ներկայացումներու, դասախօսութիւններու, եւայլն։ Շատ մատչելի գին։ Կարելի է այժմէն իսկ վարձել։

ԲՈԼՈՐ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

Գ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՄԻԱԿ ՀԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

5, Place d'Alma (1 Ave. George V.) — Հեռաձայն ELY. 57-11

Autobus 92, 63, 72, 80, 42 — Métro Alma

Ռուսական – արեւելեան ընտիր խոհանոց — ՆԱԽԱՃԱՇԵՐ ԵՒ ՃԱՇԵՐ

(Կարելի է տուներն ալ սպասարկել ըստ ցանկութեան)

Ընդարձակ զով բէրաս. Սրահ՝ հացկերոյթներու եւ ընկերական ճաշերու համար

Իրիկունները՝ ՑԻԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ղեկավարութեամբ GREGOR NAZOի

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 22 JUILLET 1951 Կիրակի 22 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6514-Նոր շրջան թիւ 1925 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԷՆ ՎԵՐՋ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Ուրբաթ օր, հին Երուսաղէմի պատմական Մէսճիտ էլ Աքսա մզկիթին առջեւ, ազգայնական արաբ երիտասարդի մը գնդակին զոհ գացած է Յորդանանի Թագաւոր Ապտուլլահ:

Երկուշաբթի օր իր մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մէջ, ուրիշ ազգայնականներու կողմէ սպաննուած էր Լիբանանի նախկին վարչապետ Ռիատ էլ Սոլհ, որ չորս օր Թագաւորին հիւրն էր եղած:

Այս սպանութեան առթիւ կը մաղթէինք, որ ատիկա վերջինն ըլլար այն անհաճոյ անցքերուն, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր կը խռովեն արաբական երկիրները:

Բայց կը թուի թէ շարքը չէ վերջացած դեռ:

Չորս օրուան ընթացքին ա՛յնքան ականաւոր երկու անձնաւորութեանց անհետացումը ցոյց կու տայ թէ՝ դժգոհութիւնը վարիչ դէմքերու դէմ շատ խոր է արաբ ազգայնական երիտասարդութեան մէջ:

Արդարեւ այդ երիտասարդութիւնը, մանաւանդ մտաւորական տարրը կը մեղադրէ Սուրիոյ, Իրաքի, Լիբանանի, Եգիպտոսի, մանաւանդ Յորդանանի արաբ պետական մարդիկը, որ Իսրայէլի դէմ մղուած պատերազմին ընթացքին իրենց կոչման բարձրութեան վրայ չեն կեցած:

Ոմանք շատ թեթեւօրէն վերաբերուած են՝ ստորագնահատելով Իսրայէլի ուժը: Մեծխօսիկ, անլուրջ ճառեր խօսած են՝ խոստանալով քանի մը շաբթուան մէջ ծովը թափել Իսրայէլի բանակը: Օրօրած եւ քնացուցած են արաբ ժողովուրդը:

Ուրիշներ զէնք ծախած են Հրեաներուն:

Անկէ զատ, արաբ երկիրներու զինուորները, մանաւանդ Յորդանանի նշանաւոր լեգէոնը — անգլիացի Կլըպ փաշայի հրամանին տակ ամէնէն զօրաւորն է — Պաղեստինի բախտորոշ կռիւներու ընթացքին պէտք եղած լրջութեամբ չեն կռուած:

Արդի՞ւնքը այս բոլորին:

Այսօր Իսրայէլ միատարր եւ միաձոյլ անկախ պետութիւն մը կազմած է, շնորհիւ այն իրողութեան, որ 8 — 900.000 Արաբներ արմատախիլ եղած են իրենց հայրենի բոյներէն, լքած են տունտեղ եւ իբրեւ գաղթական ապաստանած դրացի արաբական երկիրները — Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, Իրաք, դառնալով մեծ բեռ մը անոնց վրայ:

ՄԱԿը՝ գլխաւորութեամբ Ամերիկայի, ցարդ կ՚օժանդակէ այս գաղթականներուն: Սակայն նիւթական օժանդակութիւնը կիսամիջոց է միայն եւ ոչ վերջնական դարման: Ահա՛ տարիներէ ի վեր կը սպասեն այդ գաղթականները, ամէն օր աստիճան մը աւելի կորսնցնելով վերադարձի յոյսը:

Ապտուլլահ Թագաւորը կը մեղադրուէր իբրեւ բարեկամ եւ հետեւորդ Անգլիոյ:

Երբ 1948 Մայիս 15ին Անգլիացիք պարպեցին Պաղեստինը՝ երեսուն տարուան հոգատարութենէ վերջ՝ Իսրայէլ իր անկախութիւնը հռչակեց, իսկ էմիր Ապտուլլահ իր սահմանները Յորդանան գետէն դէպի արեւմուտք երկարելով, գրաւեց Հրեաներու սահմանագիծէն դուրս գտնուած հողամասերը, մէջն ըլլալով հին Երուսաղէմը:

Այս ձեւով «Անդրյորդանան»ը դարձաւ «Յորդանան» (Jordanie):

Ապտուլլահ Թագաւորը կը մեղադրուէր նաեւ որ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէր Իսրայէլի վարիչներուն հետ: Արաբական Լիկան դժգոհ էր իրմէ: Ու եթէ յաճախ միաձայնութիւն չկար այս կազմակերպութեան մէջ, պատճառը Ապտուլլահը կը նկատուէր: Բարեկամ էր նաեւ Թուրքիոյ:

Արկածալից կեանք մը ունեցած է հանգուցեալ Թագաւորը:

Երկրորդ որդին էր Հաշէմի Շէրիֆ Հիւսէյնի, Մարգարէի սերունդէն եւ Սուլթան Համիտի օրով իբրեւ աքսորական կ՚ապրէր Պոլիս: Ապտուլլահի մայրը Թրքուհի էր:Ստացած է թրքական կրթութիւն: Անդամ էր Պոլսոյ Պետական Խորհուրդին:

1914 —18ի պատերազմին իր հօր եւ եղբայրներուն (Ալի, Ֆէյսալ, Զէյտ) հետ ըմբոստութեան դրօշ պարզեց Օսմանեան բանակներուն դէմ՝ անգլիացի գնդապետ Լօրէնսի խորհուրդով եւ ղեկավարութեամբ:

Դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ, Շէրիֆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ...

Դէպքը տեղի կ՚ունենայ իտալական քաղաքի մը մէջ:

Երիտասարդ փիլիսոփայ մը սովորութիւն ըրած էր բնազանցական խնդիրներ լուծել յետ միջօրէի, աչքերը գոց: Կ՚որոճար, կը վերլուծէր եւ կը ձեւակերպէր կէս - քուն, կէս -արթուն: Մրափելով, կոնակը տուած թիկնաթոռին:

Իր չար բախտէն, դրացի մը ունէր որ անդադար կը բանեցնէր անթելը, ամենաբարձր աստիճանին վրայ: Իրար կը հրմշտկէին զե...ուցում, ճառ, երգ, նուագ, պար:

Փիլիսոփան քանի մը անգամ դիտողութիւն կ՚ընէ, յանուն բարի դրացնութեան: Կը խրատէ մերթ մեղմաձայն, մերթ բարկաճայթ:

Անօգուտ: Անթելը անընդհատ կը ճռնչէր, խանգարելով գիտականին ոչ միայն քունը, այլեւ փիլիսոփայական վերլուծումները:

Ծարահատ, մեր երիտասարդը ցերեկ մը հաբեւանին տունը մտնելով, կը բռնէ մարդը, ամուր մը կը կապէ աթոռին վրայ, անթելին առջեւ: Յետոյ մեքենան լարելով բարձրագոյն աստիճանին վրայ, կը ձգէ կ՚երթայ:

Մարդը պիտի խենդենար խառնաձայն ալիքներու ժխորէն, եթէ օգնութեան չհասնէին:

Անմիջապէս շունչը դատարան կ՚առնէ, բայց դատաւորները անպարտ կ՚արձակեն փիլիսոփան, ծախքերու վճարման դատապարտելով անոպայ դատախազը:

Քանի մը տարի առաջ, աշխարհի գիտունները համագումար մը սարքեցին, «մտքի առողջապահութիւն» մշակելու համար, իբրեւ հիմնական միջոց խաղաղութեան եւ բարօրութեան:

Աւելի կտրուկ դարման մը չէ՞ իտալացի փիլիսոփային կատարած փորձը:

— Աթոռի մը կամ գերանի մը կապել բաղմազդի «պրոդրեսիվ» առաջնորդները, շատերուն բռնաշապիկ հագցնելով, որպէսզի լման քսանըչորս ժամ լսեն իրենց իսկ ներշնչած քարոզները:

Թող փորձեն: Եթէ ուրիշ օգուտ ալ չունենայ, գոնէ կրնայ մեղմացնել պաղ պատերազմը:

ՎԱՀԷ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը 50 պետութիւններ հրաւիրած է Սան Ֆրանչիսքօ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին այնտեղ գումարուելիք ճափոնական հաշտութեան դաշնագրի համաժողովին մասնակցելու համար: Հրաւիրուած են միայն այն պետութիւնները, որոնք իրապէս կամ անուանապէս պատերազմ հռչակած էին Ճափոնի դէմ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ վաւերացուց Պ. Մորիս Թորէզի ընտրութիւնը, որու օրինաւորութեան դէմ բողոքած էին Տը Կոլեան երեսփոխանները:

Հիւսէյնի զաւակները վարձատրուեցան Անգլիոյ կողմէ: Ալին յաջորդեց իր հօրը՝ իբրեւ Թագաւոր Հիճազի (շատ չանցած Իպնը Սաուտ գահընկեց ըրաւ զայն), Ապտուլլահ նշանակուեցաւ իշխան (էմիր) Անդրյորդանանի, Ֆէյսալ՝ Թագաւոր Իրաքի:

Իր եղբայրներէն Ալի եւ Ֆէյսալ կանուխ բաժնուեցան այս անցաւոր աշխարհէն: Կրտսեր եղբայրը Զէյտ աքսայական գահի չարժանացաւ, գոհացաւ դեսպանական պաշտօնով:

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին Ապտուլլահն է, որ դեր մը խաղաց արաբական աշխարհին մէջ: Եւ տակաւին կ՚ուզէր խաղալ: Էմիրի աստիճանէն Թագաւորի տիտղոսին արժանացաւ քանի մը տարի առաջ միայն:

Այժմ աչքերը կը փակէ յաւիտենութեան՝ առանց տեսնելու իրականացումը իր սիրելի երազին — ստեղծումը Մեծն Սուրիոյ՝ իր մականին տակ:

Պաղեստինի դէպքերուն ատեն, Ապտուլլահ Թագաւոր լայն բացաւ իր երկրի դուռները նաեւ հայ գաղթականներուն առջեւ, որոնք այսօր կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Ամմանի մէջ, վայելելով տեղական իշխանութեանց բարեացակամ պաշտպանութիւնը:

Իր մահով կ՚անհետանայ կարեւոր դէմք մը, որուն անունը կապուած է Արաբներու ազատագրական կռիւներուն հետ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Յորդանանի Ապտուլլահ թագաւորը սպաննուեցաւ

ԱՆՁԿՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՎԻՃԱԿ ՄԻՋ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ամմանէն եւ Երուսաղէմէն ստացուած լուրերու համաձայն, Յորդանանի Ապտուլլահ Թագաւորը (69 տարեկան) սպաննուած է ուրբաթ օր Երուսաղէմի Օմար մզկիթին մէջ, ուր, Ամմանէն գալով, գացած էր կէսօրուան իր նամազը ընելու եւ աղօթելու, այնտեղ թաղուած իր հօրը, Հիւսէյին Թագաւորի գերեզմանին վրայ: Այն պահուն երբ Թագաւորը աղօթքը ընելու համար ներս կը մտնէր, մզկիթի դռներէն մէկուն ետեւը պահուըտած ահաբեկիչը վրան խոյանալով, ատրճանակի մէկ հարուածով կը սպաննէ զայն: Թագաւորին անձնապահ ոստիկանը անմիջապէս գետին կը փռէ ահաբեկիչը, որ Մուսթաֆա Շիւքրի Աշօ անունով 21 տարեկան երիտասարդ մըն է, հաւատոր ազգականը Ապտուլլահին թշնամի Երուսաղէմի Միւֆթիին, որու հրամանին տակ ծառայած է արաբեւհրէական պատերազմի միջոցին:

Իսրայէլի կառավարութիւնը խոր ցաւով լսած է սպանութիւնը: Ապտուլլահ Թագաւոր, «մեծ քաղաքագէտը», ինչպէս կ՚ըսեն Թէլ Ավիվի մէջ, միակ արաբ վարիչն էր, որ կապ կը պահէր Իսրայէլի կառավարութեան հետ երեք տարիէ ի վեր: Մահը, մեծ հարուած մըն է Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ սկսելիք բանակցութեանց համար, կը խորհին այժմ Հրեաները:

Սպանութիւնը շատ ցնցող տպաւորութիւն մը ձգած է Յորդանանի եւ առհասարակ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, ուր տիրական դէմք մըն էր հանգուցեալը: Արեւմտեան մայրաքաղաքներու մէջ եւս մեծ անձկութեամբ իմացուած է այս ոճիրը, որ Միջին Արեւելքի մէջ նոր ու մտահոգիչ դէպքեր ստեղծելու հանգամանքը ունի: Ապտուլլահ Թագաւոր կը նկատուէր Մեծն Բրիտանիոյ ամէնէն հաւատարիմ մարդը Միջին Արեւելքի մէջ, 35 — 40 տարիներէ ի վեր:

Յորդանանի կառավարութիւնը, բօթը իմանալուն պէս, արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ: Նախ պաշարման վիճակ հռչակեց ամբողջ Յորդանանի մէջ, փակեց բոլոր սահմանները եւ արգիլեց Ամմանի եւ Երուսաղէմի բնակիչներուն տուներէն դուրս գալ ժամը 14.30էն վերջ: Որոշեց եռամսեայ ազգային սուգ հռչակել ամբողջ Յորդանանի մէջ եւ յուղարկաւորութիւնը կատարել Բշ. օր: Փոխարքայ հռչակուեցաւ Թագաւորին երկրորդ զաւակը, իշխան Նայիֆ (38 տարեկան), բուն գահաժառանգին, իշխան Թալալի տեղ, որ հիւանդ ըլլալով, այժմ Ժընեւ կը դարմանուի: Փոխարքայ իշխանը եւս կը նկատուի անգլիամէտ, մինչեւ իշխան Թալալ դիրք բռնած է Մեծն Բրիտանիոյ դէմ:

Սպանութեան պատճառով խռովութիւններ ծագած են Պէյրութի մէջ, ուր ժողովուրդը փակած է իսկոյն խանութները, բախումներէ վախնալով, ինչպէս եղած էր քանի մը օր առաջ, Ռիատ էլ Սոլհի սպանութեան առթիւ: Արդէն ծայր տըւած են խռովութիւններ, բայց ոստիկանութիւնը կրցած է վերահաստատել կարգ կանոնը: Դէպքեր պատահած են նաեւ Երուսաղէմի արաբական մասին մէջ:

Հետապնդումներ կը կատարուին ահաբեկիչին մեղսակիցները գտնելու համար: Հարցաքննուած են Օմարի մզկիթին մօտերը բնակողները:

Ռիատ էլ Սոլհին պէս, Ապտուլլահ Թագաւորի մահով եւս, հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ Միջին Արեւելքի մէջ իր ամէնէն թանկագին բարեկամներէն մէկը:

Զինադադարի ժողովը

ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒԼԻՍԻ 25Ը

Տեղատարափ անձրեւները կը շարունակուին Սէուլի շրջանին մէջ եւ կը դժուարանայ երթեւեկը, Քաէսոնկի եւ Փուզանի միջեւ, ուրկէ ճամբայ կ՚ելլէ միշտ դաշնակից պատուիրակութիւնը զինադադարի ժողովին երթալու համար: Երէկ, այս պատճառով կարելի չէ եղած նորէն նիստ գումարել եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշուած է յետաձգել խառն ժողովին աշխատանքները մինչեւ Յուլիսի 25ը, մանաւանդ որ անլուծելի կը մնայ դեռ օտար ուժերու Քորէայէն հեռացման խնդիրը, որուն վրայ կը պնդեն կարմիր լիազօրները: Յետաձգումը անհրաժեշտ նկատած են կարմիրները, որպէսզի կարենան նաեւ խորհրդակցիլ իրենց վերին իշխանութեանց հետ այս փշոտ հարցին շուրջ: Միւս կողմէ դեռ չէ կարգադրուած հսկիչ յանձնախումբի մը կազմութեան հարցը: Այս պայմաններու տակ բանակցութիւնները առաջ չեն երթար եւ ընդհանրապէս կացութիւնը կը մնայ տակաւին անստոյգ: Դաշնակից պատուիրակութեան նախագահը, յանձնախումբի վերջին նիստին, հաղորդած է արտաքին նախարար Պ. Էչիսը-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՌԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԽՕՐՐԱՆ

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Զիթունիին, որ կը մատնէ նոյն իմ մտահոգութիւններս,— Թափել Հայոց Դպրութեանց գանձարանին մէջ մեր ճռաքաղին համեստ երախայրիքը: Հոգ չէ թէ նոյն կարծիքը չունենանք երբեմն, ինչպէս հետեւեալ կէտերուն մէջ.—

1.— Քէրէսթէճեան, իր Բառարանին մէջ, հայերէն յակուրջի բառին դէմ կը դնէ պարսկերէն հալուչին բառը: Ու Զիթունի կը հետեւցնէ, մեկնելով երկու բառերուն հեռաւոր նմանութենէն, թէ յակուրջի բառը աղաւաղումն է պարսկերէն հալուչին բառին:

Քէրէսթէճեան նոյն կարծիքը չունի, սակայն: Արդարեւ, պարսկերէն հալուչին բառին կարգին՝ կը շարէ նաեւ չաղաթայերէն վէկէրթմակ եւ իրկունճակ բառերը, արաբերէն էրճուհա բառը,— պէ՞տք է հետեւցնել, ուրեմն, թէ հայերէն յակուրջի բառը կը ծագի չաղաթայերէն եւ արաբերէն այդ բառերէն, ճիշդ ինչպէս հալուչին բառէն:

Ամէն գիրք ոգի մը ունի: Փորձենք ներկայացնել Քէրէսթէճեանի բառագիտական երկերուն ոգին:

Պետրոս Քէրէսթէճեան (1840 — 1909) տնօրէնն էր Օսմ. կայսրութեան ելմտական Նախարարութեան Թարգմանչական դիւանին: Ունի երկու բառարաններ,— մին՝ Ստուգաբանական Բառարան թուրքերէն լեզուի, զոր իր եղբօրորդին, Հայկ, հրատարակեց Լոնտոնի մէջ 1912ին՝ բառագիտական կարգ մը փոքրիկ ուսումնասիրութեանց հետ մէկ հատորով, եւ միւսը՝ Համեմատական Բառարան հայերէն լեզուի, զոր նոյնպէս հրատարակեց իր եղբօրորդին, 1945ին, Լոնտոնի մէջ: Երկու բառարաններն ալ խմբագրուած են ֆրանսերէն:

Երկրորդը սկսաւ հրատարակուիլ վերջին պատերազմին նախօրեակին՝ Հոլանտայի մէջ: Հանրածանօթ հրատարակիչ E. J. Brill ինծի ղրկած էր առաջին պրակները, որոնց մասին խօսած եմ, ժամանակին, «Յառաջ»ի մէջ, տալով նաեւ «սատուած» բառին ստուգաբանութիւնը՝ Քէրէսթէճեանի փորձին միացնելով տարբեր կարծիքներ եւս: Յետոյ տպագրական դժուարութեանց պատճառով, (ճարելու համար եբրայերէն, յունարէն, ռուսերէն, արաբերէն տառեր), տպագրութիւնը փոխադրուեցաւ Լոնտոն, ուրկէ հրատարակիչը ինծի կը ղրկէր փորձերը՝ կարգ մը սրբագրութեանց համար,— ա՛չքէ անցուցած եմ մինչեւ Ղ տառը: Յետոյ պատերազմ ծագեցաւ եւ իմ օժանդակութիւնս դադրեցաւ: Պատերազմէն ետքը ինծի ղրկուեցաւ օրինակ մը հրատարակուած հատորէն, որ կը բաղկանայ 448 էջերէ:

Այս բառարանով, որուն խորագիրն է Etude philologique et lexicographique arménienne, հեղինակը կ'առնէ հայերէն 6000 բառեր եւ անուններ՝ դէմ յանդիման բերելու համար 100.000 օտար բառերու հետ, ցոյց տալով անոնց համգիտութիւնը: Ստուգաբանութիւն մը փորձելու յաւակնութիւն չունի երբեք, ինչպէս կ'ըսէ Թուրքերէն բառարանին յառաջաբանին մէջ: Ընթերցողին կը թողու օգտագործել իր աշխատանքը իբրեւ հում նիւթ, կամ հանդիտութիւնը հասցնել եզրակացութեան: Այսուհանդերձ կը մատնէ ոգի մը, դուք ըսէք՝ վարդապետութիւն, որուն համաձայն՝ «լեզուները կը նմանին շառաւիղներու, որոնք կը մեկնին միեւնոյն շրջանակին կեդրոնէն, ու քանի կ'երկարին, քանի կը հեռանան կեդրոնական կէտէն, այնքան կը տարբերին իրարմէ»: Հի՜ն տեսութիւն: Չեմ ուզեր յիշատակել լեզուաբանական նորագոյն վարդապետութիւններ, որոնք կը քանդեն այդ տեսութիւնը,— օրինակ՝ ologenèseի տեսութեամբ, նոյն պայմանները, իրարու հետ անհաղորդ բայց նոյն միջավայրերուն մէջ, կը ստեղծեն նոյն երեւոյթը: Ըսել չեմ ուզեր թէ ա՛յս է ճիշդը,— օ՜, տակաւին շա՜տ դպրոցներ կան,— ուզեցի միայն ցոյց տալ թէ ո՛րքան հին տեսութիւն է Քէրէսթէճեանի տեսութիւնը: Փրոֆ. Ադոնց բացարձակապէս անարժէք կը գտնէր Քէրէսթէճեանի աշխատութիւնը, չափազանցութեան հասցնելով իր արհամարհանքը, որ յատուկ է փրոֆէսիոնէլ մասնագէտներու: Ո՛չ, անարժէք չէ,— իբրեւ հում նիւթերու շտեմարան՝ թանկագին ձեռնարկ մըն է, բայց ինչպէս հեղինակն ալ կը թելադրէ՝ պէտք չէ այս բառարանին տալ վճռական եզրակացութիւն մը բանաձեւելու ուժ կամ իրաւունք:

Արդ, Զիթունի, ի՛ր պատասխանատուութեամբ եւ ոչ թէ Քէրէսթէճեանի վճռական վկայութեամբ, կը պնդէ թէ հայերէն յակուրջի բառը պարսկերէն հալուչին բառն է աղաւաղեալ:

Տեսնենք:

Պարսկերէն լեզուն ունի բազմաթիւ հոմանիշներ կախօրրան իմաստով.— Սպահանի բարբառով՝ չէնչուլի, Քիրմանցիք կ'ըսեն կէվաչու որ ունի կուվաչէ եւ կէվաչէ ձեւերն ալ, Շիրազցիք՝ պատփիյն, ու տակաւին կան նէմլուլ, եւ նէնպէլուլ կամ նումպլուլ հոմանիշները, ու վերջապէս հէլու, նաեւ ... հալուչին:

Այս վերջին բառը Գարեգին քհնյ. Կիրակոսեան կը կարդայ հալաջին, Գէորգ դպիր՝ հէլուչին, Մէնինսքի՝ հէլաճին: Ինչպէս կը տեսնուի, պարսկերէնը հնչաբանական իր ձեւով շատ հեռու կը թուի հայերէն հնչաբանական ձեւին մէջ ձուլուելու (fusion) յարմարութենէն, տակաւին աւելորդ կը գտնեմ ըսել թէ որեւէ վկայութիւն չունինք պարսկերէն Լ եւ Ն տառերուն այլափոխութեան մասին հայերէն Կ եւ Ր տառերով: Քէրէսթէճեան եւս կը զգուշանայ պատասխանատուութիւն ստանձնելէ, քովքովի կը դնէ եւ կ'անցնի կ'երթայ: Այլապէս, պէտք էր ենթադրել թէ յակուրջի աղաւաղումն է արաբերէն էրճուհա բառին, որ դրուած է հալուչին բառին քով: Ըստ իս՝ հանդիտութիւնը շեշտելու համար է որ Քէրէսթէճեան դրած է էրճուհա բառը, անգործածական, փոխանակ դնելու մարճուհա, աւելի գործածական, (ունի Պարթէլմի, եւ Տօզի, մինչ առաջին բառը՝ միայն Մէնինսքի): Արաբները ուրիշ բառ ունի՞ն,— չգտայ:

2.— Կախօրրան բառին հայերէն դասական հոմանիշներէն՝ ճզօրին ստուգաբանութեան համար, կը գրէի թէ բառին կազմութեան մէջ ձուլուած են ճիւղ եւ օրօրել բառերը: Զիթունի կը գրէ թէ ճզօր բառին կազմութեան մէջ կը գտնէ ... ճեղքել եւ օրօրուիլ բառերը: Շատ կը զարմանամ որ Զիթունի այսպիսի ստուգաբանութիւն մը կը հրամցնէ մեզի ... 1951ին: Վիճիլն անգամ աւելորդ կը համարիմ: Գէորգ դպիր, 1826ին, պարսկերէն պատփիյն բառին դէմ կը դնէ՝ «յակուրջի, ճիւղօրան, թրք. սալընճագ»:

3.— Ճզօր բառին ուղղագրութեան գալով՝ Զիթունի կը գրէ թէ սխալ է գրել Ոով, թէ «պէտք է ճշդագրել Օով»,— ճզՕր եւ ոչ թէ ճզՈր:

Երկու ձեւերն ալ ճիշդ են, նոյնիսկ աւելի ճիշդ է գրել ճզոր քան ճզօր: Պատճառն այն է որ Օ տառը հայերէն չէ,— «զի ի մեր ձայնս չիք տառդ» կը գրէ Բագրատունի, այնպէս որ օրօրել բառը հին ատեն կը գրուէր որորել: Յետագային ընդհանրացաւ օրօրել ձեւը, եւ նոյնիսկ, թէքնիք պատճառներով, ընդօրինակիչները ժամանակ մը սկսան գրել ընթերցՕղ, աղաղակՕղ:

4.— Զիթունի դիտել կուտայ ինձ թէ կախօրրան չեն կախեր ... դաշտերու մէջ: Ընդհակառակն, իմ գիտցածս ու տեսածս այն է թէ կախօրրանը աւելի շատ կը կախէին՝ դաշտերու քան պարտէզներու մէջ: Որովհետեւ, երբ կը սկսէին դաշտային աշխատանքները, մանուկները կը յօժարէին ձգել մայրական քղանցքը՝ միայն կախօրրան նստելու պայմանով, դաշտին եզերքը կամ կեդրոնը, հնձուորներէն ոչ հեռու, գմբէթաձեւ ծառերու շուքին տակ: Ես չեմ կրնար, մեր գիւղէն բերած յիշատակներս քրքրելով, երեւակայել թէ գոյութիւն կրնայ ունենալ դաշտ մը առանց ծառի, արտ մը առանց ծառի, հողի կտոր մը առանց ծառի: Ամէն հողի կտոր, թաշկինակի պէս քառակուսի կամ քղամիդի պէս երկար, ունէր իր ծառը, որ հիւղակի դեր կը կատարէր՝ պատսպարելու համար մշակն ու իր գործիքները, ճաշի կանչելու համար հնձուորները կէսօրին կամ քրտինք չորցնելու համար յետմիջօրէին: Ծառը պահապան մըն էր դաշտին մէջ կամ տէրոջ փոխանորդը,— վա՜յ այն հողի կտորին՝ որ չունէր իր ծառը: Որբեւայրի հող մըն էր անիկա:

Եւ յետոյ, կախօրրան նստելու համար, հարկ չկայ ... ծառ փնտռելու: Վիքթօր Հիւկոյի Թըշուառներուն մէջ, եթէ պատկերազարդ օրինակ մը ունիք, պիտի հաստատէք թէ կարելի է կախօրրան կախել նոյնիսկ ... մեծ սայլի մը տակ,— նման փորձեր կը յիշէ իմ մանկութիւնս ալ(*):

5.— Զիթունի կը կարծէ թէ Բարեկենդանի կախօրրանները «ծանրամարս սնունդներով լեցուն ստամոքսները թեթեւցնելու միջոց» էին: Գրած եմ ու կը կրկնեմ թէ երբեք յանձնարարելի չէ կախօրրան նստիլ ճաշէ ետք, «ստամոքս թեթեւցնելու համար»,— հակառողջապահական է:

Կը խորհիմ թէ տօնական առիթներով կախօրրան նստիլը կը մտնէ հի՜ն ու շատ հին սովորութիւն մը, որուն նշանակութիւնը կորսնցուցած ենք այլեւս: Արդարեւ, ինչպէս պարսկերէն համայնագիտարանի մը մէջ կը կարդամ, պարսիկ մանուկները կախօրրան կը նստէին Նէվրուզի օրը՝ յարգելու համար հին սովորութիւն մը: Յունական դիցաբանական աւանդութիւն մը աւելի բան կը խօսի.—

Բագոս, ի վարձ Իկարիոսի հիւրընկալութեան ու թերեւս հրապուրելու համար նաեւ Իկարիոսի աղջիկը, գեղանի Երիգոնան, որթատունկ մշակել եւ գինի պատրաստել սորվեցուց Լակոնիոյ թագաւորին, Իկարիոսի: Թագաւորը, իր կարգին, գինի խմցուց գիւղացիներուն՝ քաջալերելու համար այդ ձեռնարկութիւնը: Գինովցա՜ն գիւղացիները, ու կարծելով թէ թունաւորուեցան՝ յարձակեցան եւ սպաննեցին թագաւորը: Գեղանին Երիգոնա խոր յուսահատութեան մատնուեցաւ, սար ու ձոր ինկաւ եւ իր հայրը փնտռեց հորիզոնէ հորիզոն, ի վերջոյ ինքզինք կախեց ծառէ մը, անձնասպան եղաւ՝ պաղատելով Արամազդի որ նոյն ճակատագրին մատնէ երկրին բոլոր աղջիկները, եթէ Աթենացիք չլուծեն իր վրէժը: Բագոս զայրացաւ սաստիկ՝ իր սիրականին մահէն ետքը, ու դիւային խռովքներու մատնեց երկրին կիները, զորս ոչինչ կրնար հանդարտեցնել այլեւս, ի մեծ զարմանս այրերուն: Միւս կողմէ, աղջիկները անձնասպան կ'ըլլային՝ կախուելով ծառերէն: Երկրին իմաստունները դիմեցին Արամազդի, որ հանդարտեցնելու համար Բագոսի ոգին՝ հրամայեց մասնաւոր տօն մը սահմանել,— Եւօրեան տօն կը կոչուէր ատիկա, երբ, այգիներու ծոցուորութեան եղանակին, աղջիկները կախօրրան կը ձգէն ծառերէն ու կ'օրօրուէին՝ երգելով երգ մը որ կը կոչուէր alétis (թարգմանի՝ թափառականք): Որպէսզի Բագոսի ոգին չմտնէ աղջիկներու հոգիին մէջ, չխռովէ եւ չցնցէ անոնց հոգին:

Նման կամ տարբեր աւանդութիւն մը գոյութիւն ունի՞ հայկական ֆոլքլորին մէջ՝ բացատրելու համար կախօրրան նստելու սովորութիւնը Բարեկենդանի օրերուն, մանաւանդ նոր հարս առած տուներու մէջ, ինչպէս գրեր էի նախապէս, կախօրրանին զարմանաբանական արժէքէն անկախ:

6.— Եզրակացութիւն.— Յակուրջի բառին ստուգաբանութիւնը կը կարօտի քննութեան: Աճառեան բնաւ չի հետաքրքրուիր այս բառով: Կա՞ն ուրիշներ որ հետաքրքրուած ըլլան, չեմ գիտեր: Հաճոյքով կ'ընդունիմ ամէն լուսաբանութիւն:

Միւս կողմէ, կը խնդրեմ Վասպուրականցիներէն որ լրացնեն կախօրրանի երգը՝ որմէ պատառիկ մը տուաւ Զիթունի: Գեղեցի՛կ է այդ երգը: Կախօրրանի մասին ուրիշ երգեր գիտցողներ կա՞ն,— հաճելի էր ինձ իմանալ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Զիթունիի այս դիտողութեան առթիւ Պրիւսէլէն ընկեր Խ. Կարապետեան կը գրէ ինծի.— « Մեր գիւղին մշակները կախօրրանը կը կախէին դաշտի մէջ, իրենց կառքին առջեւի եւ ետեւի երկու անիւներուն կապելով երկու կեռ փայտեր եւ կախօրրանին չուանը ամրացնելով անոնց վրայ»: Ընկերը ղրկած է նաեւ գծապատկերը, նաեւ օրերգի պատառիկ մը.—

Զաղայիս քունն է եկեր,
Պապօն խուրպէթ է գացեր:
Զաղաս մեծնայ, պապօն գայ ...

Դալա՛ր մնայ ձեր սիրտը(*)...

Սիրելի երիտասարդներ,

Յուշերն ու սարսուռները կը խռովեն սիրտս, երբ կը փորձեմ պատասխանել ձեր հրաւէրին:

1921 ՄԱՐՏ 16.— Առաջին անգամ ոտք կը կոխէի Աթէնք, մէկ-երկու ժամուան համար, երբ հեռագիրը կը հաղորդէր թէ երէկ վրէժխնդիր գնդակ մը գետին փռած է ճիւաղը, Թալէաթ: «Հապա միւսնե՞րը» կը հարցնէին: Կը հարցնէինք անձկութեամբ ...

1927, ԱՄԱՌ.— Տասնեւհինգ օրուան համար եկեր էի, քարոզչական յաւակնութիւններով: Կը պատմէին թէ ինչպէս կազմուած էր առաջին Հ. Յ. Դ. կորիզը Փիքսի մէջ, հիւղակի մը անկիւնը, եօթը խանդավառ ընկերներով: Շուտով ծաղկեր էին ծիլերը, ածուներ բանալով հին թէ նոր Յունաստանի մէջ:

Ինչպէս գաղութը ինք, մեր կազմակերպութիւնն ալ կը ներկայացնէր ամէնէն երիտասարդ հօսանքը օտարութեան մէջ:

Յունական կեանքն ալ կը խմորուէր եւ կը բարեշրջուէր: Բարքերը կը փոխուէին սրընթաց: Պոլսահայ տիկին մը եկած զիս փնտռած էր, ճաշի հրաւիրելու համար, եւ կը սպասէր սրճարանին դրան առջեւ, որովհետեւ ... կիներուն արգիլուած է սրճարան մտնել:

1930 ՄԱՅԻՍ.— Այս անգամ եկած էի վեց ամսուան համար: Եւ հաճութեամբ կտրեցի լեռ ու ձոր, Տէտէ Աղաճէն մինչեւ Կրետէ: Մասնաւոր խանդաղատանքով հանդիպեցայ Մակեդոնիոյ այն շրջանները ուր կարելի էր 8—10 հոգինոց համբանքներ գտնել 800 ցիրուցան որբերու բազմութենէն: Լերան պէս տղաք, օրական 18—20 ժամ տաժանելի աշխատանք ծխախոտի արտերու մէջ: Կէս կուշտ, կէս անօթի, քանի որ հողատէրերը կը մերժէին կանխիկ վճարել: Իբրեւ թէ ի պահ կը դնէին աշխատավարձերը՝ ապագային համար ...

— « Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը: Հայ աղջիկ ալ չկայ որ ամուսնանանք: Քանի մը տարի վերջը բոլորս ալ կը ձուլուինք ... »:

Չեմ գիտեր որքանը կրցան Հայաստան երթալ, եւ որքանը դարձան Ալեքօ կամ Սոթիրի:

Եւ պատկերներ, պատկերներ: Կարծես դեռ երէկ էր:

Այս լեռներուն մէջ կը տապկուէր դժբախտ Արսէնը (Պալեան): Կառքով, էշով, ջորիով կամ

(*) Այս յօդուածը լոյս տեսած է Աթէնքի Ազատ Օրին մէջ (Նոր Սերունդին նուիրուած բացառիկ թիւ):

տօքով, ի խնդիր որբերու բարօրութեան :

Առաջին անգամ հայ երիտասարդներ էին որ ինքնաշարժ (օթօ) բերին այս գիւղերուն մէջ, իբրեւ շարժավար, մեքենագէտ, նորոգիչ :

— Ինչեր քաշեցինք մինչեւ որ կրցանք համոզել թէ մենք ալ քրիստոնեաներ ենք: Չէին հաւատար, միշտ ծաղրելով.— « Հապա ո՞ւր են ձեր եկեղեցիները եւ տէրտէրները »...

Գիշեր մը հիւր եղայ ամէնէն հայաշատ — որբաշատ — գիւղը, Նուսգա, ուր համախմբուած էին 30 — 35 որբեր (ուրիշ տեղեր՝ 3—4, 5—6 , նոյնիսկ մէկ - երկու): Տանտիրուհին, ինքն ալ որբուհի մը, տաք ջուր պատրաստած էր... ոտքերս լուալու համար: Դժուարաւ համոզեցի որ աւելորդ յոգնութիւն չկրեն: Անշուշտ մայրերը սորվեցուցած էին, հայրենի երկրին մէջ: Բայց մայր տեսա՞ն այս դժբախտները ...

Յաջորդ օրը, աթոռ, սեղան, նստարան եւ շրջականներէն ալ բազմութիւն մը հաւաքեր էին դաշտի մը վրայ, Մայիս 28ը տօնելու համար: Ոչ բեմը պակաս էր, ոչ ալ եռագոյնը որ կը ծածանէր ձողի մը կատարէն :

Տէտէ Աղաճէն մինչեւ Սէրէզ, բոլոր քաղաքներուն մէջ, մեր տղաքը ինչ հնարամիտ միջոցներ կը խորհէին, ժողով գումարելու համար :

Յաճախ մենաւոր մամիկ մըն էր որ կը տրամադրէր իր խարխուլ տնակը, եւ շուքի պէս կը սահէինք ներս, մոմ մը կամ լուցկի մը վառելով :

Ուրիշ անգամ ընկեր մըն էր որ կը սպասէր փողոցին անկիւնը, դէպի « ծանօթ հաւաքատեղին » առաջնորդելու համար մեզ :

Եւ ունէինք ընկերուհիներ մինչեւ անգամ Կիւմիւլճինայի մէջ (Թոմոթինի), որոնք իսկապէս աննախընթաց դաշտահանդէս մը սարքեր էին սահմանէն երկու ժամ հեռու :

Երբ Աթէնք վերադարձայ, 45 պատանիներ կը սպասէին կազմ եւ պատրաստ, իրենց երդումը կատարելու համար:

Եւ այսպէս ամէն տեղ: Համաձայն իրենց համբանքին :

Այսպէս նաեւ 1932ին, երբ նոր պտոյտ մը կը կատարէի, երեք ամսուան համար :

— Մենք Երիտասարդացի Օրուան յարմար գրութիւն մը ուզեցինք, դուք պատմութիւն կը պատմէք :

— Ընդհակառակն: Ձեր կոչին է որ կը պատասխանեմ :

Ըսել կ'ուզեմ թէ պատահաբար կազմուած գաղութը միշտ ալ մնաց մէջքը շիտակ եւ ճակատը բարձր, շնորհիւ երիտասարդութեան մը որուն աչքերէն կրակ եւ վճռականութիւն կը հոսէր :

Այո, յունահայ «Տիասփորա»ն ալ, ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ տարագիր բազմութիւնները, ամենասեւ թշուառութեան լեղին քամելով հանդերձ, իր ճամբուն վրայ ձգեց հետքեր որոնք խոնարհիլ կուտան :

Եւ դեռ չպատմեցի «բարանկա»ներու անասելի ողբերգութիւնը, «Թէնէքէ մահալլէսի»էն (Սելանիկ) մինչեւ Քանտիա, ուր անճար մայրեր իրենց աղջիկները կը լուային խշտեակի մը անկիւնը , մթերանոցի մը խորը, սնդուղի մ ստորոտը ...

Եւ չըսի թէ ինչպէս ընկերական ընդհ. ժողով կը գումարէինք մանկապարտէզին սրահը (Ֆիքս), ուր կրակ կը տեղար գիշերն անգամ եւ երբեմն դուրս կը նետուէինք , չխեղդուելու համար :

Շատ ուշ իմացանք թէ տանիքը ծածկուած է... մոմլաթով եւ թէ 100 — 150 մանուկներ կը թըլմուէին այս յարկին տակ, որ հազիւ 50 հոգի կրնայ առնել :

×

Սիրելի երիտասարդներ, երբեմնի կենսուրախ գաղութին մէկ երրորդն անգամ չէ մնացած այսօր: Եւ «հոսումը» կը շարունակուի դէպի Հարաւ. Ամերիկա :

Տեսայ տղաք, հիներէն թէ նորերէն, եւ երբ կը մեղադրէի այս նոր արտագաղթը, անոնք աներիաբար կուլ տալով իրենց դառնութիւնը, կը մրմնջէին .

— Հոգ չէ, այնտեղ ալ նոր բոյներ կը կազմենք, նոյն տաք շունչով :

Արդարեւ, կը հաստատուի թէ դացողները թարմութիւն կը ծորեն 40—45 օր անդին ալ...

Ահա այդ շունչն է որ խանդաղատանք եւ լաւատեսութիւն կը ներշնչէ մեզի ալ, երիտասարդ ընկերներ :

Ապահովաբար ձեզմէ շատերը դեռ ծնած չէին, կամ հինգ - տարեկան էին այն օրերուն, երբ գաղութը կ'աճէր ու կը ծաղկէր :

Այնքան տառապանքներէ, զրկանքներէ, կաղմալուծումներէ վերջ, երբ նախկին Պատանեկան Միութեանց յաջորդած է Երիտասարդացը, աւելի հոծ եւ հասուն, երբ աշխուժացման փտակներ կը հոսեցնէ մնացեալ բազմութեանց վրայ, երբ անվհատ կը գործէ ,շարքերը խտացնելու եւ թարմացնելու համար, սրտանց կ'աղաղակեմ, ի դիմաց ամբողջ սերունդի մը.

— Դալա՛ր մնայ ձեր սիրտը, ձեր ձեռքերուն հետ :

փարիզ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ազգին հոգերը...

— Հա՞յ էք, բարեկամ :

— Այո՛, չէ՞ս տեսներ հայերէն կը խօսիմ :

— Իսկակա՞ն Հայ էք :

— Զարմանալի բան, «Հայ եմ» ըսի չէ՛»:

— Քուէդ տուի՞ր :

— Ատ ինչ է որ :

— Եկեղեցւոյ վարչութեան ընտրութիւն կար, լուր չունի՞ս :

— Բարեկամ դուն գործ չունի՞ս :

— Աղբարիկ, դուն եկեղեցի չե՞ս երթար :

— Հա կարծեմ մէյ մը գացած եմ, բաւական տարիներ առաջ: Սա ուր է, Անդրէաս հօբարիս տղուն զոքանչը մեռաւ, հոն տարին վրան կարդալու :

— Ահա այդ տեղը եկեղեցի է, բարեկամ : Դուն ալ անգամ ես այդ եկեղեցիին եւ քուէ տալու պարտաւոր ես՝ վարչութիւն ընտրելու համար :

— Հայրենակից, ատ ինչ գրաբար խօսքեր են: Ես ոչ ոքի պարտաւոր եմ: Սէնտիքայի տուրքս ալ վճարեցի անցած օր:

— Տղաս, նայէ, դուն Հայ ես, չէ՞: Այո:

— Լա՛ւ, պէտք է որ եկեղեցւոյ անդամ գըրուիս, այդ եկեղեցիին մենծերը ընտրելու օրը հոն երթաս եւ քուէի տուփին մէջ թուղթեր նետես : Ապա թէ ոչ ...

—Ի՞նչ, գիս կը կախե՞ն: Հա, կեցիր աղբարիկ կեցիր: Անցածները, ձենէ աղէկ չըլլայ, ուրիշ աղբարիկ մը թեւէս բռնեց, սրճարան տարաւ եւ քանի մը հատ կլլեցինք: Վերջէն գիս տարաւ աղուոր տեղ մը: Տուն, չէ, սանկ աղուոր տեղ մըն էր : Այս տեղը ժամ է եկեղեցի է ըսաւ, Հայերու տունըն է: Եկուր նայիմ, սա թուղթը առ նետէ սա ներսի տուփին մէջտեղի ծակէն ներս... Էհ, ինչ կ'ըլլայ, նետեցի եւ ելանք փողոց: Հատիկ մըն ալ ճնկեցինք :

— Ահա ատիկա , քուէարկութիւն էր, տեսա՞ր : Ազգային պարտականութիւնդ կատարած ես :

— Հա՞: Ատ ինչ համով պարտք է եղեր: Դուն ալ չե՞ս խմցներ հատիկ մը, քեզի համար երկու հատ թուղթ կը ձգեմ այդ տուփին մէջ...

— ...

— Եկուր աղբարիկ, երեք հատ, չորս հատ նետեմ ատ թուղթէն, սրտեղէն գաւաթ մը վճարէ ..

×

= Բարեւ, հայ տղայ: Ինչ կ'ըսէք սա եկեղեցւոյ վարչական ընտրութեան: Մարդիկը չէնք-շըհնորհք բազմած են ժամուն վարչատունը եւ կը վարեն գործերը: Իրաւո՞ւնք է սա:

— Աւելի լաւ: Քանի որ ժամուն մէջ վարելիք ազգային գործ մը կայ եղեր թող վարեն, ազգն ալ երախտապարտ կը մնայ իրենց :

— Բայց կ'ըսեն որ սանկ ճարպիկութիւններ տեղի ունեցած են քուէարկութեան մէջ: «Ընտրակարգի սուտգման պայմանները չեն յարգուած ... վարչութիւնը, Ընտրական Յանձնաժողովին ապահովագրեալ նամակին չէ պատասխանած...» Այս պայմաններու տակ ինչպէ՞ս կ'երթան կը գրաւեն եկեղեցւոյ աթոռները:

— Կ'երեւայ միւսներէն աւելի կանուխ են գացեր: Ով որ կանուխ կ'երթայ եկեղեցի, աթոռ կրնայ ձեռք ձգել: Կրնաս նաեւ, ժամկոչին դիմելով աթոռ մըն ալ դուն ձեռք ձգել ... Ականջ մի տար այդ ըսուածներուն: Մարդիկը ճարպիկ են փրթեր դրաւեր են պաշտօնը: Բողոքողները, ատեն մը կը խօսին, կը գրեն, կը ճչեն եւ օդափոխութեան կ'երթան: Վերադարձին՝ սանկ թէյասեղան մը կը շտկուեն, հոն, քանի մը «կը բողոքենք»ով կը հանդստանան ու անիրաւութիւնը՝ իրաւունքի կը փոխուի: Իսկ ընտրուածներն ալ իրենց աթոռներուն մէջ բազմած՝ իբրեւ մարտողական՝ կը կարդան այդ բողոքումները ...

— Ըսել է պէտք չէ բողոքել: Պէտք չէ իրաւունք, օրէնք պաշտպանել, հա...

— Ոչ, ոչ, պէտք է բողոքել, պոռալ, կանչել, գոնէ պարապ կենալէն լաւ է: Զբաղում մըն է: Ժամանակ է կ'անցնի ...

×

= Հապա՛, սա «Ազգային Տուն»ի խնդրին ինչ կ'ըսես: Քանի մը հոգիներու ձեռքն անցած է, այդ շէնքը եւ իրենց ուզածին պէս կը գործածեն եղեր զայն:

— Քանի որ գործածողներ կան, ձգէ թող գործածեն: Անունը ի՞նչ արժէք ունի, «Ազգային տուն» է եղեր կամ խնամոնց տուն: Ինչո՞ւ կը հետաքրքրուիս այդ չպիտոյ բաներով: Հիմա, վարձակալը շէնքէն դուրս նետելը օրէնքով արգիլուած է: Մանաւանդ, ամբողջ ազգը կրնա՞յ պարունակել այդ մէկ հատիկ «Ազգային Տուն» ըսածդ:

Տունին տէրը ով որ է, թող օրէնքի դիմէ անգամ մը: Կրնայ ըլլալ որ յաջողի:

— Տունը ազգինն է, գրաւողներն ալ Հայ են, եղբայր : Մենք, մեր աղտոտ լաթերը մեր մէջ լըւալու ենք: Ամօթ չէ՞ օտարին առջեւ լուալը:

— Եթէ տանդ մէջ լաթ լուալու յարմարութիւն կայ, լաւ, ապա թէ ոչ, լաթերդ արեւին կը փռես, հոգ չէ քիչ մը աղտոտ կը գործածես, ու էշդ կը քշես կ'երթայ... Իսկ եթէ դուն դրամ ես վճարեր այդ Ազգ. Տունին՝ այնպէս նկատէ որ ձիարշաւին կորսնցուցած ես այդ գումարը :

— Վա՛յ, ա՞ս ալ կորսնցուցինք: Մեղք: Այս ազգը, այս ժողովուրդը կը քնանայ:

— Անհոգ եղիր, հայ ազգին հոգը չէ: Ան՝ ծոծրակը քերելէն իր ճամբան կը քալէ ...

×

= Լուր ունի՞ս: Պոլսոյ Արսլանեան սրբազանն ալ իրաւունք է շահեր, վերջին պահուն դագաղին մէջ... Հանդիսաւոր յուղարկաւորութեամբ եւ սքանչելի դամբանականով մը ճամբու դրած են զինք դէպի վերնականն ...

— Ինչ աղուոր լուր: Այդ խնջոյքաձեւ յուղարկաւորութիւնն ալ, տեսակ մը երախտագիտութիւն յայտնել է Աստուծոյ, որ զիրենք ազատէ այդ մօրուսաւոր փոթորիկէն... Հիմա, թող վերնականքը, մտածեն :

— Արսլանեանական փոթորիկ մըն ալ Առաքելապետ Ս. Պետրոսի գլխուն կրնայ պայթիլ ...

— Զըսե՞ս, արքայութեան բանալին վտանգի տակ է ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

Դու ձեռքդ ես առնում գիրքն իմաստութեան ,
Հաֆըզը գինու բաժակն է վերցնում ,
Անվերջ դիմում ես կատարելութեան ,
Հաֆըզը խաւար անդունդն է գնում :

Ստրկութեան մէջ ապրում ես ննջուած ,
Դու համբերատար ոչխարի նըման ,
Ինչպէս ամեհի առիւծը բանտած
Հաֆըզն է ջարդում ամէն կապարան :

Գաղտնի խորոխտանքով կեղծ, բարի գործեր
Տետրակների մէջ գըրի ես առնում ,
Իսկ ամէն րոպէ նորից նոր մեղքեր
Հաֆըզն է անվերջ իր գլխին բարդում :

Դու պահպանում ես շատ ընտրեալների
Վարդապետական քո քարոզներով ,
Անխոհեմների յիմար բաների ,
Հաֆըզն է կանչում միշտ զուարճանքով :

Դու սպանութեան սուր ես պատրաստում
Անվերջ պատժելու հերձուածողներին ,
Բանաստեղծական յանգեր է հիւսում
Հաֆըզը յստակ, ոսկեզօծ, անգին :

Դու սաւառնում ես, երկինքը պայծառ
Ինչպէս բարձրացող ծուխը թաւալխիտ ,
Լերանց ջրերի թարմութիւն ու փայլ
Հաֆըզն է տանում դէպ 'հեռու հովիտ :

Մի խօսքով կ'ասեմ, բոլորի մասին,
Ինչու է պատած քեզ դժբախտութիւն,
— Դու միշտ լեղի ես տալիս ամէնքին
Հաֆըզը միայն՝ անվերջ քաղցրութիւն:

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԵԼՆԻԿԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր ընկերներէն Վահէ Օշական այս տարի աւարտեց Փարիզի համալսարանական ուսման ընթացքը եւ ստացաւ Licencié - ès - Lettres տիտղոսը: Ընկերը այժմ կը պատրաստէ Doctorat Universitéի թէզը, որուն նիւթ ընտրած է «La vie et l'oeuvre de Hagop Oshagan»:

Ասկէ զատ հաճոյքով կ'իմանանք, որ մեր ընկերը, անցեալ շաբթու մասնակցած է Unescoի կողմէ կազմակերպուած մրցումի մը եւ ընդունուած է իբրեւ խմբագիր - քարտուղար Sèvresի մէջ գումարուելիք պատմաբաններու միջազգային համաժողովին, Յուլիս 18էն մինչեւ Օգոստոս 22 :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի անդամներէն ընկեր Հրայր Թորոսեան աւարտած է Baccalauréatի երկրորդ մասը, Mention assez bienով :

×

Ավինեոնի «Ֆրէտէրիք Միստրալ» Լիսէի այս տարուան Baccalauréatի քննութենէն անցած եւ յաջողած աշակերտներու լաւագոյններուն մէջ կը գտնուի Անդրանիկ Օքումուշեան (Քոզմանեան) , որ իբրեւ օտար լեզու ընտրած էր անգլերէնը, իսկ հին լեզուներէն՝ յունարէնն ու լատիներէնը :

×

Տաղանդաւոր դաշնակահար եւ հազիւ տասը տարեկան Լեւոնիկ Գալէնտէրեան, Անկէնի Գաղինոյի սրահին մէջ, մրցանակաբաշխութեան հանդէսի ընթացքին նուագած կտորներուն համար արժանացած է մեծ գնահատութեան :

նէ տեսակէտը, օտար ուժերու հեռացման մասին։ Նախարարը կ՚առաջարկէ այս հարցը քննել՝ խաղաղութեան վերահաստատման նպատակով գումարուելիք ժողովին մէջ։

Ռազմաճակատին վրայ տեղի կ՚ունենան աննշան բախումներ միայն, քանի մը վայրկեանի տեւողութեամբ, բայց վաւերական տեղեկութիւններ կ՚ըսեն, թէ կարմիրները պատրաստ են շղթայազերծելու ընդհ. յարձակողական մը բոլոր ճակատամասերու վրայ, եթէ Քաէսոնկի բանակցութիւնները ձախողին։ Այս նպատակով անոնք կատարած են համախմբումներ, որոնց ուժը կը հասնի 72 զօրաբաժնի 720.000 զինուորներով, մօտ 300 հազարը առաջին գիծերու վրայ։

Հակառակ այս բոլորին, Ուաշինկթընի վարիչ շրջանակները յոյս ունին, որ ի վերջոյ, բանակցութիւնները պիտի վերջանան յաջողութեամբ, որքան ալ երկար տեւեն եւ կարելի պիտի ըլլայ կրակը կեցնել մինչեւ Սեպտեմբերի 1ը։

Պարսկական տագնապը

Հակաբրիտանական գրգռութիւնները աւելի սրուած են քանի մը օրէ ի վեր Պարսկաստանի մէջ, պաշտօնական բերաններու այն յայտարարութեանց վրայ, թէ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնն է նիւթած՝ Թէհրանի կիրակի օրուան ցոյցերը, որոնց ընթացքին 20 հոգի սպաննուեցան։ Թէհրանի բրիտանական դեսպանատունը պիտի բողոքէ պարսիկ կառավարութեան, այս վերագրումներուն համար։ Պարսիկները գրգռուած են նաեւ այն պատճառով, որ Անգլեւիրանեան ընկերութեան Ապատանի հիւանդանոցին 45 հիւանդապահուհիները պիտի հեռանան, անխնամ ձգելով պարսիկ հիւանդները, որոնցմէ 8 հոգի մեռած են արդէն։

Ինչ կը վերաբերի Պ. Հէրիմընի ձեռնարկներուն, Թէհրանի մէջ ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, որ Պ. Թրումընի ներկայացուցչին առաքելութիւնը պիտի ձախողի։ Պ. Հէրիմըն խորհրդակցութեան մէջ է նաեւ բրիտանական իշխանութեանց հետ ու կը ջանայ զիջումներ խլել անոնցմէ, լուծման միջին ելք մը կարենալ գտնելու համար։

Պ. ՌԸՆԷ ՄԱՅԷՐԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դահլիճի կազմութեան տագնապը դեռ չփարատեցաւ։ Դատական նախարար Պ. Ռընէ Մայէր չորս օրէ ի վեր կը ջանայ ելք մը գտնել, բայց տակաւին կը բախի ընկերվարականներու եւ ժողովրդականներու ընդդիմութեան եւ այս պատճառով ծագած դժուարութեանց։ Ընկերվարականները մերժեցին հաւաքուիլ ժողովրդականներու հետ միասին Պ. Մայէրի գրասենեակը, դպրոցական վէճը հարթելու համար եւ փոխադարձաբար, ժողովրդականներն ալ, աջակողմեան ուրիշ խմբակցութեանց հետ, ներկայ չգտնուեցան՝ աշխատավարձքերու մասին ընկերվարականներու առաջարկին քննութեան։ Ի զուր Պ. Մայէր աշխատած է համոզել տարակարծիք կողմերը, ըսելով որ տեղական այս հարցերէն աւելի կարեւոր միջազգային խնդիրներ կը գտնուին սեղանի վրայ եւ իրենց լուծումը կը սպասեն — ինչպէս ճափոնական դաշնագիրն է, կամ Գերմանիոյ վերազինումը եւ կամ Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ափրիկէի հարցերը, եւն., հետեւաբար օր առաջ պէտք է կազմել կառավարութիւնը։ Վիճող կողմերը մնացած են անդրդուելի։ Ամէն պարագայի տակ, Պ. Մայէր, այսօր պիտի հաղորդէ իր եզրակացութիւնը Հանրապետութեան նախագահին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ժողովի հրաւիրած են Մեծն Բրիտանիան եւ Ֆրանսան, Արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինման մասին խորհրդակցելու համար, Ատլանտեանի Խորհուրդէն անկախաբար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը 7.5 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ըրաւ Սպանիոյ, երկրին երկաթուղային ցանցի բարելաւման համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ մեծ ուրախութիւն պատճառած է անգլեւամերիկեան որոշումը, Յունաստանն ու Թուրքիան Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնելու մասին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երբեմնի գահաժառանգ իշխանը, որ ծանօթ էր Քրոնփրինց անունով, 69 տարեկան հասակին մեռած է Միւնխէնի մօտերը Հեխինկէն քաղաքին մէջ։ Քայզեր Վիլհէլմի անդրանիկ զաւակն էր։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ։ Արձանագրութեան գրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Խմբագրատուն այցելութեան առթիւ ընկեր Գարեգին Տօնապետեան (Providence, U. S. A.) 3600 ֆրանք կը նուիրէ թերթիս տարածման ֆոնտին։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձը կը տօնէ, 29 Յուլիսի կիրակին, Պ. Կուհայի, Փօն տը Շէրիւի Սինէմա Վարիէթէի ետեւի գեղեցիկ ծառաստանը։ Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի օրուան։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ տեղւոյն վրայ մասնաւոր յայտարարութեամբ։

ԿՈՉ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

«Այնթապի Հայութեան պատմագիրքը» հրատարակելու համար Ամերիկաբնակ Այնթապցիներու Միութիւնը իր վերջին պատգամ. ժողովին որոշումով զայն խմբագրելու պաշտօն յանձնած է փրոֆ. Գէորգ Սարաֆեանի։ Երկու օժանդակ յանձնախումբեր ալ կազմուած են Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ։ Յանձնախումբը կոչ կ՚ընէ հայրենակիցներուն, որպէսզի Այնթապի եւ Այնթապի հայութեան շուրջ իրենց ունեցած նօթերը, նկարները, վաւերաթուղթերը եւ յուշերը ղրկեն փրոֆ. Գէորգ Սարաֆեանի, 381 Basselin Road, Le Verne (California). U. S. A.:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՀԱՄԱԼՍ. ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Իրենց համալսարանական կամ բարձրագոյն ուսումը Փարիզի մէջ շարունակել ուզող հայ ուսանողները որ կը փափաքին Մարի Նուպար Ուս. Տան մէջ բնակիլ, պարտին ստիպողաբար Փարիզէն բերել տալ տպուած ֆրանսերէն խնդրագիր՝ դիմելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին, ստորեւ նշանակուած հասցէին։ եւ լեցնելէ վերջ վերադարձնել նոյն Կեդր. Յանձնաժողովին, պահանջուած վկայագիրներով եւ նկարներով միասին։

Ստացուած խնդրագիրները պիտի քննուին յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ։ Ընդունելի նըկատուած թեկնածուները անձնապէս զեկուցում պիտի ստանան։ Անոնք յանձնառու պիտի ըլլան իբր ունկնդիր ներկայ ըլլալու հիմնադիր Պօղոս Փաշա Նուպարի կողմէ Տան մէջ հաստատուած Հայագիտական դասախօսութիւններու, որ տեղի կ՚ունենան երկու շաբաթը անգամ մը։

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ Ուս. Տան մէջ տրամադրելի տեղերուն թիւը սահմանափակ ըլլալուն, խնդրանքները նկատի պիտի առնուին թուականի առաջնութեան կարգով։ Շատ հաւանական է որ Յուլիսէն վերջ հասնող խնդրանքները անհետեւանք մնան։

Հ. Բ. Ը. Մ. Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովի

Գրել հետեւեալ հասցէին.— Union Générale Arminienne de Bienfaisance, 11 Square Alboni, Paris (16): Tél. Tro. 03-18:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

8 Յուլիսի վիճակահանութեան շահող թիւերը

6 85 162 248 333 414 496 572 652 748 824 905 1003 1084 1168 1245 1312 1395 1485 1563 1651 1725 1804 1888 14 94 179 254 344 425 506 583 667 753 833 913 1014 1092 1174 1257 1325 1406 1492 1578 1666 1738 1813 1894 21 101 188 263 359 434 513 596 672 767 845 928 1025 1104 1181 1264 1337 1415 1505 1587 1674 1745 1828 1902 1961 34 114 197 278 360 448 523 602 693 778 856 933 981 1038 1118 1193 1273 1345 1422 1518 1594 1679 1754 1834 1913 1974 43 125 203 281 374 452 538 614 701 783 869 942 996 1045 1128 1208 1280 1358 1436 1523 1603 1682 1768 1842 1920 1982 58 138 215 311 382 468 545 625 715 792 875 954 1056 1135 1216 1291 1364 1448 1532 1618 1691 1775 1855 1933 2000 67 144 222 303 391 478 558 638 726 802 889 963 1067 1148 1228 1296 1376 1462 1545 1628 1703 1788 1867 1941 71 153 235 320 400 485 564 641 731 813 893 972 1078 1159 1234 1309 1388 1474 1558 1642 1715 1792 1874 1951 : Շահողները պէտք է ներկայանան վարժարան ամէն առաւօտ, բացի կիրակիէն, 9—12 եւ մինչեւ Յուլիս 31:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի (Սէնթ Անթուան) բացառիկ ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20ին, Պ. Թորոսին սրճարանը, Bar Términus: Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.— ԽԱԺԱԿ խումբը այս կիր. առաւօտ, ժամը 9.30ին։ ԹԱԹՈՒԼ խումբը այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին։ ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս չորեքշաբթի, ժամը 21ին։ ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատրաստութեամբ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 5ին, Bar du Chalet Belle Vueի գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՎԱՐՁՈՒ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

Պ. Մկրեան, տնօրէն Paris Spectaclesի, 5 Bld. des Italiens, tél. 82-39, ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ ունի տրամադրելի փոքրիկ թատերասրահ մը, (300 աթոռ), զոր կարելի է օգտագործել ներկայացումներու, դասախօսութիւններու, եւայլն։ Շատ մատչելի գին։ Կարելի է այժմէն իսկ վարձել։

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. OPE. 80.34

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ
23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱԶԻՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար։ Եթէ կ՚ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 24 JUILLET 1951 Երեքշաբթի 24 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6515-Նոր շրջան թիւ 1926

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՏՈՒԼԼԱՀ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

Ապտուլլահ Թագաւորին սպանութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլը :

Մասնաւորաբար անգլիական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս դէպքին, որուն հետեւանքները կարելի չէ նախատեսել այժմէն :

Յուզումը մեծ է ո՛չ միայն արաբական երկիրներու, այլ մանաւանդ Անգլիոյ մէջ, որուն Միջին Արեւելքի ամէնէն հաւատարիմ բարեկամը եղերական վախճան մը կ'ունենայ այն պահուն, երբ Իրանի քարիւղներու մենաշնորհն ու Սուէզի Ջրանցքի պահպանի իրաւունքները ծանրապէս վտանգուած են :

Ֆրանսերէն թերթերն ալ երկարօրէն կը խօսին Ապտուլլահ Թագաւորի մասին: «Լը Մոնտ» կը կարծէ թէ ահաբեկիչին բազուկը զինողն է Երուսաղէմի հանրածանօթ Միւֆթին՝ Հաճ Էմին Էլ-Հիւսէյնի :

Վերջին պատերազմի ընթացքին իր վրայ շատ խօսեցնել տուաւ այս Միւֆթին, որ կռթնած էր Հիթլէրի վրայ եւ անոր յաղթանակէն կ'ակնկալէր Պաղեստինի գահը իրեն համար: (Միւֆթին այս պահուս կը նախագահէ Փաքիստանի մայրաքաղաքին մէջ գումարուած համիսլամական համաժողովին):

Ուրեմն ակնյայտնի մրցակից մըն էր Էմիր Ապտուլլահի, որ կռթնած էր Անգլիոյ վրայ եւ հաւատարիմ մնաց անոր մինչեւ իր մահը :

1921ին Անգլիա յատկապէս իրեն համար ստեղծած էր Անդրյորդանանի Էմիրութիւնը (իշխանապետութիւնը), անջատելով զայն Պաղեստինէն՝ որուն հոգատարութիւնը ստանձնած էր Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումով :

Անգլիոյ նպատակն էր սանձ դնել մէկ կողմէն Իպն Սէուտի, միւս կողմէ սիոնականներու ախորժակներուն: Կար նաեւ անգլիական եւ ֆրանսական (Սուրիա - Լիբանան) հոգատար իշխանութեանց միջեւ պատուար մը ստեղծելու մտահոգութիւնը : Այլապէս Անդրյորդանանի հողամասը աշխարհագրականօրէն մաս կը կազմէ Սուրիոյ :

1921ին՝ երբ Ապտուլլահ իրեն մայրաքաղաք ընտրեց Ամմանը, անիկա պզտիկ գիւղաքաղաք մըն էր՝ մեծ մասամբ չէրքէզ բնակչութեամբ :

1948ին՝ արաբ - իսրայէլեան կռիւներէն առաջ՝ Անդրյորդանանի տարածութիւնն էր 42.000 քառակուսի քիլոմեթր եւ բնակչութեան ընդհանուր թիւը՝ 310.000, որուն 270.000ը իսլամ արաբ, 30.000ը քրիստոնեայ եւ տասը հազարը չէրքէզ : Ասոնցմէ 100.000 Պէտէվիներ կէս - վաչկատուն, իսկ 30.000 բոլորովին վաչկատուն կեանք կը վարէին: Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ հաստատուած բնակիչներու թիւն էր 180.000: Նաւահանգիստն էր Աքապա :

Մայրաքաղաք Ամմանը ունէր միայն 20.000 բնակիչ: Նոյնքան՝ միւս գլխաւոր քաղաքը՝ Սալթ:

Այս վերջին անունը կը յիշեցնէ՝ մօտակայ Ճէրաշի, Իրպիտի եւ Քէրէքի հետ այն շրջանը՝ որ 1915—1918 գերեզմանը դարձաւ հոն աքսորուած հազարաւոր կիլիկեցի հայ գաղթականներու:

Նշանաւոր անգլիացի գնդապետ Լօրէնս հոգատար պետութեան ներկայացուցիչն էր Ամմանի մէջ՝ մինչեւ 1921 Դեկտեմբեր: Իրեն յաջորդեցին՝ Սըր Ճոն Ֆիլպի (մինչեւ 1924ի սկիզբը), Քոքս (մինչեւ 1939) եւ Սըր Ա. Քըրքպրիճ, որ Անգլիոյ դեսպանի տիտղոս ստացաւ, երբ Անդրյորդանան վերջապէս ձերբազատուելով անգլիական հոգատարութենէն անկախ Թագաւորութիւն դարձաւ՝ 1946 Մարտ 22ին Լոնտոնի մէջ ստորագրուած դաշնագրով:

1947 Նոյեմբեր 29ին ՄԱԿը Լէյք Սըքսէսի մէջ որոշած էր վերջ տալ Անգլիոյ հոգատարութեան եւ Պաղեստինը բաժնել Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ: Մասնաւոր եւ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մը եղաւ Երուսաղէմի համար :

Այս որոշումը մեծ յուզում առաջ բերաւ արաբական երկիրներուն մէջ, ուր աղմկալի ցոյցեր տեղի ունեցան՝ բաժանումին ի նպաստ քուէարկող պետութեանց դեսպանատանց եւ հիւպատոսարաններուն առջեւ: Մեծ էր զայրոյթը մասնաւորաբար Խորհրդային Միութեան դէմ :

Հակառակ այս բողոքներուն, Անգլիա պարպեց Պաղեստինը 1948 Մայիս 15ին:

Նոյն օրն իսկ Հրեաները հռչակեցին Իսրայէլի անկախութիւնը :

Նորաստեղծ պետութեան սահմանները կ'երկարէին Հայֆայի հիւսիսէն մինչեւ Աքապայի ծոցը, մէջն առնելով Հայֆայի, Թէլ Ավիվի եւ Եաֆայի նաւահանգիստներուն, Տիբերիան, Նազարէթը, Բերսեբան (Պիրըսէպա) եւ Նէկէպի շրջանը :

Պաղեստինի մնացեալ մասը գրաւեց անմիջապէս Էմիր Ապտուլլահ, գրեթէ առանց գնդակ արձակելու, իր Արաբական Լեգէոնին միջոցաւ : Այսպէս՝ Ճէնին, Թուլքէրէմ, Նապլուս, Րամալլահ, Երիքով եւ հին Երուսաղէմը մտան իր սահմաններուն մէջ: Հպատակներուն թիւը քառապատկուեցաւ :

Օրէնսդիր Խորհուրդը, որ 16 անդամէ կը բաղկանար, մեծցաւ: Պաղեստինէն ընտրուած նոր երեսփոխաններ մեծամասնութիւն կը կազմէին: Ասոնք սկսան քննադատել Թագաւորն ու կառավարութիւնը, իբրեւ պատասխանատու իրերու ներկայ վիճակին :

Արդէն վերջին տարիներուն Տոքթ. Սուպհի Ապու Ղանիմէի նախագահութեամբ կազմուած էր «Անդրյորդանանեան Արաբ Կուսակցութիւն» մը, որ բուռն կերպով կը ծառանար անգլիական թեւարկութեան դէմ :

Քանի մը ամիս առաջ, դէպի Թուրքիա մեկնումի նախօրեակին՝ Թագաւորը լուծեց խորհրդարանը, որ արդէն օրէնսդիր ըլլալէ աւելի խորհրդակցական հանգամանք ունէր :

Արաբ ազգայնական երիտասարդութեան կողմէ Ապտուլլահ Թագաւորին դէմ ուղղուած գլխաւոր մեղադրանքն այն է, որ 1948 Մայիսին փոխանակ Պաղեստինի «լքեալ» հողամասերը գրաւելու, պէտք է ուղղակի քալէր Թէլ Ավիվի վրայ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԸՐԱԾՆ Ի՞ՆՉ Է ՈՐ...»

Բացէք Միջին Արեւելքէն եկած որեւէ հայերէն թերթ այս եղանակին, եւ անպատճառ պիտի հանդիպիք, հերթական ծանուցումին.— «Ուսուցիչ կ'ուզուի»:

Միշտ պէտք է արծարծել երկրորդական վարժարաններու խնդիրը, վարժարաններ՝ որոնք թէ իրենց ուսումնական մակարդակով (հայերէն) եւ թէ իրենց բարոյական մթնոլորտով ընդունակ ըլլան պատրաստելու այդ հազուագիւտ նուիրեալները :

Կ'արժէ անգամ մը եւս պարզել այն տաժանելի պայմանները, որոնք մեծագոյն բաժինը ունին «Ուսուցչի սովին» մէջ :

Նորերը ի՞նչու չեն ուզեր իբրեւ ասպարէզ ընտրել ուսուցչութիւնը :

Հինէն ի վեր այդ գործը զոհողութիւն մը եղած է անհատի մը եւ իր ընտանիքին համար: Ա՛ս կէս-արհամարհական «վարժապետ» բառն անգամ կը նշանակէր կէս - կուշտ, կէս անօթի մարդ մը, որ անպէտ է ուրիշ գործի:

Նոյնիսկ մեր օրերուն, երբ ճրագով կը փընտռենք, ուսուցիչը թաղականին, հոգաբարձուին «աղա քէյֆ»էն կախում ունեցող մարդ մըն է, որ երբեք վաղուան ապահովութիւնը չունի :

Նուազագոյն վճարումն իսկ շատ կը տեսնեն «վարժապետին» համար :

— Զկայ, եղբայր, ուրկէ՞ պիտի վճարենք : Հապա բարոյական գոհացո՞ւմը: Փառք ի՞նչ է: Այս ամսականը պօ՛լ պօ՛լ կը բաւէ իրեն:

Նոյնիսկ եթէ «այդ ամսականը» երեք - չորս ամիս չստանայ խեղճ ուսուցիչը:

Աղնիւ պարոններ, «ուսուցիչ կ'ուզուի»ները հրատարակելէ առաջ, լաւ չըլլա՞ր որ անգամ մըն ալ անդրադառնաք թէ ինչո՞ւ տրամադրելիները կը դժկամակին, իսկ նորերը չեն ուզեր ուսուցիչ ըլլալ եւ կը նախընտրեն երթալ բանուոր դառնալ : Գիտեն որ հոն իրենց ստանալիքը շատ աւելի է քան հոգաբարձուին տալիքը, եւ միշտ ապահով: Դեռ չենք յիշեր ընկերային օրէնքներու առաւելութիւնը:

Ինչո՞ւ չստեղծել մեր մտքի մշակներուն համար ապրուստի լաւագոյն պայմաններ: Ինչո՞ւ չթօթափել հին սովորութիւնները, մոռնալով «աժան վարժապետ» գտնելու ճարպիկութիւնը :

Անհրաժեշտ է ամէն ճիգ փորձել, որպէսզի բարելաւուին ուսուցչին ապրուստի պայմանները եւ ասպարէզը դառնայ հրապուրիչ :

Դեռ երկա՞ր պիտի տեւեն սա աժան կարապետ հնարքները, որ երբեմնի «քիթապըլզ»ը կը յիշեցնեն .

— Ցաջողեցայ, 5000ով կապեցի: Ի՞նչ պիտի ըլլայ, եղբայր, ըրածն ի՞նչ է որ, քար պիտի չքաշէ: Վերջապէս հայերէն կարդալ մըն է սորվեցնելիքը ...

ՍՕՍԻ

Ապտուլլահ թագաւորի սպանութենէն վերջ

Խառնակ վիճակ Միջին Արեւելքի մէջ.— Երկու հարիւր հոգի սպաննուած.— Հազարեակ մը ձերբակալուածներ.— Իսրայէլ կը խլրտի.— Վէճը ծայր կուտայ Յորդանանի գահին շուրջ :

Յորդանանի Ապտուլլահ Թագաւորի սպանութեան հետեւանքով կացութիւնը խառնակ կերպարանք մը սկսած է ստանալ Միջին Արեւելքի մէջ: Արաբ քաղաքական շրջանակները համոզուած են, որ սպանութիւնը լայնօրէն պիտի անդրադառնայ արաբական երկիրներու եւ մանաւանդ արաբեւհրէական փոխյարաբերութեանց վրայ : Անկէ զատ, Յորդանանի գահին տիրանալու պայքար մը ծայր պիտի տայ հանգուցեալ Թագաւորի զաւակներուն միջեւ, որոնց անդրանիկը, իշխան Թալալ, ջղային հիւանդութենէ կը տառապի եւ այժմ կը դարմանուի Զուիցերիոյ մէջ :

Ուշագրաւ է Իսրայէլի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ծայր տուած խլրտումը: Պետական անձնաւորութիւններէն ոմանք անդրադառնալով սպանութեան առաջ բերած շփոթութեան, կ'ըսեն թէ Իսրայէլ պիտի չհամակերպի իր հողերու «աւազակաբարոյ գրաւման» Յորդանանի կողմէ: Մինչեւ անգամ Իսրայէլի արտաքին նախարարը, Պ. Մոշէ Շարէթ բացէ ի բաց յանձնարարեց իր ժողովուրդին կազմ ու պատրաստ գտնուիլ (զօտեմարտի) «երկրորդ շրջանին» համար եւ դիմագրաւել ամէն պատահականութիւն :

Անկէ զատ, այլեւս մեռած կը նկատուի Ապտուլլահ Թագաւորին «Մեծ Սուրիոյ» ծրագիրը, որուն գլխաւոր — եթէ ոչ միակ — ջատագովն էր հանգուցեալը :

Արաբական Դաշնակցութեան շրջանակները մօտէն կը հետաքրքրուին Յորդանանի գահին ժառանգութեամբ: Ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա յայտարարեց, թէ առանց որեւէ տարակոյսի, գահին օրինաւոր ժառանգորդը իշխան Թալալն է: Ուրիշ ժառանգորդ մը կը նկատուի Իրաքի փոխարքան եւ Ապտուլլահ Թագաւորի եղբօրորդին, Էմիր Ապտուլ Իլլահ, որ Լոնտոնէն Ամման ժամանած է յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար: Իրաք, արաբական հարցերու մէջ, ընդհանրապէս Յորդանանի հետ եղած է, մինչ Սէուտի Արաբիա միացած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հետ: Երուսաղէմի Մեծ Միւֆթին, Հաճ Ամին Էլ Հիւսէյնի հերքած է այն վերագրումը, թէ ինք զինած է Ապտուլլահ Թագաւորին սպանիչը: «Ոչ իսկ կը ճանչնամ ահաբեկիչը», ըսած է ան :

Անգլիացի զօրավար եւ Յորդանանի Արաբական Լեգէոնի հրամանատար Կլըպ փաշա ձեռք առած է երկրի ապահովութեան համար անհրաժեշտ բոլոր միջոցները: Առ հասարակ հանդարտած է կացութիւնը Երուսաղէմի հին քաղաքամասին մէջ: Արաբ լեգէոնականները կը շարունակեն իրենց մանրակրկիտ խուզարկութիւնները, երեւան հանելու համար Ապտուլլահ Թագաւորի սպանութեան կազմակերպիչներն ու մեղսակիցները: Հետապնդումներուն կը մասնակցին զրահապատ կառքեր, ձիաւորներ եւ ուղտերով շրջող պահակախումբեր: Սպանութենէն անմիջապէս վերջ, ոճիրներ, ըմբոստութիւններ եւ ալան թալան տեղի ունեցած են Յորդանանի կարգ մը շրջաններուն մէջ: Տեղեկութեան մը համաձայն, ոճիրը գործուած պահուն, զինուորական ջոկատ մը կրակ բացած է Օմարի մզկիթին առջեւը խռնուած բազմութեան վրայ եւ սպաննած կամ վիրաւորած է 200է աւելի մարդիկ: Կը կարծուի թէ սպաննուածներու թիւը 50ի կը հասնի: Մինչեւ հիմա ձերբակալուած են հազարի չափ կասկածելիներ :

Ապտուլլահ Թագաւորի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ եւ մարմինը թաղուեցաւ Ամմանի արքայական գերեզմանատունը: Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են Նախագահ Թրումըն, Ճորճ Զ. Թագաւոր, Պ. Պ. Էչիսըն, Մորիսըն, եւն.: Արաբական ուրիշ երկիրներու կարգին եգիպտական արքունիքն ալ մէկ շաբթուան սուգ հռչակած է :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾՈՎԱԿԱԼ ՇԸՐՄԷՆ, ամերիկեան նաւատորմի գործողութեանց բաժնին պետը, որ անցեալ շաբթու կարեւոր բանակցութիւններ ունեցաւ Մատրիտի մէջ, զօր. Ֆրանքոյի հետ, սրտի կաթուած ունենալով յանկարծամահ եղաւ Նափոլիի մէջ: Մահը կը վերագրուի արտակարգ յոգնութեան : Ծնած էր 1897ին: Մարմինը պիտի փոխադրուի Մ. Նահանգները :

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

3.— ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՆՈՑ ՄԸ ՀԻՄՆԵՆՔ

Կա՞ն մանկավարժական արուեստով պատրաստուած անձեր, որ քաջութիւնը եւ ձեռնհասութիւնն ունենան վարժարանի մը ղեկը ձեռք առնելու :

Ես կը կարծեմ թէ ո՛չ:

Ուրեմն, ի՞նչ պէտք է ընել :

Միակ արմատական դարմանն է հիմնել նախ վարժապետանոց մը (École Normale), ուր պատրաստուին դաստիարակութեան բարձր առաքելութեան կոչուած ուժերը: Այդ վարժապետանոցին մէջ ամէն բանէ առաջ պէտք է հայ տղուն եւ հայ աղջկան տալ տոհմային առողջ կրթութիւն մը՝ հիմնուած ընտանեկան մաքուր կեանքի եւ ազգային աւանդութիւններու վրայ, դրոշմել անոնց մատաղ մտքերուն մէջ մեր ազգային բարձր մշակոյթին արժէքները, հիմնովին սորվեցնել հայ գրաբար եւ աշխարհաբար լեզուները, ազգային հին եւ նոր մատենագրութիւնն եւ Հայաստանի հին եւ նոր աշխարհագրութիւնը :

Հայ պատանին եւ հայ աղջիկը երկրորդական վարժարանի ուսման բոլոր շրջանի աւարտումի վկայականի հետ՝ պէտք է ստանան նաեւ հայագիտութեան բոլոր ճիւղերուն վկայականը :

Հոս պէտք է մատնանշեմ, որ վաղուան հայ վարժարանի տեսուչը կամ տեսչուհին, հսկիչները կամ ուսուցիչները՝ պէտք է դրոշմուած ըլլան Աւետարանի լուսաւոր սկզբունքներով եւ քրիստոնէութեան մաքուր բարոյականով: Եթէ այս երկու էական կէտերը խորհուրդ ըլլան՝ բոլոր շէնքն աւազի վրայ հիմնուած կ՚ըլլայ :

Վարժապետանոցի վկայականով հարցը չի վերջանար: Պէտք է հայ պատանին կամ հայ աղջիկը ղրկել եւրոպական կեդրոն մը, յատկապէս Զուիցերիա կամ Պաւերիա, ուր մանկավարժութիւնը մեծ զարգացում ստացած է: Արուեստի ուսումը վերջացնելէ ետք, այդ պատրաստուած ուժերը պէտք է կանչուին վարելու համար մեր դպրոցական հաստատութիւնները :

Բայց կայ նաեւ շատ կարեւոր պարագայ մը: Որպէսզի այդ պատրաստուած ուժերը սիրայօժար նետուին դաստիարակչական փշոտ ասպարէզին մէջ, պէտք է որ անոնք նիւթապէս լաւ վճարուին, որպէսզի տեսուչը, ուսուցիչը եւ հսկիչ դաստիարակը, ընտանեկան հոգերէ զերծ, կարենան նուիրուիլ դաստիարակութեան եւ ուսուցման գործին : Հակառակ պարագային, անոնց աչքերը միշտ դուրսը պիտի մնան, պիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ, տրտունջ տրտունջի վրայ պիտի դիզեն, եւ օրին մէկն ալ հետամուտ պիտի ըլլան շահաբեր պաշտօն մը ձեռք ձգելու: Այս ձեւով, հայկական դպրոցներու մէջ կը ստեղծուի քաոսային վիճակ մը, որ ուղղուի թէ չուղղուի, հիմէն կը խախտէ ներքին շէնքը :

Նորէն սեղանի վրայ կուգայ դրամի չգոյութեան հարցը: Այս անգամ առաջին եւ գլխաւոր պատասխանատուներն են հայ ունեւոր դասակարգերը :

Բացատրեմ միտքս շօշափելի ու անհերքելի փաստերով, որպէսզի չկարծուի թէ ըսելիքներս օդին մէջ նետուած խօսքեր են :

Այն օրէն՝ որ Կ. Պոլսոյ եւ Թուրքիոյ հայաշատ կեդրոններու մէջ բացուեցան օտար երկսեռ վարժարաններ, հայ ունեւոր դասակարգերը ցուցադրեցին փառասիրութեան եւ ցուցամոլութեան անզսպելի խոյանք մը: Այդ դասակարգերը, իրարու հետ մրցելով, երես եւ կռնակ դարձուցին ազգային դպրոցներու, եւ գունդագունդ դիմեցին օտար հաստատութեանց, ամէն տարի անոնց արկղներուն մէջ թափելով բազմաթիւ ոսկի միլիոններ :

Ասոր անմիջական հետեւանքն այն եղաւ, որ ազգային դպրոցները սկսան յաճախել միայն միջին դասակարգի եւ աղքատ ընտանիքներու զաւակները, որոնք մեծ մասով ձրիավարժ էին: Իսկ անոնք որ փոքր գումար մը կը վճարէին, հոգի հանելով կը կատարէին այդ տարրական պարտականութիւնը, շատ անգամ ալ անտեղի եւ ձրի քննադատութիւններ կը տեղային վարիչ մարմնին գլխուն :

Հարցը միայն դրամական չէ, այլ հոգեբանական: Ամէն Հայ, սակաւ բացառութեամբ, երբ ոտքը հայկական հողի վրայ դնէ, ինքզինքը տէր ու տիրական կը կարծէ, յոխորտանք եւ արհամարհանք իրար խառնելով: Ան ոչ մէկ լաւ բան չի տեսներ ազգային հաստատութեան մը մէջ, եւ կը սկսի երկար քարոզներ կարդալ եւ դասեր տալ այնպիսի նիւթերու շուրջ, որոնք իր ճիւղէն դուրս են :

Սակայն, պատկերը բոլորովին կը փոխուի, երբ միեւնոյն Հայը ոտք կը դնէ օտար հաստատութեան մը սեմէն ներս: Տեսնելու բան է անոր առած յարգալիր ձեւերը· պատկառանքով եւ սիրայօժար կը լսէ իրեն ուղղուած սաստերն ու խիստ դիտողութիւնները: Եւ որովհետեւ ամէն բան լաւ կը տեսնէ օտար հաստատութեան մէջ, կը դառնայ նաեւ անոր փառաբանիչ լեզուն :

Այս երկու հակապատկերը ազօտ գոյներով նկարագրելէ վերջ, դիւրաւ պիտի հասկցուի, թէ ինչո՞ւ համար հայ ունեւոր դասակարգերը նախապատուութիւն կուտան օտար հաստատութեանց :

Առնենք երկու օրինակներ, հին շրջանէն :

Երբ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը բացուեցաւ Փարիզի Սէն Ժերմէն թաղի Քոնտէ իշխանին պալատին մէջ, որ ունէր կոկիկ պարտէզ մըն ալ, աշակերտներու մեծ մասը Մուրատեան սաներ էին, այսինքն՝ ձրիավարժներ: Այս ազգային հաստատութենէն դուրս եկան բազմաթիւ փայլուն մտաւորականներ եւ քաղաքական բարձր դիրք գրաւող անձնաւորութիւններ :

Հ. Սարգիս Վ. Թէոդորեան, որ վարժարանին վերատեսուչն էր, նամակի մը մէջ կ՚ըսէր Գերպ. Գէորգ Հիւրմիւզեանին, Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական Աբբահօրը .—

« Այս շրջանին Կ. Պոլսէն եկան քանի մը ազգայիններ, որոնք կը փափաքէին իրենց զաւակները դնել Մուրատեան վարժարանը: Այցելեցին շէնքին ամէն մասերը, եւ ապա մեզի եւ աշակերտներու հետ ճաշեցին, եւ ամէն բան լաւ գտնելով մեկնեցան:

« Յետոյ իմացանք, որ անոնք իրենց զաւակները դրեր են գաղղիացի վարժարան մը, որ կը գտնուի աղտոտ եւ մութ փողոցի մը մէջ, եւ շէնքըն ալ շատ հասարակ եւ սնունդն ալ շատ գէշ : Անոնք այս բանը ըրին, որպէսզի իրենց բարեկամներու առջեւ պարծենան, թէ իրենց զաւակները գաղղիացի վարժարան կը յաճախեն »:

Երկրորդ օրինակը դեռ աւելի սեւ է:

Այդ նամակէն քանի մը տարի վերջ, Ս. Ղազար վանքի կեդրոնական վարչութիւնը, ներքին ու արտաքին հանգամանքներէ բռնադատուած, Միաբանութեան անդամակցութենէն կը դադրեցնէր Փարիզի Մուրատեան վարժարանի երեք վարդապետները, Հ. Սարգիս Թէոդորեան, Հ. Գաբրիէլ Այվազովսքի, աշխարհահռչակ ծովանկարչին եղբայրը, եւ Հ. Ամբրոսիոս Գալֆայեան, որոնք Փարիզաբնակ քանի մը ազգայնոց սադրանքներուն անսալով, կը մերժէին Միաբանութեան գծած ուղղութեան հետեւիլ :

Երեք նախկին Մխիթարեանները կիրքէ առաջնորդուած, Մուրատեան վարժարանին մօտերը շէնք մը վարձեցին, որ պիտի ծառայէր իբրեւ վարժարան: Անոր անունն ալ դրին «Հայկազեան ազգային վարժարան», որուն վերին խնամակալն էր Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանը :

Նորաբաց ուսումնարանին նոր փայլ մը տալու համար՝ Գալֆայեան վարդապետը՝ գաղտնի թղթակցութեամբ որսաց իր եղբայրը, Հ. Խորէն Գալֆայեան, որ Ս. Ղազարի տպարանին տեսուչն էր, բանաստեղծ ու քաջ հայագէտ, եւ որ օր մը ինքզինքը պիտի կոչէր «Նարպէյ», եւ օր մըն ալ, շահագործելով Նափոլէոն Գ.ի բարեմտութիւնը երէց եղբօր հետ շորթեցին Կի Լուսինեան տիտղոսը, իբրեւ սերունդ Լուսինեան արքայատոհմին :

Շնորհիւ այս չորս պատրաստուած ուժերուն, «Հայկազեան վարժարան»ը փայլ ստացաւ: Ամիրաները իրար անցան, եւ սկսան իրենց զաւակները ղրկել այդ ազգային վարժարանը, խոստանալով թոշակները անթերի վճարել, քանի որ վարժարանը հիմնադրամ չունէր, եւ աշակերտներու թոշակներով միայն կրնար ոտքի վրայ մնալ :

Մեղրալուսինը քանի մը տարի միայն տեւեց: Ամիրաները իրենց խոստումը դրժեցին, դադրեցուցին իրենց զաւակներուն թոշակներուն վճարումը, յետամնաց հաշիւներն ալ չփակեցին :

Ասոր հետեւանքով՝ պարտք պարտքի վրայ դիզուեցաւ: Պարտապահանջները անդադար իրենց պահանջները կը ներկայացնէին, տեսչութիւնը յուսահատութեան մատնուելով՝ կը գրէ Պատրիարքարան եւ դարման կը խնդրէ :

Այս վերջինին կողմէ արմատական դարման համարուեցաւ վերջ տալ «Հայկազեան վարժարան»ին գոյութեան: Ուստի Փարիզ ղրկեց լիազօր պատուիրակ մը, որ անմիջապէս վարժարանին կահ կարասիներն ու գոյքերը աճուրդի դնելով՝ ոչինչ գներով վաճառեց՝ վարդապետներուն արտասուալից աչքերուն առջեւ եւ ամբոխին հեգնանքին տակ :

Ի՞նչ կ՚ուզէիք որ ընէին մեր անպարտաճանաչ ամիրաները: Իրենց զաւակները հայկական հաստատութենէն կը հանեն եւ մեծ գումարներով կը զետեղեն ֆրանսական վարժարաններու մէջ, դրամը տարուէ տարի կանխիկ վճարելով :

Ժլատ դէպի ազգային դպրոցը: Լիաբուռն դէպի օտար հաստատութիւնները :

Այս սեւ էջը փակելէ առաջ, պէտք է ըսեմ, որ այդ պատանիներու մեծ մասը, դրպանները առատ դրամով լեցուն, հսկողութենէ հեռու, թոքախտէ վարակուելով՝ ծաղիկ հասակի մէջ գերեզման իջան :

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

Նորակազմ Միջազգայինի սկզբունքները խմբագրող յանձնախումբին տեղեկաբերն էր Վիքթոր Լարոք, Պրիւքսէլի «Փէօփլը» թերթին տնօրէնը, որ երկար զեկոյց մը տուաւ :

Մասնաւորապէս շեշտեց թէ՝ Միջազգայինը ընկերվարական կուսակցութեանց դաշնակցութիւն մըն է, որուն մէջ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կը պահէ իր որոշումներու ազատութիւնը : Անիկա պիտի չըլլայ Կոմինֆորմին պէս, որ Կրեմլինէն կախուած է, այլ անկախ կուսակցութեանց կազմակերպութիւն մըն է: Միջազգայինի վերակազմութիւնը չի նշանակեր երբեք թէ զանազան երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները պարտաւոր են վճռի առարկայ բոլոր խնդիրներու մասին նոյն տեսակէտներն ունենալ: Այսպէս օրինակ՝ Շումանի ծրագրին մասին ֆրանս. եւ գերման կուսակցութիւնները տարբեր տեսակէտներ կրնան ունենալ, նոյնը՝ հաւաքական պաշտպանութեան խնդրին մասին: Շատ մը երկիրներու մէջ ընկերվարականները փոքրամասնութիւն կը կազմեն եւ կարգ մը կուսակցութեանց ներկայացուցիչներըն ալ տարագրութեան մէջ կ՚ապրին: Ընկերվարական Միջազգայինը պէտք է զօրանայ եւ սերտ կապեր պահէ ազատ սէնտիքաներու միջազգային դաշնակցութեան հետ :

Համագումարը Յուլիս 3ին միաձայնութեամբ քուէարկեց « ժողովրդավար ընկերվարութեան նպատակներն ու աշխատանքները» խորագիրը կրող յայտարարութիւն մը, որ արդի ընկերվարութեան « հաւատամք»ն է, կոչուած փոխարինելու 1848ին Մարքսի եւ Էնգէլսի կողմէ խմբագրուած « Մանիֆէստ»ը:

Տասներեք յօդուածներէ բաղկացեալ նախաբանին մէջ կ՚ըսուի թէ 19րդ դարէն սկսեալ, Դրամատիրութիւնը զարգացուցած է արդիւնաբերական հսկայ ուժեր եւ սեփականութեան իրաւունքները գերիվեր դասած մարդկային իրաւունքներէն: Ստեղծած է վարձու աշխատաւորներու նոր դասակարգ մը, որ զուրկ է սեփականութեան եւ ընկերային իրաւունքներէ: Սրած է պայքարը դասակարգերու միջեւ :

Ընկերվարութիւնը ծնաւ Եւրոպայի մէջ իբրեւ բողոքի շարժում մը դրամատիրական ընկերութեան դէմ: Ընկերվարութիւնը կը պահանջէ ջնջել մարդուն շահագործումը մարդուն կողմէ :

Ընկերվարութեան նպատակն է ժողովուրդները ազատել կախում ունենալէ փոքրամասնութենէ մը, որուն ձեռքը կը գտնուին արդիւնաբերութեան միջոցները: Տնտեսական ուժը պէտք է դրուի ամբողջովին ժողովուրդին ձեռքը եւ պէտք է ստեղծուի հաւաքականութիւն մը, որուն մէջ ազատ մարդիկ պիտի գործակցին իրարու հետ իբրեւ հաւասարներ :

Ընկերվարականները կը պայքարին քաղաքական եւ տնտեսական ժողովրդավարութեան համար, կը ջանան բարձրացնել զանգուածներու ապրելակերպի մակարդակը :

Համայնավարութիւնը եղծած է ընկերվարական աւանդութիւնը, զայն անճանաչելի դարձնելու աստիճան : Իր գործելակերպը երբեք չի համապատասխաներ մարքսիզմի քննադատական ոգիին :

Հոն՝ ուր ընկերվարականները կը ջանան ազատութիւն եւ արդարութիւն հաստատել՝ վերացնելով շահագործումը որ մարդոց միջեւ բաժանում առաջ կը բերէ դրամատիրական կարգերու տակ, համայնավարները կ՚աշխատին սրել դասակարգային բաժանումները՝ միակ կուսակցութեան մը բռնատիրութեան ի հաշիւ :

Միջազգային համայնավարութիւնը գործիքն է միակ աշխարհակալ պետութեան մը: Հոն ուր իր իշխանութիւնը հաստատած է ան, քանդած է ամէն ազատութիւն: Անիկա հիմնուած է զինուորապաշտութեան եւ ահաբեկչական ոստիկանութեան վրայ: Բռնի աշխատանքը կարեւոր դեր մը կը խաղայ իր տնտեսական կազմակերպութեան մէջ :

Այս նախաբանէն վերջ, « Քաղաքական եւ տնտեսական ժողովրդավարութեան » (Դեմոկրասի) սկզբունքները ճշդուած են ութ յօդուածներու մէջ, որոնք հետեւեալներն են .—

1.— Ընկերվարականները կը պայքարին կառուցանելու համար նոր ընկերութիւն մը, ազատ կարգերով եւ ժողովրդավարական միջոցներով :

2.— Չկայ ընկերվարութիւն՝ առանց ազատութեան : Ընկերվարութիւնը միայն ժողովրդավարութեամբ կարելի է իրականացնել: Ժողովրդավարութիւնը միայն ընկերվարութեան միջոցաւ կրնայ լիովին զարգանալ :

3.— Ժողովրդավարութիւնը ժողովուրդին կառավարութիւնն է՝ ժողովուրդէն միջոցաւ, ժողովուրդին համար: Անիկա պէտք է երաշխաւորէ՝

ա) Իւրաքանչիւր մարդկային արարածի իրա-

ւունքը անհատական կեանքի մը համար, պաշտ-պանուած պետութեան քմահաճ միջամտութեան դէմ․

բ) Քաղաքական ազատութիւնները, ինչպէս՝ մտածումի, արտայայտութեան, կրթութեան, կազմակերպութեան եւ կրօնքի ։

գ) Ժողովուրդի ներկայացուցչութիւնը՝ ընդհանուր, ազատ, հաւասար եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ․

դ) Մեծամասնութեան կառավարութիւնը, յարգելով փոքրամասնութեանց իրաւունքները․

ե) Բոլոր քաղաքացիներու հաւասարութիւնը օրէնքին առջեւ, առանց ծնունդի, սեռի, հաւատքի, լեզուի կամ գոյնի խտրութեան ․

զ) Մշակութային ինքնավարութիւն ազգ․ խմբակցութեանց համար իրենց սեփական լեզուով ․

է) Դատական անկախ դրութիւն մը։ Ամէն մարդ իրաւունք պիտի ունենայ հրապարակային դատավարութեան՝ անկողմնակալ դատարանի մը առջեւ, օրէնքի սահմաններուն մէջ։

4.— Ընկերվարականները պայքարած են միշտ ի նպաստ Մարդու Իրաւունքներու պաշտպանութեան։ Մարդու Իրաւունքներու Տիեզերական յայտարարութիւնը, ընդունուած ՄԱԿի Ընդհ․ Ժողովին կողմէ, պէտք է կիրարկուի ամէն երկրի մէջ ։

5.— Ժողովրդավարութիւնը կը պահանջէ մէկէ աւելի կուսակցութեանց գոյութիւնը եւ իրաւունք ընդդիմադրութեան ։ Աշխատաւորներուն համար կենսական նշանակութիւն ունի ժողովրդավարութեան պաշտպանութիւնը։ Անոր պահպանումով միայն կարելի է իրականացնել տնտեսական եւ ընկերային ժողովրդավարութիւնը ։

6.— Դրամատիրական շահերը ապահովելու վրայ հիմնուած քաղաքականութիւն մը չի կրնար զարգացնել այն ուժն ու միութիւնը, որոնք անհրաժեշտ են ժողովրդավարութիւնը պաշտպանելու համար մենատիրական յարձակումներու դէմ։ Ժողովրդավարութիւնը կը պաշտպանուի միայն գործօն օժանդակութեամբը աշխատաւորներու, որոնց բախտը կապուած է անոր պահպանման հետ ։

7.—Ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ՝ ֆաշական թէ համայնավարական բռնատիրութեան տակ տառապող բոլոր այն ժողովուրդներուն հետ են, որոնք կը ջանան վերադտնել իրենց ազատութիւնը ։

8.— Ամէն բռնատիրութիւն, ուր որ ալ ըլլայ, վտանգ մըն է բոլոր ազգերու ազատութեան, հետեւաբար եւ աշխարհի խաղաղութեան համար ։ Ուր որ մարդս անսանձ կը շահագործուի բռնի աշխատանքով, անհատի մը թէ քաղաքական բռնատիրութեան մը հաշւոյն, հոն վտանգ կայ բոլոր ժողովուրդներու ապրելակերպին եւ բարոյական մակարդակին դէմ ։

(3) Հ․ – Ս․

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ Օր․ Արշալոյս Աղաճանեան կը պաշտօնավարէ իբր դիւանապետ ամերիկեան նաւատորմին մէջ։ Ներկայիս կ՚աշխատի Լոնտոնի ամերիկեան ծովային ուժերու ընդհ․ հրամանատարութեան մօտ։ Օրիորդը բնիկ Պոսթընցի է եւ աւարտած է ամերիկեան բարձրագոյն կրթարաններ ։ Ունի սպայի աստիճան ։

ԺԸՆԵՆԸՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) .— Յուլիսի 14ին տեղի ունեցաւ մեր դպրոցին ամավերջի հանդէսը, Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ, որ լեցուած էր աշակերտներու ծնողքներով եւ դպրոցի բարեկամներով ։

Աշակերտներու ընդհանուր խանդավառութեան մէջ բացուեցաւ հանդէսը, «Տեսէք ահա քաջ վինուորներ» խմբերգով։ Այնուհետեւ սկսան արտասանութիւնները։ Եթէ փորձէի յիշել բոլորին անունները, հարկ պիտի ըլլար աշակերտութեան լման ցանկը հրատարակել։ Վստահ եմ որ ծնողքները ներողամիտ կ՚ըլլան այս ակամայ զանցառութեանս համար ։

Յայտագիրը ճոխ էր ու պէսպիսուն։ Դերակատարները բոլորն ալ առանց բացառութեան խլեցին ծափեր իրենց արտասանութեանց, մեներգներուն, խմբերգներուն, կենդանի պատկերին, պարերուն եւ թատերախօսութեանց համար։ Խմբերգներէն կարելի է յիշել «Արեւ, Արեւ»ը, «Կարօտ ենք տեսքիդ»ը, «Ահա ծագեց կարմիր արեւ»ը, եւն․, մանաւանդ «Կաքաւին ողբը» երգախառն թատերախօսութիւնն ու «Հովուուհին ու հովիւը» զուգերգ պարը։

Կը խորհիմ թէ ոչ ոք կրնայ անտեսել թափուած աշխատանքը, թէ հանդէսի պատրաստութեան եւ թէ կրթական տեսակէտով։ Ակներեւ է մեր զաւակներուն ցոյց տուած յառաջդիմութիւնը։ Անոնց մաքուր առոգանութիւնը մանաւանդ, մեզ վայրկեան մը մոռցնել կուտայ մեր զաւակներուն օտար միջավայրի մէջ ծնած ու հասակ նետած ըլլալու հանգամանքը։ Այս մխիթարական երեւոյթը պտուղն է ուսուցիչներ Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու խղճամիտ աշխատութեան։

Դադարէ մը վերջ դպրոցի Հոգաբարձութեան կողմէ ընկեր Մ․ Մարտիրոսեան կարդաց դպրոցին տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կ՚ընեմ հետեւեալ ամփոփումը․—

Վեց տարի է որ դպրոցը կը շարունակուի անխափան։ Այս յարատեւութեան գաղտնիքը, նախ, Կ․ Խաչի կրթական կրուիլի գործունէութիւնն է ։ Մեր ընկերուհիներուն գիտակցութիւնն ու կամքը արդարեւ հարթեցին ամէն խոչընդոտ եւ դպրոցը դրին ամուր հիմերու վրայ։ Երկրորդ, դպրոցը վայելեց Հ․ Յ․ Դ․ տեղական մարմնի բարոյական եւ նիւթական անվերապահ օժանդակութիւնը ։ Երրորդ, ժողովուրդը ցոյց տուաւ անվերապահ համակրանք, նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ։ Եւ վերջապէս ուսուցիչները տարին համբերատար աշխատանքը։ Տէսինը հպարտ է իր դպրոցով։ Ժողովուրդը միշտ ալ տրամադիր է թեւ ու թիկունք հանդիսանալ դպրոցին, քանի մէջտեղը կայ կենդանի գործը, իբրեւ պատուար ուծացման վտանգին դէմ։ Դպրոցը հովանաւորող մարմիններու կը մնայ լաւագոյն կերպով օգտագործել ժողովուրդին լաւ տրամադրութիւնները, ոչ միայն դպրոցին յարատեւութիւնը ապահովելու այլ եւ կարենալ բարելաւելու համար դասարաններու նիւթական պայմանները։

Դպրոցը անցեալ տարեշրջանին ունեցած է 124 աշակերտ – աշակերտուհիներ, որոնք կանոնաւոր կերպով հետեւած են մայրենի լեզուի դասաւանդութեանց, հակառակ Ֆրանս․ դպրոցներու ուսուցչութեան մէկ մասին յարուցած խոչընդոտներուն եւ աշակերտութեան զբաղումներուն ։ Կարելի եղած է հաւասարակշռել դպրոցի ելեմուտքը եւ սոր մէջ դեր ունեցած է ի մէջ այլոց ուսուցիչներու զոհողութիւնը։ Գլխաւոր աղբիւրները եղած են Ֆր․ Կ․ Խաչի օժանդակութիւնը, աշակերտներէն գանձուած թոշակները, նոր տարուայ նուիրատուութիւնները, Կրօն Ընկերակցութեան յատկացուցած գումարը, ներկայացման հասոյթը եւ զանազան անհատական նուէրներ։

Յարատեւ կեանք կը մաղթենք մեր լոյսի եւ յոյսի վառարանին։

✕ Ութ օրուայ ընթացքին չարժանկարի երկու թրքական ներկայացումներ տրուեցան այստեղ։ Ժապաւէններու ներկայացուցիչը Հայու անուն կը կրէ։ Հայերու խուռն բազմութիւն մը հեւ ի հեւ փութաց դէպի սրահ։ Թող Թուրքերը բնաւ կասկածի չենթարկեն իրենց նախկին «վաթանտաշ»ներուն անկեղծութիւնը, որովհետեւ «Թրքական մշակոյթը» տարածողներ ու զայն հոգւով-սրտով քաջալերողներ չեն պակսիր նաեւ Տէսինի մէջ ։ Ինչպէս կ՚երեւի, մեր հայրենակիցներու յիշողութիւնը շատ կարճ է։ Արդեօք անգա՞մ մըն ալ ջարդուելու կը սպասեն վերյիշելու համար մօտիկ անցեալի Թրքական վայրագութեանց ողբերգութիւնը։ Ամօթ մեզի։ Գոնէ մեր Նահատակներուն յիշատակը արթնցնէ մեր ազգային արժանապատուութիւնը ։

Գ․Պ․

Գաղութէ գաղութ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պատուիրակութեան ի պատիւ ճաշկերոյթ մը տրուած է Տիթրոյիթի մէջ, Տքթ․ Սարգիս Քէշիշեանի կողմէ։ Հայերէն ներկայ եղած են ընկեր Կոպեռնիկ Թանտրճեան, Ալեք Մանուկեան, եւն․։ Եգիպտ․ պատուիրակութիւնը Մ․ Նահանգները հրաւիրուած է Տիթրոյիթի քաղաքապետութեան եւ արտաքին Նախարարութեան կողմէ։ Տոքթ․ Ս․ Քէշիշեան իր ճառին մէջ շեշտած է թէ հայ ժողովուրդը միշտ բարեացակամ վերաբերում գտած է Եգիպտոսի մէջ։ Տոքթ․ Հիւսէյն Մօնէս պատասխանելով ըսած է թէ Եգիպտոսի մէջ Հայերու հանդէպ խտրութիւն չկայ։ Եգիպտոս Հայոց հողն է։ Արաբ ժողովուրդը ընդունած է Հայերը իբրեւ Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն մէկ մասնիկը։ Լիբանանի անունով Պ․Ճորճ Պշարա եւս յայտարարած է, թէ Հայերը կատարեալ քաղաքացիներ են, Լիբանանի մէջ, իրենք ալ իրենք հպարտ կը զգան լիբանանեան քաղաքացիութեամբ, եւ ունին չորս երեսփոխաններ խորհրդարանին մէջ։ Ընկեր Կոպեռնիկ Թանտրճեան խօսած է հայեւարաբ բարեկամութեան մասին եւ աւելցուցած է, թէ Արաբները ազատագրուած են Թրքական լուծէն, բայց Հայերու ազատագրումը տակաւին չէ իրականացած ։Պ․ Լեւոն Քէշիշեան, իր կարգին շեշտած է, թէ արաբ վարիչները միշտ պաշտպանած են Հայոց շահերը ՄԱԿի մէջ ։

ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ, Հալէպի թեմին առաջնորդը, Աթէնքի մետրապոլիտէն պաշտօնապէս հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու եւ մասնակցելու Պօղոս Առաքեալի Աթէնք այցելութեան եւ քրիստոնէութիւն քարոզներուն 1900ամեակի հանդիսութեանց ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Է․

Ծիշդ այդ պահուն, քանի մը անձրեւի ահագին կաթիլներ «ցուլի աչքերուն նման խոշոր» դետին ինկան։ Կէս գիշերուան, Թուրք բանակատեղիներու վերջին կրակներն ալ մարեցան եւ անհուն լռութիւն մը տիրեց

Ամէնէն ճշգրտապատում վկայութիւններուն նայելով, Կոստանդնուպոլսոյ գերագոյն յարձակումը սկսաւ առտուան ժամը մէկէն երկուքին երեքշաբթի 29 Մայիս 1453 լուսնալու գիշերը։ Նախորդ օրը Սուլթանին տուած հրամանները կէտ առ կէտ գործադրուած էին։ Եւ ազդարար նշանէն անմիջապէս վերջ անհուն քաղաքին վրայ վախճանական յարձակումը երեք կէտերու վրայ միանգամայն սկսաւ ։

« Թշնամի գրոհի բանակները այնքան ստուար էին, կ՚ըսէ Ֆրանցէս, որ քաղաքը սեղմ մարդկային շղթայէ գօտիի մը պէս կը սեղմէր» ։

Ինչպէս գիտենք, տրուած հրամանի մը համեմատ, Ոսկեղջիւրի մէջ եւ Մարմարայի ծովեզերին վրայ, Թուրք նաւերը լուսաբացէն առաջ եկեր էին իրենց նշանակուած դիրքերը գրաւելու։ Իսկ ցամաքի կողմէն, անհուն պատնէշին երկայնքը, շատ մը կէտերու վրայ միանգամայն յարձակում գործուեցաւ, բայց գլխաւոր յարձակման տեղը եղաւ Լիկոսի հովիտը։ Ցանկարծ, այս ճակատագրական մարզին մէջ ուր բազում օրերէ ի վեր պատերազմիկներ զիրար կը խողխողէին, յիսուն հազար կուրծքերէ պոռթկացող անհուն պատերազմական զոռում գոչումը օդը դղրդեց։ «Ալլահ, Ալլահ, լա իլ Ալլահ»ի գոռումներով յիսուն հազար մարտիկներ, երկու հազար սանդուխներով խոյացան պատնէշին վրայ։ Պաշտպանները անձկութեամբ լեցուն «Քիրիէ էլէիսոն»ի աղաղակներով զէնքի փարեցան եւ սկսաւ գերագոյն կռիւը ։

« Ամէն բանէ առաջ, կ՚ըսէ Կրիտոփուլոս, Սուլթանին հրամանով թմբուկներու եւ խոշոր սրինգներու, ծնծղաներու, փողերու միջոցաւ յարձակման նշանը տրուեցաւ ։

Բոլոր այս բանակներու անհամար գործիքներուն ձայնը այնքան հզօր ու այնքան զարհուրելի հնչականութեամբ լեցուց օդը որ անոնց արձագանգներով մթնոլորտը դղրդաց։ Ասոր վրայ, Սուլթանին դրօշակիր Ենիչէրին պարզեց մեծ դրօշը որպէսզի ամէնքն ալ տեսնեն զայն ։

Գլխաւոր յարձակումը Լիկոսի հովտին մէջ ափյափոյ բարձրացած պատնէշին դէմ կատարուեցաւ, այն տեղը, ուր Թեթալդիի ըսելով առնուազն հազար երկու հարիւր ոտք երկայնութեան մը վրայ պարիսպը կործանած էր Թուրք Շահի Թնդանօթներէն։ Պարիսպին այս մասին վրայ ամենազօրեղ աշտարակներէն չորսը փլած էին եւ այս կէտին վրայ արտաքին պատը այն աստիճան քանդուած էր որ պաշտպանող ու պաշարեալ անոր մէջէն դիւրաւ կը տեսնէին զիրար։ Եւ ըստ Կրիտոփուլոսի, Թուրք Թնդանօթները անանկ աւերներ պատճառած էին հոս որ կարելի է ըսել թէ արտաքին պարիսպ գոյութիւն չունէր ալ, այլ անոր տեղ կար միայն աճապարանօք, փայտէ գերաններով, ստախուրձերով, Թուփերով, ուրիշ ամէն տեսակ նիւթերով եւ հողով լեցուն կողովներով շինուած պատնէշ մը ։

« Պաշտպանները, այս ափյափոյ շինուած Թումբին եւ ներքին պարիսպին միջեւ, այնպիսի կերպով մը կեցած էին որ իրենց ընելիք ուրիշ բան չէր մնար ալ, եթէ ոչ՝ գիրկընդխառն կռուիլ կամ սպաննուիլ։ Սուլթանին նպատակն էր, բոլոր իր տրամադրելի ուժերով յարատեւ յաջորդական յարձակումներ գործել որպէս զի պաշտպանները հոն մնան եւ նոյն իսկ ի պահանջել հարկին ամենալուրջ սպառնալիքի տակ գտնուող այս մարզէն ալ պաշտպաններ փոխ առնեն, եւ իր բոլոր ուժը կեդրոնացնէն միմիայն այս կէտին եւ պարիսպին Ադրիանուպոլսոյ դրան ու Թէքֆուր Սարայի միջեւ երկարող մասին վրայ »։

Միջին դարու մարտական հնարքի գլուխ գործոցը կը մնայ Ֆաթիհի Կ․ Պոլսոյ պաշարումի եւ գրաւման պատերազմը ։

(Շար․)

ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ 1950ի բարձրագոյն մրցանակը շահած է Բենիամին Պաղտիկեան Փրովիտէնսի մէջ (Մ․ Նահանգներ)։ Իր նիւթն էր «Ամերիկեան ձայնասփիւռի երեք անուանի խօսնակները» ։

ԻՐԱՆԻ ՎԷՃԸ ՄՏԱԻ ԼԱՒ ՃԱՄԲՈՒ ՄԷՋ

Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն, անգլեւիրանեան վէճը մտած կը թուի ըլլալ լուծման ճամբուն մէջ: Մանրամասնութիւններ կը պակսին, բայց Պ. Հէրիմընի ձեռնարկները Իրանի եւ Անգլիոյ մօտ, գոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգելու վրայ են եւ վերջնական կարգադրութեան մը կարելիութիւնը ստոյգ կը թուի: Պարսիկ յանձնախումբի անդամները ըսած են.— «Յաջողութիւնը ապահովուած է: Կը գտնուինք բանակցութեանց վերջնական շրջանին մէջ: Եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ յառաջիկայ ժողովին, Պ. Հէրիմըն կրնայ տուն վերադառնալ գոհ մնացած մարդու մը պէս»:

ՄԵՂՐԱԾՈՐԱՆ ԽՕՍՔԵՐԸ ՎԵՐՋ...

Մոսկուայի «Նիուզ» անգլերէն կիսամսեայի մեղրածորան խօսքերը Արեւմուտքի հասցէին չեն արգիլած Խ. Միութեան փոխ-վարչապետներէն Պ. Մոլոթովը նորէն յարձակելու նոյն այդ Արեւմուտքի դէմ, անգամ մը եւս հռչակելով զայն «պատերազմի հրձիգներ»:

«Լեհական վերածնութեան» 7րդ տարեդարձին առթիւ Վարշավայի մէջ ճառ մը խօսելով, Պ. Մոլոթով յայտարարած է, թէ «Անգլեւամերիկեան պետութիւնները կը վարեն նոր աշխարհամարտի մը բացայայտ պատրաստութեանց քաղաքականութիւնը եւ մինչեւ իսկ ուղղակի յարձակումներու կը դիմեն: Մենք չենք կրնար մեր աչքերը փակել այն իրողութեան առջեւ, որ Ատլանտեանի յարձակողական դաշինքին անդամակցող պետութիւնները բռնած են ընդարձակ սպառազինումներու ճամբան եւ Եւրոպայի ու Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ամէն օր նոր զինուորական խարիսխներ ստեղծելով, կ'աւելցնեն պատերազմի վտանգը»:

Պ. Մոլոթով յարձակած է նաեւ Եուկոսլաւիոյ վրայ, ըսելով որ այս երկիրը, «խաբէութեամբ ինկաւ ձեռքը լրտեսներու եւ խռովարարներու, որոնք դաւաճանեցին անոր ժողովուրդին ու ծախեցին զայն անգլեւամերիկեան աշխարհակալներուն: Նկատի ունենալով սակայն, որ եուկոսլաւ ժողովուրդը կ'ատէ ոճրագործներու վարձկան աւազակախումբը, անիկա պիտի կրնայ գտնել Թիթոյի վարչակարգը հաշուեյարդարի ենթարկելու ճամբան»:

ՄԱՐԱԶԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ ՄԱՀԸ

Շատ երկար տեւած հոգեվարքէ մը վերջ, մարաջախտ Փէթէն աւանդեց իր հոգին երէկ (երկուշաբթի), կէսօրէ առաջ ժամը 9.20ին, այն բնակարանին մէջ, ուր փոխադրուած էր ամիսէ մը չափ առաջ, Իլ տ(Իէօ բերդի բանտարկեալի խուցէն: Շիջումը տեղի ունեցաւ յամրօրէն: Քանի մը օրէ ի վեր արդէն գրեթէ զգալի չէր իր սրտի զարկը: Որոշուած է թաղել զայն կղզեակի համայնական գերեզմանատան մէջ: Մարաջախտը մեռաւ 95 տարեկանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պ. ՌԸՆԷ ՄԱՅԷՐ հաւանած ըլլալով կազմել նոր դահլիճը, այսօր պիտի ներկայանայ ազգ. ժողովին, վստահութիւն ուզելու համար: Տրուելու պարագային պիտի նշանակէ դահլիճին անդամները:

ՔԱԽՍՈՆԿԻ զինադադարի բանակցութիւնները պիտի վերսկսին վաղը: Իրազեկ շրջանակներու կարծիքով, կարմիրները պիտի չպնդեն օտար ուժերու հեռացման պահանջին վրայ, այնպէս որ ստոյգ կը թուի բանակցութեանց վերջնական յաջողութիւնը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ այս օրերս կը գումարուի Օրթոտոքս Եկեղեցիներու համագումարը, նախագահութեամբ Ռուսիոյ Ալեքսիս պատրիարքին: Այս նպատակով Սովետներու մայրաքաղաքը ժամանած են ի միջի այլոց Ռումանիոյ, Վրաստանի, Պուլկարիոյ եւ Անտիոքի պատրիարքները:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ արգելարաններու մէջ ներկայիս կը գտնուին 45.000 քաղաքական «յանցաւորներ», իսկ բանտերու մէջ՝ 30.000 հոգի:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի Ազգային Տօնին առթիւ Հանրապետութեան Նախագահի շնորհած ներումէն պիտի օգտուին՝ բանտարկութեան թեթեւ պատիժներու դատապարտուած 20.000 բանտարկեալներ:

ՍՊԱՌԱԾ

«Նոր Քնար» երգարանի բոլոր օրինակները սպառած ըլլալով, այսուհետեւ կարելի պիտի չըլլայ գոհացում տալ նոր ապսպրանքներու:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

Հ յկ. [illegible] օր

«ԽԱՆԱՍՈՐ»ի տարեդարձին առթիւ: Շավիլի անտառին մէջ: Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ իրիկուն:

Համազգայինն Մշակ. Միութիւնը

Պ. Դաւիթ Դաւիթխանեանի դէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առթիւ կազմակերպած է ողջերթի գինեձօն մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հ. Սասունիի ճաշարանը, 31 rue d'Alexandrie, մէթրօ Սէն Տընի, այս ուրբաթ, ժամը 19.30ին: Ծախքերու մասնակցութիւն: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Արձանագրուելու համար դիմել Պարսամեան գրատուն, 46 rue Richer: Հեռ. Pro. 64-90:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձը կը տօնէ, 29 Յուլիսի կիրակին, Պ. Կուհայի, Փօն տը Շէրիւի Սինէմա Վարիէթէի եւեւի գեղեցիկ ծառաստանը: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի օրուան: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ տեղւոյն վրայ մասնաւոր յայտարարութեամբ:

Այրի Տիկին Թելիկ Գ. Սոլոզեան, Այրի Տիկ. Սրբուհի Վարդանեան եւ զաւակները՝ Ռոզ, Գեղամ եւ Ալիս, Տէր եւ Տիկին Պօլուզեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Եղմոքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սոլոզեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Սուլթան Սոլոզեան (Կ. Պոլիս) եւ Վարդան Սոլոզեան, Արապեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սանթիկ Աղաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր Վարդանեան, Սոլոզեան, Արապեան, Ասլանեան, Մեսեյեան, Պետրոսեան, Փապուճեան, Մուլթաֆեան, Արամեան եւ Մոզեան ընտանիքները, ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ԳՐԻԳՈՐ ՍՈԼՈԶԵԱՆԻ
(Զէնկիլէրցի)

որ կնքեց իր մահկանացուն, 75 տարեկանին, իր բնակարանը 29bis, rue Etienne Dolet, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 13.45ին, Ալֆորվիլի Հայոց Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է ծովագնացութիւն մը, Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը: Զորս ժամուան նաւային հաճելի ճամբորդութիւն մը: Երթուդարձ 350 ֆրանք: Այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր ներկայացուցիչներուն: Տրամադրելի են սահմանափակ թիւով տոմսեր:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի
1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը:

Վենետիկի վարժարանին մէջ հայ տղան կը ստանայ առողջ բարոյական դաստիարակութեան հետ, տոհմային կատարեալ զարգացում եւ եւրոպական բարձր կրթութիւն եւ աւարտելով վարժարանական ընթացքը, կունենայ ձեռքին մէջվկայական մը, որ իրեն իրաւունք կուտայ յաճախելու Եւրոպայի համալսարանները, առանց պետական քննութեան ներկայանալու հետեւեալ երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա եւ Ֆրանսական գաղթավայրերը, Զուիցերիա, Պելճիքա եւ Իտալիա:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ'ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ: 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին: Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ: Ամերիկայի համար 35 տոլար: 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը: 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին:

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին ծանօթ սրճարանը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի (Սէնթ Անթուան) բացառիկ ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20ին, Պ. Թորոսին սրճարանը, Bar Términus: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—
ԹԱԹՈՒԼ խումբը այս երեքշաբթի ժամը 20.30ին:
ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս չորեքշաբթի, ժամը 21ին:
ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին:
ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատրաստութեամբ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 5ին, Bar du Chalet Belle Vueի գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Շատ լաւ գործաւորուհիներ, հագուստի վրայ, շատ խնամուած աշխատանք: Ներկայանալ միայն առաւօտները, Maison BOSS, 17 rue Richer, Փարիզ (9):

ԵՐԿՐԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ
ԿԸ ԾԱԽԵՄ VERSAILLESի ՄԷՋ

1.— ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ, premier emplacement, պայ 15 տարի: Խանութը իրաւունք ունի ուզած գործը ընելու եւ ամէն տեսակ ապրանք ծախելու:

2.— BONNETERIEի վերաբերող ամէն տեսակ ապրանք, խանութին հետ կամ առանձին, մեծաքանակի գիներով, գործարաններէ աւելի մատչելի:

3.— ԱԶԱՏ ԲԱՐԿԱԲԱԺԻՆ մը, 3 սենեակ, 1 խոհանոց, բոլորը մեծ, կարասիներն ալ միասին, 2 débarras:

4.— ՄԵԾ ԿԱՌԱՏՈՒՆ մը, կառքն ալ միասին:

Հեռաձայնել Versailles 46-80, միայն ժամը 13 — 14, կէսօրները: Անձամբ դիմել ամէն երեկոյ, ժամը 20—21ին, ՏԻԿԻՆ ՄԱՑՐԻ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ, 65, rue de la Paroisse, Versailles (S. et O.):

ԴԵՐՁԱԿԻ ՖՕՆ ՄԸ

Ամերիկա մեկնումի պատճառով ժէռանսի կը տրուի, ծախուելու խոստումով (gérance avec promesse de vente) դերձակի շատ բանուկ ֆօն մը, Պուրժ քաղաքին կեդրոնը, իր լաւ յաճախորդներով: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել.— Mozian, 4, rue du Commerce, Bourges (Cher):

ՔԱՖԷ ԱՐԹԻԻՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻԻՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տոպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ:
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող ղրկէ՛
ԱՐԹԻԻՐԸ սուրճին մարքն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻԻՐին փառքն է:

Հասցէ.— Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valance (Drôme):

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր նաշելու մասին,
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 25 JUILLET 1951 Չորեքշաբթի 25 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6516-Նոր շրջան թիւ 1927

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հանգուցեալ Ապտուլլահ Թագաւորի մեծագոյն երազն էր կազմել «Մեծ Սուրիա» մը, իր մականին տակ միացնելով Յորդանանը, Պաղեստինը, Սուրիան եւ Լիբանանը:

1917ին անգլիացի գնդապետ Լորէնս Թուրքիայէն գրաւուելիք արաբական հողամասերը խոստացեր էր Հաշէմիներու գերդաստանին՝ Շէրիֆ Հիւսէյինին եւ զաւակներուն, որոնք աջակցած էին անգլիական բանակներուն 1915էն սկսեալ:

Երբ 1918 Սեպտեմբեր 19ին զօրավար Ալէնպի Պաղեստինի ճակատին վրայ իր յաղթական յարձակողականը սկսաւ եւ երկու օրուան մէջ Նազարէթն ու Նապլուսը գրաւելէ վերջ յառաջացաւ դէպի Դամասկոս, շէրիֆեան զինուորներն ալ Էմիր Ֆէյսալի ղեկավարութեամբ շարժեցան դէպի Էմէվի խալիֆաներու մայրաքաղաքը, ուր մտան միաժամանակ:

Ֆէյսալ (Ապտուլլահի կրտսեր եղբայրը) Արաբներուն կողմէ ողջունուեցաւ իբրեւ յաղթական: 1920 Մարտ 20ին Դամասկոսի մէջ գումարուած Արաբական Համագումարը «Սուրիոյ եւ Պաղեստինի Թագաւոր» հռչակեց Ֆէյսալը, որ շլացած՝ սկսաւ դժուարութիւններ յարուցանել Ֆրանսացիներուն՝ որոնք հաստատուած էին Լիբանանի եւ Կիլիկիոյ մէջ:

Ֆրանսայի մարզպանը զօրավար Կուրօ՝ 1920 Յուլիս 14ին Պէյրութէն վերջնագիր մը ղրկեց Ֆէյսալ Թագաւորին՝ մէկ շաբաթ պայմանաժամ տալով: Յուլիս 21ին պատասխանը հասած չըլլալով, Ֆրանս. զինուորները շարժման մէջ մտան:

Յուլիս 24ին Պէյրութի եւ Դամասկոսի միջեւ Խան Մէյսալունի ճակատամարտին մէջ պարտութեան մատնելով շէրիֆեան բանակը, գրաւեցին Դամասկոսը եւ փախուստի մատնեցին Ֆէյսալը:

Անգլիացիք ետքէն Իրաքի Թագը տուին իրեն իբրեւ փոխարինութիւն, 23 Օգոստոս 1921ին:

Այդ օրերուն՝ Ապտուլլահ, որ Հիճազ մնացած էր իր հօր Հիւսէյինի եւ մեծ եղբօր Ալիի հետ, 3—4000 Պէտէվիներ հաւաքած էր եւ կը սպառնար արշաւել դէպի Սուրիա, եղբօրը վրէժը լուծելու համար:

Անգլիացիք զինքը հանդարտեցնելու եւ Ֆրանսացի դաշնակիցներուն հետ խնդիր չունենալու համար, Անդրյորդանանը տուին իրեն, 1921 Մարտին:

Այդ օրէն ի վեր սակայն, Ապտուլլահ երբեք չհրաժարեցաւ Սուրիոյ Թագաւոր դառնալու երազէն: Ամբողջ քսան տարի հակաֆրանսական քաղաքականութիւն վարեց: Իր կառավարական կազմին մէջ կ'առնէր սուրիացի պետական մարդեր, որոնք հակառակ էին Ֆրանս. հոգատարութեան:

Ֆրանսայի բարեկամ դարձաւ 1941ին՝ երբ Անգլիացիք գրաւեցին Սուրիա – Լիբանանը՝ Տը Կոլի կուսակիցներուն հետ միասին:

«Մեծ Սուրիոյ» մասին իր կատարած ձեռնարկներու մանրամասնութիւնները գրուած են Սպիտակ Տետրակի մը մէջ, զոր Ապտուլլահ Թագաւոր հրատարակեց 1946ին, արաբերէն լեզուով:

Ըստ այս Տետրակին, Էմիր Ապտուլլահ 1941էն սկսեալ, քանիցս գրաւոր դիմումներ ըրած է Լիբանանի եւ Սուրիոյ պատասխանատու պետական մարդոց, համոզելու համար զանոնք, որ ընդունին իր ծրագիրը:

Պատրաստակամութիւն յայտնած է նոյնիսկ զոհել Թագաւորի տիտղոսը եւ յանուն արաբական դատին դառնալ «Սուրիական Դաշնակցութեան Նախագահ»:

1943ին Լիբանանի պետական դէմքերու բանտարկութեան օրերուն եւ 1945ին Ֆրանսացիներու կողմէ Դամասկոսի ռմբակոծման առեն աւելի ստիպողաբար կրկնած է իր դիմումները: Սակայն թէ՛ Լիբանանի եւ թէ՛ Սուրիոյ վարիչները բացարձակապէս մերժած են իր առաջարկը:

Արաբական Լիկան ալ 1945 Նոյեմբերին Գահիրէի իր երկրորդ նստաշրջանի ընթացքին զբաղած է Մեծն Սուրիոյ խնդրով եւ բացասական որոշում տուած:

Հակառակ ատոր, Ապտուլլահ՝ 1946 Նոյեմբեր 11ին իր գահաճառին մէջ նոյն միտքը յայտնած է: Իսկ դեկտեմբերին Անդրյորդանանի Օրէնսդիր Խորհուրդը քուէարկած է յայտարարութիւն մը, որով Մեծ Սուրիոյ ստեղծումին ծրագիրը կը կապէ 1920 Մարտ 20ի Դամասկոսի Արաբական Համագումարին, ուր Թագաւոր հռչակուած էր Ֆէյսալ:

1947 Յունիս 12ին Պաղտատի մէջ նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ Ապտուլլահ Թագաւոր, որուն պատասխանեց Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Շիւքրի Գուվաթլը Յունիս 16ին, շատ կտրուկ լեզուով:

Լիբանանի վարիչները եւս քանիցս դէմ արտայայտուեցան Մեծ Սուրիոյ գաղափարին, նախընտրելով ներկայ գոյավիճակը:

Սուրիացիք հակառակ էին Ապտուլլահ Թագաւորին նաեւ անոր Թրքասիրութեան համար:

Ապտուլլահ Պոլիս մեծցած եւ ուսած՝ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ երեսփոխան ընտրուած էր եւ պահ մը նոյնիսկ երեսփոխանական ժողովի փոխ – Նախագահ եղած:

1947ին Թուրքիա գնաց եւ Յունուար 11ին բարեկամական դաշնագիր մը ստորագրեց Անգարայի կառավարութեան հետ: Ճամբորդութիւնը կատարած էր Ըսմէթ Ինէօնիւի զբօսանաւով, որ զինքը ցամաք հանած էր Ալեքսանտրէթ: Թուրքերը մասնաւոր նպատակով ընտրած էին այս նաւահանգիստը:

Սուրիացիք — որ ցարդ չեն հրաժարած Սանճաքէն — իրենց դէմ ցոյց մը նկատեցին ասիկա եւ երբեք չներեցին իրեն:

Քանի մը ամիս առաջ, Ապտուլլահ Թագաւոր դարձեալ Անգարա գնաց, «Արեւելեան Պլոք» մը կազմելու նպատակով, սակայն այս անգամ իր առաքելութիւնը արդիւնք մը չտուաւ: Իր այս ձեռնարկին հակազդելու համար, Յունիս 12ին Պոլիս հասաւ Արաբական Լիկայի ընդհ. քարտուղար Ազզամ փաշա, որ Անգարայի մէջ տեսնուեցաւ Թուրք պետական վարիչներուն հետ:

Այսպէս ուրեմն, ամբողջ երեսուն տարի երազելէ վերջ, Մեծ Սուրիոյ ծրագիրն ալ Ապտուլլահ Թագաւորին հետ գերեզման իջաւ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՄԵՐԸ, ԲԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ԱՒԵԼԻ…

Անցեալ ուրբաթ երեկոյ, Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան հրաւէրով, ընկերուհի Է. Բիւզանդ հրապարակային զրոյց մը ունեցաւ Ամերիկահայ գաղութէն իր բերած տպաւորութիւններուն մասին:

Ընկերուհին չկրցաւ երկու ժամուան մէջ սպառել այս շահեկան նիւթը, հակառակ իր շատ յարմար դասաւորումին, եւ Քալիֆորնիան մնաց անջատ դասախօսութեան մը համար յառաջիկային:

Անշուշտ այս շատ կարեւոր հայ գաղութին ծագումը, անոր աստիճանական զարգացումն ու այսօրուան հանրային, տնտեսականն ու ազգային կեանքին պատկերը յստակ եւ հարազատ կերպով տալէ վերջ, ծանրացաւ այլասերման դէմ հոն տարուած պայքարին վրայ, որուն երկու գլխաւոր ազդակներն են Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու Հայ Օգնութեան Միութիւնը: Մէկը՝ իր շարքերով, մամուլով, դպրոցներով, ակումբներով, երիտասարդական կազմակերպութիւններով եւ իր «Հայաստան Քեմփ»ով, միւսը, կանացի այս մեծ միութիւնը, ժրաջան Հայուհիներու այն շքեղ փաղանգով, որ ոչ միայն իր նիւթական աջակցութեամբ, այլ մանաւանդ իր ոգիով, նախախնամական դեր կը կատարէ Սերունդի փրկութեան գործին մէջ:

Չէ՞ որ մեր մայրերն են գլխաւոր պատասխանատուն, երբ իրենց զաւակները, վաղուան Հայերը, չեն խօսիր իրենց ոսկեղինիկ լեզուն, չունին իրենց Ժողովուրդի մշակոյթին եւ պատմութեան մասին որեւէ ծանօթութիւն — չըսենք հայեցի դաստիարակութիւն — եւ մանաւանդ Հայը կը նկատեն ստորադաս՝ դէմի օտարէն:

Ինչպէ՞ս կարելի է որակել ծնողքներու անփութութիւնը այնքան կենսական այս հարցին մէջ: Այս ծանր ու վարակիչ հիւանդութիւնը, որ յատուկ է մանաւանդ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի նման գաղութներուն, ուր երկրին պայմանները այնքան աննպաստ են ազգային տեսակէտով, կրկնապէս արթուն պէտք չէ՞ պահեն ծնողքները:

Եթէ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ շատ յուսահատ չէր իր այցելած գաղութէն, եւ իր զրոյցը կը վերջացնէր «Ամերիկահայը՝ Հայ է եւ տակաւին կրնայ դիմանալ երկար ատեն» խօսքերով, մենք չենք կրնար նոյնը ըսել Ֆրանսայի համար, ուր, ոչ թէ զաւակներուն, այլ չտես մայրերուն ուծացումը այնքան վրդովեցուցիչ է եւ նոյնիսկ զայթակղելի:

ՍՕՍԻ

Նոր առաջարկներ

ԱՆԳԼԵՒՊԱՐՍԻԿ ՎԷՃԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հակառակ օր մը առաջ տիրող բացարձակ լաւատեսութեան, տակաւին չէ պայծառացած կացութիւնը Պարսկաստանի մէջ, անգլեւպարսիկ յարաբերութեանց տեսակէտով: Կ'ըսուէր թէ Թէհրանի կառավարութիւնը յօժարած էր այս անգամ բանակցութեանց մտնել անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ, որոնցմէ մէկը պիտի ըլլար Նախարար մը: Այժմ կ'ըսուի, թէ Պարսիկները անընդունելի գտած են այս տեսակցութեան հետ կապուած կարգ մը մանրամասնութիւններ եւ վախ կայ որ ձախողի Պ. Հէրիմընի այս քայլը: Նախարար մը այսուհանդերձ յայտարարած է, թէ Անգլիացիներու հետ բանակցութիւնները վերսկսելու նոր ձեւ մը գտնուած է, վեց ժամ տեւած նախարարական ժողովէ մը վերջ:

Կ'ըսուի նմանապէս, թէ Պ. Հէրիմըն ներկայացուցած է առաջարկ մըն ալ, որուն համաձայն պիտի ստեղծուին երկու անջատ ընկերութիւններ, մէկը պարսկական, միւսը անգլիական: Ասոնց առաջինը պիտի աշխատցնէ նաւթահանքերը եւ զտէ նաւթը, իսկ միւսը պիտի զբաղի առաքման եւ սպառման գործերով: Ամէն պարագայի տակ, նաւթահանքերու ազգայնացումէն հրաժարելու հարց գոյութիւն չունի Պարսիկներու համար:

ԱՊՏՈՒԼԼԱՀ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Արքայավայել շուքով տեղի ունեցաւ Ապտուլլահ Թագաւորին յուղարկաւորութիւնը Բշ. օր, Ամմանի մէջ: Հանգուցեալին մարմինը դրուած էր պալատի գահի սրահին մէջ եւ ծածկուած էր յորդանանեան դրօշով: Դագաղին շուրջը բոլորուած էին երկրին բոլոր մեծ իւլէմաները եւ աղօթքներ կը մրմնջէին Քուրանէն: Հետզհետէ եկան պաշտօնական անձնաւորութիւնները, — իշխաններ, Նախարարներ, դեսպաններ, զինուորականներ եւ ժողովրդական պատուիրակութիւններ: Արաբական Լեգէոնի զինուորները պատիւներ կ'ընծայէին: Դագաղը, այնուհետեւ, դրուեցաւ Թնդանօթի մը վրայ, որ ճամբայ ելաւ դէպի մերձակայ արքայական գերեզմանատունը, ամէն վայրկեան արձակուած Թնդանօթի հարուածով մը: Մարմինը հողին յանձնուեցաւ Թնդանօթի 21 հարուածներու համազարկին տակ:

× Երուսաղէմի մեծ Միւֆթին, Հաճ Էլ Էմին Հիւսէյնի, Գահիրէէն Կազա գացած է կառավարական օդանաւով մը եւ Ապտուլլահ Թագաւորի յուղարկաւորութեան օրն իսկ: Նկատի ունենալով որ Կազայի մէջ կը գտնուի անկախ Պաղեստինի յանձնախումբը, որուն պետն է Միւֆթին, մեծ ուշադրութիւն գրաւած է այս անակնկալ ճամբորդութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ջարդերէն 29 տարի վերջը…

ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒԵՑԱՆ 58 ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՄԱԽՔՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն (Յուլիս **19**).— Իզմիրի մէջ որոշուած էր 20 տուն կառուցանել Ալսանճաքի տօնավաճառին ետեւի կողմը: Երբ այս տուներուն հիմերը կը փորուէին, բանուորները մեծ նկուղի մը մէջ 36 մարդկային գանկեր եւ բազմաթիւ կմախքներ գտան: Այս պարագան անմիջապէս բերնէ բերան տարածուելով յուզում պատճառեց տեղւոյն ժողովուրդին: Ընդհ. դատախազը ոստիկաններու հետ դէպքին վայրը փութաց: Ասոր վրայ 22 գանկեր եւ նոյնքան ալ կմախքներ եւս երեւան հանուեցան: Ուշադրութիւն հրաւիրեց այն պարագան, որ կարգ մը ոսկորներու վրայ արեան հետքեր կը գտնուէին: Քննութիւնը խորացուելով յայտնուեցաւ, որ նկուղը, ուրկէ երեւան հանուած են 58 գանկերն ու կմախքները, կը պատկանին Իզմիրի հրդեհի ընթացքին աւերուած քրիստոնեայ եկեղեցիի մը եւ վերոյիշեալ ոսկորներն ալ այդ եկեղեցիին հոգեւորականներու կմախքներն են:

Ալսանճաքի քրիստոնեայ եկեղեցիէն կրօնաւոր մը յայտնեց, որ հոգեւորական պետերու կը պատկանին գտնուած կմախքները, որոնք, կանոնական արարողութիւնով, քրիստոնեայ գերեզմանատուներէն մէկուն մէջ պիտի ամփոփուին:

Պ. Ֆ. ՖԷՅՏԻ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՒ

Պոլսոյ թերթերը (Յուլիս 19) կը հաղորդեն, թէ Փարիզէն հոն ժամանած է հայագէտ Պ. Ֆ. Ֆէյտի, իր տիկնոջ եւ զաւկին հետ: Պ. Ֆէյտի պիտի մասնակցի արեւելագէտներու միջազգային համաժողովին, որ պիտի գումարուի Պոլսոյ մէջ, յառաջիկայ Սեպտեմբերին: Պոլսոյ Հայերուն հետ իր առաջին հանդիպումը պիտի ունենայ ան նախ եւ առաջ այցելելով պատրիարք Գարեգին արքեպիսկոպոսին:

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

4.– ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԸ

Փոխադրուելով Արեւմուտքէն Արեւելք, պիտի տեսնենք որ, նոյն շրջաններուն այնտեղ ալ կ'իշխէր աղգամերժ մտայնութիւնը :

Կ. Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ուրիշ հայաշատ կեդրոններու մէջ հաստատուած երկսեռ օտար վարժարանները՝ այնպիսի չահաւոր գործ կատարած են, զոր երբեք պիտի չկատարէին իրենց բնիկ երկիրներուն մէջ :

Այս կեդրոններու մէջ ալ, հայ ունեւոր դասակարգերը, այդ հաստատութեանց արտաքին փայլէն շլացած, իրենց զաւակները գունդագունդ նոյն կրթարաններուն մէջ տեղաւորեցին, անոնց դրամարկղները տարուէ տարի ճոխացուցին միլիոնաւոր գումարներով, վճարումները կատարելով օրինակելի ճշդապահութեամբ :

Թող զարմանալի չերեւի, եթէ ըսեմ, թէ օտար դպրոցներու յաջողութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ՝ աշակերտներու տարեթոշակին բարձր գինն էր, որ այդ դպրոցները հրապուրիչ կը դարձնէր :

Ահա աչք ծակող օրինակ մը :

1903ի Յունիսին էր, որ Վենետիկէն Կ. Պոլիս ղրկուեր էի, իբրեւ ուսումնապետ Գատըգիւղի Մխիթարեան վարժարանին : Դեռ ոչ մէկ Հայ չէի ճանչնար : Օր մը, շոգենաւին մէջ, դիմացս նստած տեսայ երկու հայ առեւտրականներ, որոնք տաք վիճաբանութեան մը բռնուած էին : Խօսակցութեան նիւթը փոխելով, սկսան դպրոցներու վրայ ճառել :

Ականջներս սրեցի :

— « Ամբակում աղա, ըսաւ մէկը միւսին, տըղադ ո՞ր դպրոցը պիտի ղրկես » :

Ամբակում աղան, խոժոռ դէմք մը առնելով՝ ըսաւ.

— « Զարմանալի մարդ ես, Համբարձում աղա, ատ ալ հարցնելու բա՞ն է : Տղաս պիտի դնեմ Մօտայի Ֆռէռներու վարժարանին մէջ, ինչպէս որ աղջիկս ալ դրեր եմ Գատըգիւղի Նօթր Տամ տը Սիոնի վարժարանին մէջ» :

— « Զարմանալին դուն ես, Ամբակում աղա, միթէ հայկ. դպրոցնե՞ր կը պակսին, որ զաւակներդ հոն չես ղրկեր » :

— « Բարեկամ, ըսաւ Ամբակում աղան, հայկական դպրոցներ շատ կան : Բայց ի՞նչ է անոնց պահանջած տարեթոշակը գիշերօթիկ աշակերտի մը համար : Ամէնէն շատը քսան օսմանեան ոսկի է, այն ալ շատերը չեն վճարեր : Մինչդեռ այդ օտար վարժարանները գիշերօթիկ աշակերտի մը համար կը պահանջեն 40 օսմանեան դեղին ոսկի : Ամէն բան հոս չի վերջանար, մանր ու մունր ծախքերու համար ալ քսան ոսկի կը գանձեն : Այսպէս ամէն տարի գրպանէս հարիւր քսան ոսկի կ'ելլէ երկու զաւակներուս համար : Ահա ասոնք են վարժարաններ, հասկցա՞ր Համբարձում աղա : Մենք երկուքս վաճառական մարդիկ ենք, եւ գիտենք թէ լաւ ապրանքները սուղ գիներով կը ծախուին : Ուրիշ շահ մըն ալ կայ, որուն վրայ չես մտածեր : Տղաս երբ աւարտէ այդ վարժարանը, շուտով գործ կը գտնէ. իսկ աղջկանս համար ալ շուտով փեսայ կը գտնեմ » :

Համբարձում աղան, իր բարեկամին խելքը տուն կանչելու համար, վրայ բերաւ :

— « Ինծի նայէ. ես շատ փաստեր ունիմ, որոնք կը հաստատեն՝ թէ օտար վարժարաններէ ելած հայ երիտասարդները իրենք զիրենք երջանիկ կը համարեն, եթէ յաջողին օտար դրամատան մը մէջ երկրորդական պաշտօնեայի մը գործը ձեռք ձգել, երկար տարիներ համեստ թոշակ ստանալով : Իսկ հայ աղջիկը, երբ օտար վարժարանի ընթացքն աւարտելով՝ դառնայ հայրենի տունը, շատ ցաւալի տեսարան մը կը պարզէ : Այսպիսի շատ մը հայ աղջիկներ կ'ապրին իրենց տան մէջ իբրեւ օտարներ : Նախ արհամարհանք մը կ'ունենան դէպի իրենց ծնողքը, զորս տգէտ ու յետամնաց կը համարեն, տնական գործերով չեն հետաքրքրուիր, կը զբաղին դաշնակ կամ ջութակ նուագելով, եւ շատ անգամ ալ օտար վէպեր կարդալով » :

Ամբակում աղան, որ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէր իր բարեկամին խօսքերը, լուրջ դէմք մը առնելով՝ ըսաւ.

— « Դատաստանդ շիտակ է : Ես եւ կինս միշտ կը յորդորենք մեր աղջիկը, որ իր այդ ուղղութիւնը փոխէ եւ հայ աղջկան մը վայել կեանքի մը հետեւի : Ոչ մէկ օգուտ, ան միշտ կը պատասխանէ մեզի.— «Դուք նոր կեանքէ բան չէք հասկընար, արդիական աղջիկ մը այդպէս պէտք է շարժի» : Ես եւ կինս շուարած ենք : Աստուած ողորմի մեզի» :

Արդար չէ ամէն մեղք բեռցնել ամիրայական հովեր առած մարդոց եւ առեւտրական դասակարգին վրայ :

Կան մտքի ու գրչի մարդիկ ալ, որոնք ոչ միայն օտարամոլութեան հոսանքէն տարուած են, այլեւ նիւթական շահու տեսակէտը ամէն բանէ վեր կը համարեն :

Զախջախիչ օրինակ մը ունիմ, որուն ականջալուր եղած եմ :

1935ին էր : Գործով մը Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը գացեր էի : Առիթն ունեցայ տեսնուելու Միութեան հիմնադիրներուն մէկուն հետ : Խօսքէ խօսք, հասանք Արտասահմանի մէջ հայկական բարձրագոյն վարժարաններու կատարելիք դերին, ազգապահպանման տեսակէտով :

Ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսէր ինծի իմ յարգելի խօսակիցը : Ահա իր խօսքերը բառ առ բառ .—

« Ես սկզբունքով հակառակ եմ օտար երկիրներու մէջ հայկական երկրորդական վարժարաններ հիմնելու գաղափարին : Այդ երկիրներուն մէջ հայ տղան պէտք է յաճախէ տեղական դըպրոցները, որպէսզի չփուելով բնիկ տարրին զաւակներուն հետ, բարեկամական կապերով կապուի անոնց հետ, եւ օր մըն ալ երբ այդ զաւակներէն մէկը նախարար կամ պետական բարձր պաշտօնեայ դառնայ, հայ երիտասարդը կարենայ դիմել իր մանկութեան բարեկամին, եւ անոր միջնորդութեամբ դիրքի եւ պաշտօնի հասնիլ » :

Այս պատուական Հայը, այսօր հանգուցեալ, սովորական առեւտրական մը չէր : Ունէր մտաւորական բարձր մշակոյթ, երկար տարիներէ ի վեր գրիչ շարժած, գրագէտ եւ վիպասան, տէր նիւթական նախանձելի դիրքի : Ոչ մէկ կասկած, որ իր հոգեկան եւ մտաւոր պաշարը քաղած էր անկասկած ազգային դպրոցի մը մէջ :

Ուրեմն, ըստ իրեն, հայ պատանին, տեղական դպրոցը աւարտելէ վերջ, պէտք է սպասէ, որ իր օտար մտերիմ բարեկամը, բախտի հարուածով մը, օր մը նախարար կամ բարձր պաշտօնեայ դառնայ, որպէսզի իր դասընկերը գործի մը գլուխը դնէ : Պարզ է, պէտք է որ հայ տղան իր ազգէն ու բնիկ մշակոյթէն հեռանայ, նիւթական շահ մը ապահովելու համար :

Առանց մեկնութեան :

Հոս ակամայ մեր շրթունքներուն վրայ հարցում մը կուգայ :

Օտար դպրոց մը աւարտած քանի՞ հայ պատանիները յաջողած են ընկերային բարձր դիրքեր գրաւել եւ օգտակար ըլլալ իրենց ազգին, որ իրենց արեւ տուած է :

Հաւանական է որ այդպիսիներ փոքր թիւ մը կազմեն, չըսելու համար՝ թէ մատի վրայ կը համրուին : Ապահով եմ որ ատոնք ալ իրենց նախնական կրթութիւնը ստացեր են հայկ. դպրոցի մը մէջ, որ անոնց գոնէ աշխատասիրութիւն սորվեցուցած է :

Ընդհակառակն՝ բանակ մը կը կազմեն այն Հայերը, որոնք իրենց կրթութիւնն ու ուսումը աւարտեր են ազգային դպրոցներու մէջ : Շնորհիւ այդ հանգամանքին՝ անոնք յաջողած են շատ բարձր դիրքեր գրաւել եւ մեծապէս օգտակար հանդիսացած ազգային մշակոյթին, գրականութեան եւ հանրային գործունէութեան, առանց պէտք ունենալու օտար նախարարի մը պաշտպանութեան, աթոռ մը գրաւելու համար :

Այս իրողութիւնը կը ստիպէ զիս մատնանշելու ցաւալի պարագայ մը :

Ի՞նչ եղան այդ մարդոց զաւակները, որոնք դրուեցան օտար վարժարաններու մէջ : Կարելի է կենդանի փաստերով ապացուցանել, թէ անոնք աննշան անձնաւորութիւններ եղան, ոչ մէկ նշանակելի դիրք գրաւեցին եւ ոչ ալ կարեւոր դեր մը կատարեցին ազգային կեանքի մէջ : Եւ, որ ամէնէն ցաւալին է, անոնք իրենց ցեղէն բոլորովին ուծացած են, հայրենի աչքերուն տակ : Անուններ չեմ տար, դիւրազգածութիւններ չվիրաւորելու համար :

Սակայն, որո՞ւնն է յանցանքը, հօ՞րը, թէ զաւկին : Ապահովապէս հօրը, զաւակն անոր անմեղ զոհն է :

Այդպիսի Հայերն ալ, անսալով փառասիրութեան ձայնին, պզտիկութիւն համարեցան իրենց զաւակները ղրկել ազգային համեստ դպրոցները, անշուք չերեւալու համար իրենց ծանօթ մեծատուն Հայերու քով, որոնք ահագին գումարներ վճարելով իրենց զաւակները ղրկեր էին այնպիսի օտար վարժարանները, ուր կը տիրէին պերճանք եւ զուարճութիւն, առանց խորհելու իրենց զաւակներուն ապագայի մասին :

Դժբախտաբար, այս ցաւալի մտայնութիւնը տարածուած է Վոսփորէն մինչեւ Գանգէսի ափերը :

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Միտհաթ փաշայի գլխատումը

«Յառաջ» Պոլսոյ թերթերէն առնելով կը գրէր թէ Միտհաթ փաշայի դագաղը, Արաբիայէն Պոլիս փոխադրուելով, բացուած ատեն կը տեսնեն որ գլուխը չկայ : Ասիկա, Թուրք մամուլին մէջ զանազան մեկնութիւններու առիթ կուտայ եւ վերջապէս ծերունի մը իր յուշերով հանգոյցը կը քակէ :

Մարդ ափ ի բերան կը մնայ տեսնելով Թուրք հրապարակագիրներուն անհոգութիւնը այսպիսի դէպք մը ճշգրտօրէն պատմելու համար : Միթէ՞ աղբիւրներ կը պակսին : Առ նուազն երկու գիրք կայ գրուած Միտհաթ փաշայի մասին Թուրք հեղինակներու կողմէ (Ալի Հայտար Միտհաթ պէյ եւ Հիւրտիւպէն էֆէնտի) : Ֆրանսացի մը օգտուած է այս երկու գիրքերէն, գրելու համար իր գիրքը, որուն շուրջ կը խօսիմ քիչ վարը : Միթէ՞ մատենադարաններ չկան Թուրքիոյ մէջ :

Ահա թէ ինչպէս կը պատմէ Gilles Roy, որ երկար տարիներ Թուրքիա ապրած է Ապտիւլ Համիտի շրջանին, 1936ին Փարիզ տպած իր «Abdul Hamid, le Sultan Rouge» գիրքին մէջ :

Միտհաթ փաշա, կը գրէ հեղինակը, երկու կայսերական փեսաներ՝ Մահմուտ եւ Նուրի եւ ուրիշներ մահուան կը դատապարտուին 29 Յունիս 1883ին : Դատապարտեալները վերաքննութիւն կը պահանջեն եւ միեւնոյն ատեն անգլիական կառավարութիւնը դիմում մը կը կատարէ Ապտիւլ Համիտի մօտ անոնց ի նպաստ : Համիտ կը հաւանի մահապատիժը մշտնջենական աքսորի վերածել : Կը ղրկուին Հիճազ եւ Մէքքէի մօտ Թայիֆ բերդին մէջ կը բանտարկուին : Սակայն Կարմիր Սուլթանը մտատանջ է : Կը վախնայ որ Միտհաթ փաշայի ժողովրդականութիւնը եւ միւս կողմէ եւրոպական մամուլին խիստ քննադատութիւնները դուցէ օրին մէկը գլխուն փորձանք կը բանան. ուստի կը հրամայէ բոլորն ալ բնաջնջել : Նուրի տառապանքին չդիմանալով կը մեռնի խենթեցած : Մահմուտ, որ յաղթանդամ եւ ուժեղ ըլլալով մեծ դիմադրութիւն ցոյց կուտայ դահիճներուն, Համիտի քրոջը Ճէմիլէի ամուսինն էր : Երբ Ճէմիլէ կ'իմանայ ամուսնոյն սպանութիւնը, կ'երթայ եղբօրը մօտ : Ապտիւլ Համիտ կը կեղծէ եւ իր ցաւը կը յայտնէ ըսելով, որ «իր հրամանը սխալ հասկցուած է» : Կինը հանդարտօրէն կը պատասխանէ : « Եղբայրս, դուն կը կարծես որ կայսրութեան տէրն ես, բայց դուն միայն ամբարտաւան դահիճ մըն ես : Ես հոս չեմ եկած առջեւդ լալու մահուան համար, իմ սիրելի ամուսնոյս, զոր դուն սպաննել տուիր, այլ գլխուդ հրաւիրելու Ալլահին բարկութիւնը : Կ'անիծեմ քեզ եւ գիտեմ, որ դուն ալ ուշ կամ կանուխ հաշիւ պիտի տաս կատարած անիրաւութիւններուդ համար : Այն ատեն աչքերուդ մէջ բաւական արցունք պիտի չգտնուի լալու համար տխուր վախճանդ »...

Այս խօսակցութեան պատահաբար ներկայ էր Համիտի հաւատարիմներէն Հիւսնի փաշա : Համիտ, քրոջը մեկնելէն վերջ փաշային դառնալով կ'ըսէ.— «Եթէ քիչ մը կասկած ունէի Մահմուտի սպանութեան մասին, այժմ վստահ եմ որ հաշիւը փակուած է, իսկ ո՞վ կրնայ զիս ապահովցնել, որ սա միւս սատանան (Միտհաթը) իրաւամբ սպաննուած է :

Հիւսնի փաշա ճամբայ կ'ելլէ դէպի Հիճազ եւ կը հասնի Թայիֆ բերդը : Հոն բանալ կուտայ Միտհաթի գերեզմանը եւ կը տեսնէ նեխած դիակը : Այո, նոյն ինքն Միտհաթն է, բայց ինչպէս համոզել իր տէրը, թէ գնաց ու տեսաւ Միտհաթի մարմինը : Այս մտածումով, զինուորի մը սուրը կ'առնէ, ձեռքովը գլուխը կը կտրէ եւ ծրար մը շինելով Պոլիս կը ճամբէ : Ըլտըզի պալատին մէջ, Համիտի ներկայութեան, կը քակուի ծրարը, որուն վրայ սապէս գրուած էր.— « Ճափոնական փըղոսկր, գեղարուեստական գործ, Նորին Կայսերական վեհափառութեան » :

Ծրարը հետզհետէ կը մերկանայ զինքը պատող յարդէն ու բուրդէն եւ միեւնոյն ատեն գէշ հոտ մը կ'ապականէ մթնոլորտը : Վերջապէս գլուխը մէջտեղ կ'ելլէ : Համիտ կը ծուի վրան, աչքերովը կը զննէ եւ կը ճանչնայ իր ոսոխին գլուխը : Գոհունակութեան հառաչ մը կ'արձակէ եւ կը հրամայէ որ անմիջապէս վերցնեն զայն : Անկէ հետեւ տիվանի մը վրայ կը բազմի, նարկիլէին ծխափողը բերանը կ'առնէ եւ անդերազանցելի հեշտանքով մը կուլ կուտայ այդ օր թէմպէքիին ծուխը ...

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ արուարձաններէն Վէզինէի մէկ փողոցին մէջ ինկած է օդանաւ մը, ուր նստած էին հինգ երիտասարդներ, տօնելու համար օդանաւին տիրոջը զաւկին՝ օդաչու Ռոպէրի 25ամեակը : Հինգն ալ մեռած են :

Ի՞նչ է անգլեւիրանեան ընկ.ը

Օրուան հրատապ խնդիրն է անգլեւիրան վէճը: Քարիւղի ազգայնացումէն ի վեր, դէմ դիմաց կանգնած են իրանեան կառավարութիւնը եւ բրիտանական ընկերութիւն մը, որուն բաժնեթուղթերուն կէսէն աւելի կը պատկանի անգլ. կառավարութեան :

Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութիւնը ի՞նչպէս տիրացաւ Պարսկաստանի նաւթահորերուն :

Ռ. Ք. տ'Արսի անուն Անգլիացի մը 1901ին քարիւղ կը փնտռէր Իրանի մէջ, արհամարհելով սաստիկ տաքը, մժեղները եւ ուրիշ նեղութիւններ: Իր փնտռածը չգտաւ, բայց 60 տարուան մենաշնորհ մը ստացաւ իրանեան կառավարութենէն: Անգլ. ընկերութիւն մը ստանձնեց շարունակել տ'Արսիի գործը եւ 1908ին գտաւ քարիւղը : Յաջորդ տարին կը կազմուէր Անգլեւպարսիկ քարիւղի ընկերութիւնը որ 1935ին վերակոչուեցաւ Անգլեւիրանեան Քարիւղի ընկերութիւն եւ գնեց տ'Արսիի մենաշնորհը :

Այդ միջոցին բրիտանական կառավարութիւնը կը փնտռէր քարիւղի աղբիւր մը որ ամբողջովին Անգլիացիներու ձեռքն ըլլար: Չըրչիլ, իբրեւ ծովային նախարար, ամէն միջոց կը փորձէր որպէսզի նաւատորմը քարիւղ գործածէ փոխանակ հանքածուխի :

Այս առաջադրութեամբ, յաջողեցաւ համոզել խորհրդարանը որ 2.000.000 սթերլին տրամադրէ ընկերութեան, որպէսզի ան կարենայ փութացնել Պարսկաստանի նաւթահորերուն շահագործումը :

Այսօր 250 — 500 միլիոն կը հաշուեն Անգլեւիրանեան ընկերութեան ստացուածքը: Բրիտանական կառավարութիւնը 11.250.000 սթերլինի սովորական բաժնեթուղթ գնած է ընկերութենէն, առանց հաշուելու առանձնաշնորհեալ բաժնեթուղթերը որոնց իւրաքանչիւրը կ'արժէ հազար սթերլին: Կառավարութեան բաժինն է 53 առ հարիւր:

Ընկերութեան 12 տնօրէններէն երկուքը կառավարութեան կողմէ կը նշանակուին: Բայց կառավարութիւնը չի մասնակցիր ընկերութեան առեւտրական գործառնութեանց: Միայն քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու կը խառնուի:

Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, Ընկերութիւնը մեծ կորուստ մը պիտի կրէ Իրանի մէջ, բայց պիտի շարունակէ գործել, քանի որ 24 առ հարիւր բաժին ունի Իրաքի քարիւղի ընկերութեան մէջ, կէս առ կէս ալ՝ Հայֆայի զտարանին եւ Քովէյթի քարիւղի ընկերութեան մէջ :

Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը 12 զտարաններ ունի Պարսկաստանէն դուրս, քարիւղատար նաւերու ամէնէն մեծ տորմիղներէն մէկը, եւ վաճառման գործակալութիւններ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ: Իր նաւերուն թիւը կը հաշուեն 148 :

Պարսկաստանի քարիւղի արտադրութիւնը իբր 32 միլիոն թոնի հասաւ 1950ին, ինչ որ կը կազմէ աշխարհի արտադրութեան հարիւրին վեցը: Իրանեան քարիւղին մօտ 97 առ հարիւրը կ'արտածուի եւ կը ծախուի աշխարհի բոլոր հրապարակներուն վրայ :

Ապատանի քարիւղի զտարանը աշխարհի ամենամեծն է եւ օրական 500.000 տակառ քարիւղ կ'արտադրէ: Բուն քարիւղի օրական արտադրութիւնը 650.000 տակառ է Պարսկաստանի մէջ : Ապատանի զտարանը կ'արտադրէ քարիւղի բոլոր տեսակները՝ օդանաւերու, նաւերու եւ ուրիշ այլազան պիտոյքներու համար :

Ընկերութեան տարեկան ծախքը 25 միլիոն սթերլինի կը հասնի միայն Պարսկաստանի մէջ, առանց հաշուելու իրանեան կառավարութեան վճարուած փոխարինութիւնը եւ տուրքերը, 28 միլիոն սթերլին :

1951 Մայիսին, երբ ազգայնացումը յայտարարուեցաւ, ընկերութիւնը 75.000 պաշտօնեաներ եւ բանուորներ ունէր Պարսկաստանի մէջ, 4500ը ոչ-Պարսիկներ :

ՋԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ, (Յառաջ) .— Տեղւոյս հայութեան ընտիր եւ հետաքրքիր դասը փութացած էր Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, որ տեղի ունեցաւ ընկերվարականներու սրահին մէջ, Սըռնոն :

Հանդէսին բացումը կատարեց Խաչուհի Տիկ. Սիրան Հալաճեան, որ ըսաւ ի միջի այլոց.— «Ծնողքներս ու մայրերս, պէտք է խիստ կերպով հսկենք մեր մանուկներուն դաստիարակութեան եւ ուսման, անոնց մէջ Հայու նկարագիրը ամուր պահելու համար »:

Կրթ. մարմնի կողմէ Կ. Տօնէրեան կատարեց աշակերտութեան տարեկան քննութեանց նիշերուն ընթերցումը: Քննիչ յանձնախումբի անդամները Պ.Պ.Ա. Միքայէլեան, Ս. Գոնեալեան եւ Շ. Սուքիասեան, իսկ կրթական մարմնի կողմէ Կ. Տօնէրեան, գնահատանքով արտայայտուեցան արգիւնաւոր դպրոցի ուսուցչուհի Օր. Շ. Քէնտէրեանի եւ անոր եռամեայ գործունէութեան մասին:

Կարդացուեցան նաեւ անունները դպրոցի նուիրատուներուն, զորս ապահովելու համար մեծ ջանք տարած է Պ. Գ. Հալաճեան: Պ.Պ. Կ. Դաւիթեան խոստացած է որպէս նուէր 2000 եւ եռամսեայ հազար ֆրանք: Տիգրան Համբարձումեան 1000 ֆրանք, Յ. Սէֆէրեան նուէր 1000 եւ եռամսեայ՝ 500 ֆրանք, Հ. Աժտէրեան, Յ. Հայրապետեան 500ական ֆրանք , Ս. Թումիկեան, Սիրունեան, Ս. Թէրզեան, Վ. Եահնեան եւ Լ. Տէօլէլեան 500ական , Դ. Շաղլամճեան, Մ. Յակոբեան , Մ. Ճերմակեան, Ս. Այճեան, Ա. Փաթփաթեան եւ Կ. Տօնէրեան 300ական, Յ. Յակոբեան 100 ֆրանք :

Շարունակելով իր խօսքը, Պ. Կ. Տօնէրեան յայտնեց թէ տուներէն ներս ալ հսկողութիւն պէտք է կատարել մանուկներու առօրեայ խօսակցութեանց մասին, որպէսզի դպրոցական աշխատանքը աւելի եւս արդիւնաւորուի:— « Ուրախութիւն երեւոյթ մըն է ձեր բոլորի ներկայութիւնը, որ ապացոյցն է ձեր հայրենասիրութեան: Մեր բոլոր գաղութներուն մէջ, ձեզի պէսներն են որ բարձր կը պահեն հայ ժողովուրդի առաքինութիւններէն ու սրբութիւնները: Բայց ունինք նաեւ եղկելիներ, որոնք մոռցած են որ Հայ են, ոչ դպրոցական հանդէսներու, ոչ մշակութային ձեռնարկներու, ոչ տօնակատարութեանց եւ ոչ ալ համազգային ազահանդէսի մէջ կ'երեւան: Ու չեն քաջալերեր որեւէ ձեռնարկ նիւթապէս: Ազգ. տուրք չեն վճարեր, ոչ թերթ կը ստանան, ոչ ալ գիրք կը գնեն : Մէկ խօսքով կորուած են հայկ. կեանքէն: Պատահաբար եթէ դուրսը տեսնէք եւ հարցնէք, թէ այս ինչ հաւաքոյթին ինչո՞ւ ներկայ չէիք, կը սկսին քննադատել հանդիսականները, կազմակերպիչները, միութիւնները, կուսակցութիւնները, խմբագիրները, գրագէտները, հայրենիքը, ամբողջ ազգը: Օտար գործերու հաճութեամբ, իսկ հայկական գործերու տհաճութեամբ կը մօտենան :

Լաւ է այդպիսիներու հետ խզել անձնական յարաբերութիւնները »:

Դպրոցականները խանդավառութիւն ստեղծեցին իրենց արտասանութիւններով, երգերով ու տրամախօսութիւններով եւ անխտիր ծափահարուեցան :

Դադարէ մը վերջ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը ի նպաստ դպրոցին եւ գոյացաւ 10.800 ֆրանք : Շահողը Պ. Հ. Աժտէրեան 500 ֆրանք եւս նուիրեց: Բեմադրուեցաւ մանկական կատակախաղ մը, « Փնթի Սամուէլ»ը: Եւ վերջապէս, Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ տիկին Սիրուն Հալաճեան շնորհակալութիւն յայտնեց կրթ. մարմնին, քննիչ յանձնախումբին, նուիրատուներուն ու հանդիսականներուն:

Զալկարացի

ՆԵՐՇՆՉՈՒԻՆՔ ՄԵՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔՈՎ

Տարօն Տուրուբերան – Սալնոյ Ձորի Հայրենակցական Միութիւնը ամէն տարի, Վարդավառին, մեծ յուզումով կանգ կ'առնէ իր նահատակներու եւ հերոսներու յիշատակին առջեւ, մատուցանելով իր յարգանքի սրտագին հարկը, ինչպէս նաեւ իր խօսքը ըսելու նոր սերունդին, որպէսզի հաղորդուին հայ ազատագրութեան համար թափուած սուրբ արիւնով եւ ներշնչուին անոնց հայրենասիրական բարձր գաղափարներով :

Հինը նորով կենդանի է, իսկ նոր սերունդը, ժողովուրդի մը արարչագործ զօրութիւնն է: Բայց կեանքի ճամբուն վրայ նորերը որքան ալ խիզախօրէն քալեն , անոնք պէտք ունին ներշնչումի, որովհետեւ առանց ներշնչումի ամէն ճամբայ անել է :

Բոլոր ժամանակներու մէջ, բոլոր ժողովուրդներու նորերը ներշնչուած են իրենց հայրենի հերոսներու կեանքով ու գործով :

Հայ ժողովուրդի դարաւոր կեանքը աւելի վշտի ճամբայ է եղած, բռնակալութեան թանձր խաւարով պատած եւ արցունքով ու արիւնով յորդուն :

Բայց հայ ժողովուրդը միշտ աննկուն ու յուսավառ, բարոյական անսահման կորովով կտրած է այդ ճամբան ու պիտի կտրէ նաեւ սակէ վերջ :

Յաւիտենական է ան: Որովհետեւ իր անսահման կորովը կը բխի իր հերոսներու եւ նահատակներու թանկագին արիւնէն :

Մարդկային բոլոր մեծ իտէալներն ու ձգտումներն եւ ամէն տեսակի քաղաքակրթութիւն ու յառաջդիմութիւն, հերոսներու եւ մարտիրոսներու արեան գինն են :

Կորսուելու դատապարտուած են այն ժողովուրդները, որոնք դադրած են հերոսներ ծնելէ եւ իրենց սրտին մէջ ցամքած է հաւատքը, յոյսն ու կորովը:

Մեր նոր սերունդը, որքան ալ հայրենի հողի վրայ ծնած ու ծաղկած չըլլայ, այնուամենայնիւ սերունդն է մեր բիւրաւոր հերոսներու, — Քաջն Վարդանին ու լուսապսակ Ս. Ղեւոնդեաններուն , Արաբօներուն եւ Մարգար Վարժապետներուն , Հրայրներուն, Սերոբներուն, Գէորգներուն, Գալէներուն, Կորիւններուն: Անոնք դամբաններ չունեցան ,որպէսզի ուխտի երթայինք ու ներշնչուէինք: Բայց կը ներշնչուինք մեր մտքով ու երեւակայութեամբ եւ կը հաղորդուինք անոնց սուրբ արիւնով, կ'ոգեւորուինք անոնց անմահ գործով :

Այսպէսով միայն մեր նոր սերունդը կը դառնայ արարչագործ ուժ ու կը ձգտի կերտել Հայու ազատ հայրենիքը:

Պիտի գայ օրը , երբ վերականգնուած այդ հայրենիքի մէջ, ուխտի պիտի երթանք Անտոք – Ծովասարի եւ Սաճքի – Դուրանի մէջ հանգչող հերոսներու աճիւններուն :

Այս հաւատքը թող զօտեպնդէ մեզ անգամ մըն ալ այս նուիրական օրուան առթիւ :

Մարսէյլ Գ. ՇԷԽԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Կ. Պոլսոյ յարձակումը Լիկոսի հովտէն եւ երբէք յաջորդական սարսափելի փուլերը.— Քէրքոփորթայի միջադէպը .— Ժան Ճիուսթինիանիի աղէտալի վէրքը.— Գերագոյն կռիւը.— Թուրքերու վերջնական յաղթանակը. — Սէն Ռօմէնի դրան վերջին կռիւը .— Կոստանդիանոս Տրակազէսի եւ իր գլխաւոր տեղակալներուն հերոսական մահը.— Յաղթական թուրք բանակին Կոստանդնուպոլիս մուտքը.— Պոլսոյ ուրիշ կէտերուն վրայ յարձաման պարագաները :

Կ. Պոլսոյ վերջին յարձակման վրայ գրուած ժամանակակից պատմութիւններէն, որոնք մեր ձեռքը հասած են, ամէնէն վաւերականը նորէն Պարպարօն կ'երեւայ, եւ ինքն է որ ամէնէն ապրուած նկարագրութիւնը կ'ընէ այս դէպքերուն :

« Մայիս ամսուն քսան եւ իններորդ օրը, որ պատերազմին վերջին օրը եղաւ, Բարձրեալը Յոյներուն դէմ խիստ վճիռ մը տուաւ. այն է թէ ուզեց որ այդ օրը Կոստանդնուպոլիս քաղաքը իյնայ Մէհմէտի, Մուրատի որդւոյն ձեռքը, ու այս վճիռը տուաւ որպէսզի կատարուին մարգարէութիւնները, մանաւանդ Սրբոյն Կոստանդիանոսի ամէնէն առաջ ըրած մարգարէութիւնը, որու ձիաւոր արձանը Այա Սօֆիա եկեղեցիին քովը սիւնի մը վրայ կեցած է: Սուրբը հոն մատը բարձրացնելով մարգարէացած ու ըսած է. «Այդ կողմէն պիտի գայ ինծի յաղթողը», այսինքն Անատոլուէն, Թուրքիայէն:

« Տիար Թուրքը իր գունդերը երեք մասի բաժնեց իւրաքանչիւրը յիսուն հազար զինուորով: Այս բաժիններէն մին կը կազմէին Քրիստոնեաները, որոնք մեծ բազմութեամբ կը գտնուէին իր բանակին մէջ բացի Հոռոմներէն, քաղաքամէջի եւ յայնկոյս Ղալաթիոյ Քէֆէցւոց Թաղի Հայեր, Ճենովացիներ , Վենետիկցիներ, Ալիկուռնացի եւ Գաթալոն Ֆրանքներ, Սերպեր, Վալաքներ :

Երկրորդը կազմուած էր գիւղացիներէ , իսկ երրորդը կը բաղկանար բոլոր ճերմակ փէսաւոր Ենիչէրիներէն որոնք ամէնքն ալ Սուլթանին ծառայութեան մէջ են ու ամէն օրուան համար օրական կ'առնեն, եւ որոնց ամէնքն ալ ընտրեալ մարդիկ են, իրենց արժէքին համար բանակը առնուած , եւ այս Ենիչէրիներուն եսեւէն կուգային բոլոր փաշաները, իսկ անոնց ալ ետեւէն, Սուլթանը, ինքը »:

Իրականին մէջ, Պարպարոյի նկարագրած այս առաջին բաժինը Պաշը Պօզուքներէ կը բաղկանար եւ Մէհմէտի բանակին ամէնէն տկար մասն էր, ցամաքային պարիսպին հիւսիսային մասին դիմացը բանակած էր: Այս անկանոն պատերազմիկներէն շատերը մահմէտական էին, սակայն իրենց մէջ այնքան կաթոլիկներ եւ օտարականներ կը գտնուէին, որ ինչպէս տեսանք, Պարպարօ զանոնք ամէնքն ալ քրիստոնեայ կը համարէ :

Բազմաթիւ Գերմանացի, Հունգարացի, Յոյն Լատին եւ շատ մը ուրիշ ազգերէ օտարականներ կային անոնց մէջ: Էն առաջ, այս բաժինը ղրկեցաւ կռուի, Սուլթանը որոշ նպատակ ունէր ատոնցմով սպառելու պաշարեալներու ուժերն ու ռազմամթերքը: Այս էր արդէն իր սովորական մէթոտը, իր թուական ջախջախիչ առաւելութիւնը լաւագոյնս գործածելու համար: Պարպարօ, իբր բարի Վենետիկցի, Սուլթանին այս կերպ վարմունքին ուրիշ բացատրութիւն մըն ալ կուտայ, այսինքն թէ՝ Սուլթանը կը նախընտրէր էն առաջ իր քրիստոնեայ զինուորները ջարդել տալ՝ քան մահմէտականները :

(Շար.)

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆրանսական թերթերը սիւնակներ տրամադրած են Ֆրանսայի վերջին մարաջախտ Փէթէնի մահուան առթիւ։ Ընդհանրապէս մեղադրական խիստ չեշտ մը կայ մարաջախտի հասցէին, Վիշիի օրով, Թշնամիին հետ անոր ունեցած գործակցութեան հետեւանքով։ Քանի մը թերթեր միայն կը խօսին համակրանքով եւ կը գտնեն որ պարտադրանքն ու հայրենասիրութիւնը կարեւոր դեր մը խաղացած են Փէթէնի քաղաքականութեան մէջ, հակառակ զանազան ակամայ վրիպումներու։ Ու կ՚աւելցնեն թէ վերջնական վճիռը արձակելու իրաւունքը կը պատկանի Պատմութեան։ Ամէնէն անարգական արտայայտութիւնը ունեցած են համայնավար թերթերը։

Մարաջախտը կը հանգչի դագաղին մէջ իր գինուորական համազգեստով, մարաջախտի դըլխարկն ու գաւազանը վրան։ Կառավարութիւնը մերժած է տիկին Փէթէնի խնդրանքը, որպէսզի իր ամուսինը թաղուի Վէրտէօնի մէջ, զինակիցներու կողքին։ Այնպէս որ պիտի գործադրուի տրուած որոշումը եւ մարաջախտը պիտի թաղուի հաւանաբար այսօր, կղզեակի գերեզմանատունը։

Պ. ԹՐՈՒՄԸՆ Կ՚ԸՍԷ, ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ ՌՈՒՍԻԱՆ Է

Նախագահ Թրումըն խորհրդարանին ներկայացուց իր վեցամսեայ տեղեկագիրը, Մ. Նահանգներու տնտեսական կացութեան մասին եւ այս առթիւ, անգամ մըն ալ վեր առնելով երկրին զօրացման անհրաժեշտութիւնը, մեղադրեց Ռուսիան ըսելով, որ այդ երկիրը, իր ուժերը աւելցնելով, կ՚ուզէ նուաճել բոլոր ոչ-համայնավար երկիրները։ «Ինչ արդիւնք որ ալ տայ Քորէան, պէտք չէ անտեսենք այն ինչ որ կը կատարուի այժմ Եուկոսլաւիոյ սահմաններուն վրայ կամ Պարսկաստանի եւ Հնդկաչինի մէջ եւ կամ նոյնիսկ Խ. Միութեան սահմաններէն ներս։ Գլխաւոր վտանգը կուգայ խորհրդային վարիչներէն»։ Պ. Թրումըն ըսաւ նաեւ, որ այս տարուան 35 միլիառ տոլարին տեղ, տարի մը վերջը պիտի ծախսուի 65 միլիառ, զինուորական նպատակներու համար եւ բանակի համրանքն ալ պիտի ըլլայ հաւանաբար երեքուկէս միլիոնէն աւելի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՐՏԵՍ ԿԻԿԵՐՈՆ, որուն պատմութիւնը հրատարակեցինք իբրեւ թերթօն, Անգարա կը գտնուի այժմ։ Բնիկ Սեւ Լեռնցի է, անունը՝ Իլիազա Պանզա, հազիւ 50 տարեկան։ Իր վէպը շարժանկարի ալ վերածուեցաւ, Անգարայի մէջ։ Վերջերս կ՚ամբաստանուէր իբրեւ սովետական լրտես, բայց չհաստատուեցաւ եւ Թուրք ոստիկանութիւնը ազատ ձգած է զինքը։ Անգլիական կառավարութիւնն ալ որեւէ գանգատ չէ յայտնած։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան ամերիկացի զինուորներու եւ գերման քաղաքացիներու միջեւ, Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆուլտա քաղաքին մէջ։ Կարգ կանոնը վերահաստատուեցաւ ամերիկեան զինուորական ոստիկանութեան միջամտութեան շնորհիւ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը, հանդիսութեան մը ընթացքին, զօր. Այզընհաուըրին յանձնեց Փարիզի մօտերը Ռոքանքուրի մէջ կառուցուած այն շէնքերը, որոնք պիտի ծառայեն Ատլանտեանի դաշինքի միացեալ բանակի հրամանատարութեան որպէս բանակատեղի։ Այս առթիւ խօսած իր ուղերձին մէջ, Պ. Վ. Օրիոլ շեշտեց, թէ տարւոյս վերջը պատրաստ պիտի ըլլան խոստացուած ֆրանսական 10 զօրաբաժինները։

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ բանակցութիւնները այսօր պիտի վերսկսին Քաէսոնկի մէջ։

ԺԱՆՏԱԽՏԻ համաճարակ մը ծագած է հիւսիսային Եէմէնի մէջ (Սէուտի Արաբիա)։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔ կառավարութիւնը մերժեց ամերիկեան կառավարութեան պահանջը, վերջերս 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած ամերիկացի օրագրող Պ. Օէթիսի արձակման մասին։

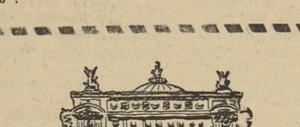

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱՋԵԱՆ

փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. **OPE. 80.34**

Հայկ. Ճեռնասամարտի օրը

«ԽԱՆԱՍՈՐ»ի տարեդարձին առթիւ։ Շավիլի անտառին մէջ։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ իրիկուն։

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, ՀՐԱՆՏ ՍԱԿՈՆԱՅԵԱՆ, ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ։

Համազգային Մշակ. Միութիւնը

Պ. Դաւիթ Դաւիթխանեանի դէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առթիւ կազմակերպած է ողջերթի գինեձօն մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հ. Սասունիի ճաշարանը, 31 rue d'Alexandrie, մէթրօ Սէն Տընի, այս ուրբաթ, ժամը 19.30ին։ Ծախքերու մասնակցութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Արձանագրուելու համար դիմել Պարսամեան գրատուն, 46 rue Richer: Հեռ. Pro. 64-90։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձը կը տօնէ, 29 Յուլիսի կիրակին, Պ. Կուհայի, Փօն տը Շէրիւի Սինէմա Վարիէթէի ետեւի գեղեցիկ ծառաստանը։ Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի օրուան։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն եւ տեղւոյն վրայ մասնաւոր յայտարարութեամբ։

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է ծովագնացութիւն մը, Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը։ Չորս ժամուան նաւային հաճելի ճամբորդութիւն մը։ Երթուդարձ 350 փրանք։ Այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր ներկայացուցիչներուն։ Տրամադրելի են սահմանափակ թիւով տոմսեր։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ. — Լիբանանէն՝ երկար ատենէ ի վեր Քամերուն հաստատուած, Պ. Մակար Թիւթիւնճեան, իր նախկին բնակավայրէն պահած սիրելի յիշատակներուն ի յարգանս, «Յառաջ»ի միջոցով կ՚ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — Պէյրութի ճեմարանին, Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Ազունիէի բուժարանին, Հ. Յ. Դ. Պէյրութի տեղական կոմիտէին, ինչպէս եւ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին՝ 5000ական ֆր.։

ՃՇԴՈՒՄ. — Տէր եւ Տիկին Օքումուշեաններու նուիրատուութեան առթիւ («Յառաջ»ին եւ Այնճարին) սխալմամբ Ս. Անթուան գրուած է իրենց բնակավայրը։ Պէտք է ըլլայ «Սէն Սաթիւռնէն»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46։

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԻՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն։

Ծանօթ. — Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար։ Եթէ կ՚ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով։

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը։

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6): Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին ծանօթ սրճարանը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի կ՚առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. — ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս չորեքշաբթի, ժամը 21ին։ ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին։
ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերու վարչութիւնները, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ, 78 ռիւ Ռապըլէ դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը սահմանադրական է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ օդափոխութեան կայանի Փարիզի խումբը կը վերադառնայ Յուլիսի վերջը։ Օրը եւ ժամը կը յայտարարենք առանձին։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատրաստութեամբ Մարսէյլի մէջ, Օգոստոս 5ին, Bar du Chalet Belle Vueի գեղեցիկ պարտէզներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պանտրմացի Վերգին Գարակէօզեան կը փնտռէ զաւակը Յովհաննէս Գարակէօզեանը։ Ասկէ 15 տարի առաջ ստացած է իր վերջին նամակը, որով Թիֆլիսէն, Թուլա մեկնումը կը տեղեկացնէր։ Մայրը եւ քոյրը Նկտար Պոլիս կը գտնուին։ Տեղեկացնել Bn. Verkin Karagözian, Pankalti Bahtiar Sok.No. 7, Istanbul, Turquie։

ՍՊԱՌԱԾ

« Նոր Քնար» երգարանի բոլոր օրինակները սպառած ըլլալով, այսուհետեւ կարելի պիտի չըլլայ գոհացում տալ նոր ապսպրանքներու։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ
ՊԱԿԱՍ ՄԻ ԸՆԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE - MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **serviette**ներ այրերու համար։

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
106 Bld. Magenta, Paris (10) **Tél.: Nord 05-78**

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations. Lustrage, Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ՚ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ։ Գացէք վերոգրեալ հասցէին։

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63
Jeudi 26 JUILLET 1951 Հինգշաբթի 26 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6517-Նոր շրջան թիւ 1928
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆ

Դեռ շատ կանուխ է վերջնական վճիռ մը արձակելու համար իր մասին:

Շատ քիչ է թիւը անոնց՝ որոնք պատմական դեր մը կատարեցին թէ՛ 1914—18ի եւ թէ՛ 1939—45ի համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին միանգամայն: Անգլիոյ մէջ Ուինսթըն Չըրչիլ, Ֆրանսայի մէջ Ֆիլիփ Փէթէն այդ քիչերէն են:

Փէթէն մեծ համբաւի տիրացաւ առաջին համաշխարհային պատերազմին՝ իբրեւ պաշտպան Վէրտէօնի բերդին, որ երկու կողմի բազմահազար զինուորներու գերեզմանն եղաւ: Իր պատմական խօսքը՝ «պիտի չանցնին» — մագնիսացուցած էր իր հրամանին ենթակայ զինուորները, որոնք հերոսաբար կռուեցան ու զոհուեցան 1916 Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներու ահռելի ճակատամարտներու ընթացքին:

Թշնամին չկրցաւ անցնիլ եւ Ֆրանսա իր ժամանակակից պատմութեան մէջ արձանագրեց Վէրտէօնը իբրեւ փայլուն յաղթանակ մը:

Փէթէնի անունն ալ դարձաւ խորհրդանշան մը Ֆրանսայի դիմադրելու եւ յաղթելու կամքին:

Այնուհետեւ Ֆրանսական բանակը օգտուեցաւ անոր ռազմագիտական կարողութիւններէն եւ վերջնական յաղթանակին մէջ Փէթէն իր պատուոյ տեղն ունեցաւ:

Երախտագէտ Ֆրանսա յաղթանակէն տասը օր վերջ, 1918 Նոյեմբեր 21ին «մարաջախտ Ֆրանսայի» աստիճանով պատուեց զինքը: Իրմով կը մեռնի Ֆրանսայի վերջին մարաջախտը:

Ֆրանսայի փառք ու պատիւն էր դարձած: Կը վայելէր անսահման ժողովրդականութիւն: Ֆրանսական Ակադեմիան իսկ պատիւ համարեց մարաջախտ Ֆոշի աթոռը տալ իրեն 1929ին:

Նեղ օրերուն դարձեալ դիմեցին իրեն, 1925ին զսպելու համար Մարոքի մէջ Ապտ էլ Քէրիմի ապստամբութիւնը, ինչպէս զսպած էր 1917ին բանակին մէջ ծայր տուած ըմբոստութիւն մը:

1934ին Կասթոն Տումէրկ իր դահլիճին մէջ պատերազմական աթոռ ալ տուաւ իրեն, իսկ 1938ին իբրեւ դեսպան Մատրիտ ղրկուեցաւ դիւանագիտական փափուկ պաշտօնով մը:

Գերման բանակները արդէն ճեղքած էին Ֆրանսական ճակատը եւ արագօրէն կը քալէին մայրաքաղաքին վրայ, երբ Փօլ Րէյնօ իր դահլիճին մէջ առաւ զինքը իբրեւ փոխ-վարչապետ:

Փարիզը երկու օրէ ի վեր գրաւուած էր արդէն — երբ 1940 Յունիս 16ին վարչապետ նշանակուեցաւ:

Ֆրանսական բանակները ջախջախուած ըլլալով, զինուորները կը նահանջէին բոլոր ճակատներու վրայ: Փարիզցիները խուճապահար՝ բռնած էին փախուստի ճամբան դէպի ապահով կարծուած վայրեր: Կառավարութիւնը ապաստանած էր Պորտօ:

Այդ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ, մարաջախտը Յունիս 17ին զինադադար խնդրեց: 1940 Յուլիս 10ին Վիշիի մէջ Ազգային Ժողովը լիազօրութիւն տուաւ իրեն 80ի դէմ 569 ձայնով՝ նոր Սահմանադրութիւն մը հրատարակելու համար: Ուրեմն ազգը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ իրեն հետ էր այդ օրերուն:

Այդ վայրկեանէն կը սկսի նոր շրջան մը Փէթէնի գործունէութեան համար:

Զինուորականը այժմ դարձած էր քաղաքագէտ եւ պետութեան վարիչ՝ խիստ ծանր պայմաններու տակ:

Մարաջախտը քանիցս հրապարակաւ յայտարարեց թէ ինք իր անձը կը զոհէ Ֆրանսայի համար:

Կատարեալ գիտակցութիւնն ունէր իր բոլոր ըրածներուն, որոնց բովանդակ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէր խորունկ հաւատքով:

Իբրեւ անկեղծ հայրենասէր, այն համոզումն ունէր թէ՝ ինչ որ կ'ընէ յօգուտ իր երկրին եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին է որ կ'ընէ:

Ո՛չ ոք կը տարակուսի իր հայրենասիրութեան մասին:

Ո՛չ ոք կրնայ մեղադրել զինքը իբրեւ պարտուողական կամ նահանջական:

1940ին Ֆրանսական բանակը ա՛յնպիսի հարուած մը ստացած էր, որ զինադադարը Ֆրանսան կործանումէ փրկելու միակ միջոցը կը նկատուէր: Այն ատեն ամբողջ ժողովուրդը իբրեւ ազատարար ողջունեց զինքը:

Մերժելով նստիլ Փարիզի մէջ, նախընտրեց Ֆրանսան կառավարել Վիշիէն, որ ազատ գօտի էր: Հոն մնայուն կապ պահեց ամերիկեան դեսպան ծովակալ Լիհիի եւ արտաքին աշխարհին հետ:

Երկար ատեն գլուխ չծռեց Գերմաններուն եւ նոյնիսկ ատեն մը պաշտօնանկ ըրաւ Լավալը, զոր թշնամին կ'ուզէր պարտադրել իրեն:

1944 Օգոստոսին չուզեց հեռանալ Վիշիէն, սակայն Գերմանները բռնի տարին զինքը Զիկմարինկըն:

Իր չորս տարուան իշխանութեան օրերուն եւ այնքան փոթորկալից շրջանի մը բնականաբար գործեց նաեւ սխալներ:

Մոնթուարի մէջ Հիթլէրի հետ իր տեսակցութիւնը եւ Գերմանիոյ հետ գործակցելու որոշումը: Հրեաներու դէմ հրատարակուած օրէնքները, Հակաբոլշեւիկեան Ֆրանս. Լեգէոնի կազմութիւնը, միլիսներու կազմակերպութիւնը, ազատ գօտիի գրաւման դէմ չընդվզիլը եւ այլ սայթաքումներ այնպիսի մեղքեր էին, որոնց համար Բարձրագոյն Ատեանը մահուան դատապարտեց զինքը:

Ո՛րքան մօտ է տարպեան ժայռը Կապիտոլին:

Ճգնաժամային պահու մը Ֆրանսա չունէր Փէթէնէն աւելի ձեռնհաս, հայրենասէր, պարկեշտ, պատկառելի, փառաւոր անցեալ ունեցող անձնաւորութիւն մը՝ որուն ապաւինէր: Ամբողջ ազգը անոր փարեցաւ՝ իբրեւ փրկութեան լաստի մը:

Փէթէն հայրենասիրաբար գործելու գիտակցութիւնն ունէր: Թերեւս փառքը շլացուցած էր զինքը: Ատկէ՝ իր սայթաքումները:

Այժմ որ անդարձ հեռացած է այս աշխարհէն պատմութիւնը պիտի տայ իր անկողմնակալ վճիռը, երբ կիրքերը հանդարտին, նկատի առնելով այն տարօրինակ պայմանները, որոնց մէջ ստիպուեցաւ գործել անիկա:

Իր անունը կապուած պիտի մնայ մէկ կողմէ Ֆրանսայի զինուորական ամենամեծ փառքերէն մէկուն, միւս կողմէ այդ փառքի անկումին հետ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա՜Խ ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՐԸ ...

Թող շատ չտեսնեն մեր ընթերցողները, երբ յաճախ կ'արծարծենք գաղութներուն սպառնացող օտարացման վտանգը:

Թէ մեր ֆիզիքական եւ թէ մեր բարոյական գոյութեան ամուր յենարանը մեր ազգային ոգին է: Քսանը հինգ տարի դէշ աղէկ դիմացանք, որովհետեւ մեր հետը բերինք զայն: Ահա շուտով կը վերջանայ այդ սերունդը: Երկրորդը, իր կարկտան հայերէնով, իր օտար ամուսնութիւններով, եւ «Ես ծնունդով Հայ եմ» բառը իր զաւակներով չէ որ պիտի կրնայ դիմանալ 25 տարի եւս: Մեր աչքերուն առջեւ կը հալին անոնք, արեւին դէմ դրուած ափ մը ձիւնին նման:

Սիրտդ կ'արիւնի ամէն վայրկեան, երբ կը մտնես հայ ընտանիքէ մը ներս, ուր կը սպասես որ մանուկներու զուարթ եւ կենսուրախ ճռուողիւնները հոգիդ թարմացնեն: Մայրը, իր խեցբեկ ֆրանսերէնով, կը քաջալերէ երախան իր օտար բարբառով արտայայտութեանց մէջ: Ոչ մէկ հոգածութիւն, ոչ մէկ ճիգ իր կողմէ, տղուն փրկուած հայերէն բառը գոնէ սորվեցնելու: Ընդհակառակը, ինքն է ընդ առաջ գացողը անոր սովորութեան:

Վտանգը եթէ մեծ մասով լեզուէն կուգայ, ոգին ալ անշուշտ պակասը կը լրացնէ: Նախ, մեր տիկինները իրենք գոհ չեն որ Հայ են:— «Ինչի՞ կը ծառայէ, ոչ իսկ առեւտրական հրապարակին մէկ յաջող գործեր ընելու»: Կը կարծեն որ իրենց զաւկին ապագան վտանգուած է, եթէ Հայ մնան:

Անվերջ պէտք է նուաստացնեն իրենց զաւակներուն առջեւ այն ժողովուրդը, որուն արիւնը կը կրեն իրենց երակներուն մէջ:— «Խեղճ ազգ մըն ենք, գաղթական ու թափառական մեր լեզուն բանի մը չի ծառայեր: Մինչեւ հիմա Հայ ենք եղեր, ի՞նչ եղեր է, ջարդուեր ենք միայն»:

Այս անխոհեմները չեն ուզեր հասկնալ, որ Հայ կամ Ֆրանսացի ըլլալէ առաջ իրենց զաւակները պէտք է մարդ ըլլան, բարոյական ամուր սկզբունքներով: Իսկ ոեւէ մէկը չի կրնար մաքուր ու բարձր նկարագրով մարդ ըլլալ, երբ չունի ազգային գիտակցութիւն եւ ոգի: Երբ զինուած չէ այն ինքնավստահ, հպարտ արժանապատուութեամբ, որ իւրաքանչիւր ժողովուրդի սեփական անցեալէն, պատմութենէն եւ մշակոյթէն կուգայ:

Սիրելի մայրեր, ձեր զաւկին մէջ դրէք այդ ուժը: Ներշնչեցէք անոնց, որ իրենք ալ արժանաւոր ազգի մը կը պատկանին: Եւ հայերէն խօսեցէք անոնց հետ, ի սէր Աստուծո՛յ ... ՍՕՍԻ

Պ. Էչիսըն կ'ազդարարէ

« ՄԵԾ, ՇԱՏ ՄԵԾ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ ԵՆՔ »

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Պ. Տին Էչիսըն շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Տիթրոյիթի մէջ, քաղաքի հիմնարկութեան 250րդ տարեդարձին նուիրուած հաւաքոյթի մը առթիւ, ուր ներկայ էին նաեւ բրիտանական, ֆրանսական եւ գանատական դեսպանները: Իր խօսքը ուղղելով ամբողջ արեւմտեան աշխարհին, նախարարը ծանրացաւ պաշտպանողական նոր ճիգերու անհրաժեշտութեան վրայ: — «Մեծ վտանգի մէջ ենք, գուցէ շատ աւելի մեծ, քան Ամերիկացիները կը կարծեն հիմա: Աւելի փոքր չէ այս վտանգը այսօր, քան ամիս մը առաջ, թէեւ կան մարդիկ որ այդպէս կը կարծեն: Դեռ երկար ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ կարենանք աւելի ազատ շնչել: Շատ մը տարիներ կրնան անցնիլ տակաւին, մինչեւ որ Ռուսիա լքէ աշխարհին տիրապետելու իր յոյսը եւ ըլլայ մարդկային ընկերութեան բարեկամ մէկ անդամը:»

— «Համայնավար զինեալ ուժերը կը հասնին 9 միլիոն հոգիի: Ռուսերը ունին 4 միլիոն, Չինացիները՝ 3ուկէս միլիոնէն աւելի եւ արբանեակները՝ աւելի քան մէկ միլիոն: Ասկէ զատ Ռուսերը ունին 20.000 առաջին գծի եւ կարեւոր թիւով ալ խոյացող օդանաւեր: Հարկ չկայ որ մրցինք խորհրդային բանակներուն հետ, մարդու դէմ մարդով, զէնքի դէմ զէնքով: Մեր նպատակը ոչ թէ յարձակիլ է, այլ ետ մղել: Կրեմլինի գործելու ձեւը ճկուն է եւ կրնայ փոխուիլ եղանակէ եղանակ, բայց ցորչափ ռուս վարիչները չեն ուզեր աշխատիլ խաղաղութեան համար, պէտք չէ խաբուիլ ռուսական օրօրներէն: Ինչ որ ալ ըլլայ Քորէայի բանակցութեանց արդիւնքը, մեր հիմնական աշխատանքը պիտի չփոխուի: Որովհետեւ Քորէան չէր միայն որ ինքնապաշտպանութեան մղեց մեզ: Մեր հակառակորդները աղուէսի պէս մնչէն, թէ արջի պէս փորոտան, նոյնը կը մնայ մեր գործը: Ոչ ոք գոհ պէտք է մնայ ցարդ կատարուած յառաջդիմութենէն: Աւելի մեծ ճիգ մը կը պահանջուի մեզմէ եւ մեր դաշնակիցներէն: Մեր զինուորական, տնտեսական կամ քաղաքական ճիգերուն գերագոյն նպատակը պէտք է ըլլայ հասկցնել Խ. Միութեան, թէ ոչ մէկ առանձին պետութիւն պիտի կրնայ աշխարհին տիրապետել եւ յիմար մը եղած պիտի ըլլար այն պետութիւնը, որ պիտի փորձէր այդ բանը: Եթէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ բարեկամ անդամը դառնալ մարդկային ընկերութեան, պէտք է թօթափէ աշխարհին տիրապետելու իր յոյսը: Բայց ոչ ոք կրնայ գուշակել, թէ ինչպէս եւ երբ կրնայ առաջ գալ այդ փոփոխութիւնը»:

Պարսկաստան կ'ուզէ բանակցիլ Բրիտանիոյ հետ

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղի անկողնին շուրջը ամբողջ գիշեր մը տեւած նախարարական ժողովը որոշեց ծանուցագիր մը յանձնել բրիտանական կառավարութեան, յայտնելով որ Պարսկաստան կը փափաքի ուղղակի բանակցիլ Մեծն Բրիտանիոյ հետ եւ կը սպասէ որ նախարարի մը նախագահութեամբ պատուիրակութիւն մը ղրկուի Թէհրան: Պարսկական այս նոր քայլը արդիւնքն է Պ. Հէրիմընի ճիգերուն, ինչպէս նաեւ պարսկական նաւթային յանձնախումբի թելադրութեան: Հասկնալի է որ առաջարկուած բանակցութիւններէն առաջ, Մեծն Բրիտանիա պէտք է ընդունած ըլլայ նաւթահանքերու ազգայնացման սկզբունքը: Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի ծառայեն կարգադրելու ելմտական եւ նաւթի վաճառման խնդիրները: Պարսկաստան հակառակ չէ որ նաւթը ծախուի Անգլեւիրանեան ընկերութեան:

× Հազարաւոր ցուցարարներ, Գշ. օր դարձեալ պաշարեցին Մէճլիսի շէնքը, բողոքելու համար՝ վերջին ցոյցերու ընթացքին ոստիկանական բռնութեանց դէմ: Զինուորական և ոստիկանական ուժերը եւ հրասայլեր ու զրահապատ կառքեր ճիշդ ժամանակին հասած ըլլալով, դէպք չպատահեցաւ եւ ցուցարարները ցրուեցան: Պատուիրակութիւն մը միայն շէնքէն ներս առնուեցաւ, բողոքը ներկայացնելու համար: =Ձերբակալուած է Թէհրանի ոստիկանական տնօրէնը, որ պատասխանատու կը նկատուի անցեալ շաբթուան արիւ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

5.— ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Այսօր քիչ Հայեր կան որ գիտնան այն մեծ դերը զոր կատարած է Հնդկաստանի հին հայ գաղութը մեր ազգային կեանքին մէջ։ Այդ գաղութը՝ կռթնած իր սեպհական ուժերու վրայ՝ նշանակելի յառաջդիմութիւն կատարած է հայ լեզուի եւ հայ մշակոյթի ամէն ճիւղերու մէջ, տուեր է գիտնական եւ առեւտրական երեւելի դէմքեր, յղացած է ազատագրական այնպիսի յանդուգն ծրագիրներ, որոնք այսօր ալ մեզի զարմանք կը պատճառեն։ Արաքսի ափերէն հազարաւոր փարսախներով հեռու այս երկրէն՝ խոշոր գումարներ ղրկուած են հայ վանքերու, հայ դպրոցներու եւ ուրիշ բարեսիրական հաստատութեանց, որոնք եթէ իրենց նպատակներուն չեն ծառայած՝ յանցանքը այդ գաղափարապաշտ գաղութինը չէ։

Ի՞նչ կերպարանք առաւ այդ պատուական գաղութը, երբ անգլիացին ոտք դրաւ Հնդիկ հողին վրայ։

Կամաց կամաց վառ հայրենասիրութիւնը իր թափը կորսնցուց, հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը դադրեցան ներշնչումի վառարաններ ըլլալէ, եւ աչքերն ուղղուեցան դէպի հեռաւոր Անգլիան։

Լայն բացուած էր ուծացումի ճամբան։

Հակառակ Կալկաթայի «Հայ ճեմարանին», ուսկից ելած էին բաւական թուով հայ մտաւորականներ, եւ որուն գոյութիւնը ապահովուած էր Նոր-Ջուղայեցիներու անձեռնմխելի բազմաթիւ միլիոններով, հայ ունեւոր ընտանիքները սկսան իրենց տղաքներն ու աղջիկները ղրկել հեռաւոր Լոնտոն, որպէսզի անոնք անգլիական կրթութիւն ստանան, հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը աւելորդ զարդեր համարելով։

Հոս ալ հին ախտն է որ գլուխը կը ցցէ։ Հնդկահայն ալ պէտք է ամէնուն առջեւ պարծենայ թէ իր տղան կամ աղջիկը անգլիական կրթութիւն ունի, անգլերէն կը խօսի, եւ աւելի փայլ մը տալու անոնց, կ՚աւելցնէ — «Իմ զաւակներս հայերէն չեն գիտեր»։

Գործով մը այդպիսի ընտանիքի մը տունը գտնուեցայ։ Տունին մէջ կը խօսէին միայն անգլերէն եւ ֆրանսերէն։ Երբ հարցուցի թէ ինչո՞ւ հայերէն չեն խօսիր, տիկինը չոր կերպով պատասխանեց.— «Մենք ոչ մէկ Հայու հետ կապ ունինք, հայերէն մէկ բառ չենք գիտեր։ Ես եւ զաւակս Անգլիոյ մէջ կրթուած ենք, մեր բոլոր բարեկամները կամ անգլիացի են եւ կամ ֆրանսացի»։

Ծանչցած եմ բազմաթիւ ուրիշ ընտանիքներ ալ, որոնք նոյն լեզուն կը գործածէին։

Ինչո՞ւ զարմանալ, որ անոնք յարձակում կը գործեն նաեւ հայկական անուններու եւ մականուններու վրայ։ Այսպէս է, որ Յովհաննէսը եղած է Ճօն, Միքայէլը՝ Մայքըլ, եւն.։ Եւ օրին մէկն ալ օտար ամուսնութիւններ կնքելով, երկար տարիներու քրտինքով ձեռք բերուած հարստութիւնը կը սահի օտար գրպաններու մէջ։

Այս պատկերը որքան տխուր է, նոյնքան սրտապնդիչ է Հայերու հետ ամուսնացած օտարազգի կիներու գիտակից ըմբռնումը։

Բազմաթիւ օրինակներէն հատ մը։

Լոնտոնի մէջ կ՚ապրի ազգասէր Հայ մը։ Ամուսնացած է Անգլուհիի մը հետ, որ զարգացած տիպար մայր մըն է։ Ջերմապէս կապուած հայութեան հետ, իր երկու աղջիկները կը բերէ եւ կը դնէ Դպրոցասէրի վարժարանին մէջ։

Այդ կինը, ընկերակցութեամբ Տիկին Էքսէրճեանի՝ եկաւ Մուրատեան վարժարանը, փափաք յայտնելով հոն դնելու իր տղան, որ տակաւին փոքր է։

Հետաքրքրուեցայ, բնականաբար, եւ հարցուցի թէ ինչո՞ւ համար իր զաւակները անգլիական դպրոցներէ կը հանէ եւ հայկական վարժարաններու մէջ կը դնէ։

Պատասխանը հիանալի էր։

— «Քանի որ ամուսինս Հայ է, կը փափաքիմ որ իմ զաւակներս սորվին անոր լեզուն, անոր ցեղին պատմութիւնը, եւ լաւ գաղափար մը կազմեն հայկական մշակոյթի վրայ, որպէսզի օր մը պարծանքով խոստովանին թէ իրենք կը պատկանին արժէքաւոր ազգի մը։

«Եթէ իմ զաւակները սորվին միմիայն իրենց մօր լեզուն եւ կապուին անգլիական պատմութեան եւ գրականութեան հետ, գոռոզ պիտի դառնան, պարծենալով որ իրենց մայրը մեծ եւ հզօր ազգի մը կը պատկանի, իսկ իրենց հայրը աննշան ազգի մը։ Չեմ ուզեր որ անոնք արհամարհեն այն ազգը, որուն կը պատկանի իրենց հայրը»։

Ողջմտութեան ինչպիսի չտաաչուն ապտակ մը կ՚իջեցնէ այդ լուսամիտ Անգլուհին օտարներու փետուրներով զարդարուիլ ուզող Հայերուն երեսին։

Կ՚արժէ որ ամէն հայ ընտանիք իր տունին մէջ ոսկի տառերով դրոշմէ այդ թանկագին բառերը, որպէսզի ապագայ սերունդը կարդայ եւ խելամուտ ըլլայ։

Յառաջ բերուած փաստական օրինակներէն՝ պայծառ կերպով տեսնուեցաւ թէ՝ հայկ. դպրոցներէն երես դարձնող մեր ունեւոր դասակարգերը բռնուած են փառամոլութեան եւ սնոտի պարծանքի ախտերէն։

Կարելի՞ է բուժել այդ ախտերը, եթէ ոչ արմատապէս, գոնէ կիսովին։

Ըստ իս, երեք գլխաւոր միջոցներ կան, այդ նպատակին համար։

Նախ՝ պէտք է հիմնել արդիական այնպիսի գեղեցիկ ու վայելուչ դպրոցական շէնքեր՝ որոնք կարենան մրցիլ օտարազգի հաստատութեանց հետ։ Անոնք պէտք է ունենան նաեւ մաքրութեան վերաբերեալ բոլոր յարմարութիւնները, կոկիկ պարտէզ մը, ինչպէս մարմնակրթանքի համար ալ՝ ընդարձակ հողեր։

Բացարձակապէս վերջ տալ դպրոցական նոյն յարկին տակ երկսեռ աշակերտութիւն պահելու դրութեան, որ կը գործադրուի պետական վարժարաններու մէջ։

Երկրորդ, որ ամէնէն զօրաւոր միջոցն է, պէտք է ձեռքի տակ ունենալ կոչումով լաւ պատրաստուած դաստիարակչական եւ ուսուցչական մարմիններ, որոնք, ինչպէս երկարօրէն բացատրեցի, կը կազմեն ներքին շէնքը»։

Այս «ներքին շէնքը» իր դերը պիտի չկարենայ լիովին կատարել, եթէ անոր վրայ չաւելցուի այնքան փափաքուած փայլն ու հմայքը։

Մեր ունեւոր դասակարգերը կը բաղձան որ իրենց մանչը եւ աղջիկը ոչ միայն ֆրանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն ջուրի պէս խօսին, այլեւ զանոնք կը հնչեն այնպէս, որ իբր թէ անոնք ֆրանսացի, անգլիացի կամ գերմանացի ըլլային։

Ուստի, անհրաժեշտ է որ ներքին շէնքին մէջ առնուին բնիկ Ֆրանսացի, անգլիացի եւ գերմանացի կարող եւ վկայեալ ուսուցիչներ։ Եւ այս հանգամանքը պիտի ծառայէ իբրեւ հոչակ (ռէքլամ) մը հայ վարժարաններուն համար։

Թերեւս ոմանք ըսածս չափազանցութիւն համարեն, բայց խորքին մէջ իրական է։

Իսկ երրորդ միջոցն է՝ հայ ծնողները գիտակցութեան ճամբուն վրայ դնել, ամէն տեղ պարբերաբար օգտակար դասախօսութիւններ սարքելով՝ ձեռնհաս անձերու կողմէ։

Մեծ պատերազմէն առաջ, երբեւ թէ շատ գիտական եւ մանկավարժական դասախօսութիւններ կը կատարուէին, որոնց ներկայ կ՚ըլլար կոկիկ բազմութիւն մը։ Այժմ, ամէն ինչ յեղաշրջուած է։ Գիտական դասախօսութիւնները ամփոփուեցան մէկ սրահի մէջ, եւ անոնց տեղ եկան բռնեցին իրար հրմշտկող պարահանդէսներ, «մեծ ճաշկերոյթներ», «գինեձօններ» եւ «շքեղ դաշտահանդէսներ»։ Կարծես թէ Հայերը ասոնց համար միայն ծնած ըլլան։

Մեր ժողովուրդը զարգանալու շատ պէտք ունի. մանաւանդ որ ընթերցասէրներու թիւն ալ ցանցառ է։ Եւ եթէ այդպէս շարունակուի, պիտի վերադառնայ այն հին շրջանի Հայերուն, որոնց դատավճիռը կտրած է մեր մեծատաղանդ պատմահայրը Մովսէս Խորենացին՝ գրելով. «Իմաստութեան անսէրող»։

Ամէն բանէ առաջ, հայ ժողովուրդը պէտք ունի վարքով ու բարքով փափկանալու, որպէսզի կարենայ իր վրայէն նետել խոր ասիականութեան վերջին հետքերը։ Այս հիման վրայ, ան ոչ միայն կը դառնայ աշխարհի լաւագոյն ժողովուրդներէն մէկը, այլեւ իր զաւակներուն դաստիարակութեան գործն ալ մեծապէս կը դիւրացնէ։

Այս նպատակին հասնելու համար, պէտք է որ դասախօսութեանց գլխաւոր նիւթը կազմեն դաստիարակութեան վերաբերեալ հարցեր։

Բանախօսը պէտք է յատկապէս շեշտէ Հայոց ընտանեկան բարքերուն համեստութիւնը, որ ազգային գեղեցիկ աւանդութեանց հետ միացած՝ կը կազմեն ազգային մշակոյթի միջուկը։ Ասոնք են որ հայ հողին մէջ հաւաքեցին այնքան ուժ եւ դիմադրական կորով՝ որոնցմով կրցաւ ահեղ փոթորիկներու կուրծք տալ եւ երկար դարերով իր գոյութիւնը պահել պահպանել։

Նոր բան մը ըսած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ Եւրոպայի մէջ ցրուած Հայերուն մէկ մասը հեռացած է հայրենի շատ մը աւանդութիւններէ, պահելով միայն հայկական քաջածանօթ հիւրասիրութիւնը, որուն վրայ Եւրոպացիները կը զարմանան։

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Խարբերդի Ֆրանսական Գոլէժը

ԽՄԲ.— Բժ. Գուրգէն Ն. Փափազեան (Պաղտատ) երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ այս հաստատութեան ներքին կեանքը։ Կ՚ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ասիկա պարզ նախակրթարան մըն էր, երբ, 1900ին, այս տողերը գրողը, հազիւ 13 տարեկան, կ՚ընդունուէր այդ հաստատութենէն ներս իբրեւ գիշերօթիկ սան։ 1903ին, բնիկ Հիւսէյնիկ գիւղէն, հայ խալֆայի մը ղեկավարութեամբ, Թուրք զօրանոցէն քայլ մը հեռու, բարձրացաւ եռայարկ փառաւոր շէնք մը եւ նախակրթարանը վերածուեցաւ երկրորդական վարժարանի։ Օտար այս հաստատութիւնը, Ապտիւլ Համիտի իշխանութեան սարսափի օրերուն, փրկեց բազմաթիւ հայ որբեր, որոնք պատսպարուեցան, սնունդ, հագուստ եւ ուսում ստացան։ Բացի որբերու հանդէպ ցոյց տրուած խնամքէն, Ֆրանսական վարժարանը, իբրեւ անձեռնմխելի հաստատութիւն, պաշտպանուած Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, գիտցաւ ոչ միայն յարգել հայ ուսանողութեան ազգային ու յեղափոխական ձգտումները, այլեւ մեծապէս ուժ տուաւ այդ ձգտումներու զարգացման։ Մինչեւ այսօր ոչ ոք գրած է այդ մասին, ահա թէ ինչու ուզեցի քանի մը տողերու մէջ ամփոփել ու վերապրող հայութեան սեփականութիւն դարձնել այդ մարած կրթական օճախին դերը մեր կեանքի մռայլ մէկ շրջանին։

Գոլէժի ուսուցչական կազմը կը բաղկանար կրօնաւորներէ եւ աշխարհականներէ։ Կրօնաւորները եկած էին Ֆրանսայէն, Պելճիքայէն, Գերմանիայէն, Իտալիայէն։ Կային նաեւ երեք հայ կրօնաւորներ, մին՝ Տիգրանակերտէն, երկրորդը՝ Կիւրինէն, միւսն ալ Մալաթիայէն։ Ասոնք կը պատկանէին Քափուչինեան Ուխտին։ Աշխարհական ուսուցիչներէն աչքի կը զարնէին Եղիա Ոսկերիկեան, Սեպուհ Փափազեան, Գէորգ Ահարոնեան, Յովհաննէս Շիրվանեան, Թլկատինցիի աշակերտներէն Մելքոն Ղեւոնդեան եւ Գասպար Կարոյեան։ Այս վերջինը մօտ 40 տարի առաջ հաստատուեցաւ Ամերիկա եւ իրեն ասպարէզ ընտրեց բժշկութիւնը։

Գիշերօթիկները երկու խումբի կը բաժնուէին, վճարովի եւ անվճար։ Առաջինները կուգային հեռաւոր վայրերէ, Եղեսիայէն, Տիգրանակերտէն, Մարտինէն, Մալաթիայէն եւն., անվճարները 1895ի կոտորածէն մնացած, ծնողազուրկ հայ որբեր էին։ Գիշերօթիկները թիւով 50—60 էին, իսկ ցերեկօթիկները 250, որով աշակերտներու ընդհանուր թիւը 300ի կը հասնէր, 95 առ հարիւրը Հայ, մնացեալները Քաղդէացի, հայախօս Ասորիներ եւ մէկ քանի Թուրքեր։ Այս վերջինները շուտով լքեցին վարժարանը, որովհետեւ իրենց ծնողները անուղղակի ճնշումի, մինչեւ իսկ հալածանքի կ՚ենթարկուէին Համիտի ոստիկանութեան կողմէ։ Ներելի չէր, որ իսլամը «կեավուր»-ներու վարժարանը յաճախէր։

Աւելորդ է ըսել, որ Քափուչինեան կրօնաւորները, ուսում տալէ աւելի, կը ջանային կաթոլիկութիւն տարածել հայ ժողովուրդին մէջ, բայց այդ ուղղութեամբ մեծ յաջողութիւն չգտան, որովհետեւ Մէզրէի մէջ արդէն սակաւ թիւով հայ-կաթոլիկներ կային որոնք ունէին իրենց առաջնորդը, եկեղեցին ու վարժարանը, եւ այդ պատճառով ալ լատին ծէսի հետեւողներու թիւը փոքր էր։

Դարերէ ի վեր Ֆրանսայի հմայքը մեծ է եղած Արեւելքի մէջ ու ատոր համար ալ Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցումը պարտադիր էր պետականէն թէ ազգ. վարժարաններու մէջ։ Հաւանաբար այդ էր պատճառը, որ մեր գոլէճը ունէր 450ի հասնող աշակերտներ, 300՝ մանչերու, 150 ալ՝ աղջկանց բաժնին մէջ։

Երբ համիտեան շրջանին ազգային բոլոր վարժարաններէն ներս խստիւ արգիլուած էր ուսուցումը Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ աշխարհագրութեան, երբ ոչ ոք կը համարձակէր հայրենաշունչ երգ մը երգել, մենք, Ֆրանսական Գոլէճի ուսանողներս, կը կարդայինք ու կ՚երգէինք արգիլուած գիրքեր ու երգեր, ամէն տարի կը տօնէինք Վարդանանցը, կ՚երգէինք «Ազատն Աստուած»ը, «Արաքսի արտասուք»ը, «Կռունկ»ը, «Ծիծեռնակ, ծնած տեղդ Աշտարակ»ը, «Երբ ալեկոծ ծովուն վրայ»ն եւ եւն., կը կարդայինք «Կայծեր»ը, «Խենթը», «Հայկ դիւցազն», «Դրօշակ» եւն.։

Ուսանողներուն մէջ ազգային ոգին արթնցնող, յեղափոխական գաղափարներ սերմանող վերոյիշեալ գիրքերէն ու թերթերէն զատ, ունէինք նաեւ քանի մը լաւ ուսուցիչներ, որոնք դասի ընթացքին սրբազան վրէժի եւ անսահման ատելութեան կրակը կը վառէին։

Մեզ խանդավառող ուսուցիչներէն մին 26 տարեկան էր, կը դասաւանդէր ընդհ. ազգերու պատմութիւն, բնիկ Ակնայ Ապուչեխ գիւղէն, հինգ տարի Ֆրանսա մնացեր էր իբրեւ ուսանող, հոն յարաբերութիւն մշակած էր Մ. Փորթուգալեանի եւ իրեն համաքաղաքացի Մ. Ջերազի հետ։ Այս երկու վաղեմի գործիչները խոր տպաւորութիւն ձգած էին իր վրայ։ Անոնք թելադրած էին

իրեն վերադառնալ Հայրենիք ու ծառայել ժողովուրդին: Սեպուհ Փափազեան (այս էր մեր պատմութեան ուսուցիչին անունը) 1905ին, կեղծ անցագրով, Ֆրէր Քլօտ անունով իբրեւ Քափուչինեան կրօնաւոր, կը վերադառնայ Խարբերդ: Մ. Ձերազի եւ Մ. Փորթուգալեանի ազդեցութիւնը կրած, յեղափոխական գաղափարներով ոգեւորուած Ֆրեր Քլօտ ամբողջ եօթը տարի պաշտօնավարեց Ֆրանսական Գոլէճին մէջ եւ իր կարգին ոգեւորեց աշակերտութիւնը ազգային գաղափարներով: Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ, մէկ կողմ նետեց կրօնաւորի զգեստը, ամուսնացաւ ու անցաւ Տիգրանակերտ, իբրեւ ֆրանսերէնի ուսուցիչ, Ս. Կիրակոս ազգ. վարժարանին մէջ: Երկու տարի պաշտօնավարելէ վերջ, անցաւ Պաղտատ, ուր կը մնայ 38 տարիէ ի վեր:

Մեր լաւագոյն ուսուցիչներէն մէկն ալ Թըլկատինցիի անդրանիկ շրջանաւարտներէն Մելքոն Ղեւոնդեանն էր, բնիկ Հիւսէյնիկ գիւղէն, կը դասաւանդէր Հայոց լեզու եւ գրականութիւն: Ծիծաղկոտ ձիքայլէս առողջ էր, բայց կը քալէր երկու անթացուպերով: Հաճելի խօսող էր, միեւնոյն ատեն սուր հեգնող մը:

Մելքոն Ղեւոնդեան պատրաստած էր մեր տաղաչափութեան մասին աշխատութիւն մը, բայց չկրցաւ հրատարակել նիւթական պատճառով: Կրթ. այս անխոնջ մշակը յամառ աշխատող մըն էր, ունէր անսահման ատելութիւն Թուրքին դէմ եւ կ'ուզէր, որ մենք ալ իրեն պէս ըլլայինք: 1905ին, Հայերէնի դասաժամին, յանկարծ հետեւեալ հարցումը ուղղեց մեզի.— «Եթէ պատահի, որ Ապտիւլ Համիտը ողջ վիճակի մէջ ձեր ձեռքը յանձնեն, ինչ տեսակ պատիժ կը սահմանէք այդ հրէշին»: Մեզմէ իւրաքանչիւրը բան մը ըսաւ: Օրինակ, մէկը առաջարկեց հրապարակի մը վրայ կախել, երկրորդ մը ուզեց զայն արագավազ ձիու մը պոչին կապել, ուրիշ մը աւելի յարմար կը դատէր երկաթէ վանդակի մը մէջ դնել եւ ցուցադրել ամբոխին, իբրեւ վայրի գազան: Մեր ուսուցիչը գոհ չմնաց այդ պատիժներէն. ըստ իրեն, «Համիտի մահը պէտք չէ, որ վայրկենական ըլլայ: Կարմիր գազանը երկար տարիներէ ի վեր կը չարչարէ, կը խաչէ, կը մեռցնէ Հայ ժողովուրդը, պէտք է, որ իր չարչարանքն ալ երկար տեւէ, պէտք է նախ աքցանով մը մի առ մի քաշել այդ մարդակերպ հրէշին բոլոր ակռաները յետոյ գինքը մորթազերծ ընել ու մարմինը նետել շուներու առջեւ»:

Իր մուրազին չհասաւ մեր սիրելի ուսուցիչը: Համիտը մեռաւ գեղեցիկ քաղաքի մը շքեղ մէկ սրահներէն մէջ, մինչդեռ ինք առաջին զոհերէն մէկը եղաւ 1915ի Սպանդին: Հազար անգամ օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը, որովհետեւ Հայրենասէր մարդու իր տաք շունչին տակ տասնեակներով հանրային գործիչներ հասան, որոնցմէ շատեր իրեն պէս նահատակուեցան Թուրք բորենիներու կողմէ:

Երկար պիտի ըլլար մի առ մի թուել անունները այն բոլոր անձնուէր երիտասարդներուն, որոնք Խարբերդի Ֆրանսական Գոլէճէն դուրս եկան ու ծառայեցին իրենց դժբախտ ցեղին:

ԲԺ. ԳՈՒՐԳԷՆ Ն. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Տարի մըն է անցեր ահա, այն օրէն, երբ Դաշնակցութեան գաղափարականով տոգորուած խումբ մը երիտասարդներ կազմեցին Ալֆորվիլի «Յ. Շահրիկեան» խումբը եւ մեծ խանդավառութեամբ, իրենց հանդիսաւոր երդումը կատարեցին, հետեւելու համար ուղիէն անոնց, որոնք գերագոյն անձնուիրութեամբ մը զոհաբերուեցան ի փառս հայ ժողովուրդին ու Հայրենիքին:

Տարի մըն է սահեր արդէն եւ այս տղաքը, աւելի հաստատակամ քան երբեք, արդահատանքով կը գիտեն իրենց այս տարեկիցները, որոնց համար ազգային արժանապատուութիւնն ու Հայրենիքի սէրը, պարապաներէն կամ սրճարաններէն անդին չեն անցնիր:

8 Յուլիս 1950: Այդ այն օրն էր, երբ անոնք, երկիւղածօրէն յառաջանալով անպաճոյճ սրահէ մը ներս, որ յանկարծ հոյակապ տաճարի մը կերպարանքը կ'առնէ, կը նուիրագործեն իրենց ուխտը հանդիսաւոր երդումով մը, իրենց կնքահօր՝ ընկեր Վ. Նաւասարդեանի ներկայութեան.— ... «Կ'երդնում ծառայել Հայաստանի եւ անոր Ազատագրական Դատին»:

Հ. Յ. Դ. «Յ. Շահրիկեան» խումբը, իր այս անդրանիկ տարելիցը տօնելու համար, 1 Յուլիսին առաջնորդեց մեզ դէպի Մոնմորանսի, Հ. Յ. Դ. Թանգարանը:

Համակ յուզում, առաջին առիթով: Երէցներէն մինչեւ պատանիները, Հայրենաբաղձութեան կարօտը կը տրորէր բոլորին սրտերը:

Մեր նորահաս երիտասարդները, որոնք հագիւ կը թօթովէին մայենի բարբառը, յափշտակութեամբ կը հետեւէին իւրաքանչիւր իրի կամ հերոսի մասին տրուած բացատրութեանց:

Այնտեղ, հայ ժողովուրդի արժանընտիր զաւակներու բոցավառ աչքերէն միշտ նոյն պատգամն էր որ կը տարածուէր:

— Մենք մեռանք Հայրենիքի ազատութեան սիրով վառուած, մեռանք անոր անկախութիւնը, կերտելով, իսկ դուք ....

= Մե՞նք.... Մենք պիտի ընթանանք ձեր ուղիով, շարունակելու համար ձեր կիսաւարտ գործը:

Պ. ՊԵՏՐՈՒՆԻ

ՕՐԸ 60.000 ՄԱՐԴ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Ազգաժողովին առողջապահական կազմակերպութիւնը մարդահամար մը հրատարակեց, որուն համաձայն աշխարհի բնակչութիւնը աւելցած է 826.000.000 հոգի, 1900էն ի վեր եւ այժմ օրական կ'աւելնայ 60.000 հոգի:

Մասնաւոր ուսումնասիրութիւն մը կատարուած է 52 երկիրներու մէջ: Միայն Իրլանտան է որ կորուստ մը կրած է քսաներորդ դարու առաջին կիսուն, 3.200.000էն (1900) իջնելով երեք միլիոնի: Միւս ծայրը կը գտնուի Արժանթին, որուն բնակիչներու թիւը 4.800.000էն ցատկած է 18.800.000ի, ուրիշ խօսքով՝ 251 առ հարիւր յաւելում: Քուպայի մէջ յաւելումն եղած է 231 առ հարիւր, Քոլոմպիոյ մէջ 217, Պրազիլիոյ մէջ 191 % են.:

Ռուսիան դուրս ձգելով, Եւրոպան ամէնէն տկար յաւելումը կը ներկայացնէ, 36 առ հարիւր, այսինքն իր բնակչութիւնը 288 միլիոնէն բարձրացած է 392.000.000ի: Երկու մեծ պատերազմներու կորուստները մեծապէս ազդած են Եւրոպայի բընակիչներու աճման վրայ:

Հրատարակուած տեղեկագրին համաձայն, աշխարհի ներկայ բնակչութեան թիւն է2.378.000.000 (1900ին՝ 1.552.000.000): Գումարը աւելի մեծ պիտի ըլլայ այսօր, քանի որ տեղեկագիրը կը հաշուէ մինչեւ 1949:

Երբեմնի Ռուսաստանի (Խ. Միութիւն) բնակչութիւնը 126 միլիոնէն բարձրացած է 200 միլիոնի: Աճումի տեսակէտով երկրորդ տեղը կը բռնէ Իտալիա, որուն բնակչութիւնը 33 միլիոնէն բարձրացած է 46 միլիոնի:

Ասիոյ երկիրներէն Չինաստանի աճումը եղած է 30 առ հարիւր, Հնդկաստանինը՝ 49 առ հարիւր: Տեղեկագիրը բնակչութեանց աճումը կը վերագրէ նոր երկիրներու հաստատման՝ գիտական եւ ճարտարագործական յառաջդիմութեան, բժշկական եւ արհեստագիտական գիւտերու:

ՃԱՆՆ.Ր ԳԱԽԱՌԻՆ

ՎԱԼՊԱՐԵԼԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Վալպարէլի դպրոցին տարեվերջի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 15ի կիրակի ամբողջ օրը, տեղւոյն «Վիտալ» օդասուն պարտէզին մէջ, հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Այս տարի աւելի քիչ էր բազմութիւնը, որովհետեւ արձակուրդի բերմամբ քիչ մը ուշ տեղի ունեցաւ տարեվերջի այս ձեռնարկը: Այսուհանդերձ հանդէսը տուաւ բարոյական եւ նիւթական լաւագոյն արդիւնքը:

Առաւօտուն եղան կարգ մը ժողովրդական խաղեր ու խրախճանքներ, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Լ. Փէչէքիրեանի, Ա. Պէքմէզճեանի եւ Կ. Թէրզիմկրեանի: Սկաուտները, գլխաւորութեամբ խմբապետ Ս. Գույումճեանի, իրենց պարտականութեան գլուխն էին: Բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայրենաշունչ կտորներ ու արդէն ստեղծուած էր ազգային հարազատ մթնոլորտ մը:

Կէս օրէ վերջ՝ օրուայ նախագահ Պ. Բ. Ջիլճեան, հանդէսին պաշտօնական մասը բացած յայտարարելով, դպրոցի աշակերտութիւնը երգեց «Մարսէյեզ»ը եւ «Ծաղկիր ազատ Հայրենիքը»: Այնուհետեւ, Պ. Ջիլճեան գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը վեր առաւ մեր պատմութեան փառահեղ էջերը ու ծանրանալով մեր ցեղային գեղեցիկ յատկութեանց վրայ, յորդորեց հպարտ ըլլալ մեր ազգային ծագումով ու Հայ պահել մեր զաւակները: Ի վերջոյ, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անունով գնահատութիւն յայտնեց տարուած աշխատանքներուն համար:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Արենուշները ղեկավարութեամբ Օր. Մ. Աչճեանի: Անոնք, իրենց մասնաւոր տարազներով, իրենց զոյգերգներով, հայկական, տեղական եւ սպանիական մանկական շնորհալի պարերով, մեծապէս խանդավառեցին ներկաները: Այս առթիւ մասնաւորապէս յիշատակութեան արժանի է փոքրիկն Փ. Յովակիմեան, որ իր ձիրքերով այժմէն կը խոստանայ լաւ ապագայ մը:

Դպրոցի աշակերտները բոլորն ալ արտասանեցին հայրենաշունչ կտորներ: Դաշնակի վրայ նուագեց փոքրիկն Ռ. Շահպազըեան: Գնահատելի են կարգ մը ծնողքներու ջանքերը: Չենք կրնար դժբախտաբար մի առ մի յիշել բոլոր անունները,— այնքան նեղ են թերթին էջերը:

Իր կարգին խօսք առաւ դպրոցին ուսուցիչը Պ. Փիրանեան, որ թուեց հինգ տարուայ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին տեսած դժուարութիւններն ու ներկայիս ձեռք բերուած արդիւնքը եւ հրաժեշտ առնելով, մաղթեց որ շարունակուին այս ազգօգուտ աշխատանքները:

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Ա. Աչճեան, որ ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Փիրանեանին, իր դաստիարակչական տքնաջան գործունէութեան, ինչպէս նաեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ցոյց տուած բարոյական քաջալերանքին համար եւ անգամ մը եւս պարզելով Հոգաբարձութեան նպատակները, կոչ ուղղեց ծաղեցիներուն ձեռք ձեռքի տալ եւ սատարել այս ազնիւ գործի յարատեւութեան:

Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, օժանդակութեամբ Պ. Պ. Խ. Հաթապեանի, Ա. Պօլիկեանի, Բ. Գույումճեանի, Ե. Գասապօհաճեանի եւ Հ. Պետիկեանի, որոնց եւ ուրիշներու ալ մասնակցութեամբ, կարճ ժամանակի մը մէջ գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ երեկոյեան:

ԱՍՏԻԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Արդ, առաջին յարձակման, բազուկը յառաջացաւ նախ, մինչեւ նետի հասողութեամբ, հետը տանելով բազմաթիւ մագլցելու սանդուխներ: Այս առաջին ալիքը խիտ ընդարձակ ճակատի մը վրայ կը յառաջանար, որ հաւանաբար Թէքֆուր Սարայէն մինչեւ նորաշէն պատնէշը եւ անկէ ալ անդին, մինչեւ Թօփգաբու, Սէն Ռոմէնի դուռը կը տարածուէր:

«Դանդաղօրէն կը յառաջանային, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, որչափ ցեղ կար այնքան այլազան տեսակ զէնքերով զինուած՝ աղեղ, պարսատիկ, նիզակ, եաթաղան, եւն. շատերը երկայն թուրեր եւ վահաններ ունէին միայն: Երբ նետի հասողութեան չափ մօտեցան, կանգ առին ու սկսան կռուի: Ինչպէս կը տեսնուի, հակառակ երկու կողմին ալ կատաղութեան, կռիւը նախ հեռուէ հեռու եղաւ ու նետերով եւ պարսատիկի գնդակներով սկսաւ:

Կապարէ գնդակներով ռմբակոծեցին, ամէն տեսակ նիզակներով եւ տէգերով ծակծկեցին զիրար»:

Միմիայն պաշարեալներու մէջ չփոթութիւն ձգելու յատկացուած առաջին յարձակումներէն յետոյ, այս անհամար զինուորները, Պաշը – Պօզուքները, վայրենի եւ անկարգ ոստումներով, նետերու անձրեւին տակ, լայն փոսին մէջէն խոյացան արտաքին պատէն եւ մանաւանդ՝ նորաշէն պատնէշէն վեր մագլցիլ փորձելով: Ակնթարթի մէջ հարիւրաւոր սանդուխներ տնկեցին պարիսպն ի վեր, եւ հեւալով, խմբովին աշխատեցան զանոնք այդպէս տնկուած բռնելու, եւ իրարու կռնակին վրայէն կատաղօրէն մագլցելով ջանացին վեր ելլել անոնց աստիճաններէն ամենաահռելի գոռում գոչումներու միջեւ:

«Բայց մերինները, կ'ըսէ իր կարգին Պարպարօ, յանկարծ գետին կը տապալէին այս սանդուխները եւ անոնց հետ միասին զանոնք տընկողները եւս, եւ բոլոր ասոնք կը սպաննուէին մերիններուն կողմէ, որոնք ասկէ զատ որմածակերու բացուածքէն բարձրէն խոշոր քարեր կը տեղացնէին անոնց վրայ, այնպէս որ անոնցմէ քիչեր միայն կ'ազատէին մեռնելէ: Որքան եկան պատերուն տակ, այնքան ջարդուեցան, եւ երբ սանդուխներ տնկողները տեսան այս մեռելները, ետ քաշուիլ ուզեցին, որպէսզի չջախջախուին վերէն թափող ժայռի կտորներուն տակ, բայց երբ անոնց ետին գտնուող միւս Թուրքերը անոնց փախչիլ ուզելը տեսան, եաթաղաններով ջարդեցին զանոնք եւ ստիպեցին որ նորէն պատնէշ դառնան, այնպէս որ սա ստոյգ գիտէին թէ ետ ալ դառնային կամ յառաջ ալ երթային, պիտի սպաննուէին»:

Երեւակայեցէք տակաւին սեւ սեւ գիշերը, հարիւրաւոր մէթր ճակատի վրայ այս անհուն կռիւին դժոխային աղմուկը, եւ ձորին խորը կիսաքանդ պատնէշին վրայ խոյացող յիսուն հազար պատերազմներու սարսափելի խաժամուժը: Յարձակման յանդգնութիւնը կը հաւասարէր պաշտպանութեան անլուր կատաղութեան: Յարձակման թուրք բազուկը իր դէմը ունէր կայսեր պըզտիկ բանակին լաւագոյն զինուորները եւ Ճիուստինիանի հերոսին, այս աննման հրամանատարին, անվախ ու անթերի պատերազմիկին առաջնորդութեան տակ գտնուող երկու հազարի չափ Իտալացիներն ու Յոյները:

(Շար.)

նալի դէպքերուն համար ։ = Անգլեւիրանեան ընկերութեան ընդհ. ներկայացուցիչը Պ. Սէտըն, որ Պարսկաստանէն հեռանալու հրաման ստացած էր, պիտի կրնայ յառաջիկային եւս բնակիլ երկրին մէջ ։ Վարչապետը ինք չեղեալ նկատած է վտարման հրամանը ։

Դահլիճի տագնապը

Պ. ՌԸՆԷ ՄԱՅԷՐ ՁԱՐԺԱՆԱՅԱՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆ

Արմատական կուսակցութեան վարիչներէն Պ. Ռընէ Մայէր ձախողեցաւ դահլիճը կազմելու իր ձեռնարկին մէջ ։ Գչ. կէսօրէ վերջ ներկայացաւ Ազգ. Ժողովին եւ պարզեց իր ծրագիրը ։ Ժողովը շարունակուեցաւ մինչեւ առտուան ժամը 3ը, երբ տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը ։ Ազգ. Ժողովը 241ի դէմ 103 ձայնով մերժեց իր հաւանութիւնը Պ. Ռ. Մայէրին, նոր դահլիճը կազմելու համար ։ Օրինական մեծամասնութեան համար անհրաժեշտ է 314 ձայն, ինչ որ վարչապետական թեկնածուն չկրցաւ ստանալ ։ Պ. Ռ. Մայէրին թեր քուէարկեցին արմատականները, ընկերվարականները եւ կարգ մը անկախ երեսփոխաններ ։ Դէմ քուէարկեցին — այն ալ վերջին պահուն որոշելով — ժողովրդականները (M. R. P.), որոնք մինչեւ վերջը պնդեցին դպրոցական հարցին վրայ, — միակ հիմնական տարակարծութիւնը, որ կը բաժնէ զիրենք ընկերվարականներէն ։

Պ. Վէնսան Օրիօլ երէկ սկսաւ դարձեալ խորհրդակցիլ քաղաքական վարիչներու հետ ելք մը գտնելու համար ։ Կը կարծուի թէ տագնապը, առնուազն շաբաթ մը եւս պիտի շարունակուի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱԴԱԴԱՐԻ բանակցութիւնները վերսկսան երէկ Քաէսոնկի մէջ ։ Նիստը տեւեց մէկ ժամ միայն ։ Եթէ կարմիր բանագնացները փոխեն իրենց դիրքը օտար ուժերու հեռացման հարցին մէջ, օրակարգը վերջնապէս կազմուած կը նկատուի ։ Այդ պարագային շուտով կը տրուի կրակի դադարեցման հրամանը ։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ մահուան առթիւ հարիւրաւոր ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին Տիկին Փէթէնին ։ Ուրիշներու կարգին իրենց ցաւակցութիւնը յայտնած են զօր. Ֆրանքօ, ֆրանսական բանակի սպարապետ զօր. Ժիւէն եւ ուրիշ զօրավարներ ու քաղաքական անձնաւորութիւններ ։ Զօրավարներ Վէյկան եւ Հէրրինկ անձամբ պիտի մասնակցին յուղարկաւորութեան ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգալի եղած են Գչ. օր կէսօրէ առաջ Զուիցերիոյ հարաւային շրջաններուն մէջ ։

ՄԵԹՐՈՅԻ եւ օթօպիւսի տոմսակները դարձեալ պիտի սղեն Օգոստոս 6էն սկսեալ ։ Մեթրոյի Բ. կարգի տոմսը 22էն պիտի բարձրանայ 30 ֆրանքի, Ա. կարգինը՝ 35էն 45ի ։ Շաբաթական 12 երթեւեկի քարտը՝ 120էն 160ի ։ Բ. կարգի քառնէն (10 ճամբորդութիւն) 150էն 200ի, Ա. կարգինը՝ 225էն 300ի ։ = Օթօպիւսի առանձին տոմսը պիտի արժէ 15 ֆրանք 12ի տեղ, քան տոմսերով քառնէն 200 ֆրանք, 150ի տեղ, եւն. ։ Կառավարութիւնը թոյլատրած է այս յաւելումները, նկատի ունենալով որ Փարիզի Մեթրոյի եւ օթօպիւսի կազմակերպութիւնը 7 միլիառ ֆրանքի բաց մը պիտի ունենայ 1951ի ընթացքին ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ խնամակալ իշխանը Նաէֆ վճռապէս հերքած է այն տեղեկութիւնները, թէ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին իր հիւանդեղբօր՝ գահաժառանգ իշխան Թալալի եւ իր միջեւ ։ Իրենց հանգուցեալ հօր հետ ալ որեւէ վէճ չէ ունեցած գահաժառանգը ։

ԾՈՎԱԿԱԼ ԵՈՒՄԱՇԷՎ, Խ. Միութեան ծովային նախարարը, չնորհազուրկ եղած է ։ Անոր տեղ պաշտօնի կոչուած է դեր-ծովակալ Քուզնէցէվ ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական առաքելութիւն մը Սպանիա պիտի երթայ Օգոստոսին ։ = Լուրի մը համաձայն, Սպանիա, 25.000 թոն զտուած պղինձ ծախած է վերջերս Խ. Միութեան ։

ԹՈՒՂԹԻ տարապայման սղութեան հետեւանքով եւ ամառնային եղանակին առթիւ, թերթերը կրճատած են իրենց էջերը ։ Թուղթը անգտանելի չէ, բայց թոնը կ'արժէ 131.000 ֆրանք (1945ի սկիզբները կ'արժէր միայն 7000) ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Կազմակերպած է այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն 12, Ալֆորվիլի Salle des Fêtesի մէջ, rue Voltaire ։ Թէյասեղան մը ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ համակիրներուն ։

Մուտքը ազատ է ։

Հաղորդակց. միջոց. — Métro Charenton Ecolesէն առնել 103 թիւ autobus, իջնել Mairie Alfortville ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

Հայկ. հերոսամարտի օրը

«ԽԱՆԱՍՈՐ»ի տարեդարձին առթիւ ։ Շավիլի անտառին մէջ ։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ իրիկուն ։

Հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէի ։

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ, ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ ։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, 12 Օգոստոսին, ամբողջ օրը Վալապրի անտառին մէջ ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին ։ Հաճելի անակնկալներ, Պուլի մեծ մրցում ։ Շրջ. կոմիտէն կը յանձնարարէ բոլոր մարմիններուն որ անմիջապէս գործի լծուին, ապահովելու համար հաղորդակցութեան միջոցները ։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ
ԱՌԹԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ,
ԴԷՊԻ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին ։

Այս կիրակի, առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պ. Կուհայի սինէմային մօտ ծառաստանը ։ Կը խօսին ընկերներ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ եւ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկ. տոհմիկ պարեր ։ Բարձրախօսի վրայ պիտի երգուին հայկ. երգեր ։ Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ ։ Առատ պիւֆէ, ըմպելիներ, ժողովրդական գիներով ։

Երթեւեկութեան գին 150 ֆրանք ։

ԾԱՆՕԹ. — Օթօքառները Փլաս Կիշառէն կը մեկնին առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին, պիտի հանդիպին րիւ Փօլ Պէռ, Մէզօն Նէօվ, Վիլէօրպան եւ Տէսին ։ Կար տը լ'Էստէն օթօքառները կէսօրէ վերջ կը մեկնին ժամը 1ին եւ 2ին ։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի ։

Համազգային Մշակ. Միութիւնը

Վարչութեան անդամներէն Պ. Դաւիթ Դաւիթխանեանի դէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առթիւ կազմակերպած է ողջերթի ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հ. Սասունիի ճաշարանը, 31 rue d'Alexandrie, մեթրօ Սէն Տընի, այս ուրբաթ, ժամը 19.30ին ։ Նուագ եւ երգ քէմանչիստ Յովսէփի եւ ուրիշներու կողմէ ։

Մասնակցութիւն ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները ։ Արձանագրուելու համար դիմել Պարսամեան գրատուն, 46 rue Richer ։ Հեռ. Pro. 64-90 ։

Ոչ ոքի հրաւէր չէ ղրկուած ։

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է ծովագնացութիւն մը, Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը ։ Զբօսաժամուան նաւային հաճելի ճամբորդութիւն մը ։ Երթուդարձ 350 ֆրանք ։ Այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր ներկայացուցիչներուն ։ Տրամադրելի են սահմանափակ թիւով տոմսեր ։

Մեծ դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ ։

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։ Մուտքը ազատ է ։

Հայկական դպրոց Ռոնիի մէջ

Այսօր Հինգշաբթի, Ռօնի սու Պուայի մէջ, եկեղեցիի հրապարակին դիմացը, Café du Commerceի վերնայարկը կը բացուի վարժարան մը հայ տղոց համար ։

Ուսուցչութեան կոչուած է հանրածանօթ Հ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ։ Ռօնիի եւ շրջակայքի ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել տալ այսօրուընէ ։

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ շահած թիւեր, Համախարբդ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին դաշտահանդէսին շահող թիւերն են. — 804 469 16 342 393 307 609 349 240 9 39 508 531 196 376 269 ։ Առարկաները ստանալու համար դիմել Նշան Տէրտէրեանի, 19 rue des Petites Maries, Marseille ։

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Աղբիւր Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին ծանօթ սրճարանը ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. — ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերու վարչութիւնները, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ ։

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ, 78 րիւ Ռապըլէ դպրոցին սրահը ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի վիճաբանական ժողովը այս ուրբաթ Պ. Թորոսի սրճարանը Bar Terminus, St. Antoine, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ «Խատիսեան» խումբի մասնակցութեամբ ։ Նիւթ. — «Երկսեռ հայ երիտասարդութեան յարաբերութիւնը» ։ Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համակիրներ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Bar du Globeի սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Անհրաժեշտ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պանտրմացի Վերգին Գարակէօզեան կը փնտռէ զաւակը Յովհաննէս Գարակէօզեանը ։ Ասկէ 15 տարի առաջ ստացած է իր վերջին նամակը, որով Թիենցինէն, Թուլոն մեկնումը կը տեղեկացնէր ։ Մայրը եւ քոյրը Նեկտար Պոլիս կը գտնուին ։ Տեղեկացնել Bn. Verkin Karagözian, Pankalti Bahtiar Sok.No. 7, Istanbul, Turquie ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐԶԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ս. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ չէզք հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի գիրքն ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գրասէրներուն ։

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13) ։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Hautes Alpes նահանգին Embrun գիւղաքաղաքին մէջ, արձակուրդի առթիւ Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար, լաւ կահաւորուած սենեակ մը, խոհանոցով ։ Դիմել Ս. Փանոսեանի, 34 rue de la Libérté, Embrun (Hautes Alpes) ։

✕ Կ'ՈՒԶՈՒԻ կահագործի (ebeniste - menusier) բանուոր մը եւ աշակերտ մը ։ Դիմել վերոգրեալ հասցէին ։

Chez SASSOUNI

31, RUE D'ALEXANDRIE

Métro St. Denis et Réaumur — Tél. Gut. 92-65

Սասունի կուտայ համեղ, ընտիր, մաքուր եւ առատ ճաշ ։ Այցելեցէք, պիտի համոզուիք եւ յաճախորդ դառնաք ամէնուն պէս ։

Հարսանիքի, կնունքի, նշանտուքի համար տրամադրելի մասնաւոր սրահ, ուտելիքով կամ առանց ուտելիքի ։

ԱՄԷՆ ՕՐ ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ԺԱՄԱՆՑ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ամառնային արձակուրդի երթալէ եւ ձեր ինքնաշարժները գնելէ առաջ (ամերիկեան եւ ֆրանսական), մի մոռնաք դիմել

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

3 Villa Monceau, Paris (17)

Tél. Wagram 13.95 — (ժամը 9h. 14h. 20h.)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63
Vendredi 27 JUILLET 1951 Ուրբաթ 27 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6518-Նոր շրջան թիւ 1929 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հայ կեանքը որոշ չափով սկսած է խաղաղիլ Պոլսոյ մէջ, յորմէհետէ պատրիարքական աթոռին վրայ բազմած է արժանընտիր եկեղեցական մը՝ Գարեգին արքեպս. Խաչատուրեան :

Տարիներով Թրքահայ գաղութի անդորրութիւնը խռոված եւ իրարու հակամարտ հոսանքներ ստեղծած էր տեղապահ Արսլանեան արք., որուն գլխաւոր նպատակն էր եղած իր բարձր պաշտօնը չահագործել ի նպաստ իր դրպանին : Բաժանեա՛ զի տիրեցես :

Իր շահատակութիւնները պարտկելու համար, տեղապահը սիրաշահած էր պոլսահայ քանի մը թերթեր, որոնք օրն ի բուն զինքը կը փառաբանէին :

Արսլանեան արք. յաջողեցաւ լռութեան դատապարտել իր մենատիրութեան դէմ ծառացած կարգ մը վարդապետներ ու քահանաներ, մէկ մասը կախակայելով, միւսները կարգալոյծ հռչակելով :

Ամէնայն Հայոց կաթողիկոսը, որ չի գիտցուիր ի՛նչ պատճառով, բացէ ի բաց տեղապահի կողքին էր կանգնած, իր «վախճանական վճիռ»ով վաւերացուց անոր սահմանած պատիժները, կացութիւնը աստիճան մը աւելի ծանրացնելով :

Կիլիկիոյ Գարեգին Ա. կաթողիկոսին քննութիւններն ալ օգուտ մը չունեցան, ընդհակառակն կիրքերը աւելի եւս սրուեցան :

1950 Դեկտեմբեր 2ի պատրիարքական ընտրութիւնը անարգութեան սիւնին գամեց տեղապահ Արսլանեանը, որ երկու քուէ միայն ստացաւ: Ասիկա իր դատապարտութիւնն իսկ էր՝ ազգին ներկայացուցիչներուն կողմէ :

Հակառակ իր այս «սեւացում»ին, տեղապահը ձեռքի տակէ սանձարձակ շարունակեց իր շահատակութիւնները, միշտ կռթնած իրեն բարեկամ մամուլին վրայ, որ չէր դադրեր լրձնաշուրթն փառաբանել հանրային կարծիքին կողմէ դատապարտուած եկեղեցականը :

Արսլանեան արք. պատրիարքարանի նիւթական հաշիւները չէր տուած պաշտօնապէս ճանչցուած ազգ. մարմիններուն: — Հաշիւ չտուաւ նաեւ նորընտիր պատրիարքին: Ո՛չ միայն հաշիւ չտուաւ, այլ բարի գալուստի քաղաքավարական պարզ այցելութիւն մը անգամ չըրաւ անոր, մինչ պետական պաշտօնական դէմքեր եւ օտար կրօնականը յարանուանութեանց պետեր կը փութային ողջունել Գարեգին պատրիարքը :

Արսլանեան արք. մինչեւ իր մահը շարունակեց պառակտել համայնքը: Իր պաշտպաններէն ոմանք զինաթափ չեն եղած դեռ:

Հիմա որ պառակտիչը անդենականին կը պատկանի, պոլսահայ գաղութի կեանքը աւելի պիտի խաղաղի :

Գարեգին պատրիարքի ժամանման առաջին օրէն իսկ մեծ խանդավառութիւն ստեղծուած է պոլսահայութեան մէջ :

Պատրիարքը անխոնջ կը վազէ ամէն կողմ, առանց անտեսելու յետին արուարձանն իսկ, հակառակ յօդացաւին՝ որմէ կը տառապի ժամանակէ մը ի վեր :

Ամէն առթիւ սէր եւ միութիւն կը քարոզէ, հակառակութեան ամէն նշոյլ անհետացնելու համար հայրենակիցներու մէջէն :

Իր ջանքերն արդէն սկսած են արդիւնաւորուիլ: Տեղապահականներէն շատեր բոլորուած են իր շուրջ եւ կ՚աջակցին իր ձեռնարկներուն :

Գարեգին պատրիարք իբրեւ նախկին տեսուչ Կիլիկեան Դպրանոցին եւ Արմաշի Դպրեվանքին, ամէն բանէ առաջ կրթական մշակ մըն է, որ հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ: Այդ է պատճառը, որ նոր սերունդի դաստիարակութիւնը, զարգացեալ եկեղեցականներու եւ ուսուցիչներու պատրաստութիւնը իր առաջին մտահոգութիւնն եղաւ :

Պաշտօնի ձեռնարկելէն անմիջապէս վերջ, ծրագրեց վերականգնել Արմաշի Դպրեվանքը, ուսկից հրջանաւարտ եղած էր ինք ալ ճիշդ կէս դար առաջ :

Գաղափարը արդէն սկսած է մարմին առնել :

Որոշուած է Դպրեվանքը բանալ Սկիւտարի բարձունքին վրայ, Ս. Խաչ վարժարանի հին շէնքին մէջ, որ նորոգութեան կը կարօտի :

Հայ զարգացած եկեղեցականներու եւ պատրաստուած ուսուցիչներու պակասը շատ զգալի է Սփիւռքի մէջ: Երուսաղէմի ժառանգաւորացն ու Անթիլիասի Դպրեվանքը ցարդ սահմանափակ թիւով կրօնականներ միայն տուին, մեծ մասամբ կուսակրօններ: Ամուսնացեալ զարգացած եկեղեցականներ շատ քիչ ունինք: Մասի վրայ կը համրուին այն քահանաները՝ որ մանաւորապէս կրօնական ասպարէզի պատրաստուելու համար դպրեվանքի մը հրջանն աւարտած ըլլան :

Գարեգին պատրիարքի ձեռնարկը արժանի է ամէն գնահատութեան եւ քաջալերանքի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ՇԱՀԵՑԱՆ ԴԱՏԸ

1949ին հաստատուած օրէնքով մը, քաղաքացիները պարտաւոր էին սպաննել այն կատուները որոնք իրենց բնակավայրերէն դուրս ելլելով, կը թափառէին մինչեւ 200 մեթր հեռուները :

Օրէնքը « վայրի կատու » համարելով այս կարգի փիսիկները, կը պատճառաբանէր թէ անոնք վնասակար են: Կատարեալ փորձանք՝ շատ մը օգտակար թռչուններու գլխուն :

Այսպէս, հանդիպողը կատու մը կը սատկեցնէր: Ատրճանակով, հրացանով, բիրով կամ քարով :

Մարդ չի գիտեր թէ որքան կատուներ սպաննուեցան երկու տարուան ընթացքին :

Ո՞վ հարցուց բռնութեամբ սպաննուած մարդկային զոհերու թիւը, իրենց բնակավայրէն ներս կամ դուրս...

Բայց, կատուները տէր ունին.— Անասուններու Պաշտպան Ընկերութիւնը :

Անոր դիմումներուն վրայ, Պետական Խորհուրդը երկու շաբաթէ ի վեր ջնջած է 1949ի օրէնքը:

Մանաւանդ որ, ստուգած էր թէ հրամանը ստորագրուած էր ոչ թէ իրաւասու նախարարին, այլ անոր քարտուղարին կողմէ :

Ուրեմն կատուները ազատ են աջ-ձախ թափառելու, թռչուն կամ ճիյէր որսալու: Եւ իրիկունն ալ տուն վերադառնալով, մշիկ – մշիկ մրափելու անկիւն մը:

Շատերը մասնաւոր անկողին ալ ունին, բոլոր յարմարութիւններով: Ինչպէս եւ գերեզման :

Իսկ այն հարիւր – հազարաւոր տարագիրնե՞րը որ տարիներէ ի վեր կը թափառին ի սփիւռս աշխարհի :

Ո՞վ պիտի պաշտպանէ անոնց դատը, որպէսզի կարենան տուն վերադառնալ անարգել: Առանց վախնալու աքսորէն, բանտէն, գնդակէն կամ կախաղանէն :

Ո՞վ պիտի ջնջէ անոնց դէմ հաստատուած քմահաճ օրէնքները, նախարարն ստորագրած ըլլայ թէ քարտուղարը:

Կարծեմ կատուն անգամ կը ծիծաղի այս հարցումներուն վրայ, շատ լաւ գիտնալով մարդուն արժէքը :

ՎԱՀԷ

Մ. ԲՐԻՏԱՆԻԱ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ՚ՈՒԶԷ

Մեծն Բրիտանիոյ հետ բանակցութեանց ձեռնարկելու պարսկական առաջարկին մանրամասնութիւնները դեռ ճշդուած չըլլալով, որոշ վերապահութիւն մը կը տիրէ ձեռնարկի կարելիութեան եւ առաւել եւս յաջողութեան մասին: Եթէ Տոքթ. Մոսատեղ պայման դնէ, որ նաւթային նոր ընկերութեան վարչական մարմինը կազմուի միայն Պարսիկներէ, այն ատեն, բրիտանական կառավարութիւնը, ապահովաբար պիտի մերժէ առաջարկը: Թեհրանի բրիտանական դեսպանը, նաւթային յանձնախումբի անդամներէն ծերակուտական Տաֆթարիի մօտ երթալով, այս մասին լուսաբանութիւններ ուզեց, իր կառավարութեան հրահանգին վրայ: Դեսպանը տեսնուեցաւ նաեւ Պ. Հէրիմընի հետ: Ամէն բանէ առաջ, պարսկական իշխանութիւններէն կը պահանջուի վերջ տալ այն բռնութեանց, որոնց ենթակայ են Անգլեւիրանեան ընկերութեան մարդիկը, Ապատանի մէջ:

× Տոքթ. Մոսատեղ հիւանդացած է եւ բարձր տաքութիւն ունի: Հակառակ ասոր, առջի իրիկուն ներկայ գտնուած է հացկերոյթի մը, ի պատիւ Պ. Հէրիմընի :

Պ. Մորիսըն եւ կ՚ազդարարէ զգոյշ ըլլալ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարէն վերջ, Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարար Պ. Հ. Մորիսըն եւս, նախարար դառնալէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, արտաքին քաղաքականութեան մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին առջեւ :

Խօսելով խաղաղութեան ամրապնդման մասին, նախարարը յայտարարեց. — « Անկեղծօրէն կը յուսամ որ խաղաղութեան եւ իրերահասկացողութեան նոր բաղձանք մը զարգանալու վրայ է մեր պաշտպանողական ճակատի արեւելեան կողմը: Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքականութեան առաջին նպատակակէտը խաղաղութիւնն է արդէն, բայց ոչ խաղաղութիւն մը, ի գին ամէն բանի: Այդ պատճառով ալ, բրիտանացի ժողովուրդը զգոյշ պէտք է ըլլայ խաղաղասիրական քարոզութիւններէ, մինչեւ որ խօսքերը չփոխարինուին գործերով: Եթէ իրողութիւն է խաղաղութեան այս ցանկութիւնը, մենք կրնանք միայն ուրախանալ: Բայց պիտի չկորսնցնենք երբեք մեր աչալրջութիւնը կամ թուլցնենք մեր եռանդը, մինչեւ որ ապացոյցներ չունենանք մեր ձեռքը: Մենք միշտ կը սպասենք փոփոխութեան մը ռուսական ճակատին վրայ: Եթէ յստակ նշաններով տեսնենք, որ յառաջ եկած է այդ փոփոխութիւնը, պատրաստ պիտի ըլլանք երկու ձեռքերով բռնելու՝ համաշխարհային յառաջդիմութեան այդ նոր պատեհութիւնը »:

Արտաքին քաղաքականութեան միւս հարցերուն անդրադառնալով, Պ. Մորիսըն ծանրացաւ հետեւեալ կէտերու վրայ :—

Պարսկաստան.— Կառավարութիւնը կ՚աշխատի պարզել այն պայմանները, որոնց հիման վրայ, այժմ, Պարսկաստան յօժարութիւն կը յայտնէ բանակցելու նաւթային հարցին շուրջ :

Պաշտպանութիւն.— Տրամաբանական է որ Յունաստան եւ Թուրքիա միանան Ատլանտեանի դաշինքին: Անհրաժեշտ է որ երբ Գերմանիա ժողովրդավար կարգուսարքի հաւասար մէկ անդամը դառնայ, պէտք է ունենայ իր ինքնապաշտպանութեան միջոցները :

Սպանիա.— Կառավարութիւնը չի կարծեր, որ Սպանիոյ յարումը արեւմտեան պաշտպանութեան, կրնայ զօրացնել ժողովրդավար ճակատը:

Ճափոն.— Ազատական շունչով խմբագրուած հաշտութեան դաշնագրէն զատ ուրիշ ամէն ձեռնարկ պիտի յաւերժացնէր անվրդովութիւնը եւ ցանէր ապագայ խռովութեանց սերմերը :

Չինադադարի ժողովը յաջողութեան նախօրեակին

ՄԱԿի հրամանատարութեան կարճ զեկոյցը, առաջին անգամ ըլլալով «ուշագրաւ յառաջդիմութիւն» մը կը տեսնէ Քաէսոնկի ժողովի աշխատանքներուն մէջ: Արդարեւ, երէկուան նիստին, համայնավար պատուիրակները նոր զիջում մըն ալ ըրած են, հաւանելով յառաջիկային յետաձգել օտար ուժերու հեռացման հարցին քննութիւնը : Դաշնակից պատուիրակութիւնը անմիջապէս չէ ընդունած այս զիջումը, նկատի ունենալով որ հարցը դարձեալ կը պահէ իր գոյութիւնը ըստ էութեան: Սակայն կը թուի սակայն, թէ այսօրուան նիստին պիտի ընդունի եւ ասով վերջացած պիտի ըլլայ օրակարգի կազմութիւնը: Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է, որ ժողովը կը գտնուի այլեւս յաջողութեան ճամբուն վրայ, թէեւ, հարցերու ըստ էութեան քննութիւնը կրնայ դեռ օրերով, գուցէ եւ շաբաթներով երկարաձգել զինադուլի կնքումը: Զօր. Ռիճուէյ պիտի պահանջէ որոշ ժամանակ մը սահմանել բանակցութիւնները վերջացնելու եւ կրակի դադարեցման համաձայնագիրը ստորագրելու համար: Ասով, հրամանատարը կ՚ուզէ կասեցնել չինեւքորէական ուժերու նոր պատրաստութիւնները, ինչ որ վտանգաւոր պիտի ըլլար բանակցութեանց եւ կացութեան խաղաղ զարգացման տեսակէտով :

× Սաստիկ կռիւներ տեղի կ՚ունենան Քորէայի արեւելեան ճակատամասի ծովեզերեայ շրջանին մէջ, Քանսոնկ քաղաքին մօտերը, ուր դաշնակից ուժերը կը ջանան ետ մղել յարձակող կարմիրները: Կռիւները կը շարունակուին չորս օրէ ի վեր :

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ֆրանսայի զանազան կողմերէն Իլ տ՚Իէօ գացած յուղարկաւորներու մասնակցութեամբ, Դշ. օր ժամը 11ին տեղի ունեցաւ մարաջախտ Փէթէնի յուղարկաւորութիւնը: Դագաղը ձեռամբարձ փոխադրուեցաւ գիւղի եկեղեցին, ուր երկու արքեպիսկոպոսներ նախագահեցին կրօնական արարողութեան: Թափորին կը մասնակցէին Տիկին Փէթէն, հանգուցեալին ազգականները, զօրավարներ Վէյկան, Հէրինկ, Լոր, Պէրժըրէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

6.— Ո՞ՒՐ ՀԻՄՆԵԼ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՆՈՑԸ

Հիմա կը մնայ ճշդել, թէ որ երկրին մէջ պէտք է հիմնուի ապագայ հայ Վարժապետանոցը, առանց որու ամէն ճիգ դատապարտուած է ամուլ մնալու :

Ասիկա հարց մըն է, որ ունի բարդ դժուարութիւններ, որոնց յաղթելու համար՝ երկաթէ կամքի եւ լուրջ աշխատանքի կը կարօտինք :

Կը կարծեմ թէ յարմարագոյն վայրը կրնայ ըլլալ Փարիզ, « Լոյս Քաղաքը», որ ամէն դիւրութիւն կ'ընծայէ մտաւոր զարգացման տեսակէտով :

Փարիզ կ'ընծայէ նաեւ կարեւոր առաւելութիւն մը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը Մուրատեան վարժարանին շնորհած է բարձրագոյն ուսուցման (Enseignement superieur) իրաւունքը հայկական նիւթերու համար, եւ այդ առանձնաշնորհով՝ այդ ազգային հաստատութիւնը կապուած է Փարիզի Ակադեմիայի հետ :

Իրենց ընթացքը աւարտելէն վերջ, հայկական նիւթերու հետեւողները՝ քննութիւն պիտի անցընեն Յանձնախումբի մը առջեւ, եւ պիտի ստանան իրենց վկայականը: Ֆրանսայի կրթական նախարարը պիտի վաւերացնէ վկայականները :

Նոյնքան յարմարագոյն վայր է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, որ, հակառակ Թագաւորական պալատ մը ըլլալուն, ունի անժխտելի յարմարութիւններ: Մաքուր եւ լուրջ միջավայր, գեղեցիկ արուեստներու անզուգական կեդրոն, գեղանի լճակով մը եւ կապոյտ երկինքով մը շրջապատուած, որ տիրաբար մարդս կը քաշէ դէպի իմացական եւ մտաւոր աշխարհը :

Անկէ զատ, շատ հեռու չըլլալով Ս. Ղազարի կղզիէն, դաստիարակութեան նուիրուելիք ուսանողները առիթներ պիտի ունենան այդ տեղ այցելելու եւ իրենց մտաւոր զարգացումը ճոխացնելու:

Ասոնք ալ իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ, նախ կուտան երկրորդական վարժարանին քննութիւնը եւ կրնան դիւրութեամբ ստանալ իրենց վկայականները, որոնք իրենց իրաւունք կուտան յաճախելու եւրոպական որեւէ համալսարան:

Երրորդ յարմար վայր մըն է Պէյրութ քաղաքը, Միջին Արեւելքի մէջ, կէս եւրոպականացած կեդրոն մը, ուր կան համալսարաններ եւ ուրիշ օտար բարձրագոյն վարժարաններ :

Բայց այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլայ նոր շէնք մը կառուցանել :

Աւելի դիւրին է հայ օրիորդներուն հարցը, եթէ կ'ուզեն նուիրուիլ դաստիարակչութեան եւ ուսուցչութեան բարձր պաշտօնին :

Այն հայ օրիորդները, որոնք կ'ուսանին Կ. Պոլսոյ, Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի եւ Փարիզի հայկական բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, իրենց վկայականները ստանալէ վերջ, պէտք է զետեղուին եւրոպական զանազան համալսարաններու մէջ, թէ մանկավարժութիւն սորվելու եւ թէ իրենց առած ուսումը կատարելագործելու համար: Մանկավարժական տեսակէտով՝ Զուիցերիան ամէնէն յարմարն է: Այդ հայ օրիորդները որքան օտար լեզու գիտնան, այնքան օգտակար կը հանդիսանան Հայկ. դպրոցներուն :

Այժմ քննենք կենսական հարց մը, որ լուծումի կը սպասէ :

Այսօր բարքերն ու ժամանակները արմատապէս յեղաշրջուած են : Հոգեկան ու բարոյական աշխարհը կիսովին փլած է: Այժմ անոր վրայ կը սաւառնի նիւթապաշտ աշխարհ մը՝ որ դաղափարապաշտութիւնը նետած է յետին դծին վրայ :

Այսպիսի աշխարհի մը մէջ, ո՞ր Հայը կամ Հայուհին պիտի ուզէ յօժարակամ նուիրուիլ դաստիարակութեան եւ ուսուցչութեան սրտմաշուք գործին :

Հայկական հին շրջաններուն՝ եղած են ունեւոր դասակարգի պատրաստուած մարդիկ, որ դրամը արհամարհելով մտած են ուսուցչական ասպարէզի մէջ, զայն նկատելով իբրեւ հոգեկան հրճուանք մը: Այսօր հրաշքի պէս բան մը պիտի ըլլայ, եթէ այդ դասակարգէն մարդիկ նետուին այդ դժուարին ու փափուկ ասպարէզին մէջ, ինչպէս կ'ըլլայ մտաւորապէս շատ զարգացեալ երկիրներու մէջ :

Ինչպէս ամէն ազգերու, մեր ազգին ալ ողնաշարը կը կազմեն միջին եւ համեստ դասակարգերը, որոնց քով ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը աւելի զօրաւոր արմատներ ձգած են:

Ուստի պէտք է այդ երկու դասակարգերուն պատկանող զաւակներուն վրայ դարձնել ուշադրութիւնը: Փորձով դիտուած է որ անոնց զաւակները կ'ըլլան ուշիմ եւ ուսումնատենչ, եւ սիրով յանձն պիտի առնեն նուիրուիլ դաստիարակչական գործին, մանաւանդ երբ իրենց ապահովութիւն տրուի, թէ ապագային պիտի ունենան նիւթական կեանքի լաւագոյն պայմանները :

Ո՞վ բարերար պիտի կանգնի վաղուան այդ մտաւորականներուն, անոնց պատեհութիւն տալով՝ իրենց ուսման ընթացքն աւարտելու :

Անշուշտ Հ. Ը. Բ. Մ.ը, որ հայ դպրոցներու ընդարձակ ցանց մը ունի Միջին Արեւելքի մէջ : Չեմ կարծեր որ լրջօրէն նկատի չառնէ այս կենսական հարցը, իր իսկ բարձրագոյն շահերուն համար:

Արդար չէ այս ծանր բեռը դնել մի միայն այդ հաստատութեան կռնակը: Այդ պատուաւոր եւ գերազանցօրէն ազգօգուտ գործին պէտք է լծուին նաեւ մեր մեծահարուստ Հայերը, գիտնալով թէ այդ ձեռնարկով անմահական անուն պիտի թողուն այս աշխարհին վրայ, եւ երախտագիտական անմահ զգացումներով հայ ժողովուրդը պիտի կապեն իրենց գերդաստաններուն հետ :

Եթէ ուզեն՝ այդ փառապանծ գործը կրնան գլուխ հանել Հարաւային Ամերիկայի եւ զանազան երկիրներու մեծահարուստ Հայերը :

Եթէ Հիւսիսային Ամերիկայի անունը չյիշեցի, առանց պատճառի չէր :

Այդ իրատես եւ օրինակելի գաղութը, մեծ մասով կազմուած հայկական գաւառներուն Հայերէն, իրենց հետ տարեր են Հայաստանի ջինջ երկինքէն եւ պաղպաղուն ջուրերէն հայրենասիրութեան անսպառ զգացումներ :

Ան երկար տարիներէ ի վեր՝ մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտէն անմիջապէս վերջ՝ լայնօրէն բացաւ իր սիրտն ու քսակը, օգնելու եւ քաջալերելու ոեւէ ազգային ձեռնարկ :

Գործնական մարդիկ, անոնք կ'այցելեն Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն, աչքով տեսնելու եւ ձեռքով շօշափելու այդ հայ գաղութներու անմիջական պէտքերը եւ դարման խորհելու: Իրենց քննութիւնները յանգած են հետեւեալ իմաստուն եզրակացութեան.— « Եթէ օր մը, կ'ըսեն անոնք, Ամերիկայի եւ արեւմտեան Եւրոպայի հայ գաղութները բռնադատուին հօսիլ ու ձուլուիլ կլանող ովկիանոսներու մէջ, Միջին Արեւելքի հայ գաղութները միշտ կանգուն պիտի մնան: Հետեւաբար, պէտք է օգնենք որ անոնք ծաղկին եւ զարգանան »:

Ահա այդ գաղութն է, որ կրնայ արդարօրէն հպարտանալ, թէ ինքը հաւատարիմ ժառանգն է Ջուղայի եւ Հնդկաստանի հայ գաղութներու, որոնք այնքան առատաձեռնօրէն սատարեցին հայկական դպրոցներու, հայ վանքերու եւ հայ մշակոյթի զարգացման եւ բարգաւաճման :

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Ամերիկահայ գաղութը

Ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ, Տր. Կ. Խաչէի հրաւէրով, շահեկան նիւթի մը մասին ըրաւ հանգամանօրէն պատրաստուած դասախօսութիւն մը, մեծ թիւով ունկնդիրներու ներկայութեան : Ընկերուհի Ս.Յակոբեան բանալով հաւաքոյթը ըսաւ, թէ մօտ մէկուկէս տարիէ ի վեր մեր ընկերուհին հրաւիրուած էր Ամերիկայի Հայ Օգն. Միութեան կողմէ իբրեւ գործիչ :

Ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ յաջողեցաւ ամբողջական գաղափար մը տալ ամերիկահայ գաղութի մասին, ծագումէն մինչեւ մեր օրերը, եւ մօտ երկու ժամ լարուած պահեց ունկնդիրներու ուշադրութիւնը :

Թէեւ անհատներ շատ աւելի կանուխէն գացած են Ամերիկա, ըսաւ ան, սակայն բուն գաղութի կազմութիւնը սկսած է մօտ 75 տարի առաջ: Հայկ. գաղութ ըսելով կը հասկցուի գաղթող Հայերու այն բազմութիւնը, որ ապրելով օտար երկրի մէջ, կապը չի խզեր իր երկրին հետ:

Առաջին գաղթը դէպի Ամերիկա սկսած է շնորհիւ ամերիկեան Պորտ ընկերութեան: Նախապէս այրերն են որ գաղթած են, նիւթական աւելի շահաւէտ պայմաններու ակնկալութեամբ, բայց միշտ ի մտի ունենալով երկիր վերադառնալու դիտաւորութիւնը: Ամէնէն շատ գաղթած են Խարբերդցիներ, Արաբկիրցիներ, Սեբաստացիներ, եւայլն :

Մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութիւնը տակաւին զանգուածային չէր գաղթը: Կը գաղթէին վերադառնալու յոյսով, սակայն, Ատանայի ջարդը այս յոյսը փճացուց եւ սկսան այլեւս իրենց ընտանիքները փոխադրելու մասին մտածել: Հայկական գաղութը հետզհետէ կը ստուարանար եւ դիմագիծ կը ստանար :

Սկիզբները, գաղթականները աւելի Պոսթընի շրջանը կ'երթային: Ուստըր եղած է առաջին գաղթականութեան կեդրոնը: Այդ շրջանին ոչ մէկ Հայ ուզած է տուն գնել, կամ հաստատուն ձեռնարկի մը լծուիլ, կարծելով որ օր մը կը վերադառնայ հայրենիք :

Առաջին համաշխարհային պատերազմին պանդուխտ այրեր վերադարձան՝ իբրեւ կամաւոր ծառայելու համար հայրենիքին, բայց երկար չտեւեց, ու մեծ մասը նորէն վերադարձաւ Ամերիկա:

Ամերիկահայութիւնը թէեւ ցրուած է ամբողջ Մ. Նահանգներուն մէջ, սակայն գլխաւոր կեդրոններն են Պոսթըն, Նիւ Եորք, Տիթրոյիթ, Ֆիլատելֆիա, Շիքակօ, Միսուրի շրջան, Քալիֆորնիա, (Լոս Անճելըս, Ֆրէզնօ, Սան Ֆրանչիսկօ) եւ այս գլխաւոր քաղաքներուն շրջանները :

Հայկական համրանքը կը հաշուեն 250 հազար, ամբողջ Հիւս. Ամերիկայի մէջ :

Նախապէս բոլոր Հայերը եղած են գործարանի բանուորներ, ապա ձեռնարկած են անհատական փոքրիկ գործերու: Այժմ կան գորգավաճառներ, կօշիկի վաճառականներ, դերձակներ, մանաւանդ սքանչելի կահ կարասի շինողներ եւ ծախողներ: Մեծ ձեռնարկներու համար հայկական ընկերութիւններ չկան: Հայերը չեն սիրեր ընկերովի աշխատիլ, որպէսզի տնտեսական կարեւոր ոյժ մը դառնան: Ներկայիս, գաղութը շատ բարեկեցիկ է: Երեք չորրորդը ունի սեփական բնակարան, ճաշակով կահաւորուած տուներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով օժտուած : Ամերիկահայի մտքին մէջ դրոշմուած է այն գաղափարը, թէ իր նիւթական կարողութենէն պէտք է մաս հանէ նաեւ արտասահմանի իր հայրենակիցներուն: Այսպէս է որ անվերջ եւ առատաձեռնօրէն կուտան :

Գաղութին ամէնէն հին կուսակցութիւնն է Դաշնակցութիւնը: Հիմնուած է նախքան Հայկ. Եկեղեցիները: Հոն ուր կայ մինչեւ 15 ընտանիք Հայ, կայ նաեւ Դաշնակցական մարմին, ակումբ, ՀՕՄ եւ Երիտասարդներու խումբեր: Ազգապահպանման տեսակէտէն Դաշնակցութիւնը հոն կը կատարէ փրկարար դեր :

Օգնութեան Խաչը կազմուած է 1910ին ողբացեալ Ակնունիի նախաձեռնութեամբ : Կատարեալ կազմակերպութիւն մըն է ՀՕՄը եւ ընկերուհիներ ձեռնհասօրէն կը վարեն զայն: Ընտանիքի մէկ անդամի պէս սրտցաւօրէն իրարու քով կուգան: Ընդամէնը 54 մասնաճիւղեր կան Ամերիկայի մէջ, Գանատան ալ հաշուելով՝ 63 մասնաճիւղեր: Հասոյթներուն մեծ մասը կ'երթայ արտասահմանի եւ յատկապէս Մերձ. Արեւելքի հայկական գաղութները, յատկացուելով մշակութային եւ բարեսիրական ձեռնարկներու :

ՀՕՄը Ամերիկայի մէջ հիմնած է հայերէնի դասընթացքներ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ: Մեծ օժանդակութիւն ընծայած է նաեւ Գերմանիայէն գաղթած տարագիրներուն :

ՀՕՄը նոյնպէս կազմակերպած է օրիորդներու Կրթասիրաց Միութիւնը: Իսկ հայ երիտասարդներու միութիւնը (Դաշնակցական) կորովի եւ գործունեայ կազմակերպութիւն մըն է: Պոսթընի շրջանը ունին «Հայաստան Քէմփ»ը, ընդարձակ հողամաս մը, որուն ճիշդ կեդրոնը կը բարձրանան ամերիկեան եւ հայկական դրօշները: Այնտեղ կան բազմաթիւ հիւղակներ, աղբիւր, բաղնիք, ճաշարան, ընդարձակ թատերասրահ, գրադարան եւն.: Ինչպէս ժամանակին ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանէր, հոն ալ ամէն ուղղութեամբ եկող Հայերու ինքնաշարժերը կանգ կ'առնեն Քէմփին առջեւ :

Պատերազմէն վերջ ամերիկեան կառավարութիւնը իրաւունք տուած է զինուորներուն բարձրագոյն ձրի կրթութեան հետեւելու, այնպէս որ այսօր բազմաթիւ հայ երիտասարդներ կը հետեւին մասնագիտութեան: Ամերիկահայ գաղութին մէջ կան անուանի հայ բժիշկներ, ատամնաբոյժներ, բժշկուհիներ, իրաւաբաններ, եւն.:

Ամէնէն տխուր երեւոյթը գաղութին երկու մասի բաժնուիլն է, — երկու տեսակ եկեղեցի, երկու տեսակ հայ գաղութ :

Պոսթընի մէջ կայ «Հայրենիք»ի գեղեցիկ շէնքը եւ Լոս Անճէլըսի ու Տիթրոյիթի մէջ՝ Հայկ. կեդրոնները, արդիական շէնքերով :

Քալիֆորնիան ըլլալով առանձին շրջան, իր ուրոյն դիմագիծով, Տիկին Էլլէն Բիւզանդ ուրիշ դասախօսութիւն մը պիտի տայ այդ մասին:

Դասախօսութենէն վերջ եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց Տիկինը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԺՊԻՏ

Ամուրի եւ տարիէոտ պարոնը.— Դուք ինչո՞ւ չէք ամուսնացած, Օրիորդ :

Ամուրի եւ տարիէոտ օրիորդը.— Աշխարհի վիճակը կը տեսնէք, երբ կը տեսնեմ դարուս զաւակները, չեմ ուզեր անոնց մայր եղած ըլլալ, իսկ երբ կը տեսնեմ այրերը՝ չեմ ուզեր անոնց կին եղած ըլլալ ...:

Կը գովեն կը կենան

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅՈՑ... «ԹՐՔԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Թրքական Եէնի Իզ շաբաթաթերթին աշխատակիցը, Համիտ Նուրի Ըրմաք, որ վերջերս պըտոյտ մը կատարած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, հետեւեալ «գովեստները» կը շռայլէ Հալէպի Հայոց մասին .—

Հալէպի մէջ հինգ օր մնացինք եւ տեսանք որ կարեւոր համրանք մը կը կազմեն հոն նախկին Թրքահպատակ Հայերը, որոնք կը զբաղին բազմաթիւ գործերով եւ արհեստներով, ինչպէս մանր ճարտարարուեստը, մեքենաներու յղկում, նորոգութիւն եւ ի հարկին շինութիւն, ելեկտրագործութիւն, կօշկակարութիւն, հիւսուածագործութիւն, բժշկութիւն, երկրաչափութիւն, ճարտարապետութիւն, դերձակութիւն, հանդերձավաճառութիւն, շինուածանիւթ, ոսկերչութիւն, եւն. : Այնքան որ երբ Հալէպի մէջ արտը Թրաքթէօր մը կամ երկրագործական մեքենայ մը աւրուի եւ նորոգութեան պէտք ըլլայ, կը դիմեն Հայերուն, որոնք այս կերպով կը նպաստեն Սուրիոյ տնտեսութեան: Սրտանց կը գործակցին իրենց այժմու հայրենակիցներուն՝ Սուրիացիներու հետ : Հալէպի Հայերը սորված են արաբերէնը հայերէնին չափ, իրենց տղաքն ալ վարժուած են այդ լեզուին :

Այսուհանդերձ, չգտայ Հայ մը որ Թուրքի մը չափ լաւ չխօսէր Թուրքերէնը, զաւակներն ալ նոյնպէս: Անոնք սորված են նոր Թուրքերէնը եւ կը կարդան Թուրքերէն թերթերը: Այս կերպով Հալէպի Հայերը ապացոյցը կուտան իրենց Թըրքասիրութեան, եւ, որեւէ Թուրք երբ այցելէ իրենց, համակրանքով եւ ազնուութեամբ կը վերաբերուին :

Մենք ուրախացանք այս երեւոյթին առջեւ եւ պարտք կը զգանք սորբեւ յիշատակել իրենց խօսքերը.— «Թուրքիա այն հայրենիքն է ուր ծնած ու մեծցած են մեր հայրերն ու պապերը, մասամբ ալ մեր սերունդին մարդիկը. Թուրքերը կաթնեղբայր են մեզի եւ հոգեկան վայելք մը նէ Թուրքիան վերյիշել, սիրել Թուրքը: Մեր զաւակներն ալ այս զգացումներով կը մեծցնենք »:

Հալէպահայերուն մեծագոյն մասը ծնած ու մեծցած է Մարաշ, Ատանա, Քիլիս, Գոնիա, Անթաքիա, Իսքէնտէրուն եւ չէ մոռցած Թուրքերը :

Ահա թէ ինչու բարոյական պարտք մը նկատեցինք անգամ մը եւս շնորհաւորել զիրենք : Ուրախ ենք իրենց այս ազնիւ զգացումներուն եւ անկեղծ Թրքասիրութեան համար:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Arts» թերթին մէջ Ռոպէր Վրինա հետեւեալը կը գրէ Կ. Մոմճեանի ցուցահանդէսին առթիւ.—

« Ողորկ եւ խնամուած նիւթ մը, յաջողապէս ջնարակուած, բաւականին հակակշռուած նկարումով: Ներդաշնակ երանգաւորում եւ ճշգրիտ բաղակցութիւն կանանչութեան, երկնքի, յարաշարժ ջուրերու, ցոլքերու նրբին Թօյրերուն մէջ, Թեթեւ ու Թափանցիկ: Բոլոր այս յատկանիշները կ՚ալուորցնեն եւ կը գերազանցեն զինքը, Մոմճեանի գործերուն տալու համար կիրառման եւ կառուցման լաւորակ լրջութիւն մը: Փարիզեան դաշտանկարներ, ընդունակ՝ հառաչանքը խլելու փարիզցի սիրահարին, ինչպէս եւ գոհացնելու քաղաքին տեսարաններու պահանջկոտ « ամաթէօր »ը :

ԱՊՏՈՒԼԼԱՀ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն պատկեբազարդ պատմութիւններ հրատարակել Յորդանանի Թագաւորի մասին, պարզելով անոր նկարագիրը: Բոլորն ալ կը չեշտեն թէ համարձակախօս էր, «կատուին կատու կ՚ըսէր», առանց բառերը ծամծմելու: Բայց միեւնոյն ատեն դիւանագէտ ըլլալով, միշտ կը յիշեցնէր լրագրողներուն.

— Մի մոռնաք որ եթէ ուեւէ բան գրէք մեր տեսակցութեան մասին, պաշտօնապէս պիտի հերքեմ :

« Լը Մոնտ »ի արեւելագէտ աշխատակիցը, Սապլիէ, կը պատմէ թէ 1947ին հանդիպում մը ունեցան, ուր Ապտուլլահ (դերի Աստուծոյ) պարզեց իր ծրագիրները, առանց կեղծելու: Արաբօ-զապետը կը դժկամակէր թարգմանել զանազան որակումներ՝ այս կամ այն վեհապետի մասին: Բայց միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէր թէ պիտի հերքէ, եթէ հրատարակէն իր յայտարարութիւնները:

Վերջերս Թուրքիա այցելած ատեն, ըսած էր թէ Յորդանան չէզոք պիտի մնայ, եթէ պատերազմ ծագի Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ: Բայց, միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէր Թուրք Թղթակիցներուն.

— Բնականաբար պիտի հերքեմ անմիջապէս, եթէ ըսածս հրատարակութեան տաք:

Սպանեալ արքան շատ կը սիրէր այլաբանական ոճեր գործածել: Ահաւասիկ իր տեսակէտը Արաբական Դաշնակցութեան մասին.

— « Արաբական Դաշնակցութիւնը աղաղակ մըն է որ արձակուեցաւ Իրաքի վարչապետ Նուրի փաշա Սայիտի կողմէ: Աղաղակը Թռած ատեն բռնուեցաւ Եգիպտոսի վարչապետ Նահաս փաշային կողմէ եւ զօրացաւ Անգլիոյ արտաքին գործերու Նախարարին կողմէ: Եթէ կ՚ուզէք ըմբռնել Արաբական Դաշնակցութիւնը, երեւակայեցէք պարկ մը ուր եօթը գլուխներ Թխած են: Ազզամ փաշա (ընդհ. քարտուղարը) Օսմանեան ռազմիկ մըն է, լիբիական զինուոր մը եւ եգիպտացի ազգայնական մը: Մարդ մը որ երբեք չի վարանիր : Ան պատրաստ է խորտակելու ամէն բան, մինչեւ անգամ իր զաւակը, իր երկրին ապահովութեան համար »:

Ապտուլլահ միեւնոյն ատեն ճատրակի վարպետ մըն էր եւ նոր, աւելի բարձր ձեւ մը հնարած էր: Սովորական 64 աչքերուն տեղ (cases) 144 հատ հաստատած էր, երեք կտորներ եւս աւելցնելով,— հրասայլը, օրսկան օդանաւը եւ հիւլէական ռումբը :

ԿԱԽՕՐՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Յառաջ»ի մէջ կախօրրան յօդուածով (17 Յուլիս) Պ. Զիթունի կը գրէր թէ կախօրրանը մինակ պարտէզի եւ այգիի մէջ կը լարեն, եւ ոչ թէ դաշտի մէջ՝ ինչպէս գրած էր Նարդունին :

Կախօրրանը, այո, դաշտերուն մէջ ալ կը լարեն ու Նարդունին իրաւունք ունի՝ երբ կ՚ըսէ « դաշտ » :

Մեր շրջաններուն մէջ (Փոքր Հայք) ամառ եղանակներուն քաղուորները իրենց հետը կը տանէին ծծկեր երեխաները, միասին ունենալով նաեւ պզտիկ պահնորդներ՝ աղջիկ կամ տղայ: Ու երբ արտին բոլորտիքը կամ մօտերը ծառ կամ անտառ չըլլար, կախօրրանը կը լարէին մասնաւոր փայտէ եռոտանի գործիքի մը վրայ (տաղան), ու չուք կը շինէին կտորով մը,— կապերտ, չուլ կամ սաւան :

Սովորութիւն չէր կամ գէթ մեր ծնողքը մեզի կ՚արգիլէին այգիներու եւ պարտէզներու մէջ կախօրրան ձգել, որովհետեւ կախօրրանը վնաս կը հասցնէր պտղատու ծառերուն :

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ, ԲՐՄԱՍՏԱՆԻ եւ Ջաւայի հայկական գաղութներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Աբ. քհնյ. Միրզայեան, « Նոր Ազդարար»ի մէջ.— Կալկաթա 915 անձ, 3 եկեղեցի, երկու քահանայ, երկու դպրոց, Ասանսոլ 102 անձ, Պոմպէյ 53 անձ, մէկ եկեղեցի, մէկ քահանայ, Մադրաս 32 անձ, մէկ եկեղեցի, մէկ քահանայ, Դաքքա 75 անձ, մէկ եկեղեցի, մէկ քահանայ, Ռանգուն 138 անձ, երկու եկեղեցի, Սինկափուր 22 անձ, մէկ եկեղեցի, Սուրաբայա 630 անձ, երկու եկեղեցի, մէկ քահանայ, մէկ դպրոց: Ընդամէնը 1967 անձ, 11 եկեղեցի, վեց քահանայ եւ 3 դպրոց :

Հնդկահայ գաղութի կազմաւորման շրջանը կը համարուի 1630 — 40 թուականը: Եթէ պայմանները նպաստաւոր ըլլային 300 տարի վերջ գաղութը պիտի ունենար 150 — 200 հազարէն աւելի թիւ մը: Իսկ այս թիւերու նուազումը Միրզայեան քահանայ կը վերագրէ «Սպիտակ Ջարդ»ին ինչպէս եւ արժէքներու նահանջին, լեզուի եւ մշակոյթի ուրացման, մանաւանդ ջերմ օտարասիրութեան: Վէրքեր որոնք օրէ օր կը խտանան վտանգելով ապագայ սերունդի գոյութիւնը :

ՏԽՐԻՒՆԻ.— Տոքթ. Պօղոս Գալստեան մեռած է Թէհրանի մէջ: Ծնած էր Գողթան գաւառի Փարակա գիւղը 1866ին: Մեծ հռչակ կը վայելէր իբրեւ ակնաբոյժ ամբողջ Ատրպատականի մէջ: Իբրեւ հայրենասէր մարդ, կապեր ունեցած է յեղափոխական գործիչներէն Յովնան Դաւթեանի, Գ. Ալոյեանի, Ն. Դումանի, Յ. Արղութեանի, Տիկին Սաթենիկի եւ ուրիշներու հետ: Մահէն վերջ իր տիկինը նուիրած է 370 հազար րիալ, որուն 300 հազարը փափաքած է որ յատկացուի Հայ Օգն. Միութեան Ատրպատականի մասնաճիւղին: = Հինգերորդ տարին է որ Օգն. Միութիւնը Թաւրիզի Արամեան դպրոցին մէջ հայեցի կրթութիւն կուտայ 200է աւելի պզտիկներու : Դպրոցը կը պահուի Հայ Օգն. Միութեան Թաւրիզի մասնաճիւղին աջակցութեամբ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Զրահապատ պաշտպանները որմածակերէն վար ծռած, առանց վայրկեան մը հանգիստ առնելու, կը զարնէին հանդիպածին, իրենց սուրերուն թէ ծայրովը, թէ սուր կողմովը, եւ յարձակողները այնքան շատ ու քով քովի սեղմուած էին որ միս ծեծելու պէս կը զարնէին անոնց մէջ. իրենց թեւերուն ուժով վար կը տապալէին այդ կատաղի պատերազմիկներով համբիչներու պէս բռնաւորուած սանդուխները, կ՚արձակէին իրենց հրացաններն ու պզտիկ թնդանօթները, մեծաքանակ վար կը թափէին խոշոր քարեր ու ժայռի կտորներ, որոնք քով քովի սեղմուած անհամար Թուրքերուն մէջ ահռելի աւերներ կը գործէին :

Վերջ ի վերջոյ այսքան կատաղի դիմադրութիւնը յոգնեցուց առաջին յարձակողները, բայց իրենց պետերը զանոնք միշտ նորէն կռուին տեղը կը ղրկէին, որովհետեւ անոնց նպատակը այս կրկին յարձակումներով պարզապէս յոգնեցնել լմնցնել էր պաշտպանները: Թուրքերուն ամէնէն յանդուգները, իրարու կանչելով, երբեմն կը յաջողէին մինչեւ պատնէշին գագաթը բարձրանալ, բայց անխուսափելի կերպով ամէնքն ալ կը սպաննուէին հոն: Ողջ մնացողները փախչիլ ուզեցին, բայց Թուրք «չաւուշ»ները, տեսակ մը ժանտարմներ, որոնք Սուլթանին կողմէ յատկապէս ատոր համար հոն դրուած էին, մեծկակ երկաթ գաւազաններով ու մտրակներով ստիպեցին զիրենք կռուի դաշտը դառնալ: Այդ չաւուշներուն ալ ետին արդէն Ենիչէրիներու կարգ մը պատրաստ կեցած էր առաջիններուն ձեռքէն փախչողները Թուրի հարուածներով ջարդելու : Հետեւաբար առաջին զօրաբաժինին այս զինուորները կամ յաղթելու կամ մեռնելու էին: « Գթալ չկար բնաւ, կ՚ըսէ Կրիտոփուլոս, կը զարնէին, կը զարնուէին կատաղօրէն: Մեծ ճիչեր ու ահաւոր հայհոյութիւններ ու սպառնալիքներ կը լսուէին :

Այս նախնական զարհուրելի կռիւը մէկ երկու ժամէ ի վեր կը տեւէր արդէն եւ հակառակ քաջութեան հրաշալիքներուն, հակառակ իրենց թիւին ու արժէքին, Թուրք պատերազմիկներու մեծ մասը ջարդուած կամ որեւէ կերպով կռուելու անկարող վիճակի մէջ դրուած էր, երբ Սուլթանը վերջապէս հրաման տուաւ ետ քաշուելու: Հակառակ ամէն բանի այս յարձակողները իրենց պաշտօնը լիուլի կատարեր էին, եւ իրենց բազմաթիւ անգամներ կրկնուած խիզախ յարձակումներն ու սարսափելի կռիւը բոլորովին սպառեր էին արդէն այնքան քիչ պաշտպաններու բոլոր ուժերը: Շաբաթներէ ի վեր հազիւ հանգիստ առած էին: Ու երբ տեսան առաջիններու ետ քաշուիլը, յուսացին որ գոնէ մինչեւ արշալոյս հանգիստ են ալ, շատերը նոյնիսկ, կ՚ըսէ Փիրս, այնպէս կարծեցին թէ այս առաջին յարձակումը զիրենք յանկարծակիի բերելու փորձ մըն էր միայն եւ ոչ թէ դերագոյն յարձակման մը առաջին փուլը : Աւաղ, շուտով պիտի հասկնային իրենց սխալը :

« Յարձակող բանակին երկրորդ բաժնին զինուորները, այսինքն Անատոլուի Թուրք զօրաբաժինը, կ՚ըսէ Պարպարօ, իրենց կարգին կատղած առիւծներու նման խոյացան Սէն Ռոմէնի դրան շրջականերու պատնէշին յարձակելու եւ երբ այս սարսափը տեսանք, յանկարծ ամբողջ քաղաքին մէջ, եւ բոլոր պարսպադուռներուն վրայ զանգակները հնչուեցան եւ ամէնքս գթառատ Տէրը մեր օգնութեան կանչեցինք այս Թուրքերուն դէմ, այնպիսի կերպով մը որ ամէնքն ալ վազեցին այս հեթանոսներու դէմը, որոնք դուրսը, որմածակերէն անդին երեւնալ սկսեր էին :

Մարդոց այս նոր հեղեղը, որ գիշերուան խոր մթութիւնը լուսաւորող արշալոյսին առաջին ժամերուն այսպէս յարձակման կը խոյանար, մարզուած, խիստ ուժեղ եւ զրահապատ կանոնաւոր մարդոցմէ կը բաղկանար, կ՚ըսէ Պարպարօ: Ծշմարիտ ընդհանուր յարձակում էր որ արշալոյսը ծագելուն կը սկսէր :

« Այս երկրորդ զօրաբաժնի մարդիկը սոսկալի աշխատութիւն տուին մեզ ու անհունօրէն յոգնեցուցին, կը շարունակէ Պարպարօ: Ասոնք ալ ջանացին սանդուխները պատնէշն ի վեր տնկելու, բայց քաջ պաշտպանները դետին տապալեցին զանոնք եւ բաւական մարդ սպաննեցին : Միւս կողմէ մեր ռմբաձիգները շարունակ կ՚արձակէին անոնց վրայ, այնպէս որ ճշմարտապէս անհաւատալի մեծ ջարդ մը տուինք անոնց »:

(Շար.)

ծովակալներ Ֆէրնէ եւ Մարքի, նախկին նախարարներ եւ ռազմիկներ եւ գիւղի բնակչութիւնը։ Դագաղը գերեզման իջեցուելէ վերջ, 84 տարեկան զօր· Վէյկան, գերեզմանին մէջ նետեց՝ 1940ին Տէօնքէրքի մէջ սպաննուած ֆրանսացի զինուորի մը վերարկուին մէկ կոճակը։ Եկեղեցիին մէջ դամբանական մը խօսեցաւ Մոնսէնեէօր Գազօ։ Դագաղը ծածկուած էր ֆրանսական դրօշակով։

X Փարիզի, Մարսէյլի եւ այլ վայրերու մէջ հոգեհանգիստներ կատարուեցան Թաղման օրը, մարաջախտի յիշատակին։ Միայն Մարսէյլի մէջ պատահեցաւ խրարանցում մը, երբ բազմութեան մէջ զէնք պարպուեցաւ։ Այն պահուն երբ տեղի կ՚ունենար Թաղումը, Լիլէն Թռած քաղաքային օդանաւ մը շրջան ըրաւ Գոշի-ալա-Թուր գիւղին վերեւ եւ ծաղկեփունջ մը նետեց այն ագարակին վրայ, ուր ծնած էր մարաջախտը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ տագնապը կը շարունակուի։ Պ· Ռընէ Մայէրի ձախողումէն վերջ, Հանրապետութեան նախագահը ուղեց Պ· Ժ· Պիտոյին յանձնել կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը։ Պ· Պիտօ մերժեց։ Ասոր վրայ, նոյն պաշտօնը վստահեցաւ Պ· Փոլ Ռէյնոյին (անկախ)։ Յաջողութեան մեծ յոյսեր չկան առ այժմ։ Անհասկացողութեանց առանցքը կը կազմէ միշտ դպրոցական հարցը։ Առաջարկներ եղած են (արմատականներէն) որ այս հարցին շուրջ կատարուի հանրաքուէ մը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կը նախատեսուի բանուորական ընդհ· գործադուլ մը։ Շարժառիթը տնտեսական է։ Կ՚ուզուի գործադուլները արգիլող օրէնք մը հրատարակել, բայց երեսփ· ժողովը արձակուրդի մէջ ըլլալով, կարելի չէ զբաղիլ այդ ծրագրով։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կանգուածային տեղահանութիւնները կը շարունակուին շաբաթական 3000 հոգիով։ Ցարդ տեղահանուածներու Թիւը կը հասնի 40.000ի։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը խորհի հրատարակել մամուլի օրէնք մը, փակելու, բռնագրաւելու կամ սաստելու համար որեւէ Թերթ, որ «Եգիպտոսի սահմանադրական վարչաձեւը տապալելու ծառայող պայքար կը մղէ»։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ ծերակոյտի նախագահ Թէվֆիք փաշա Ապուլ Հուտայի կողմէ։

ԱՊՏՈՒԼԼԱՀ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ յուղարկաւորութեան ատեն անգլիացի զօր· Կլըպ փաշան անգամ կուլար, կ՚ըսէ հեռագիրը։ Ամէնուն ուշադրութիւնը գրաւեց, երբ աչքերը կը սրբէր Թաշկինակով եւ «քէյֆիյէ»ով։ Նոյնպէս կուլային իր գինակիցները, դագաղին շուրջը համախմբուելով։ Գուրանէն հատուածներ արտասանուելէ վերջ, դագաղը փոխադրուեցաւ մասնաւոր կառքի մը վրայ։ Բիչ անդին կեցած էր Թագաւորին սպիտակ ձին, սեւերով ծածկուած։ Աննկարագրելի էր կիներուն վայնասունը։ Շատեր պատուհաններէն կ՚աղաղակէին,— «Սայետնա» (մեր տէրը), աղի արցունքներ Թափելով։ Զօրս ոչխարներ մորթուելով բաժնուեցան աղքատներուն, որպէս զի աղօթեն հանգուցեալին հոգւոյն համար։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կէս ժամուան Թռիչք մը կատարեց աշխարհի մեծագոյն օդանաւը — «Պրապազոն» — որ կրնայ հարիւրէ աւելի ճամբորդներ փոխադրել։

ԵՒՄԷՆԻ մէջ ծագած ժանտախտի համաճարակին պատճառով, եգիպտական իշխանութիւնները պիտի արգիլեն այս տարի դէպի Մէքքէ ուխտագնացութիւնը։Ցարդ վարակուած են 290 հոգի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին երիցուհի Եւգինէ եւ զաւակները կը յայտնեն որ այս կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն պատարագ հանգուցեալ

ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ· ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ

հոգւոյն եւ յիշատակին համար։ Ներկայս ի գիտութիւն բոլոր մեր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն։

ՔՍԱՄՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ·— Յարութիւն Օգումուշեան կը ծանուցանէ ի գիտութիւն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, Թէ իր ողբացեալ տիկնոջ Ա·ՐՈՒՍԵԱԿ ՕԳՈՒՄՈՒՇԵԱՆԻ (ծնեալ Փէհլիվանեան) մահուան քսամսունքին առԹիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Լիոնի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ (69 rue Louis Blanc)։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

Հայկ. ձեռնարկներու օրը

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շավիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան քով։

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Փարիզի Շրջ· կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ «Արցութեան» խումբին։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Ժամը 3ին այցելութիւն՝ ընկերներ Արցութեաններու եւ Բժ· Տէր Դաւթեանի շիրիմներուն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն, եւայլն։

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ։

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ։

Հանրակառք՝ Փոն տը Սէվռէն, երկաթուղի՝ Կառ Մոնփարնասէն։

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն վերջ, տեղի կ՚ունենայ ընկերահամակրական խնճոյք Շավիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue Stalingrad։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տեղի կ՚ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, 12 Օգոստոսին, ամբողջ օրը Վալպրի անտառին մէջ։ Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին։ Հաճելի անակնկալներ, Պուլի մեծ մրցում։ Շրջ· կոմիտէն կը յանձնարարէ բոլոր մարմիններուն որ անմիջապէս գործի լծուին, ապահովելու համար հաղորդակցութեան միջոցները։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ, ԴԷՊԻ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին։

Այս կիրակի, առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պ· Կուհայի սենէմային մօտ ծառաստանը։ Կը խօսին ընկերներ Թ· ԱՅՎԱԶԵԱՆ եւ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ։

Գեղարուեստական բաժին, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկ· տոհմիկ պարեր։ Բարձրախօսի վրայ պիտի երգուին հայկ· երգեր։ Ընտանեկան ջերմ մԹնոլորտ։ Առատ պիւֆէ, ըմպելիներ, ժողովրդական գիներով։

Երթեւեկութեան գին 150 ֆրանք։

ԾԱՆՕԹ·— ՕԹօքառները Փլաս Կիշառէն կը մեկնին առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին, պիտի հանդիպին րիւ Փօլ Պէռ, Մէզօն Նէօվ, Վիլէօրպան եւ Տէսինի։ Կար տը լ՚Էստէն օԹօքառները կէսօրէ վերջ կը մեկնին ժամը 1ին եւ 2ին։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

Համազգային Մշակ. Միութիւնը

Վարչութեան անդամներէն Պ· Դաւիթ Դաւիթխանեանի դէպի Հարաւային Ամերիկա մեկնումին առԹիւ կազմակերպած է ողջերթի գինեձօն մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հ· Սասունիի ճաշարանը, 31 rue d'Alexandrie, մէԹրօ Սէն Տընի, այս ուրբաթ, ժամը 19.30ին։ Նուագ եւ երգ քէմանչիստ Յովսէփի եւ ուրիշներու կողմէ։

Մտերմական մասնակցութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Արձանագրուելու համար դիմել Պարսամեան գրատուն, 46 rue Richer։ Հեռ· Pro. 64-90։

Ոչ ոքի հրաւէր չէ ղրկուած։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ· Հ· Մ· Ը· Մ·Ը

Կազմակերպած է այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն 12, Ալֆորվիլի Salle des Fêtesի մէջ, rue Voltaire։ Թէյասեղան մը, ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ համակիրներուն։

Մուտքը ազատ է։

Հաղորդակց· միջոց·— Métro Charenton Ecolesէն առնել 103 Թիւ autobus, իջնել Mairie Alfortville։

Մեծ դաշտահանդէս

Հ· Յ· Դ· Սէն Լուի Ակնունի ենԹակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէի։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, ԵօԹնեղբայրեան ագարակին մէջ։

Կը խօսի ընկեր Ս· ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։ Մուտքը ազատ է։

ԴԵՐՁԱԿԻ ՖՕՆ ՄԸ

Ամերիկա մեկնումի պատճառով ժէռանսի կը տրուի, ծախուելու խոստումով (gérance avec promesse de vente) դերձակի շատ բանուկ ֆօն մը, Պուրժ քաղաքին կեդրոնը, իր լաւ յաճախորդներով։ Նպաստաւոր պայմաններ։

Դիմել·— Mozian, 4, rue du Commerce, Bourges (Cher)։

Օր· ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Պ· ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Լիոն, 22 Յուլիս Նշանուած Տէսին

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ·— Աղբիւր Սերոբ եւ Մ· ԵօԹնեղբայրեան խումբի ընդհ· ժողովը այս ուրբաթ ժամը 20.30ին ծանօթ սրճարանը։Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի կ՚առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ·— ՎՌԱՄԵԱՆ ենԹակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս· Տէր Թովմասեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենԹակոմիտէները եւ խումբերու վարչութիւնները, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ երեկոյ, 78 ռիւ Ռապըլէ դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· «Վարդան» ենԹակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի վիճաբանական ժողովը այս ուրբաթ Պ· Թորոսի սրճարանը Bar Terminus, St. Antoine, ժամը 8.30ին, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդ «Խատիսեան» խումբի մասնակցութեամբ։ Նիւթ· — «Երկսեռ հայ երիտասարդութեան յարաբերութիւնը»։ Կը հրաւիրուին բարեկամներ եւ համակիրներ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Bar du Globeի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Անհրաժեշտ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ· «Արծիւ» մարզական միութեան։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ· Նաճարեանի զովասուն պարտէզին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա· ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Խ· ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղ· ճոխ բաժին, արտասանութիւն, մեներգ, ֆանԹէզիներ, նուագ, հայկ· եւ եւրոպ· պարեր։

Միծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ԵՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ»։ Ճաշերը կարելի է միասին բերել։ Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

ԾԱՆՕԹ·— Հանդիսավայրը երԹալու համար առնել 26 Թիւ Թրոլէպիւսը եւ իջնել Լա Բասթիթ։ Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ·— Պանտրմայի Վերգին Գարակէօզեան կը փնտռէ զաւակը Յովհաննէս Գարակէօզեանը։ Ասկէ 15 տարի առաջ ստացած է իր վերջին նամակը, որով Թիենցինէն, Թուլան մեկնումը կը տեղեկացնէր։ Մայրը եւ քոյրը Նեկտար Պոլիս կը գտնուին։ Տեղեկացնել Bn. Verkin Karagözian, Pankalti Bahtiar Sok.No. 7, Istanbul, Turquie։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ·— Մեծկերտցի դերձակ Կարապետ եւ Հալէպցի Աննա Միրաքեաններու երեք զաւակները, որոնք 1915ին, Արաբկիրի մէջ, տեղահանութեան ընԹացքին կորսուած են, Անունները՝ Եղիսաբէթ 9 տարեկան, Աւետիս 7 եւ Յովսէփ 5։ Տեղեկացնել G. Mirakian, 69 Wallace St. Samerville Mass (U. S. A.)։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք։ Քանատա։

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ՚ապահովենք։

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ
Դիմել ԺԱՆ Ե· ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille
7, Rue Auber, Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 28 JUILLET 1951 Շաբաթ 28 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6519–Նոր շրջան թիւ 1930

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԿՈՒՏ ՏԵՂԱՑ...

Յիսունըչորս տարիէ ի վեր չէ մոռցուած կըտակը երկու հարիւր յիսուն անձնազոհ հայ ֆէտայիներուն, որոնք կրակ կը տեղային թշնամի ցեղախումբի մը վրայ՝ մինչ կարկուտ կը տեղար «Խանասորայ դաշտումը»:

Այդ կտակը կ'ըսէր. «Յուլիս ամսու 25ին կատարեցէք մեր տօնը»:

Ամէն տարի, Յուլիսեան այս օրերուն, ուխտադնացութեամբ եւ դաշտահանդէսով Սփիւռքի ամէն կողմը ազատատենչ ու հայրենաբաղձ հայութիւնը հանդիսաւորապէս կը տօնէ Խանասորի պատմական արշաւանքին տարեդարձը:

Բազմաթիւ յայտնի անուններ կապուած են այս արշաւանքին հետ, որ Սարգիս Կուկունեանի 1890ի ամառը կազմակերպած առաջին անյաջող ձեռնարկէն վերջ ամէնէն կարեւորն էր:

Մեծ եղեռնի զոհերէն Յարութիւն Շահրիկեան՝ իբրեւ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Սալմաստ երթալով, կարգադրած էր Ատրպատականի ընկերներուն մէջ ծագած վէճը այս առթիւ եւ փութացուցած էր արշաւանքը:

Արշաւախումբին հրամանատարներն էին Վարդանն ու Իշխան Յովսէփ Արղութեանց: («Աջից Վարդանը, ձախից Իշխանը»):

Գլխաւոր դերակատարներ եղան նաեւ Նիկոլ-Դուման (արշաւանքի գաղափարն յղացողը), Արիստակէս Զօրեան (Կարօ), բժիշկ Քրիստափոր Օհանեան (Մխիթար, Ժընեւի համալսարանէն), Գալուստ Ալոյեան (Թորոս, «Կարկուտ տեղաց» երգի հեղինակը) եւ Սամսոն Թադէոսեան (Թաւրիզի «Խարիսխ» զինագործարանի վարպետներէն), Սեւքարեցի Սաքօ, Խէչօ, Բիձա:

Իբրեւ տասնապետ արշաւախումբին կը մասնակցէր Եփրեմ Դաւիթեան, Գանձակի Բարսում գիւղէն, 26 տարեկան, որ 1890ին Կուկունեանի խումբին մէջ էր եւ Ռուսներու կողմէ Սախալին կղզին աքսորուելէ վերջ յաջողած էր փախչիլ: Յետագային դարձաւ այն նշանաւոր Եփրեմ խանը, որ Պարսկաստանի ազատագրական կռիւներուն մէջ առաջնակարգ դեր կատարեց (1908 — 1912) եւ հերոսաբար ինկաւ, 1912 ապրիլ 25ին, Համատանի Բրհար գիւղին մօտ, անմահ անուն ձգելով, իբրեւ «Պարսից Կարիպալտի»ն:

Արշաւախումբի վերապրողներէն է փարիզաբնակ Միհրան Համբարձումեան — Էքմէքճեան (Խանասորցի), Պոլիս, Գումգափուցի, այն ատեն 25 տարեկան, նկարիչ, փախստական՝ յեղափոխական պատճառով: Ուրիշ վերապրող մը Փարիզ այցելեց Ամերիկայէն՝ քանի մը տարի առաջ:

Խանասորը, որ կուգար Պանք Օթոմանի գրաւումէն 11 ամիս վերջ, պատասխան մըն էր ընդհանրապէս 1895—96ի համատարած ջարդերուն եւ մասնաւորապէս այն տմարդի յարձակումին, որուն ենթարկուած էին 1896ին Աղբակի Ս. Բարթողիմէոս վանքի շրջակայքը, Աւետիսեանի առաջնորդութեամբ Վանէն փախած հարիւրաւոր հայ գաղթականներ, բոլորն ալ կոտորուած:

Այս յարձակումին գլխաւոր պատասխանատուն էր քիւրտ մազրիկ ցեղախումբի պետ Շարաֆ բէկ: Շարաֆ բէկ մէկն էր Համիտիէ զօրամասերու հրամանատարներէն:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Քիւրտերը սիրաշահելու համար կազմած էր Համիտիէ զօրագունդերը՝ բացառապէս Քիւրտերէ: Այս առթիւ մեծադիր սպիտակ մետաքսեայ պաստառի վրայ ոսկեզօծ տառերով գրուած ֆէրմաններ ղրկած էր բոլոր ցեղապետներուն՝ յանձնարարելով անոնց զօրագունդեր կազմակերպել իրենց աշիրէթներէն:

Շարաֆ բէկի ղրկուած ֆէրմանը գրաւուած ըլլալով Խանասորի կռիւներուն ատեն, ցարդ կը պահուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թանգարանին մէջ:

Արշաւանքը ուղղուած էր Շարաֆ բէկի դէմ, որուն ցեղախումբը կ'ապրէր Խանասորի մէջ, վրաններու տակ:

Առաջին անգամն էր, որ արդիական զէնքերով սպառազինուած եւ հրամանատարներու դեկավարութեամբ շարժող այսքան կարեւոր ուժեր արշաւանքի մը կը մասնակցէին:

Քիւրտերը յանկարծակիի եկած՝ բռնեցին փախուստի ճամբան:

Հայ հերոսը կը պատասխանէր «լեղապատառ քրտուհիին որ չէր գիտեր ուր փախչիլ, թէ՝ «Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր հայ ֆէտան»:

Հայ ֆէտային կռուեցաւ առնականօրէն եւ ձեռք չտարաւ կիներուն ու երախաներուն, բարձր պահելով հայ յեղափոխականի անունը Թրքահայաստանէն մինչեւ Կովկաս:

Տասնեւինը կորիճներ — որոնց մէջ Ռոստոմի եղբայրը Կարօն — ինկան Խանասորի կռիւներուն մէջ: Արշաւանքը չչմեցուց շրջանի Քիւրտերն ու Թուրքերը:

Խանասորը յիշատակ մըն է այսօր եւ խորհրդանշան մը՝ մեր բոլոր հերոսական կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցան 1897էն առաջ եւ անկէ վերջ, մեր ազատագրութեան ճամբուն վրայ:

Տօնելով Խանասորը, մենք կը տօնենք միաժամանակ մեր «Հերոսներու Օր»ը, կ'ոգեկոչենք յիշատակը բոլոր մեր անուանի եւ անանուն, ծանօթ եւ անծանօթ, ականաւոր եւ խոնարհ հերոսներուն, որոնք զոհուեցան միեւնոյն գաղափարին համար: Հայ բազմաչարչար ու հալածական ժողովուրդը օտարի լուծէն ազատելու, հայ մարդու եւ հայ կնոջ պատիւը պաշտպանելու, անտուն-անտիրական հայ ազգին սեփական ազատ եւ անկախ հայրենիք ստեղծելու նուիրական իտէալին համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՂ ԵՐԹԱՆ ՏԵՍՆԵՆ

Ձեմ կարծեր որ աշխարհը իրենց ափին մէջ առած, զայն իրենց ուզած կողմը դարձնող եւ ֆութպոլի գնդակի մը նման անոր հետ խաղացող մեծամեծները, ժամանակ գտնեն չարժանկարի ժապաւէն մը տեսնելու:

Այնքա՛ն զբաղած են որ... ժողով ժողովի վրայ կը գումարեն: Զորսերու ժողով, տասնըչորսերու ժողով, որ թիւը կ'ուզէք կայ:

Սպայակոյտները առանձին, տնտեսագէտները միւս կողմը: Հապա դիւանագէտնե՞րը: Այս վերջիններուն գործը ամէնէն ծանրն է կարծեմ: Աջին դառնալ «այո» ըսելը եւ ձախին «ոչ»ը պզտիկ բան չէ: Մարդ տասը երես ունենալու է, մէկով խնդալու, միւսով լալու եւ տասներորդովն ալ ժպտելու համար:

Ասոնք սովորական ու ամենօրեայ խորհրդածութիւններ են ամէնուս համար: Չէ՞ որ գոնէ թերթ մը աչքէ կ'անցնէ մեզմէ ամէն մէկը:

Խնդիրը, սակայն, սա չարժանկարի ժապաւէններու մասին էր, մանաւանդ Actualités բառուածները, որոնք սահմանուած են օրուան կարեւոր անցուդարձերը, նկարներով մեզի ցոյց տալու: Տարիէն աւելի է, որ ամէն անգամ, Քորէայի պատերազմը իր պատուաւոր տեղը ունի անոնց մէջ: Եթէ ուզենք մոռնալ Հնդկաչինը, սա միւս դժբախտ թերակղզին, քիչ մը աւելի վերով, Ասիոյ քարտէսին արեւելքը, կուգայ անվերջ կոտտացնելու սիրտդ:

Մարդիկ ամէն ճիգ կ'ընեն մոռնալու համար հինգ տարի տեւած երկրորդ Համաշխարհայինին սարսափները: Ոգի ի բռին կ'աշխատին վերաշինելու աւերակները եւ հեռացնելու կարմիր մըղձաւանջը, որ կրնայ դարձեալ միլիոններ խլել մարդկային համրանքէն: Բայց ահա չարժանկարին Actualitésն,— թնդանօթներուն որոտը, օդանաւերու խլացուցիչ ժխորը, աւեր ու արիւն: Մանուկներ, կիներ, ծերուններ, ճչմարիտմարդկային խլեակներ, քաղաքէ քաղաք թափառական: Երիտասարդ հաշմանդամներ, վիրաւորներու բանակներ: Լաց ու կոծ, արիւն, արի՛ւն ամէն կողմ:

Իսկ մեծերը կը վիճին ու կը սակարկեն: Ինչո՞ւ չեն երթար զբօսնելու, չարժանկարի պատկերներ դիտելով:

Որպէսզի չուտ վերջանան բանակցութիւնները, կարճ կապուին վէճերը եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի աշխարհի այդ հեռաւոր անկիւնը, կ'առաջարկեմ ոչ միայն բանագնացները, այլեւ աշխարհի մեծամեծները ղրկել ամէն օր, քանի մը վայրկեան, տեսնելու պատերազմի տեսարաններէն ժապաւէն մը:

ՍՕՍԻ

Զինադադարի ժողովին օրակարգը վերջացաւ

ԴԵՌ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼՆ Է, Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՐԻՃՈՒԷՅ

Քաէսոնկի մէջ գումարուած նոր նիստի մը ընթացքին, զինադադարի խառն յանձնախումբը, հազիւ 9 վայրկեանի խորհրդակցութենէ մը վերջ ընդունեց հինգ կէտերով օրակարգ մը, որուն շուրջ պիտի կատարուին այժմ բանակցութիւնները: Հինգ կէտերն են հետեւեալները.—

1) Օրակարգի վաւերացում:

2) Ապազինուած գիծ մը ռազմաճակատին երկու կողմերը, իբրեւ հիմնական պայման թշնամութեանց դադարեցման:

3) Վերջնական կարգադրութիւններ կրակի դադարեցման եւ զինադադարի համար, ճշդելով հսկիչ յանձնախումբի կազմութիւնը, հեղինակութիւնն ու պարտականութիւնները:

4) Կարգադրութիւններ ռազմագերիներու մասին:

5) Յանձնարարութիւններ՝ շահագրգռուած պետութեանց:

ՄԱԿի շրջանակները յաջողութիւն մը կը նկատեն այս արդիւնքը, թէեւ, ընդհ. հրամանատար զօր. Րիճուէյի համաձայն, դեռ առաջին քայլն է առնկա, որովհետեւ կրակի դադարեցման եւ ապա բուն զինադադարի համաձայնութեան կնքումը կրնայ դեռ քանի մը շաբաթ ուշանալ: «Շատ մը հարցեր կը մնան դեռ անլոյծ»:

«ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՊՆԴԷ ԻՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը սկսաւ քննել Իսրայէլի բողոքը՝ Սուէզի Ջրանցքին մէջ եգիպտական միջամտութեանց դէմ: Հրէական պատուիրակը, Պ. Ապպա Էպան յայտնեց, որ Սուէզը միջազգային ջուրի ճամբայ մըն է եւ Եգիպտոս կը բռնաբարէ միջազգային համաձայնութիւնը, որուն հիման վրայ, «խաղաղութեան թէ պատերազմի ժամանակ, բաց եւ ազատ պէտք է մնայ Ջրանցքը բոլոր նաւերու առջեւ»: Եգիպտոսի ներկայացուցիչը, Մահմուտ Ֆէվզի պէյ ցաւ յայտնեց, որ կարգ մը ծովային երկիրներ ազդուած են, տեսնելով որ եգիպտական կառավարութիւնը ի գործ կը դնէ նաւերը հսկելու իր իրաւունքը: Եգիպտոս չի կրնար այլ վերաբերում ցոյց տալ, նկատելով որ սեղմումները անհրաժեշտ են ի դէմս Իսրայէլի թշնամութեան: Հսկողութիւնը, Եգիպտոսի օրինաւոր իրաւունքն է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին օրերուն խմբագրութեանս այցելութիւն տուին արտասահմանէն Փարիզ եկած ընկերներ եւ բարեկամներ:

Ընկեր Արամ Սահակեան, որ երկու տարիէ ի վեր Մ. Նահանգները կը գտնուէր իբրեւ այդ շրջանի Դաշնակցական գործիչը, կը վերադառնայ Պէյրութ, Լիոն իր եղբօրը այցելութիւն մը տալէ վերջ:

Փրոֆ. Տոքթ. Յ. Հախնազարեան, Թեհրանէն գալով, կիրակի օր, Լոնտոնի վրայով կը ճամբորդէ դէպի Մ. Նահանգները, ուր կը մնայ չորս ամիսի չափ: Տոքթ. Յ. Հախնազարեան, ընթացաւարտ՝ Փրակայի համալսարանէն (1933), Թեհրանի համալսարանի դասախօսներէն է: Իրանագիտական բաժնին մէջ կը դասաւանդէ սանսկրիտ, իսկ արդիական գրականութեան բաժնին մէջ՝ գերմաներէն: Միաժամանակ, համալսարանի գրադարանապետն է: Կը վարէ նաեւ Թեհրանի Հայոց վարժարանին տեսչի պաշտօնը: Մ. Նահանգները կը ղրկուի պարսիկ կառավարութեան կողմէ, ուսումնասիրական առաքելութեամբ:

Տիկին Եոլանտ Տ. Անէմեան, ֆրանսերէնի ուսուցչուհի Պէյրութի Համազգային Ճեմարանին, Փարիզ եկած է հետեւելու համար Սորպոնի դասընթացքներուն:

Պ. Արամ Օճաքեան, դեղագործ, Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, Փարիզէն կ'անցնի դէպի Մերձաւոր Արեւելքի գաղութները:

Պ. Ա. Յովհաննէսեան (Թեհրանէն), Փարիզ այցելութեան ընթացքին դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը, անսպասելի հիւանդութեան մը հետեւանքով:

Ընկեր Գարեգին Տօնապետեան, Մ. Նահանգներու Փրովիտէնս քաղաքէն, կը ճամբորդէ դէպի Մերձաւոր Արեւելք, այցելութեան համար:

Ընկեր Ռուբէն Գուրգէնեան, ճարտարագէտ՝ Փրակայի համալսարանէն, այցելութեան համար եկած է Փարիզ Շթութկարտէն (Գերմանիա):

Պ. Մ. Պօյաճեան, Սան Փաւլոյէն (Պրազիլիա) մեկնեցաւ նոյնպէս դէպի Լիբանան եւ Սուրիա:

Պ. Ստեփան Սրապեան, Միլանոյէն, իր տիկնոջ հետ, Փարիզ եկած է առեւտրական գործով:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը պիտի որոշէ պատուիրակութիւն մը ղրկել Թեհրան, բանակցելու համար նաւթային վէճին շուրջ, պայմանով որ վերջ գտնեն բռնութիւնները Անգլիացիներու վրայ Խուզիստանի շրջանին մէջ: Պատուիրակութեան նախագահը պիտի ըլլայ հաւանաբար լորտ Ծովիթ, որ Մեծն Բրիտանիոյ գատական նախարարն է:

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

7.— ԿԵԴՐ. ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ

Ազգապահպանման հարցը գործնական հողի վրայ դնելու համար, հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն է կազմել Կեդրոնական Վարիչ Մարմին մը, սերտօրէն կապուած հայաշատ երկիրներու վարիչ մարմիններու հետ :

Կեդրոնական Վարիչ Մարմինը պէտք է բաղկանայ առ առաւելն 12 անդամներէ, ընտրուած իրաւագէտ փաստաբաններէ, գործի մէջ եփուած առեւտրականներէ եւ լուրջ մտաւորականներէ :

Այսպիսի ուժեղ կազմ մը վստահութիւն պիտի ներշնչէ հայ ժողովուրդին, որ պատրաստ է միշտ քալելու, եթէ իր առաջնորդները իրեն արժանի ըլլան :

Քանի որ մեր նոր սերունդը արժանաւոր կերպով դաստիարակելու համար մեծ դրամագլուխի մը պէտք կայ, Կեդրոնական Վարիչ Մարմինին առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լուրջ կերպով ուսումնասիրել շրջապատը :

Մեր մէջ պակաս չեն հայրենասէր մեծահարուստներ, որոնք յետ մահու մեծագումար կտակներ կը թողուն ազգային այս կամ այն ձեռնարկին համար: Բայց շատերը չեն գիտեր թէ որո՞նք են ազգին անհրաժեշտ պէտքերը :

Այս աշխատանքը պէտք է ստանձնէ Կեդրոնական Վարիչ Մարմինը: Ան իր ներկայացուցիչներուն ձեռքով պիտի լուսաւորէ եւ առաջնորդէ ապագահայ կտակարարը, որպէսզի իր կտակելիք գումարը յատկացնէ դաստիարակչական գործին, եւ կամ արդիական հայ վարժարանի մը շինութեան :

Քիչ չէ թիւը կարգ մը մեծահարուստ Հայերուն, որոնք կամ օտար ամուսնութիւն մը կնքած են, եւ կամ անզաւակ են: Կան ուրիշներ ալ, որոնք զանազան պատճառներով՝ հեռացած մեկուսացած են հայութենէն :

Գլխու պտոյտ կը պատճառեն հայ տաղանդով եւ հայ քրտինքով շահուած այն մեծ գումարները, որոնք վերջ ի վերջոյ կը նետուին օտար դրպաններու կամ պետական արկղներու մէջ :

Աչքիս առջեւն է «Այսօր»ի մէկ խմբագրականը, որ իրեն նիւթ առած է «Հայաստանի Կոչնակ»ի երկու ուշագրաւ լուրերը :

Ահա առաջին լուրը :—

« Յառաջացած տարիքի մէջ, մէկուկէս միլիոն տոլարի տիրացած դժբախտ ազգային մը փակեց իր աչքերը յաւիտենապէս, անժառանգ եւ առանց զաւակի: Ծերունի կինը, օտարուհի մը, տիրացաւ հարստութեան մեծագոյն մասին... Ինչո՞ւ ջանք մը չըրինք մենք երբ մարդը ողջ էր: Ինչո՞ւ անոր սրտին դուռը չզարնէինք, գէթ մասնիկ մը ապահովելու համար մեր անթիւ կարօտութեանց ... :

— « Ուրիշ Հայ մը, միջակ կարողութեամբ, քառասուն տարուան հաւաքածը՝ 40.000 տոլար ձգեց ամերիկեան կրթական մեծ հաստատութեան մը որ բազմաթիւ միլիոններու տէր է արդէն ...» մինչդեռ՝ մեր հայ դպրոցներն ու հայ մանկտիք հազար անգամ աւելի պէտք ունէին այդ 40.000ին, եւ նուիրատուն ալ հազար անգամ աւելի խորունկ անուն մը փորագրած պիտի ըլլար իր ազգակից մատաղ սերունդի սրտին մէջ» :

Ասոնք դիպուածական լուրեր են որ երբեմն մեր ականջին կը հասնին: Կարելի է ընդարձակ ցանկ մը կազմել Հնդկաստանի այն մեծատուն Հայերուն, որոնք միլիոնաւոր անգլիական սթերլիններ անհաշիւ նետեր են անգլիական դրամատուններու մէջ, անգամ մըն ալ դուրս չհանելու համար զանոնք: Եւ աւելի անոր համար, որ այդ մեծահարուստները կամ կտակ ըրած չեն, եւ կամ եթէ ըրած են, պակասաւոր ձեւով ըրած են: Որով օրէնքի առջեւ ուժ ունեցած չեն :

Գործունէութեան ինչպիսի ընդարձակ դաշտ մը կը բացուի նոր կազմուելիք Կեդրոնական Վարիչ Մարմինին առջեւ, մանաւանդ որ խրատուած է անցեալի տխուր դասերէն :

Սխալ մեկնութիւն մը տրուած կ՚ըլլայ, եթէ կարծուի թէ այդ Վերին Մարմինը խափանարար ուժ մը պիտի դառնայ Հ. Բ. Ը. Միութեան :

Ընդհակառակն, ազնիւ մրցակից մը պիտի դառնայ, որովհետեւ աւելի լաւ է երկու ձեռքով գործել քան մէկ ձեռքով, աւելի լաւ է երկու աչքով տեսնել, քան մէկ աչքով :

Եթէ այսչափ երկարօրէն ծանրացայ ազգապահպանման հարցերու վրայ՝ նպատակս էր ցոյց տալ՝ որ երբ ազգ մը դադրի մտաւորական դասակարգ մը ունենալէ, կը նշանակէ թէ մարմին մը կայ՝ առանց հոգիի, առանց մտքի եւ առանց սրտի :

Բարեբախտաբար, Սփիւռքի Հայութեան առջեւ կանգնած է մեր նորաստեղծ հայրենիքը, որ օր ըստ օրէ կը ծլի ու կը ծաղկի, ոչ միայն նիւթական շինարարութեամբ, այլեւ առաւելապէս մտաւոր եւ իմացական դետնի վրայ, առաջնորդուած վաստակաւոր գիտնականներէ, արտադրելով գրական այնքան արժէքաւոր գործեր :

Այս մխիթարական երեւոյթին առջեւ, անհասկնալի է այն յոռետես յայտարարութիւնը որ կը լսուի արտասահմանի շատ մը հայ բերաններէ.— « Մեղք է ուժեր սպառել, դատապարտուած ենք ուշ թէ կանուխ ձուլուելու » :

Մայր Հայրենիքի այս խրախուսիչ օրինակէն վերջ, արտասահմանի գիտակից Հայերուն կը մնայ դուրս գալ իրենց եսասիրական պատեաններէն, լծուիլ, եռանդուն աշխատանքի, փրկելու համար բիւրաւոր խոստմնալից հայ մանուկները՝ կորուստի ճիրաններէն :

Իսկ այն Հայերը, որոնք կը նախընտրեն փակուած մնալ իրենց ոսկեղէն պատեաններուն մէջ, ձեռքերը ծալլած, եւ կորսուելու դատապարտուած ենք»ի յուսահատ աղաղակներով, անոնք պէտք է ընդունին այն նախատական դատավճիռը ,զոր 1861ին, եւրոպացի ճանապարհորդ մը, կը նետէր Հայոց ազգին երեսին :

— « Հայերը, կը գրէ այդ հեղինակը իր գեկուցագրին մէջ, Վտարանդի եւ թափառիկ ազգ մը, անհայրենիք եւ անապաստան » :

Այս հեղինակը միակ չէ իր տեսակին մէջ: Այդ Թուականէն վերջն ալ, հայութիւնը իբրեւ ազգ տակաւին անծանօթ էր Եւրոպային: Եւրոպան կը ճանչնար միայն Կ. Պոլիսը, որ Թրքահայ ժողովուրդին կեդրոն – ուղեղն էր: Կը ճանչնար միայն իբր ցիրուցան վաճառականներու հրէատիպ համայնք մը՝ որոնց համար ուրիշ բան գոյութիւն չունէր, բայց եթէ իրենց նեղ, անհատական շահերը: Հրեաներուն պէս հայրենազուրկ, եւ անոնց պէս՝ տարագիր, Թափառական :

Աշխարհի վրայ կա՞յ Հայ մը, որ ուզէ ստորագրել այս դատավճիռը :

Եթէ կայ, թող մէջտեղ ելլէ եւ հրապարակաւ արտայայտուի :

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ
(Տեսուչ Սէվրի Մուրատեան վարժարանի)

(Վերջ)

«Տատրագոմի հարսը»

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կազմակերպած գրական երեկոն ունեցաւ աննախընթաց յաջողութիւն մը: Հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Բեմին վրայ, իրենց տեղերը գրաւած էին դատական մարմնի անդամները, ինչպէս նաեւ ամբաստանող եւ պաշտպան կողմերը: Պատերը զարդարուած էին նիւթին հետ առնչութիւն ունեցող եւ այդ շրջանը խորհրդանշող հայդուկներու նկարներով :

Դատական մարմնի նախագահ Պ. Ա. Թէրզիպաշեան կարդաց գրքին համառօտ բովանդակութիւնը, որ ծանօթ է առ հասարակ մեր մտաւորական դասին: Աւելորդ չենք նկատեր համառօտակի ծանօթացնելու նաեւ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն: Կ. Զարեան իր նիւթը առած է Ռուբէնի «Յեղափոխականի Յուշերէն»: Դէպքը տեղի ունեցած է ուրեմն իրապէս: Զարեան զայն մշակած է եւ մեզի տուած մարդկային յուզիչ ողբերգութիւն մը:

Այսպէս, Սասնոյ մէկ գիւղին՝ Տատրագոմի մէջ կ՚ամուսնանան Յովանը եւ Սանան: Հարսնիքի ամէնէն մէկ ուրախ պահուն, հայ ձիաւոր մը կու գայ լուր տալու, թէ Քիւրտերը եկած են դրացի գիւղը եւ աղջիկ փախցուցած: — «Պատրաստ կեցէք եւ զէնքեր բռնեցէք» կ՚ըսէ ու կը սուրայ միւս գիւղերն ալ զգուշացնելու: Բարեբախտաբար կը խնայուի Տատրագոմը այս անգամ: Կեանքը կը շարունակուի հոն: Ձմեռը կ՚անցնի... Գարնան, Յովանը կը հերկէ իր արտը, մինչ Սանան զբաղած է տան գործերով: Եւ ահա ամառը, յետոյ աշունը: Հունձքը կը դիզուի արտերուն մէջ: Կալը կամնուած, ցորենը պատրաստ, գիւղացին ցնծութեան մէջ է: Ուրախութիւն եւ պար :

Այդ օրերուն է որ գիւղի հրապարակին վրայ կ՚երեւին Շէյխին զինեալ խումբերը եւ կը հրամայեն՝ անցեալ տարուան նման բեռցնել անասունները եւ Շէյխին բաժինը տանիլ լեռ: Յովան կ՚ուզէ ըմբոստանալ այս անարդարութեան դէմ եւ գիւղին ծերերը հազիւ կը զսպեն զայն: Յովան ամբողջ գիշերը կ՚անցընէ անքուն: Որոշումը տըւած է եւ առտուն կանուխ կը բարձրանայ լեռ, միանալու Ֆէտայիներուն:

Այժմ Սանան մինակ մնացած է: Լուր չունի իր ամուսինէն եւ չի գիտեր թէ ան ո՞ղջ է թէ մեռած: Ոչ մէկ այր մարդ կը մօտենայ Ֆէտայիի կնոջ: Երբեմն ծերուկ քահանան կու գայ մխիթարելու զայն եւ տեղեկութիւններ տալու անցած դարձածի մասին: Սանան սակայն կը ձանձրանայ, ծարաւ է սիրոյ եւ կը չարչարուի իր միսերուն մէջ: Օր մը, անտառին մէջ կը լսէ Քիւրտի մը երգը եւ յափշտակուած կը մնայ տեղւոյն վրայ: Քիւրտը կ՚առնէ զայն եւ կը փախին միասին: Լուրը կը տարածուի շուտով եւ կը հասնի մինչեւ Ֆէտայիներուն ականջը: Լեռնէն կ՚իջնեն խումբ մը հայդուկներ եւ իր տան մէջ կը սպաննեն Քիւրտը, իսկ Սանան իրենց հետը առած կը բարձրանան լեռ: Ֆէտայիներուն մէջ է նաեւ ամուսինը, Յովանը: Հոն կը գումարեն դատական նիստ եւ Սանան կը դատապարտեն մահուան, վճիռը գործադրելի իր իսկ ամուսնոյն ձեռքով: Յովան կը դողայ, բայց եւ այնպէս կը մխէ իր սուրը անոր սրտին :

Արդ, Յովանի գործածը ոճի՞ր մըն էր, թէ արդարութեան արարք: Ամբաստանող կողմը, յանձին Պ. Պ. Տիգրան Թադոյեանի եւ Մարտիրոս Թաշճեանի կը նկատեն ոճիր: Պաշտպանող կողմը, յանձին Պ. Պ. Կարապետ Փոլատեանի եւ Յովհաննէս Տէօքմէճեանի, կը գտնեն տեղին եւ արդար :

Խօսքը ամբաստանողներունն է: Պ. Տիգրան Թադոյեան շատ լուրջ փաստարկութեամբ և գիրքէն մէջբերումներով աշխատեցաւ դատապարտել Յովանը եւ Սանան հռչակել անմեղ: Ծանրացաւ Յովանի անհետացումով Սանանի լքման, սպասման եւ հոգեկան ապրումներուն վրայ եւ դատապարտեց հանրային կարծիքի քարացած դատաստանը, Յովանի մեղապարտ լռութիւնն ու մարդկային անձի հանդէպ արհամարհանքը: Այնուհետեւ լրացումներ ըրաւ Պ. Մ. Թաշճեան, նոյնքան ուժեղ պաշտպանողականով մը:

Այս տողերը գրողը, ամբաստանութեանց, ըստ էութեան պատասխանելէ առաջ անցաւ իր մեղադրականին :— « Լսեցի Պ. Թադոյեան, ձեր ամբաստանութիւնը: Դուք գրականութիւն ըրիք, մինչդեռ մենք այդ կինը անմեղ հռչակող փաստեր կ՚ուզէինք, ինչ որ չկրցաք տալ: Ես գիւղացի եմ եւ ամբողջ մանկութիւնս անցուցած եմ արեւմտահայ գիւղին մէջ, շրջապատուած միեւնոյն թշնամիներով: Լսած եւ ականատես եղած եմ շատ մը դէպքերու, որոնցմէ մէկը կը նկարագրէ այս գիրքը: Այդ դէպքերու դէմ ընդվզելու համար է որ ծնած են հայ յեղափոխականները : Արդարեւ սուրբ էր այդ կռիւը: Ահա այդ ահեղ կռուին մէջ, հայ կին մը, Ֆէտայիի կին մը, փախած է մեր արիւնարբու թշնամիին հետ, իբր միակ պատճառաբանութիւն ներկայացնելով իր մարմնական սէրը: Կարծես միայն ինք սիրել գիտէ եւ ոչ իր նման մեր հազարաւոր հարսներն ու աղջիկները: Ինծի համար հարցը վիճաբանութիւն չի վերցներ: Յանցաւոր է այդ կինը: Եթէ չէր կրնար մտածել որ իր ամուսինը լքած է զինք ակամայ, գոնէ ծանօթ էր այդ շրջանի մեր կրօնական – բարոյական ըմբռնումներուն եւ ընտանիքի պատուի հասկացողութիւններուն: Մեղաւոր է այդ կինը մեր եկեղեցւոյն ու մեր ընտանեկան սրբութեանց, մեր հայրենիքին առջեւ: Եւ պէտք էր պատժուէր ամենածանր պատիժով, ինչ որ եղած է » :

Պ. Կ. Փոլատեան եւս խղճամիտ վերլուծումով մը պատկերացուց դէպքը իր բոլոր կողմերով: Աւելի ընդլայնուած կերպով ներկայացնելէ վերջ իր ընկերոջ մտքերը, յայտարարեց .

— « Սանան կը փախչի քիւրտ տղու մը հետ եւ կը յանձնուի անոր, իր ժողովուրդին ու ամուսնոյն թշնամիին: Այս այն թշնամին է, որ ոչ մէկ իրաւունք ու սրբութիւն կը ճանչնայ: Անողոք եւ անգութ՝ կ՚առնէ ուրիշներու քրտինքով շահուած վաստակը, կ՚առեւանգէ աղջիկներն ու հարսերը : Այսքանը կը բաւէ որպէսզի ամէն խղճի տէր մարդ, արձակէ իր վճիռը, որ միայն Տատրագոմի մեր գիւղացի ժողովուրդին եւ անոր ամէնէն պատուախնդիր զաւակներուն, Ֆէտայիներուն վճիռը կրնայ ըլլալ: Շնացեր է այդ կինը, որ ամէն սրբութիւն ոտնակոխ ըրած, կ՚երթայ գոհացնելու իր մեղաւոր մարմինը, զազիր անծանօթի մը հետ :

« Ինչո՞ւ այս դատավարութիւնը ուրեմն այսօր, 60 տարի հեռացած այդ շրջանէն, ինչո՞ւ կը վերաքննենք այդ վճիռը: Որովհետեւ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մըն ենք եւ կը փնտռենք ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը ամէն բանի մէջ: Կ՚ընդունինք որ բացարձակ ճշմարտութիւններ չկան եւ մարդկային արարքները ունին միշտ զանազան երեսներ, պէտք է հետեւաբար քննել բոլորը ազատ անկողմնակալութեամբ լաւագոյն ճշմարտութեան հասնելու ջանքով :

« Դէպքին մէկ երեսը միայն ցոյց տրուեցաւ ձեզի մեր հակառակորդներուն կողմէ, կ՚ուզեմ ես ալ պարզել միւսը եւ յետոյ դուք դատեցէք » : Եւ որովհետեւ ժամանակը կարճ էր, Պ. Փոլատեան ծանրացաւ ամբաստանութեանց քանի մը կէտերուն վրայ: — « Նախ ուզեցին հասկցնել ձեզի թէ Սանան չէր սիրեր իր ամուսինը, թէ դժբախտ ամուսնութիւն մըն էր այդ եւ թէ բռնի «հա՛ հա՛» ըսել տուին խորանին առջեւ: Աժան վարկածներ են ասոնք : Եթէ այդպէս ըլլար, մէկ տարի չէր ապրեր իր ամուսնոյն հետ եւ ժամանակ ունէր՝ իր ամուսնոյն 6 տարուայ բացակայութեան ընթացքին փախելու այդ գիւղէն : Մենք կ՚ըսենք որ Սանան փախաւ Քիւրտին հետ, մինչ պաշտպանները կ՚ուզեն հաւատացնել, թէ առեւանգուած է եւ յօժար կամքով չէ գացած: Անհիմն է այս ա-

Հ. Մ. Մ.ի մարզատօնը

Վերջին օրերու աննպաստ օդը, որ աւելի չեշտուած էր կիրակի օր, անբարեյոյս նկատուած էր ոմանց կողմէ դաշտային հանդէսի մը համար: Եւ սակայն, հակառակ մինչեւ կէսօր տեղացող անձրեւին, կէսօրէ վերջ, երկինքը, հետզհետէ ցոյց տուաւ իր պայծառ դէմքը, կարծես քաջալերելու համար մեր նոր սերունդին ճիգերը :

Ժողովուրդը մաս առ մաս կը հասնէր ու տեղ կը գրաւէր Օլիէի մարզադաշտի սեղաններուն շուրջ: Այնտեղ է օրուան նախագահը, Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան, այնտեղ են կազմակերպութեան վարիչները, դաշտին մէջ են մանաւանդ մեր տղաքը, աշխոյժ եւ ջանասէր: Հետաքրքրութեամբ կը դիտեմ իրենց բարեկամական մրցումը: Զարեհ Ղարիպեան կը վերադառնայ դաշտէն, քիչ մը քրտնած իրեն վստահուած դատաւորի վազվզուքներէն: Իրմէ կը խնդրեմ քանի մը լուսաբանութիւններ մարզական այս գեղեցիկ շարժումի մասին, որուն ստեղծման մէջ ինքն ալ ոչ նուազ կարեւոր դեր մը կատարած էր :

Հ. Մ. Մ.ը հիմնուած է ոչինչէն, 1948ի վերջերը, քանի մը ձեռներէց հայորդիներու կողմէ : Յաջորդ տարուան գարնան կը վարձուի Օլիէի մարզադաշտը: Աթլէթիզմ, վոլիպոլ, պասքէթպոլ, հետզհետէ կ'ամբողջացնեն կազմակերպութեան մարմնակրթական ծրագիրը, որուն առանցքը կը հանդիսանար Պ. Վազգէն Սէրէնկիւլեան : Այնուհետեւ Հ. Մ. Մ.ը կը ճանչցուի Մարզական Դաշնակցութենէն, ինչպէս միւս ազգերու մարմնակրթական կազմակերպութիւնները :

Մասնաւորաբար աչքառու տեղ մը կը գրաւէ ֆութպոլի շարժումը, որ յանձնուած է վարպետ մարզիչներու եւ որ ունի չորս ստորաբաժանումները.— Առաջին, պահեստի, կրտսերներ եւ փոքրերու խումբեր: Անդրանիկ խումբը, Ա. տարեշրջանին, երկրորդ հանդիսացաւ իր դասակարգի մրցումներուն մէջ :

Յաջորդ տարուան արդիւնքը եղաւ աւելի խրախուսիչ, որովհետեւ Հ. Մ. Մ.ի անդրանիկ խումբը զօրացած էր նոր եւ կարող ուժերով: Խումբին գլուխը կ'անցնէր Պ. Զարեհ Առաքելեան, որ ֆութպոլի վարպետներէն է: Երիտասարդ մարզիկը սիրուած դէմք մըն էր Ֆրանսական խումբերու մէջ, բայց թողած դիրք եւ նիւթական վարձատրութիւն, եկած էր ծառայութիւնը ի սպաս դնելու այս մարզական շարժման: Մինչեւ այսօր զգալի է իր բարերար ազդեցութիւնը: Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, հինգ կէտերու առաւելութեամբ, առաջին հանդիսացած է իր դասակարգին մէջ :

Ֆութպոլի կրտսեր խումբերը նոյնպէս ուշագրաւ յառաջդիմութիւն մը արձանագրեցին եւ բարձրացան առաջնութեան մէկ տարիէն միւսը: Գալով պահեստի խումբին, կարգ մը դեգեւումներէ ետք, ան ալ պատուով վերջացուց մարզական եղանակը :

Երկար ատենէ ի վեր, սեփական դաշտ մը ունենալու հարցը գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ Հ. Մ. Մ.ի վարիչներուն: Վարձու դաշտ մը լուծում մը չէ, իրապէս անհրաժեշտ է ապահով կայք մը, սեփական մարզադաշտ մը :

Ուրախալի է որ խումբ մը բարեկեցիկ հայրենակիցներ գործի անցած են այս նպատակով եւ ուրիշներ ալ անշուշտ պիտի փութան կանգնիլ անոնց կողքին: Լաւ է ուշ քան երբեք :

Ահաւասիկ կը տողանցեն մեր տղաքը, լուրջ, կարգապահ եւ նոյնքան մաքուր հագուած որքան Ֆրանսական խումբը: Կայմին վրայ կը բարձրանան Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները, յետոյ փոխն ի փոխն կ'ունկնդրենք «Մարսէյեզ»ը եւ հայկական քայլերգը :

Վէրսայլի Ֆրանսական Ա. խումբը համեմատաբար տկար է: Հ. Մ. Մ.ի անդրանիկ խումբին մարզիկները ուրեմն հարկ չեն զգար ի գործ դնելու իրենց ամբողջ ուժն ու եռանդը: Ճկուն եւ արագ խաղարկութիւն մը եւ մեր տղաքը սկիզբէն իսկ փոքր գերակշռութիւն մը կ'ապահովեն 1ի դէմ երկու կէտով :

Երկրորդ ժամանակաշրջանին մրցումը կը տաքնայ, Ֆրանսական խումբը ի զուր կը ճգնի կորովի վայրէջքներով կէտերու առաւելութիւն մը ձեռք ձգել: Մեր տղաքը արթուն են եւ դարձեալ կը չեշտուի իրենց գերակշռութիւնը: Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները վերջին պահուն կը դադրին նեղելէ իրենց մրցակիցները: Այնպէս որ Վէրսայլի «Սթատ Օլէմփիք»ը կը յաջողի երկու կոլ եւս նշանակել եւ մրցումը կը փակուի 3ի վրայ, մերիններուն 5 կէտի առաւելութեամբ :

Դատաւորն էր Պ. Ժոլիվէ, Փարիզի Մարզական Ընդհ. Դաշնակցութենէն, որ մրցումը վարեց կատարեալ անկողմնակալութեամբ :

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան, որ Պ. Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեանի, Մաքս Ճերմակեանի, Վրոյր Հալէպլեանի, Գրիգոր Աղամեանի, Եդուարդ Սմատունիի (Լոնտոնէն) եւ ուրիշներու հետ կը հետեւէր մրցման, բաժակը յանձնեց Ֆրանսական խումբին գնահատական խօսքերով : Խօսեցան նաեւ Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան եւ ուրիշներ :

Երեկոյին, պահեստի խումբերու բարեկամական մրցումէն վերջ, սկսաւ խրախճանքը, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ: «Փիքըփի» վրայ բազմիցս լսուեցան հայկական երգեր, որոնք մերթ կ'ընդհատուէին միջանկեալ պարերով եւ արտասանութիւններով: Փոխն ի փոխ երգեցին նաեւ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Պ. Սուրէն Անդրէասեան եւ Աւետիս Քիւփէլեան: Պ. Զարեհ Ղարիպեան երգեց Օմար Խայեամէն, իսկ ներկաներու փափաքին վրայ արտասանեց Ահարոնեանի «Մասիս»ը: Այնուհետեւ, մայրամուտի ստուերներուն հետ, ժողովուրդը դարձաւ խանդավառ շուրջպար մը :

Հանդէսին գլխաւոր մասերը առնուեցան շարժանկարի, պահելու համար յիշատակը այս գեղեցիկ մարզատօնին, որմէ հասարակութիւնը բաժնուեցաւ գոհ եւ խանդավառ :

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ռարկութիւնը: Գրքի նկարագրութիւնն իսկ կը հերքէ այդ ենթադրութիւնը:

« Ըսուեցաւ նաեւ որ Սանան ինքզինքը մինակ եւ լքուած զգացեր է իր էրկան մեկնումէն յետոյ: Այս ճիշդ է, ոչ ոք պիտի ուզէր, որ լքուէր այդ կինը, եւ այդ բանը առաւելապէս չուզողը Յովանն էր: Բայց կար անողոք հարկադրանքը: Սանան գիտէր, թէ ինչու մեկնած է իր ամուսինը, տեղեակ էր այն բոլոր պատճառներուն, որ ստիպեցին իր ամուսինը լեռ բարձրանալ : Ու գիտէր թէ այդ մեկնումով ամէնէն շատ տառապողը իր ամուսինն է, որովհետեւ այնքան կը սիրէր զինքը:

« Արդ, այդ Փէտայիի մեծ զոհաբերութեան մէջ կնոջ բաժինը ամէնէն թեթեւն էր :Թող տանէր այդ բաժինը արժանավայել ձեւով, աշխատէր եւ տէր դառնար իր համեստ խրճիթին »...

Մեղք որ ժամանակը լրացաւ եւ վերջ տրուեցաւ այս շատ հետաքրքիր վիճաբանութեան :

Դատական ատեանը առանձնանալով տուաւ իր վճիռը որ յայտարարուեցաւ նախագահին կողմէ .

— Ութ ձայնով եւ երեք ձայնի ձեռնպահութեամբ, Յովան կը նկատուի անպարտ եւ կը հռչակուի ազգային հերոս մը: Վճիռը ընդունուեցաւ խանդավառ ծափերով:

« Զաւարեան » ենթակոմիտէի անունով, ընկ. Վ. Տէր Վարդանեան փակեց երեկոյթը, յայտնելով որ յառաջիկային եւս պիտի կազմակերպուին այսպիսի հաւաքոյթներ :

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՓՄԷՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ին, Աւստրիոյ Զալցպուրկ քաղաքին մօտերը տեղի կ'ունենայ համազգային միջազգային բանակում մը (Ճէմպորի), որ չորս տարին անգամ մը կը կազմակերպուի: «Յառաջ»ի ընթերցողները թերեւս պիտի յիշեն, որ նախորդ Ճէմպորին տեղի ունեցաւ 1947ին, Ֆրանսա, «Մուասոն» գիւղին մօտերը եւ հայ արիներն ալ մասնակցեցան 150 հոգիով :

Աւստրիոյ Ճէմպորիին պիտի մասնակցին 15000 սկաուտներ, որոնք պիտի գան 22 զանազան երկիրներէ, աշխարհի չորս կողմերէն: Բանակումը պիտի տեւէ 15 օր եւ ինչպէս սովորութիւն է եղած, որեւէ ազգի ներկայացուցիչները պիտի կազմեն ազգային բանակում մը, ի յայտ բերելով իրենց պատկանած ազգի զանազան յատկութիւնները (շինութիւններ, ցուցադրութիւններ, երգեր եւ ժողովրդական պարեր):

Հայ արիներու միութիւնը այս անգամ ալ հրաւիրուած ըլլալով պատկան միջազգային գրասենեակէն, հայկական պատուիրակութիւն մը ղրկելու համար, 30 հայ արիներ, կիրակի, Յուլիս 30ին, կը մեկնին դէպի Աւստրիա, մասնակցելու միջազգային այս մեծ հաւաքոյթին: Կը յուսանք, որ ինչպէս միւս ճէմպորիներուն, 1929էն ի վեր, այս անգամ ալ հայ արիները պիտի յաջողին իրենց շուրջ մեծ համակրութիւն ստեղծել :

Ճէմպորիէն առաջ, Յուլիս 31ին եւ Օգոստ. 2ին տեղի պիտի ունենայ նաեւ համաշխարհային սկաուտական պետերու համաժողովը, որ կը գումարուի երկու տարին անգամ մը (նախորդը գումարուեցաւ 1949ին Նորվեկիոյ մէջ): Այս համաժողովի ընթացքին է որ կ'ընտրուի Սկաուտական Միջազգային Կոմիտէն, որ համաշխարհային սկաուտական շարժման վերին մարմինն է եւ ուղղութիւն կուտայ անոր: Հայ Արիներու Միութեան կողմէ պիտի մասնակցին վեց պատուիրակներ :

Հայ արենոյշներու կողմէ եւս երեք խմբապետուհիներ պիտի մասնակցին ճամբորդութեան, կապ հաստատելու համար աւստրիական արենոյշներու շարժումին հետ :

Կը յուսանք որ հայ արիները, հաճելի ճամբորդութենէ մը վերջ, կը բերեն իրենց փայլուն մասնակցութիւնը այս միջազգային Ճէմպորիին :

Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Պատերազմին այս երկրորդ փուլին վրայ Կրիտոփուլոս գրեթէ միեւնոյն մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ .

«Սուլթանը, կ'ըսէ, վահան եւ զրահ կրողներ եւ քանի մը գումարտակները կանչեց եւ ըսաւ անոնց . « Յառաջ, բարեկամներս ու զաւակներս, ձեր քաջութիւնը ցուցնելու ժամանակը եկաւ »: Անմիջապէս, զարհուրելի ոռնումներ արձակելով, անոնք անցան փոսէն եւ յարձակեցան կիսաքանդ պատին եւ անկէ ալ անոր ետեւը բարձրացող պատնէշին վրայ: Հոս զարհուրելի դիրկ դիրկի կռիւ մը սկսաւ: Թուրքերը, զրահներ հագած ու վահաններով պաշտպանուած, բոլոր ուժով կ'աշխատէին այս պատնէշն ի վեր մագլցելու, իսկ Յոյներն ու Իտալացիներն ալ փոխադարձաբար կը ջանային զանոնք ետ մղելու եւ ամուր պահելու այս դերագոյն պատուարը :

Ճշմարտապէս մահու պայքար էր այս: Պաշարեալները իրենց եւ բոլոր իրենցիններուն կեանքին փրկութեան համար կը կռուէին : Կատարեալ նախճիր: Ամէն վայրկեան յաղթանակը մէկ կողմէն միւսին կը դառնար: Սուլթանը, հեռուէն, հեւացող ուշադրութեամբ կը դիտէր իր հրաշալի զինուորները, որոնք անդադար կատաղի ոստումներով յարձակման վայրը կը դառնային եւ ձայնով ու շարժումներով կը քաջալերէր զանոնք: Թմբուկները, սրինգներն ու փողերը կը հնչէին անդադար եւ կարելի եղածին չափ ուժով, յարձակողներուն ի քաջալերութիւն »:

Պատերազմիկներու պոռչտուքները իրարու արձագանգ կուտային: Վիրաւորներու աղաղակներն ու անէծքները, զանգակներու խելայեղ ձայնին, թնդանօթներու եւ սանդարներու գոռումին, այս հսկայական կռուին խլացուցիչ աղմուկներուն կը խառնուէին: Նորէն ու նորէն, հերոսական զինուորները կը խռնուէին պատնէշին ստորոտը եւ նոր սանդուխներ կը տնկէին :Նորէն ու նորէն ալ ուրիշ խումբեր, որմածակերուն վերեւէն գետին կը տապալէին այս սանդուխները, իրարու կառչած մարդերով լեցուն, որոնք խօլ ճիգերով պարիսպին գագաթը հասնելու կը ջանային ու յանկարծ դէզ դէզ կը գլորէին կ'իյնային գետին ու կը ջախջախուէին :

Պէտք եղաւ յարձակողներու այս երկրորդ խումբն ալ ետ քաշել եւ նորէն թնդանօթին միջամտութեան դիմել: Կրիտոփուլոս կ'ըսէ թէ Մեհմէտ Բ. հրետաձիգներուն հրամայեց կրակ տալ ումբաձիգներուն, որոնք նորէն մեծաքանակ ռումբ արձակեցին ու բազմաթիւ պաշտպաններ եւ անոնց խառնուած բազմաթիւ յարձակողներ սպաննեցին: Մասնաւորապէս հրէշ թնդանօթը, որ գիշերը կարելի եղածին չափ պարիսպին մօտ բերուած էր, որոտաց նորէն: Արշալոյսէն ժամ մը առաջ, սարսափելի գործիքէն արձակուածմասնաւորապէսյաջող մէկ հարուածը զարկաւ նորաշէն պատնէշին եւ նորէն անոր մէկ մասը կործանեց: Պարիսպին հող ու քարերուն եւ հողով լեցուն տակառներուն վար գլորելէն յառաջ եկած թանձր մուխի ու փոշիի ամպէն եւ մանաւանդ պայթումին յառաջ բերած թանձր մուխ ու ծուխէն պաշտպանուած, խումբ մը Թուրքեր նորէն խոյացան պարիսպին վրայ ու արգիլելու ժամանակ չեղած դեռ, անոնցմէ երեք հարիւր հոգի, կատաղութենէ փրփրալով՝ բացուած ճեղքէն ներս, ուղղակի քաղաքին շրջապատին մէջ թափանցեցին, իրար հրելով, Ալլահ, Ալլահ աղաղակելով :

Յոյներն ու Իտալացիները ամենակատաղի դիմադրութիւն մը ըրին: Իրարու փաթթուած, դիրկ դիրկի կռիւ մը սկսաւ ու շատերը տեղն ու տեղը սպաննուեցան, եւ միւսները դուրս հալածուեցան: «Այս անգամ, այս գեղեցիկ կռիւը մղելէ յետոյ, Յոյները կարծեցին թէ ալ պիտի կրնային յաղթականելլել եւ ամէնքս ալ մեծ մխիթարութիւն մը ունէինք: Աւաղ, շատ քիչ տեւեց սակայն: Կռուողներուն մէջ միշտ կռուին էն բուռն տեղը կը գտնուէր կայսրը, իր քաջալերութիւններով զինուորները կը գրգռէր եւ իր օրինակովը կը սրտապնդէր զանոնք :

Յարձակման այս երկրորդ շրջանը աւելի կարգաւորեալ կերպով, բայց միեւնոյն ժամանակ աւելի բուռն եւ նախորդէն շատ աւելի յուսահատական եղաւ : Այս կանոնաւոր զինուորները պէտք չունէին որ իրենց ետեւ ուրիշներ կենան իրենց փախուստը արգիլելու կամ յառաջ մղելու համար զիրենք :

(Շար.)

Դահլիճի կազմութիւնը դժուարութեանց կը բախի

ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Ընտրութիւններէն ասդին անցան վեց շաբաթներ եւ ահա, 18 օրէ ի վեր կը շարունակուի դահլիճի կազմութեան տագնապը: Պ. Փոլ Ռէյնօ եւս ձախողեցաւ իր նախորդներուն պէս, իրեն վստահուած պարտականութեան մէջ: Ձախողման պատճառը՝ գործակից կուսակցութեանց տարակարծութիւնն է միշտ դպրոցական հարցին շուրջ: Ընկերվարականներն ու ժողովրդականները կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ, թէեւ առաջինները գիտեն, թէ երբ հարցը բերուի ազգ. ժողովին առջեւ, պիտի լուծուի ի նպաստ վերջիններուն, որոնց միացած են նաեւ զօր. տը Կոլի երեսփոխանները :

Այս կացութեան առջեւ, Հանրապետութեան նախագահը ընդհանուր ժողովի հրաւիրեց բոլոր քաղաքական հոսանքներու վարիչները, առանց խտրութեան եւ խորհրդակցութիւն ունեցաւ անոնց հետ, կացութեան ելք մը գտնելու համար: Ժողովի այս գումարումը նոր ձեւ մըն է, որ ունի խորհրդարանական դերիշխանութիւնը նսեմացնող կերպարանք մը: Տագնապին խորութիւնը, սակայն, անհրաժեշտ կը դարձնէ այս ձեւին կիրարկումը: Եթէ ժողովը կարենայ եզրակացութեան մը յանգիլ, Պ. Վ. Օրիոլ պիտի նշանակէ վարչապետական եօթներորդ թեկնածուն եւ անոր պիտի յանձնէ դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Կ'ուզուի միւս կողմէ բարեփոխել Սահմանադրութեան այն յօդուածը, որ վարչապետական թեկնածուի հաստատման համար անհրաժեշտ կը դտնէ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը ազգ. ժողովին մէջ (առնուազն 314 ձայն, այս անգամ): Եթէ բարեփոխումը ընդունուի, այն ատեն պիտի բաւէ ժողովի պարզ մեծամասնութիւնը, ինչ որ մեծապէս պիտի դիւրացնէ դահլիճի մը կազմութիւնը :

× Ազգ. ժողովը հաստատեց զօր. Քէօնիկի ընտրութիւնը, որուն դէմ իրաւական գետնի վրայ բողոքներ եղած էին: Զօրավարը երեսփոխան ընտրուած է Վարի Հռենոսի շրջանէն, զօր. տը Կոլի կուսակցութեան ցանկով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ կարգադրութեամբ սկսաւ քանդուիլ Իլ տ'Իէօի բերդին այն խուցը, ուր մարաջախտ Փէթէն անցուց իր բանտարկութեան վեց տարիները: Կրակի պիտի տրուին նաեւ այն բոլոր իրերը, որոնք գործածուած են այնտեղ մարաջախտին կողմէ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նորընտիր վարչապետը, Թէվֆիք փաշա Ապուլհուտա յայտարարեց, թէ իր կառավարութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ հանգուցեալ Ապտուլլահ Թագաւորի քաղաքականութեան :

Աւետիս Յովհաննէսեան – Ասլանեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Յովհաննէսեան եւ զաւակը (Թէհրան), Նժդեհ Յովհաննէսեան (Մ. Նահանգներ), Սեդա Յովհաննէսեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Հայկանոյշ Աղայեան (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Աշոտ Աղայեան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Ալպէր Ծերունեան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Ռուբէն եւ Սիրանուշ Խաչատուրեան եւ զաւակները (Թէհրան), Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Աղայեան եւ զաւակները (Թէհրան), սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, աղջկան, քրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ – ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ (Ծնեալ Աղայեան)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 24 Յուլիսին բժշկական դարմանատան մէջ (Clinique rue de Milan) յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ ժամը 9.45ին Cimetière Parisien de Bagneuxի մէջ :

×

Այս ցաւալի կորուստին առթիւ իր սգակիր ամուսինը Պ. Աւետիս Յովհաննէսեան (Ասլանեան) հետեւեալ նուիրատուութիւնները ըրած է ի յիշատակ իր սիրեցեալ կնոջ.— Թէհրանի Ազգ. Քուշեղ Դաւիթեան նորաբաց միջնակարգ վարժարանին 25.000 րիալ, Դաւայի ազգ. դպրոցին 10.000 րիալ, Հէշմէթիէյի Շահ Աբիզ ազգ. դպրոցին 5000 րիալ, Թէհրանի Կանանց Բարեգործական Միութեան 5000 րիալ, Իրանահայ Համալսարանականներու Բժշկ. բաժնին 5000 րիալ եւ «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին 25.000 ֆրանք :

Հայկ. Հերոսամարտի օրը

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շավիլի անտառին մէջ, գերեզմանատան քով:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին եւ նախաձեռնութեամբ « Արղութեան» խումբին: Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Ժամը 3ին այցելութիւն՝ ընկերներ Արղութեաններու եւ Բժ. Տէր Դաւիթեանի շիրիմներուն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն, եւայլն :

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ :

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ:

Հանրակառք՝ Փոն տը Սէվռէն, երկաթուղի՝ Կառ Մոնփարնասէն:

Անձրեւի պարագային, շիրիմներու այցելութենէն վերջ, տեղի կ'ունենայ ընկերահամակրական խնջոյք Շավիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue Stalingrad:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, 12 Օգոստոսին, ամբողջ օրը Վալապրի անտառին մէջ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին: Հաճելի անակնկալներ, Պուլի մեծ մրցում :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ 56ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ, ԴԷՊԻ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Փոն տը Շէրիւի «Անդրանիկ» խումբին :

Այս կիրակի, առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պ. Կուհայի սինէմային մօտ ծառաստանը: Կը խօսին ընկերներ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ եւ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ :

Բարձրախօսի վրայ պիտի երգուին հայկ. երգեր:

Առատ պիւֆէ, ըմպելիներ, ժողովրդական գիներով :

Երթեւեկութեան գին 150 ֆրանք :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքառները Փլաս Կիշառէն կը մեկնին առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին, պիտի հանդիպին րիւ Փօլ Պէռ, Մէզօն Նէօվ, Վիլէօրպան եւ Տէսին: Կար տը Լ'Էստէն օթօքառները կէսօրէ վերջ կը մեկնին ժամը 1ին եւ 2ին :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբի տղաքը Փարիզ կը վերադառնան Յուլիս 31ի երեքշաբթի առաւօտուն: Ծնողքներէն կը խնդրուի գտնուիլ Կառ տը Լիոն, իրենց զաւակները դիմաւորելու համար :

Կայանի Բ. խումբը Մարսէյլէն կը մեկնի Օգոստոս 1, չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին: Ժամադրավայր Allée L. Gambetta, թիւ 7 հանրակառքին վերջացած տեղը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Կազմակերպած է այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն 12, Ալֆորվիլի Salle des Fêtesի մէջ, rue Voltaire: Թէյասեղան մը, ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ համակիրներուն:

Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակց. միջոց.— Métro Charenton Ecolesէն առնել 103 թիւ autobus, իջնել Mairie Alfortville :

Մեծ դաշտահանդէս

Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի տարեկան դաշտահանդէսը, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան ագարակին մէջ :

Կը խօսի ընկեր Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է :

ԴԵՐՁԱԿԻ ՖՕՆ ՄԸ

Ամերիկա մեկնումի պատճառով ժէռանսի կը տրուի, ծախուելու խոստումով (gérance avec promesse de vente) դերձակի շատ բանուկ ֆօն մը, Պուրժ քաղաքին կեդրոնը, իր լաւ յաճախորդներով: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել.— Mozian, 4, rue du Commerce, Bourges (Cher) :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.— ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս շաբաթ (28 Յուլիս), ժամը 21ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերու վարչութիւնները, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Bar du Globeի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ է բոլոր անդամներու ներկայութիւնը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ .Դ. Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արամ Օճակեանէ (Սան Ֆրանչիսկօ) 20 տոլար, իր այցելութեան առթիւ :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Յարութիւն Օգումուշեան կը ծանուցանէ ի գիտութիւն բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, թէ իր ողբացեալ տիկնոջ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՕԳՈՒՄՈՒՇԵԱՆԻ (ծնեալ Փէհլիվանեան) մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ (69 rue Louis Blanc): Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտ. «Արծիւ» մարզական միութեան: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Նաճարեանի զովասուն պարտէզին մէջ :

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղ. ճոխ բաժին, արտասանութիւն, մեներգ, ֆանթէզիներ, նուագ, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր:

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ԵՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ»: Ճաշերը կարելի է միասին բերել: Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար առնել 26 թիւ Թրոլէպիւսը եւ իջնել Լա Բասթիթ: Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թելլիկ Գ. Սէօլօզեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ՍԷՕԼՈԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Այրի Տիկ. Թ. Սէօլօզեանի եւ պարագաներուն, Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԷՕԼՈԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է ծովագնացութիւն մը, Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը, St. Croixի ծովափը: Չորս ժամուան նաւային հաճելի ճամբորդութիւն մը :

Երթուդարձ 350 ֆր.: Այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր ներկայացուցիչներուն: Տրամադրելի են սահմանափակ թիւով տոմսեր:

Ծախու տուն

Եօթը յարկաբաժիններով շատ լաւ վիճակի մէջ, իւրաքանչիւրը երկու սենեակով, գեղեցիկ բնակարաններով շէնք մը ծախու է շատ յարմար գինով :

Յարկաբաժիններէն երեքը շուտով ազատ են բնակութեան համար: Դիմել 21 rue Soleil, Paris (20) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ
ՊԱԿԱՍ ՄԻ ԸՆԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678–63

Dimanche 29 JUILLET 1951 Կիրակի 29 Յուլիս

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6520–Նոր շրջան թիւ 1931

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՕՏԱՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Ահա՛ ցաւ մը, որ շատ հինէն կուգայ եւ որ անցեալին բաւական աւերներ գործած է Հայութեան մէջ :

Այն ատեն դեռ Հայութեան արեւելեան թէ արեւմտեան հատուածները այսօրուան պէս ա՛յս աստիճան ցրուած չէին չորս հովերուն. զանգուածային կերպով կ'ապրէին իրենց հայրենի հողին վրայ :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ օտարամոլութիւնը աւելի շատ վարակած էր Կովկասի մեր եղբայրներն ու քոյրերը, մանաւանդ անոնք որ Թիֆլիզ, Մոսկուա, Ս. Պետերսբուրգ եւ ռուսական այլ մեծ քաղաքներու մէջ կ'ապրէին կամ բարձրագոյն ուսման կը հետեւէին :

« Ռուսց » լեզուն, ռուսական գրականութիւնը, թատրոնը, արուեստը, մշակոյթը, ռուսական բարքերն ու սովորոյթները շատ բարձր գնահատուած էին անոնց կողմէ : Ուստի եւ ստորադասութեան անբացատրելի զգացումով մը՝ անոնք սկըսած էին անհամարհել եւ անտեսել ամէն ինչ որ հայկական էր :

Քիչ չատ բարեկեցիկ բազմաթիւ ընտանիքներու մէջ մայրենի լեզուն ռուսերէնն էր դարձած եւ Մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն «դէն շպըրտուած» :

Առանց համաշխարհային առաջին պատերազմին եւ իր հետեւանքներուն, մանաւանդ առանց Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումին, արեւմտահայ զանգուածներու կովկասեան Հայաստան գաղթին, վախ կար, որ տարիներու ընթացքին սպիտակ ջարդը ռուսական քուրային մէջ հալեցնէր հայութեան կարեւոր մէկ հատուածը :

Օտարամոլութիւնը նաեւ բոյն դրած էր բարեկեցիկ Հայերու հոգիներուն մէջ՝ Պոլիսէն մինչեւ Հնդկաստան :

« Յառաջ »ի ընթերցողները ուշադրութեամբ հետեւեցան Հ. Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեանի յօդուածաշարքին :

Բազմահմուտ վարդապետը պրպտելով մեր անցեալի պատմութիւնը կրթական մարզին մէջ՝ օտարամոլութեան կարգ մը յատկանշական փաստեր կը մատնանշէ :

Կը յիշէ թէ ի՛նչպէս հարիւր տարի առաջ Փարիզի մէջ կային երկու հայկական միջնակարգ վարժարաններ՝ կարող ուսուցչական կազմով, — Սամուէլ Մուրատեան եւ Հայկազեան ազգ. վարժարան :

Պոլսէն Փարիզ եկած ազգայիններ փոխանակ Մուրատեան վարժարան դնելու իրենց զաւակները, տարած դրած են աղտոտ եւ մութ փողոցի մը մէջ գտնուող գաղղիական վարժարան մը, չէնքը շատ հասարակ եւ սնունդն ալ շատ գէշ :

Իսկ Հայկազեան Ազգ. վարժարանը ստիպուեր է քանի մը տարիէն դուռները փակել՝ որովհետեւ պոլսահայ հարուստ ամիրաները դրժելով իրենց խոստումը՝ սկսած են օտար վարժարաններ ղրկել իրենց զաւակները, կանխիկ մեծ գումարներ վճարելով անոնց :

Պոլսոյ մէջ ալ՝ ուր կային Կեդրոնականի եւ Պէրպէրեանի, Վենետիկեան եւ Վիէննական Մխիթարեանց վարժարաններուն պէս լուրջ միջնակարգ դպրոցներ՝ շատ մը հայ հարուստներ իրենց զաւակները կը ղրկէին օտար կրթ. հաստատութիւնները, աւելի սուղ վճարելով բայց նուազ արդիւնք ձեռք բերելով :

« Ժլատ դէպի ազգային դպրոցը: Լիաբուռն՝ դէպի օտար հաստատութիւնները » :

Այսպէս կ'որակէ Հ. Սահակ վրդ. մեր օտարամոլութիւնը, որ ինչպէս կը տեսնուի, առնուազն մէկ դարու պատմութիւն ունի կրթական գետնի վրայ :

Նոյն ցաւը նաեւ հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ, ուր հաստատուած մեր հայրենակիցները հետզհետէ անտեսելով Կալկաթայի Հայ Մարդասիրական Ճեմարանը՝ սկսած են Անգլիա ղրկել իրենց զաւակները:

Այժմ, որ արմատախիլ եղած ենք մեր հայրենի հողէն եւ նետուած եօթն անգամ եօթը օտար ափերու վրայ, օտարամոլութիւնը վարակած է բոլորը եւ դարձած՝ ազգային վտանգ մը, սպառնալով արմատէն չորցնել հայութիւնը :

Քիչ է Թիւը գիտակից ծնողներուն, որոնք հայրենասիրութենէ մղուած մեծ ճիգեր կ'ընեն հայութեան կապելու համար իրենց զաւակները :

Քաղաքակիրթ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի լուսաւոր կեդրոններուն մէջ ապրողներս ցաւ ի սիրտ կը տեսնենք թէ ի՛նչպէս մեր աչքերուն առջեւ հայութենէ կը հեռանան մեր զաւակները: Թէ ի՛նչպէս քան զմեզ բարձր մշակոյթ ունեցող ազգերու հալոցին մէջ կը ձուլուին անոնք հետզհետէ ամէն օր աստիճան մը աւելի: Իսկ եւ իսկ «աւազախրում», զոր վարպետօրէն նկարագրած է ժամանակին Վիքթոր Հիւկօ :

Այս ցաւին դէմ կռուելու պարտականութիւն ունի իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Անգլեւպարսիկ վէճը

Պ. ՀԷՐԻՄԸՆ ԼՈՆՏՈՆ ԳՆԱՑ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ ՀԱՐԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախագահ Թրումընի մասնաւոր ներկայացուցիչը Պ. Հէրիմըն, Թէհրանի բրիտանական դեսպան Պ. Շէֆըրտի հետ միասին, օդանաւով Լոնտոն մեկնեցաւ, որպէսզի խորհրդակցի բրիտանական կառավարութեան հետ, վերցնելու համար անգլեւպարսիկ հասկացողութիւնը ուշացնող վերջին արգելքները: Պ. Հէրիմըն շատ կարճ ժամանակ մը պիտի մնայ Լոնտոն եւ քանի մը օրէն պիտի վերադառնայ դարձեալ Թէհրան :

Ամերիկացի միջնորդ – դեսպանը ստիպուած է այս ճամբորդութիւնը ընել, տեսնելով որ յըստակ պատասխան մը չի կրնար ստանալ Թէհրանի բրիտանական դեսպանատունէն եւ հաշուելով, որ անձնական տեսակցութեանց ընթացքին, աւելի յաջող արդիւնք մը կրնայ ձեռք ձգել: Մեկնելէն առաջ, Պ. Հէրիմըն տեսակցութիւններ ունեցաւ Շահին ու վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղի հետ : Լոնտոնի մէջ պիտի տեսնուի ան վարչապետ Պ. Էթլիի եւ արտաքին նախարար Պ. Մորիսընի հետ: Կը յուսայ որ պիտի կրնայ հասնիլ վերջնական եղրակացութեան մը, որու շնորհիւ ալ, մօտ ժամանակէն պիտի սկսին անգլեւպարսիկ բանակցութիւնները, վէճի կարգադրութեան համար :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՀԵՑԱՒ

Յուլիս 15ին Անդր – Նահրի (Պէյրութ) Թիրօ Սանճագ Թաղամասի Թաղային ընտրութեանց մէջ շահած է Դաշնակցութեան ցանկը 336 քուէարկողներու 268 քուէներով: Այս ընտրութեամբ, Լիբանանի Թեմին բոլոր Թաղականութիւնները, թիւով 13, ընտրովի հանգամանք կ'ունենան (Յուսաբեր, 25 Յուլիս) :

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԸՆԿ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆԻ

Ուրբաթ իրիկուն, Սասունիի ճաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ Համազգայինի Փարիզի վարչութեան կազմակերպած գինեձօնը, ի պատիւ ընկեր Դաւիթ Դաւիթխանեանի և իր տիկնոջ, անոնց Արժանթին մեկնումին առթիւ: Գինեձօնը անցաւ շատ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, ընկեր Գերասիմ Բալայեանի ատենապետութեամբ: Խօսուեցան բազմաթիւ բաժակաճառեր եւ վեր առնուեցան ընկերոջ հանրային բազմամեայ գործունէութիւնն ու բարեմասնութիւնները: Եղան հայկ. պարեր եւ երգեր: Բաժակաճառերու ամփոփումը յաջորդով:

Տէր եւ Տիկին Դ. Դաւիթխանեաններ կը մեկնին Պուէնոս Այրէս, իրենց աղջկան մօտ, այս երեքշաբթի ժամը 13.30ին, Սէն Լազար կայարանէն :

ՆՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐ

Էջմիածինէն Անթիլիաս հասած տեղեկութեան մը համաձայն, Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահը Եղիշէ վրդ. Տէրտէրեան (Եղիվարդ), միաբաններէն Սուրէն վրդ. Քէմհաճեան եւ Նորայր վրդ. Պողարեան, Ռումանիոյ Թեմին առաջնորդը Վազգէն վրդ. Պալճեան եւ քանի մը ուրիշ վարդապետներ եպիսկոպոս ձեռնադրուած են Էջմիածնի տաճարին մէջ, Յուլիս 8ին :

ՄԱՐԱԶԱԽՏ ԹԻԹՕ յայտարարած է. — «Մոլոթովի սպառնալիքները կը վախցնեն զիս այնքան, որքան վախցուցին ժամանակին Հիթլէրի սպառնալիքները » :

Արեւմտ. Եւրոպայի բանակը 2,840,000 հոգի 1952ին

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ 8.5 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐ

Զօր. Մարշըլ, պաշտպանութեան նախարարը, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին առջեւ, Մ. Նահանգներու եւ արեւմտեան պետութեանց պաշտպանողական պատրաստութեանց մասին: Այս յայտարարութեանց համաձայն, զօր. Այզընհաուըրի Ատլանտեանի բանակը պիտի ունենայ 2.840.000 զինուորներ, մինչեւ 1952ի վերջը: Այս ուժերուն 340.000ը պիտի ըլլան Ամերիկացիներ: Այլ խօսքով, Մ. Նահանգները պիտի տրամադրեն ամբողջ ուժին հարիւրին 12ը միայն: Մնացածը պիտի տան միւս զինակիցները: Ընդհ. զօրաշարժի մը հռչակումէն 90 օր վերջը, զինակից պետութիւնները պիտի կրնան հինգ միլիոն մարդիկ իջեցնել ռազմադաշտ: Ամերիկեան օդանաւային ուժերը Եւրոպայի մէջ պիտի հասնին 50—60.000 հոգիի: Շատ կարեւոր ազդակ մը պիտի հանդիսանայ սպանիական օդանաւային խարիսխներու օգտագործումը, արդիական եւ նորագոյն օդանաւերով: Հաւանաբար օգտագործուին նաեւ սպանիական ուժեր :

Մ. Նահանգները, ցարդ, Եւրոպայի իրենց զինակիցներուն ղրկած են 4500 հրասայլեր եւ զըրահապատ կառքեր, 900 օդանաւեր եւ աւելի քան 190 մարտանաւեր: Ղրկուած է նաեւ մէկ միլիառ տոլար արժէքով ռազմամթերք, 1600 շոգենաւերով :

Զօր. Մարշըլ պահանջեց յանձնախումբէն բութով վաւերացնել փոխադարձ օգնութեան 8.5 միլիառ տոլարի վարկը (այս գումարէն 35 միլիոն պիտի յատկացուի Պարսկաստանին): Ապա, զայրալից շեշտով մը ըսաւ, որ շատ ցնցուած է տեսնելով ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու թուլացումը, Քորէայի մասին եղած ռուսական առաջարկէն վերջ: — «Աներեւակայելի է որ ռուս պաշտօնատարի մը (Պ. Մալիքի) մէ՛կ յայտարարութիւնը ստեղծէ այնքան վնասակար հակազդեցութիւն մը, սպառազինման մեր ճիգը թուլցնելու առաջադրութեամբ: Շատ տխուր բան է ասիկա » :

Նախարարը իր հիացումը յայտնեց Ֆրանսայի ու Նորվեկիոյ զոհողութեանց ու ընծայած աջակցութեան համար, գովեց նաեւ Իտալիոյ ճիգերը :

Զինադադարի ժողովը լաւ ճամբու մէջ է

ՌՈՒՍԵՐԸ ՀԻՄԱ ՀԻՆԳԵՐՈՐ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԵՆ

ՄԱԿի Քորէայի հրամանատարութեան պաշտօնական մէկ զեկոյցին համաձայն, զինադադարի յանձնախումբի 11րդ նիստին մէջ սկսած է քըննուիլ ապազինուած գօտիի սահմանագծման հարցը: Ծովակալ Ճօյ, կարմիր բանագնացներուն յանձնած է մանրամասն ծրագիր մը եւ զինուորական քարտէսներ, սահմանագծի մասին: Կարմիրները 24 ժամ պայմանաժամ ուզած են զանոնք ուսումնասիրելու համար: Դաշնակիցները կ'ուզեն մնալ իրենց այժմու դիրքերուն վրայ, որոնք 38րդ զուգահեռականէն 30 — 50 քիլմ. դէպի հիւսիս կը գտնուին: Մինչդեռ Չինեւքորէացիները կ'ուզեն ապազինուած սահմանագիծ նշանակել 38րդ զուգահեռականը: Վիճաբանութիւնները պիտի սկսին այսօրուան նիստին: Ընդհանուր տպաւորութիւնը գոհացուցիչ է եւ աշխատանքները կը գտնուին լաւ ճամբու մէջ :

× Կռիւները կը շարունակուին Քաէսոնկի հիւսիս – արեւմտեան կողմը, ուր կարմիրները գրաւած են ռազմագիտական երեք կարեւոր բարձունքներ :

× Մոսկուայի ձայնասփիւռը, խորհրդային ունկնդիրներուն ուղղուած զեկուցումի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Քորէայի ձեռնարկէն վերջ պէտք է իրականացնել նաեւ հինգ մեծերու ժողովի մը գումարումն ու ընդհանուր խաղաղութեան դաշինքի մը կնքումը: Քորէան պէտք է ըլլայ առաջին քայլը, խաղաղութեան ի նպաստ պայքարի ճամբուն վրայ: Վարշաւայի ձայնասփիւռն ալ ըսած է.— « Քաէսոնկի ժողովը ապացոյց մըն է, թէ կարելի է խաղաղասիրական բանակցութիւններով լուծել մեծ պետութեանց տարակարծութիւնները » :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Պ. Վէնիզէլոս, թաղաւորին ներկայացուց իր կառավարութեան հրաժարականը: Պատճառը, ընտրական նոր օրէնքի քուէարկութիւնն է: Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին մէկուկէս ամիսէն: = Նախկին արտաքին նախարար Եօաննիս Սոֆիանոփուլոս մեռած է Աթէնքի մէջ, 75 տարեկանին :

ԱՆԳԼԻԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները վերսկսան Աղեքսանդրիոյ մէջ, 1936ի դաշնագրին վերաքննութեան շուրջ :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

ԱՆԴՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Սափրիչ Մարգար եկաւ: Կլորիկ, ժպտուն, յօնքերը կնտած, փողկապը հազար ֆրանք: Բայց՝ կինը խանութը չէր :

Մարգար շատ ուրախ եղաւ այս տխուր բանին համար ու խնդաց: Ձեռքերը շփեց, փորձեց զանոնք իբրեւ մանեակ անցնել օրիորդ Սոնայի վիզը: Բայց շուտով հանդարտեցաւ, երբ, նայելով շուրջը, ստուգեց որ ամէն աչք իր վրայ է: Մարգար հասկցաւ որ հոս ընելիք չկայ: Բարեբախտաբար կինն ալ չկայ: Է, ուրեմն մնաք բարով, ես գացի: Մնացածը դուք կռահեցէք, երբ մէկը կ'աճապարէ: Սափրիչ Մարգար, ճամբայ ելաւ արագաքայլ :

— Կեցիր, ըսի իրեն, քեզի ընկերանամ, հիմա կը գոցուի խանութը: Մանաւանդ այսօր գործադուլ է, ոտքով պիտի երթամ ու ճամբան չեմ գիտեր :

Մարգար, ծուղակն ինկած, ստիպուեցաւ գէշ խաղին հաճելի դէմք ցուցնել ու տհաճութիւնը կլլելով պատասխանեց :

— Օ՛, իսկ ես ատ ճամբաները հին կօշիկներուս պէս կը ճանչնամ: Քսանըհինգ տարի է Փարիզ կը բնակիմ :

— Քսանըհինգ դար, համարձակեցայ ճշդել:

Իսկ ան ուշադրութիւն չըրաւ դար բառին, ու սկիւռի ոստումով մը անոր վրայէն, եկաւ կենալ խելօքիկ, հոն, ուր էինք ներկայիս, քսանըհինգին համեստ գլխուն վրայ :

Մարգար թարմ է, զուարթ: Ան այդպէս է միշտ երկուշաբթի օրերը, երբ խանութ կուգայ: Իսկ կուգայ՝ երբ չաշխատիր: Եւ ուրախ է որ չաշխատիր: Մարգար բանաստեղծ է, կեանքի դրական քերթողը: Օ, առտուընէ իրիկուն ածելին քսել մագաղաթէ դէմքերու, քերթելով զանոնք: Կամ սանտրել նեխած վարսերը փարիզեան ցայգաթիթեռներու: Տաժանակիր աշխատանք է այս, որ երկուշաբթիին կուտայ բացառիկ գոյն ու փայլ :

— Հիմա մտիկ ըրէ, սկսաւ ան, երբ երկուքս ալ թեթեւոտն դուրս ցատկեցինք խանութի ճնշիչ մթնոլորտէն, գործի փոշիով ու աղտով, քեզ պիտի տանիմ այնպիսի տեղեր ուր բնաւ չես գացած դեռ: Եւ պիտի ցուցնեմ այնպիսի հրաշալիքներ, որոնք Փարիզ գալով չտեսնողը խըմպըլ է պարզապէս :

Այս եղաւ արդէն ճամբէ չեղում, մտածեցի, քիթս պինդ ձեռք տուած: Բարեբախտաբար Մարգար գուշակ չէ, կամ շատ գէշ գուշակ, ուստի սկսաւ հրամայել, կարեւորութիւն չտալով մտածումիս :

— Քալենք :

Մինչ մենք կը քալէինք արդէն, առանց այդ սարսափելի ազդանշանին: Քալելը խօսքո՞վ կ'ըլլայ թէ ոտքով: Ու մտցուց զիս հին, նեղ, մութ, փոքր, անշահ փողոցներ, զորս տեսնողը խըմպըլ է ինքնին :

— Ներողութիւն համարձակութեանս, բայց ատոնք փողոց չեն: Առտուն, մինակս, աւելի աղուոր տեղերէ անցայ :

— Աս մեր տունին կարճ ու կտրուկ ճամբան է:

— Սանկ ըսէ որ հասկնանք :

— Համբերէ քիչ մը, պիտի տեսնես: Դուն մօրդ փորը ի՞նչպէս համբերեր ես: Մէկ, երկուք: Աջ, ձախ: Քայլ առաջ ...:

Ու իրապէս յառաջ կը քալէինք: Երբ փողոցներու զիկզակ ու նսեմ խողովակները փրթան, Մարգար, երկու ձեռքերը ուղղահայեաց պարզած կտրեց առջեւս, ու թանկագին խուտուկը (կոկորդ) երեք հազի հարուածով ջրդեղելէ վերջ վերսկսաւ, այս անգամ աւելի հանդիսաւոր շեշտով, իբրեւ թէ գլխէս քօղ մը վերցնելով աչքերս նոր բանար, իր քանդակած յուշարձանը բացող արուեստագէտին պէս :

— Ահա հրապարակ: Եւ ահա լոյսեր: Լուսարշաւը կը սկսի քիչ քիչ: Փարի՛զ, Լոյս Քաղաք: Փարիզի ամէնէն շքեղ տեղն է այս: Փարիզ ոտք դնողին գալիք առաջին վայրը հոս է: Տես շուրջի շէնքերը :

Արդէն կապիկ չկար մեր շուրջը, շէնքեր էին բոլորը եւ մեր տեսածները իրապէս ու պարզապէս շէնքեր :

— Տեսա՞ր մատիս կողմը, պատշգամին վրայ, այդ հրջանակաձեւ լոյսը: Իմ բնակած տունս է: Քսանըհինգ տարի է հոն կը բնակիմ, ես, սափրիչ Մարգարս: Լաւ հասկցա՞ր :

— Կ'ենթադրեմ :

— Խա, խա, խա: Պարոնը չի գիտեր, կ'ենթադրես: Այս ենթադրական էակին հետ գործ չըլլար: Խելքը բանի տեղ չըներ, կ'ենթադրէ: Ի՞նչ ըսիր, հա, կ'ենթադրէ: Հիմա դուն կ'ապրի՞ս թէ այդ եւս կ'ենթադրես ...

— Կ'ենթադրեմ :

— Ան չէ ամա, դուն կը քնանա՞ս թէ արթուն ես :

— Կը թուի թէ կ'երազեմ, կէս քուն, կէս արթուն :

— Զօ, դուն չափը անցուցիր: Ուրեմն շարունակէ ենթադրել, իսկ ես խօսիմ :

Մարգար խանդավառուելով այս առաջին յաջողութենէն, ցատկեց ոգեւորութեան բարձր թեւերուն մէջ :

— Հիմա սա անկիւնը նայէ, աշխարհի, ամենամեծ սինէման է: Տունէս մէկուկէս քայլ :

— Գիտեմ, հինգ հազար հոգի կ'առնէ :

— Վեց հազար, ճշդեց Մարգար, Անգլիացիի մը չոր շեշտով :

Ես ի՞նչ մեղք ունիմ հինգի եւ վեցի տարբերութեան մէջ: Այդ թիւը տուողը իր կինն էր, քանի մը օր առաջ: Ուրեմն այր եւ կնոջ միջեւ բացարձակ թիւրիմացութիւն կայ: Թող ըլլայ վեց: Եթէ կը փափաքի, եօթը: Նոյնն է ինծի համար :

— Այս սրճարանը եւ այն ճաշարանը անգամ մը մտնես ու նայիս, զարդերը, սպասաւորները, սեղանները, աթոռները:... Նայէ, նայէ, տեսա՞ր:

Տեսայ, բայց արտասովոր ոչինչ :

— Եկուր, Պ. Մարգար, քանի որ այդքան կը գովես, մտնենք ու մէյմէկ սուրճ առնենք :

— Խա՛, խա՛, խա՛, չես գիտեր, որ հիմա հոն սուրճ չեն հրամցներ: Այս ժամուն, Փարիզ, այս սրճարանը ու Ֆրանսայի ամէն կողմը, «ախորժաբեր» ատենն է :

— Ոչ, չեմ գիտեր: Բայց չէ՞ որ կրնան եփել:

— Խա, խա, խա, չես գիտեր: Հիմա նայէ այս հրապարակին: Հրապարակներու իշխանն է ան: Սա պողոտան էթուալ կը տանի: Սա միւսը Քոնքորտ: Արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ, Հռոմ, Հռոմ: Ես ինչ գիտնամ, վերջապէս, բոլոր ճամբաները ասկէ կ'երթան: Եւ ես, Մարգար, քսանըհինգ տարի է հոս կը բնակիմ: Հիմա հասկցա՞ր թէ ով եմ ես :

— Այո, հազիւ հիմա :

— Հա, լաւ հասկցիր, խելք ունի՞ս: Նայէ, սա դիմացի փողոցին բերանը նայէ: Տեսա՞ր: Ըստուերին մէջ չորս աղջիկ: Այդ դեռ ոչինչ: Գիշերը հոս բանակ մը աղջիկ կը հաւաքուի եւ այս հրապարակին բոլոր լոյսերը պըճըլ պըճըլ կը վառին եւ գիշերը կ'ըլլայ ցերեկ: Իսկ ցերեկը աննշան է հոս, կեանքը գիշերն է:

— Բայց այդ կոյսերը կրնան հիւանդ ըլլալ :

— Հա, գտար կոյսը: Այո, Փարիզի բոլոր զինուորեալ կոյսերը սարսափելի հիւանդ են: Փիֆիւով կ'ապրին, փիֆիւով: Իսկ մօտն ալ բան մը կայ, բայց.. Հիմա տես, ուրկէ՞ պիտի երթաս: Փողոց մը ցոյց պիտի տամ, Փարիզի բոլոր պուաթներուն առջեւէն պիտի անցնիս: Որպէսզի ճանչնաս Փարիզը: Երանի քեզի, ինչեր պիտի տեսնես: Մինչ ես պէտք է տունը ըլլամ, կինս քիչ վերջը կուգայ բաղնիքէն, սեւ վարդի պէս բացուած :

— Ի՞նչ է պուաթը :

— Խա, խա, չէ՛ս հասկնար, յայտագիր ունին, մերկ մարմիններ ...

— Չե՞ն մսիր այս ցուրտին, չե՞ն ամչնար :

— Խա, խա, խա... Իսկ այդ փողոցը քեզ ուղիղ կայարանդ կը տանի: Բայց զգո՛յշ, չիյնաս, հա, ոտքդ կը ցաւցնես :

Քալեցի, քալեցի, աչքերս չորսուկէս բացած, միօրինակ տարօրինակութիւն: Անմիջապէս դիտեցի որ նարինջը սղեր է: Խափշիկներ եւ սինլքորներ անկիւններ կը սլքտային: Սեւամորթ մը, կապուտաչուի, ոսկեգէս գեղուհի մը հեծցուցած մետաքս Քէշանի մը, կը թուէր եօթներորդ երկինքներէն, հետը զամբիւղով ընտիր ըմպելի, պըտուղներ, շաքար ու համեմ: Գինով կնիկներ, իրիկնային այս ժամուն քաղաքը ծախած, մայթերը կը զարդարէին թրալալաներ գեղգեղելով: Մթին ու նեղ փողոցներէն կը թռչէին հողմավար «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր», քշելով իրենց առջեւէն փտած մարմիններ կամ անճոռնի վէրքեր: Սատանը, պատարագիչ քահանայի պէս զգեստաւորած, «Ֆաուստ» կ'արտասանէր ետեւէս, փորձելով վզիս պախուրց անցնել: Ու սափրիչ Մարգարի բութ ձայնը կը ղօղանջէր ժամու զանգակին պէս, կարմիր փողկապը իբրեւ յեղափոխական դրօշ պարզած:

— Խա, խա, խա, չես գիտեր ...

Ցեխի յորդ գետ մը թաղամասը կ'ողողէր: Տուներ, տանիքներով, կը խրէին անոր յատակը: Աղջիկներ, ճողփելով, կը սուզէին անոր մէջ ժպտադին :

Տեսայ գեղանի Հայուհի մը, որ կը քշուէր հոսանքէն: Ձայնեցի իրեն :

— Տալիթա կումի ...

Բայց չլսելու զարկաւ :

Վրաս քրտինք լեցաւ: Սկսայ վազել, խելքիս եկած: Ինծի կը թուէր թէ ախտ մը նստած «Վեցհազարեայ» կը կարդամ ու պիտի անցնիմ սոսնբամերկ եօթնգլխանի դեւերու մէջէն, երբ, եկեղեցի մը, աշտարակները ցցած, առջեւս վազեց, իբր փրկութեան փարոս այս անյատակ անդունդներուն վրայ: Ու, նուաղելու մօտ, շնորհքով փողոց մը ինկայ, նոյնքան շնորհալի անունով :

— Լաֆայէթ: Ու առանց աջի եւ ձախի, գիտես — չես գիտեր ի կարեւորութիւն տալու, թըռայ, ինկայ կայարան ու հասայ գիւղ, ցուրտ ու խոնաւ խցիկս, որ ինծի արքայութիւն, պալատ ու ժամու խորան թուեցաւ :

Պատահմամբ, կաղալով, առջեւէս անցաւ կոտրած հայելիս: Նայեցանք իրարու: Ու ինծի ցոյց տուաւ մէկը, ոզնիի ծնօտով, յոգնած ու խեղճ, որ վիշտէն կ'արտասուէր :

ԵՐ. ՔՈՁԵԱՆ

«La Table aux Crevés»

Ֆրանսական շարժանկարին մէջ լաւ դիրք գրաւած մեր տաղանդաւոր բեմադրիչը, Պ. Աշոտ Մալաքեան (Henri Verneuil), Մարսէյլի մէջ սկսած է շարժանկարի առնել Marcel Aymé-ի մէկ վէպը — « La Table aux Crevés » — որ Renaudot-ի գրական մրցանակին արժանացած է եւ կը նկատուի տաղանդաւոր գրագէտին լաւագոյն հեղինակութիւններէն մէկը :

Գիւղական կեանքէ առնուած է վէպը եւ հարազատօրէն կը պատկերացնէ գիւղացի հողատէրերի մը արկածները, առհասարակ արդիւնք թիւրիմացութեանց եւ վէպի հերոսին տգիտութեան : Հեղինակը վարպետօրէն արտայայտած է գիւղացի մարդոց հոգեբանութիւնը, յատկանշական բոլոր կողմերով, բոլոր նրբութիւններով: Գիւղին երգը կարելի է կոչել այս գիրքը, ուրկէ կը ծաւալի սէրը, զոր շինականը ցմահ կը տածէ իր արտին, հողին, բարքերուն ու սովորութեանց հանդէպ :

Պ. Աշոտ Մալաքեան մեծ հմտութեամբ մը կը վարէ խաղին բեմադրութիւնը: Ան գիտէ որ ժապաւէնի մը պատրաստութեան մէջ աննշան մանրամասնութիւններ չկան, այլ կան միաւորներ, որոնց ամէն մէկը կ'օժանդակէ գործին վերջնական յաջողութեան: Այս գիտակցութեամբ ալ, իր շարժանկարչական գործիքը կը պտտցնէ Մարսէյլի հրջակայ գիւղերուն մէջ: Ժապաւէնը դեռ չվերջացած ալ կրնանք հիանալ այն գեղեցիկ վայրերուն վրայ, զորս H. Verneuil նախընտրած է իբրեւ բեմադրավայր: Օրէ օր ժապաւէնը կ'երկարի եւ կը հիւսուի հետաքրքրական դրուագներով, եւ, այժմէն կարելի է ըսել, թէ կատարեալ յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ ան :

Յաջողութեան մէկ ուրիշ կարեւոր գրաւականն է այն, որ խաղին գլխաւոր դերը ստանձնած է անուանի արուեստագէտ կատակերգակը, Fernandel, ուրիշ արժէքաւոր դերասան - դերասանուհիներու բազմութեամբ մը, ինչպէս Maria Mauban, Delmont, Andrex, Berval, Sardoux, René Génin, Charney, եւն., որոնց ամէն մէկը կարծէք կը գերազանցէ իր նախորդ ստեղծագործութիւնները:

Ահա թէ ինչու այժմէն կրնանք ըսել, որ H. Verneuil-ի ղեկավարութեան տակ պատրաստուած այս ժապաւէնը պիտի ըլլայ շարժանկարի արուեստին բոլոր պահանջները բաւարարող գործ մը եւ արժանավայել ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ հանրութեան կողմէ :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ո՛վ արցունքներս

Ո՛վ արցունքներս, ի՛նչ ակէ մը բխեցաք դուք այսօր,
Գարնանազայր հեղեղի նման սրտի մը ժայռէն.
Տիեզերքն իմ թեթեւցաւ ձեր խորութիւնին մէջ հզօր,
Ձեր աղն ու կրակը զըտեցին զիս նորէն:

Անհուն կարօտն ունէի ըսփոփանքի մը աղուոր,
Ձեր գաղտնահոս աղբիւրէն լիայագուրդ ըմպեցի,
Ու ես ահա՛ վերըստին տեսլայարոյց ուղեւոր
Որ կը յուսայ գտնել տաճարն անուրջի ...

Ո՛վ արցունքներս, բըխեցէ՛ք ամէն անգամ որ պղտոր
Իմ էութեանըս մէջէն ձեր շիթերուն ծարաւիմ,
Ձեզմով հոգիս պիտի միշտ հասնի ափունքն իր անդորր :

Ուրախութեան թէ ցաւի սուրբ կայլակներ: Կը խորհիմ
Թէ երբ ձեռքերն իմ ձեզի ըլլան սըկիհ մը անբիծ,
Պիտի զայն միշտ ընդունի ձեռքն Աստուծոյ կարեկից ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՊՈՒՏ'Մ ՄԻՏԱՂ

ՈՏՔԻ ՎՐԱՅ ԽՕՍԻԼԸՌՏՈՒՔ ...

— Օդափոխութեան ո՞ւր կ'երթաք :

= Միտքս դրած եմ Պոլիս, կամ Պրուսա երթալ :

— Զէ՞ք վախնար :

= Վախնա՞լը որն է : Գացող գացողի : Եկողներն ալ համբանք չունին : Անցած օր, քենեկալս եկաւ Կեսարիայէն : Քանի մը պարկ ապուխտ բերած էր : Եւ ինչ փառաւոր ապուխտ ...

— Ի՞նչ պիտի ընէ այդքան ապուխտը :

= Պիտի ծախէ, դրամի պիտի վերածէ : Վերջը զարդացած տէրտէր մը պիտի ճարէ Կեսարիոյ եկեղեցիին համար :

— Օհօ՛, արտասահմանի մէջ աւելի դիւրին է, եպիսկոպոս կամ վարդապետ գտնել, քան թէ տէրտէր : Հայերուս մէջ ամենառաջ եւ անգտանելի բանն է ատիկա :

= Զարմանալի բան :

— Ի՞նչ զարմանալու բան : Ֆրանսայի բոլոր հայ եկեղեցիները տէրտէրի սովէն կը տապկուին : Եթէ այսպէս շարունակուի, անմիւռոններու, անպսակներու խումբերը պիտի շատնան : Վախ կայ որ ննջեցեալներն ալ պիտի ստիպուին սպասել դագաղներու մէջ, մինչեւ որ տէրտէր ճարուի եւ կամ մեռնելէ պիտի հրաժարին :

= Վայ, սա ինչ սարսափելի բան է : Ճար մը մտածող չկա՞յ :

— Եկուր քեզի տէրտէր շինենք, լաւ գործ է : Մաքուր եւ հոգեշահ գործ ...

= Գնա աղբար, ես եկեղեցիի արհեստէն բան չեմ հասկնար : Այո, դրել կարդալ գիտեմ քիչ շատ :

— Կը բաւէ, շատ իսկ է : Տէրտէր ըլլալէ ետքը մնացածը կը սորվիս :

= Եղբայր լուրջ խօսինք : Սա մեր մանչուն շնորհքով հայ աղջիկ մը կը ճանչնա՞ս : Պիտի նշանեմ եւ օդափոխութենէ դալուս Արժանթին պիտի երթանք :

— Աստուած խելք տայ : Եթէ Արժանթին պիտի երթաս, հայ աղջիկ մի փնտռեր, հայ տղաքը հոն տեղացի աղջիկ պիտի առնեն եղեր : Զկարդացի՞ր այդ տեղի թերթերը : Հայ տղաքը հայ աղջիկներուն դէմ երեսդարձ հռչակած են այնտեղ :

= Վայ անաստուածներ : Ի՞նչ պատճառ կա՛յ եղեր :

— Առաջ հայ աղջիկները հայ տղոց քիթպռունգ ըրած են, հիմա ալ հայ տղաքը քիչ մը տեղական լեզուն ճլվըլալ սկսելուն պէս, տեղացի աղջիկներուն կողմը անցած են իբրեւ փոխվրէժ :

= Այն ատեն ի՞նչ պէտք է ընեմ : Համեստ հայ աղջիկ մը ունիմ ձեռքիս տակ :

= Առաջ կարգէ տղադ՝ վերջն ալ կը նշանես ... Այս կերպով, աւելի ապահով գործ մը տեսած կ'ըլլաս ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՇԷՄՔԻ ՄՕՏ

Ես շատ թախծեցի դուռն հարստութեան ,
Լուսանցքից ընկաւ մի սեւ փող միայն :

Ես չը մօտեցայ սիրոյ տան շեմքին ,
Այնտեղ խռնուած էր ամբոխ ահագին

Պալատը եկայ , ուր փառքն է ապրում ,
«Արժանաւորին ենք — ասին — ընդունում » :

Գործի կտրի տակ , լըսի հառաչանք ,
Այնտեղ մտնելը թուաց ինձ տանջանք :

Փնտռեցի երկրում շեմքը բախտի տան ,
Զրկարողացան ցոյց տալ ինձ նրան :

Այժմ մի տուն է միայն մրնացել ,
Կը փորձեմ նրրա դուռը ես բախել :—

Ճիշդ է, թէեւ շատ հիւրեր կան շեմքում ,
Բայց խիղճիս կըտան մի տեղ անկիւնում :

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

ՌԻԻԿԷՐՏ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դաշնակահարուհի եւ երգչուհի Օր. Մառի Պօտուրեան, Մարքիզուհի Քոսթանցայի հրաւէրով տուած է երաժշտական ունկնդրութիւն մը, Պերկամոյի Թէրզի պալատին սրահին մէջ, ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան : Օրիորդը (Մէցօ Սոփրանօ), երգած է բացի եւրոպականէն, նաեւ հայկական երգեր (Սպենդիարեանէն եւ Մելիքեանէն) : Երկրորդ մասին մէջ նուագած է Կալլիփիէն, Պախէն, Շոփէնէն, Լիսթէն եւ Փրոքօֆիէէն, ի յայտ բերելով անձնական կնիքով դրոշմուած ինքնատիպ արուեստ մը :

Իսկ Ագիլայի մէջ տրուած նուագահանդէսին, Վենետիկի Լա Ֆէնիչէ Թատրոնին նուագախումբին մասնակցութեամբ, Օր. Մ. Պօտուրեան բացառիկ յաջողութիւն մը ունեցած է, փոխարինելով նաեւ առաջին սոփրանօն, եւ պատրաստելով անոր դերը մէկ օրուան մէջ : Այս յաջողութեան շնորհիւ հրաւիրուած է Ագիլայի Միջազգային փառատօնին, ուր կատարած է Stabat Mater de Boccerini իր դերը, մասնակցութեամբ Հռոմի R. A. I. նուագախումբին : Հոն ալ ի յայտ բերած է երաժշտական տաղանդ եւ զգայնութիւն, պատիւ բերելով իր ազգին :

Մ. Մ.

Հիւմէն - Ռոդէն

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իր ժամանակը Պուլըվառներու սրճարանները անցընող մէկը կը մեռնի : — Ինչէ՞ն մեռած է : = Մարդ չի գիտեր : Ու Քափիւս կ'աւելցնէ.— Մարդ չէր գիտեր նաեւ, թէ ինչով կ'ապրէր :

✕ Միեւնոյն կնոջ կողմէ խաբուած երկու մարդիկ իրարու քիչ մը ազգական են :

✕ Մէկը կ'ըսէր.— Այս քսան տարուան ընթացքին կինս միայն մէկ անգամ խաբեցի : Քափիւս կը պատասխանէ.— Գիտե՞ս որ քսան տարին միայն մէկ անգամ իր կինը խաբած ամուսին մը աւելի հազուագիւտ է, քան ամուսին մը, որ բնաւ չէ խաբած զայն :

✕ Գեղարուեստական ձեռնարկի մը բացումէն աւելի տխուր բան մը չեմ կրնար երեւակայել : Կարծէք հարսանիք մըն է, ուրհարսը չի գար (Ժան Քոքթօ) :

✕ Վիքթոր Հիւկօն յիմար մըն էր, որ ինքզինքը Վիքթոր Հիւկօ կը կարծէր (Ժան Քոքթօ) :

✕ Օրին մէկը կին մը ըսաւ ինծի.— Քեզ պիտի սիրեմ ինձմէ աւելի եւ դուն պիտի սիրես զիս քեզմէ աւելի : Այս փոխանակութիւնը սուղի նստաւ ինծի : Որովհետեւ ան ինձմէ աւելի քիչ եսասէր էր (Մարսէլ Աշար) :

✕ Եթէ մանկամարդ կնոջ մը ըսէք, թէ Փարիզի տասը ամենասիրուն կիներէն մէկն է ինք, անմիջապէս պիտի ուզէ գիտնալ, թէ որոնք են այդ ինը միւսները եւ պիտի փնտռէ որպէսզի ապտակէ զանոնք (Սաշա Կիթրի) :

✕ Մէկը կ'ըսէր.— Ժամ մը քնացայ սրահին մէջ : Քնանալու համար ամէնէն հաճելի տեղն է : = Այդ կը նշանակէ որ իմ աշխատասենեակս չէք տեսած, կը պատասխանէ Թրիսթան Պէռնառ :

✕ Երբ երիտասարդ էի, կ'ըսէին ինծի.— «Կը տեսնէք, երբ յիսուն տարեկան կ'ըլլաք» : Հիմա յիսուն տարեկան եմ, բայց բան մըն ալ չեմ տեսած (Էրիք Սաթիէ) :

✕ Ծխէ, բարեկամս : Եթէ չծխես, ուրիշ մը պիտի ծխէ քու տեղդ (Էրիք Սաթիէ) :

✕ Կծծի ու ծեր մեծահարուստ մը ինքզինքը կը գովէր ըսելով.— Ամէն անգամ որ դիմացս մէկը կ'ելլէ ողորմութիւն մը ուզելու համար, ձեռքս անմիջապէս կը տանիմ գրպանս : = Այն տարբերութեամբ որ դուրս չէք հաներ զայն, կը պատասխանէ Ժորժ Ֆէյտօ, հանրածանօթ թատերագիր բարոյախօսը :

✕ Փարիզի ազատագրման վաղորդայնին, երբ անորոշ եղէնի նեղութիւնը կը շարունակուէր տակաւին, Անրի Ժանսոն սապէս կը սահմանէ կացութիւնը.— Երբ առտուան ժամը 6ին ձեր դուռը կը զարնեն, գիտէք որ եկողը դեռ կաթնավաճառը չէ, բայց չէ նաեւ կէսթափօն :

✕ Արուեստի գործ մը պէտք է գոհացնէ բոլոր մուսաները : Այս է որ ես կը կոչեմ 9ով փորձ (Ժան Քոքթօ) :

✕ Պարկեշտ կիները անմխիթար են իրենց չգործած սխալներուն համար (Սաշա Կիթրի) :

✕ Կին մը ինչպէս դէչ կը ստէ, երբ դիտէ թէ կը ստէ (Ռոպէր տը Ֆլէր) :

✕ Քլէմանսօ «Օրոր» թերթին տնօրէնը եղած ժամանակ, խմբագրատան մէջ փակցուցած է հետեւեալ ազդը.— «Պարոնայք խմբագիրներէն կը խնդրուի չմեկնիլ խմբագրատուն չեկած » :

✕ Փուանքարէ ամէն բան գիտէ բայց բան մը չի հասկնար : Պրիան բան մը չի գիտեր, բայց ամէն բան կը հասկնայ (Քլէմանսօ) :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Լոս Անճէլըս քաղաքին մէջ ձերբակալուած են 11 ամերիկացի համայնավար վարիչներ եւս, որոնք կը գտնուին կառավարութիւնը բռնի ուժով տապալելու մեղադրանքին տակ : Այս յանցանքով ձերբակալուած կարմիր վարիչներու թիւը այժմ կը հասնի 44ի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ը.

Իրենց մարտական աղաղակը՝ Ալլահ, Ալլահ արձակելով մութին մէջ յառաջ կը խոյանային. անանկ մարդոց պէս որոնք եթէ մահը չեն փնտռեր, չեն ալ վախնար բնաւ անկէ, անանկ պատերազմիկներու պէս որոնք իրենց Աստուծուն համար կը կռուին, բոլորովին վստահ որ՝ եթէ մեռնին, քաջերուն խոստացուած երանութիւններով լեցուն դրախտ մը կը սպասէ իրենց :

Սակայն հակառակ այնչափ կարգապահութեան, այնչափ յանդգնութեան, անատոլեան զօրաբաժնին յարձակումն ալ կատարելապէս ձախողեցաւ որքան պաշըպզուքներունը : Յամառ, դրեթէ հրաշալի քաջութիւնը յոյն եւ իտալացի հերոսներու, որոնք այնչափ աճապարանքով, թեթեւօրէն շինուած պատնէշին եւ հին ու կիսաքանդ պատի մը ետին ամրացած կը կռուէին, այս անգամ ալ հոյակապ ճիգին վրայ յաղթանակը տարաւ :

« Այսպէս , այս զարհուրելի կռիւներով , սահեցաւ այս սոսկալի գիշերուան մեծագոյն մասը : Յոյները գրեթէ յաղթական ելան եւ ճշմարտապէս առաւելութիւնը իրենց մնաց » :

Ճիուսթինիանի եւ իր դիւցազն զինուորները, հակառակ յարձակող բանակին թուական անհուն գերակշռութեան, գերազոյն յարձակման այս երկու առաջին շրջաններուն, լաւ դիմադրութիւն ըրած ու նորաշէն պարիսպին ամբողջ երկայնութեամբը ետ մղած էին Թուրքերը :

Անհուն շրջապատին միւս կէտերուն վրայ ալ աւելի յաջողութիւն չէին ունեցած Օսմանցիները : Թուրք հրամանատարները, ինչպէս նաեւ ծովակալը, իրենց յանձնուած մասին մէջ կրակ բացեր էին : Ամէնքն ալ թէ ծովէն եւ թէ ցամաքէն իրենց զօրաբաժիններով հզօրապէս յարձակած էին պարիսպին վրայ, նետերու եւ ռումբերու տարափով մը ծածկելով պաշտպանները, ամենազդի մեքենաներու միջոցաւ փայտէ դղեակներուն կամ նաւերուն բարձունքէն ջանալով պատերն ի վեր տնկել իրենց սանդուխները , եւ աշխատելով կամուրջեր նետել մինչեւ պարիսպին գագաթը :

Ամէնուն մէջ կը փայլէին Զականօս փաշայի եւ Խարաճա փաշայի խումբերը : Մանաւանդ Զականօս փաշայի խումբերը յուսահատ ճիգեր կը թափէին, սանդուխներ կը տնկէին, շարժուն կամուրջներ կը նետէին, եւ իրենց զրահապատ գումարտակները, որոնց պիտի օգնէին նաեւ նաւերու կամուրջներուն եւ պատնէշին մօտիկը զետեղուած նաւակամուրջներուն վրայ դիրք բռնած նետաձիգները յարձակման կը ղրկէին, եւ նետերու ու գնդակներու անընդհատ հեղեղի մը տակ կը ծածկէին Յոյները :

Զուր ճիգեր : Զականօս փաշայի բոլոր յարձակումները ետ մղուեցան վենետիկցի յանդուգն հրամանատար Թրէվիզանի զինուորներուն կողմէ : Ադրիանուպոլսոյ դրան հիւսիսային կողմը հաստատուած Խարաճա փաշա ինքն ալ իր գունդերը փոսէն անցուցեր էր եւ յուսահատօրէն կը ջանար գրաւել թնդանօթէն գրեթէ կործանած այս պարիսպը, որ այս դռնէն մինչեւ Թէքֆուր Սարայ կը տարածուի : Բայց, կայսրը Միրանտրոնի այս բարձր մարզին պաշտպանութիւնը իտալացի երեք եղբայրներուն, Պոքիարտիներուն էր յանձնած , որոնք Արեւմուտքէն իրենց հետը բերած արձակազէններու բոլոր ծախսերը իրենք կ'ընէին, եւ այս երեք հերոսները փառքով պսակուեցան հոդ, առիւծներու պէս կռուելով :

Իրենց ամէնէն մօտի ընկերներն ալ Թէքֆուր Սարայի եւ Քալիկարիայի հարաւային կողմը, վենետիկեան Պայլ Մինօթթոյի հրամանատարութեամբ նուազ յաջողութիւն չունեցան : Հոն ալ, այս պատմական գիշերը Թուրք յարձակումները յաղթականօրէն ետ մղուեցան :

Ոչ մէկ բան իրենց եռանդը պակսեցուց կամ թուլացուց : Մինչեւ վերջը այս հերոսները հաստատ մնացին իրենց առաջին որոշումին, մինչեւ որ չար բախտը մատնեց զիրենք» :

« Յոյները , կ'ըսէ Կրիտոփուլոս , փառաւոր կերպով ետ մղեցին Թուրքերը, անհուն քաջութեան եւ դիմադրութեան ոգի ի յայտ բերելով : Որովհետեւ ոչինչ, ոչ անօթութիւնը, ոչ հանդիստի բացարձակ պակասը, վերջապէս ոչ մէկ բան, որչափ ալ սարսափելի ըլլար, կրնար յաղթահարել :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ հոսանքներու վարիչներուն հետ ունեցած խորհրդակցութենէն վերջ, Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ, պաշտօն յանձնեց դարձեալ նախկին ելմտական նախարար Պ. Մորիս Փէչի՛ն, որպէսզի շօշափէ հանրապետական կուսակցութեանց կարծիքները եւ մշակէ գործունէութեան ծրագիր մը, կազմութելիք դահլիճին համար։ Այս նպատակով, Պ. Մ. Փէչ հաւաքական ժողովի հրաւիրեց այդ կուսակցութեանց վարիչները։ Չի կարծուիր սակայն, թէ պիտի կրնայ ան իր պատասխանը տալ Պ. Վ. Օրիոլին, երեքշաբթիէն կամ չորեքշաբթիէն առաջ։

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ երեւան հանուած է հակապետական դաւադրութիւն մը եւ ձերբակալուած են չորս զօրավարներ, որոնք փորձած են ինքնասպան ըլլալ։ Կը կարծուի թէ դաւադրութիւնը երեւան հանուած է անցեալ Յունուարին, երբ Փրակայի պաշտպանութեան պետը զօր. Վէսէլի ձերբակալուած եւ վերջը ինքնասպան եղած է։ Մարտին ձերբակալուած է նաեւ անոր յաջորդը, զօր. Փավէլ, իր օգնականներէն մէկուն հետ։ Այնուհետեւ, Մարտ 22ին, մօտալուտ ձերբակալութենէ վախնալով, ինքնասպան եղած է զինական ճարտարարուեստի պետը, զօր. Զատինա։ Եւ վերջապէս, ինքնասպանութեան փորձէ մը վերջ, հիւանդանոցին մէջ մեռած է լրտեսական եւ հակալրտեսական սպասարկութեան պետը, զօր. Զլէն։

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կայսրը Պաօ Տայ հրամայած է զէնքի տակ առնել 60.000 հոգի, երկու ամսուան զինուորական ծառայութեան համար։ — Հնդկաչինի սպարապետ եւ մարզպան զօր. տը Լաթրը տը Թասինեի Փարիզ կուգայ այսօր։ Յառաջիկայ Սեպտեմբերին, զօրավարը Ուաշինկթըն պիտի մեկնի եւ պիտի ըլլայ զօր. Պրէտլիի հիւրը։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետը, Լիաքաթ Ալի խան, իր բնակարանին դուրսը խռնուած ջղագրգիռ ամբոխի մը խօսք ուղղելով եւ բռունցքը ցոյց տալով ըսաւ.— «Հնդիկներու դէմ, այժմ, մեր նշանաբանը այս բռունցքն է։ Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք, բայց ատոր համար պիտի չզոհենք մեր անկախութիւնն ու Փաքիստանի գոյութիւնը։ Երկաթեայ պատ մը կազմեցէք թշնամիներուն դէմ։ Կրնանք սուրեր ու թնդանօթներ չունենալ անոնց դէմ կռուելու համար, բայց Աստուած մեզի հետ է մեր պայքարին մէջ» ։

ՆԻՍԻ ՄՕՏԵՐԸ, հեղեղատի մը մէջ, ասկէ տասներկու օր առաջ գտնուած էր կնոջ մը դիակը, պարկի մը մէջ։ Կտրուած էին եւ կը պակսէին կնոջ գլուխն ու սրունքները, այնպէս որ դիակը անճանաչելի էր։ Ոստիկանութիւնը յաջողած է ճշդել զոհին ինքնութիւնը,— Տիկին Մարթա Ռից Սմիկլի, լեհական բանակի նախկին սպարապետին կինը, որ Մոնթէ Գարլոյի իր բնակարանէն անյայտացած էր Յուլիս 2էն ի վեր, առանց ըսելու դռնապանուհիին, թէ պիտի չվերադառնայ։ Ստուգուած է որ տիկնոջ բնակարանէն վերցուած տարուած են 3 արժէքաւոր մատանիներ, ոսկի ժամացոյց մը եւ ամուսնոյն սպարապետի սուրը։ Ոստիկանութիւնը կը ջանայ երեւան հանել մարդասպանները։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տեղատարափ անձրեւներ եկած եւ ամէն կողմ հեղեղները մեծ աւերներ գործած են։ Բերայի մէջ ողողուած են 137 տուներ։ Կայծակներ ինկած են շատ մը կէտերու վրայ։ Եէշիլքէօյի եւ Զէյթինպուրնուի մէջ մարդիկ կայծակնահար եղած են։ Մեռեալներու թիւը կը հասնի 12ի ։

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ժամը 17ին առեւները Փարիզ կը հասնին «Ֆրանսայի շրջանը հեծանիւով» մեծ մրցման մասնակցող մարդիկները։ Ախոյեանն է զուիցերիացի մարզիկ Քոպլէ։ Փարիզը 24րդ եւ վերջին հանգրուանն է։

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ համաշխարհային մրցման ընթացքին, Լոնտոնի մէջ, «Միս Տիեզերք» ընտրուած է Շուէտացի Օր. Քիքի Հաքանսոն, 22 տարեկան եւ ստացած է մէկ միլիոն ֆրանքի նուէր մը ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Լիոնէն Օր. Վարդուհի Ալթունեանի (Կ. Խաչի սանուհիներէն) եւ Տէսինէն Պ. Արմէն Ղազարեանի նշանախօսութեան առթիւ եղած է հետեւեալ հանգանակութիւնը, բարենպատակ միութեանց հաւասարապէս բաշխուելու համար։ Տէր եւ Տիկին Ղազարեան՝ 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ալթունեան 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ալթունեան, Պ. Քէւրքճեան, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոսեան հագարական, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հարէլեան, Պ. Արմէն Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Զաթալեան, Պ. Ժիւպէր Վարժապետեան 500ական, Պ. Մարտիկ 200 ֆրանք։ Գումար 8200 ֆրանք ։

Այս գումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով. — Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի դպրոցական դաստիարակութեան 1800 ֆրանք, Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին 1800, Լիոնի Հայ կաթողիկէ դպրոցին 1800, Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Լիբանան 1800, «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին 1000։ Այս առթիւ ծնողքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր նուիրատուներուն ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի ղրկել պահանջուած 50 ֆրանքը, ինչպէս նաեւ տեղեկացնել իրենց բուն հասցէն։ Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ նկատի չեն առնուիր դիմումները այն բաժանորդներուն, որոնք չեն վճարած իրենց բաժնեգինները ։

Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել, որ ներկայ պայմանները եւ մասնաւորաբար թուղթի գինին անսովոր յաւելումը թոյլ չեն տար վարչութեանս շարունակել ապառիկ թերթերու առաքումը ։

Վարչութիւն

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբի տղաքը Փարիզ կը վերադառնան Յուլիս 31ի երեքշաբթի առաւօտուն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի գտնուիլ Կառ տը Լիոն, իրենց զաւակները դիմաւորելու համար ։

Կայանի Բ. խումբը Մարսէյլէն կը մեկնի Օգոստոս 1, չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին։ Ժամադրավայր Allée L. Gambetta, թիւ 7 հանրակառքին վերջացած տեղը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Կազմակերպած է այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն 12, Ալֆորվիլի Salle des Fêtesի մէջ, rue Voltaire։ Թէյասեղան մը, ի պատիւ իր պատուոյ անդամներուն եւ համակիրներուն։

Մուտքը ազատ է ։

Հաղորդակց. միջոց.— Métro Charenton Ecolesէն առնել 103 թիւ autobus, իջնել Mairie Alfortville ։

Մեծ դաշտահանդէս

Ս. Հ. կուսակց. Իսիի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի 29 Յուլիս, ամբողջ օրը Մէօտօնի անտառը, պաղ աղբիւրին մօտ ։

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ, կովկասեան պարեր եւ նուագ։ Ժողովրդական գիներով ճոխ պիւֆէ ։ Հաղ. միջոցներ.— Մերի տ'Իսիի մէթրոյէն 190 թիւ օթօպիւսը մինչեւ Քաֆէ Թու վա Պիէնի (Զատիկին) սըճարանը, այնտեղէն մասնաւոր օթօներ մինչեւ հանդիսավայրը ։

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ Է Հոկտեմբեր 14ը Մուրատ Ռաֆ. Միութեան կողմէ։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այս թուականը ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ նամբորդական առարկաներ, **fantaisie** գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր **ser-viette**ներ այրերու համար ։

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք։ Քանատա ։

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ

Դիմել ԺԱՆ Ն. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille

7, Rue Auber, Paris

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին.

գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՅԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette

Tél. Tri. 31.62

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի, Ֆր. ընկ. սրահը, ժամը 21ին։ Կարեւոր օրակարգ։։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Գալ անդամատետրերով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը ։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆ. Կ Խաչի Պ. Օտտոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 16-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Երիտ. Արծիւ մարզական միութեան։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Նաճարեանի զովասուն պարտէզին մէջ ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՑԱԿՈԲԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Խ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ.

Գեղ. ճոխ բաժին, արտասանութիւն, մեներգ, ֆանթէզիներ, նուագ, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր։

Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ԵՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ»։ Ճաշերը կարելի է միասին բերել։ Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայրը երթալու համար առնել 26 թիւ թրօլէպիւսը եւ իջնել Լա Բասթիթ։ Մուտքը ազատ է ։

Ծախու տուն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԿԱՄ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՈՎ

Վեց յարկաբաժիններով շատ լաւ վիճակի մէջ, իւրաքանչիւրը երկու սենեակով եւ խոհանոցով, դեղեցիկ, արեւալից եւ օդաւէտ, բնակարաններով շէնք մը ծախու է շատ յարմար գինեով ։

Յարկաբաժիններէն երեքը ազատ են բնակութեան համար։ Դիմել ԱՐԱՊԵԱՆի, 21 rue Soleil, Paris (20)։ Հեռ. Men. 73-96:

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)

(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72-60

Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord

Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,

Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de récéption

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)

Tél. Bot. 59-57

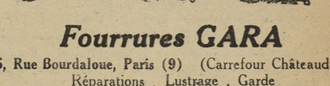

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)

Réparations . Lustrage , Garde

Manteaux sur mesure, Transformations

R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՐՈՒԹԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ։ Գացէք վերոգրեալ հասցէին։

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 31 JUILLET 1951 Երեքշաբթի 31 ՅՈՒԼԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6521—Նոր շրջան թիւ 1932

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Դպրոցական արձակուրդի այս օրերուն կրկին հրապարակ դրուած է նոր սերունդի դաստիարակութեան հարցը :

Սփիւռքի մէջ ազգային բոլոր կազմակերպութեանց գլխաւոր մտահոգութիւնն է օտար աստղերու տակ հասակ նետող մեր զաւակներուն փրկութիւնը :

« Ազգապահպանում » բառը շատ գեղեցիկ կերպով կը բացատրէ այդ մտահոգութիւնը :

Ի՞նչպէս ընել, որ զանազան օտար երկիրներու մէջ տարտղնուած եւ ամէն կողմ չնչին փոքրամասնութիւն մը կազմող մեր հայրենակիցները կաթիլ մը ջուրի պէս չկլանուին Սփիւռք կոչուած անհուն ովկիանոսին մէջ :

Քաղաքական կուսակցութիւններէն սկսեալ մինչեւ ամենայետին Հայրենակցական Միութիւնը, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչեր, Համազգային, Բարեգործական, Եկեղեցի, Կրթասիրաց Միութիւններ եւայլն աշխատանքի լծուած են՝ Համբանք մը աւելի փրկելու համար մեր Մնացորդացէն :

Արեւելեան երկիրներու մէջ շատ վտանգ չկայ: Հոն կեանքը կ'ընթանայ այնպէս՝ ինչպէս երբեմն մեր ծննդավայրերուն մէջ: Թուրքիա, Պարսկաստան, Իրաք, Սուրիա – Լիբանան, Պաղեստին, Եգիպտոս, Կիպրոս՝ Մերձաւոր Արեւելքի այն երկիրներն են ուր բնակչութեան ստուար մեծամասնութիւնը իսլամական կրօնքին կը պատկանի:

Հայերը այդ երկիրներու քաղաքացիներն ըլլալով հանդերձ, կրթական մարզին մէջ կը վայելեն լայն առանձնաշնորհներ: Իրաւունք ունին բանալու մանկապարտէզներ, նախակրթարաններ եւ միջնակարգ վարժարաններ: Տեղ տեղ որոշ սեղմումներ կան, սակայն ընդհանուր առմամբ մեծ ազատութիւններ ունին, պայմանաւ անշուշտ որ յարգեն տեղական օրէնքներն ու պետական ծրագիրները:

Տունէն վերջ մանուկը իր առաջին դաստիարակութիւնը կը ստանայ մանկապարտէզին, յետոյ ալ նախակրթարանին մէջ :

Արդ, յիշեալ երկիրներուն մէջ մենք ունինք մանկապարտէզներ եւ նախակրթարաններ :

Հայկական նախակրթարան աւարտող մեր պատանիներն ու աղջիկները՝ եթէ նոյնիսկ եաքէն հայկական միջնակարգ վարժարան չյաճախեն՝ փրկուած կարելի է նկատել հայութեան համար :

Նախակրթարանին մէջ բաւական պաշար ամբարած կ'ըլլան անոնք արդէն հայերէն լեզուի, հայկական գրականութեան եւ Հայոց պատմութեան մասին: Անոնց միտքն ու հոգին դարբնուած կ'ըլլայ արդէն հայկականութեամբ: Ազգային զգացումն ու հայրենասիրութիւնը բոյն դրած կ'ըլլան անոնց հոգիին մէջ՝ մատղաշ տարիքէն:

Ուստի եւ վախ չկայ որ անոնք դիւրութեամբ ուծանան եւ հայութեան համար կորսուին: Տեղական տարրերուն մէջ ձուլուին ու լուծուին :

Բայց այդ վտանգը կայ Արեւելքի երկիրներէն դուրս՝ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Մշակոյթով մեզմէ աւելի բարձր եւ մեզի նման քրիստոնեայ երկիրներու մէջ :

Բացի մշակոյթի եւ կրօնքի խնդիրներէն, կայ նաեւ այն ցաւալի պարագան՝ որ արեւմուտքի բազմաթիւ երկիրներուն մէջ օտարականները իրաւունք չունին մանկապարտէզ եւ նախակրթարան բանալու :

Այդպէս է պարագան Ֆրանսայի մէջ, ուր երախաները պարտաւոր են ֆրանսական մանկապարտէզ եւ ֆրանսական նախակրթարան յաճախել :

1901ի օրէնքով երբ եկեղեցին պետութենէն բաժնուեցաւ, կառավարութիւնը որոշեց շաբաթը մէկ օր — հինգշաբթի — արձակուրդ տալ դպրոցներուն, որպէսզի փափաքող ծնողները այդ օրը կրօնական դաստիարակութիւն տան իրենց զաւակներուն :

Հայերս կ'օգտուինք այս օրէնքէն, հինգշաբթի օրերը օգտագործելով հայերէնի դասընթացքներուն համար :

Ցաւալի է գիտել սակայն, որ այս դասընթացքներուն հետեւող երկսեռ աշակերտները մեծ թիւ մը չեն կազմեր: Պատճառները յայտնի են :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ամբողջ աշխարհ կը խոնարհի Ֆրանսերէնի կատարելութեան առջեւ: Լեզու մը ուր իրար կը գերազանցեն բառ, քերականութիւն եւ շարադրութիւն :

Եւ սակայն Ֆրանսացիներն ալ ունին մասնագէտներ, բծախնդիրներ եւ պրպտողներ, որոնք հրապարակաւ կը մատնանշեն վրիպումները: Կամ հարցումներ կ'ուղղեն, մութ կէտեր լուսաբանելու համար :

Ինչպէս հանդուցեալ «Թան»ը, «Լը Մոնտ»ն ալ ունի մասնագէտ աշխատակից մը, որ տեսութիւններ կը պարզէ ամէն շաբթու :

Սիւնակ մըն ալ յատկացուցած է զանազան դիտողութեանց եւ ճշդումներու: Ինչպէս «Ֆիկարօ»ն եւ ուրիշ թերթեր:

Շաբաթաթերթ «Ֆիկարօ»ն նոր յօդուածաշարք մը սկսաւ այս շաբթու, «Լեզուն եւ կեանքը»:

Մենք ալ երբեմն ունէինք բծախնդիրներ, « գրական ոստիկաններ», որոնք բան – գործ ըրած էին դասեր տալ հրապարակաւ: Շատերը մեռան :

Պոլսոյ մէջ մասնաւորապէս թարգմանութեանց եւ լեզուի ճոխացման կը հսկէր Հրանդ (Նշան Ծիվանեան): «Մարգրիտներ» կը ժողվէր Յովհ. Ասպետ (Զիֆթէ Սարաֆ): Դեռ անցեալ տարի սաստեր կ'ուղղէր իննսուն տարեկան ուսուցիչ մը, Յովնան Փալազաշեան, այժմ հանգուցեալ :

Հ. Արսէն Ղազիկեանը գրքի վերածեց իր դասընթացքը — « Գրեցէք ... Մի գրէք» :

« Յառաջ »ի Տարազին (Եր. Տ. Անդրէասեան) դասերն ալ ստուար հատոր մը կրնան կազմել: (Իր աշակերտներէն մէկը խոստացած էր գրքի վերածել, պատերազմէն առաջ):

Նարդունին այս ճիւղն ալ մշակեց, տարիներ առաջ, Ասողիկ ստորագրութեամբ , «Յառաջ»ի բեմէն :

Դեռ կրնայի յիշել տարաբախտ Սիրունին , ուրիշ «կորուսեալ»ներու հետ :

Պարբերաբար ձայներ կը լսուին ինչպէս Յառաջի, նոյնպէս «Յուսաբեր»ի, «Հայրենիք»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ: Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն դեռ կը շարունակէ:

Արդի՞ւնքը: Այդ մասին է որ պիտի խօսիմ, շարունակելով ընդհատուած շարք մը :

Հայկաբանութեան դասընթացք մը չէ որ կը բանամ, այլ տեսակ մը յուշարար: ՎԱՀԷ

Խանասորի տօնակատարութիւնը

Կիրակի օր գեղեցիկ օդով մը Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Շավիլի անտառին մէջ: Կանուխէն բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ ընկերներ ընտանեօք եկած էին հանդիսավայրը :

Ժամը 3ին տեղի ունեցաւ աւանդական ուխտագնացութիւնը Արշաւանքի հրամանատար Իշխան Արղութեանցի եւ ընկերուհի Սաթենիկի շիրիմին :

Առաջին խօսողն էր ընկեր Հրաչ Հանտալեան, որ պատկերացուց արշաւանքին շարժառիթները եւ անոր ներկայացուցած խորհրդանշանը: Խօսքն ուղղելով նոր սերնդականներուն, կոչ ըրաւ անոնց ներշնչուիլ մեր հերոսամարտներով եւ տոգորուիլ հայրենասիրութեամբ, վառ պահել յիշատակը մեր անմահ հերոսներուն եւ վաղը անոնց նուիրական աճիւնները փոխադրել ազատ հայրենիքի հողին վրայ :

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Հրանտ – Սամուէլ, որ Իշխանի եւ ընկերուհի Սաթենիկի յեղափոխական գործունէութեան պատկերը տալով, անոնց շիրիմը նմանցուց մեր « Անծանօթ Զինուոր»ի յուշարձանին, որ կը խորհրդանշէ միանգամայն ազատութեան ճանապարհին վրայ ինկած մեր բոլոր մարտիկներն ու հերոսները՝ որոնցմէ շատեր գերեզման չունեցան: Յիշատակի այդ օրուան առթիւ կոչ ուղղեց ներկաներուն չյուսահատիլ երբեք , անսասան պահել հաւատքը հայութեան լաւագոյն ապագային համար, եւ պինդ փարիլ այն նուիրական իտէալին, որուն համար զոհուեցան մեր անհամար հերոսները :

Երգչախումբը երգեց՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Ս. Յովհաննէսեանի :

Յետոյ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի բժիշկ Յովսէփ Տէր – Դաւթեանի շիրիմը: Հոս ալ ընկեր Հրանտ – Սամուէլ պատկերացուց ողբացեալ վեթերան ընկերոջ կեանքն ու գործունէութիւնը Կովկասի, Թրքահայաստանի եւ արտասահմանի մէջ: Խոնարհելով անոր մաքուր յիշատակին առջեւ՝ հրաւիրեց ընկերները օրինակ առնել անոր անձնազոհութենէն եւ համեստութենէն :

Երգչախումբի « Հայ Մեր»էն վերջ, վերսկսաւ գեղարուեստական բաժինը անտառին մէջ, երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով :

Քիչ վերջ հանդիսավայրը հասան Վենետիկի Մխիթարեանց աբբահայրը Հ. Սրապիոն վրդ. Ուլուհոճեան, որ քանի մը օր առաջ եկած էր Ամերիկայէն, եւ Սէվրի Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ վրդ. Տէր–Մովսէսեան :

Ներկաներու փափաքին վրայ Հ. Սահակ քանի մը հայրենաշունչ խօսքեր ըրաւ, շեշտելով նըման հանդէսներու օգտակարութիւնը, յիշեցնելով նոր սերունդին՝ որ Հայերս հին քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի մը ժառանգորդներն ենք եւ թէ վաղը բոլորս ալ պիտի երթանք մեր հայրենի երկիրը՝ երբ դուռները լայնօրէն բացուին :

Օրուան տօնին մասին խօսեցաւ նաեւ ընկեր Յովիկ Եղիազարեան :

Հանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն՝ երգերով եւ պարերով :

Նախագահ Թրումընի ճառը

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նախագահ Թրումըն կիրակի օր Տիթրոյթի մէջ ճառ մը խօսելով, ըսաւ .

— Դեռ չենք գիտեր որ համայնավարները Քորէայի մէջ իրապէս խաղաղութի՞ւն կ'ուզեն թէ՝ պարզապէս կը փորձեն բանակցութեանց ճամբով շահիլ ինչ որ չէին կրցած յաղթանակով ձեռք բերել: Խորհրդային Միութիւնը շարունակ նոր ռազմանիւթ կը հայթայթէ հիւս. Քորէացիներուն եւ համայնավարներուն՝ ցամաքի եւ օդի մէջ օգտագործելու համար:

« Ինչ որ ալ պատահի Քորէայի մէջ, մենք պէտք չէ պակսեցնենք մեր ուժը: Ազատ աշխարհը այժմէն իսկ պէտք է ունենայ պահեստի զինեալ ուժեր —զինուոր, մարտանաւ, օդանաւ, հըրասայլ եւ ռումբ — անմիջականօրէն կարենալ օգտագործելու համար :

« Արբանեակ երկիրները առաւելագոյն չափով սպառազինուած են: Խորհրդային Միութիւնն ալ առանձին աւելի քան չորս միլիոն զինուոր ունի զէնքի տակ՝ Եւրոպայի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Նախագահը յետոյ յիշեց թէ՝ 1) Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Հունգարիա շատ աւելի զինուորներ ունին քան 1947ի դաշնագրերով իրենց տրուած իրաւունքը: 2) Ռումանիա վերջերս որոշեց Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխի երկայնքին 48 քիլոմեթր խորութեան վրայ գտնուող բնակիչները արտաքսել, նոյնը ըրին Հունգարիա եւ Պուլկարիա: Այս շրջաններուն մէջ — ամբողջ սահմանագլուխի երկայնքին զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնուին: 3) Մանչուրիոյ սահմանի երկայնքին, Ճափոնի եւ Ալասքայի հանդիպակաց ռուսական նահանգներուն մէջ Խորհրդային Միութիւնը հսկայ ուժեր կեդրոնացուցած է :

Եզրակացնելով, նախագահը շեշտեց թէ իր ամբողջ ճիգը պիտի ըլլայ ազատ աշխարհի մէջ այնպիսի զինեալ ուժ մը կեդրոնացնել, որ Կրեմլին պարտաւորուած ըլլայ լքել իր յարձակողական եւ աշխարհակալական ծրագիրները : « Երբ հասնինք ապահովութեան կէտին, այն ատեն միայն կրնայ խաղաղութիւն տիրել Խորհրդային Միութեան եւ աշխարհի մնացեալ մասին միջեւ» :

Թիթոյի մեկնաբանութիւնը

Պատասխանելով Եուկոսլաւիոյ դէմ Մոլոթովի խօսած վերջին ճառին, մարաջախտ Թիթօ յայտարարեց .

— Բարոյական ի՞նչ իրաւունք ունի մեզ իբրեւ ոճրագործ ամբաստանելու Մոլոթով՝ վարիչներէն մէկը երկրի մը, ուր ազգեր կորսուած են ամբողջովին :Ո՞ւր է գերման խորհրդային հանրապետութիւնը .— Սիպերիա ։ Ո՞ւր է «Խրիմի Թաթար Հանրապետութիւնը» . գոյութիւն չունի այլեւս , Սիպերիա ղրկուած է : Ո՞ւր են Կովկասի Օսեթները .— Սիպերիա : Ա՛յս է ճակատագիրը այն բոլոր ժողովուրդներուն՝ որոնք կ'ընդունին ռուսական լուծը:

Եզրակացնելով, Թիթօ ըսաւ թէ արեւմտեան պետութիւնները ամէն կերպ պիտի օգնեն Եուկոսլաւիոյ եւ թոյլ չպիտի տան՝ որ Մոսկուայի տիրապետութեան տակ իյնայ: Այլապէս Եուկոսլաւիոյ պարտութիւնը Եւրոպայի պարտութիւնը պիտի ըլլար :

Արեւմուտքը կ'օգնէ մեզի առանց նկատի առնելու որ մենք համայնավար – ընկերվարական եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՐՈՖ. ՎԱԼԹԷՐ ՀԱԼՇԹԱՅՆ ԵՒ ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ա.

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ այժմ ամէնէն շատ յիշուած քաղաքական դէմքերէն մէկն է Փրոֆ. Վալթէր Հալշթայն: Անձնաւորութիւն մը, որ ասկէ դեռ երկու տարի առաջ անծանօթ էր հանրութեան, շատ–շատ ծանօթ էր Ֆրանքֆուրթի օրէնսգիտական ճիւղի ուսանողներուն, որոնց կը դասախօսէր համալսարանին մէջ:

Ասկէ տարի մը առաջ, երբ դեռ Պոննի դաշնակցային հանրապետութեան վերադարձուած չէր ինքնուրոյն արտաքին գործերու նախարարութիւն մը հաստատելու իրաւունքը, վարչապետ Տոքթ. Ատընաուըր Պոնն հրաւիրեց փրոֆ. Հալշթայնը իբրեւ իր անձնական խորհրդականը: Ու երբ կարելի եղաւ հաստատել արտաքին գործերու նախարարութիւն մը, փրոֆէսօրին վիճակուեցաւ պատիւը նոր Գերմանիոյ «Աուսվէրթիկէս Ամթ»ի (արտաքին նախարարութիւն) առաջին քարտուղարը ըլլալու, մինչ Տոքթ. Ատընաուըր ինքը կը ստանձնէր նախարարութիւնը:

Ծանօթ է որ «առաջին քարտուղար»ը ինչ մեծ նշանակութիւն ունի արտաքին գործերու կարգադրման մէջ, շատ անգամ ան է բուն գործավարը, մինչ նախարարը քաղաքական դէմքն է միայն:

Սեղանի վրայ գտնուող ամէնէն կնճռոտ հարցի կարգադրութիւնը Գերմանիոյ կողմէ յանձնուեցաւ փրոֆ. Հալշթայնի: Այդ հարցը «Շումանի ծրագիրն» էր:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարին անունին կապուած այս ծրագրի հոգին ֆրանսացի մեծ տնտեսագէտ Պ. Մոնէն է: Ասկէ արդէն կ'երեւայ, որ այդ ծրագիրը աւելի տնտեսական է քան քաղաքական: Ըստ այս ծրագրին, Արեւմտեան Եւրոպայի հանքածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստը պէտք է դրուի «վերին պաշտօնատան» մը հսկողութեան տակ: Մրցակցութիւնը պիտի դադրի եւ մաքսային դժուարութիւնները պիտի վերնան: Յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ Եւրոպայի միացումը: Ուրեմն տնտեսական կապերէն վերջ պիտի ստեղծուի քաղաքական շատ սերտ միացում, որով Եւրոպան պիտի կրնայ իր տնտեսական եւ արտադրողական յետամնացութեան յաղթել: Շումանի ծրագրին պայմանագրութիւնը պիտի կնքուի 50 տարուան համար: Մասնակից պետութեանց խորհրդարանները պէտք է մինչեւ 17 Հոկտեմբեր 1951 իրենց հաւանութիւնը տան կամ մերժեն:

Այս ծրագիրը նորէն մեծ շարժում մը ստեղծած է Գերմանիոյ մէջ, քաղաքական հոսանքներու միջեւ եւ թեր ու դէմ կարծիքներու պայքարը կը տարուի ուժգնօրէն:

Մինչ կառավարական երեք կուսակցութիւնները — Քրիստոնէական Ռամկավար Միութիւնը (վարչապետ Տոքթ. Ատընաուըրի կուսակցութիւնը), ազատ. ռամկ. կուսակցութիւնը (նախագահ Թէոտոր Հոյս) եւ պաւարիական կուսակցութիւնը, տուած են իրենց համաձայնութիւնը, եւ, շնորհիւ իրենց ձայներու առաւելութեան, կը յուսան ընդունիլ տալ այդ ծրագրի գործադրութիւնը: Սոցիալ – Դեմոկրատները խստօրէն կը հակառակին անոր, եւ կ'ըսեն թէ Շումանի ծրագիրը, յիսուն տարուան համար կը կապէ Գերմանիոյ ազատ զարգացումը: Անոնք, այս ծրագիրը կը նկատեն գրաւման ժամանակաշրջանի տեւականութիւնը, ֆրանսական հսկողութեամբ:

Սոցիալ – Դեմոկրատները սկզբունքով համաձայն են նման ծրագրի մը վաւերացման, բայց այն ձեւը, զոր ընտրած են Շումանի – ծրագրին հեղինակները, չի համապատասխաներ Գերմանիոյ շահերուն, կ'ըսեն: Պերճախօս ճարտասան փրոֆ. Քարլօ Շմիտ, իր ընդդիմախօսութեան ընթացքին ցոյց տուաւ համոզիչ պատճառներ, որոնց հիման վրայ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը ստիպուած է մերժել Շումանի ծրագիրը, իր ներկայ ձեւին մէջ:

Հարցի այս վիճակին մէջ շատ հետաքրքրական էր տեսնել եւ լսել Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին գործերու քարտուղար փրոֆ Հալշթայնը, որ Շումանի ծրագրի, գերմանական յանձնախումբին նախագահն է միանգամայն:

Հայտէլպէրկի համալսարանի, Մանհայմի վարչական բարձրագոյն դպրոցի եւ երկու քաղաքներու Առեւտրական Գրասենեակներու հրաւէրով, փրոֆ. Հալշթայն տուաւ մէկուկէս ժամուան հրապարակային դասախօսութիւն մը, որմէ վերջ, մօտ երկու ժամ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Շումանի ծրագրին շուրջ (19 Յուլիս, 1951):

Նկատելով որ Շումանի ծրագիրը տեղական հանգամանք չունի, այլ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական ու քաղաքական ճակատագրին հիմը պիտի կազմէ, աւելորդ չէ լսել թէր ու դէմ կարծիքները:

Փրոֆ. Հալշթայն նախ ընդգծեց, թէ Շումանի ծրագիրը ստեղծուած է տնտեսական շարժառիթներէ եւ տնտեսա – քաղաքական բնոյթ ունի միայն: Սակայն անկարելի է չեչտուած բաժանում մը ընել տնտեսականին եւ քաղաքականին միջեւ եւ կարելի չէ արգելք ըլլալ, որ տնտեսական միութեան յաջորդէ քաղաքականը:

Գլխաւորաբար նկատի առնուած է, որ Եւրոպայի արտադրողականութիւնը, վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին շատ ետ գացած է եւ համեմատելով Միացեալ Նահանգներուն հետ, կարելի է յետամնաց որակել: Պողպատի արտադրութիւնը այսօրուան տնտեսական ուժին յայտարարն է, նոյնը եւ ածուխինը, որով այս երկու կարեւոր նիւթերու շուրջ եթէ համաձայնութիւն ստեղծուի Արեւմտեան Եւրոպայի արտադրողներուն միջեւ, այն ատեն վերջ կը տրուի պայքարներուն եւ կը ստեղծուի որոշ ամրապնդում մը տնտեսական կեանքին մէջ: Երբ վերնան մրցակցութիւնները, կը վերնան նաեւ մաքսային արգելքները գործակից պետութեանց միջեւ: Ասիկա առաջին քայլն է միացեալ Եւրոպայի կազմութեան համար:

Շումանի ծրագիրը նոր տեսակի պայմանագրութիւն մըն է եւ միջազգային օրէնսգիտութեան տեսակէտով բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ, որովհետեւ այս համաձայնագիրը ստորագրող պետութիւնները, իրենց վեհապետական բացարձակ իրաւունքներէն մաս մը պէտք է զոհեն: Անոնք պէտք է իրենց իրաւասութեանց մէկ մասը փոխանցեն «վերին պաշտօնատան» եւ գործադրեն անոր որոշումները, իրենց երկիրներուն մէջ:

Շատ մը քաղաքական խրթին հարցեր պիտի կրնան դիւրաւ լուծուիլ, եթէ այս համաձայնութիւնը իրականութիւն դառնայ:

ՏՈՔԹ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Կարմիրները Իրանի մէջ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Պարսկաստանի դէպքերուն, իբրեւ հետեւանք անգլեւիրանեան վէճին, որ կրնայ նոր բարդութիւններ ստեղծել:

Այսպէս, ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը դիտել կուտայ թէ պարագաները չափազանց նպաստաւոր են համայնավարներուն համար: Ամէն բան իրենց ուզածին պէս կ'ընթանայ: Իրենց կը մնայ հանդարտ սպասել որ Պարսիկները նուաստացնեն Անգլիացիները, զանոնք վտարեն Ապատանէն եւ Արեւմուտքը զրկեն աշխարհի ամենամեծ զտարանէն եւ հում քարիւղի արտադրութեան 6 առ հարիւրէն:

Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, քանի Պարսկաստան ատելութեամբ կը հետապնդէ Անգլիացիները, շատ անելիք չի մնար կարմիրներուն: Անոնք վստահօրէն կը սպասեն Հէյրիմընի ձախողման եւ Ամերիկայի վարկաբեկման: Անոնք շատ լաւ գիտեն որ Ապատանի նաւթահորերուն փակումը պատճառ պիտի ըլլայ Մոսատեղի դահլիճին տնտեսական փլուզման: Իսկ իրենք պատրաստուած են շահագործելու յառաճուն թշուառութիւնը, որ անխուսափելի պիտի դառնայ:

Ուրեմն, առ այժմ չեն աճապարեր: Իրենց ուժը կ'աճի եւ կրնան գործադուլ յայտարարել որ եւ է ատեն, շնորհիւ իրենց 65.000 բանուորներուն եւ արհեստակցական միութեանց որոնք տիրական դիրք ունին հիւսուածեղէնի, աղիւսի եւ կղմինտրի պետական գործարաններուն մէջ:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ «Թուտեհ» կուսակցութիւնը (համայնավար) 5000 եփուն անդամներ ունի, մեծ մասը Թեհրանի մէջ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոսկուայի հրամանները անոնց կը փոխանցուին Փրակայի եւ Փարիզի ճամբով: Զարմանալին այն է որ ոչ ոք որոշապէս գիտէ կուսակցութեան ներկայ վարիչներուն անունները:

« Թուտեհ »ը արհեստակցական միութիւններ կազմակերպեց երբ Խ. Միութիւնը կ'օգնէր Անգլիոյ որ գրաւէ Իրանը 1941ին: Այդ Միութիւնները այնքան զօրացած էին որ կրցան ընդհ. գործադուլ մը սարքել Անգլեւիրանեան ընկերութեան դէմ, 1946ին:

Այդ միջոցին կուսակցութիւնը օրինապէս ճանչցուած էր եւ ամէն մարդ գիտէր թէ անոր վարիչն է Ռիզա Ռուսթա, 45 տարեկան, մարզուած՝ Մոսկուայի մէջ. (կը կարծուի թէ այսօր ալ Ռուսիա կը գտնուի):

Երբ կուսակցութիւնը ապօրէն հռչակուեցաւ, իբրեւ հետեւանք Շահին դէմ կատարուած մահափորձին (1949 Փետր. 4), վարիչները անհետացան եւ շատ քիչերը ձերբակալուեցան: Խորհրդարանի չորս համայնավար անդամներէն խաքանտարի, որ ազգ. տնտեսութեան նախարար ալ եղած էր, Ֆրանսա փախաւ, ուրկէ արտաքսեցին երեք ամիս առաջ: Կարմիրները ուրիշ նախարար մը եւս ունէին, Տոքթ. Ֆէրիտան Քիշավարզ, որ անհետացաւ միւսներուն հետ: Կային ուրիշ երկու ականաւոր դէմքեր, Թաղի Ֆետաքեար, որ արտաքսուեցաւ կուսակցութենէն, եւ Ռիզա Ռատմանեշ: Երկուքն ալ անդամ էին Քաղաք. Բիւրոյին:

Ապօրէն հռչակուելէ վերջ, համայնավարները գաղտնի գործունէութեամբ կը պահէին իրենց ազդեցութիւնը արհեստակցական միութեանց վրայ, որոնք ենթակայ էին Սէնտիքաներու Համաշխարհային Դաշնակցութեան (համայնավար): Քարոզութիւնները կը շարունակուէին Խաղաղութեան Կուսակիցներու, Աշխարհակալներու դէմ պայքարող ընկերութեան, Մանուկներու պաշտպանութեան եւ Իրանի ազատութեան ընկերակցութեանց միջոցաւ: Այս տարուան Յուլիս 15ի արիւնալի խռովութիւններէն վերջ, երբ թշնամական ցոյց մը սարքուեցաւ Հէյրիմընի դէմ, ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առնելով, փակեց Խաղաղութեան կուսակիցներու կեդրոնատեղին:

Կարմիր Արհեստակցական Միութիւններն էին որ անջատողական շարժում մը սարքեցին Ատրպատականի մէջ, գործելով իբրեւ «դեմոկրատ» կուսակցութիւն: Երբ կեդրոնական իշխանութիւնը վերագրաւեց Ատրպատականը, Թուտեհի տեղական կազմակերպութիւնը խորտակուեցաւ 1946ին, բայց կարմիրները քարոզչական ելոյթ մը կազմակերպեցին, երբ Արհեստակցական Միութեանց Համաշխարհային Դաշնակցութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկեց Պարսկաստան: Աւելորդ է ըսել թէ պատուիրակութիւնը Թուտեհի կողմը բռնեց, Պարսկաստանի միակ ժողովրդավար միութիւնը հռչակելով զայն:

Վարչապետ Մոսատեղը նոր Կերենսկի մը համարելով, Իրանի կարմիր քարոզիչները չէին յարձակեր անոր վրայ, ցորչափ յառաջ կը մղէր քարիւղի ազգայնացման օրէնքները: Բայց Ցոմինֆ կիսուն Ատրպատականի գաղտնի անթելը սկսաւ վարկաբեկել Մոսատեղը, ամբաստանելով որ չէ գրաւած Ապատանի զտարանը եւ կը բանակցի Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ: Միեւնոյն ատեն կ'ազդարարէր Քիւրտերուն որ յոյս չդնեն Մոսատեղի կառավարութեան վրայ եւ «գործեն համաձայն իրենց յատուկ ծրագիրներուն»:

Երբ խզուեցան Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ կատարուած բանակցութիւնները, անթելի խօսնակ մը նորէն զովեց կառավարութեան անկեղծութիւնը, միեւնոյն ատեն պահանջելով որ վարչապետը խորհուրդ հարցնէ «յառաջդիմական տարրերուն» եւ չճզմէ նաւթահորերուն գրաւումը:

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, Ամերիկացիներուն դէմ ալ պայքար կը մղուի, այն ամբաստանութեամբ թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն Անգլիոյ տեղը անցնիլ: Մոսկուայի անթելը կ'ըսէր թէ ամերիկացի աշխարհակալները հարիւր նախկին Նացիներ ղրկած են Իրան, իբրեւ քարիւղի մասնագէտներ:

Այսպէս կամ այնպէս, կարմիրները կը սպասեն դէպքերու ընթացքին, եւ առ այժմ զգուշանալով բուն գործողութիւններէ, կը փորձեն կառավարութիւնը տապալել ընդհ. գործադուլներով:

Թ. Ա. Թ.

Փարիզն է Ֆրանսայի

ԵՐՐՈՐԴ ՄԵԾ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Շատ հին ատեններէն ի վեր Փարիզի տնտեսական կեանքը սերտօրէն կապուած է ջրատար փոխադրութեանց հետ: Քաղաքին զինանշանն իսկ ցոյց կուտայ նաւ մը: Երկու հազար տարի առաջ ալ Լիւթէսիա քաղաքը նաւազներու միութիւն մը ունէր:

Մինչեւ վերջերս տակաւին, Սէն գետը ամէնէն ապահով եւ ամէնէն աժան միջոցն էր ապրանքներու փոխադրութեանց համար, որովհետեւ ճամբաները քիչ էին եւ վտանգաւոր կը նկատուէին:

Շատ անգամներ ծրագիր կազմուած է նաւահանգիստի վերածելու համար Փարիզը, անցք մը շինելով մինչեւ Հավր: Նման ծրագրի մը ձեռնարկուեցաւ 1924ին, սակայն շատ յառաջ չգնաց: Դարձեալ, Ժթ. դարուն Պուքէ տը լա Կրիյ առաջարկեց կառավարութեան՝ Փարիզէն Հավր ջրանցք մը շինել եօթնուկէս մեթր լայնութեամբ, սակայն մտածեցին թէ շատ սուղի պիտի նստէր այդ ձեռնարկը:

1868ին գործի ձեռնարկուեցաւ եւ արդէն երկար ատենէ ի վեր ամբողջացած եւ շինուած է միաձեւ ջրանցք մը 3.20 մեթր լայնութեամբ,— բաւականաչափ լայն՝ փոխադրելու համար ապրանքները: Այսպէսով, Փարիզ դարձած է Ֆրանսայի երրորդ մեծ նաւահանգիստը: Թէեւ 1938ին, իբրեւ նաւահանգիստ, առաջինը կը նկատուէր,

փոխադրուած ապրանքներու քանակութեան տեսակէտէն, սակայն այսօր Մարսէյլը եւ Հավրը կը գերազանցեն զայն: Փարիզի նաւահանգիստը ըսելով, պէտք է հակնալ Սէն եւ Մառն գետերու 100 մղոն երկայնութեամբ գետափները, ինչպէս նաեւ Սէն Մարթէնի, Սէն Տընիի եւ Ուրքի ջրանցքները :

Այս նաւահանգիստին մէջն իսկ կան բազմաթիւ նաւահանգիստներ, որոնք ապրանք կը ստանան ու կը ղրկեն : Ոլորապտոյտ գետին եւ ջրանցքներուն առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է, որ ապրանքները կրնան փոխադրուիլ նաւեւգետերու միջոցով, Ֆրանսայի որեւէ մէկ մասէն, աւելի չատ հիւսիսային շրջաններէն ուղղակի Փարիզ, յաճախորդին :

1926ին սկսաւ շինութիւնը մեծ նաւահանգիստի մը, բեռցնելու, բեռները վար առնելու եւ բաշխելու համար, մաքսատունի եւ այլ յարմարութիւններով, Սէն գետի վրայ: Իբրեւ վայր որոշուեցաւ Ժէնըվիլիէն, Փարիզի արեւմուտքը: Այսպէս, բեռնաբարձ նաւերը կուգան Փարիզի ամէնէն մեծ ճարտարարուեստական շրջանը առանց անցնելու Սիւռէնէն :

Թէեւ այս նաւահանգիստը տակաւին վերջացած չէ, բայց գործածութեան մէջ է արդէն: Երբ վերջանայ, պիտի գրաւէ 400 հէկտար տեղ, որմէ 47 հէկտարը ջրակայան եւ 8 մղոնը գետափ, Տէօնքէրկի հաւասար յարդարումով: Վեց մեծ ներքնանաւահանգիստ, իւրաքանչիւրը մօտ 777 մեթր երկայնութեամբ եւ 90.41 մեթր լայնութեամբ, պիտի միանան Սէն գետին երկու ջրանցքներով, որոնցմէ մէկը գործածութեան մէջ է արդէն: Նաւերը բեռցնելու վերաբերեալ կազմածները պատրաստ են նոյնպէս : Հավրի հետ համախորհուրդ, մաքսային սպասարկութիւն մըն ալ պիտի հաստատուի Ժընըվիլիէի մէջ, որով ապրանքները պիտի կրնան ուղղակի Փարիզէն արտասահման երթալ :

Փարիզի նաւահանգիստը աւելի կը ներածէ քան թէ կ'արտածէ, որովհետեւ իր գլխաւոր պաշտօնն է մատակարարել պարէնաւորումը մեծ մայրաքաղաքին, որ միեւնոյն ատեն ճարտարարուեստի կեդրոն մըն է: 1950ին նաւահանգիստը 8.4 միլիոն թոն ապրանք փոխադրեց, 6.8 միլիոնը ներածում, 1.6 միլիոնը առաքում: Մեծ մասը շինանիւթեր էին ինչպէս եւ սննդեղէն :

1950ին 30 հազար նաւեր իրենց բեռները պարպեցին եւ բեռցուցին Փարիզի մէջ: Ասոնց մեծ մասը կուգար Անգլիայէն, Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն: Ուրեմն Փարիզի 8.4 միլիոն թոնին դէմ Մարսէյլը գերազանցեց զայն իր 12.2 միլիոն թոնով եւ Հավրը 9.9 միլիոնով :

ՍՊԱՆԻՈՅ ըլլալիք ամերիկեան օգնութիւնը պիտի հասնի 100 միլիոն տոլարի եւ պիտի գործածուի տնտեսական եւ զինուորական նպատակներու համար :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ նախագահը Պ. Ըլըն Պէրքլի Պոլիս պիտի երթայ յառաջիկայ ամիս ; մասնակցելու համար՝ հոն, Օգոստոս 25ին գումարուելիք միջազգային խորհրդարանական համաժողովին: Պոլսէն պիտի անցնի նաեւ Անգարա, տեսնուելու համար Թուրք պետական մարդոցհետ:

Գաղութէ գաղութ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆ. ԽԱՉԻ Պատգ. ժողովը գումարուած է Յունիս 17ին, մասնակցութեամբ 16 մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն : Կազմակերպութիւնը արձանագրած է նոր վերելք նիւթական թէ բարոյական տեսակէտներով: Անդամուհիներու թիւը զգալի յաւելում կրած է: Ընդհ. ելմտացոյցը 61881 լիբ. ոսկիէն բարձրացած է 76 հազարի: Այս գումարը ամբողջովին գոյացած է տեղական հասոյթներով : Մ. Նահանգներու Կեդր. վարչութիւնը միայն ըրած է 2000 տոլարի օժանդակութիւն մը :

✕ Նոր Շրջ. Վարչութեան անդամ ընտրուած են Տիկիններ Սասունի, Տէր Կարապետեան, Մատարենց, Գրիգորեան, Լ. Տէր Մելքոնեան եւ Օրիորդներ Լեմոնճեան եւ բժշկուհի Վալադեան :

Ներկայիս Լիբ. Օգն. Խաչը դարձած է միատարր Կանացի կազմակերպութիւն մը :

ՆԻԱԿԱՐԱ ՖՈԼՍԻ (Մ. Նահանգներ) հայութեան թիւն է 700 հոգի, որոնք հաստատուած են քաղաքին մէջ 40—50 տարիէ ի վեր: Կը բաղկանան Սեբաստացիներէ, Վանեցիներէ, Քղեցիներէ, Մշեցիներէ, Պոլսեցիներէ եւ Ատափազարցիներէ: Գրեթէ բոլորն ալ ինքնաբաւ են, բաւական թիւով ալ հարուստներ կան: Շատեր ունին կալուածներ եւ ընտանիք գլուխ՝ մէկէ աւելի չքեղ ինքնաշարժեր: Քաղաքին լաւագոյն ճաշարանները գրեթէ Հայերուն ձեռքն են, կան նաեւ սրճագործներ, ճերմակեղէն եւ հագուստ մաքրող խանութներ, պտղավաճառ, սափրիչ, նպարավաճառ, եւն. : Հայերը լաւ անուն եւ համբաւ ունին իբրեւ աշխատասէր, ճարպիկ, բարեկիրթ եւ օրինապահ ժողովուրդ: Հոն հաստատուած են նաեւ 38 նորեկներ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ տարագիրներէն : Գաղութը տասնեակ տարիներ դպրոց չէ ունեցած: Գերմանիայէն եկած հայ ուսուցչի մը շնորհիւ 1950ի Հոկտեմբերէն սկսեալ հաստատուած է գիշերային դպրոց, որ ունի 57 աշակերտ: Հայերու հետ ամուսնացած Ամերիկուհիներ եւ օտարներ հայերէն կը սորվին: Այժմ ձեռնարկուած է Ժողովրդային Տան մը շինութեան : Հողամաս մը գնուած է եւ շինութիւնը սկսած, շնորհիւ ժողովուրդին առատաձեռնութեան: Գործաւորները կամաւոր Հայեր են, մինչեւ իսկ 70 ամեայ ծերունին բահն ու բրիչը ձեռքը կ'աշխատի: Հայ կինն ալ աշխատանքի իր բաժինը չի զլանար, որ առաջ ունենալու համար մշակութային ու եկեղեցական իր տունը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայը Հայ պահելու լաւագոյն եղանակը հոս ալ նկատուած է հայ լեզուի դասաւանդութիւնը հայ մանուկներուն :

Այստեղ, անուանապէս, վեց վարժարան գոյութիւն ունի, բայց գիրար խաչաձեւելու տխուր պատկերը պատճառ կը դառնայ, որ իրականին մէջ, գործող չորս դասընթացքները տան ամուլ արդիւնք :

Հինգշաբթի օրերը եւ քանի մը երեկոներ դասաւանդեցին հայ քահանան, հայ կաթոլիկ վարդապետը, հայ բողոքական պատուելին եւ Հայ Կապոյտ Խաչը: Քանի քանի անգամներ անօգուտ փորձեր կատարուած են միացնելու այս վարժարանները, որպէսզի միակ լուրջ ծրագրի եւ ուղղութեան մը հիման վրայ կատարուին դասաւանդութիւնները:

Սրտցաւ Հայեր իրար են անցած վերջ դնելու համար այս չատ անախորժ եւ վնասակար դրութեան, եւ դիմած են Ազգ. Միութեան խնդրելով որ այս վերջինը, իբրեւ գործին միակ ձեռնհասը, անգամ մը եւս փորձէ այս բաղձալի միութիւնը, իսկ չյաջողելու պարագային՝ նշանակէ մասնաւոր մարմին մը, իբրեւ Հոգաբարձութիւն: Այս մարմինն էր որ լայն իրաւասութիւն պիտի ունենար կազմակերպելու եւ յառաջ տանելու եկեղեցւոյ մէջ գոյութիւն ունեցող դպրոցը, տեղաւորելով զայն մասնաւոր սրահի մը մէջ :

Ապա, բարեացակամ օժանդակութիւններու շնորհիւ, պիտի հաստատուէր տիպար դասընթացք մը, որուն արդիւնքը ինքնին բաւական պիտի ըլլար այս դպրոցին շուրջ հաւաքելու համայնքին համակրանքը եւ անով՝ բոլոր հայ մանուկները :

Կը սիրենք յուսալ որ, Ազգ. Միութիւնը, գիտակ իր կոչումին, մէկդի պիտի դնէ ընտանեկան կամ առեւտրական խնդիրները (զանոնք վստահելով մասնաւոր յանձնախումբերու) եւ պիտի նուիրուի այս օգտաշատ գործին :

Երկու կարծիք չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Մեր ամէնուն պարտականութիւնն է նուիրուիլ Հայը Հայ պահելու աշխատանքին: Նոր շրջանը կը մօտենայ: Ուրեմն գործի :

Թղթակից

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Օր. Ոսկի Յովհաննէսեան (դուստրը ընկեր Արշակ Յովհաննէսեանի) որ չորս տարիէ ի վեր կը հետեւէր Ժընեւի Երաժշտանոցի դասընթացքներուն, մեծ յաջողութեամբ աւարտած է երաժշտանոցը եւ ստացած համապատասխան վկայական, Ա. հանդիսանալով քննութիւններուն մէջ: Մասնակցելով աւարտականներուն մրցումին, ստացած է ոսկի մետայլ ինչպէս եւ 200 զուիցերիական ֆրանք: Աւելի քան 1500 հոգիի ներկայութեան, Օր. Ոսկիին տրուած է նուագելու պատիւը : Զուիցերիական թերթերը գովեստով կը խօսին օրիորդին մասին:

ԱՆԱՀԻՏ ՊԱԼԱԳԵԱՆ-ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ֆրանսերէն լեզուով գրականութիւն մը կը մշակէ : Աւարտած է Նիւ Եորքի Գոլըմպիա համալսարանը, ստանալով «Վարդապետ Փիլիսոփայութեան» աստիճանը 1943ին: Իր աւարտաճառը ժամանակին հրատարակուած է համալսարանի պաշտօնական հանդէսին մէջ : Պաշտօնավարած է իբրեւ ֆրանսերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ եւ երեք տարի ալ ֆրանսերէն լեզուով թատերագիրներ տուած է ձայնասփիւռէն, գրական եւ դաստիարակչական նիւթերու շուրջ: Իր առաջին գիրքը՝ «Գեր-իրապաշտութեան սկիզբները— նոր խորհրդապաշտութիւն մը ֆրանսական գրականութեան մէջ », անունով հրատարակուեցաւ 1947ին : Բովանդակութիւնն է ժամանակակից Ֆրանսայի բանաստեղծները եւ անոնց գործերուն քննադատական վերլուծումը: 1949էն ի վեր Սիրաքիւզ համալսարանին մէջ կը դասախօսէ ֆրանսերէն լեզուն եւ արդի ֆրանսական գրականութիւնը, օգնական փրոֆէսէօրի պաշտօնով: Աշխատակցած է գրական եւ ակադեմական հանդէսներու քննադատական յօդուածներով եւ ուսումնասիրութիւններով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ք.

Իրաւ է որ այս գիշերուան եւ Մայիս 29ի ողբերգական առաւօտեան երկու յարձակումները բոլորովին ձախողեր էին, բայց Նըրամիտ Սուլթանը գիտեր էր որ այս աստիճանական յարձակումները, իրենց ուժգնութեամբն ու յաջորդականութեամբը միայն, պաշարեալներուն ուժն ու կորովը վերջին ծայր սպառեր էին :

Լիկոսի հովտին նորաշէն պարիսպին դիւցազն պաշտպանները տառացիօրէն վաստակաբեկ՝ սպառեր էին հսկաներու այս կռիւէն: Այն ատեն է որ Սուլթանը որոշեց երրորդ եւ վերջին ճիգ մըն ալ փորձել եւ իր տակաւին թարմ ուժերը, մէկ խօսքով իր վերջին պահեստիներն ալ յարձակման ղրկել :

« Այս առաջին փորձերու անյաջողութենէն կատղած, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, որոնք կատարելապէս Յոյներու եւ Իտալացիներու քաջութեան առջեւ անդամալուծուած էին, Սուլթանը անմիջապէս յառաջ քշեց իր բոլոր պահեստի գունդերը, այսինքն իր ամէնէն լաւ զինուած, ամէնէն քաջ, ամէնէն անյաղթելի մարտիկները որոնք իրենց ուժով ու կարգաւորութեամբ գերիվեր էին բոլոր միւս գունդերէն: Ասոնք՝ բանակին ամէնէն ընտրեալներն էին, տէգերով ու վահաններով զինուած, աղեղնաձիգներու բաժին մը, իր անձնապահ զօրքը մէկ խօսքով, եւ ասոնց մէջ ալ դեռ ամէնէն լաւ մարզուածները, ամէնէն աւելի վստահութեան արժանիները, համբաւաւոր ենիչէրիները, տասներկու հազարի չափ :

Այս անգամ այս փայլուն պահեստի գունդերն էին որ նորաշէն պատնէշին վրայ պիտի խոյանային, իրենց ամէնէն հռչակաւոր պետերուն հրամաններուն տակ, մինչդեռ բանակին մնացեալ մասը, շփոթութիւն ձգելու համար, միաժամանակ յարձակում պիտի գործէր ցամաքային պարիսպին միւս կէտերուն վրայ :

Մէհմէտ մանրակրկիտ խնամքով արագօրէն կազմակերպեց այս երրորդ եւ գերագոյն յարձակումը: 1453 Մայիս 29 երեքշաբթիի արշալոյսը բաւական լուսաւոր էր հիմա եւ Սուլթանը կրնար ալ աւելի մանրամասն յատակագիծ մը շինել: Այս անգամ յարձակումը վայրագ յառաջխաղացութեան մը եւ կատաղի մաղլցումի մը մէջ պիտի չպարփակուէր միայն :

« Բարձրաձայն յորդորելէ յետոյ իր խումբերը, որպէսզի քաջութեան մէջ ետ չի մնան իրենց ընկերներէն, կ'ըսէ Կրիտոփուլոս, Սուլթանը անձամբ անցաւ անոնց գլուխը եւ մինչեւ փոսը առաջնորդեց զանոնք: Հոն աղեղով, պարսատիկով զինուածներուն կանգ առնել տուաւ եւ հրամայեց անոնց որ շարունակաբար, առանց վայրկեան մը կենալու, իրենց զէնքերը արձակեն պաշտպաններուն վրայ, այնպիսի եղանակով մը որ վայրկեան մը հանգիստ չի մնան անոնք, մանաւանդ այնպիսի եղանակով մը որ անոնցմէ գլուխը քիչ մը դուրս հանողը զարնուի իյնայ :

Մինչդեռ նետաձիգները, պարսաւորները եւ նռնաձիգները մահուան այնպիսի սարսափ մը կ'ազդէին պարիսպին պաշտպաններուն վրայ որ Լէոնար արքեպիսկոպոսին բացատրութեամբ, երկինքը կը խաւարէր, մինչդեռ այս սարսափելի եւ անընդհատ հեղեղը տեսակ մը շփոթութիւն կը ձգէր այնքան հերոսական պաշտպաններուն վրայ, Մէհմէտ իր «ուժեղ եւ անյաղթ» ենիչէրիներուն յառաջ խաղալու հրաման տուաւ: Երրորդ գերագոյն յարձակումն էր այս: Իրենց կարգին այս հոյակապ զինուորներն ալ պատնէշ խոյացան : Քանի մ ոստումներով անցան փոսէն եւ իրենց նախորդներուն նման, աշխատեցան համբաւաւոր նորաշէն պատնէշը գրաւել, այսինքն գրաւել յարձակման ու միեւնոյն ժամանակ պաշտպանութեան ալ հողին »:

« Այս երրորդ զօրաբաժինը, կ'ըսէ Պարպարօ, այնչափ քաջ հակառակորդի մը հանդէպ իր զգացած սքանչացումը առանց ծածկելու, ենիչէրիներու, փաշաներու եւ մեծ հրամանատարներու զօրաբաժինն էր ամէնքն ալ յանդուգն մարտիկներ: Պատերազմական սարսափելի աղաղակներ արձակելով յառաջ խոյացան առիւծներու պէս, այս խեղճ քաղաքին պարիսպներուն վրայ: Այնչափ կը պոռային, այնչափ փող ու թմբուկ կը զարնէին որ իրենց ձայները մինչեւ Անատոլու կ'իմացուէր»:

«Այս տասը հազարի չափ ենիչէրիները, կ'ըսէ իր կողմէն Կրիտոփուլոս դիւահար կ'երեւային:

(Շար.)

կէր մըն ենք։ Անիկա քաղաքական գիջումներ չի պահանջեր մեզմէ։ Կ՚ուզէ միայն որ մեր ժողովուրդը ուժեղ կերպով կազմակերպուի եւ ապրելակերպի մակարդակը բարձրանայ։

Թիթօ թելադրեց որ Լեհաստան պէտք է հետեւի Եուկոսլաւիոյ օրինակին՝ իր անկախութիւնը վերագտնելու համար։ Լեհական ապստամբութեան մը վախն էր որ դրդեց Մոլոթովը քանի մը շաբաթ առաջ Լեհաստան երթալ։

Իրանի քարիւղի խնդիրը

Թէհրանէն Լոնտոն հասաւ նախագահ Թրումընի խորհրդակցական Հէրրիմըն եւ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին եւ նախարարներուն հետ։

Մոսատեղի կառավարութեան նոր առաջարկները ընդունելի կը նկատուին եւ բանակցութեանց իբրեւ հիմ պիտի ծառայեն։

Անգլ. կառավարութիւնը հեռագիր մը ուղղեց Տոքթ. Մոսատեղի՝ որպէսզի արտօնէ քարիւղի ընկերութիւնը անարգել շարունակել իր աշխատանքները բանակցութեանց ընթացքին։

Ապատանի զտարանները այսօրուընէ սկսեալ պիտի փակուին, բոլոր մթերանոցները մինչեւ բերան լեցուած ըլլալով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԹՈՒԻՆ ԿԱՐՍԻ շրջանին մէջ վերջին հեղեղանման անձրեւները մեծ վնասներ պատճառած են։ Ճամբաները քանդուած եւ հաղորդակցութիւնները խզուած են, հեռաձայնի եւ հեռագրի ձողերը քշուած են հեղեղէն։

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադուլի բանակցութիւնները պիտի երկարին։ Չի կարծուիր թէ 4—5 շաբաթէն աւելի կանուխ կարելի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ապազինուելիք գօտիի սահմանումը գլխաւոր դժուարութիւնը կը կազմէ ներկայիս։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ կը շարունակուի քանի օրէ ի վեր։ Ելմտական նախարար Մօրիս Փէչ այսօր խորհրդակցական ժողով մը պիտի ունենայ Ազգային Ժողովի մեծամասնութեան վարիչներուն հետ՝ ծրագրի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար։ Երէկ նախապատրաստական տեսակցութիւններ ունեցաւ նախկին վարչապետներուն հետ — համաձայնութեան գետին մը պատրաստելու համար։

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸԼԱԹՐԸ ՏԸ ԹԱՍԻՆԵԻ Սայկոնէն Փարիզ հասաւ կիրակի օր։ Զօրավարը քանի մը շաբաթէն պիտի մեկնի Ուաշինկթըն, ուր հրաւիրուած է ամերիկեան սպայակոյտի պետերու յանձնախումբին կողմէ։ Վեց ամիսէ ի վեր Ֆրանսայի դիրքը զօրացած է Հնդկաչինի մէջ։ Այժմ երբ Քորէայի մէջ զինադուլի բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենան, ծրագիր կայ վերջ տալու նաեւ Հնդկաչինի կռիւներուն, որոշ անկախութիւն շնորհելով Վիէթնամի եւ ապահովելով Ֆրանսայի շահերը։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ բանակը վերակազմելու եւ Գերմանիան Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին մասնակից ընելու խնդիրը պիտի քննուի յառաջիկայ սեպտեմբերին Ուաշինկթընի մէջ Երեք Մեծերուն միջեւ։ Գերմանները կը պահանջեն 250.000 զինուոր՝ համախմբուած վեց զօրաբանակի մէջ։ Զօրաբաժինները պիտի բաղկանան 10—12.000 հոգիէ։ Գերմանիա պիտի ունենայ պատերազմական նախարար մը, 2000 պատերազմական եւ ռմբաձիգ օդանաւեր եւ առնուազն 600 որսորդ օդանաւեր։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան երէկ։ Բազմաթիւ կուսակցութիւններ թեկնածուներ ներկայացուցած են։ Համայնավարները իրենց կողմը շահած են քուէի իրաւունք ունեցող 83.000 Արաբներ՝ որոնք հակառակ են Իսրայէլի պետութեան մը ստեղծման։

880.000 ընտրողներ կը մասնակցին այս երկրորդ խորհրդարանական ընտրութեանց։ Վարչապետ Պէն Կուրիոնի կուսակցութիւնը (ընկերվարական Մափայի) 43 աթոռ ունէր նախկին խորհրդարանին մէջ։ Գլխաւոր հակառակորդներն էին Մափամ յառաջդիմական — համայնավար, (30 աթոռ) եւ Սիոնական կուսակցութիւնը (7 աթոռ)։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թագաւորը որոշեց լուծել խորհրդարանը։ Նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Սեպտեմբեր 9ին։ Նախ քան լուծումը՝ արդի խորհրդարանը պիտի վերաքննէ 1946ի Սահմանադրութիւնը։ Թագաւորը մերժեց ընդունիլ վարչապետ Վէնիզէլոսի հրաժարականը։ Աջակողմի կուսակցութեանց գոհացում տալու համար ոչ-երեսփոխան երեք նախարարներ պիտի առնէ դահլիճին մէջ։ Մարաջախտ Փափակոս, բանակի նախկին հրամանատարը կրկին հրապարակ պիտի գայ՝ ընտրական պայքարին առթիւ։

ՀԵԾԱՆԻՒՈՎ Ֆրանսայի շրջանը կատարելու մրցումը վերջացաւ Կիրակի օր։ Յաղթանակը շահեցաւ զուիցերիացի Քուպլէ, ինչպէս կը նախատեսուէր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի ղրկել պահանջուած 50 ֆրանքը, ինչպէս նաեւ տեղեկացնել իրենց բուն հասցէն։ Այս առթիւ կը յիշեցնենք որ նկատի չեն առնուիր դիմումները այն բաժանորդներուն, որոնք չեն վճարած իրենց բաժնեգինները։

Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել, որ ներկայ պայմանները եւ մասնաւորաբար թուղթի գինին անսովոր յաւելումը թոյլ չեն տար վարչութեանս շարունակել ապառիկ թերթերու առաքումը։

Վարչութիւն

Մեծ դաշտահանդէս

Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի, Café Marguefի հովասուն ծառաստանի պաղ ջուրին մօտը։ Մուտքը ազատ է։ Բոլորին մատչելի առատ պիւֆէ։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի

1951 — 1952 Տարեշրջանին

Վարժարանը կը վերսկսի իր բովանդակ կազմակերպութեան ուսումնական եւ կրթ. գործը։

Վենետիկի վարժարանին մէջ հայ տղան կը ստանայ առողջ բարոյական դաստիարակութեան հետ, տոհմային կատարեալ զարգացում եւ եւրոպական բարձր կրթութիւն եւ աւարտելով վարժարանական ընթացքը, կունենայ ձեռքին մէջ վկայական մը, որ իրեն իրաւունք կուտայ յաճախելու Եւրոպայի համալսարանները, առանց պետական քննութեան ներկայանալու հետեւեալ երկիրներու մէջ՝ Ֆրանսա եւ ֆրանսական գաղթավայրերը, Զուիցերիա, Պելճիքա եւ Իտալիա։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.— 1) Կ՚ընդունի 11—14 տարեկան հայ տղաքներ։ 2) Ամսաթոշակն է 13 սթերլին։ Ֆրանսայի համար 12.000 ֆրանք եւ Իտալիոյ համար 20.000 լիրէթ։ Ամերիկայի համար 35 տոլար։ 3) Այս ամսաթոշակին մէջ չեն մտներ տղուն անհատական եւ դպրոցական դասագրքերու ծախսերը եւ համազգեստը։ 4) Ուսումնական տարեշրջանը կը սկսի Հոկտ. 1ին եւ կը վերջանայ Յուլիսին։

Այն բոլոր ծնողները որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակը Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փութալու են համաձայնիլ Տեսչութեանս հետ, հաղորդելով իրենց զաւկին տարիքը եւ ուսումնական վիճակը։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Direction du Collège arménien «Moorat - Raphaël , Ai Carmini, Venise (Italie):

Claire Comte
COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը, **17, Boulevard des Capucines, Paris** (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. **OPE. 80.34**

ՔԱՖԷ՛ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տոպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ։
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող ղրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մարքն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է։

Հասցէ.— **Boyadjian**, 12 Place de la Pierre, Valance (Drôme):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— «Արծիւ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի, Ֆր. ընկ. սրահը, ժամը 21ին։ Կարեւոր օրակարգ։։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Գալ անդամատետրերով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքավայրը։ Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ծախու տուն

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԿԱՄ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՈՎ

Վեց յարկաբաժիններով շատ լաւ վիճակի մէջ, իւրաքանչիւրը երկու սենեակով եւ խոհանոցով, գեղեցիկ, արեւալից եւ օդաւէտ, բնակարաններով շէնք մը ծախու է շատ յարմար գիներով։

Յարկաբաժիններէն երեքը ազատ են բնակութեան համար։ Դիմել ԱՐԱՊԵԱՆի, 21 rue Soleil , Paris (20)։ Հեռ. Men. 73-96:

Ծախու է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է մեծ խանութ մը, բանուկ հրապարակի վրայ, բնակարանի դիւրութիւններով։ Դիմել Horlogerie, 31 rue Ste. Barbe, Marseille:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար։ Եթէ կ՚ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Hautes Alpes նահանգին Embrun գիւղաքաղաքին մէջ, արձակուրդի առթիւ Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար, լաւ կահաւորուած սենեակ մը, խոհանոցով։ Դիմել Ս. Փանոսեանի, 34 rue de la Libérté, Embrun (Hautes Alpes):

× Կ՚ՈՒԶՈՒԻ կահագործի (ebeniste - menusier) բանուոր մը եւ աշակերտ մը։ Դիմել վերոգրեալ հասցէին։

ԵՐԿՐԷՆ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԵՄ VERSAILLESի ՄԷՋ

1.— ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ, premier emplacement, պայ 15 տարի։ Խանութը իրաւունք ունի ուզած գործը ընելու եւ ամէն տեսակ ապրանք ծախելու։

2.— BONNETERIEի վերաբերող ամէն տեսակ ապրանք, խանութին հետ կամ առանձին, մեծաքանակի գիներով, գործարաններէ աւելի մատչելի։

3.— ԱԶԱՏ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ մը, 3 սենեակ, 1 խոհանոց, բոլորը մեծ, կարասիներն ալ միասին, 2 débarras:

4.— ՄԵԾ ԿԱՌԱՏՈՒՆ մը, կառքն ալ միասին։

Հեռաձայնել Versailles 46-80, միայն ժամը 13 — 14, կէսօրները։ Անձամբ դիմել ամէն երեկոյ, ժամը 20—21ին, ՏԻԿԻՆ ՄԱՅՐԻ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ, 65, rue de la Paroisse, Versailles (S. et O.):